This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

SKRIFTER UTGIFNA AF

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPET I FINLAND.

XX.

FÖRHANDLINGAR
OCH
UPPSATSER.

6.

1890—1892.

Helsingfors 1892.

SKRIFTER

UTGIFNA AF

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPET

I

FINLAND.

XX.

FÖRHANDLINGAR

OCH

UPPSATSER.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

6.

1890—1892.

◆

HELSINGFORS,
TIDNINGS- & TRYCKERI-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI,
1892.

LENOX LIBRARY
4449
1895
C.A.S.

INNEHÅLL:

Förhandlingar: Sid.

Protokoll, förda vid Svenska Literatursällskapets bestyrelse- och funktionärssammanträden:

Den 18 februari 1890 . . . . I.
Den 20 februari 1890 . . . . II.
Den 20 mars 1890 . . . . VIII.
Den 24 april 1890 . . . . IX.
Den 22 maj 1890 . . . . XIX.
Den 25 september 1890 . . . . XXIII.
Den 25 september 1890 . . . . XXIV.
Den 23 oktober 1890 . . . . XXV.
Den 20 november 1890 . . . . XXVII.
Den 18 december 1890 . . . . XXX.
Den 18 december 1890 . . . . XXXI.
Den 29 januari 1891 . . . . XXXIII.

Protokoll, fördt vid årsmötet den 5 februari 1891 . . . . XLVIII.
Sekreterarens årsberättelse den 5 februari 1891 . . . . . LII.
Arkivariens årsberättelse den 5 februari 1891 . . . . . . LVIII.
Revisionsberättelse den 5 februari 1891 . . . . LIX.

Protokoll, förda vid Svenska Literatursällskapets bestyrelse- och funktionärssammanträden:

Den 17 februari 1891 . . . . LXI.
Den 19 februari 1891 . . . . LXII.
Den 19 mars 1891 . . . . LXIII.
Den 23 april 1891 . . . . LXVIII.
Den 21 maj 1891 . . . . LXX.
Den 17 september 1891 . . . . LXXII.
Den 15 oktober 1891 . . . . LXXIV.
Den 19 november 1891 . . . . LXXXI.
Den 1 december 1891 . . . . LXXXIII.
Den 17 december 1891 . . . . LXXXIV.
Den 28 januari 1892 . . . . LXXXVII.
Den 2 februari 1892 . . . . XCV.

Sid.
Protokoll, fördt vid årsmötet den 5 februari 1892 . . . . XCVII.
Sekreterarens årsberättelse den 5 februari 1892 . . . . . CI.
Arkivariens årsberättelse den 5 februari 1892. . . . . . CV.
Revisionsberättelse den 5 februari 1892 . . . . CVI.

Uppsatser:

Om Runebergs verskonst, föredrag af *F. Gustafsson* . . . . . 1.
Karl Birger Rutström ibland finnar, af *W. Lagus* . . . . . . 31.
Porthan, Finlands första svenska dialektforskare, af *A. O. Freudenthal*. . . . . 51.
En dansk rejsendes skildring af Finland i det 18 århundrede, ved *J. Clausen* . . . . 60.
Runebergs öfversättningar från antiken, af *F. Gustafsson* . . . 71.
Svensk folklorestik och dialektforskning i Finland, af *E. Lagus* 79.
Bellmaniana, af *E. Lagus* . . . . 91.
Till frågan om Runebergs öfversättning från Tibullus, af *F. Gustafsson* . . . . 97.
Reseberättelse af A. I. Arwidsson, meddelad af *H. Wieselgren* . 99.
Naturen och våra diktare, föredrag af *Fr. Elfving* . . . . . . 101.
Tillägg till uppsatsen Svensk folklorestik och dialektforskning i Finland . . . . 121.

Förhandlingar.

Funktionärernes sammanträde den 18 februari 1890.

Skreds till uppgörande af budgetförslag för 1890—1891 och enade sig funktionärerne om att till Bestyrelsens pröfning och afgörande öfverlämna följande förslag:

Budgetsförslag för 1890—1891:

Inkomster:

Årsafgifter	Fmk.	8,900.
Inflytande räntor	„	6,100.
Behållning från föregående år.	„	2,800.
Tillskott från „ständige medl. fond“	„	1,400.
Summa	Fmk.	19,200.

Utgifter:

Sällskapets årliga pris . , ...	Fmk.	2,000.
Enl. V. Höckerts testamente utgående legat . .	„	1,800.
Förvaltningskostnader m. m.	„	2,000.
Leinberg, Finska klostrens historia	„	4,400.
Åbo Akademis Matrikel, 10 ark à 200 m. . .	„	2,000.
Åbo Univ. Lärdomshistoria (1,800 exx.) 3 h., approximativt	„	4,000.
Helsingfors stads historia, 10 ark à 160 m. (1,800 exx.) jämte kartor	„	2,400.
3 resestipendier à 200 m.	„	600.
Summa	Fmk.	19,200.

Såsom närmare förklaringar till ofvanstående förslag skulle meddelas:

1:o att det häfte af Förh. o. Upps., som under året borde utkomma, skulle utgifvas till nästkommande årsmöte och kostnaden för detsamma ingå i nästa års budget.

2:o att ehuru förf. till Helsingfors stads historia förklarat sig icke kunna tillmötesgå Bestyrelsens uttalade önskan om arbetets komplettering, detsamma likväl, såsom äfven i sitt närvarande skick erbjudande mycket af intresse, i årets budget upptagits;

3:o att kostnaden för prof. Leinbergs „De finska klostrens historia“ ej kunnat med full säkerhet beräknas, då tryckeriräkningen ännu ej från Jyväskylä inkommit, och att likaså kostnaden för Åbo Universitets lärdomshistoria, till det omfång arbetet i budgeten upptagits, ej häller kunnat annorlunda än approximativt bestämmas, då något manuskript ännu ej inlevererats.

Anmäldes att mag. Alex. Aminoff öfvergått till stiftande medlem, och skulle förty kallelsebref till honom såsom sådan utfärdas.

In fidem:
Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 20 februari 1890.

Anmäldes att svar med bifall till öfvertagande af ombudskap för Sällskapet inkommit från tullförvaltarne W. v. Christierson i *Lovisa*, A. Öberg i *Nykarleby* och Z. Cajander i *Brahestad* samt lektor G. R. Törngren i *Uleåborg*; och hade till dem nödiga handlingar och checkböcker redan expedierats.

Företogs val af funktionärer för det nu ingångna året, och utföll valet sålunda, att de förre funktionärerne återvaldes, nämligen prof. Estlander till ordf., prof. Freudenthal till viceordf., mag. Lagerblad till arkivarie, direktör Kullhem till skattmästare och undertecknad till sekreterare. För öfrigt hade prof. Freudenthal med 1 röst kallats till ordf. och prof. Schybergson med 2 röster till viceordf., hvarjämte prof. Schybergson erhållit 1 röst till arkivarie. De afgifna rösternas antal var 9.

Föredrogs det af funktionärerne uppgjorda budgetsförslaget, hvilket godkändes med sådant tillägg, att funktionärerne ägde efter sig företeende omständigheter inkomma med förslag till utgifvande redan under innevarande kalenderår af ett nytt häfte af Förh. o. Upps.

Prof. Leinberg, som öfvervarade sammanträdet, meddelade upplysningsvis, att i Upsala universitets bibliotek af honom påträffats ett band in 4:o, som bland andra gamla handlingar innehöll åtskilliga sådana rörande Helsingfors stad ända från början af 1600-talet.

Med hänsyn till material för ett nytt häfte af Förh. o. Upps. meddelade ordf., att dr Rancken hembjudit Sällskapet till publikation några bref från prof. I. Ilmoni, skrifna under en resa på kontinenten åren 1828 och 1829. Brefven komme att åtföljas af en af dr Rancken författad inledning.

Vidare öfverlämnade prof. Leinberg till publikation en förteckning öfver finska studerande vid Upsala universitet från 1595 till 1835, åtföljd af en historik bland annat öfver den därstädes år 1783 grundade finska studentnationen, hvars siste medlem år 1835 öfverlämnade nationens handlingar till universitetsbiblioteket.

Dr A. Ramsay, som bevistade sammanträdet, uppläste följande skriftligt affattade förslag:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Inom den svenskspråkiga skolboksliteraturen söker man förgäfves en för de högre lärovärkens första årskurser fullt lämplig läsebok att användas vid undervisningen i modersmålet. Visserligen kan icke nekas, att såväl hemma som i Sverge beaktansvärda försök gjorts till att aflägsna denna brist; men granskar man de i sådant afseende utgifna arbetena, så finner man hos dem alla en missriktning i planläggningen, något som äfven af erfarenheten inom skolan med anmärkningsvärd samstämmighet konstaterats på vidt skilda håll. Såsom den förnämsta orsaken till denna missriktning torde kunna antagas den omständigheten, att läseboksliteraturen mestadels afsett folkskolans behof, eller, där den velat tjäna den högre skolan, låtit sig påvärkas af mönster från folkskolans område. Emellertid har läseboken en väsentligt olika plats i nämda två skolgruppers arbetsprogram. I folkskolan, med dess jämförelsevis korta skoltid och i följd däraf med full rätt koncentrerade lektionsplan, måste läseöfningarna träda i särskilda läroämnens tjänst, jämte det många vetandets grenar lämpligast behandlas i form af stycken i läseboken. Denna får härigenom ett mångskiftande innehåll jämte det den blir en art af historisk-geografisk-naturvetenskaplig lärobok, ur hvilken eleven hämtar ett exakt vetande, dels kompletterande den framställning skolan på särskilda timmar ger i de berörda ämnena, dels lämnande den enda inblick eleven erhåller på vissa områden. — Syftet, att läseboken äfven skall vara undervisande hvad innehållet beträffar, måste väl, då det gäller den högre skolan, i lika mån fasthållas. Men då i denna en rundlig tid är anslagen för de flesta läroämnen och meddelandet af exakt vetande i dessa lämpligast är en uppgift för fackläraren, så bör läsebokens program här fattas annorlunda, en koncentration blir berättigad och nödvändig. Att åter helt och hållet frigöra läseboken från skyldigheten att befordra undervisningen på något område, är att gå för långt i motsatt riktning. Det är äfven af sådan orsak, som de för den lärda skolans första årsafdelningar afsedda läseböckerna, innehållande de vanliga fablerna, små poetiska stycken, djursagor, en och annan natur- eller sedeskildring, i allmänhet icke tillfredsstält skolan. Boken framträder då nästan uteslutande såsom ett underlag för innanläsning, och den muntliga reproduktionslusten hos barnet försvagas, då det, i följd af de korta, från hvarandra lösryckta bitarna, icke kommer så att säga att lefva sig in i innehållet och vinna intresse för framställningen, hvarigenom äfven den för barnasinnet välbehöfliga näringen för fantasin icke beredes genom läseboken. Härtill kommer ännu, att stoffet icke sällan är bekant redan från barnkammaren eller småskolan.

För att en läsebok för den s. k. lärda skolans bottenklasser, på det första stadiet efter inhämtad förmåga att läsa innantill, skall uppfylla alla fordringar man på densamma bör och kan ställa, synes altså nödvändigt, att dess innehåll är enhetligt, framställningen fortlöpande och med syfte att skänka insikt på ett bestämdt gebit. Och då ett sådant osökt erbjudes på historiens område, är läsebokens innehåll icke svårt att fixera. Då den systematiska historieundervisningen vidtager, har lärjungen redan för två à tre år sedan lämnat a-b-c-klassen bakom sig. Det är denna tid, som bör göras fruktbärande för historieundervisningen, genom att i läseboken nedlägga guda- och hjältesagorna, hvilka längre fram hvarken lika omfattande kunna medhinnas eller med samma värme af barnet genomlefvas och i fantasin bearbetas. Den fortlöpande historiska tråden i läseboken skall därtill hos dess läsare framkalla lust att gå vidare, att på egen hand tränga framåt; läsöfningen skall förlora det motbjudande i att vara endast en öfning; den skänker ett innehåll, som med barnets hela ifver skall omfattas. Och då innehållet blir barnets egendom, skall öfningen att muntligt återge detsamma ske med lätthet och lust.

Det är för att vinna Svenska Literatursällskapets benägna samvärkan vid utgifvandet af en efter ofvan i korthet antydda principer redigerad läsebok för elementarlärovärkens bottenklasser undertecknade vördsammast vändt sig till Sällskapet i detta för modersmålets behandling i skolan viktiga ämne, jämte det vi här nedan till Sällskapets behjärtande framlägga ett program för en sådan läsebok äfvensom för sättet att realisera den tänkta planen.

Läseboken bör omfatta tre skilda afdelningar med följande innehåll:

1:o den svenska guda- och hjältesagan och fornhistorien till slaget vid Svoldern, motsvarande i hufvudsak innehållet i första delen af Fryxells berättelser.

2:o den fornfinska guda- ocb hjältesagan och fornhistorien till kristendomens införande.

3:o den grekiska och romerska mytologin och hjältesagan. Hvarje afdelning bör utkomma i särskildt häfte, omfattande ungefär 5 ark. — En självständig bearbetning af ämnet bör icke ställas såsom mål, utan böra fastmer utdrag göras från goda och för ändamålet passande arbeten. — Redaktionen torde ändamålsenligast öfverlämnas åt en eller tvänne redaktörer, utsedde af en för sakens handhafvande nedsatt komité af förslagsvis fem personer, hvilken komité under arbetets fortskridande fungerar såsom rådgifvande och granskande utskott. — Arbetet bör genast påbörjas, så att åtminstone något häfte kan distribueras till ingående läseårs början.

Öfverlämnande detta förslag till Sällskapets insiktsfulla pröfning få vi ännu tillägga, att vi ingalunda förbisett den ganska rikhaltiga svenska literaturen på guda- och hjältesagornas område. Men — såsom redan vid ytlig granskning af dessa arbeten torde framgå — äro de icke afpassade för det syfte vi ofvan velat ställa för läseboken. De framträda mera såsom läseböcker vid sidan af den systematiska kursen i historia, än såsom läseböcker för det elementära stadiet före en sådan kurs början. En följd häraf har blifvit, att den enkelhet och öfverskådlighet i framställningen, som är nödvändig för att materialet skall kunna mottagas och tillgodogöras redan af åttaåringen, icke uppnåtts.

I händelse Svenska Literatursällskapet finner skäl att upptaga denna plan, förklara vi oss villige, att ställa oss till Sällskapets förfogande, i händelse vår medvärkan i redaktionskomitén kunde anses för saken gagnelig.

Helsingfors den 10 februari 1890.

A. Lönnbeck.	*August Ramsay.*
Föreståndare för Nya Svenska Samskolan i Helsingfors.	Föreståndare för Nya Svenska Lärovärket i Helsingfors.

Sedan diskussion inledts, anhöll prof. Gustafsson, att få till protokollet antecknadt följande, sedermera skriftligt inlämnade uttalande: „Det väkta förslaget anser jag förtjäna det varmaste erkännande och vara fullt förenligt med Sällskapets syftemål, så vidt det blott rör utgifvandet af en svensk läsebok för statsläroværkens lägsta klasser eller för skolungdom från 9 till 12 års ålder. Före denna ålder kan det enligt min mening knapt komma i fråga att barnen skulle betjänas med en läsebok, utgifven af detta sällskap. Emellertid måste jag på grund af min erfarenhet och mina tankar i ämnet inlägga en bestämd gensaga mot förslaget, så vidt det gäller åstadkommandet af en läsebok med mytologiskt, sagolikt och fornhistoriskt innehåll. En läsebok på modersmålet synes mig böra i likhet med „Boken om vårt land“ och det icke ringa antal utländska arbeten af detta slag jag varit i tillfälle att jämföra, ovilkorligen och på hvarje åldersstadium i främsta rummet röra sig inom de ungas föreställningskrets samt på ifrågavarande stadium ha ett öfvervägande geografiskt och historiskt innehåll, taget ur fosterlandets och det egna folkets natur och öden, men riktadt med skildringar äfven från andra länder, och framför alt valdt ur flere författares arbeten, icke, såsom „Boken om vårt land“, utgånget ur en endas hand. Vore tiden för modersmålets läsning än så knapp, måste dock ett förnämligast ur mytologin hämtadt stoff betraktas som altför ensidigt och i många andra afseenden olämpligt för barnen, ja som en otidsenlig singularitet, icke värd att af Svenska Literatursällskapet påtänkas i fråga om en allmän läsebok. På dessa grunder ser jag mig tvungen att för min ringa del afsäga mig föreslaget ledamotskap i en komité, som att döma af diskussionen och de öfriga föreslagna medlemmarna, synbarligen komme att med förslagställarenas idé som utgångspunkt uppgöra en plan till företagets realiserande.“

Ur den förda diskussionen hade framgått, att alla voro ense om nyttan och behöfligheten af den ifrågasatta läseboken äfvensom att utgifvandet af en sådan genom Sällskapets försorg stode i det närmaste samband med Sällskapets syften. Då emellertid olika åsikter försports angående läsebokens plan och innehåll, beslöts att tillsätta ett af 5 personer bestående utskott, som till en början skulle utarbeta och till Bestyrelsen inkomma med motiveradt utlåtande i sistnämdt afseende. Till ledamöter däri utsågos, efter anstäld omröstning, dr Ramsay (7 r.), mag. Lagerblad (6), prof. Schybergson (5), mag. A. Lönnbeck (5) och undert. (5), samt till suppleant prof. Frosterus.

Från Sällskapets stipendiater, studd. Henr. Ståhl och J. Klockars inlämnades deras samlingar från sistlidne sommars forskningsfärder, näml. från H. Ståhl: inalles 16 handskrifna häften, innehållande visor, skrock och vidskepelse, ordstäf, gåtor, räkningar och rim samt sagor äfvensom en samling melodier; från J. Klockars: början af en ordbok öfver Malaksmålet m. m., som i nedanstående skrifvelse uppräknas:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Jämte det jag härmed till Sällskapet öfverlämnar
1:o början af en *Ordbok öfver Malaksmålet*,
2:o *Skrock och vidskepelse bland Malaksallmoge*, och
3:o några i Malaks upptecknade *folkvisor*, ber jag angående dessa samlingar få anföra följande.

Uti min till Sällskapet i september sistlidet år aflämnade reseberättelse hade jag äran framhålla, det mina hufvudsakliga sommarstudier gått ut på kompletterande af förut påbörjade anteckningar, närmast en ordlista öfver Malaksmålet. Ordsamlingen, som på våren räknade c. 4,500 ord, ökades under sommaren med par tusen, och ett fortsatt förfullständigande har ytterligare tilllagt några hundraden, så att ordantalet nu närmar sig 7,000. Ordlistan blir sålunda af tämligen stort omfång. Den hittils utarbetade delen (*a* — *glą̄s*) utgör något mer än femtedelen af hela arbetet. Jag vågar bedja Sällskapet taga denna del i skärskådande, på det jag vid arbetets fortsättande må kunna ställa mig möjligen meddelade anmärkningar till efterrättelse.

Efter en ungefärlig beräkning skulle hela ordboken, trykt i samma format och efter samma plan som Vöråmålet, komma att omfatta c. 10 tryckark, hvilka ökades med 5 à 6, om ett högsvenskt register bifogades. — Tiden för arbetets fullbordande kan ej noggrant bestämmas.

Angående folkvisorna, blott femton till antalet, äfvensom anteckningarna om skrock och vidskepelse får jag hänvisa till hvad jag i ofvannämda reseberättelse anfört.

Helsingfors, den 18 januari 1890.

John Klockars.

De ifrågavarande samlingarna öfverlämnades till granskning och utlåtande åt prof. Freudenthal.

Följande föräringar anmäldes:

af prof. Leinberg: afskrift af ett bref af Porthan till Fredenheim 1783;

från Föreningen för Finlands Geografi: Fennia II;

från Vet. Societeten dess Öfversigt, Bd XXXI;

från Statistiska Centralbyrån: Bidrag till Finlands officiella statistik: Handel och sjöfart 8 & 9.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 20 mars 1890.

Föredrogs en af sångläraren V. Allardt inlämnad ansökning, däri sökanden anhåller om ett understöd af 250 mark i och för en nästa sommar tilltänkt resa genom östra Nylands kustsocknar med ändamål att därunder insamla dansmelodier, folkvisor m. m. Då det emellertid vore troligt, att äfven andra sökande skulle anmäla sig, beslöts att i tidningarne ett tillkännagifvande skulle utfärdas därom, att Sällskapet för ifrågakomna ändamål anslagit en summa af 600 mark att utgifvas i mindre poster, med uppmaning därjämte till hugade sökande att före den 20 nästk. april till Ordföranden inlämna sina ansökningar, åtföljda af reseplan; och skulle hr Allardts ansökan framdeles föredragas i sammanhang med andra möjligen inkommande ansökningar i samma syfte.

Dr Rancken hade till ordföranden insändt den utlofvade uppsatsen med anledning af några resebref från prof. Imm. Ilmoni, och beslöts att densamma skulle till genomseende öfverlämnas åt dr Elfving.

Upptogs till behandling det af revisorerne vid senaste årsmöte uppkastade förslaget om anskaffande af egen lokal för Sällskapet, och beslöts att åt funktionärerne öfverlämna vidtagandet af förberedande åtgärder i nämda afseende.

Prof. Schybergson anmälde till intagning i Förh. och Upps. samt refererade en afhandling om „riksdagsmannavalen i Åbo under frihetstiden“.

Följande föräringar anmäldes:

af prof. Leinberg: ett bröllopskväde från år 1766, trykt i Åbo;

från Statistiska Centralbyrån: Öfversigt af Finlands ekonomiska tillstånd, 5. 1881—1885.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 24 april 1890.

Föredrogos ansökningar om reseunderstöd inlämnade af fil. kandidaterne I. Smeds och K. A. Björksten, folkskoleläraren M. Thors, stud. R. J. Sjöblom och sångläraren V. Allardt. Då prof. Freudenthal förklarade sig beredd att genast afgifva utlåtande om sökandenas kompetens och de af dem föreslagna uppgifternas större eller mindre vikt och betydelse för forskningen, beslöts, i enlighet med professorns förslag, att tilldela kand. Björkstén, folkskoleläraren Thors och sångläraren Allardt enhvar 200 mark, att under instundande sommar af dem åtnjutas för de i ansökningarna uppgifna ändamål och på de af Sällskapet förut faststälda vilkor, hvarom stipendiaterna skulle underrättas.

Prof. Freudenthal afgaf utlåtande om de till hans granskning öfverlämnade samlingar, som ingifvits af tvänne bland det föregående årets stipendiater, studd. H. Ståhl och J. Klockars. Den förres samlingar hade befunnits vara gedigna och med omsorg utförda, i följd hvaraf beslöts att, utan afseende å de inlämnade melodierna, hvilka prof. Freudenthal icke varit i tillfälle att granska, tilldela stud. Ståhl en gratifikation af 50 mark. De nämda molodierna skulle till granskning öfverlämnas åt mag. E. Lagus. — Den af stud. Klockars inlämnade ordlistan öfver Malaksmålet hade, så vidt densamma vore utförd, likaledes befunnits äga värde och vittna om ordentlighet och omsorg; afhandlingen om skrock och vidskepelse i Malaks vore lämplig till införande i Förh. och Upps., hvilket äfven beslöts, och skulle för densamma något mindre författarehonorarium tilldelas stud. Klockars.

Prof. Freudenthal anmälde, att rådmannen Kr. Svanljung i Vasa tillsändt honom ett manuskript, innehållande en resebeskrifning öfver en åren 1745—1749 till Kanton värkstäld resa af Israel Reinius, med förfrågan, huruvida Sällskapet vore villigt att öfvertaga dess publicerande. — Manuskriptet öfverlämnades till granskning åt arkivarien.

Mag. A. Lönnbeck uppläste ett betänkande, afgifvet af den komité, som vid sammanträdet den 20 febr. nedsatts med anledning af den då väkta frågan om utgifvande af en läsebok för skolornas behof. Betänkandet var af följande lydelse:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Vid Svenska Literatursällskapets möte den 20 februari 1890 tillsattes en komité med anledning af ett till Literatursällskapet af skolföreståndarena fil. doktor A. Ramsay och fil. kand. A. Lönnbeck inlämnadt förslag, att Sällskapet ville vidtaga åtgärder för åstadkommandet af lämpliga läseböcker på prosa för lyceernas lägsta stadier, och får nu denna komité till Literatursällskapet afgifva följande betänkande.

De fordringar, som naturligen böra uppfyllas af hvarje läsebok på prosa, äro att de i läseboken ingående styckena äro till innehållet gedigna och egnade att öka elevernas läslust, vetgirighet och kunskapsförråd, till språket klara och korrekta. Men därjämte bör läseboken måhända i ännu högre grad än läroboken taga hänsyn till elevernas ålder och utveckling samt till skolans undervisningsplan i öfrigt. Ty medan lärarens förklarande och preparerande värksamhet med nödvändighet förutsättes vid begagnandet af läroboken, som alltid mer eller mindre måste antaga karaktären af ett kompendium, bör läseboken till form och innehåll vara så afpassad, att den utan några nämnvärda utläggningar å lärarens sida omedelbart förstås af eleven och intresserar honom, ger näring åt hans fantasivärksamhet, sporrar hans läslust samt därjämte vidgar hans kunskaps- och föreställningskrets. En god läsebok är därför endast något fullkomligt relativt. En läsebok, som är god för skolans första klass, är otvifvelaktigt högst olämplig för dess högre klasser, och en läsebok, lämpad för skolor, i hvilkas undervisningsplan t. ex. naturkunnighet ej i nämnvärd grad ingår, vore säkert mindre lämplig i skolor, som upptagit detta ämne i sin läroplan, men endast i ringa grad meddela undervisning t. ex. i historie. Detta läsebokens nödvändiga sammanhang med och beroende af skolans läroplan i öfrigt är något som man i allmänhet tagit altför litet hänsyn till vid utarbetandet af läseböcker särskildt för den lärda skolan. Man har antingen utan vidare användt sådana, afsedda för folkskolan, i hvilken läseboken naturligen måste intaga en helt annan och mer dominerande plats än i den lärda skolan, eller ock med folkskolans ofta högst förtjänstfulla läseböcker som mönster utarbetat sådana för de högre lärovärken. Ej under då, om bristen på goda läseböcker för den lärda skolan, trots alt det nya som i denna väg utkommit, alt fortfarande gör sig ganska märkbart.

Till bekräftelse af det ofvan sagda meddelas här en kort granskning af de i våra lärda skolor företrädesvis använda läseböckerna på svenska språket, hvartill fogas en kort redogörelse äfven för några svenska och tyska läseböcker, som bland dem, hvilka af komitén granskats, synts mest beaktansvärda. De flesta af här nedan anförda böcker innehålla stycken såväl på prosa som på vers. I det följande har endast tagits hänsyn till uppsatserna på prosa.

Z. Topelii båda läseböcker *Naturens bok* och *Boken om vårt land* äro enligt hela sin plananläggning mera lämpade för folkskolan än för lyceerna. Naturens bok hör helt och hållet primärstadiet till och har redan af detta skäl ej införts i lyceerna. Boken om vårt land åter afser att gifva en sammanhängande skildring af Finlands natur, folk, myter och historia. I lyceerna, på hvilkas lägsta klasser boken ej kan ens tillnärmelsevis hinna genomgås, gäller det att läsa ett urval af i boken ingående stykken, hvilka då komma att stå skäligen isolerade från hvarandra. Redan detta gör den mindre lämplig för ifrågavarande ändamål, hvartill kommer, att Finlands geografi och historia längre fram fullständigare genomgås. Ej häller bör lämnas obeaktadt, att från kompetenta håll många betänkligheter uttalats mot det sakliga innehållet, likasom man inom pedagogiska kretsar äfven torde vara temmeligen ense om att det poetiska, stämningsfulla språk, hvari författaren klädt sina tankar, gör flertalet läsestycken olämpliga för reproduktion af eleverna, så mycket de än må värka på deras känsla. — *Läsebok för folkskolans två lägre årsafdelningar* (Helsingfors, Svenska folkskolans vänners förlag) anger redan genom titeln sitt ändamål. Den innehåller fabler och små barnberättelser, berättelser om Finlands natur och folk, till största delen hämtade ur Boken om vårt land, geografiska och naturhistoriska skildringar från främmande länder, en och annan uppsats af praktiskt innehåll samt en serie berättelser från Finlands historia. Som mönster för denna bok torde ha tjänat *Läsebok för folkskolan*, utgifven i Stockholm (P. A. Norstedts förlag). Till uppställningen påminna de om hvarandra; den svenska läseboken är dock betydligt vidlyftigare. Den innehåller först smärre stycken af blandadt innehåll, såsom fabler, små barnberättelser o. d., därpå följa naturskildringar från Sverge samt berättelser ur de skandinaviska myterna och Sverges historia, vidare naturskildringar från främmande land, berättelser ur allmänna historien samt beskrifningar af naturföreteelser, uppfinningar m. m. Bland de talrika i dessa läseböcker sammanförda styckena finnes otvifvelaktigt ett mycket stort antal ganska läsvärda. Men sammanförda i syfte att i någon mån meddela insikter i ämnen, som i folkskolans läroplan fått sig endast en knappare tid tillmätt, äro de oftast i behof af vidlyftigare sakliga och språkliga utläggningar af läraren, än hvad den för innanläsningsöfningarna så knapt tillmätta tiden i lyceerna medgifver. Mången lärare torde äfven gjort den erfarenheten, att endast ett jämförelsevis litet antal bland den stora mängden af de i dessa läseböcker ingående stykkena lämpat sig för läsning på lyceernas lägsta stadier. — *Svensk läsebok för barn* (två delar; Helsingfors, K. E. Holm) utmärker sig fördelaktigt genom sitt enkla, för barnen omedelbart fattliga språk. Men såsom innehållande så godt som uteslutande små djurfabler, sagor, barnhistorier o. d. hör den helt och hållet primärstadiet till, ej lyceerna, hvilka måste afse att äfven under läsningstimmarna vidga elevernas intresse, väcka deras sinne för allvarligare framställningar och förbereda dem för framtida studier. Såsom läsebok för småskolan är den däremot ypperlig. — *Läsebok på prosa för Finlands ungdom,* sammanstäld af K. Collan (Helsingfors, G. W. Edlund), innehåller, om man undantager ett litet antal fabler, sagor och berättelser i bokens början, endast uppsatser, som vida öfverskrida en åtta- eller tioårings fattningsgåfva, hvarför den äfven kommit till användning endast på lyceernas mellanstadier. Ehuru innehållande många stycken af stor förtjänst, kan den likväl ej anses fullt motsvara de fordringar man nu för tiden i språkligt och sakligt afseende ställer på en läsebok för dessa stadier.

Bland i Sverge utkomna läseböcker förtjänar *Svensk Läsebok* af *J. O. Ekmark* (Sthlm, C. E. Fritze) särskild uppmärksamhet såsom den omfångsrikaste och emedan den är sammanstäld med hänsyn till undervisningens gång i öfrigt. Utgifvaren har ordnat de för hvarje klass bestämda läsestyckena i grupper, behandlande Sverges historia, geografi, natur- och kulturförhållanden. Alla läsestycken inom samma grupp bilda en genom alla klasser gående sammanhängande kurs i de resp. disciplinerna. Så t. ex. läsas i historie på 1:sta klassen berättelser från Nordens sagotid, på 2:dra klassen berättelser om de älsta tidernas samhällsförhållanden och stycken ur den nordiska gudasagan, på 3:dje klassen berättelser från Sverges medeltid o. s. v. Med alla sina förtjänster är boken dock ej lämplig hos oss, dels på grund af sitt alt för stora omfång och däraf beroende höga pris, dels emedan den endast behandlar svenska förhållanden och, såsom utgifvaren själf uppger, afser att „vara en bok om Sverge“.

Bland de i Tyskland utkomna läseböckerna, hvilkas antal är legio, anser komitén sig böra i korthet redogöra för några, af den tyska pedagogiska prässen väl vitsordade arbeten. *Lesebuch für höhere Lehranstalten* är ett arbete i tre stora volymer, utgifvet af facklärarena för tyska språket vid kretsrealskolan i München. Läsebokens första del, afsedd för de lägre klasserna, innehåller först fabler, sagor, legender och berättelser, afsedda för primärstadiet, därpå följer en rik samling sagor såväl från den klassiska forntiden som från den tyska guda- och hjältesagan, vidare grupper af historiska, geografiska, naturhistoriska, belletristiska och andra skildringar. Andra delen, afsedd för skolans mellanklasser, är ordnad fullkomligt på samma sätt som första delen; urvalet af de enskilda styckena är naturligtvis gjordt med hänsyn till elevernas nu vunna större utveckling. I tredje delen saknas fablerna samt berättelserna och guda- och hjältesagorna, som ännu i andra delen erhållit en betydande plats. I stället har tillkommit en betydlig samling filosofiska, ästetiska och literaturhistoriska uppsatser. — *Deutsches Lesebuch für höhere Lehranstalten* är titeln på en annan läsebok i sju delar, utgifven af doktorerna L. Bellermann, F. Jonas, D. Imelmann och B. Suphan, samtliga dessa framstående skolmän från särskilda lärovärk i Berlin. De två första delarna äro afsedda för småskolan och innehålla utan någon bestämd gruppering enkla berättande och beskrifvande uppsatser, såsom fabler, barnberättelser, naturskildringar, sagor från den klassiska forntiden, historiska anekdoter o. d. Samma brokiga blandning af stycken förete de följande fem delarna. Anmärkningsvärdt är det betydande rum man i alla dessa delar, särskildt i de för qvinta och qvarta afsedda, lämnat skildringarna från den klassiska och germaniska sago- och hjältetiden. Naturligtvis har urvalet af stycken för hvarje del gjorts med tillbörlig hänsyn till elevernas utvecklingsstadium. En i Tysklands pedagogiska tidskrifter med rätta på det bästa vitsordad läsebok för de högre lärovärkens lägre klasser är Fr. Linnigs *Deutsches Lesebuch.* Dess afdelningar för prosastycken omfatta först sagor, fabler och enkla berättelser, därpå ganska utförliga berättelser ur den klassiska och germaniska guda- och hjältesagan samt ett antal folksagor, vidare berättelser ur Greklands, Roms och Tysklands historia samt slutligen ett antal beskrifvande uppsatser, de flesta af naturhistoriskt innehåll. Läseboken är utarbetad med särskild hänsyn till muntliga och skriftliga öfningar.

Det förslag, angående hvilket komitén har att afgifva sitt utlåtande, afser ombesörjandet af lämpliga läseböcker för vår lärda skolas lägsta klasser, och framhålles i detta förslag guda- och hjältesagan, såväl den finska och germaniska som den klassiska, såsom erbjudande lämpligt stoff för dessa läseböcker. Med fasthållande af den synpunkt här ofvan uttalats, att hvarje god läsebok bör vara afpassad icke blott efter elevernas ålder och utveckling utan äfven efter skolans läroplan i öfrigt, ur hvilken synpunkt, såsom af ofvanstående granskning framgått, ingen nu för handen varande läsebok på svenska språket kan anses fullt motsvara behofvet, finner komitén, att en så beskaffad läsebok, som i det inlämnade förslaget åsyftas, vore för nämda ändamål lämplig och af behofvet påkallad. I betraktande af den mängd läroämnen, särskildt språk, hvarmed våra lyceer arbeta, kan endast ett tyvärr altför ringa antal timmar disponeras för läsning på modersmålet, på 1:sta klassen högst 4 timmar, på 2:dra och 3:dje ännu färre.

Vid valet af lämplig lektyr för dessa få timmar må man ej förbise, att icke blott elevernas mekaniska innanläsningsförmåga skall uppöfvas, utan äfven deras kunskapsbegär sporras och deras intresse och läslust hållas vid makt. I betraktande häraf vore det misshushållning med tid att erbjuda eleverna till lektyr på skolan djurfabler, små barnhistorier och dylikt, som närmast tillhöra primärstadiet. Skildringar ur naturlifvet, särskildt berättelser ur djurvärlden, kunna innehålla rätt mycket fängslande för barnasinnet och ingå äfven i vidsträkt grad i folkskolans läseböcker; men de få på detta stadium karaktären af en underhållslektyr utan någon nämnvärd sedligt bildande halt och måste mindre anses bilda och skola deras fantasi än öka deras nyfikenhet. Genom geografiska skildringar åter utvecklas så många nya åskådningar och begrepp hos eleverna, att knappast nog själfva läsningen kunde blifva hufvudsak, därest läseboken finge ett geografiskt innehåll. Tiden åtginge förnämligast till förklaringar af innehållet, som dock i en god läsebok bör vara fattligt utan några vidlyftiga utläggningar å lärarens sida. Att märka är äfven, att endast ett fåtal geografiska skildringar kunna erbjuda anknytningspunkter till elevernas tidigare åskådningar, hvarför de äfven merendels visat sig kunna blott föga intressera.

Det är en otvifvelaktigt sann pedagogisk sats, att undervisningen bör utgå från det för eleven bekanta och närastående, men en sats, som lätt kan missuppfattas. Det som står ett barn nära, är ingalunda blott de yttre förhållanden, hvari det lefver och som det dagligen har för ögonen, utan i allmänhet allt sådant, som står barnets sinnesriktning och karaktär nära och i denna egenskap kan af det med lätthet och intresse uppfattas. Att låta läseboken innehålla kulturhistoriska skildringar från hemlandet och samtiden vore otvifvelaktigt ett missgrepp, beroende på för trång tolkning af ofvananförda pedagogiska fundamentalsats. Det är visserligen sant, att ett starkt fosterländskt element bör och måste ingå i hvarje läsebok för skolan. Men å andra sidan bör man besinna, att det kulturhistoriska, sådant det ter sig i medborgarenas fördelning i olika samhällsklasser, i dessas olika sysselsättningar, näringar och intressen, i samhällslifvets organisation och utveckling m. m. d., står barnets föreställningskrets och tankegång så fjärran, att det ej genom vanlig läsning ur läseboken utan en särskild och ganska invecklad undervisning kan ledas till klar och korrekt uppfattning af det i boken framstälda. Sådana ämnen böra därför antingen göras till föremål för en särskild åskådningsundervisning på de lägre klasserna eller till läsning på högre stadier, då elevernas reflexionsförmåga är så utvecklad, att de kunna fatta intresse för dylika saker. Härvidlag är det mer än eljes nödigt att skilja mellan de olika fordringar folkskolan och den lärda skolan ställa på en god läsebok.

Hvad som däremot alltid och utan kommentarier tilltalat barnasinnet är sagan. Hvad är då naturligare än att de sagor, som hvarje bildad person måste hafva någon kännedom om, det egna och de klassiska folkens guda- och hjältesagor, läsas på den tid, då de med lust och lif uppfattas och tillegnas, d. v. s. under de första skolåren. Bland pedagoger har visserligen under påvärkan af ofvananförda, ehuru missförstådda pedagogiska sats, att undervisningen bör utgå från det barnet närastående, och möjligen under inflytande af den bekanta skuggrädslan för alt hvad klassiskt heter, ett motstånd gjort sig gällande mot guda- och hjältesagans användande vid den första undervisningen. Dessa åsikter hafva dock städse mötts af en än svagare, än åter lifligare gensaga, och bland nyare pedagoger i Tyskland ha flere af de mest framstående både teoretiker, såsom H. Schiller och läseboksförfattare, såsom framgår af ofvanstående korta redogörelse för några tyska läseböcker, gifvit de gamla guda- och hjältesagorna en dominerande plats vid modersmålets läsning på de lägre skolstadierna. Äfven bör observeras, att i flere af de för folkskolan afsedda läseböckerna berättelser från fäderneslandets guda- och hjältesaga fått en rätt framstående plats. Och det finnes i sanning många skäl, hvarför guda- och hjältesagorna måste anses lämna ett synnerligen lämpligt stoff för läseböcker, afsedda för skolans lägsta klasser. Dessa sagor uppfattas och tillegnas omedelbart af eleverna och lämna dem i behåll en kunskapsskatt, som nu lättast och bäst kan förvärfvas; de olika folkens sagosamlingar bilda hvar för sig ett sammanhängande helt, som lätt låter ordna sig för undervisningens behof i smärre, för den muntliga och skriftliga reproduktionen lämpliga läsestycken; läseböckerna komma att utgöra en i sig afslutad, förberedande kurs för historieundervisningen på de högre klasserna; de kunna slutligen göras jämförelsevis korta och billiga.

Komitén, i hvars arbete undertecknade 4 komitémedlemmar deltagit, har därför, efter att hafva tagit i öfvervägande alla de synpunkter, som kunna anses framgå såväl ur pedagogiska skäl som ur våra högre lärovärks nuvarande organisation, och efter att därjämte, såsom af ofvanstående redogörelse framgår, ha tagit kännedom om några de viktigaste läseböcker, som i andra länder användas, med hufvudsakligt godkännande af det vid Literatursällskapets möte den 20 februari gjorda förslaget, förenat sig om följande.

De ifrågavarande läseböckerna borde lämpligast bli två, hvardera egande ett omfång af omkring 7 tryckark, den förra omfattande hufvuddragen af den finska och nordiska guda- och hjältesagan, hvartill anslöte sig några skildringar ur den älsta fosterländska historien, den andra delen framställande några hufvuddrag af den grekiska och romerska guda- och hjältesagan likaledes med några skildringar från de båda folkens älsta historia såsom afslutning. Med afseende å hvardera delen förutsättes att de intagna styckena hufvudsakligen med framhållande af de enskilda personernas individuella karaktärsdrag röra sig kring deras förhållande såväl till folkens religiösa åskådningar som till viktigare historiska tilldragelser.

I händelse förslaget godkännes, torde dess utförande lämpligast öfverlämnas åt en komité, som egde vidtala en eller flere redaktörer och i samråd med Literatursällskapets funktionärer besluta rörande enskilda detaljer samt granska arbetet.

Helsingfors d. 23 april 1890.

C. Synnerberg. M. G. Schybergson.
A. Ramsay. A. Lönnbeck.

Efter uppläsandet häraf anhöll prof. Gustafsson att få till protokollet antecknadt följande:

Hänvisande till min vid frågans tidigare behandling yttrade åsikt, ber jag få tillkännagifva att ett antal lärare, bland dem äfven jag — förutseende att Sällskapet antingen icke skulle komma att utgifva en svensk läsebok, då hufvudsaklig divergens rådde inom bestyrelsen i afseende å planen för en sådan, eller ock utgifva en läsebok, hvars plan icke kunde af desse lärare gillas — omedelbart efter bestyrelsens senaste beslut i frågan definitivt bestämt sig för att förvärkliga den sedan flere år af dem hysta planen att utgifva en serie af svenska läseböcker för skolungdom, i hvilket afseende ett betydande material redan samlats och äfven förläggare vidtalats. Vid sådant förhållande anhåller jag att icke behöfva deltaga i ombesörjandet af en läsebok med det af komitén föreslagna syftet. Jag ber blott i Sällskapets och sakens intresse få framhålla, att innan beslut fattas, långt flere läseböcker än de af komitén nämda borde tagas i betraktande och att, om Sällskapet besluter sig för en läsebok, som tillika skulle vara en kurs i mytologin, densamma åtminstone bör förses med illustrationer, för att blifva njutbar för de lägsta klasserna af nutidens elementarlärovärk.

Mag. Lagerblad yttrade, att han under en långvarig värksamhet såsom lärare i modersmålet kommit till den på erfarenhet grundade öfvertygelse, att en läsebok med sådant innehåll, som af komitén föreslagits, icke vore lämplig, och hade han af detta skäl och förutseende sig blifva ensam om sin åsikt i komitén afhållit sig från att deltaga i dess arbete.

Dr Elfving yttrade, att han till ledning för sitt omdöme gärna hade önskat höra äfven ett motiveradt utlåtande i annan riktning än den af komitén följda; men då ett sådant icke förelåge och han funne komiténs förslag och de till grund för detsamma liggande allmänna principer anslående, ville doktorn för sin del förena sig därom.

Undertecknad framhöll bland annat följande: De föreslagna läseböckerna vore äfven egnade att åstadkomma en icke obetydlig koncentration i undervisningen på lyceernas lägsta stadium, särskildt dess andra och tredje klasser. I dessa klasser fortgår med en timme i veckan den s. k. förberedande historiska läsningen, hvilken helt och hållet omfattar detsamma, som andra delen af den föreslagna läseboken vore afsedd att innehålla. För modersmålet vore på dessa klasser endast 2 veckotimmar anslagna, hvilka delvis måste användas äfven till rättskrifningsöfningar; i följd häraf syntes det högeligen önskligt, att samma läsebok kunde användas både för modersmålet och den historiska läsningen, hälst undervisningen på hvartdera hållet i hufvudsak syftar till samma mål: uppfattning af det lästa och öfning att muntligt återgifva detsamma i förening med väckandet af håg och intresse för läsning på egen hand.

Ordf. anslöt sig äfven till komiténs förslag och framhöll, hurusom sagan vore den lämpligaste och mest anslående andliga näring för barnaåldern, som hufvudsakligen rör sig inom fantasins värld; äfven vore någon bekantskap med de fosterländska och de klassiska folkens guda- och hjältesagor af stor vikt för såväl den fosterländska som den allmänna bildningen.

Vid härefter anstäld omröstning, i hvilken alla utom prof. Gustafsson och mag. Lagerblad deltogo, beslöts enhälligt, att med bifall till komiténs förslag, nedsätta en kommission för redigerande af en läsebok i det antydda syftet, hvilken kommission egde att rörande detaljer i utförandet och arbetets granskning samråda med Sällskapets funktionärer. Till medlemmar däri utsågos proff. G. Frosterus och M. G. Schybergson, dr A. Ramsay, mag. A. Lönnbeck och undertecknad. — Vid den anstälda omröstningen hade ordf. samt doktorerne Renvall och Hausen tillika uttalat sig i det syfte, att den ifrågakomna läseboken borde af Sällskapet bekostas och ingå i dess skrifter.

Angående den af pastor Neovius Sällskapet till utgifvande hembjudna manuskriptsamlingen, som öfverlämnats till granskning åt ordf., prof. Schybergson och dr Hausen, afgafs genom prof. Schybergson följande utlåtande:

Den komité, som af Svenska Literatursällskapet blifvit tillsatt för att granska den af pastor Ad. Neovius till publikation erbjudna samlingen afskrifter af aktstycken rörande ryska Finlands förhållanden under adertonde seklet, får härmed afgifva sitt yttrande.

Samlingen, som innehåller aktstycken från och med Stora ofreden ända in på 1790-talet, funna i särskilda kyrkoarkiv i östra Finland, är så mycket värderikare, som Viborgs forna stiftsarkiv blifvit genom brand förstördt, hvarför de af hr Neovius sammanstälda handlingarna kunna tjäna till ersättning för det förlorade. Men äfven oafsedt detta är samlingen af stort kulturhistoriskt intresse. De här intagna handlingarna rörande det kyrkliga lifvet och skolväsendet i forna Viborgs stift sprida klarhet öfver många förhållanden inom östra Finlands bildningslif. De administrativa handlingarna, till största delen utgångna från guvernementskansliet i Viborg och affattade på tyska språket, bilda icke i samma mån ett afslutadt helt, men äro ett viktigt komplement till hvad som för öfrigt är kändt om förvaltningen och de sociala förhållandena i det Viborgska guvernementet. Till och med ingå handlingar, som kunna vara af värde för forskare inom Rysslands historia. Men detta oaktadt anser sig komitén icke kunna tillstyrka antagandet af hr Neovii anbud. Ehuru något kostnadsförslag icke föreligger, är det nämligen otvifvelaktigt, att den omfattande samlingens utgifvande skulle blifva altför kostsamt i förhållande till Sällskapets f. n. strängt i anspråk tagna tillgångar. De förhållanden, som af dessa aktstycken belysas, stå i öfrigt i ganska löst samband med de frågor, hvilkas utredning närmast bör ligga Sällskapet om hjärtat. Slutligen bör den omständigheten framhållas, att dessa aktstycken till icke ringa del äro affattade på tyska, några äfven på ryska eller finska språken, hvilket äfven måste göra publikationen mindre lämplig för Sällskapet.

Med alt erkännande af samlingens värde tror sig komitén därför böra afstyrka dess publikation genom Sällskapet.

Förslaget godkändes; och skulle förty samlingen till pastor Neovius återställas.

Dr Elfving utlät sig angående den i § 3 af protokollet vid föreg. sammanträde omnämda uppsatsen af dr Rancken i sådant syfte, att den icke erbjöde tillräckligt af allmännare intresse för att lämpa sig till publikation. Detta godkändes, och skulle uppsatsen förty till förf:n återställas.

Ordf. tillkännagaf, att tvänne delar af *Åbo Akademis lärdomshistoria* vore färdiga till tryckning, nämligen historiken öfver de juridiska studierna, författad af kanslirådet A. Liljenstrand och de medicinska af prof. R. Tigerstedt och doktor L. W. Fagerlund; äfven historiken öfver de teologiska studierna, författad af prof. H. Råbergh, vore att under årets lopp emotse. Med anledning häraf beslöts att tryckningen af de färdiga delarna omedelbart skulle vidtaga, och bestämdes upplagans storlek för hvardera till 2,000 exx.

Föredrogs en skrifvelse från Fornminnesföreningen med anhållan om utbyte af publikationer. Skrifvelsen åtföljdes af föreningens tidskrift I—X. Beslöts att bifalla härtill, och skulle 1 exx. af Sällskapets samtliga skrifter tillställas nämda förening.

Föredrogs ett bref från folkskoleläraren P. Stade i Purmo, som erkänner sig hafva emottagit Bergströms edition af Geijers och Afzelii folkvisor samt förklarar sig villig att framdeles tillsända Sällskapet af honom insamlade alster af folkdiktning.

Från Statistiska Centralbyrån hade insändts Bidrag till Finlands officiella statistik XIII. Poststatistik 4.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 22 maj 1890.

På anmodan af Literatursällskapet hade magister Ernst Lagus granskat de af student Henr. Ståhl till Sällskapet inlämnade melodierna till svenska folkvisor upptecknade i Österbotten. Magister Lagus' skriftliga utlåtande upplästes nu och var af följande lydelse:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Anmodad af Svenska Literatursällskapet i Finland att granska de af hr Henr. Ståhl till sällskapet inlämnade melodierna till svenska folkvisor, upptecknade af nämda person i några af Österbottens svenska socknar, har jag äran anföra följande.

Samlingen omfattar en stor mängd melodier, omkring 190 stycken, till visor, och dessutom åtskilliga dansmelodier. De flesta af dem synas vara genuina folkmelodier, andra äro travesteringar af sånger, som genom skolsalarna och på andra vägar sökt sig ut till bygderna. Ehuru de melodier, som ha ett större musikaliskt värde, icke äro synnerligen många, har samlingen dock, ur folkloristik synpunkt betraktadt, ett bestämdt värde, såsom karaktäriserande den svenska folkvisan i Österbotten. Åtskilliga äro, så vidt mig är bekant, nya och specifikt österbottniska, andra äro, ofta nog rätt intressanta, varianter till tidigare i södra Finland upptecknade folkvise-melodier. Hvad uppteckningen vidkommer, finnas rätt talrika skäl till anmärkningar. Upptecknaren synes ha mycket svårt att finna den riktiga taktindelningen, hvadan hans uppteckningar i detta afseende innehålla åtskilliga oriktigheter, hvilka nödvändigtvis böra observeras och rättas, innan melodierna befordras till tryck. Äfven för'teckningen är ofta oriktig, beroende på upptecknarens osäkerhet på, i hvilka tonarter resp. melodier gå. Äfven dessa felaktigheter borde rättas, så mycket mera som granskaren själf i vissa fall har svårt att afgöra frågan, innan han hört visan korrekt *föredragas*. En grundlig revision af de inlämnade melodierna vore därför högeligen nödvändig. Om det är Sällskapets önskan, erbjuder jag mig att företaga denna revision, hvilken endast kan ske i så fall, att hr Ståhl själf för mig föredrager de visor, i och för hvilkas uppteckning en revision är nödvändig. I hvarje händelse måste, såsom påpekadt är, uppteckningarna noggrant revideras, innan de i en framtid befordras till tryck.

Jag bör tillägga, att de anmärkta oriktigheterna icke synas bero på slarf, då upptecknaren tvärtom påtagligen nedlagt mycket arbete på i fråga varande melodier. Äfven den i melodiuppteckning långt mera inkomne än hr Ståhl måste hafva stor öfning, innan han uppnår den för vetenskapen nödvändiga noggrannheten.

Helsingfors den 22 maj 1890.

Ernst Lagus.

Det af mag. Lagus gjorda förslaget att underkasta hr Ståhls melodiuppteckningar en genomgående revision lämnades beroende, tils nämde herrar kunde sammanträffa, efter det Ståhl uttjänat sitt år såsom värnepliktig. Nothäftet skulle emellertid förvaras i arkivet.

Student Karl Ekman anhöll hos Sällskapet om ett understöd för att under den instundande sommaren i Åbo skärgård insamla folkmelodier. Ehuru de för året till stipendier anslagna medlen redan voro disponerade, beslöts att ur ständiga medlemmarnas fond anslå åt hr Ekman ett understöd af 200 mark för det af honom uppgifna ändamålet.

I skrifvelse till Svenska Literatursällskapet tillkännagaf student John Klockars, att han å svenske österbottningars vägnar till Sällskapet öfverlämnade 29 stycken sångmelodier, upptecknade af folkskolläraren Mattias Åkerlund under sommaren 1882 i Gamlakarleby, Kronoby, Nedervetil och Teerijärvi socknar. Orden till dessa melodier äro upptecknade af folkskolläraren J. Holgers och hafva förut inlämnats till Sällskapet. — Gåfvan emottogs med tacksamhet och skulle läggas till arkivet.

Genom öfverste K. Antell inlämnades till Sällskapet en af öfverstelöjtnanten Edvard Furuhjelm uppgjord förteckning öfver familjeporträtt, 24 till antalet, hvilka finnas hos geheimerådet Knut Furuhjelm i Helsingfors. Förteckningen mottogs med tacksamhet och skulle i sinom tid publiceras i Sällskapets skrifter.

Ordföranden tillkännagaf, att friherrinnan Mimmi Rotkirch på Stensböle hade till Sällskapet förärat originalmanuskriptet till Runebergs „Kan ej“, hvilket manuskript friherrinnan själf fått mottaga såsom gåfva af skalden. — Beslöts att genom ordföranden Sällskapets tack skulle frambäras till den ädla gifvarinnan.

Docenten H. Vendell utbad sig att till Sällskapet få förära följande böcker: 1:o *Kongl. Svenska Vetenskaps-Academiens Handlingar,* tomerna II—IV, VI—VIII, X—XIII och XV—XVIII; 2:o *Tal,* en mindre volym, samt *Stockholms Lärda Tidningar* för åren 1757, 1759 och 1760, alla i en volym.

Arkivarien anmälde, att kandidat E. Ehrströms „Helsingfors stads historia från 1640 till stora ofreden“ nu var färdig att distribueras, och bestämdes priset därför till fmk 3: so.

Bestämdes att de häften af Åbo lärdomshistoria, hvartill manuskript kunde påräknas, skulle utgifvas i september. Hvarje häfte skulle föregås af ett meddelande angående anledningen till arbetets utgifvande.

Doktor Hausen uppläste ett af professor Gustafsson samt doktorerne Renvall och Hausen på uppdrag af Sällskapet uppsatt förslag till en skrifvelse, som skulle utgå till härvarande literära samfund med uppmaning till dem, att hvart och ett utse tvänne delegerade i en komité, som finge i uppdrag att hos oss söka åstadkomma ett uppslagsvärk efter ungefärligen samma plan som professor Winkelmanns bekanta handbok öfver de Baltiska provinsernas historisk-topografiska literatur. Skrifvelsen var af följande lydelse:

Till — — — —

Det torde icke vara något tvifvel om att enhvar som hälst något litet sysselsatt sig med forskningar på den fosterländska historiens och med denna samhörande vetenskapsgrenars områden lifligt känt behofvet af ett uppslagsvärk, som skulle lämna en öfversikt af den vårt land rörande trykta literatur, hvilken sedan älsta tid ej blott självständigt utkommit i bokform, utan ock såsom mer eller mindre vidlyftiga uppsatser och meddelanden funnit plats såväl i periodiska publikationer som i andra sammelvärk. Inom Bestyrelsen för Svenska Literatursällskapet i Finland har förslag blifvit väkt om åstadkommande för vårt land af ett sådant uppslagsvärk, med plananläggning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med professor Winkelmanns bekanta handbok öfver de Baltiska provinsernas historisk-topografiska literatur. Till fullo inseende önskvärdheten af ett sådant förslags realisering har Bestyrelsen emellertid ansett företaget med hänsyn till dess stora omfattning kräfva större tillgång på arbetskrafter och penningmedel än dem, hvaröfver ett ensamt sällskap äger att förfoga. Däremot har Bestyrelsen trott en samvärkan af särskilda här i hufvudstaden befintliga och af saken intresserade vetenskapliga föreningar kunna leda till detta åsyftade mål. I sådant afseende får Bestyrelsen, som icke velat genom ett detaljeradt förslag gå de särskilda fackmännens åsikter i förväg, härmed till — — — framställa en förfrågan, huruvida — — — vore villigt att inom sig utse tvänne personer, de där med lika många delegerade från Svenska Literatursällskapet och möjligen från (Finska Vetenskapssocieteten, Finska Literatursällskapet, Historiska samfundet, Sällskapet för Finlands geografi, Pro fauna & flora fennica-sällskapet, Finsk-ugriska sällskapet och Fornminnesföreningen), till hvilka alla likalydande framställningar afgått, skulle öfverlägga först och främst, huruvida för förslagets realisering öfverhufvudtaget några utsikter förefunnes, samt i så fall vidare, hvilken omfattning kunde gifvas åt det föreslagna uppslagsvärket, äfvensom hvilka åtgärder närmast borde vidtagas för sakens förvärkligande. För sin del har Svenska Literatursällskapet till sina delegerade utsett — — —. Helsingfors den 25 september 1890.

På Bestyrelsens vägnar.

Förslaget godkändes, och beslöts att en dylik skrifvelse skulle sändas till Finska Vetenskapssocieteten, Finska Literatursällskapet, Historiska samfundet, Sällskapet för Finlands geografi, Sällskapet pro fauna & flora fennica, Finsk-ugriska sällskapet och Fornminnesföreningen. — Till Svenska Literatursällskapets delegerade i den föreslagna komitén utsågos doktorerne R. A. Renvall och R. Hausen.

Sällskapets skattmästare, direktör Kullhem, anmälde att Sällskapets ombudsmän i Villmanstrand och Kexholm, doktor Gahmberg och rektor Renqvist, afsagt sig det åt dem gifna uppdraget, hvarför beslöts att val af nya ombudsmän för nämda orter skulle ske på första höstmöte.

Vidare gaf skattmästaren tillkänna att genom fil. magister A. Aminoff till Svenska Literatursällskapet anmälts 2 stiftande medlemmar och 1 årsmedlem.

Af vaktmästaren K. A. Ahlgren förärades till Sällskapet ett häfte, innehållande politiska ströskrifter från år 1788.

Professor Schybergson inlämnade till Sällskapet en afskrift af statssekreteraren Mikael Speranskys bref till ärkebiskop Jakob Tengström angående tillsättandet af en komité för Regeringskonseljens organisation i Finland. Brefvet, som är dateradt den 17 mars 1809, kommer att framdeles publiceras i Sällskapets skrifter.

Ordföranden meddelade, att Sällskapets stipendiat, student Thurman, inlämnat sin ordlista öfver Pargasmålet.

Elis Lagerblad.

Funktionärernas sammanträde den 25 september 1890.

Tom. XVI af Sällskapets skrifter, innehållande „Åbo Universitets Lärdomshistoria I. Medicinen" af L. W. Fagerlund och Robert Tigerstedt, företeddes, och beslöts att föreslå bokhandelspriset till fmk 3.50 äfvensom författarearvodet, enligt beräkning af 6 m. per sida eller 96 m. per trykt ark, att utgå med inalles 1,296 fmk. I det senare afseendet var prof. Freudenthal af olika mening och föreslog för sin del 80 m. per trykt ark.

Anmäldes att ombudsmannen i Joensuu herr H. Gadd, i följd af bortflyttning från orten komme att från ombudsskapet afgå, och hade hr Gadd i bref till undert. i sitt ställe föreslagit apotekaren fil. mag. Hugo Olsoni. Beslöts i följd häraf att till ombudsman i Joensuu hos Bestyrelsen föreslå apotekaren Olsoni, äfvensom i stället för de förra ombudsmännen i Villmanstrand och Kexholm, hvilka afsagt sig sina resp. uppdrag, å den förra orten löjtnanten Adolf Aminoff, och å den senare med. licentiaten O. R. Helin, hvilken visserligen för närvarande icke hörde till Sällskapet, men dock, enligt hvad hos skattmästaren anmälts, vore villig att däri inträda.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 25 september 1890.

Godkändes funktionärernas föreslag till nya ombudsmän, och skulle förty kallelsebref att vara ombudsmän å sina resp. orter utfärdas till apotekaren fil. mag. Hugo Olsoni i Joensuu, löjtnanten Adolf Aminoff i Villmanstrand och med. lic. O. R. Helin i Kexholm, under förutsättning att den sistnämda vore villig att såsom medlem inträda i Sällskapet.

Beslöts att den af prof. K. G. Leinberg d. 20 sistlidne febr. till publikation anmälda uppsatsen om finska nationen vid Upsala universitet skulle ingå i nästa häfte af Förh. o. Upps.

Från stud. Uno Stadius inlämnades till Sällskapet en af honom i Lojo socken hopbragt samling af omkr. 100 folkvisor med åtföljande melodier till ett antal af 70. — Samlingen skulle till granskning öfverlämnas åt mag. E. Lagus.

Ordf. uppläste följande till Sällskapet anlända skrifvelse:

Berlin 6 juli 1890.

An die schwedische Litteratur-Gesellschaft in Finnland.

Das bevorstehende Universitäts-Jubiläum wird in Finnland überhaupt, ganz besonders aber unter den Mitgliedern der Litteratur-Gesellschaft die Erinnerung an Johan Ludvig Runeberg lebendig machen. Möge es darum einem Deutschen, der von Liebe zu Finnland und finnländischer Litteratur erfüllt ist und an den Bestrebungen der Litteratur-Gesellschaft lebhaften Anteil nimmt, gestattet sein derselben durch Übersendung beifolgender Schrift den Ausdruck seiner Hochschätzung zu übermitteln.

In vorzüglicher Hochachtung.
Wolrad Eigenbrodt.
Dr phil.

Brefvet åtföljdes af en skrift, innehållande en utförlig inledning till en af brefskrifvaren värkstäld, under utgifning varande öfversättning till tyska språket af J. L. Runebergs samtliga episka dikter. Ordf. tillkännagaf att han, omedelbart efter mottagandet, i Sällskapets namn besvarat skrifvelsen.

I rapport från skattmästaren anmäldes tre nya medlemmar, af hvilka två stiftande och en årsmedlem.

Inlämnades genom dr Hausen från kaptenskan Anna v. Knorring en förteckning öfver familjeporträtt å Tervik egendom i Pärnå socken.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 23 oktober 1890.

Från stud. J. Thurman inlämnades ett häfte, innehållande samlingar af ord ur Pargas-målet; häftet omhändertogs af prof. Freudenthal till genomgående och granskning. Därjämte hade herr Thurman till Sällskapet inlämnat ett i Kökar funnet handskrifvet häfte, som innehöll en samling visor af äldre och yngre datum, och beslöts att häftet skulle remitteras till mag. E. Lagus med anhållan om hans utlåtande rörande de i detsamma ingående folkvisor, på hvilket utlåtande finge bero, huruvida någon del af visorna borde för Sällskapets räkning afskrifvas eller häftet inlösas.

Ordf. tillkännagaf resultatet af funktionärernas undersökningar rörande ifrågasatt ny lokal för Sällskapet, och föreslogs af dessa såsom för ändamålet lämplig lokalen för universitetets skulptursamling, där med begifvande af Universitetets rektor rum kunde beredas för såväl månadsmöten som arkiv och boklager. Tilsvidare beslöts att för de båda sistnämda antaga den föreslagna lokalen, och skulle genom arkivarien nödiga skåp och hyllor anskaffas. Då däremot inom Bestyrelsen röster höjdes emot utbyte af lokal för månadsmötena, beslöts att med frågans afgörande i denna del skulle anstå till nästa möte, på det att de medlemmar af Bestyrelsen, som sådant önskade, måtte få tillfälle att taga den föreslagna nya lokalen i ögnasigte.

Arkivarien anmälde, att tvänne nya publikationer snart vore färdiga att utkomma, nämligen 2:dra häftet af *Åbo Universitets studentmatrikel,* hvaraf 20 halfark voro trykta, äfvensom ett häfte af *Åbo Universitets lärdomshistoria,* innehållande Juridiken. För det senare bestämdes bokhandelspriset till 2 mark, det förra åter skulle ett pris åsättas, som i förhållande till sidtalet motsvarade priset för 1:sta häftet.

Af skattmästaren anmäldes att fem nya årsmedlemmar tillkommit i Tavastehus, för hvilka kallelsebref skulle utfärdas.

Såsom föräringar till Sällskapets bibliotek anmäldes 2 exx. af Registrum Ecclesiae Aboënsis eller Åbo domkyrkas svartbok, det ena ex. från kansliexpeditionen i Kejs. Senaten, det andra från Finlands Statsarkiv.

Från följande sällskap och föreningar hade publikationer insändts, nämligen:

Finska Vetenskapssocieteten, Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, 49 h.

Finska Literatursällskapet, Toimituksia n:ris 72, 73, 74 och 75, 4:de och 5:te hh. af W. Lübke, Taiteen historia, samt Suomi, kolmas jakso, 3 osa.

Finska Fornminnesföreningen, Tidskrift XI.

Statistiska Centralbyrån, Bidrag till Finlands officiella statistik VI, Befolkningsstatistik 17.

Finska Forstföreningen, Meddelanden, 7.

Finska Hushållningssällskapet, Årsberättelse.

Svenska landsmålsföreningarne, Tidskrift, de 2 senast utkomna häftena (39 & 40).

Beslöts att i gengäld för de till Sällskapet insända publikationer i utbyte tilldela Finska Forstföreningen och Finska Hushållningssällskapet Sällskapets skrifter.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 20 november 1890.

Svar med bifall till Bestyrelsens skrifvelse af den 25 sept. rörande tillsättandet af en delegation, som skulle rådslå om och uppgöra förslag till åstadkommande af ett allmänt finskt uppslagsvärk, hade ingått från Finska Literatursällskapet, som till sina delegerade utsett doktorerna G. Grotenfelt och V. Vasenius, från Finsk-ugriska sällskapet, som till delegerade utsett prof. O. Donner och doktor E. Setälä, och från Sällskapet för Finlands geografi, som till delegerare utsett general F. Neovius och prof. J. A. Palmén samt eventuelt statsrådet A. Boxström; från Sällskapet pro fauna et flora fennica hade enskildt meddelats ordf. att för ändamålet utsetts prof. T. Saelan och doktor E. Bergroth i Tammela samt eventuelt i stället för den senare prof. O. M. Reuter, hvarjämte ordf. å F. Vetenskapssocietetens vägnar tillkännagaf att därstädes till delegerade utsetts statsrådet A. Moberg och arkiatern O. Hjelt.

Ehuru sålunda svar ännu icke anländt från Historiska samfundet och Fornminnesföreningen, beslöts likväl, under förutsättning att äfven dessa med det snaraste komme att fatta beslut i frågan, att åt doktor Hausen öfverlämna att ofördröjligen sammankalla delegationen, och skulle redogörelse för de i denna fattade beslut och uppgjorda förslag afgifvas till alla de sällskap och föreningar, hvilka i delegationen vore representerade.

Mag. E. Lagerblad afgaf yttrande öfver de till hans granskning hänskjutna, af rådman K. Svanljung i Vasa Sällskapet till offentliggörande hembjudna anteckningarna under en resa till Kina af Israel Reinius; och då de intressantaste och mest anmärkningsvärda delarna af nämda anteckningar förut publicerats dels af författaren uti en i Åbo 1749 utkommen disputation dels i Vasabladet 1882, afstyrktes deras emottagande för det afsedda ändamålet. Med bifall härtill beslöt Bestyrelsen, att häftet skulle till hr Svanljung återställas.

Mag. E. Lagus inlämnade och uppläste följande utlåtande:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Ombedd att granska tvänne samlingar af svenska folkvisor från Finland, den ena gjord af studeranden U. L. Stadius, den andra af herr M. Åkerlund, har jag äran för Sällskapet framhålla följande:

Herr Stadii samling, gjord i Lojo socken under sommaren 1890, omfattar inalles 80 visor, af hvilka 65 äro försedda med melodier. Dessutom anger herr Stadius namnen på flere allmänt kända visor ur konst- eller folkpoesin, som sjungas i nämda kommun. För att vara gjord i en enda kommun, som till en stor del är finskspråkig och från hvilken tidigare icke obetydliga samlingar blifvit gjorda, måste således herr Stadii samling anses vara nog så rikhaltig. En större del af de visor herr Stadius upptecknat förefinnas visserligen dels i tryck dels i manuskript, men samlingen har det oaktadt ett bestämdt värde. De upptecknade varianterna kompletters nämligen i många fall tidigare uppteckningar, och bland de visor, som mig veterligen icke förut blifvit upptecknade, synas många vara ganska intressanta. Några af dem uppvisa bestämdt en blandning af svensk och finsk karaktär — naturligt för öfrigt, då de äro hemma från en trakt, där befolkningen är till språk och nationalitet så blandad, som fallet är i Lojo. Melodierna äro i allmänhet utan högre värde, men torde i musikhistoriskt afseende erbjuda ett och annat af intresse. Hvad innehållet vidkommer, äro de flesta kärleksvisor, men äfven flere sjömansvisor, skämtvisor, romanser, ringlekar m. m. förekomma i samlingen. Uppteckningarna bära vittne om stort intresse och samvetsgrannhet. I sin helhet är herr Stadii samling väl värd att införlifvas med Svenska Literatursällskapets öfriga samlingar af svensk folklorestik, och tar jag mig friheten hemställa, att Sällskapet ville belöna herr Stadius med penningar eller böcker till ett värde af förslagsvis 75 finska mark.

Herr M. Åkerlunds samling är gjord för åtta år sedan i Gamlakarleby, Kronoby, Nedervetil och Teerijärvi socknar samt omfattar 29 numror. Då de emellertid äro upptecknade endast med första versens ord under de anförda melodierna, kan den lilla samlingen icke erkännas något större värde. Några melodier i herr Åkerlunds, likasom i herr Stadii samling, äro allmänt kända från konsert- eller skolsalen, andra däremot äro rätt originella folkvisemelodier, en och annan t. o. m. vacker. Samlingen är emellertid värd att bevaras och dess upphofsman måhända, som belöning för visadt intresse, förtjänt af ett mindre understöd eller någon liten belöning. Som lämplig sådan tar jag mig friheten påpeka del III af Nyland.

Ur den gamla visbok från Pargas som jag äfven erhöll i uppdrag att genomgå, föreslår jag att följande, delvis högeligen intressanta visor eller varianter måtte för Sällskapets räkning afskrifvas: N:ris 5, 6, 15, 24, 25, 30, 37, 38, 39, 40, 44, 45, 47, 50—54, 56, 57 och 60, samt dessutom den onumrerade Stafvarvisan och förteckningen öfver väderstrecken i bokens slut. Visornas otroligt korrumperade ortografi borde af afskrifvaren ändras och visorna afskrifvas med hvarje vers på sin skilda rad. Helsingfors den 20 november 1890

Med utmärkt högaktning

Ernst Lagus.

Med anledning häraf beslöt Bestyrelsen att tilldela stud. U. L. Stadius ett honorar af 70 fmk och herr M. Åkerlund Bd III af värket Nyland. Angående det enligt uppgift i Kökar funna häftet, innehållande en samling visor, beslöts att genom arkivarien underhandling skulle öppnas med egaren om inlösande af detsamma för Sällskapets räkning.

Stud. K. Ekman, som under sistlidne sommar åtnjutit stipendium af Sällskapet, hade inlämnat en i Pargas socken gjord samling af 158 visor och omkr. 150 melodier samt tillika uttalat den önskan, att under instundande sommar ytterligare försättas i tillfälle att fortsätta insamlingen äfven i Pargas skärgård, där ännu rikare skördar vore att förvänta. — Innan beslut härom fattades, skulle utredning införskaffas angående den nu inlämnade samlingen, hvilken förty, sedan upplyst blifvit, att riktigheten af melodiernas uppteckning vitsordats af mag. M. Wegelius, till granskning och utlåtande öfverlämnades åt mag. E. Lagus.

Vidare anmälde arkivarien, att tvänne vishäften, af hvilka det ena äfven innehöll några ordspråk och gåtor, anonymt insändts till Sällskapet. Af en anteckning i slutet af det ena häftet framgick, att de däri ingående visorna voro upptecknade i Mörskom af Ida Blomqvist. Angående dessa åtog sig likaledes mag. E. Lagus att afgifva utlåtande.

Vid sammanträdet utdelades det nyss utkomna 2:dra häftet af Åbo Universitets lärdomshistoria, innehållande Juridiken af A. Liljenstrand.

I sammanhang härmed meddelade statsrådet Lagus sin afsikt att fördela hvad som återstod af Åbo Universitets studentmatrikel till år 1740 på tvänne häften och att till den då afslutade tidrymden foga ett register samt redogjorde för registrets affattande. Det förra af nämda tvänne häften skulle anses afslutadt med det som nu vore trykt förty och med det första utkomma.

Från doktor O. Helin i Kexholm hade skrifvelse ingått med bifall till öfvertagande af ombudsskapet å nämda ort.

Löjtnant A. Aminoff i Villmanstrand hade däremot afböjt uppdraget att vara ombudsman därstädes, hvarför kallelsebref i sådant afseende skulle aflåtas till chefen för Saima lotsfördelning, löjtnanten G. A. Majander.

Underrättelse hade vidare ingått, att apotekaren H. Olsoni i Joensuu vore från orten frånvarande på en utrikes resa, och skulle med anledning däraf till ombudsman i Joensuu kallas bankokomissarien K. J. Åkerman.

På förfrågan af ordf. beslöts att för månadsmötena bibehålla samma lokal som hittils.

Ordf. tillkännagaf, att Sofia Carolina Westerman, som åtnjutit understöd ur Höckertska testamentmedlen, nyligen aflidit och att ordf. i samråd med undert. såsom bidrag till begrafningskostnaden, enär den aflidnas kvarlåtenskap vore högst ringa, utanordnat 50 mark, hvilket af Bestyrelsen godkändes.

Att vid nästkommande årsmöte hålla det sedvanliga föredraget utsågs prof. F. Gustafsson.

Tillika ville ordf. erinra att å nästa månadsmöte tillsättandet af en priskomité förestode, hvilken denna gång syntes blifva af särskild betydelse, då antalet författare, som kunde ifrågakomma, vore jämförelsevis stort.

Till Sällskapet hade insändts Meddelanden från Industristyrelsen, 12:te häftet.

Carl Synnerberg.

Funktionärernas sammanträde den 18 december 1890.

Anmäldes att vägrande svar på kallelsen att öfvertaga ombudsskapet i Villmanstrand ingått från löjtnant Majander äfvensom att doktor Gahmberg i enskildt bref till sekreteraren förklarat sig villig att tillsvidare kvarstå såsom Sällskapets ombudsman å nämda ort.

Vid väkt fråga om nödvändigheten af någon särskild åtgärd för erhållande af fullständiga och pålitliga uppgifter till förteckningen öfver Sällskapets medlemmar beslöts att framdeles blanketter skulle jämte uppbördslistorna tillsändas ombudsmännen, hvilka blanketter borde innehålla särskilda kolumner att ifyllas rörande de förändringar, som under årets lopp inträffat inom medlemmarne å hvarje ort.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 18 december 1890.

Upplästes ett från Sällskapet pro fauna et flora fennica inkommet protokollsutdrag af d. 1 nov., enligt hvilket de i protokollet för d. 20 nov. nämda delegerade blifvit utsedda att å sagda Sällskaps vägnar deltaga i öfverläggningarna om åstadkommande af ett finskt uppslagsvärk. För samma ändamål hade, enligt anländ skrifvelse af d. 28 nov., för Finska Fornminnesföreningen till delegerade utsetts doktor Eliel Aspelin och fil. mag. A. H. Snellman. Enligt enskildt meddelande hade Historiska samfundet till sina delegerade utsett prof. J. R. Aspelin och doktor A. G. Fontell.

I sammanhang härmed upplyste doktor Hausen att delegationen vidtagit med sina öfverläggningar.

Upplästes följande till Sällskapet af general F. Neovius inlämnade skrifvelse:

Länge nog har bristen på lämplig lokal varit en kännbar olägenhet för flertalet af de många samfund och föreningar, hvilka i vårt land tagit till sin uppgift att främja olika grenar af vetenskap, konst, upplysning och materiel förkofran. I mån af möjligheten har visserligen landets högskola beredvilligt upplåtit rum för hållandet af sammanträden; andra allmänna inrättningar hafva följt exemplet, men det är endast till en del som de fosterländska associationernas behof härmed blifvit tillgodosedt. Sin egendom hafva dessa föreningar vanligen nödgats herbergera med anlitande af enskilda intresserade ledamöters privatbostad, och om redan förlagsartiklarnes vård sålunda försvårats, har därjämte en annan och ännu mera kännbar olägenhet varit så godt som oundviklig: tillträdet till ifrågavarande associationers ofta icke obetydande bokskatter har blifvit försvåradt för allmänheten, ja t. o. m. för samfundens egna ledamöter.

Så önskvärdt det är att ofvan framhållna brist må blifva afhjälpt, så ringa är emellertid utsikten därtill, om icke en sammanslutning af de på olika håll splittrade krafterna eger rum. Genom att på en gång tillgodose särskilda samfunds behof af utrymme uti en och samma byggnad kunde däremot kostnaderna för densamma relativt nedbringas till ett lägre belopp, hvarhos möjligheten att vinna ett från det allmännas sida behöfligt understöd naturligtvis skall växa i samma mån företaget tillgodoser olikartade fosterländska intressen. För att undvika besvärliga och onödiga omgångar torde det visserligen blifva nödigt att begränsa antalet samfund, hvilka ega att handhafva den ifrågasatta byggnadens ekonomi, men torde öfriga föreningars intresse för och gagn af företaget icke blifva i någon måtto därpå lidande, om de betraktas såsom gäster, medan några få företräda husegarens ställe samt därmed förenade ansvar.

I enlighet med dessa synpunkter och efter preliminär öfverläggning inom en mindre krets intresserade personer, representerande olika samfund, föreslås härmedelst, att Svenska Literatursällskapet jämte Finska Vetenskapssocieteten, Finska historiska samfundet, Sällskapet för Finlands geografi och Finsk-ugriska sällskapet måtte utse etthvart samfund en ledamot till en komité, som skulle ega att förbereda ofvanberörda fråga, bland annat genom anskaffande äfven af nödiga upplysningar, hvilka anspråk på utrymme, som uppställas af andra föreningar än de ofvannämda, hvarå eventuelt kostnadsförslag kunde uppgöras och öfriga förberedande åtgärder vidtagas. Genom att förse byggnaden med en större samlingssal och en samfäld bibliotekslokal, där de skilda samfunden kunde disponera sina egna armarier och hyllor, äfvensom med nödigt antal mindre samlingsrum, synes full självständighet och trefnad kunna beredas de olika associationerna. Tillika skulle härmed en icke oviktig förutsättning ernåtts för de olika fosterländska föreningarnas möjligen i framtiden skeende närmare sammanslutning i syfte att med större framgång än för närvarande representera det finska folkets intellektuella sträfvanden inför det öfriga Europa.

Med anledning häraf beslöt Bestyrelsen, som fann det gjorda förslaget i allo beaktansvärdt, att med nöje ansluta sig till detsamma och anhöll, att ordf. ville å Sällskapets vägnar deltaga i den komité, som skulle förbereda frågan.

Till medlemmar i det utskott, som skulle uppgöra förslag till bortgifvande af Sällskapets pris, hvilket denna gång komme att tilldelas några författare af skönliterära arbeten, tillkomna under åren 1886—1890, invaldes proff. Estlander och Freudenthal, doktor Elfving och undert. I enlighet med hittils följd praxis ansågs att äfven en medlem utom Bestyrelsen borde inkallas, och utsågs därtill justitierådmannen Th. Lindh i Borgå samt till dennes suppleant doktor G. Lagus i Viborg.

Såsom föräring till Sällskapet anmäldes: Joh. Ludv. Runebergs Epische Dichtungen aus dem Schwedischen übersetzt sowie mit Einleitung, Anmerkungen und bibliographischem Anhang versehen von Wolrad Eigenbrodt, 2 Bde (Halle a. S. 1891).

Från Vetenskapssocieteten hade insändts dess Öfversigt, Bd XXXII och från Geografiska föreningen dess Tidskrift N:ris 1—5.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 29 januari 1891.

Upplästes ett protokollsutdrag från Historiska samfundet med bifall till deltagande i den delegation, som föreslagits för åstadkommande af ett finskt uppslagsvärk, äfvensom med underrättelse att till representanter för samfundet i nämda delegation utsetts prof. J. R. Aspelin och doktor A. G. Fontell.

Upplästes en skrifvelse från bankokommissarien K. Åkerman i Joensuu med bifall till öfvertagande af ombudsskapet för Sällskapet å sagda ort.

Ordf. meddelade en skrifvelse från Sällskapets ombudsman i Baku ingeniören J. Estlander, hvilken afsade sig uppdraget och därtill föreslog herr F. Helsingius, till hvilken förty kallelsebref skulle utfärdas.

Upplästes följande skrifvelse från mag. E. Lagus:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland,

Anmodad att granska några till Svenska Literatursällskapet inlämnade samlingar svenska folkvisor från olika trakter af landet, har jag äran att, efter slutförd granskning, aflämna följande utlåtande.

Den första samlingen är gjord under sommaren 1890 i Pargas socken af Sällskapets stipendiat, studeranden Karl Ekman och omfattar 168 skilda numror, så godt som alla införda både med ord och melodi. Visorna hafva en gonomgående rent svensk karaktär. Huru många af dem vare sig till ord eller melodi äro uppvuxna i väst-finländsk jordmån är svårt att säga. Endast om några kan det, såsom äfven af deras innebörd och hr Ekmans uppgifter framgår, med säkerhet påstås, att de äro bördiga från Pargas. De flesta äro emellertid varianter till förut både i det öfriga Finland och i Sverge upptecknade folkvisor. Att den gamla, kärnfulla riddareromansen icke är utdöd i den socken, hvarifrån samlingen härleder sig, framgår däraf, att hr Ekman upptecknat 8 stycken sådana (N:ris 18, 28, 59, 60, 92, 119, 124 och 133). Å andra sidan ådagalägga Pargas-uppteckningarna i sin mån, att dessa medeltida dikter hålla på att i många stycken bli folket nog främmande, hvilket framgår bl. a. af de många försök till modärniseringar, som i dem kunna skönjas. Ett likartadt förhållande har man iakttagit öfveralt, där man på senare tider gjort uppteckningar af dessa intressanta minnen från framfarna tiders diktning. Äfven melodierna i dessa hafva oftast en modärnare klang än de gamla, äkta balladmelodierna. — Hvad öfriga af hr Ekman upptecknade visor angår, så erbjuder samlingen åtskilligt af intresse. Detta gäller främst hans nog rikhaltiga samling ring- eller sånglekar. Det är i få andra arter af den nordiska folkvisan, som det germaniska gemytet träder så friskt och ogrumladt fram, som i dessa från släkte till släkte nedärfda, ofta alldeles utmärkt vackra visor. Flere af de sånglekar hr Ekman inrykt i sin samling äro åtminstone för undertecknad nya bekantskaper, mången af dem är en rätt. angenäm sådan. Melodin till N:o 120 är en bland de vackraste, som upptecknats i vårt land. Äfven andra ha ett bestående värde.

Samlingens flesta numror äro kärleksvisor och sjömanssånger, de flesta varianter af förut upptecknade. Äfven några alster af konstdiktning hafva insmugit sig i hr Ekmans samling, något som är mycket svårt att undvika, då äfven dessa rätt ofta äro i någon mån förändrade. Deras intagande i samlingar af i fråga varande slag äro äfven att förorda, förutsatt att de en längre tid allmänneligen lefvat äfven hos bygdernas befolkning.

Hr Ekmans samling är utan tvifvel en af de värderikaste, som gjorts i vårt land på området för den svenska folkvisediktningen. En mera samvetsgrant gjord och ordentligare upptecknad samling förefinnes mig veterligen icke från en och samma svenskspråkiga socken i vårt land.

Den andra samlingen: „Folkvisor sjungna i Mörskom“, är upptecknad af Ida Blomqvist och innehåller 15 modärna kärleks- och sjömansvisor utan melodi. Ehuru utan nämnvärdt värde, torde den förunnas en plats bland Sällskapets öfriga samlingar.

Den tredje samlingen är gjord af hr J. A. Björkström i Borgå, Teisala. De folkvisor, som äro i densamma intagna, äro till antalet 13, däraf ett par för Nyland nya, samtliga snygt och ordentligt upptecknade. De äro alla modärna kärleks- och sjömansvisor. I samma häfte finnes dessutom en ganska rikhaltig samling ordspråk, några sagor på Borgådialekt, gåtor med upplösningar samt upptecknarens anmärkningar. Det lilla häftet är väl förtjänt att införlifvas med samlingarna, och den samvetsgranna upptecknaren borde måhända af Sällskapet erhålla en mindre belöning för sitt intresse och besvär.

Helsingfors den 29 januari 1891.

Ernst Lagus.

Med stöd af hvad sålunda inhämtats beslöt Bestyrelsen att tilldela herr K. Ekman en gratifikation af 50 m. och herr J. A. Björkström värket Nyland T. II o. III.

Inlämnades från folkskolläraren V. Allardt en samling dansmelodier, ringlekar och visor, de sistnämda åtföljda af melodier, alla upptecknade i östra Nyland, samt från folkskolläraren M. Thors en större samling folkvisor, delvis åtföljda af melodier, och upptecknade i Nykarleby, Munsala, Oravais och Jeppo. Herr Thors' därjämte inlämnade reseberättelse skulle i protokollet ingå.

Angående granskningen af de nu inkomna samlingarna skulle hos mag. E. Lagus förfrågan göras, huruvida han vore villig att åtaga sig besväret med densamma.

Reseberättelse.

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Undertecknad Svenska Literatursällskapets stipendiat för sommaren 1890 får härmedels afge redogörelse för sin värksamhet nämda sommar för insamling af folkvisor, melodier, sånglekar och sagor i Oravais, Munsala, Nykarleby och Jeppo socknar.

Kommen till min hemort Oravais i början af juni, begynte jag därstädes med mina insamlingar. Under förra delen af juni och några dagar i juli besöktes i Oravais byarne i närheten af kyrkan, Ånes, Seiplax, delar af Kimo och Oxkangar. — I slutet af juni besöktes i Munsala följande byar: Söderby (Gunnilack), Storsved, Peltmo, Sandås, Jussila, Rankas, Kyrkobyn och Lojlax. Från Vexala, en by i samma socken, fick jag mig senare tillsända några mindre visböcker. I början af juli besöktes i Nykarleby socken Jutas, Forsbacka, Högbacka, Socklot och Kofjoki byar. — Under en resa i Jeppo upptecknades i Stenbacka by ett mindre antal visor.

Under nämda resor insamlades dels genom egna anteckningar dels genom upplånande af ett 60-tal större och mindre visböcker 304 visor med 16 varianter och 42 melodier. Outskrifna förefinnes ett mindre antal sånglekar och sagor jämte flere under julferierna upptecknade visor.

Visorna äro ordnade i följande afdelningar: *I. Romanser*, 31 hufvudnumror, 5 varianter, 8 melodier; *II. Kärleksvisor*, 142 hufvudnumror, 6 varianter, 28 melodier; *III. Sjömansvisor*, 54 hufvudnumror, 3 varianter, 2 melodier; *IV. Emigrantsånger*, 9 numror; *V. Fångvisor*, 8 numror; *VI. Visor af blandadt innehåll*, 28 numror, 3 melodier; *VII. Skämtvisor*, 32 hufvudnumror, 2 varianter, 1 melodi.

De socknar, där visan anträffats, äro uppräknade under hufvudnummern.

Innehållsförteckningen (sid. 919) upptager visorna i bokstafsföljd enligt första versens början.

Melodierna äro under samma numror som texten införda i ett skildt nothäfte (sid. 937). Efter nummern (i nothäftet) uppräknas de orter, där melodin blifvit upptecknad och inom parentes är sidan, där texten till visan återfinnes, antecknad. Likaså äro framför texten inom parentes uppteckningsorten för melodin jämte sidan, där den finnes införd i nothäftet, anförda. Melodierna till N:ris 15, 20a, 22 och 31 äro tagna ur en gammal visbok, och emedan jag ej hört dessa melodier sjungas, kan jag ej garantera för deras riktighet.

Flere under sommaren endast fragmentariskt upptecknade visor ha under julferierna blifvit kompletterade, men ännu saknas delar af följande numror:

af N:o 8 saknas i 2:a strofen en versrad,
„ N:o 12 „ 3:dje och 8:de stroferna,
„ N.o 16b „ i 5:te strofen 2 versrader,
„ N:o 57 „ flera strofer från slutet,
„ N.o 74 „ 1—13 och 21—29 stroferna,
„ N:o 79 „ 2:dra strofen,
„ N:o 84 „ flera strofer från slutet,
„ N:o 140 „ i 6:te strofen 2 versrader,
„ N:o 180 „ i 10:de „ 2 versrader,
„ N:o 239 „ i 17:de „ 1 versrad.
„ N:o 250 „ i 1:sta „ 1 „
„ N:o 276a „ i 6:te „ 5 versrader,
„ N:o 280 „ i 8:de „ 1 versrad,
„ N:o 284 „ i 4:de „ 1 „
„ N:o 286 „ i 3:dje „ 1 versrad, i 4:de strof. 2 versrader.
„ N:o 290 „ i 13:de „ 2 versrader.

Såväl vid insamlingen af visorna som vid upptecknandet af melodierna ha folkskollärare och seminarister, som varit fullt förtrogna med dessa socknars förhållanden, visat mig stort tillmötesgående och därmed betydligt underlättat mitt arbete. Bland dessa vill jag nämna folkskolläraren i Munsala Anders Svedberg och folkskolläraren i Soklot (Nykarleby) M. W. Froste.

I Munsala påträffades de flesta visorna. Under den tid, då någon annan folkskola ej fans i det svenska Österbotten än den Svedbergska skolan i Munsala, infördes här visor i mängd af elever från andra socknar. Skrifkunnigheten är ganska allmän, isynnerhet i flera byar i Munsala, och många ungdomar använda en stor del af söndagen till att afskrifva eller ur minnet uppteckna visor. — Många visor i de nämda socknarna härstamma från Sverge och ha därifrån blifvit införda af sådana, som under sommaren vistats på arbetsförtjänst på andra sidan Bottenhafvet.

Sagan i dessa bygder har nära nog dött ut. Det är endast bland de äldre personerna man påträffar någon sagoberättare, och ofta minnas de endast delar af sagor. — Min med utskrifningen af visor strängt upptagna tid gaf mig icke tillfälle att uppsöka de få sagoberättare, som jag fick höra af, på de tider, nämligen söndagar, då man möjligen kunnat få dem att berätta något.

Sånglekar förekomma ganska sparsamt i Nykarleby och Oravais, men äro flitigt i bruk i några byar i Munsala.

Vid ordnandet och renskrifningen af visorna har jag gått tillväga med all möjlig noggrannhet och därpå nedlagt mycken tid och möda, men det oaktadt torde ovanan vid dylikt arbete gjort att bristfälligheter och fel insmugit sig.

Oravais den 7 januari 1891.

M. Thors.

Ordf. redogjorde för de hittils förda öfverläggningarna inom den kommission, som tillsatts för att förbereda åstadkommandet af ett gemensamt hus för särskilda sällskap och föreningar; man hade därvid slutfört behandlingen af frågan om det tilltänkta husets omfång och inredning, för hvilka redogjordes, samt om den lämpligaste platsen för detsamma.

Arkivarien anmälde, att ny ombudsman för Sällskapet borde erhållas i Lojo efter aflidne doktor af Tengström, och beslöts att därtill kalla apotekaren K. A. Aschan.

Vidare anmälde arkivarien, att 5:te häftet af Förh. och Upps. snart vore färdigt att utkomma, och föreslog dess bokhandelspris till 3 m. 50 pni, hvilket godkändes.

Då enligt förut fattadt beslut ett register till 5 häften i gången borde upprättas, beslöts att förfrågan skulle göras hos biblioteks-amanuensen Bergroth, huruvida han vore villig att upprätta det ifrågakomna registret, hvilket sedermera skulle med 6:te häftet utdelas.

Ordf. meddelade, att fru R. Stjerncreutz, som åtnjutit ett legat ur Höckertska testamentsfonden, aflidit och att genom funktionärernas försorg till hennes begrafning afsändts ett uttryck af Sällskapets hågkomst däraf, att den aflidna, som varit varmt intresserad för saken, medvärkat till den af hennes broder gjorda donationen.

Upptogs till afgörande frågan om bortgifvandet af Sällskapets pris och upplästes följande utlåtande af det utskott, som tillsatts för att afgifva förslag i ärendet:

Till Svenska Literatursällskapets i Finland Bestyrelse.

Undertecknade, som af Bestyrelsen d. 18 sistlidne december utsetts till medlemmar af det utskott, som egde inkomma med förslag till bortgifvande af Sällskapets pris, hvilket denna gång komme att tilldelas någon författare af framstående skönliterära arbeten, tillkomna under åren 1886—1890, har i enlighet med det beslut, som vid samma tillfälle fattades, vändt sig till justitierådmannen Th. Lindh i Borgå med anhållan, att han ville i utskottets öfverläggningar och beslut deltaga. Sedan emellertid afböjande svar från herr Lindh ingått, har utskottet vidtalat hans suppleant, doktor G. Lagus i Viborg, att öfvertaga nämda uppdrag och, efter att hafva erhållit herr Lagus' benägna samtycke, med honom genom undert. sekreterare skriftligt meddelat sig.

Utskottet har ansett sig böra taga i öfvervägande följande arbeten, utgifna under den ifrågavarande tidsperioden, nämligen:

Berättelsen „Planeternas skyddslingar“ af Zach. Topelius, hvilket arbete publicerats såsom följetong i tidningen Finland under år 1886 och därefter i Sverge utkommit i bokform, samt den i Stockholm 1889 utgifna diktsamlingen „Ljung“ af samma författare;

romanerna „Barndomsvänner“ (1886) och „En inföding“ (1887), tvänne samlingar berättelser och skizzer „I förbindelser“ (1888) och „Marin och genre“ (1890), skådespelet „Affärer“ i 5 akter samt tre enaktstycken, alla spelade eller trykta under förlidet år, äfvensom en samling lyriska stycken „Dikter i väntan“ (1890), alla af Karl A. Tavaststjerna;

tvänne samlingar berättelser och skildringar från östra Finland, „Hemma“ (1887) och „Österut“ (1890), samt berättelsen „Hihuliter“ (1889) af Jac. Ahrenberg.

Det från doktor Lagus inkomna slutliga utlåtandet är af följande lydelse:

Då Svenska Literatursällskapet nu för första gången går att bestämma om det pris, som skall utdelas för vitterhet och skaldekonst, synes det mig vara ett godt järtecken för den svenska sången i Finland, att vi kunna tilldela det åt en skald af den höga rang som Zachris Topelius, som icke blott uppfylt alla formela vilkor för erhållande af detsamma, utan äfven genom sin föregående mångåriga poetiska värksamhet vunnit hela fosterlandets kärlek. Vi kunna därföre vara öfvertygade om att vår dom, ifall den utfaller sålunda, skall med tillfredsställelse hälsas af hela den stora allmänhet, som i hans sånger funnit ett uttryck för sina bästa tankar och förhoppningar, för sin tro på den Försyn, som ytterst länkar lifvets öden, för sin kärlek till Finlands natur och folk. Och hvilka nya banor den svenska sången i vårt land än en i framtid skall inslå, hvilka nya uttrycksmedel den skall finna, så synes det mig vara visst, att äfven toner af den art, som klingat ur Topelii hjärta, alt fortfarande skola höras till Finlands fröjd, lika visst som ingen kommande skald i vårt land, som hoppas på bestående genkärlek, skall kunna förhålla sig likgiltigt gent emot de makter, som inspirerat dem. Det är i denna mening, som vi i Topelius skulle belöna äfven morgondagens sång.

Sant är att Topelius knappast skulle vinna i anseende genom det pris, vi hafva i vår makt att gifva honom, ty den, som Svenska Akademien belönat med sin stora medalj och hvars 70:de födelsedag på många orter i vårt land firats såsom en bemärkelsedag i den inhemska poesins historia, kunde godt undvara denna nya utmärkelse. Men Svenska Literatursällskapet, bland hvars skönaste uppgifter väl måste räknas att för den del af vårt folk, som ännu har intresse för den fosterländska odlingen i svensk form, utmärka och hedra dem, som värksammast på detta språk arbetat för denna bildning, kan, enligt min blygsamma åsikt, omöjligen på grund af ett sådant skäl, och ett annat blefve svårt att utleta, underlåta att på det sätt, som nu yppats, betyga sin aktning för den skriftställare och skald, hvars namn man oupphörligen i tryck och tal finner nämdt jämte en Franzéns och Runebergs och af hvars alster säkert många skola lefva så länge som svenska språket i Finland.

Med stöd af det ofvansagda vågar jag för min del ödmjukast föreslå, att det utfästade priset måtte tilldelas herr statsrådet Z. Topelius.

Viborg den 25 jan. 1891.

Gabr. Lagus.

Öfriga inom utskottet afgifna yttranden äro följande:

Den åsikt har uttalats, att Topelius, hvars namn redan tillhör literaturhistorien, borde ställas utom täflan, och sant är att han rönt erkännande nog för att lugnt kunna undvara det pris Svenska Literatursällskapet nu går att utdela; men det vore godtyckligt att icke taga hänsyn till att han under den period, som nu ifrågakommer, offentliggjort sin diktsamling „Ljung“ och sin historiska berättelse „Planeternas skyddslingar“, i hvilka bägge skaldens egendomligheter igenfinnas. Under sådana förhållanden och då Sällskapet äfven vid en föregående prisutdelning beaktat författarens tidigare värksamhet, synes intet tvifvel kunna råda om hvem som bör erhålla Sällskapets pris.

Hvad Topelius som skriftställare värkat i vårt land, och särskildt hvad han varit och är för de nordiska hemmen, behöfver icke här närmare utläggas. Kändt är ock att ingen nu lefvande författare i Finland, hvad fängslande framställning och färgrikt språk beträffar, kan mäta sig med honom.

Grundtonen i Topelii diktning är kärleken, främst kärleken till Gud och fosterland. Därför tjäna hans gestalter de goda makterna i världen, därför väcka hans arbeten aldrig självviska eller orena känslor, därför ligger det i dem „en maning för sanning, frihet och fosterbygd“, en väckelse att ställa idealet högt och att bedja Gud om ödmjukhet och stora tankar. Däraf göres oss behof, nu mer än någonsin, och därför kan Svenska Literatursällskapet, stiftadt till åminnelse af J. L. Runeberg och ihågkommande dennes uppfattning af poesin, denna gång icke belöna någon värdigare än statsrådet Z. Topelius.

Hvad beträffar de yngre författare, hvilka möjligen nu kunnat ifrågakomma, är det att hoppas, att de under tiden till nästa täflan med större omsorg och säkerhet må behandla svenska språket än hittils och att särskildt herr Tavaststjerna med vidgad syn på lifvet må finna värdigare föremål för sin obestridliga talang.

Helsingfors den 26 januari 1891.

A. O. Freudenthal. *Fredr. Elfving.*

Såsom i protokollet för årsmötet d. 5 febr. 1886, då Sällskapets pris stiftades, uttryckligt betonades, skall detta pris utgöra en uppmuntran till literär värksamhet. Ur denna synpunkt anser jag mig ej kunna taga i betraktande en författare af den höga rang och med den redan hunna lysande utveckling, som statsrådet Z. Topelius, så villigt jag än för öfrigt instämmer i det som yttrats af doktor Lagus. Enligt min mening är det företrädesvis yngre författare, som böra ifrågakomma, och bland de tvänne sådana, hvilka i utskottet blifvit nämda såsom värdiga att erhålla priset, ger jag för min del företräde åt Karl A. Tavaststjerna. Dennes rikhaltiga och flere olika grenar af vitterheten omfattande produktion tyckes röja en högst ovanlig begåfning, som berättigar till de vackraste förhoppningar för framtiden. Och i Tavaststjernas talrika arbeten torde man äfven kunna finna tydliga spår af en fortgående utveckling, hvilken visar sig icke blott i en redan högt uppdrifven formell talang, utan äfven i ett alt större jämnmått i behandlingen och en alt märkbarare sträfvan till enhet och djup i uppfattningen.

Carl Synnerberg.

Bland den mängd af vittra alster, som sett dagen sedan Svenska Literatursällskapets första årsmöte, fäster sig uppmärksamheten främst vid två arbeten af Z. Topelius, diktsamlingen „Ljung“ (1889) och romanen „Planeternas skyddslingar“, publicerad som följetong under förra hälften af år 1886. Det förra af dessa diktvärk faller väl knappast inom ifrågavarande tidrymd, då samlingens stycken till allra största delen äro tillkomna under föregående årtionde, det senare däremot är veterligen en hithörande sentida frukt, som med förvånansvärd friskhet sprungit fram i kretsen af den gamle Fältskärns berättelser. Det kunde därför tyckas som om Svenska Literatursällskapet här hade en anledning att till den berömde författaren frambära uttrycken af sin erkänsla för dessa snillrika episoder från vår storhetstid. Men om ock diktade i våra dagar, tillhör dock „Planeternas skyddslingar“ till hela sitt åskådningssätt och sin ton en annan tid än den, hvars produktivitet Sällskapet afser att befrämja genom prisbelöning, och tar man därtill i betraktande, att Sällskapet själft är så ungt, att mången kanske ännu icke gjort sig förtrogen med dess sträfvande, förefaller det mindre lämpligt att prisbelöna en diktare, som står vid slutet af sin ärorika bana.

Och den närvarande tiden lider ingen brist på arbeten, som ega berättigadt anspråk på att ihågkommas. Mer än en af de unga författarne hafva frambragt värk, som lifligt intresserat allmänheten. Framför andra har hr K. A. Tavaststjerna utvecklat en både till mängd och mångfald beaktansvärd skriftställarevärksamhet. Romanerna „Barndomsvänner“ (1886) och „En Inföding“ (1887), tvänne samlingar berättelser och skizzer, „I förbindelser“ (1888) samt „Marin och genre“ (1890), ett skådespel i 5 akter, Affärer, samt tre enaktsstycken, alla spelade eller trykta under förlidet år, och slutligen en samling lyriska stycken, „Dikter i väntan“ (1890), ådagalägga en ovanlig alstringskraft, och det på diktkonstens alla hufvudområden.

Men äfven i afseende å inre värde röja dessa arbeten, om ock i olika grad, betydande förtjänster. Hr Tavaststjerna har anslutit sig till en s. k. modern lifsåskådning, och det kan icke förnekas att i de båda romanerna detta åskådningssätts sensualism i mycket och mångt gjort intrång på det sedliga lifvets grundsatser, men utom att sinnesberusningen hos den unge diktarn är vanligen behagfull till sin ton och mjuk till sina former, är omisskänligt att han numera öfvergått till en ideellare uppfattning, där också sedlighetens kraf komma till sin rätt. Detta gäller isynnerhet skådespelet „Affärer", där det är en ädel känsla, som dömer personerna och leder handlingen till sitt mål, men ock i det sista dikthäftet är en sådan stigning märkbar. Man kunde väl önska i de fosterländska frågorna en större klarhet och bestämdhet, men det är ock tydligt, att diktarns sannskyldiga områden hittils varit privatlifvet och naturen, och här har han i alla sina arbeten, på vers som prosa, framalstrat intima stämnings- och genrebilder af stor poetisk förtjänst, hvilken, om förf. blott såge sig mera om i det värkliga lifvet och mindre studerade de moderna förebilderna samt med ett strängare urval uteslöt oklara eller ofullgångna alster, skulle än bättre framstå i hans samlingar.

Liksom i afseende å innehållet, så har hr Tavaststjerna ock i afseende å formen följt den moderna smakriktningen. I sina romaner analyserar och beskrifver han långt bättre än han berättar. Men den brist på en gedignare karaktärsutveckling och en väl motiverad komposition, som kunnat anmärkas hos dessa tidigare värk, finnes i långt mindre mån i skådespelet Affärer, där ett lyckligt uppslag utvecklats med en dramatisk följdriktighet och en liffull karaktärsskildring, som måste anses anmärkningsvärda hos en nybegynnare på scenen. I bundet såväl som obundet språk utmärker sig hr Tavaststjernas diktion genom en rikedom på nya, stundom väl vågade, men ofta äfven tjusande och värkningsfulla bilder. Beträffande själfva språkbehandlingen, som tidigare led af svåra felaktigheter, har förf. steg för steg nått en större säkerhet och skulle törhända lämna ingenting öfrigt att önska, därest icke inom hela den skönliterära diktning, där han vunnit en ansedd plats, den missuppfattning vore gängse, att diktarn är en själfrådig herskare öfver språket, i stället för att han bör vara dess hörsamma dyrkare.

I betraktande af de förtjänster, som sålunda röjas i hr Tavaststjernas många och olikartade värk, och särskildt med hänsyn till den i dessa arbeten märkbara utveckling, som tyckes lofva att diktarn skall frigöra sig från all den sensualism, som icke står tillsammans med höga och sedliga ideer, att hans komposition skall blifva mer och mer idéenlig och att hans språk skall förena sin naturliga rikedom och behagfullhet med ett fullt korrekt uttryckssätt, kan Sällskapet, enligt min mening, icke tveka att denna gång tilldela prisbelöningen åt hr Tavaststjerna.

Äfven hr Jac. Ahrenberg har vunnit uppmärksamhet hos publiken, väl icke som lyrisk eller dramatisk diktare, hvilka områden han hittils icke beträdt, men som en liflig och älskvärd sedeskildrare. I tvänne häften skildringar från Östra Finland, „Hemma“ (1887) och „Österut“ (1890), samt en längre berättelse „Hihuliter“ (1889) har denne förf. framstält fängslande bilder från hemlandet, tecknade med natursanning och uppfattade på ett vänligt, godmodigt sätt, som stundom ger dem värde af humoresker. I „Hihuliter“ har förf. gjort ett djupare grepp i folklifvet, och om ock handlingen utvecklar sig altför episodiskt och äfven karaktärernas utveckling lämnar mycket öfrigt att önska, förmår förf. dock väcka ett lefvande intresse för sina personer, särdeles hufvudpersonen, och de lägen, i hvilka han framställer dem. Förf:s framställningssätt, som är liffullt och målande, följer visserligen moderna förebilder, men lefnadstonen i hans värk är sund och god, och om förf., som man bör hoppas, kan förmå sig att egna kompositionen en större omtanke och språket, hvilket nu ställvis lider af betydande brister, en större ans, skall Svenska Literatursällskapet helt säkert framdeles finna anledning att ihågkomma honom.

C. G. Estlander.

Då sålunda tre röster äro afgifna för statsrådet Zach. Topelius och 2 för hr K. A. Tavaststjerna, får utskottet härmed hos Bestyrelsen föreslå, att Sällskapets pris denna gång måtte tilldelas statsrådet Zach. Topelius.

Helsingfors den 27 januari 1891.

C. G. Estlander. *A. O. Freudenthal.*
F. Elfving. *Carl Synnerberg.*

Vid den omröstning, som därefter anstäldes, yttrade prof. Gustafsson:

Då det pris, som nu skall utdelas, är stiftadt till uppmuntran af skönliteratur, synes det i många hänseenden olämpligt att i en täflan om ett dylikt pris indraga statsrådet Topelius, som vid sin lefnads afton måste anses höjd öfver en belöning af detta slag. Lyckligtvis förefinnas nu icke häller de särskilda, bevekande omständigheter, som kunnat föranleda Svenska Literatursällskapets bestyrelse att första gången, utan egentlig täflan, dock med tvekan och efter omröstning bortgifva priset åt en ålderstigen forskare. — Af de två andra författare, som nu ansetts böra ifrågakomma, ville jag för denna gång gifva min röst åt herr Karl A. Tavaststjerna, som i sin diktning i bunden och isynnerhet i obunden form röjt en jämförelsevis rik och omfattande skaldebegåfning samt visat prof på en jämförelsevis stor teknisk förmåga. Det synes mig äfven vara rätt, att ett sällskap, stiftadt till åminnelse af Johan Ludvig Runeberg, främst uppmuntrar en lofvande skald, som ej slösat sin poetiska kraft på en grann diktion och gestaltlös idealitet, hvarmed större popularitet lätt vinnes, utan som gripit djupt i värkligheten, sådan den är, och redan lyckats forma flere konkreta gestalter ur det lif, som lefves. Att en trogen skildrare af den tid som är icke alltid, i kampen mellan de växlande företeelserna och den konstnärliga sanningen, förmår låta idealet skimra fram ur sina värk, och att en yngre författare i våra dagar icke tillfylles vårdar sin form, sådant har sin förklaring, om det också ej bör lämnas utan anmärkning. Men då herr Tavaststjernas arbeten i dessa afseenden, liksom öfverhufvud, förete en utveckling till det bättre, anser jag mig kunna så mycket hällre med min röst tilldela honom detta pris för uppmuntran af skönliteratur, sålunda anslutande mig till det nu upplästa utlåtande, som afgifvits af herr Estlander, hvars omdöme i en sak som denna jag lärt mig att skatta högt.

Prof. Schybergson yttrade:

Bland skönliterära arbeten, som i Finland under loppet af åren 1886—1890 utkommit på svenska språket, ställer jag främst Z. Topelii Ljung, som innehåller flere såväl till innehåll som form förträffliga dikter. Då emellertid Svenska Literatursällskapets i Finland uppgift i främsta rummet är att befordra den svenska literaturens i Finland uppkomst och utveckling, hvarför det ock i § 1 c) af Sällskapets stadgar heter, att sällskapet bör „främja literär värksamhet på svenska språket genom prisbelöningar och understöd“, men statsrådet Topelius redan nått den ålder och den höjdpunkt af literär värksamhet, att hans skaldskap icke gärna kan röna något inflytande af en belöning af det slag, som här är i fråga, tror jag mig icke kunna med min röst bidraga till att Sällskapets pris för innevarande år tillfölle honom. Bland arbeten, som efter Topelii Ljung kunna vara förtjänta af att prisbelönas, ställer jag främst J. Ahrenbergs „Hihuliter“, som visserligen lider af några brister i formelt och språkligt afseende, men dock genom uppränningens originalitet samt skildringens rikedom och egendomliga färg intager ett utmärkt rum inom vår svenskspråkiga literatur. Den sympatiska uppfattning af folklifvets och folklynnets olika skiftningar, som utmärker detta arbete, återfinnes i många af hr Ahrenbergs öfriga skizzer och berättelser. Jag anser således J. Ahrenberg vara förtjänt af att för denna gång erhålla Sällskapets pris.

Doktor Elfving åberopade sitt utlåtande i utskottet och tilldelade förty priset åt statsrådet Topelius.

Prof. Frosterus yttrade:

Vid utdelandet af Svenska Literatursällskapets *skönliterära pris* för det eller de bästa arbeten, som under de senaste fem åren publicerats, kan val ifrågakomma, enligt min mening, blott emellan Karl A. Tavaststjerna och Z. Topelius. Den förre har utgifvit icke blott häften af smärre poetiska och prosaiska stykken (Dikter i väntan, Marin och genre m. m.), utan jämväl romaner (Barndomsvänner, En inföding), en novellsamling (I förbindelser) och ett skådespel (Affärer), medan den senare publicerat en samling sånger, „Ljung“, och en längre romantisk tidsbild (Planeternas skyddslingar).

Tavaststjerna, i besittning af en liflig fantasi i förening med en ovanlig iakttagelseförmåga, vare sig det gäller naturen eller människolifvet, utmärker sig tillika genom en ovanligt ledig och träffande, om icke alltid nog vårdad, diktion; hans produktioner förete delvis ställen, som onekligen äro af framstående förtjänst. Men han kännetecknas å en annan sida af en egenskap som förringar värdet af hans skapelser, det är detta i etiskt afseende förutsättningslösa, för att icke säga skeptiska åskådningssätt af lifvet, för hvilket hvarje dess företeelse, som kan lifva intresset eller nyfikenheten, är god nog för konstnärlig framställning, antingen densamma i sedligt afseende därtill lämpar sig eller icke. Skalden, i saknad af den inre kompass som pekar emot det sant ideala, rör sig sålunda, i likhet med så många andra af tidens realistiska författare, med lika välbehag inom en sund som mindre sund atmosfer — ett förhållande, som enligt min tanke icke är förenligt med estetikens lagar och framför alt icke med en ungdomlig läsarekrets' bästa.

Topelii diktsamling åter, inneslutande stycken hvilka icke tillförene varit trykta jämte sådana som tidigare varit synliga, utmärker sig, om vi särskildt hålla oss till den förra kategorin, genom en skönhet och friskhet, som uti intet afseende står efter de bästa tidigare alstrens. Tonen är tvärtom djupare och t. o. m. innerligare; det är ålderns försonande blick öfver tillvaron, som adlar det hela. Isynnerhet framstå sånger af allmännare fosterländskt innehåll, men jämväl ibland dem, som behandla ämnen från andra områden, t. ex. från „naturen och lifvet“, möta pärlor, som visserligen länge skola bevaras af hvarje den sanna poesins vän.

Då således hänsyn tages till denna kollektion, tör, äfven oberoende af förf:s redan anförda prosaiska arbete äfvensom oafsedt hans i hela norden uppburna tidigare skapelser i öfrigt, priset böra tillerkännas honom. Väl kunde viss tvekan uppstå till följd af det med priset ursprungligen förknippade bisyftet att uppmuntra författare ännu stadde i utveckling och skänkande löfte för framframtiden. Men denna synpunkt måste väl komma i andra rummet, arbetets eller arbetenas estetiska och moraliska värde i det *första*, och härvid kan icke enligt min mening Z. Topelii öfverlägsenhet sättas i fråga.

Doktor Hausen förenade sig med herr Gustafsson.

Direktör Kullhem var ense med utskottets pluralitet, att priset borde tilldelas statsrådet Topelius.

Mag. Lagerblad delade den af prof. Estlander i utskottet uttalade mening till förmån för herr K. A. Tavaststjerna.

Doktor Renvall ville för sin del omfatta den af utskottets pluralitet uttalade mening.

Undert. hänvisade till sitt utlåtande i utskottet.

Prof. Freudenthal åberopade sitt i förening med dr Elfving afgifna yttrande till prisnämden samt ville dessutom framhålla, att han icke kunde ansluta sig till deras åsikt, som i Sällskapets pris hufvudsakligen vilja se en *uppmuntran till fortsatt literär värksamhet*, gifven åt dem, som erhålla detsamma. Det utgör, såsom det ock i protokollen benämnes, „en *prisbelöning* för förtjänstfulla arbeten inom de områden, som tillhöra Sällskapets värksamhet“, och såsom sådan bidrager det i sin mån till uppmuntrande i allmänhet af den literära produktiviteten i landet. Att statsrådet Topelius står vid slutet af sin bana, är därför icke något skäl att ställa honom utom kretsen af dem, som kunna nu komma i fråga, och borde allra minst vara det i deras tanke, som för två år sedan tilldelade den föga yngre prof. Tigerstedt Sällskapets pris.

Prof. Estlander åberopade sitt i utskottet afgifna utlåtande.

Såsom resultat af omröstningen framgick, att, utom en röst, som tillfallit herr J. Ahrenberg, fem röster afgifvits för statsrådet Z. Topelius och lika många för herr Karl A. Tavaststjerna; men då den senare meningen biträdts af ordföranden, var densamma förty att anse såsom Bestyrelsens beslut. En kort motivering skulle af sekreteraren uppsättas och af ordf. delgifvas årsmötet.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens extra-sammanträde den 3 februari 1891.

Upplästes och godkändes ett förslag till formulering af det utlåtande, som angående prisutdelningen skulle meddelas årsmötet.

Ordf. tillkännagaf att af enskilda medlemmar i Bestyrelsen anhållan hos honom gjorts därom, att hos Bestyrelsen förslag måtte väckas om vidtagande af nödig förberedande åtgärd för inkallande af hedersledamöter vid snart instundande årsmöte. I sådant afseende hade yrkats att Sällskapet främst borde utbringa denna hyllning åt vårt lands förnämste skald och skriftställare på svenskt språk, statsrådet Zacharias Topelius, samt vidare åt den outtröttlige forskare, hvars förtjänster om Sällskapet och de syften detsamma fullföljer vore i vårt land allmänt kända, statsrådet Vilhelm Lagus. Dessutom hade man äfven önskat påpeka lämpligheten af att till hedersledamot kalla professorn vid Upsala universitet Carl Rupert Nyblom, som genom sin upplaga af Runebergs dikter och den däri ingående lefnadsteckningen lämnat förtjänstfulla bidrag till kännedomen om och uppskattningen af Runebergs skaldskap.

Detta förslag blef af Bestyrelsen enhälligt godkändt, och skulle förty till årsmötet framställning göras af ordf., att till hedersledamöter af Sällskapet måtte inkallas statsråden Z. Topelius och V. Lagus samt prof. C. R. Nyblom.

På förslag af prof. Gustafsson beslöts äfven att hos årsmötet föreslå till korresponderande medlem af Sällskapet den förtjänstfulle öfversättaren af Runebergs episka dikter, fil. dr Wolrad Eigenbrodt i Karlsruhe.

Carl Synnerberg.

Årsmötet den 5 februari 1891.

I närvaro af en ganska talrik allmänhet jämte Bestyrelsens medlemmar öppnades mötet i Universitetets solennitetssal af ordföranden, prof. C. G. Estlander med följande ord:

Den svenska vitterheten i Finland har genomgått en af dessa brytningsperioder, som förekomma äfven i rikare förhållanden än våra. I jämförelse med föregående årtionden, då Runeberg och Stenbäck diktade, då Cygnaeus talade, Topelius berättade och sjöng, börjar produktiviteten sjunka redan på sextiotalet och har på sjuttiotalet nått djupet af en vågdal, där det ser ut som om den svenska talande vitterheten i landet skulle gå under. Äfven epigonerna från diktens gyllne tidsålder ha tystnat eller utsända blott nya, samlade och tillökade upplagor. Topelius själf, upptagen af akademiska värf, synes egna sin skapelsegåfva endast åt de små och använder sina vinterkvällar till att samla gamla skördar. Det fins år sådana som 1877, 78 och 79, då man bland smärre berättelser af vanlig efemär beskaffenhet finner knapt en diktsamling, som skulle inneburit några löften för framtiden.

Också hörde man då förutsägelser om att tiden nu vore inne, då poesin skulle byta om tungomål i landet; andra tänkte att det var den naturliga afmattningen efter en så utomordentlig blomstringstid, andra åter befarade att det exakta och positiva lynnet hos den tid, som inbrutit, skulle komma diktens källådror att alldeles sina ut. Men med åttiotalet inträder en märkbar stigning, och den som nu öfverblickar alstren från detta årtionde, skall med öfverraskning varsna, huru olika det är de föregående åren ej blott i afseende å skapelselusten, utan ock i afseende å skapelseförmågan. Jämte det att antalet af smärre berättelser och små dikthäften växer, förgår knapt ett år att icke någon samling skulle väcka större uppseende antingen genom framtidslöften som göras eller genom framtidslöften som hållas.

Men den återskådande blicken mötes af ännu en annan företeelse hos det sista årtiondets produktion. En ny, lifligare och starkare färg ger tillkänna alster af en annan tids strömning, vågade ämnen, bilder och uttryck häntyda på en annan tids åskådningssätt. Dagens nya lösen, att poesins uppgift är värkligheten, den riktiga värkligheten, som skall omsättas af skalden omedelbart, oafsedt om han därvid ledes af några allmänna, sedliga eller religiösa idéer, endast att sinnesintrycken han har af värkligheten återges i bundet eller obundet språk, — denna naturalism och impressionism, som någon tid förkunnats från Seinestranden, har genom Skandinavien hunnit äfven till oss och väkt lif och lust hos de unga. Bland åtskilliga häften af år 1880, som buro den bleka himmelsblå färgen af en efterskörd från poesins förgångna tidsålder, varsnar man tvänne samlingar, de mest betydande af årets produktion, hvilka i ett färgrikare, djärfvare språk tydligen ådagalägga inflytelsen af den gifna lösen. Men tre år senare framträder en diktsamling, hvilken icke blott till språk, utan ock till ton och anda är så modern, att den måste sägas sprungen från en helt annan rot än den, som burit åt oss Runebergs och Topelii diktvärk. Och sedan har denna tidsenliga diktkonst med stor lifskraftighet satt sig i besittning af romanen och scenen, såväl som af lyriken, och därunder sökt att utveckla sina inneboende principer. Under senare hälften af årtiondet hafva i det närmaste 40 författare framträdt med större eller mindre arbeten af vitter art, och bland dessa kan flertalet af de mera betydande sägas till innehållet, de flesta till formen vara alster af sin tidsålder. Liksom för att låta oss fatta hela skillnaden mellan det gamla och det nya, har den vördade representanten för den tidsålder som gått, bland dessa jublande toner af en modern naturlust låtit förnimma ljuden från sin fromma, fosterländska lyra och bland bilder af modern pessimism utstält en ny serie af sina idealt tänkta bilder ur vår storhetstid.

Och hvad skall man nu tänka om denna nya tidsålder, som så käkt brutit med den föregående? Att den tillfört poesin en rikedom på nya ämnen, med poetiska stämningar och ett nytt bildspråk, i stället för det som redan höll på att bli utslitet, är omisskänneligt. Det är denna sträfvan efter natursanning vi ha att tacka för att vi upplefvat en så liflig vitter produktion på en tid, hvars exakta tänkande kunde låta oss befara en förlamning af all fantasivärksamhet. I alla fall kunna vi nu ej återvända till det gamla, det har ingen växtkraft mera för de alster, som vår tid vill frambringa. Idéerna äro visserligen eviga, men idealen förgås med den tidsålder, som i dem klädt sin uppfattning af idéerna. Vi måste således framåt, tillropande de unge värklighetsdiktarne att spana oförtröttadt, om de ej bakom den värklighet, som hittils inspirerat dem, kunde finna en inre andligare värklighet, beherskad af sedliga lager, liksom den yttre beherskas af naturens, och tillönskande dem att, när de fått syn på denna, de må kunna omsätta i dikt äfven dessa sina syner med samma lif och kraft, som utmärkt dem hittils. De nya idealen skola då icke låta vänta på sig längre.

Det svenska literatursällskapet, som på sitt första årsmöte, för fem år sedan, utsatte en prisbelöning af 2,000 mark, för att äfven genom detta medel befrämja den fosterländska literaturen, har haft anledning att uttala sig i saken, då prisbelöningen denna gång skall tilldelas författare på skönliteraturens område. Hvilken förkärlek man personligen kan hysa för den förgångna tidens diktning, isynnerhet om man vuxit upp vid den, måste dock, med hänsyn till Sällskapets syftemål, valet träffas bland den generation, som af prisbelöningen skall lifvas att gå framåt. Bestyrelsens beslut i denna fråga har följande lydelse:

Vid bortgifvandet af Sällskapets pris har ett icke obetydligt val stått öppet. De skönliterära produkter af värde, delvis af mycket framstående värde, hvilka under ifrågavarande period sett dagen, stiga till ett glädjande stort antal. Efter noggrant öfvervägande icke blott af de literära alstrens inbördes företräden, utan ock af de ändamål, som närmast äro förenade med det pris Sällskapet utgifver, har Bestyrelsens pluralitet stannat vid beslutet att tilldela detta pris åt herr Karl A. Tavaststjerna. Denne unge författare har genom en mångsidig alstringsgåfva, som rört sig inom poesins alla hufvudformer, redan lyckats skapa åtskilligt af bestående värde, isynnerhet lifligt målande och ofta djupt kända stämningsbilder från naturen och privatlifvet i en behagfull och ledig, om ock icke alltid nog vårdad stil. När engång, såsom man kan hoppas, skattandet åt tillfälliga tidsriktningar gifvit vika för en mera harmonisk och ideell världsåskådning och en djupare uppfattning af poesins väsen, skall han utan tvifvel blifva i stånd att skänka sitt land snillefoster, som både till form och innehåll bära konstens ogrumlade prägel och värdigt motsvara hans egen ovanliga begåfning. Det är sålunda icke blott med afseende på hvad hr Tavaststjerna redan producerat, utan ock med afseende på hvad man har rätt att vänta af honom, som Bestyrelsen velat tilldela honom Sällskapets pris, hvars hufvudsakliga ändamål är att utgöra en uppmuntran till literär värksamhet på svenska språket.

Därefter upplästes af undert. årsberättelsen och hölls ett föredrag af prof. F. Gustafsson „Om J. L. Runebergs verskonst".

Sedan ett mindre antal af Sällskapets medlemmar och närvarande medlemmar af Bestyrelsen samlats i Fakulteternas sessionsrum, uppläste arkivarien mag. E. Lagerblad berättelsen öfver tillväxten af Sällskapets bibliotek och arkiv äfvensom folkskoleinspektorn V. Öhberg berättelsen öfver värkstäld revision af Sällskapets fonder och öfriga egendom, för hvilkas förvaltning Bestyrelsen, på revisorernas tillstyrkan, meddelades full ansvarsfrihet.

Ordföranden uppläste protokollet från Bestyrelsens extrasammanträde d. 3 nyssvikne febr. och öfverlämnade på Bestyrelsens vägnar till årsmötets afgörande förslaget att till hedersledamöter af Sällskapet kalla statsråden Zach. Topelius och Vilh. Lagus samt professoren vid universitetet i Upsala C. R. Nyblom, äfvensom till korresponderande medlem fil. doktor Wolrad Eigenbrodt i Karlsruhe. Förslaget godkändes af mötet enhälligt och utan diskussion.

Härpå skreds till omval af fyra bestyrelsemedlemmar. Bland dem, som voro i tur att afgå, nämligen statsrådet V. Lagus, prof. G. Frosterus, doktorerne R. A. Renvall och Fr. Elfving, hemstälde prof. Frosterus och dr Elfving till mötets bepröfvande sin önskan att icke blifva återvalde, hvarjämte ordf. tillkännagaf, att statsrådet Lagus, som numera större delen af året var bosatt på landet och därför sällan blefve i tillfälle att bivista Bestyrelsens sammanträden, på denna grund yttrat samma önskan.

Vid anstäldt val återvaldes prof. Frosterus (13 r.), doktor Renvall (13 r.), doktor Elfving (12 r.) samt invaldes i stället för statsrådet Lagus mag. Ernst Lagus (12 r.). Därjämte hade univ.lektorn K. Lindström erhållit 2 röster.

Till revisorer af räkenskaperna för nu ingångna redovisningsår återvaldes kommerserådet Leon. Borgström (11 r.) och folkskoleinspektorn V. Öhberg (12 r.); till revisors-suppleanter valdes generallöjtnanten F. Neovius (13 r.) och kommunalrådet A. Landén (7 r.).

Då vid af ordf. framstäld förfrågan ingen af de närvarande hade något andragande att göra rörande Sällskapets angelägenheter, utsågos prof. S. Lemström och kommunalrådet A. Landén att justera protokollet, hvarefter mötet förklarades upplöst.

Carl Synnerberg.

Ofvanstående protokoll har af undertecknade blifvit genomgånget och riktigt befunnet. Helsingfors den 16 febr. 1891.

Ab. Landén. *Selim Lemström.*

Årsberättelse den 5 februari 1891.

Under det nu tilländagångna året — Sällskapets sjätte värksamhetsår — ha följande arbeten offentliggjorts, nämligen:

Helsingfors stads historia från 1640 till stora ofreden af Erik Ehrström (III + 171 sidd. 8:o) med flere planteckningar från olika tider;

Åbo Universitets lärdomshistoria. I. Medicinens studium vid Åbo Universitet af L. V. Fagerlund och Robert Tigerstedt (216 sidd. 8:o);

D:o d:o d:o. 2. Juridikens studium vid Åbo Universitet med en blick på den akademiska jurisdiktionen och ekonomin af Axel Liljenstrand (94 sidd. 8:o);

Åbo Akademis studentmatrikel å nyo upprättad af Vilh. Lagus. 2 (stor 8:o), utgörande sidd. 109—332 af förra delen och omfattande åren 1665—1705.

De tre förstnämda arbetena utgöra N:ris XV, XVI och XVII, det sistnämda N:o XI,2 af Sällskapets skrifter.

För närvarande pågår tryckningen af Förhandlingar och Uppsatser, 5:te häftet, hvari komma att bland annat ingå följande tvänne under årets lopp till publikation inlämnade bidrag, nämligen

Förteckning öfver finska studerande vid Upsala Universitet 1595—1835 jämte historik öfver den därstädes år 1783 grundade finska nationen, af K. G. Leinberg; och

Riksdagsmannavalen i Åbo under frihetstiden, af M. G. Schybergson.

Den i föregående årsberättelse omnämda, af pastor A. Neovius till Sällskapet inlämnade samlingen af urkunder, som belysa förhållanden i Gamla Finland under 18:de årh., har icke kunnat emottagas till publikation hufvudsakligen af det skäl, att utgifvandet af en så omfångsrik samling befunnits blifva altför kostsamt i förhållande till Sällskapets strängt begränsade tillgångar.

Planen att åstadkomma ett *uppslagsvärk*, som skulle lämna en öfversikt öfver den vårt land rörande trykta literatur, hvilken ej blott självständigt utkommit i bokform, utan ock såsom uppsatser och meddelanden ingått i periodiska publikationer, har så till vida tagit ett viktigt steg framåt, att en delegation för rådplägande om sättet för dess realiserande kommit till stånd. Alla de sällskap och föreningar, till hvilka Bestyrelsen vändt sig, ha med största tillmötesgående omfattat planen och invalt representanter i delegationen. Denna består sålunda af följande medlemmar: Statsrådet A. Moberg och arkiatern O. Hjelt för Finska Vetenskapssocieteten, doktorerne G. Grotenfelt och V. Vasenius för Finska literatursällskapet, prof. Th. Saelan och doktor E. Bergroth i Tammela (eventuelt prof. O. M. Reuter) för Societas pro fauna et flora fennica, doktor E. Aspelin och mag. A. H. Snellman för Finska fornminnesföreningen, prof. J. R. Aspelin och doktor A. G. Fontell för Historiska samfundet, prof. O. Donner och doktor E. Setälä för Finsk-ugriska sällskapet, general F. Neovius och prof. frih. J. A. Palmén (eventuelt statsrådet A. Boxström) för Sällskapet för Finlands geografi. — För Svenska Literatursällskapet äro till delegerade utsedda doktorerna R. A. Renvall och R. Hausen.

Ett annat visserligen mindre vidtutseende, men dock ganska betydelsefullt företag inom ett af Sällskapet hittils icke bearbetadt område, skolboksliteraturen, har under året satts i gång. Vid februari-sammanträdet inlämnades till Bestyrelsen af föreståndarena för tvänne af hufvudstadens större privata lärovärk, doktor A. Ramsay och kand. A. Lönnbeck, ett förslag om utgifvande genom Sällskapets försorg af en *svensk läsebok* för elementarlärovärkens lägre klasser. Förslagsställarena framhöllo, hurusom för dessa klasser en läsebok vore af behofvet påkallad, hvilken anslöte sig till något visst i skolan behandladt ämne och tillika erbjöde barnasinnet en lämplig och bildande näring. I vår tids skola gör sig isynnerhet behofvet af koncentration gällande, och det måste därför anses såsom en beaktansvärd tanke att låta den för öfningarna i modersmålet på de lägsta stadierna nödvändiga läseboken ansluta sig till och understödja någon viss gren af undervisningen. För sådant ändamål erbjuder sig själfmant historieundervisningen, hvilken i hvarje fall måste på nämda stadier, för att blifva till någon nytta för minderåriga elever, behandlas i biografisk form och upptaga sina ämnen från de enklaste och minst invecklade förhållanden. Af denna orsak bedrifves den där endast förberedelsevis och omfattar guda- och hjältesagan, dels den fosterländska dels gamla tidens. Detta innehåll är, såsom hvar man vet, bäst lämpadt för barnaåldern, då reflexionen ännu icke vaknat och fantasin, som söker sitt tillfredsställande i sagan och äfventyret, företrädesvis är värksam. Den fosterländska likasom den grekiska och romerska guda- och hjältesagans hufvuddrag äro också något som måste anses utgöra ett nödvändigt innehåll i den högre allmänna bildningen, och de böra därför ju förr dess hällre inhämtas, — hälst naturligtvis på en tid, då de bäst ansluta sig till lärjungens utveckling och hela sinnesriktning samt sålunda säkrast bli hans egendom för lifvet. De skildringar af yttre eller tillfälliga förhållanden, som ofta i läseböcker erbjudas barnen, äro vanligen till blott för att glömmas, och läseboken fyller då endast den formella uppgiften att utgöra ett substrat för innanläsningsöfningar. Stannar något kvar af detta innehåll, som i de flesta fall ännu ej mött lärjungen inom hans egen erfarenhetssfer och sålunda icke häller understödes af lefvande åskådning, omformas det af hans fantasi till något alldeles overkligt, som i föga nämnvärd grad åstadkommer det som därmed afsetts: praktiskt sinne och tidig observationsförmåga. Sådant vinnes icke ur böcker, utan endast ur den lefvande värkligheten, i hvilken barnet införes genom hemmet och det omgifvande lifvet. Skolan kan göra detta endast i ringa mån genom utflykter, ferievandringar och andra tillfällen, som kunna erbjuda sig att rikta uppmärksamheten på det lif, som utom skolväggarna möter lärjungarnes blickar. En motvikt mot den ensidigt intellektuella sysselsättning, som nu engång för alla hör skolundervisningen till, söker skolan i gymnastik- och idrottsöfningar, skollekar och måhända med rätta, hvilket erfarenheten skall utvisa, äfven uti den i våra dagar alt mera uppmärksammade skolslöjden.

Dessa synpunkter, hvilka dels framhöllos i det ofvan nämda förslaget dels uttalades inom Bestyrelsen, godkändes af en öfvervägande pluralitet och ett utskott nedsattes för att afgifva motiveradt utlåtande. Sedan detta inkommit och i Bestyrelsen vunnit anslutning, beslöts att utse en kommission, som skulle ombesörja redigerandet af den föreslagna läseboken, hvarvid äfven af enskilda medlemmar den mening uttalades att densamma borde af Sällskapet bekostas och ingå i dess skrifter. Denna kommission består af proff. G. Frosterus och M. G. Schybergson, doktor A. Ramsay, kand. A. Lönnbeck och undert.

Såsom i föregående årsberättelse nämdes, hade år 1889 första gången tre stipendier om 200 mark hvarje utgifvits för dialektforskning, uppteckning af folkvisor, melodier m. m. i landets svenska bygder. Resultatet häraf är en ganska riklig skörd, som numera till Sällskapet inlämnats och består af folkvisor jämte melodier, skrock, vidskepelse, gåtor, sagor m. m. från *Kronoby* socken, början af en ordbok öfver *Malaksmålet*, folkvisor från *Malaks* samt skrock och vidskepelse bland allmogen därstädes, äfvensom samlingar af ord ur *Pargasmålet* jämte en ordlista öfver detsamma.

Under år 1890 ha likaledes tre stipendier utgifvits till enahanda belopp, nämligen åt kand. K. A. Björksten för studier i Borgå-målet, åt folkskolläraren M. Thors för upptecknande af folkvisor och melodier i mellersta Österbotten (Munsala, Oravais, Nykarleby m. fl. ställen) och åt sångläraren V. Allardt för insamlande af dansmelodier och folkvisor i östra Nyland. Dessutom beviljades, på gjord ansökning, åt stud. K. Ekman ett extra stipendium om 200 mark för insamling af folkvisor i Åbo skärgård, särskildt Pargas socken, där, enligt uppgift af sökanden, en riklig skörd vore att emotse. Af dessa ha nyligen Ekman, Allardt och Thors inlämnat ganska rikhaltiga samlingar från sina resp. forskningsområden.

För öfrigt har Sällskapet äfven från andra håll fått emottaga likartade samlingar, bland hvilka må nämnas folkvisor från *Lojo* socken med åtföljande melodier, upptecknade af stud. Uno Stadius, och melodier från *Gamlakarleby* socken, upptecknade af folkskolläraren M. Åkerlund. Sällskapet eger sålunda jämte förut inlämnade samlingar ett icke obetydligt material till belysande af språk, seder och bruk m. m. i särskilda svenska landsdelar. Då man kan hoppas att detta material alt vidare skall förökas, har något beslut själffallet ännu icke kunnat fattas om dess bearbetande och offentliggörande; dock ega de enskilda insamlarne i detta afseende full frihet. Endast redogörelsen för skrock och vidskepelse bland allmogen i Malaks socken af J. Klockars kommer att intagas i nästa häfte af Förhandlingar och Uppsatser.

Allt eftersom boklagret tillväxt, har i brist på egen lokal svårigheten vid dess förvarande blifvit allt större. Liksom Universitetet med vanlig liberalitet utöfvat gästfrihet för Sällskapets sammanträden, så har det ock på vinden upplåtit plats för boklagret. Om detta sålunda kunnat anses befinna sig i någorlunda god säkerhet, har å andra sidan dess begagnande, särskildt vid inventeringar, varit förenadt med den största möjliga obekvämlighet. Vid senaste årsmöte framhölls därför af revisorerna nödvändigheten att för Sällskapet anskaffa egen lokal. Vid närmare undersökning af möjligheten att realisera detta fann dock Bestyrelsen att de därmed förenade kostnader icke stodo i rätt förhållande till Sällskapets tillgångar. Man har därför ansett sig för sammanträdena böra kvarstanna i den hittils begagnade lokalen i Universitetet, i hvilken sedan långliga tider tillbaka alla husvilla literära sällskap och föreningar erhållit tak öfver hufvudet. Denna lokal erbjuder ock, utom sitt lätt tillgängliga läge, nödig bekvämlighet och tillräckligt utrymme i förening med den trefnad, som skänkes såväl af gammal vana och häfd som af känslan att arbeta i själfva centralhärden för landets bildningssträfvanden. Men det är naturligt, att då den har att fylla så många behof äfven för Universitetets egna ändamål, den icke kan vara lika tillgänglig under alla tider af läseterminerna. Det händer därför stundom, att sammanträdena måste anordnas i något för tillfället ledigt auditorium. Hvad åter lokal för boklagret vidkommer, äfvensom för biblioteket och arkivet, hvilka båda sistnämda numera vuxit till ett omfång, som högeligen försvårar deras förvarande såsom hittils i möteslokalen, har äfven i detta afseende Universitetets gästvänliga penater icke behöft öfvergifvas. Genom välvilligt tillmötesgående af Universitetets herr Rektor har i laboratoriehuset ett mindre genomgångs- eller trapprum, som står i förbindelse med skulptursamlingen och sällan begagnas, tilsvidare stälts till Sällskapets förfogande. Det säger sig dock självt, att denna tillflyktsort är blott tillfällig och att dess begagnande icke kan blifva långvarigt. Sällskapets där förvarade egendom befinner sig enligt naturen af Sällskapets arbetssätt i en ständig tillväxt, som redan i en snar framtid gör ett till utrymmet större och med afseende å begagnandet ännu lättare tillgängligt förvaringsställe nödvändigt.

Man kan icke förundra sig att Bestyrelsen under sådana förhållanden med lifligaste deltagande anslutit sig till det förslag, som uppstälts inom en mindre krets intresserade representanter för särskilda literära samfund, att nämligen för dessa och andra dylika föreningar söka åstadkomma ett gemensamt hus. Förslaget har ursprungligen uppstälts i den form, att följande sällskap: Finska Vetenskapssocieteten, Finska Historiska samfundet, Sällskapet för Finlands geografi, Finsk-ugriska sällskapet och Svenska literatursällskapet, skulle taga företaget om hand och representera de egentliga husegarne, medan åt öfriga föreningar rum i byggnaden skulle efter behof upplåtas. Af representanter från de nämda sällskapen har en komité bildats, i hvilken Svenska literatursällskapet är representeradt af sin ordförande. Komiténs närmaste uppdrag är att anskaffa upplysningar om det utrymme, som anses behöfligt, att i enlighet därmed uppgöra program för byggnaden och låta upprätta approximativt kostnadsförslag. Den har vidtagit med sina öfverläggningar och bland annat föreslagit en för byggnaden lämplig plats. Till en början torde företagets realiserande vara beroende af möjligheten att kostnadsfritt erhålla den ifrågasatta tomtplatsen, och vågar man väl i detta afseende hoppas på välvilligt understöd af stadens representanter.

Sällskapet har äfven under det förflutna året fått röna bevis på landsmäns deltagande. Bland gåfvor, som till Sällskapet öfverlämnats, må nämnas originalmanuskriptet till J. L. Runebergs stycke „Kan ej“, hvilket till Sällskapet förärats af friherrinnan M. Rotkirch på Stensböle. Med Finska Fornminnesföreningen, Finska Hushållningssällskapet och Finska Turistföreningen har Sällskapet trädt i utbyte af publikationer.

Det pris, som af Sällskapet årligen utgifves, skulle denna gång tilldelas någon författare af skönliterära arbeten, utgifna under åren 1886—1890. Bestyrelsen har tillerkänt priset, såsom af ordföranden redan tillkännagifvits, åt herr Karl A. Tavaststjerna.

Sällskapets angelägenheter ha under året handhafts af samma bestyrelse som under föregående år. Enligt stadgarnas föreskrift skola vid hvarje årsmöte fyra bestyrelsemedlemmar i tur underkastas omval, hvilket således äfven denna gång förestår.

I följd af inträffade ledigheter ha, på Bestyrelsens anhållan, följande nya ombudsmän benäget åtagit sig att å sina resp. orter bevaka Sällskapets intressen, nämligen tullförvaltaren V. v. Christierson i Lovisa, A. Öberg i Nykarleby och Z. Cajander i Brahestad samt bankkommissarien K. J. Åkerman i Joensuu och lyceilektorn G. R. Törngren i Uleåborg.

I Sällskapet ha inträdt 4 nya stiftande och 11 nya årsmedlemmar.

Carl Synnerberg.

Arkivariens årsberättelse den 5 februari 1891.

Svenska Literatursällskapets värksamhet har under det förflutna året varit lika liflig som tillförene. På dess förlag hafva sedan sista årsmötet utgifvits fyra nya publikationer, nämligen Helsingfors stads historia från 1640 till Stora ofreden, af Erik Ehrström, Åbo universitets lärdomshistoria I, Medicinen, af L. W. Fagerlund och Robert Tigerstedt, och II, Juridiken, af A. W. Liljenstrand äfvensom häftet 2 af Åbo akademis studentmatrikel, ånyo upprättad af Wilh. Lagus. Dessutom afslutas om några dagar tryckningen af ett nytt ganska stort häfte af Förhandlingar och Uppsatser, det femte i ordningen af denna publikation.

Manuskriptsamlingen har under året hufvudsakligen ökats genom de samlingar af folkvisor, sagor, berättelser om skrock och vidskepelse, förteckningar öfver dialektord, folkmelodier m. m., som af Sällskapets stipendiater under somrarna gjorts i vårt lands svenska bygder. Dessa samlingar äro denna gång synnerligen rikhaltiga och utgöra flere tiotal häften med hundratal visor och tusental dialektord. De äro säkert af icke ringa vikt för språkforskningen och kulturhistorien. — Sällskapet har åter haft lykkan att med sina samlingar kunna införlifva ett originalmanuskript af den store skald, till hvars åminnelse Sällskapet är stiftadt. Det är det fullständiga manuskriptet till J. L. Runebergs „Kan ej“. — Manuskriptsamlingen har sålunda under årets lopp fått ett tillskott af 14 nummer och utgör för närvarande 91 nummer.

Bokutbytet med särskilda sällskap och korporationer har liksom förut inbragt ett rätt stort antal publikationer från senaste tid. Af äldre böcker hafva under detta år endast få inlämnats, och äfven dessa äro af underordnadt värde.

Af Svenska Literatursällskapets egna publikationer innehåller arkivet utom de i den förra årsberättelsen upptagna tomerna, hvilka minskats med endast några få exemplar, 96 exx. af tom XIV, 380 exx. af tom XV, 496 exx. af tom XVI, 500 exx. af XVII samt 98 exx. af tom XI: 2.

Elis Lagerblad.

Revisionsberättelse den 5 februari 1891.

På uppdrag af Svenska Literatursällskapet i Finland hafva undertecknade granskat Sällskapets räkenskaper för år 1890 och funnit ur dem framgå följande:

Behållningen från år 1889 utgjorde . . .		Fmk *164,001: 69*
I vinst- och förlustkonto för 1890 ingå såsom utgifter:		
legater	Fmk 1,750: —	
pris	„ 2,000: —	
författarehonorarier . .	„ 5,229: 50	
tryckningss- och häftningskostnader.	„ 8,732: 96	
resestipendier	„ 920: —	
aflöningar	„ 800: —	
omkostnader och annonser	„ 1,316: 36	
	Fmk 20,748: 82	

Dessa utgifter bestriddes med:

öfverförda medel från 1889	Fmk 4,938: 13
räntor	„ 6,415: 13
dividender	„ 260: —
agio	„ 180: —
inkomst för sålda skrifter	„ 109: 47
medlemsafgifter . . .	„ 8,846: 09
	Fmk 20,748: 82

Behållningen till år 1891 var		Fmk 158,827: 47
hvaraf kassa	Fmk 591: 45	
å löpande räkning . .	„ 6,300: —	
och i öfriga tillgångar .	„ 151,936: 02	

På de skilda fonderna fördelade sig tillgångarna den 31 dec. 1890 som följer:

å stiftarenas fond . . .	Fmk 63,577: 07	
å ständiga medlemmars fond	„ 13,668: 31	
å V. Höckerts testamentsfond	„ 81,582: 09	Fmk 158,827: 47

Behållningen fans:

i kassa, å löpande räkning, i upplupna räntor, inventarier, diverse tillgodohafvanden .	*Fmk*	11,312: 44
samt i följande värdepapper:		
Finska statens $4^1/_2$ $^0/_0$ donationslån af 1873	„	3,500: —
„ „ $3^1/_2$ $^0/_0$ järnvägslån af 1889	„	8,981: 48
Finlands hypoteksförenings $4^1/_2$ $^0/_0$ lån af 1884	„	33,500: —
Helsingfors stads 5 $^0/_0$ vattenledningslån af 1876	„	19,200: —
Nokia Aktiebolags 6 $^0/_0$ lån af 1884 . .	„	4,000: —
Ryska 5 $^0/_0$ premielånet af 1864	„	580: 80
„ 4 $^0/_0$ cons. järnvägslån af 1889, Ser. 1	„	25,060: —
„ 4 $^0/_0$ „ „ „ „ „ 2	„	18,757: 50
„ 4 $^0/_0$ guldlånet „ 1890, „ 3	„	2,795: 25
Aktier	„	5,440: —
Skuldsedlar	„	17,700: —
Bankdepositioner	„	8,000: —
	Fmk	158,827: 47

Räkenskapernas riktighet har styrkts genom förelagda verifikat. Värdepappren ha ansetts säkra. Bok- och manuskriptförrådet är vårdadt och förtecknadt. På grund däraf tillstyrka vi ansvarsfrihet åt sällskapets Bestyrelse för år 1890. Helsingfors, 4 februari 1891.

Leon Borgström. Viktor Öhberg.

Funktionärernas sammanträde den 17 februari 1891.

Upptogs till behandling frågan om uppgörande af Sällskapets budget för det ingångna värksamhetsåret 1891—92, och då med nu tillgängliga medel inga andra publikationer kunde ifrågakomma än sådana, som redan påbörjats eller angående hvilka aftal träffats, beslöts att till Bestyrelsens pröfning framlägga följande förslag:

Förslag till budget för 1891—1892.

Inkomster:

Årsafgifter	Fmk	8,000
Inflytande räntor	„	8,000
Summa	Fmk	16,000

Utgifter:

Sällskapets årliga pris	Fmk	2,000
Ur Höckertska fonden utgående legat	„	125
Förvaltnings- och distributionskostnader	„	1,500
Aflöningar	„	800
Resestipendier	„	775
Obetalta räkningar från år 1890—1891	„	2,000
Förh. o. Uppsatser 5:te häft. 15 ark, 1,800 exx.	„	2,700
Åbo Akademis studentmatrikel, omkr. 16 ark, 500 exx.	„	3,100
Åbo Universitets lärdomshistoria, förslagsvis 2 häft.	„	2,000
Femårskatalog öfver sv. literaturen i Finland, och register till 5 häft. af Förh. o. Upps.	„	1,000
Summa	Fmk	16,000

För öfrigt ville funktionärerna uttala önskvärdheten däraf, att präste- och bondeståndens protokoll vid Borgå landtdag med det snaraste af Sällskapet utgåfves, då de sålunda kunde, hvad planen och den typografiska utstyrseln beträffade, bringas i öfverensstämmelse med borgareståndets af Sällskapet redan utgifna protokoll från samma landtdag, hvilken publikation anordnats enligt en plan, som förutsatte att Sällskapet likaledes komme att öfvertaga utgifvandet af de nämda ståndens protokoll. Äfven borde det manuskript, som under Josias Cederhjelms namn befinner sig i Sällskapets ego, snarligen publiceras. Dock kunde för närvarande dessa publikationer ej ifrågakomma, såframt icke under nu pågående landtdag, såsom man torde kunna hoppas, några extra medel stäldes till Sällskapets förfogande. I händelse detta skedde, ville funktionärerna föreslå, att de ofvannämda publikationerna främst borde med dessa medel bekostas, äfvensom att med återbetalningen af ett förskott om 1,500 mark från ständiga medlemmars fond tillsvidare finge anstå.

Väktes fråga om vidtagande af åtgärd för att åt Sällskapet förskaffa inträde i Finska förlagsföreningen, och skulle, sedan arkivarien inhämtat nödiga upplysningar, frågan till Bestyrelsens afgörande öfverlämnas.

C. Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 19 februari 1891.

Skreds till val af funktionärer för det nu ingångna värksamhetsåret och, sedan undert. anmält, att han i följd af tjänsteresor sannolikt komme att vara frånvarande från en del sammanträden, och förty hos Bestyrelsen hemstält, huruvida icke lämpligt vore, att någon annan utsåges till sekreterare, blefvo vid anstäldt val de förra funktionärerna återvalda, näml. prof. Estlander till ordf., prof. Freudenthal till vice ordf., mag. Lagerblad till arkivarie, direktör Kullhem till skattmästare och undert. till sekreterare.

Upptogs till behandling förslaget till budget för året 1891—1892, hvilket godkändes, och förenade sig Bestyrelsen i öfrigt därom att, i händelse präste- och bondeståndens protokoll vid

Borgå landtdag icke komme att genom ständernas försorg tryckas, hvarom fråga väkts vid innevarande landtdag, önskligt vore att Sällskapet kunde finna medel till deras utgifvande enligt en plan, som öfverensstämde med den, hvilken följts i borgareståndets af Sällskapet redan utgifna protokoll. I denna publikation hade de aktstycken intagits, som äro gemensamma för alla ståndsöfverläggningar och hvilka kunde från de två andra ståndens protokoll uteslutas, hvarigenom för dessa sistnämda omfånget och den däraf beroende kostnaden i icke obetydlig grad minskades.

Prof. Gustafsson önskade få till protokollet antecknadt följande:

„Då frågan om åstadkommande af en svensk läsebok för skolornas lägre klasser förevar till afgörande inom Bestyrelsen, tillkännagaf jag, att redan en dylik läsebok inom pedagogiska kretsar förbereddes på annan grundval än den Bestyrelsens i ärendet tillsatta komité förordat. Jag anser mig därför böra tillkännagifva, att den då antydda läseboken utgifvits i två afdelningar, den ena under titeln „Fosterländsk läsebok“, den andra under titeln „Saga och historia“, båda förnämligast hänförande sig till fäderneslandet och värklighetens värld. Detta meddelande synes mig så mycket lämpligare, som i senaste årsberättelse „öfver Sällskapets värksamhet“ ingått en vidlyftig utläggning af de grunder, som enligt uppgift äro bestämmande för utarbetandet af en ny läsebok.“

Bifölls till förslaget att för Sällskapet söka inträde i Finska förlagsföreningen, och skulle förty skrifvelse i sådant syfte afgå till föreningen jämte anmälan att Sällskapet i densamma komme att representeras af sin arkivarie.

C. Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 19 mars 1891.

Ordföranden uppläste en skrifvelse från aptekaren K. A. Aschan i Lojo, i hvilken han förklarar sig villig att, i enlighet med Bestyrelsens önskan, efter aflidne doktor J. M. J. af Tengström blifva Sällskapets ombudsman i nämda socken.

Ordföranden uppläste följande tre skrifvelser från statsråden Z. Topelius och W. Lagus samt professor C. R. Nyblom, hvilka utsetts till Sällskapets hedersledamöter:

Villa Björkudden 21 Febr. 1891.

Efter benäget, i går mottaget meddelande, att Svenska Literatursällskapet i Finland behagat inkalla mig till dess hedersledamot, beder jag, att till Sällskapet frambäras uttrycken af min tacksamhet för denna kallelse, hvilken för mig är en ära att mottaga. Jag finner deri en ny anledning att uttala min bästa välönskan för fortsatta framgångar i den gagnande verksamhet Sällskapet egnat vårt lands svenska kultur.

Med aktning och erkänsla

Z. Topelius.

Edert ärade meddelande, att Svenska Literatursällskapet i Finland vid senaste årsmöte behagat kalla mig till sin Hedersledamot, har desto lifligare fägnat mig, som jag i denna utmärkelse vågar se ett välvilligt erkännande, att mina literära bemödanden lyckats i sin mån främja Sällskapets ädla och gagneliga syften.

Tacksamt försäkrande, att icke heller framtiden skall finna min önskan i detta afseende svalnad, har jag äran teckna

Helsingfors 16 mars 1891.

med utmärkt högaktning

W. Lagus.

Upsala 28 Februari 1891.

För den oförtjenta utmärkelse, hvarmed jag till min stora öfverraskning hedrats på Runebergs dag, får jag härmed genom Eder vördsammast frambära mitt tack till Sällskapet jemte den helsningen, att jag såsom svensk känner mig djupt rörd öfver en hågkomst, som jag anser gälla icke mig själf, utan det land och det universitet jag har den äran tillhöra, samt att jag önskar all välsignelse öfver Literatursällskapet och dess ädla verksamhet, likasom först och sist öfver det kära Finland.

Med utmärktaste högaktning

C. R. Nyblom.

Från doktor W. Eigenbrodt, som blifvit kallad till Sällskapets korresponderande ledamot, hade äfvenledes ett tacksägelsebref på tyska språket anländt till ordf., däri för ett blifvande

Runebergsmuseum erbjudas i hans ego befintliga tyska öfversättningar af Runebergs arbeten. I anledning af hr Eigenbrodts gjorda anbud beslöt Sällskapet att med tacksamhet emottaga de skrifter, som han lofvat öfverstyra till Sällskapet, samt bevara dem i arkivet, tils ett ifrågasatt Runebergsmuseum möjligtvis kunde komma till stånd. Och skulle hr Eigenbrodt genom Sällskapets ordförande erhålla underrättelse härom.

Ordföranden uppläste en skrifvelse från Finska förlagsföreningen, däri meddelas att direktionen bifallit Sällskapets anhållan att varda antaget till medlem af föreningen. Och beslöt Sällskapet i anledning häraf, att förteckning öfver dess förlag skulle genom arkivarien öfverstyras till nämda förening.

Ordföranden uppläste en ansökan af hr M. Forss om understöd för en tillärnad forskningsfärd i folkloristiskt afseende främst i Vasa trakten under instundande sommar. Beslöts att denna ansökan tillsvidare skulle lämnas beroende, och att annons emellertid skulle införas i tidningarna om att Sällskapet utfäst tre pris om 200 mark hvart för forskningsresor i antydt syfte; och skulle i annonsen ingå underrättelse om att alla ansökningar om sådana understöd borde inlämnas till Sällskapets ordförande före bestyrelsens nästa möte, som utsattes till den 23 april.

Seminariidirektorn K. G. Leinberg, hade i och för publikation inlämnat två arbeten, nämligen a) en matrikel öfver skolstaten i Åbo stift och b) utdrag ur hertig Johans brefdiarium 1556—1563. Arbetena hade preliminärt granskats af ordföranden samt doktorerna Synnerberg och Hausen, och beslöt Sällskapet, att på grund af bristande medel icke i sina skrifter publicera det förstnämda arbetet, men att antaga till publikation det senare. Arkivarien fick i uppdrag att till nästa möte inkomma med förslag om hvilka likartade arbeten från Sällskapets samlingar möjligtvis kunde publiceras i sammanhang med nämda brefdiarium.

Mag. Lagus uppläste följande utlåtande öfver hrr Thors och och Allardts inlämnade samlingar folkvisor etc.

Till bestyrelsen för Svenska Literatursällskapet i Finland.

Anmodad att granska två till Sällskapet inlämnade samlingar folkvisor, upptecknade den ena i Nyland, den andra i Österbotten, har jag äran att afgifva följande omdöme om nämda samlingar.

Den förra är hopbragt sommaren 1890 af hr V. Allardt, som då i egenskap af Sällskapets stipendiat bereste några socknar i östra Nyland. Af de 32 „folkvisor“, som fylla ett af samlingens sex häften, äro de flesta nog värdelösa. Flere äro alls icke folkvisor i egentlig mening; de bästa finnas upptecknade förut. De 23 melodier, som hänföra sig till nämda „folkvisor“, äro äfven i allmänhet utan större värde. Ett vackert undantag är n:o 20, som dock är delvis oriktigt uppteeknad.

Större värde ha otvifvelaktigt de af hr Allardt upptecknade 110 ringlekarna, af hvilka ett par tiotal mig veterligen icke förut upptecknats i Nyland; några torde vara nya för hela Finland. De häftet åtföljande 106 melodierna hafva visserligen i och för sig ett ganska stort värde, men finnas de flesta redan upptecknade och bevarade i Nyländska afdelningens och undertecknads privata samlingar. Dansmelodierna slutligen äro många rätt karaktäristiska och, så vidt jag vet, för samlingarna nya.

På grund af de rikhaltiga och ordentligt, om äfven icke alltid fullt riktigt upptecknade samlingar hr Allardt inlämnat som skörd från sin stipendiiresa, anser jag att Sällskapet kan vara fullt belåtet med hans forskningsfärd.

Den andra samlingen är hopbragt under sommaren 1890 af hr M. Thors i Oravais, Munsala, Nykarleby och Jeppo socknar. Den omfattar ett stort antal — 307 stycken — numror samt melodier till 38 af dem. De äro ordnade i VII grupper: Romanser, Kärleksvisor, Sjömanssånger, Emigrantvisor, Fångvisor, Visor med blandadt innehåll samt Skämtvisor. Ehuru innehållande så många folkvisor, kan hr Thors' samling icke anses i högre grad rikta den svenska folklorestiken. Icke så, som skulle icke samlingen innehålla åtskilligt af värde (hvartill jag främst räknar de ganska talrika riddarromanserna, som i icke oväsentlig grad komplettera förut i vårt land på samma område gjorda samlingar); men det nya, värdefulla och poesirika intar icke något större rum i förhållande till de upptecknade visornas antal, och i samlingen har åtskilligt insmugit sig, som saklöst hade kunnat utelämnas. Melodierna äro som nämdt icke många och få af musikaliskt värde, dessutom ofta oriktigt upptecknade. Men då hr Thors utan tvifvel omfattat sin sak med stort intresse och nedlagt särdeles stor möda på ordnandet af sina skördar samt deras nedskrifvande, och då ju samlingen i hvarje händelse belyser den svenska folkdiktningens n. v. ståndpunkt i landet, anser jag att Thors varit väl förtjänt af det understöd han åtnjöt af Sällskapet i egenskap af dess stipendiat.

Helsingfors den 24 mars 1891.

Ernst Lagus.

Och skulle hr Thors på grund af den samvetsgrannhet, hvarmed uppteckningarna gjorts, erhålla i gratifikation 50 mark; hr Allardt något häfte af samlingsvärket Nyland, som han ej egde.

I anledning af ett bref till hr G. V. Edlund, som öfverstyrts till Sällskapet, med anhållan från universitetsbiblioteket i Lund att under vissa vilkor bli medlem af Literatursällskapet, beslöts att genom hr Edlund underrätta universitetsbokhandeln i Lund, som afsändt brefvet, att nämda bibliotek kunde enligt de vilkor som finnas stipulerade i Sällskapets stadgar inträda i Sällskapet antingen som stiftande eller årsledamot.

Nordiska museets styresman dr Hazelius hade i ett bref föreslagit utbyte af skrifter mellan Svenska Literatursällskapet och nämda museum. Beslöts att bifalla dr Hazelii begäran samt till honom öfverstyra alla hittils utgifna arbeten med anhållan, att Nordiska museets hittils utgifna skrifter äfvenledes skulle till Svenska Literatursällskapet öfverstyras.

Ordf. tillkännagaf att prof. I. A. Heikel hade förklarat sig villig att utarbeta de klassiska språkens historia vid Åbo akademi.

Prof. M. G. Schybergson uppläste tvänne meddelanden, det ena angående reseskildringar från Danmark, Sverge, Finland, Ryssland och Preussen, publicerade på engelska språket i London 1807 af N. W. Wraxall esq, det andra några utdrag från I. Nettelblads bekanta sammelvärk „Schwedische Bibliothek“ angående personer och förhållanden i Finland. Och skulle de båda bidragen ingå i Sällskapets „Förhandlingar och Uppsatser“.

Anmäldes att följande böcker till Sällskapet blifvit förärade:

K. G. Leinberg: Bidrag till kännedomen af vårt land. V. Jyväskylä 1890.

Geografiska föreningens tidskrift. Andra årgången, N:o 6.

Acta Societatis Scientiarum Fennicae. Tomus XVII. Helsingforsiae 1891.

Bidrag till Finlands officiella statistik XVIII: Idustristatistik 5. 1888. Senare delen: Fabriker och handtvärkerier. Helsingfors 1891.

K. G. Leinberg: Om finske studerande vid jesuitkollegier. Helsingfors 1890.

Landsbyskomageren Jonas Stolts Optegnelser. Frit efter et Haandskrift i „Nordiska museet“. Kjöbenhavn 1890.

Das Nordische Museum in Stockholm. Stimmen aus der Fremde. Stockholm 1888.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet. Utgifna af A. Hazelius. Småland. Stockholm 1888.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet. Utgifna af A. Hazelius. Island. Stockholm 1890.

I ordinarie sekreterarens frånvaro.

Ernst Lagus.

Bestyrelsens sammanträde den 23 april 1891.

I bref till skattmästaren hade expeditionssekreteraren A. Gripenberg i S:t Petersburg afsagt sig uppdraget att vara Sällskapets ombudsman och tillika föreslagit till sin efterträdare kyrkoherden H. Kajanus. Med anledning häraf beslöts att till kyrkoherden Kajanus kallelsebref skulle i förenämdt afseende aflåtas.

Från ingeniören F. Helsingius i Baku hade svarsbref till undert. ingått med bifall att å orten öfvertaga ombudsskapet för Sällskapet.

Ordf. meddelade, att en trykt prospekt på svenska och finska språken öfver Sällskapets värksamhet tillstälts bankutskottet vid nu pågående landtdag med hänsyn till den förestående fördelningen af de Längmanska testamentsmedlen samt uppläste densamma.

Följande ansökningar om resestipendier, hade inom utsatt tid inlämnats, nämligen af studd. A. S. Perklen, A. Backman, K. Ekman och Th. af Reeth, folkskolelärarne M. Forss, P. Stade, M. Thors, civilingeniören C. Carstens och hr Berndt Ulfsson. Då efter skedd föredragning af dessa ansökningar prof. Freudenthal förklarade sig beredd att genast afgifva utlåtande om sökandenas kompetens, beslöts på hans förord att tilldela ett stipendium om 200 mark åt enhvar af följande sökande: stud. Perklen för dialektforskning, upptecknande af sagor, ord, skrock och vidskepelse inom Sjundeå, Kyrkslätt och Ingå socknar, hvarjämte sökanden uppgifvit sig vara sinnad att utforska gränserna för Sjundeå dialekten; — folkskolläraren Thors för fortsättande af den under senaste sommar af honom påbegynta insamlingen af visor, sagor, sånglekar och melodier i Oravais, Munsala och Nykarleby socknar samt Jeppo kapell; — stud. af Reeth, som förbundit sig till såväl dialektforskning som uppteckning af sagor, visor, trollformler, vidskepliga bruk m. m. inom Mustasaari, Qveflaks och Solf socknar äfvensom att afteckna säregna etnografiska föremål.

Vidare beslöts att, med hänsyn till den skicklighet sökanden Ekman visat sig ega vid uppteckanande af melodier, ett extra stipendium skulle åt honom utgifvas för fortsättande af den under senaste sommar af honom påbegynta uppteckningen af folkmelodier i Pargas socken, och då Ekman tillika uppgifvit såsom sin afsikt att besöka den yttre och yttersta skärgården, hvarest sjöresorna ställa sig jämförelsevis dyrare, bestämdes i enlighet med sökandens anhållan stipendiets belopp till 250 mark.

Stud. J. A. Thurman inlämnade af honom gjorda samlingar af sagor, sägner, gåtor, skrock och vidskepelse från Pargas socken, hvilka öfverlämnades till granskning åt mag. Lagus.

Mag. Lagerblad afgaf utlåtande angående lämpligaste sättet att publicera den af prof. K. G. Leinberg till Sällskapet inlämnade afskriften af hertig Johans diarium (1556—1563) och föreslog, att densamma skulle utgifvas i en volym af det mindre formatet gemensamt med den i Sällskapets samlingar befintliga afskriften af landshöfding Rosenhanes diarium (1652—1655) och den af amanuensen Th. Westrin i Stockholm Sällskapet tillsända afskriften af ett aktstycke rörande de lån, som af Finlands förnämsta adelsmän och några andra personer utgifvits till konung Johan III, men att med utgifvandet borde tilsvidare anstå, hvilket allt af Bestyrelsen godkändes *).

I sammanhang härmed anmälde mag. Lagus till intagande i Förh. o. Upps. en uppsats af statsrådet W. Lagus om Karl Birger Rutström.

Doktor Renvall föreslog, att i den under utarbetning varande femårskatalogen öfver den svenska literaturen i landet äfven för tidningar plats skulle beredas i en särskild afdelning, hvarom Bestyrelsen förenade sig.

Mag. Lagus förfrågade sig, huruvida han för en tillernad ny del af värket „Nyland“ finge begagna de nyländska folkvisor, som finnas i Sällskapets samlingar, och hade Bestyrelsen häremot intet att invända, såframt vid hvarje stycke upptecknaren angåfves äfvensom stället, där det förvarades. Tillika biföll Bestyrelsen till en anhållan af mag. Lagus att för den musikfest, som instundande sommar komme att ega rum i Ekenäs och hvarvid äfven en literaturutställning skulle anordnas, bekomma ett ex. af Sällskapets samtliga skrifter. Härjämte tillkännagaf hr Lagus sin afsikt att för nämda tillfälle utarbeta en öfversikt öfver Sällskapets värksamhet.

---

*) Hertig Johans diarium har sedermera af prof. Leinberg på annat håll publicerats. Sekreterarens anm.

Dr Hausen lämnade, enligt handlingar som af honom i särskilda arkiv öfverkommits, en redogörelse för en episod ur lifvet inom adelsklassen i Finland på 1600-talet och lofvade utarbeta föredraget till publikation i Förh. o. Upps.

Från prof. C. G. von Essen hade till Sällskapet såsom gåfva öfverlämnats en samling afskrifter af politiskt tryck m. m. under titeln „Diverse ströpapper från 1791", och skulle ordf. i bref till gifvaren uttala Sällskapets tacksägelse.

För öfrigt hade i utbyte tillsändts Sällskapet skrifter från Statistiska centralbyrån, Finska literatursällskapet och Svenska literatursällskapet i Upsala.

Mag E. Lagus öfverlämnade till Sällskapets bibliotek tvänne af honom utgifna broschyrer (särtryck från Nystavaren).

Äfven hade från Geografiska föreningen insändts dess tidskrift 1891 h. 1 & 2, och beslöts att för framtiden träda i skriftutbyte med föreningen.

C. Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 21 maj 1891.

Anmäldes af undert. att svarsbref med bifall till öfvertagande af ombudsskapet i S:t Petersburg för Sällskapet ingått från kyrkoherden H. Kajanus.

Upplästes en skrifvelse från Landtmäteriöfverstyrelsen med tillkännagifvande, att fem exx. af den å bemälda öfverstyrelse förvarade generalkartan öfver Finland tillstälts Sällskapet, och beslöts till aflåtande af svarsbref med tacksägelse för gåfvan.

Föredrogs en skrifvelse från folkskolläraren K. P. Petterson i Nagu, hvilken hembjuder Sällskapet till inlösen „en större samling folkloristiska anteckningar" bestående af sagor och lokaltraditioner, minnesverser, lekar, ordspråk m. m., upptecknade i Nagu och delvis affattade på Nagu-målet; priset uppgifves till 800 mark.

Till svar skulle meddelas att Sällskapet icke kunde inlåta sig på underhandling om köp, förrän samlingen underkastats granskning, och skulle hr Petterson uppmanas att i sådant afseende till en början insända samlingen af sagor.

Den förut till Sällskapet inlämnade handskriften från Korpo, innehållande en samling folkvisor, hade af mag. E. Lagus granskats och befunnits erbjuda åtskilligt af intresse, hvarför beslöts att såsom inlösen för densamma till stud. Thurman skulle utanordnas tio mark, med hvilken summa egaren förklarat sig nöjd.

Kand. I Smeds hade erbjudit Sällskapet till inlösen en samling folkvisor, till en del åtföljda af melodier, från Petalaks och omnäjder. Öfverlämnades till granskning åt mag. Lagus.

Prof. Freudenthal anmälde till publikation i Förh. och Upps. en afhandling med titel „H. G. Porthan Finlands första svenska dialektforskare“ och uppläste en del däraf.

Beslöts att till ombudsmännen skulle vid tillfälle utfärdas ett cirkulär med uppmaning att årligen jämte uppbörden insända särskilda uppgifter öfver de förändringar som under året inträffat med Sällskapets medlemmar.

Dr Hausen meddelade ur en reseberättelse öfver en år 1827 värkstäld resa i Finland några bidrag till A. I. Arvidssons biografi.

Till Sällskapet hade inkommit skrifter i utbyte från Vetenskapssocieteten, Finsk-ugriska sällskapet och red. af Landsmålföreningarnas tidskrift.

Af dr Renvall förärades till Sällskapet „Finlands Universitet, biografiska anteckningar“, och genom prof. Frosterus af mag. A. E. Frosterus i Kuopio en samling afskrifter af handlingar i kyrkoarkivet i Kuopio.

Då mag. Lagus ännu icke var i tillfälle att afgifva ett slutomdöme om stud. Thurmans till hans granskning öfverlämnade samlingar och ett sammanträde före hösten ej ansågs kunna fås till stånd, beslöts att åt funktionärerna öfverlämna att i samråd med mag. Lagus bestämma om något honorarium åt Thurman, hvilket honorarium ej finge öfverstiga 100 mark, och skulle däri tillika inbegripas belöning för öfriga af Thurman inlämnade och af prof. Freudenthal väl vitsordade samlingar.

C. Synnerberg.

Bilaga till prot. för den 21 maj 1891.

Enligt uppmaning får jag härmed afgifva mitt omdöme om en af stud. J. Thurman till Sällskapet inlämnad samling folksagor, sägner m. m., upptecknade i Pargas socken.

Samlingen är af hr Thurman indelad på följande sätt: Troll- och äfventyrssagor (10 stycken), Sägner (8 st.), Djursagor (3 st.), Folksagor (15 st.), Skrock och vidskepelse (indelade i fyra kapitel: Fördomar, som stå i samband med människan och hennes förrättningar, Fördomar, som stå i samband med djur, Om öfvernaturliga makter samt Fördomar, som stå i samband med hälsans återställande) och Gåtor och spörjsmål (77 st. med tydningar). Samlingen är till största delen skrifven med landsmålsföreningarnas noggrannare alfabet, hvadan den tillika har värde som språkprof på Pargas dialekten, som hr Thurman tyckes fullständigt beherska. — Ehuru ett och annat kunde anmärkas mot den af hr Thurman gjorda indelningen af de egentliga sagorna och sägnerna, måste jag skänka samlingen i dess helhet så till form som innehåll ett ganska fördelaktigt vitsord. Framställningen är i regeln fullkomligt folkelig, och äfven innehållet är i allmänhet sådant. Särskildt tar jag mig friheten fästa uppmärksamheten vid „Skrock och vidskepelse“ samt vid „Gåtor och spörjsmål“, hvilka tydligen bära vittne om, att de vuxit upp samt lefvat sitt lif bland den allmoge, på hvars kulturståndpunkt under flydda tider de utgöra intressanta prof. Svenska Literatursällskapets materialsamling har genom dessa hr Thurmans nu inlämnade samlingar gjort en ansenlig vinst.

På grund af alt detta, och alldenstund en del af samlingarna enligt uppgift är gjord under vintern 1889, då hr Thurman icke var Sällskapets stipendiat, vågar jag föreslå honom till erhållande af en gratifikation af etthundra (100) mark

Helsingfors den 3 juni 1891.

Ernst Lagus.

Bestyrelsens sammanträde den 17 september 1891.

Ordf. meddelade, att prof. H. Schück i Lund erbjudit Sällskapet till publikation ett antal i hans värjo befintliga bref af J. H. Kellgren till A. N. Clewberg (Edelcrantz) från åren 1770—1790, hvilka äro hittils okända och obegagnade. Tillika hade professorn erbjudit sig att ombesörja redaktionen och för arbetet därmed föreslagit ett honorar af 30 kronor per trykt ark. Hela publikationen pröfvades komma att omfatta 12 à 15 tryckark i det större formatet af Sällskapets skrifter.

Bifölls till förslaget på angifna vilkor, hvarom prof. Schück skulle genom ordf. underrättas med antydan tillika att Bestyrelsen ansåge bifogandet af ett register önskvärdt.

Ordf. anmälde, att den af amanuensen Bergroth enligt uppdrag af Sällskapet utarbetade katalog öfver den svenska literaturen i Finland under åren 1886—1890 vore färdig till tryckning och komme att upptaga ett häfte af 8 ark i det mindre formatet. — Beslöts att tryckningen skulle påbörjas, och öfverlämnades åt utgifvaren att i förteckningen på lämpligt sätt intaga äfven de arbeten på främmande språk, som under nämda tid i landet utkommit.

Prof. Schybergson tillkännagaf, att den till Åbo Universitets lärdomshistoria hörande afdelning, som omfattade historiens studium, af honom numera utarbetats, och skulle förty tryckningen af densamma vidtaga.

Mag. Lagus uppläste ett utlåtande öfver den till hans granskning öfverlämnade samling af svenska folkvisor från Österbotten, som af kand. I. Smeds hembjudits Sällskapet till inlösen. Då denna inlösen föreslogs på sådant vilkor, att de åtföljande melodierna genom hr Smeds' åtgörande renskrifvas, beslöts att, tils detta skett, låta med ärendets slutliga behandling anstå.

Mag. Lagus afgaf vidare det utlåtande öfver den af folkskolläraren Petterson i Nagu insända samlingen af sagor, att densamma vore af värde och förtjänade införlifvas med Sällskapets samlingar. I följd häraf beslöts att nämda samling skulle för Sällskapets räkning inlösas mot det äskade priset af 4 mark per ark eller inalles 146 mark, hvarom Pettersson skulle underrättas med uppmaning därjämte att efterhand insända till granskning sina öfriga samlingar.

Mag. Lagus förmälde, att han affattat en uppsats om den svenska folklorestiken i Finland, hvilken tillika vore afsedd att på franska språket meddelas en i London snart sammanträdande folklorestisk kongress. Mag. Lagus erbjöd uppsatsen till införande i Förh. och Upps. och förfrågade sig, huruvida Bestyrelsen ansåge lämpligt att med Sällskapets medel bekosta den franska upplagan, för hvilken kostnaden komme att uppgå till omkring 150 mark. Bifölls till hvartdera förslaget.

Af prof. K. G. Leinberg hade till tryckning inlämnats Finska Prästerskapets besvär vid riksdagarne m. m., om hvilken urkundsamlings publicerande förut vid särskilda tillfällen fråga uppstått inom Bestyrelsen. Ärendet lämnades beroende till nästa sammanträde i och för anskaffande af närmare utredning rörande därmed sammanhängande omständigheter.

Till Sällskapet hade af rådman K. Svanljung i Vasa förärats „Ordresjournal för 3:dje kompaniet af Österbottens bataljon år 1809“, och af dr W. Eigenbrodt i Karlsruhe en samling öfversättningar af Runebergs dikter till tyskan och andra språk. Vidare hade inkommit „Sverges offentliga bibliotek, accessionskatalog n:o 5“ (1890) och särskilda skrifter i utbyte från Geografiska föreningen, Historiska samfundet, Finska forstföreningen och Statistiska centralbyrån.

C. Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 15 oktober 1891.

Upptogs till afgörande frågan om utgifvandet af Finska Prästerskapets besvär vid riksdagarna m. m. och beslöts att den nu föreliggande delen, som omfattar tiden från 1681 till stora ofreden, skulle af Sällskapet utgifvas och kostnaden därför upptagas i nästa års budget. Vidare beslöts att samlingen skulle tryckas utan att några uteslutningar gjordes, då genom sådana endast en ringa besparing i utrymme ansågs kunna vinnas. Tryckningen finge enligt utgifvarens därom uttalade önskan försiggå i Jyväskylä, och skulle ersättning för renskrifning m. m, utgå till det belopp, hvarom beslut tidigare fattats (prot. d. 17 mars 1889).

Upplästes följande till Sällskapet ankomna skrifvelse:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Fastän Svenska Literatursällskapet tagit till sin hufvudsakliga uppgift att vårda de svenskspråkiga minnesmärkena af literaturen i landet, har undertecknad trott det icke stå främmande för Sällskapets allmänna sträfvanden om vår kulturs kännedom att till trycket befordra en samling af de latinska poesier, som under 1600-talets senare hälft författades i landet. Undertecknad, som är sysselsatt med att utarbeta en sådan samling, anhåller härmedels om att Svenska Literatursällskapet ville bestrida tryckningskostnaderna för densamma.

Det största värde kännedomen om denna nylatinska skaldeskolas alster äger för eftervärlden se literaturhistorikerna i den omständigheten, att denna poesi förråder ett troget sysslande med de antika poeternas förnämsta värk och att våra skalder ur dem „erhöllo insikt om formens betydelse för poesin samt äfven mönster, efter hvilka de sedermera kunde lära dikta på svenska“.

Förutom att 1600-talets latinska poesier förklara romerska literaturens inflytande på vår äldre svenska literatur, ber undertecknad att här få framhålla ett par andra synpunkter, från hvilka en *fullständig* samling af dessa poesier äga stor betydelse.

Man har riktigt anmärkt, att deras författare rörde sig i en krets af få schablonmässigt ordnade tankar. Men ur denna omständighet kunde man måhända draga en viss nytta. Då nämligen i de flesta fall tiden för de ifrågavarande poemens tillkomst noga kan bestämmas och en jämn, samt nästan oafläten följd alster dels af samma författare, dels af författare från samma tid finnes i behåll och kunde sammanställas, hade man här ett lämpligt material för att tämligen exakt utröna, huru de särskilda tankarna utvecklats eller modifierats af författarne, äfvensom hvilken invärkan poeterna öfvat på hvarandras föreställningsvärld.

För språkforskaren vore en sådan fullständig samling af den latinska produktionen i mer än ett afseende nyttig. Dels lämnade den nämligen tillfälle till undersökning af det inflytande det svenska modersmålet gjort på nylatinarnes användning af det romerska språkidiomet, dels åter kunde man studera latinets inflytande på svenskan. Lagarna för språkblandning finge helt visst härur mycken intressant belysning.

För den händelse Svenska Literatursälsskapet icke skulle anse värdet af en *fullständig* samling af *alla* latinska poetikers i Finland på 1600-talet dikter motsvara tryckningsomkostnaderna för densamma, föreslår undertecknad utgifvandet af ett urval af förnämligast poëseos- och eloquentiaeprofessorernas vid Åbo akademi latinska poesier.

Dock ansåge undertecknad äfven en bild böra lämnas öfver den latinska verskonstens utbredning i landet under ifrågavarande tid, och därtill tror jag en fullständig samling af de såkallade begrafningspoesierna lämnade bästa karaktäristik.

Härhos har jag bifogat ett antal begrafningspoesier, hvilka ehuru ännu icke slutredigerade och försedda med behöfliga kommentarier, dock i någon mån kunna belysa den blifvande samlingen.

Helsingfors den 15 oktober 1891.

Väinö Nordström.

Sedan med anledning af det gjorda förslaget olika meningar yttrats, enade sig Bestyrelsen om den åsikt, att saken visserligen kunde erbjuda intresse såväl i språkligt som i literär- och kulturhistoriskt hänseende, men att densamma likväl icke vore med Sällskapets syften fullt förenlig, då de ifrågavarande poesierna vore affattade på latinska språket och sålunda blefve af någon betydelse endast för enskilda forskare, hvilka måste förutsättas kunna lika väl begagna sig af de icke altför svårtillgängliga originalen. På grund häraf beslöts att afböja förslaget om publikationens öfvertagande på Sällskapets bekostnad.

I bref till ordf. hade kommerserådet F. Rettig i Åbo, med förmälan att ett stadsbibliotek därstädes nyligen grundats, anhållit, det ville Sällskapet till nämda bibliotek såsom gåfva öfverlämna ett ex. af sina skrifter. Beslöts att till denna anhållan bifalla.

Sällskapets stipendiat folkskolläraren M. Thors hade insändt en samling folkvisor, sagor m. m. jämte följande skrifvelse:

Till Svenska literatursällskapet i Finland.

Härmed får jag vördsammast till Svenska literatursällskapet i Finland afge redogörelse öfver min värksamhet senaste sommar.

Följande orter besöktes: östra hälften af Jeppo; Kofjoki i Nykarleby; Bonäs, Skrifvars, Vexala, Monäs, Hirflax, en del af Kantlax och kyrkobyn i Munsala; Kimo, Söderby, Kimo bruk, Baggas, en del af Kornmåssa, Masugnen och Stubbröls i Oravais.

Samlingen omfattar 299 numror: 213 visor, 32 vismelodier, 19 sånglekar och 35 sagor.

Visorna äro indelade i följande afdelningar: I. Romanser med 6 numror, II. Kärleksvisor med 42 numror, III. Sjömansvisor med 24 numror, IV. Emigrantsånger med 2 numror, V. Fångvisor med 2 numror, VI. Soldatvisor med 4 numror, VII. Fosterländska sånger med 8 numror, VIII. Stämningssånger med 5 numror, IX. Visor vid festliga tillfällen med 5 numror, X. Vaggvisor med 6 numror, XI. Religiösa sånger med 65 numror, XII. Visor af blandadt innehåll med 28 numror, och XIII. Skämtvisor med 16 numror.

Samlingen har kräft mycket arbete, mera än jag själf medhunnit, och har jag därför varit nödsakad att anlita andras hjälp vid utskrifningen af visorna. I följd häraf har en och annan visa inkommit i en afdelning, dit den icke hör. Misstaget är dock angifvet efter ortuppgifterna. I innehållsförteckningen, sid. 554, är hvarje visa i bokstafsföljd enligt första versens början införd i den afdelning, dit den hör.

N:ris 93, 85 och 197 äro författade af folkskolläraren Isak Erik Vik; n:ris 94, 86, 96, 179 och 181 af folkskoleföreståndaren Anders Svedberg d. ä., n:ris 84, 90 och 197 af f. d. småskoleläraren A. J. Holmström i Oravais; n:ris 103 och 109—147 af klockaren K. P. Elenius i Munsala; n:o 213 af folkskolläraren J. Hagman och n:ris 91, 149—172, 186 och 187 af bonden Esaias Fors i Jeppo.

Sagorna äro, som de blifvit berättade, upptecknade med landsmålsalfabetet. Innehållsförteckningen öfver dem finnes å sidan 127.

Sånglekarna äro införda i ett skildt häfte med innehållsförteckning å sidan 3.

Min vissamling från 1890 har kompletterats med ortuppgifter och 32 melodier. Dessa sistnämda äro införda i ett häfte, benämdt „häftet n:o 2“.

Fullständigare uppteckningar till n:ris 57, 76, 214 och 224 i samlingen från 1890 ingå under n:ris 18, 31, 51 och 72 i samlingen från detta år. N:o 5 i denna samling är en variant till n:o 19 i samlingen från 1890, likaså är n:o 48 en variant till n:o 172 och n:o 177 en variant till n:o 254.

Vid upptecknandet af vismelodierna och sånglekarna har folkskollärarekandidaten J. A. Strandberg från Munsala varit mig behjälplig.

Sist får jag omnämna, att af de socknar, där jag upptecknat visor, sagor, melodier och sånglekar, återstå ännu några byar och fisklägen att genomforska. Jag hoppas bli i tillfälle därtill redan nästa sommar.

Helsingfors, den 15 okt. 1891. *M. Thors.*

Samlingen omhändertogs i och för granskning och utlåtande af mag. E. Lagus.

Från Sällskapets stipendiat stud. Th. af Reeth hade inkommit en så lydande skrifvelse:

Till Svenska Literatursällskapet!

Redogörelse för de af mig under sommaren 1891 anstälda folkloristiska forskningarna inom Mustasaari, Kveflax och Solf socknar.

Såsom född och uppvuxen på landet är jag fullkomligt hemmastad i den dialekt, som talas i min hemsocken, Mustasaari; men som denna dialekt rönt betydligt inflytande af de omgifvande trakternas munarter och undertecknad ej är så hemmastadd i de nyaste, ljudenliga beteckningar, som skulle erfordrats för att ett grundligare studium af själfva språket på en sommar skulle medhunnits, så beslöt jag genast att förnämligast egna mig åt upptecknande af visor, sagor, trollformler m. m. d. samt åt dialektforskningen endast i den mån den fäste min uppmärksamhet genom egendomliga uttryck o. d.

Hvad de egentliga visorna vidkommer, så är det nästan uteslutande äldre personer, som numera minnas dem; ty de yngre ha i folkskolan lärt sig, såsom de tro, vida bättre än de enkla sånger deras föräldrar sjungit. Sålunda sjungas numera ganska allmänt sånger af Runeberg, Topelius o. a. Är det någon gammal sång som de yngre minnas, är den ofta ofullständig och för det mesta får man ändra den efter hvad de äldre sedan draga sig till minnes. Hvad deras förekomst beträffar, är det svar jag erhöll i Solf betecknande: „*Int sjunger di na mytji jęr mot i sto socknen*“, hvarmed Mustasaari benämnes, då den ej kallas „Vasasocken“. Eljes förekomma ungefär desamma i alla tre socknarna, med undantag af nyare och sjömansvisor, hvilka importeras från Sverge eller med återvändande emigranter från svenskarne i Amerika. Genom vänligt tillmötesgående af folkskolläraren hr O. W. Forstén blir jag i tillfälle att, jämte de 190 visor jag lyckats uppteckna, inlämna melodier till sex stycken. Emedan hr Forstén eger stor skicklighet vid upptecknandet af vismelodier, får jag hos Sv. Lit. Sällskapet varmt rekommendera honom till erhållandet af det stipendium för upptecknande af folkvisornas melodier i Vasa trakten han ämnat ansöka. Af minnesverser har jag samlat 89 stycken.

Af sagor och berättelser fins det i allmänhet litet, ty de som mest berättas äro sådana, som om vinterkvällarna inhämtats genom läsning. De få jag blifvit i tillfälle uppteckna utgöra dock prof på de skilda dialekterna. Vid utskrifningen ämnar jag använda Svenska Landsmålsföreningens beteckningssätt för dem.

Den, som sysslat med samling af vidskepliga bruk och trollformler, vet mer än väl, huru försiktig vår svenska allmoge är vid meddelandet af dylika. Och vanligast är att man endast under tysthetslöfte om meddelarens namn får veta dem. Detta torde till stor del bero på fruktan för spioneri. Har man öfvervunnit deras fruktan därför, får man småningom veta, att de anse sitt botande af människo- och djursjukdomar endast ss. en „vetenskap“ och att endast den „trollar“, som under föregifvande af att laga olyckor och sjukdomar på människor eller djur besöker kyrkogården. Och i sanning är det ej en ofantlig skilnad emellan dessa „kloka gummors omlagningar“ och en s. k. trollkarls“ bedrägerier! Ty under det de förra jämte sina enkla, ej så sällan goda huskurer, hvilka för det mesta äro högst oskadliga, använda några enkla, nära nog religiösa ord, ss. välsignelser o. d., så ryggar ej „trollkarlen“ för att håna det heligaste och skända grafvarna, för att stå i rop bland mängden. De flesta formler jag upptecknat äro sådana, med hvilka de sagt sig ha botat många af doktorerna öfvergifna. Efter hvad jag tror, har jag lyckats samla de flesta brukliga omlagningsmetoderna och formlerna för hos folket både vanliga och inbillade sjukdomar. Och har jag därvid försökt få dem så fullständiga som möjligt. Samma formel användes ofta för sjukdomar, som tros ha gemenskap med hvarandra. Att jag varit „socknebo“ och mina föräldrar kända har mycket underlättat mina forskningar i detta afseende. Inalles 58 omlagningar har jag fått veta.

Af öfrigt, som jag upptecknat, må nämnas åtskilliga gåtor, ordspråk, ordlekar, några barnrim m. m.

Till följd af strängt upptagen tid nu på hösten torde jag ej bli i tillfälle att till Sv. Lit. Sällskapet öfverlämna mina samlingar förrän nästa vår, då jag hoppas ha deras utskrifning afslutad.

Af de föremål, som jag afritat, vill jag blott nämna en stuga med loft i Karkmo by af Mustasaari socken, en loftsuthusrad i samma by samt ett par åldriga speglar. I Kuni by af Kvevlaks socken lyckades jag erhålla en „Copia af ett Arbete i Elfenben Scoulpteradt à Jour. Minne af Segern vid Hogland den 17 juli 1788. Tillägnadt Hans Kongl. Höghet Regenten Hertig Carl af Södermanland Underdånigst af I. I. von Bilang“ jämte dedication, och ett porträtt af „Me Comte de Souworoff Rimnicksky Marechal General, commandant l'armée en Italie“, hvilka jag i original har nöjet till Sv. Lit. Sällskapet öfverlämna. Dessutom har jag i min ego en bok benämd „Collectio rerum curiosarum Eller Samling af Några couriеusa Reglor“, tryckt 1759 och som innehåller guldmakerikonsten, diverse kurer o. d. En annan bok, som jag öfverkom i Singsby by af Mustasaari socken hos bonden J. Lax, men som jag ej kunde erhålla, bar titeln „Historia literaria eller Inledning Til Vetnskaps Historien tryckt 1748 med motto: Heil så er Qvad, Heil så er Kann, Niote så er Nann, Heiter theirshleddu“.

Den nya tiden har dock redan altför mycket utträngt det uråldriga och dess arbeten. Icke så, som en del velat påstå, att de billigare fabriksvarorna skulle omintetgöra den kvinliga husslöjden, ty nära nog i hvarje gård har äfven under den bråda sommaren funnits väfstolen, och de flesta af visorna har jag upptecknat efter väfverskans sång. Men ännu återstår mycket att uppteckna och taga vara på, som jag antingen ej hunnit med eller fäst mig vid. Ett vänligt och förekommande bemötande har nästan öfveralt kommit mig till del, hvilket det är mig en kär plikt att omnämna.

Munckgård, den 17 sept. 1891.

Högaktningsfullt.

Th. af Beeth.

Från stipendiaten kand. K. Ekman inlämnades en samling af 158 melodier, upptecknade i Kimito, Pargas och Hiitis socknar.

Företeddes det på Sällskapets bekostnad trykta häftet „Du Folklore suédois en Finlande par Ernest Lagus“, och skulle de inlämnade exemplaren i biblioteket förvaras.

Prof. Gustafsson anmälde till intagning i Förh. o. Upps. en uppsats med titel „Runebergs öfversättningar från antiken“ samt redogjorde för innehållet.

Amanuensen vid kongliga biblioteket i Köpenhamn J. Clausen hade till publikation insändt en uppsats med titel: „En dansk rejsendes skildring af Finland på 1700-talet“, och beslöts att densamma skulle ingå i nästa häfte af Förh. o. Upps.

Arkivarien anmälde att 3:je häftet af *Åbo Akademis Studentmatrikel,* med hvilket häfte första delen af värket afslutades, vore färdigt att utkomma, och beslöts att priset skulle blifva detsamma som för föregående häften, eller 4 mark.

Folkskolläraren H. Petterson i Nagu hade i bref till undert. antagit det gjorda anbudet om inlösen för 140 mark af den sagosamling, som af honom till Sällskapet såsom prof insändts. Nämda summa skulle förty i vanlig ordning utanordnas och genom undert. tillhandahållas Petterson, som därjämte, med anledning af gjord förfrågan, skulle anmodas att efterhand till Sällskapet insända öfriga delar af sina samlingar i det skick de af honom upptecknats.

Prof. K. G. Leinberg hade tillsändt Sällskapet ett ex. i särtryck af det af honom på annat håll publicerade Hertig Johans diarium.

Carl Synnerberg.

— — — -

Bestyrelsens sammanträde den 19 november 1891.

Ordf. yttrade, att han af förekommen anledning nu ville till Bestyrelsens afgörande hemställa, huruvida Sällskapet borde skrida till realiserande af planen att utgifva äfven Präste- och Bondeståndens protokoll vid Borgå landtdag. — Då man inom Bestyrelsen var ense därom, att sådant med görligaste första borde ske, beslöts att åt funktionärerna öfverlämna att träffa uppgörelse med dem, som af ständerna vid senaste landtdag erhållit i uppdrag att ombesörja utgifvandet af samtliga ofrälseståndens protokoll vid först nämnda landtdag.

Mag. Lagus, till hvars granskning stipendiaterna Ekmans och Thors' till Sällskapet ingifna samlingar öfverlämnats, redogjorde för resultatet af granskningen. Herr Ekmans uppteckningar af melodier hade i allo befunnits utmärkta; dock vore ett register till dem önskvärdt. Äfven herr Thors' samlingar vore intressanta och med stor omsorg utförda; de till dem hörande melodierna behöfde dock i visst afseende korrigeras. — Beträffande den af folkskolläraren Petterson till undert. sekreterare insända och äfvenledes till mag. Lagus öfverlämnade samlingen af folkvisor afgafs det utlåtande, att densamma vore af värde och förtjänt af att inlösas.

Med anledning häraf beslöts att tilldela Ekman och Thors hvardera en gratifikation af 75 mark, med förbindelse för den förre att utarbeta det ifrågakomna registret, och för den senare att enligt anvisning rätta de insända melodierna i det afseende, hvari de vore felaktigt upptecknade. Herr Petterson skulle tillfrågas, huruvida han vore villig att mot en ersättning af 200 mark till sällskapet afstå den nämda samlingen af folkvisor.

Arkivarien anmälde, att tredje häftet af *Åbo Universitets Studentmatrikel* utkommit och distribuerats samt att prof. Schybergsons arbete om *Historiens studium vid Åbo Universitet* äfvenledes vore färdigt till distribution. Beslöts att åsätta det senare arbetet, som omfattade $10^1/_2$ tryckark, ett pris af 3 mark. Därjämte bifölls författarens anhållan om ett mindre antal friexemplar till fördelning bland dem, som lämnat biträde vid de för arbetets utförande nödiga forskningar. — I sammanhang härmed beslöts, att åtgärd skulle vidtagas om införande i Svensk

Bokhandelstidning af annons om de senast utkomna delarna af Sällskapets skrifter.

Redaktionen af „Skandinavisches Archiv“ hade i skrifvelse till arkivarien uttalat sin önskan att bekomma ett ex. af Förh. o. Upps., hvartill bifölls med tillägg, att äfven andra till anmälan i nämda tidskrift lämpliga delar af Sällskapets skrifter skulle dess redaktion nu och framdeles tillhandahållas.

Mag. Lagus uppläste en af honom författad uppsats med titeln „Bellmaniana“, hvari lämnades några bidrag till Bellmansmelodiernas historik, och skulle densamma ingå i Förh. o. Upps. Därefter uppläste mag. Lagus följande andragande:

Sysselsatt med studier i vår inhemska musik- eller rättare melodihistoria, har jag erfarit huru svårt det är att röra sig på detta område, då det icke finnes någon inrättning i vårt land, som tagit till uppgift att för en kommande tids forskning bevara alstren af den inhemska tondiktningen. I själfva värket torde få alster vara så svåra att erhålla, som äldre i vårt land komponerade, trykta eller handskrifna nothäften. Emellertid finnas sådana utan tvifvel i många privata hem uti vårt land och måhända äfven bland fosterländska sällskaps samlingar. Likaledes finnas ännu helt visst handskrifna nothäften innehållande visor, arior, kompositioner för piano, orkesterinstrument m. m., allmänt sjungna och spelade under tider, då nottrycket ännu var för dyrt för att kunna allmänt användas. Musikhistorien i och för sig är emellertid en altför viktig gren af kulturen för att helt och hållet få förgätas. Och då härtill kommer, att melodin i otaliga fall gifvit vingar åt våra skalders diktvärk samt i sin mån kraftigt värkat för deras spridande såväl till de bildades hem som ner till folkets djupa lager, synes det som borde Svenska Literatursällskapet — som ju vill belysa vår literatur- och kulturhistoria i dess alla olika skiftningar — taga äfven dessa melodier under sitt beskydd. En uppmaning till allmänheten att till Sällskapet insända äldre och nyare musikkompositioner, trykta, litograferade eller handskrifna i vårt land kunde måhända förmå mången att uti Sällskapets arkiv bereda en fristad undan förstörelse och glömska åt dessa altför mycket förgätna blad ur vår inhemska konsthistoria. Jag vågar därför ödmjukast föreslå, att Bestyrelsen ville till allmänheten utsända ett upprop i antydt syfte, kanske lämpligast genom utfärdande annonser till allmännare lästa tidningar och tidskrifter.

Biföll till det gjorda förslaget och beslöts att lämplig åtgärd i förenämdt syfte skulle vidtagas genom sekreteraren i samråd med förslagsställaren.

Beslöts på förslag af skattmästaren att till ombudsman i Nådendal efter aflidne professorn dr F. Söderling kalla provincialläkaren dr Hugo Sirén.

På skedd uppmaning åtog sig doktor Elfving att vid nästa årsmöte hålla det sedvanliga föredraget.

Af mag. R. Staudinger hade till Sällskapet förärats en handskrift, dagtecknad den 21 april 1809 och innehållande bland annat beskrifning öfver en fest, som den 15 mars d. å. i Stockholm hållits för C. J. Adlercreutz. För öfrigt hade till Sällskapet ankommit bytesexemplar af skrifter från Finska Vet. Societeten och Geografiska föreningen.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 1 december 1891.

Föredrogs följande från Finlands ständers bibliotekarie till Bestyrelsen ankomna skrifvelse af den 28 nästvikne november:

Till Bestyrelsen för Svenska Literatursällskapet i Finland.

Sedan landets Ständer anslagit medel för befordran till tryck, på allmän bekostnad, af härtills otrykta protokoll och öfriga handlingar från landtdagarne före år 1885, hafva Ständernas Bankfullmäktige, hvilka ombetrotts öfvervakandet af tryckningens utförande, anmodat mig att inkomma med detaljeradt förslag i saken. I anledning häraf och då jag emellertid erfarit, att Svenska Literatursällskapet i Finland på sitt arbetsprogram upptagit äfvensom allaredan vidtagit förberedande åtgärder för, bland annat, utgifvande i tryck af härintills icke trykta protokoll och handlingar från landtdagen i Borgå år 1809, får jag härmed vördsamt anhålla om uppgift, huruvida och under hvilka vilkor Svenska Literatursällskapet skulle åtaga sig att för Ständernas räkning utgifva sistsagda protokoll och handlingar.

N. B. Grotenfelt.

Då hos ordf. enskildt anmälts att svar härå ofördröjligen önskades, beslöts med stöd af det å senaste Bestyrelsemöte funktionärerna gifna bemyndigande meddela ständernas bibliotekarie, att Sällskapet vore villigt att öfvertaga utgifvandet af de ännu icke till tryck befordrade protokollen från Präste- och Bondestånden vid landtdagen i Borgå 1809 i det skick desamma för närvarande kunna vara tillgängliga samt med intagande af alla till dem hörande handlingar, hvilka icke ingå i den af Sällskapet ombesörjda publikationen af Borgareståndets protokoll vid nämda landtdag. Såsom vilkor för detta åtagande ansågo sig funktionärerna böra föreslå, att utgifvandet skulle ske i konformitet med förenämda publikation af Borgareståndets protokoll äfvensom att kostnaden för tryckning och papper för en upplaga af 500 exemplar bestriddes ur de af landets Ständer för ändamålet anslagna medel, hvaremot redaktionskostnader och möjliga utgifter för anskaffande af manuskript skulle öfvertagas af Sällskapet, som tillika förbinder sig att af den sålunda tillkomna upplagan tillhandahålla ständerna hälften eller 250 exemplar. Vidare skulle meddelas att från Sällskapets sida hinder icke mötte att omedelbart efter träffad öfverenskommelse skrida till företagets realiserande.

En i enlighet härmed affattad svarsskrifvelse skulle till Ständernas bibliotekarie aflåtas.

I skrifvelse till arkivarien hade bokhandlaren i Upsala A. Josephson anhållit att för en literär katalog, hvars utgifvande af honom förbereddes, bekomma ett ex. af Sällskapets Förh. o. Upps., hvartill bifölls.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 17 december 1891.

Då ordf. kanslirådet Estlander i följd af illamående var hindrad att närvara, fördes ordet af vice ordf. prof. Freudenthal.

Upplästes ett bref från folkskolläraren K. P. Petterson i Nagu, medels hvilket han förklarade sig villig att mot det erbjudna priset 200 mark till Sällskapet afstå den af honom senast insända samlingen af folkvisor. Penningarna skulle i vanlig ordning utanordnas och Petterson genom undert. tillställas.

I skrifvelse för den 30 sistlidne november hade doktor H. Sirén i Nådendal, såsom svar på Sällskapets kallelse, meddelat sitt bifall till öfvertagande af ombudsskapet å nämda ort.

Föredrogs ett bref till ordf. från prof. R. Tigerstedt i Stockholm, däri professorn på sin fars vägnar tillkännager, att denne vore villig att för Sällskapets räkning besörja utgifvandet af Bondeståndets protokoll vid Borgå landtdag, emedan han i sådant afseende gjort stora förberedelser och hade det mesta af ifrågavarande protokoll redigeradt. Beslöts att med sakens afgörande skulle anstå, till dess svar erhållits å Sällskapets skrifvelse till ständernas bibliotekarie rörande de vilkor, på hvilka Sällskapet ansett sig böra öfvertaga förenämda publikation.

Från mag. O. F. Hultman hade en skrifvelse anländt af innehåll, att den ännu otrykta delen af Jöns Buddes skrifter, hvilken Sällskapet beslutit att utgifva, numera förelåge i en sorgfälligt kollationerad afskrift och att tryckningen kunde vidtaga när hälst Sällskapet funne det lämpligt. Tillika föreslog mag. Hultman, särskildt med afseende å den tidsödande korrekturläsningen, att tryckningen skulle försiggå långsamt och utsträckas öfver en något längre tidsrymd än som i allmänhet vore nödig för en publikation af det omfång som den ifrågavarande.

Med anledning häraf beslöts att genom vice ordf. från mag. Hultman införskaffa närmare upplysningar rörande såväl arbetets ungefärliga omfång som sättet att anordna tryckningen, på det att en bestämd summa skulle kunna för ändamålet upptagas i nästkommande års budget.

Docenten H. A. Vendell hade till Sällskapet inlämnat en skrifvelse, däri han förfrågade sig, huruvida Sällskapet vore hugadt att till utgifning under år 1892 öfvertaga en af honom författad afhandling om Pedersöre-målet; arbetet, upptagande ljud- och formlära äfvensom ordbok och språkprof, komme att i tryck utgöra 16—18 ark och pröfvades blifva färdigt att läggas under pressen nästkommande juli månad. Därjämte anhöll herr Vendell att, ifall Sällskapet biföille nämda begäran, arbetet måtte tagas i betraktande vid uppgörandet af nästa års budgetförslag.

Efter det härom olika meningar yttrats, stannade Bestyrelsen vid det beslut att, ifall Sällskapets tillgångar sådant medgåfve, en summa skulle för ifrågakomna ändamål eventuelt reserveras, att utgå, när arbetet såsom fullt afslutadt till Sällskapet inlämnats och därefter behörigen granskats.

Föredrogs följande skrifvelse:

Till Svenska Literatursällskapet.

Då Nyländska afdelningen har för afsikt att utgifva en femte del af samlingsvärket Nyland innehållande fortsättningen af folkvisorna, hvilkas första del utkom år 1887, vågar afdelningen anhålla det ville Svenska Literatursällskapet med så stor summa som möjligt understödja tryckningen af nämda arbete. Omkostnaderna för denna del kunna icke ännu med bestämdhet uppgifvas, men torde de, enligt skedda beräkningar, icke komma att understiga tretusen mark.

Ehuru afdelningen redan af Consistorium Academicum för ändamålet erhållit ett anslag af ettusen femhundra mark, tager den sig dock friheten att göra denna anhållan, då dess ekonomiekassa, den enda från hvilken medel för ett dylikt ändamål kunna tillgripas, för närvarande häftar för en betydande skuld, och arbetets utgifvande följaktligen möjliggöres endast genom ytterligare hjälp från annat håll. Då dessutom insamlandet af ifrågavarande folkvisor och andra alster af folkdiktningen under årens lopp tillskyndat afdelningen ansenliga utgifter, hvilket äfven varit fallet med utgifvandet af föregående delar af samlingsvärket Nyland, vågar afdelningen hoppas, att Svenska Literatursällskapet gunstbenäget skall fästa afseende vid afdelningens vördsamma anhållan.

Helsingfors den 15 december 1891.

Å Nyländska afdelningens vägnar:

Edv. Westermarck.

Beslöts att öfverlämna frågan till funktionärerna för att tagas i öfvervägande vid uppgörandet af budgetförslaget för nästa år.

Till medlemmar af det utskott, som ägde att inkomma med förslag rörande bortgifvandet af Sällskapets pris, hvilket denna gång är i tur att tilldelas någon författare af historiska forskningsarbeten, utkomna under åren 1889—1891, utsågos kanslirådet Estlander, doktor R. A. Renvall, doktor R. Hausen och undertecknad samt förste aktuarien vid Statistiska centralbyrån dr A. G. Fontell.

Doktor Hausen redogjorde för den arbetsplan, hvarom man inom kommissionen för det finska uppslagsvärket enat sig; till hufvudledare af foretaget hade utsetts doktor V. Vasenius och till dennes biträden prof. E. G. Palmén och doktor Hausen; ett profarbete skulle till en början värkställas och hade Ecklesiastik-Expeditionen för detta ändamål beviljat 500 mark och Consistorium Academicum 1,000 mark.

Från Geografiska föreningen hade insändts dess tidskrift för 1891 n:o 5 och från F. Vetenskapssocieteten dess öfversigt Bd XXXIII.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 28 januari 1892.

Ordf. kanslirådet Estlander hade i följd af opasslighet anmält sig hindrad att närvara vid mötet, hvarför ordet fördes af vice ordf. prof. Freudenthal.

Från kand. Ekman inlämnades ett af honom, enligt Bestyrelsens beslut den 19 sistl. nov., upprättadt register till de i Pargas m. fl. socknar af hr Ekman insamlade och tidigare till Bestyrelsen inlämnade melodierna.

Företeddes i afskrift ungefär hälften af J. H. Kellgrens bref till Clewberg, hvilka tillsändts ordf. af prof. Schück i Lund. Brefven voro i öfrigt i tryckfärdigt skick, utom att till ett eller annat bref datum saknades, emedan detta ej med full säkerhet kunnat af utgifvaren bestämmas. Han hade därför önskat att brefven skulle före tryckningen meddelas statsrådet V. Lagus. Då emellertid statsrådet, såsom vid mötet upplystes, för närvarande var af sjuklighet hindrad att med saken taga någon befattning, beslöts att med densamma låta tills vidare anstå, och möjligen till dess den andra hälften inkommit.

Angående årsmötet beslöts att detsamma skulle på vanligt sätt hållas i Universitetets solennitetssal nästk. fredag den 5 febr. kl. 6 e. m.

Mag. Hultman, som öfvervarade mötet, redogjorde för det sätt, hvarpå han tänkt sig att tryckningen af den tillärnade publikationen af Jöns Buddes skrifter borde värkställas. Emedan på gjord förfrågan det svar erhållits från Stockholm, att manuskriptet, som ytterligare var för nämda ändamål behöfligt, ej utlånades förr än mot våren, då säkrare sjökommunikationer inträdt, kunde tryckningen ej påbörjas tidigare än i september, och skulle densamma därefter slutföras inom förloppet af ett år. Så vidt sådant nu approximativt kunde beräknas, pröfvades arbetet komma att uppgå till 12 à 16 ark i det af Sällskapet använda större formatet.

Beslöts att öfverlämna ärendet till funktionärernas beaktande vid uppgörandet af årets budgetförslag.

Mag. E. Lagus tillkännagaf, att genom fabrikören A. Vecksell härstädes å samtliga anhörigas vägnar till Sällskapet förärats skalden J. J. Vecksells literära kvarlåtenskap, bestående af manuskripten till såväl trykta som otrykta dikter, och öfverlämnade mag. Lagus tillika till Sällskapet den ganska digra samlingen, innesluten i en kartong in folio och åtföljd af en innehållsförteckning, som uppgjorts af dr A. Lönnbeck.

Beslöts att med tacksamhet mottaga gåfvan, som till arkivet öfverlämnades, äfvensom att till fabrikören Vecksell aflåta ett tacksägelsebref å Sällskapets vägnar i vanlig ordning.

Mag. Lagus anmälde vidare, att af sällskapet „Svenska Folkskolans Vänner“ till Sällskapet förärats en samling nyare i landet trykta musikkompositioner och öfverlämnade desamma att i arkivet förvaras.

Mag. Lagus hemstälde huruvida icke Sällskapet ville till mellersta Nylands folkhögskola å Finns i Esbo socken skänka samtliga sina hittils utgifna och framdeles utkommande skrifter, hvartill bifölls.

Upptogs till behandling frågan om bortgifvandet af Sällskapets pris, hvarvid doktor R. A. Renvall önskade få till protokollet antecknadt, att enligt hans åsikt utom Bestyrelsen stående medlemmar af Sällskapet ej borde vid detta tillfälle närvara, då ärendet vore af sekret natur och utgången däraf först vid årsmötet skulle publiceras.

Därefter upplästes följande utlåtande af det för afgifvande af förslag nedsatta utskottet:

Till Bestyrelsen för Svenska Literatursällskapet i Finland.

Vid Bestyrelsens sammanträde den 17 sistlidne december utsågos undertecknade till medlemmar af det utskott, som ägde inkomma med förslag rörande bortgifvandet af Sällskapets pris. Sedan vid de tre föregående prisutdelningarna åren 1889, 1890 och 1891 tidrymden för de arbetens författande, hvilka kunde ifrågakomma att prisbelönas, räknats från prisets stiftelseår 1886, inträder numera en regelbunden följd af tre år i sender. Enligt den faststälda ordningsföljden kommer priset sålunda att denna gång tilldelas någon inhemsk författare, som under de tre åren 1889—1891 på svenska språket publicerat ett eller flere forskningsarbeten af framstående förtjänst rörande Finlands historia och literatur.

Till fullgörande af det gifna uppdraget har utskottet tagit i betraktande de under treårsperioden utgifna arbeten, hvilka äro uppräknade i bilagda förteckning. Vid öfvervägande af deras betydelse och förtjänster har utskottet tillika ansett sig böra såsom allmän princip fasthålla, att arbeten, hvilka endast till en mindre del utkommit under ifrågavarande period eller på annat håll prisbelönats, borde från täflingen uteslutas. Detsamma har ansetts böra gälla äfven sådana arbeten, hvilka icke kunna betraktas såsom egentliga forskningsarbeten. Af öfriga under öfvervägande tagna arbeten har utskottet icke kunnat undgå att fästa synnerligt afseende vid de af docenten Carl von Bonsdorff författade *Åbo stads historia under 17:de seklet,* hvars första 1889 utkomna häfte bildar ett självständigt och afslutadt helt (140 ss. i stor 8:o), samt *Nyen och Nyenskans,* historisk skildring, publicerad 1891 i F. Vetenskapssocietetens Acta (155 ss. 4:o). Dessa arbeten grunda sig hvartdera på omfattande arkivforskningar och vittna om sorgfällig bearbetning af materialet, hvarjämte de i en klar och ledig framställning erbjuda äfven till omfånget rätt betydande bidrag till belysande af vårt lands såväl politiska som kulturhistoria. Med fästadt afseende härå har utskottet utan meningsskiljaktighet enats om att till erhållande af årets pris föreslå docenten von Bonsdorff, som äfven i öfrigt genom åtskilliga mindre, under treårsperioden utgifna förtjänstfulla och på grundliga källstudier hvilande afhandlingar ådagalagt en liflig värksamhet på den fosterländska historiens område. Helsingfors den 21 januari 1892.

C. G. Estlander *Reinh. Hausen* *R. A. Renvall*
A. G. Fontell *Carl Synnerberg.*

Förteckning öfver historiska arbeten utgifna i landet under åren 1889—1891.

Vilh. Lagus, Åbo Akademis studentmatrikel, 1. 1889—91.
M. G. Schybergson, Finlands historia, 4:de (slut-) häftet, 1889.
—, Konventen i Grefve Per Brahes finska förläningar (Förh. o. Upps. 4) 1889.
—, Historiens studium vid Åbo Universitet, 1891.
Carl von Bonsdorff, Åbo stads historia under 17:de seklet, 1:sta häftet, 1889.
—, Nyen och Nyenskans, historisk skildring (Acta Sot. Scient. Fenn. T. XVIII), 1891.

Carl von Bonsdorff, Blad ur Nykarleby stads historia.
—, Öfversiktlig framställning af kronoabalienationerna i Finland vid drottning Kristinas tronafsägelse (Hist. Arkisto 1889). — Landskapsmöten i Finland på 1670-talet (Hist. Ark. 1891) m. fl.
K, G. Leinberg, De finska klostrens historia, 1890.
—, Om Finska studerande i jesuitkollegier (Hist. Ark. 1891).
Erik Ehrström, Helsingfors stads historia från 1640 till stora ofreden, 1890.
L. W. Fagerlund och R. Tigerstedt, Medicinens studium vid Åbo Universitet, 1890.
Axel Liljenstrand, Juridikens studium vid Åbo Universitet, 1890.
J. R. Danielson, Finlands förening med ryska riket, 1890.
Tor Carpelan, Åbo i genealogiskt hänseende på 1600- och början af 1700-talen (Västra Finland III) 1890.
O. E. A. Hjelt, Svenska och Finska medicinalvärkets historia 1663 —1812, h. 1—5. 1891.
E. Aspelin, Werner Holmberg, hans lefnad och värk. 1890.
G. Granfelt, Västfinska afdelningens historia I: De västfinska nationerna 1640—1722 (Västra Finland I) 1890.

Härpå yttrade mag. Lagerblad:

Då bland frågor, som borde handläggas vid dagens bestyrelsesammanträde, ingick den om bortgifvande af Sällskapets pris för framstående författarevärksamhet rörande Finlands historia och literatur, sökte jag på förhand bilda mig en åsikt om hvilken af vårt lands historieforskare denna gång med rätta vore förtjänt af det icke obetydliga priset och stannade utan tvekan vid den mening, att det borde tillfalla professor M. G. Schybergson. Ehuru den för frågans förberedande tillsatta komitén stannat vid det beslut att till erhållande af det nämda priset förorda doktor C. von Bonsdorff, anser jag det vara min skyldighet att uttala min afvikande mening i frågan, äfvensom att framlägga grunderna därför.

Om Sällskapet nu skulle gifva sitt pris åt d:r Bonsdorff, en ung man hvars författarevärksamhet hufvudsakligen inskränker sig till de tre senast förflutna åren, och förbigå en så meriterad historieforskare och historieskrifvare som prof. Schybergson, så skulle Sällskapet helt och hållet afvika från det förfaringssätt, som iakttogs, då det historiska priset första gången tilldömdes professor Tigerstedt. Då kunde knappast altför mycken vikt fästas vid de små ofullständiga skrifter, som under de faststälda tre åren publicerats af prof. Tigerstedt, utan måste hans föregående författarebana åberopas för prisets erhållande. Nu anser man det ej vara skäl att till fortsatt värksamhet uppmuntra en så kraftfull och begåfvad författare som prof. Schybergson, utan ställer framom honom en ungdom, som tvifvelsutan ådagalagt god förmåga och stor flit, men som knappast ännu utvecklat ett mera omfattande historiskt omdöme än mindre en god historisk stil.

Dock alldeles oafsedt denna omständighet, synes mig prof. Schybergsons historiska författareverksamhet under det sistförflutna trienniet vara så betydande, att den väl bör kunna anses mäta sig med dr Bonsdorffs. Man kan visserligen tveka, huruvida man skall fästa afseende vid prof. Schybergssons digraste arbete, fjärde delen af hans Finlands historia. Mig synes att man borde göra det, ty den summa, som statsrådet Furuhjelm anslagit för en inom viss tid författad Finlands historia, var i själfva värket något helt annat än det pris, som Svenska Literatursällskapet nu går att utdela. Jag skulle vilja fästa mindre vikt vid det penningevärde priset har än vid det värde, som det äger såsom ett bevis från Svenska Literatursällskapets sida på aktning och erkännande för ett förtjänstfullt arbete samt en uppmuntran till vidare fortgång på den framgångsrikt beträdda banan. Så har saken också förut uppfattats. Men äfven om den nämda delen af Finlands historia icke tages med i räkningen, kan prof. Schybergson uppvisa så pass många på forskning stödda historiska och literära arbeten, att han i främsta rummet borde kunna göra anspråk på nu ifrågavarande bevis på aktning och erkännande från Svenska Literatursällskapets sida.

Vid de hittils försiggångna prisutdelningarna hafva en författares alla inom treårsperioden utgifna skrifter tagits i betraktande, och detta måste, särskildt hvad den historiska literaturen beträffar, anses välbetänkt. Ty om en forskning inom fäderneslandets historia bedrifves riktigt, bör den tjäna att så allsidigt som möjligt belysa en viss period däraf, och i sådant fall kunna flere smärre uppsatser tillsammantagna utgöra ett högst värdefullt bidrag till kännedomen om den af författaren valda perioden. Det är därför nödvändigt, att alla sådana afhandlingar upptagas till bedömande. Detta synes emellertid komitén hafva uraktlåtit, i ty att ett antal delvis betydande uppsatser af prof. Schybergson icke ingå i dess förteckning öfver hans under åren 1889—91 utgifna arbeten. Främst saknas där en längre uppsats om „Riksdagsmannavalen i Åbo under frihetstiden“, hvilken, stödd på arkivforskningar i Åbo och Stockholm, tjänar att belysa partilifvet samt borgerliga och administrativa förhållanden under det adertonde seklet i Finland. I sammanhang härmed bör nämnas „Om Finska besvärsdeputationen 1742—43“. Af de andliga odlingsförhållandena mot slutet af samma sekel får man en tilltalande bild i uppsatsen „Drag ur ärkebiskop Jakob Tengströms literära lif“. De belysas vidare af smärre meddelanden, sådana som: „Ett akademiskt vittnesbörd gifvet åt H. G. Porthan“, och „Ett bref från H. G. Porthan till C. F. Mennander.“ Bland uppsatser, som lämna bidrag till vår historia efter 1808 må nämnas: „G. M. Sprengtporten och Michael Speranski 1809“, Sprengtportens afgång från generalguvernörsämbetet i Finland“ m. fl. Då till alla dessa af komitén förbisedda publikationer läggas de af densamma omnämda, uppstår en aktningsvärd samling af historisk literatur.

Men naturligtvis måste historiska arbetens värde i främsta rummet mätas efter innehållets beskaffenhet, icke efter deras omfång. Äfven stilen bör härvid uppmärksammas. Med hänsyn härtill synas mig prof. Schybergssons historiska och literära arbeten hafva företräde framför dr Bonsdorffs. Det mera betydande af de tvänne arbeten af den senare författaren, och hvilket hufvudsakligen af komitén tagits i betraktande vid förslaget till prisbelöningen, nämligen „Åbo stads historia under 17:de århundradet“, föreligger i så ofullbordadt skick, att man näppeligen kan sluta till huru det kommer att taga sig ut, då det blir färdigt. Det ena häfte, som tilsvidare utkommit, innehåller uteslutande topografi, ett ämne hvari förf. möjligen kan ådagalägga vana och noggrannhet i att ur arkivens gömmor uppleta en mängd detaljnotiser, men ingalunda tillåter honom att visa vare sig historisk omdömesförmåga eller ledig historisk stil. Man har i detta arbete en visserligen ganska fullständig, men nog mycket på längden dragen uppräkning af gator, torg, byggningar m. m. Däremot kan man ur alla dessa detaljuppgifter knappast bilda sig en klar föreställning om stadens fysionomi under det 17:de seklet och däruti hade ju likväl hela denna detaljforskning bort utmynna. Också det andra arbetet, „Nyen och Nyenskans“ upptages till mer än hälften af topografi. I bredd med detta historiska stilleben förefalla de väl tecknade personligheterna i professor Schybergsons senaste historiska arbeten „Historiens studium vid Åbo universitet“ och „Riksdagsmannavalen i Åbo under frihetstiden“ vara synnerligen liffulla och intresseväckande.

På grund af hvad jag sålunda anfört, håller jag före att denna gång prof. Schybergson borde i främsta rummet komma i fråga vid bortgifvande af Svenska Literatursällskapets pris för historisk och literär författareverksamhet. Endast i den händelse att han i egenskap af bestyrelsemedlem kunde anses böra ställas utom täflan, anser jag honom kunna förbigås och priset då med rätta tilldelas d:r Bonsdorff. Men något sådant har icke förut skett, ej häller nu varit ifrågasatt.

Med anledning häraf anhöll undert. att få meddela den upplysning, att tvänne andra afhandlingar af prof. Schybergsson, näml. Anteckningar om försvarskriget i Savolaks och Karelen åren 1841—1842 och den biografiska teckningen af L. J. Ehrenmalm, båda ingående i Förh. o. Upps., varit upptagna på den förteckning, som legat till grund för utskottets öfverläggningar, men att de därifrån uteslutits, då man sedermera fann, att de utkommit före år 1889. Att de nu saknade afhandligarna icke i stället införts torde närmast stanna undert. såsom utskottets sekreterare till last. Sålunda ha dock tvänne afhandlingar, hvilka till omfång och värde torde motsvara de sistnämda, i själfva värket af utskottet beaktats. Vidare ville undert. hafva anmärkt, att det förfaringssätt, som följdes vid det historiska prisets bortgifvande 1889, i ingen händelse kunde åberopas såsom prejudikat, emedan man ansett sig kunna förfara något friare, när Sällskapets pris första gången utgafs; och hade detta uttryckligen tillkännagifvits.

Efter en stunds meningsutbyte beslöts, på framställning af åtskilliga bestyrelsemedlemmar, som önskade betänketid, att ett nytt möte skulle sammankallas till nästk. tisdag den 2 febr. kl. 6 e. m., hvarvid äfven utskottet finge tillfälle att, om det så önskade, aflämna ytterligare utredning.

Skattmästaren meddelade till upplysning en tablå öfver inkomster och utgifter under år 1891 äfvensom öfver den finansiella ställningen vid utgången af samma år. Denna tablå, som skulle till protokollet bifogas för att tjäna till ledning vid uppgörandet af det nu snart ingående nya värksamhets- och förvaltningsårets budget, var af följande lydelse:

Inkomster och utgifter under år 1891.

Inkomster.

Medlemsafgifter			Fmk.	8,560: —
Intressen	Fmk.	7,267: 60		
Dividender	„	270: —		
Vinst å försålda obligationer	„	3,401: 77	„	10,939: 37
Försålda skrifter		— —	„	76: 23
Brist, att utgå ur Ständiga medlemmars fond		— —	„	645: 69
		— —	Fmk.	20,221: 39

Utgifter.

Legater			Fmk.	125: —
Pris (ur Stiftarnes fond)			„	2,000: —
Författarehonorarier	Fmk.	5,170: 50		
Trycknings- och häftningskostnader	„	5,338: 69		
Stipendier	„	1,210: —		
Inköpta samlingar	Fmk.	346: —		
D:o inventarier	„	455: —	Fmk.	12,520: 19
Afskrifningar å medlemsafgifter	„	610: —		
Fordran i vaktm. Långs kkmassa	„	258: 87	„	868: 87
Aflöningar	„	800: —		
Annonser	„	186: 77		
Öfriga omkostnader	„	1,340: —	„	2,326: 77
Ränta till stiftarnes fond	„	4,380: 46		
„ afg. ofvan upptagna „Pris“	„	2,000: —	„	2,380: 46
			Fmk.	20,221: 29

Tillgångar.

Obligationer	Fmk.	68,163: 52
Aktier	„	5,440: —
Skuldsedlar	„	58,500: —
Bankdepositioner	„	25,000: —
Utestående medlemmars afgifter	„	2,530: —
D:o hos arkivarien	„	137: 05
Upplupna ej influtna räntor per $^{31}/_{12}$90	„	3,350: 49
Kassa och löpande räkning	„	10,343: 46
	Fmk.	173,464: 52

Skulder.

Stiftarnes fond	Fmk.	66,257: 53		
Victor Höckerts testam. fond	„	81,582: 09		
Ständiga medlemmars fond	„	13,022: 62	Fmk.	160,862: 24

Bidraget ur Längmanska fonden . .	„	— —	„	10,000: —
A. L. Sundholm, korrekturläsning . .	„	— —	„	10: —
Tidnings och Tryckeriaktiebolaget .	„	— —	„	2,592: 28
			Fmk:	173,464: 52

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 2 februari 1892.

Till behandling upptogs den från föregående möte hvilande frågan om bortgifvandet af Sällskapets pris. Efter en stunds meningsutbyte skreds till omröstning, hvarvid

Mag. Lagus yttrade:

Jag har ända i det sista tvekat, åt hvilkendera af de två ifrågakomna författarne jag skulle afgifva min röst, isynnerhet då jag, såsom icke fackman på den historiska forskningens område, högst ogärna handlar i strid med komiterades enhälliga åsikt. Men då jag icke med komiterade kan hysa den uppfattningen, att annorstädes prisbelönade arbeten ej böra komma i betraktande vid utdelandet af Svenska literatursällskapets pris — en åsikt som icke finnes uttalad i det af bestyrelsen på sammanträdet den 15 april 1886 antagna programmet för prisutdelningen — har jag beslutit mig för att gifva min röst åt professor Schybergson både på grund af hans under trienniet afslutade arbete „Finlands historia" och på grund af hans talrika andra arbeten på den inhemska historieforskningens område.

Mag. Lagerblad ville äfven för sin del, på de grunder som af honom anförts vid föregående möte, tilldela priset åt prof. Schybergson.

Doktor Elfving yttrade:

Då vid prisutdelningen för tre år sedan professor Schybergsons Finlands historia icke togs i betraktande, emedan detta arbete redan på annat håll vunnit belöning, anser jag den del däraf, som under nu ifrågavarande period af trycket utkommit, icke nu böra tagas i betraktande, såsom icke häller af komiterade gjorts. Då jag sedan granskar de omdömen rörande professor Schybergson och doktor von Bonsdorff hvilka afgifvits af komiterade å ena sidan och mag. Lagerblad å den andra, finner jag med full visshet framgå, att intet af deras arbeten genom öfvervägande förtjänst skulle berättiga sin författare till erhållande af pris framför den andre, och att samma förhållande ock torde äga rum med afseende å deras samtliga, under senaste tre år utkomna skrifter.

Då emellertid prof. Schybergson tidigare gjort sig känd som en framstående och flitig historieforskare, medan dr von Bonsdorffs skriftställareverksamhet till allra största delen faller inom detta triennium, och då prof. Schybergsons arbeten särskildt belysa allmänna, kulturhistoriska förhållanden, anser jag mig böra förorda honom till erhållande af Svenska Literatursällskapets pris.

Prof. Gustafsson yttrade:

Den till protokollet uttalade åsikt, att arbeten, som på ett eller annat sätt vunnit pris på annat håll, nu bort tagas under ompröfning, saknar grund i allmän praxis. Till denna praxis har också bestyrelsen tidigare anslutit sig, utan någon meningsskiljaktighet, och det i fråga om en del af samma arbete, som man nu velat taga i betraktande. Ännu mindre riktigt finner jag det vara att utan särskilda skäl fästa afseende vid arbeten, som falla utom ifrågavarande triennium. Tvärtom böra väl icke minst yngre författare uppmuntras, och deras ungdom bör vid utdelande af pris alldeles icke motväga, utan blott elevera framstående förtjänst. Nu har emellertid tillvaron af ett sådant företräde hos de af granskningsutskottet till prisets erhållande föreslagna arbetena ifrågasatts, och härför hafva anförts flere skäl, af hvilka åtminstone vissa, mer vägande af mig icke kunna jäfvas. Jag kan därför icke ännu vid denna prisutdelning tilldela min röst åt författaren till ifrågavarande arbeten, så högt jag än värderar såväl hans forskning, som de enligt min mening fullviktiga ämnen, kring hvilka den rör sig. Å andra sidan kan jag i saknad af fackinsikt icke ställa mig så tvärt emot granskningsutskottets utan synbar tvekan träffade val, att jag skulle rösta för prisets utgifvande åt en annan, utom utskottet föreslagen författare, om han ock bär ett redan fräjdadt namn i vår historieskrifning. Den mot utskottet riktade anmärkningen rörande ifrågakomna skrifters antal ville jag nämligen icke tillmäta någon betydelse efter den af sekreteraren afgifna förklaring. Under alla dessa omständigheter är det sålunda för mig icke möjligt att denna gång, så gärna jag det än ville, med min röst bidraga till prisets bortgifvande.

Direktör **Kullhem** ansåg att det pris, som prof. Schybergson förut erhållit för sitt arbete Finlands historia, ej varit af samma art som det nu ifrågavarande, hvarför, då afseende äfven kunde fästas vid nämda arbete, ett af de viktigare skälen i utskottets betänkande bortfölle; tilldelade förty priset åt prof. Schybergson.

Undert. vidhöll det förslag, hvarom han i utskottet förenat sig; ordf. kanslirådet **Estlander** likaledes.

Vid den sålunda förelupna omröstningen hade 4 röster afgifvits för prof. Schybergson och 2 för doktor von Bonsdorff samt 1 för den åsikt, att priset denna gång icke skulle utgifvas. Bland dem, som röstat för prof. Schybergson hade tre uttalat sig i det syfte, att äfven „Finlands historia“ kunde tagas med i beräkning. Den sistnämda åsikten hade således vunnit pluralitet, och skulle i enlighet därmed vid snart instundande årsmöte tillkännagifvande göras att årets pris tilldelats prof. Schybergson; och förenade sig Bestyrelsen om följande motivering: „Pristagaren har genom sina värk „Finlands historia“, hvaraf det 4:de eller sluthäftet utkommit 1889, och „Historiens studium vid Åbo Universitet“, publiceradt 1891, äfvensom genom flere mindre afhandlingar icke blott visat liflig värksamhet på den inhemska historieskrifningens område under nu ifrågavarande period, utan härvid äfven lagt i dagen de egenskaper, som tillkomma historieskrifvaren, en grundlig forskning, en lugn och klar uppfattning, humanitet och rättvisa i förening med ett sant fosterländskt sinnelag, samt förty intagit en af de framstående platserna bland bearbetarne af vårt lands häfder.

Carl Synnerberg.

Årsmötet den 5 februari 1892.

Mötet öppnades kl. 6 e. m. i Universitetets solennitetssal, där en talrik åhörarekrets var församlad, af Sällskapets ordförande, kanslirådet C. G. Estlander med följande ord:

För en fyratio år sedan ventilerades med en viss liflighet frågan, huruvida Finland egde en historia före 1809. Sålunda uppstäld, gaf frågan anledning till många motsägelser.

Huru, sporde man, skulle icke Finland haft en historia, då ju här försiggått en kulturutveckling, och det bland ett folk af stor egendomlighet i lynne och språk, att icke tala om politiska tilldragelser af stort intresse, hvilka nu och då timat i landet. Följer man denna utveckling genom tidehvarfven och ser man, huru landets uppodling fortskred, huru dess inbyggares religiösa och sedliga bildning förkofrades, deras välstånd och upplysning tilltog, så har man här ett sannskyldigt föremål för en historieskrifning, hvars intresse blott ökas därigenom, att till omväxling äfven politiska tilldragelser inträffat. Också kulturhistorien har ju rätt till namnet, såsnart den blott ger bilden af någonting som utvecklar sig.

Härtill invände man från andra sidan att historia i rätt mening vill säga berättelsen om själfständiga politiska existensers utveckling, om suveräna nationer, som skapat sina egna öden genom beslut och handlingar, för hvilka de äro endast sig själfva ansvariga. Men en sådan själsbestämmelse hade Finland icke ägt, så länge det utgjorde en integrerande del i Svearike, hvars institutioner, lagar och öden det var med om att skapa och därifrån det till gengäld erhöll äfven religion och seder. En sokken, en korporation, hördes man yttra i sin ifver, sammankommer dock i regeln för att besluta om sina angelägenheter, små som de äro, men Finlands inbyggare samlades ytterst sällan i sådant värf. Låg i afseende å det politiska bestämmandet utom landet, som fick bära de ofta nog tunga följderna, men i besluten ägde blott för en bråkdel rösträtt, så har icke häller ens kulturutveckningen varit i någon högre grad själfständig, utan mera ett passivt inarbetande af det utifrån komna, än ett aktivt skapande af egna kulturformer. Äfven i denna mening har Finland icke en egen historia under svenska tiden.

Huruvida då Finlands inbyggare efter 1809 var ett sådant suveränt folk, som i allo gör sin politiska historia själf, ifrågasattes icke vid denna diskussion; det underförstods väl, eftersom Finland blifvit upphöjdt bland nationernas antal. Diskussionen hade säkert blifvit lättare, om frågan uppstälts sålunda: i hvilken mån ägde Finland en egen historia före 1809, och i hvilken mån efteråt? Att Storfurstendömet under svenska tiden, till följd af landets geografiska läge, utgjort en mera afskild del af Svearike än dess öfriga gamla provinser, att landet i Åbo hade en medelpunkt, som gaf dess administration en viss enhet, att framföralt det finska folkelementets egendomlighet här gaf åt den svenska kulturen en märklig brytning och lade nu redan grunden till en egen literär odling, alt detta betingar dock för Finland något mera än en blott provinshistoria. Äfven hos de ledande folken består kulturutvecklingen icke blott i ett utvecklande af egna kulturformer, utan därjämte i ett inarbetande af främmande, och om det än måste medges att i Finland det inhemska den tiden icke var mycket betydande, kan dock icke förnekas att det tillväxte, att självständigheten gick i stigande, så att den som i historien spårar en Försynens ledning, tycker sig se i våra öden likasom en plan, enligt hvilken självbestämmelsen sträcker sig med tiden till alt flere och högre områden. Det synes honom som om Finlands folk, långsamt men säkert, uppfostrades till en autonomi, hvars fullbordan står i framtiden som ett af en högre makt utstakadt mål. Början är gjord långt före 1809, om ock fortgången påskyndades under krisen detta år, så att Finland därefter har en egen historia ej blott på geografisk och etnografisk grund eller blott på kulturens lägre områden, utan dess historia blir följden af en självbestämmande värksamhet jämväl på administrationens, statshushållningens, lagstiftningens såväl som den andliga odlingens, d. ä. den inre utvecklingens alla områden. Det är ock därefter en fosterlandskänsla vaknat, som har denna utveckling till sitt föremål, och ligger det nu i Försynens plan att än vidare utveckla denna autonomi, så finnes ingen mänsklig makt, som kan förebygga, att Finland erhåller en egen historia i ordets fullaste bemärkelse.

Men det vill vara vanskligt att läsa Försynens tankar i det förflutna, fåvitskt att läsa dem i det tillkommande, och den gode historieskrifvaren, som vet huru lätt dylika konstruktioner kunna gäckas af utgången, föredrar att låta sakerna, sådana han under samvetsgrann forskning funnit dem, tala för sig själfva. Men att på detta objektiva sätt afvinna vår historia, isynnerhet den äldre, med dess svaga dramatiska element och brist på inre sammanhang, ett större intresse pröfvar historieskrifvarens konst, och det är med tillfredsställelse man hälsar det arbete, som i denna riktning blifvit gjordt.

Då nu för andra gången Svenska literatursällskapet i Finland utdelar sitt pris af 2,000 mark för framstående forskningsarbeten på historiens område, har Bestyrelsen kunnat ge ett uttryck åt denna tillfredsställelse. Sedan en för ändamålet tillsatt prisnämd afgifvit utlåtande om hithörande, åren 1889, 1890 och 1891 utkomna inhemska arbeten, har Bestyrelsen beslutit att denna gång tilldela priset åt professor M. G. Schybergson, hvilken genom sina värk „Finlands historia“, hvaraf 4:de eller sluthäftet utkommit 1889, och „Historiens studium vid Åbo universitet“, publiceradt 1891, äfvensom genom flere mindre afhandlingar icke blott visat liflig värksamhet på den inhemska historieforskningens område under nu ifrågavarande period, utan äfven därvid lagt i dagen de egenskaper, som tillkomma historieskrifvaren, en grundlig forskning, en lugn och klar uppfattning, humanitet och rättvisa i förening med ett sant fosterländskt sinnelag, samt förty intagit en af de framstående platserna bland bearbetarne af vårt lands häfder.

Sedan härefter undert. uppläst årsberättelsen, höll docenten dr F. Elfving ett med lifligt bifall mottaget föredrag om „Naturen och våra diktare".

Efter föredragets slut sammankommo ett antal af Sällskapets medlemmar och närvarande medlemmar af Bestyrelsen i Fakulteternas sessionsrum, hvarvid arkivarien mag. E. Lågerblad uppläste berättelsen öfver tillväxten af Sällskapets bibliotek och arkiv samt kommerserådet L. Borgström revisionsberättelsen, och meddelades Bestyrelsen, i enlighet med revisorernas tillstyrkan, full ansvarsfrihet för förvaltningen af Sällskapets egendom under det sistförflutna året.

Då på gjord förfrågan af ordföranden ingen af de närvarande hade något att andraga rörande Sällskapets angelägenheter, skreds till omval af fyra bestyrelsemedlemmar, hvarvid de i tur nu afgående enhälligt (19 röster) återvaldes, nämligen kanslirådet C. G. Estlander, statsarkivarien R. Hausen, mag. E. Lagerblad och direktör S. Kullhem.

Vid därpå anstäldt val af en medlem i Bestyrelsen i stället för doktor R. A. Renvall, som anmält sin önskan att afgå, invaldes i Bestyrelsen biblioteksamanuensen A. Hultin med 16 röster; 3 röster hade tillfallit professor I. A. Heikel.

Till revisorer af räkenskaperna för nu ingångna redovisningsår återvaldes kommerserådet L. Borgström (18 r.) och folkskoleinspektorn V. Öhberg (19 r.), samt till deras suppleanter generallöjtnanten F. Neovius (13 r.) och kommunalrådet A. Landén (16 r.).

Att justera protokollet utsågos med acklamation professor S. Lemström och kommunalrådet A. Landén.

Carl Synnerberg.

Protokollet justeradt af

Ab. Landén *Selim Lemström.*

Årsberättelse den 5 februari 1892.

Under Sällskapets nu tilländagångna sjunde värksamhetsår ha följande arbeten af Sällskapet utgifvits:

Åbo Akademis Studentmatrikel ånyo upprättad af Vilh. Lagus, 3:dje häftet, omfattande sidd. 333—490 af „förra afdelningen 1640—1740" och åtföljdt af ett alfabetiskt register jämte titelblad.

Förhandlingar och Uppsatser, 5 (XLV + 218 sidd.), innehållande utom Sällskapets förhandlingar ett antal uppsatser af hufvudsakligen historiskt innehåll.

Historiens studium vid Åbo Universitet af M. G. Schybergson (166 sidd.), hvilket arbete utgör 3:dje delen af Åbo Universitets lärdomshistoria.

Till publikation under nu ingående år har upptagits den af prof. K. G. Leinberg redan 1888 inlämnade urkundssamlingen *Finska Prästerskapets besvär vid riksdagarne jämte kongl. maj:ts resolutioner*, hvilken af särskilda, i de föregående årens protokoll angifna orsaker icke kunnat tidigare komma till utgifning. Från prof. H. Schück i Lund har Sällskapet mottagit anbudet att utgifva en hittils okänd samling *bref från skalden J. H. Kellgren* till den bekante A. N. Clewberg (Edelcrantz). Dessa bref ha befunnits vara af det intresse, att Sällskapet beslutit öfvertaga utgifvandet, och förligger för det närvarande ungefär hälften af dem i tryckfärdigt skick. Äfven kan under årets lopp tryckningen af den tidigare beslutna editionen af *Jöns Buddes skrifter* påbörjas, sedan en noggrant kollationerad afskrift af det i kongl. biblioteket i Stockholm befintliga manuskriptet af utgifvaren, mag. O. F. Hultman, ombesörjts. Arbetet med fortsättningen af *Åbo Akademis studentmatrikel* kommer att under året oafbrutet fortgå, och lära helt visst alla med Sällskapet förena sig i den varma önskan, att hälsa och krafter måtte förunnas den åldrige utgifvaren att ännu länge med samma hängifna och rastlösa ifver egna sig åt bearbetandet af olika områden af vår odlingshistoria. — Slutligen må omnämnas att en på initiativ af Sällskapet af biblioteks-amanuensen K. H. Bergroth utarbetad *katalog öfver den svenska literaturen i Finland 1886—1890* skall ingå i årets publikationer.

Författandet af den del af Åbo universitets lärdomshistoria, som rör filologins studium, har numera öfvertagits af prof. I. A. Heikel, som för närvarande är sysselsatt med arbetets utförande. Äfven andra delar af värket torde vara under utarbetning och ej altför länge låta vänta på sig.

För realiserandet af den inom Sällskapet uppkastade planen att söka åstadkomma ett finskt uppslagsvärk har så till vida ett viktigt steg tagits, att inom den kommission, som för ändamålet bildats af delegerade från särskilda sällskap och föreningar, till hufvudledare af företaget utsetts doktor V. Vasenius och att beslut fattats därom, att till en början ett prof skulle utarbetas. För bekostande af detta förarbete ha af Ecklesiastik-Expeditionen 500 mark och af Consistorium Academicum 1,000 mark stälts till kommissionens förfogande.

Utgifvandet af Präste- och Bondeståndens protokoll vid Borgå landtdag har särskildt legat Sällskapet om hjärtat, sedan genom dess försorg Borgareståndets protokoll vid samma landtdag utkommit, hvilken publikation enligt sakkännares vitsord på ett utmärkt sätt motsvarar alla rättmätiga anspråk. Vid senaste landtdag beslöto Ständerna, att alla hittils otrykta protokoll och öfriga handlingar från landtdagarne före år 1885 skulle på allmän bekostnad till tryck befordras, och anslogo därtill nödiga medel. Med anledning häraf har Sällskapet på gjord förfrågan af ständernas bibliotekarie förklarat sig villigt att på vissa vilkor för ständernas räkning utgifva de nämda protokollen från Borgå landtdag. Frågan är tilsvidare sväfvande, enär Sällskapet ännu ej fått emottaga svar på sin framställning.

Här må slutligen, i sammanhang med redogörelsen för Sällskapets literära planer, med tacksamhet antecknas att de pekuniära tillgångar, öfver hvilka Sällskapet förfogar, erhållit en välkommen förstärkning genom den summa af 10,000 mark, som vid sistlidet års landtdag beviljades Sällskapet ur de Längmanska testamentsmedlen.

Under året ha till publikation inlämnats en mängd mindre afhandlingar, bland hvilka må nämnas följande:

Carl Birger Rutström bland finnar, af Vilh. Lagus;

H. F. Porthan Finlands första svenska dialektforskare, af A. O. Freudenthal;

En dansk rejsendes skildring af Finland i det 18:de århundrede, af amanuensen vid kongl. biblioteket i Köpenhamn Julius Clausen;

Runebergs öfversättningar från antiken, af F. Gustafsson;

Svensk folklorestik och dialektforskning i Finland, af Ernst Lagus, hvilken uppsats i fransk öfversättning och trykt på Sällskapets bekostnad framlagts vid en folklorestisk kongress, som under senaste höst sammanträdde i London;

Bellmanniana, bidrag till Bellmans-melodiernas historik, af Ernst Lagus.

Med anledning af sistnämda uppsats beslöt Sällskapet, på framställning af författaren, att till allmänheten utfärda en anhållan, att innehafvare af äldre trykta eller handskrifna nothäften, innehållande inhemska kompositioner eller sådana utländska, hvilka allmännare spelats eller sjungits i vårt land, benäget ville öfverlämna desamma att i Sällskapets arkiv förvaras såsom material till en framtida inhemsk musikhistoria.

Dessa afhandlingar komma att ingå i det nu under tryckning varande 6:te häftet af Förhandlingar och Uppsatser, hvilket kommer att åtföljas af ett register till de föregående fem häftena.

Under sistlidet år utgåfvos, i likhet med hvad fallet varit under de två föregående åren, tre stipendier à 200 mark hvarje, hvilka tilldelades stud. A. S. Perklén för dialektforskning, upptecknande af sagor m. m. i Sjundeå, Kyrkslätt och Ingå socknar, folkskolläraren M. Thors, för fortsättande af den under föregående sommar af honom med understöd af Sällskapet påbegynta insamlingen af visor, sagor och melodier i Oravais, Munsala och Nykarleby socknar, samt stud. Th. af Reeth, för dialektforskning, uppteckning af sagor m. m. inom Mustasaari, Kveflaks och Solf socknar. Dessutom tilldelade Bestyrelsen kand. K. Ekman ett extrastipendium à 250 mark, för att bereda honom tillfälle att fortsätta sin under föregående sommar äfvenledes med understöd af Sällskapet påbegynta uppteckning af folkmelodier i Pargas socken. Af dessa stipendiater ha Thors och Ekman till Bestyrelsen inlämnat ganska rikhaltiga och i öfrigt omsorgsfullt utförda och ordnade samlingar från sina respp. forskningsområden. Äfven har från stud. J. A. Thurman inkommit väl vitsordade samlingar af sagor, sägner m. m., hvilka af honom såsom Sällskapets stipendiat hopbragts i Pargas socken sommaren 1890. Genom köp ha förvärfvats en samling folkvisor och en samling sagor, upptecknade i Nagu socken af folkskolläraren därstädes K. Petterson. Tillstånd att för en tillärnad ny del af samlingsvärket „Nyland“ begagna de i Sällskapets arkiv förvarade folkvisor har meddelats mag. E. Lagus, med vilkor att vid hvarje stycke upptecknaren angifves jämte stället, där detsamma förvaras.

Äfven under det förflutna året har Sällskapet fått emottaga några föräringar bestående dels af trykta arbeten dels af handskrifter. Bland de senare förtjänar särskildt omnämnas skalden J. J. Veckselts literära kvarlåtenskap, som af hans anhöriga öfverlämnats till Sällskapet. Aftal om utbyte af skrifter har träffats med Nordiska museet i Stockholm och Geografiska föreningen härstädes. För att underlätta och befordra spridningen af sina skrifter har Sällskapet ansökt om inträde i Finska förlagsföreningen, hvilket äfven beviljats, samt vidtagit åtgärd om regelbunden annonsering i Svensk bokhandelstidning. Såsom gåfva ha Sällskapets samtliga skrifter öfverlämnats till stadsbiblioteket i Åbo och mellersta Nylands folkhögskola.

Sällskapets årliga pris, som denna gång enligt den fastställda ordningsföljden skulle utgifvas för forskningsarbeten af framstående förtjänst rörande Finlands historia eller literatur, publicerade under åren 1889—1891, har, såsom af ordföranden redan tillkännagifvits, tilldelats prof. M. G. Schybergson.

Vid senaste årsmöte inkallades till hedersledamöter af Sällskapet statsråden Zach. Topelius och Vilh. Lagus samt professorn vid universitetet i Upsala C. R. Nyblom. Med anledning häraf har Bestyrelsen haft tillfredsställelsen att från dessa högtförtjänte män emottaga skrifvelser, vittnande om välvilja och deltagande för Sällskapets sträfvanden. Vid samma tillfälle kallades till korresponderande ledamot fil. dr Wolrad Eigenbrodt i Karlsruhe, den förtjänstfulle öfversättaren af Runebergs episka dikter.

Inom Bestyrelsen ha inga förändringar inträffat. Däremot har Sällskapet vid detta tillfälle att beklaga förlusten af en bestyrelse-medlem, doktor R. A. Renvall, som nyligen anmält sin önskan att afgå, efter att ända från Sällskapets stiftelse ha tillhört Bestyrelsen och med intresse och stor sakkunskap deltagit i dess förhandlingar. I doktor Renvalls ställe skall sålunda en ny medlem inväljas för de närmast följande två åren. För öfrigt äro enligt stadgarnes föreskrift fyra bestyrelsemedlemmar i tur att underkastas omval.

Så vidt sådant för närvarande är bekant, ha under året 10 nya medlemmar af Sällskapet tillkommit och 1 årsmedlem öfvergått till stiftande. Bland ombudsmännen ha flere förändringar försiggått. I stället för provincialläkarne J. M. af Tengström i Lojo och professorn F. Söderling i Nådendal, hvilka båda aflidit, expeditionssekreteraren, numera öfverdirektören vid fångvårdsstyrelsen A. Gripenberg, som afflyttat från S:t Petersburg, och ingeniören J. Estlander i Baku, som afsagt sig uppdraget, ha apotekaren K. A. Aschan i Lojo, provincialläkaren, doktor H. Sirén i Nådendal, kyrkoherden H. Kajanus i S:t Petersburg och ingeniören F. Helsingius i Baku med tillmötesgående besvarat Bestyrelsens kallelse att öfvertaga ombudsskapet på sina respp. orter.

Carl Synnerberg.

Arkivariens årsberättelse den 5 februari 1892.

Under det sist förflutna året har Svenska Literatursällskapets värksamhet fortgått på samma sätt som tillförene. Det är hufvudsakligen de under fjolåret påbörjade serierna af Sällskapets skrifter, Åbo universitets lärdomshistoria och Åbo akademis studentmatrikel, som blifvit framgångsrikt fortsatta. Till dem har såsom vanligt slutit sig ett nytt häfte af Förhandlingar och Uppsatser. Alla dessa publikationer hafva förnämligast rört sig kring viktiga delar af Finlands kulturhistoria och sålunda hållit sig till själfva kärnpunkten i Sällskapets program.

Också manuskriptsamlingen har ökats i samma riktning som förut. Genom de rikhaltiga samlingar af folkvisor, sagor m. m., som Sällskapets stipendiater äfven i år hemfört från sina sommarvandringar, hafva ytterligare betydande bidrag till vårt lands odlingshistoria hopats i dess bibliotek. Särskildt har skörden af folkmelodier af alla slag varit gifvande. Också förtjänar framhållas, att bland stipendiaterna varit en af våra mest lofvande unga musikaliska talanger. Manuskriptsamlingen omfattar nu jämt 100 numror. Det hundrade numret är ensamt af ett utomordentligt värde, ty det utgöres af skalden Josef Julius Veckselis literära kvarlåtenskap, till en god del i originalmanuskript.

Boksamlingen har företrädesvis ökats genom utbyte med andra sällskap och korporationer.

Af Svenska Literatursällskapets egna publikationer innehåller arkivet ett något större antal exemplar än under föregående år, emedan nu, sedan kommerserådet Edlund upphört att vara Sällskapets kommissionär, från honom återsändts osålda exemplar af samtliga tomer. För närvarande ligga i arkifvet 150 exx. af tom I, 192 exx. af tom II, 210 exx. af tom III, 156 exx. af tom IV, 216 exx. af tom V, 204 exx af tom VI, 140 exx. af tom VII, 143 exx. af tom VIII, 464 exx. af tom IX, 481 exx. af tom X, 160 exx. af tom XI: 1, 138 af XI: 2, 155 exx af tom XII, 142 exx. af tom XIII, 123 exx. af tom XIV, 124 exx. af tom XV, 631 exx. af tom XVI, 681 exx. af tom XVII och 470 exx. af tom XVIII. Inalles hafva nu 19 tomer utkommit och den 20:de är nästan färdigtrykt.

Elis Lagerblad.

Revisionsberättelse den 5 februari 1892.

Utsedde att granska Svenska Literatursällskapets i Finland räkenskaper för år 1891, få vi efter fullgjordt uppdrag meddela summariska uppgifter öfver sällskapets penningeställning i början och slutet af sagda år.

Ingående balansen för året visar såsom tillgång:

Obligationer, aktier, bankdepositioner och fordringar	Fmk.	147,515: 03
På löpande räkning insatta	„	6,300: —
Förfallna medlemsafgifter	„	2,750: —
Upplupna räntor	„	1,117: 82
Tillgodohafvanden	„	383: 17
Inventarier	„	170: —
Kassa	„	591: 45
	Fmk.	158,827: 47

Dessa tillgångar voro fördelade på:

Victor Höckerts testamentsfond med . . . Fmk. 81,582: 09

Stiftarenes fond med	„	63,577: 07
Ständiga medlemmars fond med	„	13,668: 31
	Fmk.	158,827: 47

Vid slutet af året var behållningen:

I obligationer, aktier, fordringar och depositioner	Fmk.	157,103: 52
Å löpande räkning	„	8,765: 09
Upplupna räntor	„	3,350: 49
Förfallna medlemsafgifter	„	2,530: —
Tillgodohafvande	„	137: 05
Kassa	„	1,578: 37
	Fmk.	173,464: 52

Denna behållning motsvarade:

Victor Höckerts testamentsfond med	Fmk.	81,582: 09
Stiftarenes fond med	„	66,257: 53
Ständiga medlemmars fond med	„	13,022: 62
Bidraget ur Längmanska fonden	„	10,000: —
Ledamotsafgift	„	10: —
Tryckningskostnader, som voro att erläggas	„	2,592: 28
	Fmk.	173,464: 52

Värdepappren utgjordes af:

Finlands Hypoteksförenings $4^1/_2\ ^0/_0$ låneobligationer	Fmk.	32,500: —
Helsingfors stads 5 $^0/_0$ vattenledningslåneobligationer	„	19,200: —
Finska statens $3^1/_2\ ^0/_0$ järnvägslåneobligationer	„	8,382: 72
Finska statens $4^1/_2\ ^0/_0$ donationslåneobligationer	„	3,500: —
Nokia Aktiebolags 6 $^0/_0$ låneobligationer	„	4,000: —
Ryska 5 $^0/_0$ premie låneobligationer	„	580: 80
Skuldförbindelser mot inteckning och borgen	„	58,500: —
Bankdepositionsbevis å	„	25,000: —
Aktier i Föreningsbanken i Finland	„	4,000: —
„ i försäkringsaktiebolaget Fennia	„	1,400: —
„ i Nya teaterhusbolaget	„	40: —
	Fmk.	157,103: 52

Räkenskaperna hafva blifvit förda med noggrannhet och klarhet; mot värdepapprens säkerhet har intet varit att anmärka; Sällskapets manuskriptsamling och bokförråd äro fullständigt förtecknade och ordnade; ledningen och vården af Sällskapets angelägenheter vittna om samma omtanke och intresse, som kännetecknat de föregående årens förvaltning. På grund häraf hafva vi äran tillstyrka full ansvarsfrihet åt Sällskapets styrelse. Helsingfors, 5 februari 1892.

Leon Borgström. Viktor Öhberg.

Om Runebergs verskonst.

Föredrag vid Svenska litteratursällskapets i Finland årsdag 1891.

Af *F. Gustafsson.*

(Med några utvidgningar.)

H. H.

Det kan ej nekas att i vår tid versformen förlorat en stor del af sin forna, öfvervägande betydelse för diktningen. Att den bundna stilen icke skapar skaldenamnet är en självfallen sak, så utsagd af Runeberg efter Schiller:

> Om dig lyckas en vers i ett bildadt språk, som på förhand
> diktar och tänker för dig, tror du dig vara en skald?

Men att den poetiska rytmen icke häller är oumbärlig för ren poesi, därpå hafva vi ju i Runebergs berättelser ett vakkert exempel. Själf har skalden i denna fråga fält ett tänkvärdt yttrande. Han skref nämligen redan 1836 om Franzéns då utkomna skådespel, „Audiensen eller Lappskan i kungsträdgården“, dessa ord: „någon gång tyckas väl rimmet och versen, ehuru behandlade af en mästares hand, hafva hindrat den lätthet och rörlighet i dialogen, som väsentligt höra till dramatiska skildringar och som nu fordras med så mycket större ömtålighet, som man blifvit vanare vid arbeten af samma slag på prosa; men sådana tyngre ställen äro sällsynta, och i allmänhet kan man icke annat än beundra den ledighet, med hvilken skalden rört sig i dessa, för mången alldeles nedtyngande bojor“ — ord så mycket märkligare, då de gälla ett skaldeslag, i hvilket Runeberg ungefär samtidigt och äfven långt senare rörde sig i bunden form[1]).

Om vi undantaga den korta uppsatsen om metoden att uppläsa bunden stil, har vår store siare i det sannas och skönas värld lämnat endast enstaka bidrag till verskonstens teori; det är högst sällan han yttrar sig i detta ämne[2]).

Och likväl, det mesta vi troget bevara af Runebergs hand, det är vers, och det är god vers. Visserligen flöda ej hos honom verserna så rikligt som hos hans stora förebud, Franzén, som utgifvit flere digra volymer i versform — jag påminner blott om den ena dikten „Svante Sture eller mötet vid Alvastra“, som håller mer än 400 sidor. Men Runeberg har dock en tydlig förkärlek för diktning i bunden form. Och ännu i denna dag ha, trots alla naturalismens anspråk, trots alla en motsatt ytterlighets förvillelser, metern och rimmet sin vikt i den vittra vågskålen. Då Svenska literatursällskapets bestyrelse för tillfället icke funnit en annan föredragare, vågar jag därför sysselsätta bestyrelsens ärade gäster denna dag med några betraktelser öfver Runebergs verskonst. Jag kan ej begära mer än att för detta rika ämne, där knapt något ännu är gjordt, väcka andras intresse och i minnet återkalla några af den Runebergska poesins storartade former.

Det tidigaste diktförsök af större omfattning vi hafva för oss från Runebergs ungdomstid eller rättare hans barndom, är hans epyllion *Vargen,* en berättelse på icke fullt 300 hexametrar, om det „hiskliga odjurets“ bane. Den femtonåriga författarens ännu i mycket omogna uppfattning har icke bortskymt hans öppna blick för värkligheten och icke hindrat honom att lägga i dagen en mångenstädes beundransvärd träffsäkerhet i diktionen. Hvad versen angår, finner man redan här exempel på kraft och bildsam förmåga i förening med en rent af klassisk korrekthet, så t. ex. i följande homeriskt naiva skildring:

Djuret till marken damp och bet med tändren i jorden.
Stolt öfver segern ynglingen då med bitande stämma
gäckade det och log och sade de vingade orden:
„Spring än, om du förmår, att härja de frodiga hjordar,
oförskämde! Men knapt jag tror du skall resa dig mera;
ty skönt ligger du där och pustar med blodiga käftar“.

På denna dikt satte tydligen Runeberg ett visst värde, som man finner däraf, att han senare, dock ännu en yngling, omarbetade den. Ett rikare innehåll gaf härvid naturligtvis äfven en målfylligare vers, men den metriska synpunkten tykkes dock ej hafva varit den bestämmande för omarbetningen. Så finna vi i hvardera upplagan denna nog lätta början till en hexameter:

Fatta mod, bepröfvade vän!

Fasthåller man nämligen den fordran, som i antiken uppställdes på denna hjältevers, „versus heroicus“, så borde versens sex takter med undantag af den sista enhvar hafva en viss jämn tyngd, vare sig att de utgöras af de trestafviga daktylerna (—́ ⏑ ⏑) eller af de tvåstafviga, men dock fullviktiga spondeerna (—́ —). Då väga i den nyss anförda halfversen den första och äfven den andra versfoten hvar för sig icke upp den tredje, daktyliska: fatta | mod, be | pröfvade.

I senare tid har den åsikt med framgång försvarats, t. ex. af den svenske språkforskaren A. Lindgren[3]), att i modern vers, där ordens aksent angifver takten, stafvelsernas längd icke har något inflytande på korrektheten. Man behöfde därför i svenskan icke göra någon skilnad emellan de båda tvåstafviga versfötter, som hafva aksenten på förra stafvelsen, den tyngre spondén (—́ —) och den lättare trokén (—́ ⏑). Det funnes sålunda icke någon rytmisk åtskilnad mellan dessa två halfva hexametrar hos Tegnér:

stiga änglarna fram och
oskuld, älskade barn

eller dessa hos Stagnelius:

hastar så glädtig upp och
flätar en högtidskrans

Om man också kan till en viss grad erkänna riktigheten af denna sats, måste dock å andra sidan medgifvas, att äfven moderna skalder gärna använda spondeer i sin hexameter. Härpå beror bland annat den af Lindgren själf i annat sammanhang gjorda upptäkten, att i sammansatta ord, hvilkas första enstafviga led är betonad, denna del placeras på spondéns obetonade del: t. ex. larmtrúmmans, lustvándrar, dagsvärket (icke dágsvärket), ransáka (icke ránsaka), snöhvíta; men i modern vers, där spondeer icke ifrågakomma, betonas ránsaka, snöhvita o. s. v.

En erkänd sak är att i rent lyriska versmått de lätta trokeerna och de rörliga daktylerna trifvas väl tillsamman. I hexametern däremot har man förnämligast på antikiserande håll, så t. ex. i Tyskland Voss i hans Louise och berömda öfversättare från antiken, användt mer eller mindre tunga spondeer för att växla med daktylen.

Och från en annan synpunkt förklarar den danske metrikern Ernst von der Recke4) med stor bestämdhet, att den lätta trokén är ett oting i hexametern. Han håller nämligen strängt på den kvantitativa principens betydelse äfven för modern vers och fordrar ett jämnmått af språkljud i likartade versfötter, som bilda ett rytmiskt helt. Försöker man i sistnämda hänseende uppställa något så när konsekventa regler, blir visserligen, befarar jag, versen inkorrekt i en stor mängd, ja i viss grad nästan alla moderna mästervärk. Låtom oss t. ex. taga Malmströms Angelika, en af de mest prisade antikiserande sånger; det fins dock en betydlig kvantitativ ljuddifferens i de olika takterna af dessa verser:

kärlek | slog i din | puls, din | ande | lefde af | mildhet —
tyst min | klagande | sång, tyst | tyst hon | slumrar här | under —
ljufliga | evighets | dröm i | grafvarnas | heliga | tystnad —

Den af fin språkkänsla förestafvade och med skärpa af von der Recke formulerade principen synes emellertid hafva en stor betydelse vid bedömande af versens relativa välljud och dess rytmiska värde i strängare mening, om också icke i afseende å den vanliga metriska korrektheten — som ju ock behöfver bestämdare regler än man efter en strängt rytmisk princip kan uppställa. Särskildt skulle hexametern genom de lätta trokeernas totala bannlysande blifva svårhandterlig i de germaniska språken. I Tyskland har den strängare, fylligare gestaltning som efter Voss' föredöme gifvits denna versform af Schlegel och Platen, senare af Heyse och Hamerling icke lyckats göra densamma mer populär. Hufvudsaken är att de största, skapande skalder, sådana som Runeberg och i synnerhet Göthe, väl användt spondeer, men icke häller undvikit trokeer i sin episka vers. Vi måste därför taga den sådan den är, med daktyler, spondeer och trokeer, och medgifva att en från antik ståndpunkt fulländad hexameter icke är till för vårt språk. Likaså måste man till en viss grad tolerera tunga daktyler i den svenska hexametern: vi behöfva blott jämföra hos Runeberg *herregårdstorparen, stormande faderns mustascher,* hos Tegnér *älskeligt skuggspel* hos Malmström *evighetsblommor.*

Det är kändt att Göthes hexameter icke hos filologerna har det bästa namn om sig. Men öfverraskande är det att i hans „Herrmann und Dorothea“ finna efter ungefärlig beräkning tillochmed ett större antal lätta hexametrar än i Runebergs förstlingsdikt *Vargen.* I Runebergs försök kan man dessutom ofta finna en särskild orsak till trokéns användning, såsom i dess starkare betoning, t. ex.

den *ena* efter den andra
en *enda,*
arma djur,
o, att *samma* kraft o. s. v.

Och mot en vers, sådan som denna i Vargen:

mörka moln i rysliga flockar flögo i höjden
(efter hvarann, och skurar af regn nu smattrade långsamt)

kunna vi, om vi blott fasthålla den punkt i metrik, hvarmed vi sysselsatt oss, lugnt ställa följande af Tegnér i Nattvardsbarnen:

stiga änglarna fram och tjäna henne, hon själf vet
(ej sin härlighet af, men hon följer trogen och ödmjuk).

I *Älgskyttarne,* för hvilken redan fullmogna dikt Vargen kan betraktas som en förberedande öfning, har jag tykt mig finna lätta trokeer ungefär i samma proportion som hos Tegnér och Adlerbeth (och föregångaren M. Wallenberg); i *Jul-*

kvällen och måhända ännu mer i den långt tidigare utkomna *Hanna* förmärkes en tendens till rikligare användning af spondeer.

Hvilken effekt trokeer kunna åstadkomma på lämpliga ställen, se vi ur skildringen af „den förståndige Petrus" i början af Älgskyttarne:

stod från *bänken* upp, där han sutit i slumrande dvala,
gäspade *länge*, strök ur pannan det yfviga håret,
sträkte mot *taket*, armarna högt o. s. v.

Skalden säger ej ut att vår torpare gjorde alt detta långsamt, men hvarje vers säger det så mycket tydligare.

Jämför man noggrant de delar af Älgskyttarne och Hanna Runeberg förhandsvis publicerade i tidningarna med själfva upplagorna, kan man icke finna någon tendens att antikisera hexametern i afseende å trokeers användning eller för öfrigt. Rättelserna gå, såvidt de beröra metriken, i hvardera riktningen, och den rent poetiska synpunkten har synbarligen varit den bestämmande. Hällre kunde man säga att Runeberg i ett hänseende afvikit från antiken i sin senare diktning; han använder nämligen i *Vargen* och den af honom sedermera förkastade *Midsommarfesten* spondeer i nästsista versfoten, liksom någon gång klassikerna, t. ex.

slickade ömt hans klappande hand och uppgaf andan.

Sådana verser har jag ej förmärkt i Runebergs öfriga dikter.

För att återgå till trokeernas förekomst hos Runeberg vågar jag i denna fråga icke proklamera någon bestämd sats — detta så mycket mindre som de rytmiska versdelarnas ljudkvantitet kan betraktas från olika synpunkter. Så mycket synes dock klart, att Runeberg i sin hexameter medvetet eller omedvetet sträfvat till och uppnått den fullhet, som svenska språkets naturliga beskaffenhet medgifver denna för Hellas' tungomål liksom gjorda versform.

— — —

Tager man den logiska tonvikten med i beräkning, skall man finna att hexametern sällan företer det bestämda antalet sex, hvar för sig starkt framhållna taktdelar, såsom t. ex. i följande vers i Älgskyttarne, som målar „de spädare barnen på muren“:

tittande sotiga fram, nedklängde med skri, att af gästen
(få sig en kringla enhvar o. s. v.).

Här är hvarje versdel för sig ett i logiskt och i rytmiskt hänseende lika starkt individium; ja i den tredje versfoten inprässas två vidt skilda föreställningar *fram* och *ned* med ett synnerligt eftertryck. Det hela är ett veritabelt staccato.

Lika målande är följande vers för den arkangelska gossen Tobias' dans:

Sjunger han, sparkar han, knäpper han, stampar han, hvisslar han, ler han.

Öfverhufvud har jag trott mig finna att de bästa svenska hexametrar långt ifrån alla innehålla sex starka takter. Där detta är fallet, äro versfötterna högst sällan alla i logiskt hänseende isolerade, såsom i nyss anförda vers, utan vanligen så placerade, att grupper af två i logiskt hänseende närmare med hvarandra förenade versdelar omväxla med ensamstående. I följande vers t. ex. ur Älgskyttarne

öste åt fålarnes‿par, där de stampande‿stodo vid dörren

ha vi schemat 1+2+2+1.

I detta schema kunna de två förra och de två efterföljande hufvudgrupperna tagas tillsamman, såsom i denna vers, (1+2) + (2+1):

vadat i skogarnes snö och släpat stockar till herrgåln.

Ett ganska vanligt schema är ock 1+2+1+2, t. ex.

snön från sin fårskinnspäls och från fötternas ludna beklädning

Härvid kan likaså en ytterligare gruppering förekomma (1+2) + (1+2), såsom:

dottren, som sköljde förnöjd vid muren den sotiga grytan.

Jämförelsevis sällsynta synas andra kombinationer vara, såsom 2+2+2:

högst vid bordet, där bänk med bänk i vinkel förenas

eller (2+1) + (2+1):

gnolande runor i lugn, och sonen den raske som flitigt
o. s. v.

Två isolerade versfötter stå ock bredvid hvarandra t. ex. (2+1+1+2 och 1+1+2+1+1), men sällan flere isolerade, såsom här (2+1+1+1+1)

dagen‿igenom och sköt de flesta och yppersta älgar.

På detta ställe ur Älgskyttarnes första sång förekommer i flere verser ett dylikt staccato, synnerligen väl målande den uppretade värdinnans förebråelser för mannens jaktlust.

I mången hexameter kan man, som det antyddes, icke uppräkna sex starkt betonade versfötter. I detta hänseende står emellertid Runebergs vers vida öfver Göthes, hvars hexameter i månget fall haltar fram på blott fyra eller tillochmed blott tre starkare ben.

Jag ber att få anföra ett antal hexametrar ur Göthes Hermann und Dorothea och Runebergs Hanna för att belysa detta förhållande och skilnaden mellan de båda mästarenas konstruktion af hexametern. Jag väljer ett ställe, där äfven innehållet är af intresse, då man trott sig i detta afseende finna en reminiscens af Göthe hos Runeberg, hvarvid visserligen jämförelsen synes mig luta till Runebergs fördel: jag menar scenen vid brunnen. Hithörande verser hos Göthe lyda:

*Also sprach sie und war die breiten Stufen hinunter
*mit dem Begleiter gelangt; und auf das Mäuerchen setzten
beide sich nieder des Quells. Sie beugte sich über, zu schöpfen;
*und er fasste den anderen Krug und beugte sich über
*und sie sahen gespiegelt ihr Bild in der Bläue des Himmels
schwanken und nickten sich zu und grüszten sich freundlich im
Spiegel.
„Lasz mich trinken“, sagte darauf der heitere Jüngling;
*Und sie reicht' ihm den Krug. Dann ruhten sie beide vertraulich
*auf die Gefässe gelehnt; sie aber sagte zum Freunde:
— — —

*„Lasst uns“, fuhr sie nun fort, „zurückekehren! Die Mädchen
*werden immer getadelt, die lange beim Brunnen verweilen;
*und doch ist es am rinnenden Quell so lieblich zu schwatzen“.
*Also standen sie auf und schauten beide noch einmal
in den Brunnen zurück, und süszes Verlangen ergriff sie.

Ur Hanna må anföras lika många verser:

*Tysta vid brädden af den nedsatte sig alla och drucko,
hvilande där, och betraktande sommaraftonens slockning.
Ord ej funno de mer och sökte dem icke; i tankar
*närmade hjärta sig blott till hjärta och fyldes af sällhet;
*men på den främmandes bild föll flickans öga i källan.
Osedd tykte hon nu sig kunna betrakta hans dyra,
älskade drag, och hon såg och dröjde och fruktade icke;
*innan hon visste det, log dock hans blick mot hennes och möttes.
Blygsel flickan betog, och det nyss lätt klappande hjärtat
*drog sig tillsamman förskräkt, och han kände hur kinderna redan
tändes af glöd, och hon såg med bäfvan sitt rodnande anlet
blottadt i källan för ynglingens blick. — Då seglade vänligt
färgadt i purpur ett moln utöfver den speglande böljan.
Ljus förmäldes med ljus, och rodnad smälte i rodnad.

Härvid äro blott de verser utmärkta med asterisk, som innehålla några alldeles obetonade vershöjningar. De starkt betonade satsdelarnas antal är långt större i Runebergs verser.

I Älgskyttarne, som jag i detta afseende fullständigare undersökt, synas emellertid verser med 5 kraftigt betonade taktdelar öfverväga dem med 6.

Äfven härvid kunna vissa med förkärlek använda grupperingar af de betonade takterna urskiljas; så t. ex. 2+1+2, då vanligen den första versfoten är svag:

utan hon *jämnade‿sängen och log och talte och‿sade*

likaså 1+2+2

hvilken för *sig och sin ärade‿man uppbäddade‿sängen*

Med förkärlek tyckas två med hvarandra kombinerade versdelar placeras mot slutet af versen, som härigenom får en viss stigande, iambisk rytm. Jag ber att i detta hänseende få anföra ett berömdt ställe ur Julkvällen om den „ädle majoren“. I hvarje vers synas mig här två kombinerade versdelar markera versslutet eller stå närmast detsamma. Verserna lyda:

(2+1+1+2) Fullare‿svälde hans barm, och hans blick, förklarad och‿manlig,
(—1+1+1+2) mätte soldaten; han teg, han kände sitt hjärta‿förstoras:
(1—+1+1+2) Finland stod för hans själ, det kulna, hans torftiga,‿gömda,
(1+1—+2+1) heliga fäderneslands, och den gråa‿kohorten från Saimens
(1+2+2) stränder, hans lefnads‿fröjd, hans femtioåriga‿stolthet,
(—1+1+2+1) trädde på nytt för hans syn med hans vapen‿broder, som fordom
(1+1+1+2+1) flärdlös, trumpen och lugn, med en järnfast‿ära i djupet.

Vi måste ännu betrakta detta för Runebergs skaldskap så viktiga versmått från en annan synpunkt. Som bekant läto grekerna och i synnerhet romarena i tredje versfoten efter dess starkare betonade del ett ord afslutas; de afdelade sålunda hexametern i två starkt markerade leder, såsom i den sist anförda versen:

flärdlös, | trumpen och | lugn, || med | en järnfast | ära i | djupet.

En dylik manlig *cäsur* återfinnes äfven i den moderna hexametern. Hos Tegnér saknas den blott i ett mindre tal verser och ersättes då vanligen med en likaledes manlig cäsur i både andra och fjärde eller åtminstone i fjärde versfoten. Exempel på dubbel cäsur ha vi i denna vers ur Runebergs Hanna:

tog han min | hand || i sin | darrande | hand || och | sade mig | detta —
sörj ej | mer || då du | mistar en | sak, || än du | gladdes att | få den

på manlig cäsur i fjärde versfoten allena:

tog hon den | älskade | ynglingens | hand, || helt | tyst i sin | bäfvan
öppnande | dörren och | trädande | in || till sin | fader i | kammarn.

Liksom Adlerbeth och ännu mer Göthe, för att åter jämföra honom med vår mästare i skaldekonst, försmår Runeberg icke den kvinliga cäsuren allena i tredje versfotens svagare betonade del; den förekommer t. ex. i denna vers:

leende | talte hon | detta, || den | milda, som | skonade | fåglar.

I Runebergs förstlingsdikt Vargen sakna icke få verser antik cäsur. Bland dem låta dock många rätt väl, t. ex. dessa:

stormen | hväste; ur | skogarna | hördes en | hväsande | susning —
så han | talte, och | gossarne | drucko i | rad, som de | sutto.

Men äfven i de af Runeberg erkända dikterna, också i den senaste, Julkvällen, träffar man dylika cäsurlösa verser t. ex.:

Först då hon | herrskaps | byggningen | nalkades, | höjande | blicken,

och kort efter denna:

tändes en | aning. | Skyndande, | utan att | söka en | omväg o. s. v.

I Älgskyttarnes fjärde och sjätte sång är själfva begynnelseversen utan cäsur, och i dessa, liksom i en del andra dylika fall är det svårt att finna någon särskild förklaring till cäsurens uteblifvande.

En numera bortgången klassisk filolog, hade, så har han berättat, talat i detta ämne med Runeberg. Denne hade anfört att icke häller Adlerbeth i sin öfversättning af Eneiden alltid anbragt cäsur i sin hexameter. Vår sagesman invände dock mot Runeberg, att Adlerbeth i en senare upplaga undvikit cäsurlösa verser. Cäsuren synes sålunda icke fordras af den naturliga språkkänslan hos moderna skalder, eftersom en Göthe, en Runeberg diktat hexameter utan cäsur.

I själfva värket är det väl icke en regelrätt metrisk, mer eller mindre mekanisk grundsats som bör göras gällande i detta hänseende. Jag stöder mig häri på Runeberg själf. Han uttalar sig nämligen på det bestämdaste mot den reguliera takthvilan i „den breda, enformiga och stela alexandrinen, poesins styfkjortel“. „Den olyckliga pausen i dess midt“, säger Runeberg, „är ett oöfverspringligt hinder för all ledighet och afdelar versen i två fullkomligt likformiga delar, på hvilkas alla taktfötter den fortplantar ett, sitt bestämda ljudfall: 'Ur *temp*lets *grå*a *torn* | hör *mid*natts*kloc*kans *slag'*. Här seglar gehöret öfver versen alldeles som en julle, hvilken för hvarje våg stöter mot grund och midt i farten stöter hårdast och sitter längst fast“. Gentemot alexandrinen framhåller Runeberg den antika iamben, där de mest olika taktdelar kunna logiskt betonas och därmed ge ledighet och omväxling åt versen[5]). Man bör ställa denna Runebergs åsikt i samband med det faktum, att alexandrinen i vissa former icke så starkt skiljer sig från hexametern[6]). Taga vi t. ex. första versen af Tegnérs Svea

Jord som mig fostrat har || och fädrens aska gömmer

och tillägga här en enda obetonad stafvelse, få vi en behjälplig hexameter med den mest omtyckta af alla cäsurer:

Jord som mig fostrat har || och gömmer fädernas aska.

Eller låt oss taga en af Runebergs få egna alexandriner, från „Försynen“, en dikt som han skref vid aderton års ålder:

ser med förvåning, Gud, din makt och dina under —

af den kunna vi med tillägg af ett ord få följande utmärkta hexameter:

ser med förvåning, Gud, || din makt och ser dina under.

Vi måste tro att Runebergs rytmiska sinne icke fordrade, icke tillstadde den regelbundna cäsuren i hexameterns midt, som t. ex. af Tegnér jämförelsevis strängt fasthålles. Vissa verser af Runeberg äro förträffliga just genom sin brist på antik cäsur. Jag anför blott ur Julkvällen Augustas ord, då hon anar att Adolf är hemma:

Skynda då, | säg mig det, | plåga mig | längre ej! | O, om min gissning
sviker, förgås jag af sorg, o. s. v.

Liksom då det var fråga om den rytmiska gången i hexametern — och i analogi med Runebergs yttrande om den antika iamben — ville jag icke ur det metriska, utan ur det logiska betraktelsesättet deducera taktbvilans princip i den moderna hexametern. Mellan de versdelar, som genom tankeinnehållet äro med hvarandra förbundna, inträder lätt en takthvila, långt naturligare än den antika. Och en sådan inskärning tillåter flere olika växlingar. Rätt ofta sammanfaller den med den metriska cäsuren i tredje versfoten, eller dubbelcäsuren i tredje och fjärde versfoten, i hvilket senare fall åter en stigande rytm inkommer i hexametern. Utom dessa inskärningar förefinnes en hel mängd andra möjligheter till takthvila. Versen kan afdelas i två fullt lika eller ock i tre nästan lika delar [7]) t. ex.:

greps han af fruktan, stannade, || lockade, hvisslade, smålog, —
skona de arma fåglarna, || broder, skona för min skull! —
sedan man hälsat, || manade Anna || sin ärade broder —
men då med bössan || jag smög mot planket || och ärnade skjuta —

Ovanligt är icke att en enda taktdel, isynnerhet vid midten af versen, skarpt markeras bland de öfriga på hvardera sidan, t. ex.

här är grönska och färger, *och lif.* || Otaliga holmar

En viss ojämnhet i rytmen uppstår genom flere icke symmetriska incisioner, såsom i följande verser, i hvilka Hanna med ett nästan snyftande tonfall beklagar sig öfver den fångna fågelns öde:

Sen | då hon länge | saknat | en ton, | som ljuder som hennes |
förs hon till skogen | och hör en like | och svarar | af menlös
glädje | och narras att locka | en vän | som hon älskar | i bojan.

Efter en undersökning af ett större antal hexametrar hos Runeberg, hvilka jag grafiskt antecknat, tror jag mig dock berättigad till det antagande, att en takthvila på logisk grund med förkärlek anbringas i versens midt eller ock på två ställen, i andra och fjärde versfoten, omedelbart efter höjningen, men också i sänkningen.

För att i korthet sammanfatta det sagda, kan således Runebergs hexameter i sin fulländning, liksom i sitt redan skarpt utpräglade första skede, icke bedömas efter den antika metrikens föreskrifter; den saknar hvarken lätta trokeer eller tunga daktyler och iakttager icke strängt den antika cäsuren. Det oaktadt har Runebergs hexameter utvecklat sig till en lika kraftig och fyllig som böjlig och smidig versform, väl egnad att uttrycka ett rikt poetiskt innehåll ur nutiden.

Man har på senare tid i den antika hexametriska poesin, förnämligast i idyllerna, sökt och trott sig finna en viss lyrisk tendens, en medveten eller omedveten strofisk delning. Hos Runeberg är det lyriska elementet ofta så inväfdt i skildringen, att man vore frestad att i hans episka vers följa en dylik strofbildning i spåren. Visserligen kan man t. ex. i början af Hannas tredje sång hopräkna vissa genom innehållet förbundna versgrupper med enkla talförhållanden, så 4, 2+2, 2+3 +3, 2+2, 4, 3+2+2, 2+2+3, 4, eller sammanlagdt 4, 4, 8, 4, 4, 7, 7, 4 o. s. v.

Men blott i något enstaka fall förekomma värkliga, medvetna strofer. Jag syftar icke på den sextonårigas älskliga sång i Julkvällen. Sådana rimmade partier har bland andra Runebergs föregångare, Franzén, anbragt i sin episka diktning, t. ex. i åttonde och nionde sången af „Svante Sture eller Mötet vid Alvastra“, och den bekanta visan „Spring, min snälla ren“ i Emeli. Men i Älgskyttarnes fjärde sång är förhållandet ett annat. Den brunskäggyfvige Ontrus förrättar sitt frieri till förmån för Tobias i ett lyriskt kväde; detta består visserligen af hexametrar, men dessa äro strängt grupperade i strofer om 3 och 2 regelbundet motsvarande verser. Sången föregås af orden:

härlig är gossen, härlig den stolte arkangelske gossen;
topp att du tager till man den blomstrande, sköne Tobias,

och detta verspar upprepas tillika som omkväde efter enhvar af de fyra stroferna. Den första strofen skildrar Tobias' fagra utseende, den andra hans förträffliga dans, den tredje ursäktar hans rus, den fjärde prisar Arkangel.

Hexametern i förening med pentametern använder Runeberg i några *epigram*, såsom det i början af föredraget anförda, äfvensom i en öfversättning från Tibullus; denna är, liksom de flesta epigram, trykt endast i Helsingfors Morgonblad. Det ser nästan ut som om Runeberg velat lämna det elegiska versmåttet åt sin yngre skaldebroder, Lars Stenbäck. Dennes härliga distika „Bref till en vän“ hör, liksom andra hans dikter, till dem, som i den äkta, starka känslans djup och i formens enkla, rena storhet kunna ställas vid sidan af Runebergs poesi.

För sin egen elegi hade Runeberg en egen vers, den femfotade, orimmade trokéen. Jag behöfver knapt citera ett exempel bland de många:

Tvänne popplar susa öfver grafven,
där en trogen ynglings aska gömmes,
satta fordom af hans flickas händer.
Nu i poppelskuggan springa barnen,
som hon fostrat med en annan make,
jaga fjärilar och plocka blommor.

Liksom i all Runebergs poesi träda ock i hans *Idyll och epigram* konkreta gestalter i förgrunden. Samma versform, som här främst uttrycker en *elegisk stämning*, kan därför Runeberg använda äfven i större dikter af episk halt, men med lyrisk grundton, såsom *Grafven i Perrho, Jenny, Zigenaren* och *Molnets broder*.

Jag kallade detta versmått Runebergs eget, fastän det rikligt förekommer i flere äldre diktvärk, som Runeberg faktiskt kände, t. ex. i många af Vitalis dikter [8]) samt i de Serviska folksångerna och hos Herder; af Stagnelius är den bekanta dikten „Suckarnes myster“ skrifven på femfotade, orimmade trokeer. Rimmade sådana påträffade Runeberg hos Franzén och Choraeus. Hos ingen af dessa föregångare har likväl denna versform fått den betydenhet som hos Runeberg, närmast jämförlig med hexameterns.

Märkeligt är i Runebergs rent lyriska dikter på denna meter det jämna mått, hvilket liksom tillmätes de olika känslorna och tankarna. Detta berättigar oss att här mer än annorstädes söka vissa talförhållanden uttrykta i versföljden.

Det är ej svårt att i några af dessa dikter urskilja en strofisk motsvarighet. I den ofvan anförda (*Tvänne popplar* o. s. v.) ha vi två strofer, i andra dikter tre eller tillochmed flera afdelningar, som i det närmaste äro lika stora. I n:o 18 t. ex. af Idyll och epigram talar först gossen i 10 verser, som afdela sig sålunda: 3+4+3, så källan åter i 10 verser: 3+3+4 [9]).

Genom den ständiga växlingen af starkare och svagare betonade taktdelar undvikes i denna vers den entonighet, som fem trokeer efter hvarandra annars kunde ge. Nästan i hvarje vers finnes sålunda minst en svagare takt på olika ställen [10])

Alt det sagda gäller ock om öfriga rent trokeiska eller daktyliska metra samt några stigande utan rim, som förekomma i Runebergs lyrik. Skalden har icke jäktat efter originalitet i den yttre omklädnadens snitt, men han ser till att dess mått rätt afpassas efter sångens leder.

Hvad särskildt den fyrfotade trokén vidkommer, bör jag påminna om den episka gestaltningsförmåga, som till ett helt sammanslutit de tio små kvädena med namnet „Ett litet öde“.

Tämligen ensamstående hos Runeberg, men dock ej häller den utan olikartade formella förebilder, är blankversen, sådan den förekommer i „Svartsjukans nätter“, hvilket poem således också i metriskt hänseende intar en särskild ställning till skaldens öfriga diktning [11]).

Jämsides med den nu omnämda enklare formerna fortgår en rikare versbildning i Runebergs lyriska produktion alt från hans ungdom. Redan det allra första rimmade poem den då 22-årige skalden offentliggjorde, 1826, och som börjar så:

> Du dagens öga,
> som fjärran skickar
> de ljusa, höga
> de lugna blickar,

redan det är i metriskt hänseende mästerligt; i rimmet påminner det om de vackraste verser af Bellman och Atterbom, Tegnér och Stagnelius. Ja Runeberg har ej senare i något enda poem så många korta, rimmade verser.

Det är icke här möjligt att åskådliggöra de olika metertyperna i Runebergs mångskiftande *rent lyriska poesi.* Men hufvuddraget i Runebergs lyriska verskonst är icke svårt att bestämma: det är fasthet och kraft i förening med ljuf harmoni, men framför alt enkelhet och natur.

Att den fasta metriska och strofiska byggnaden icke skall befinnas sviktande hos Runeberg, det är självfallet. Ingen skald har väl så strängt som han framhållit den inre djupt tänkta nödvändigheten som diktens grundval och klandrat ett logik och förnuft trotsande självsvåld i poesin. Man kan därför vänta, att Runeberg likaså i sin versform icke utan tydliga orsaker tillåter heterogena element blanda sig om hvarandra; han har också själf bestämt uttalat sig mot ovanan att, som han säger, hoppa från en meter i en annan.

Nästan alla Runebergska rytmers harmoni upplöser sig i de enklaste former. Vi finna sålunda rätt ofta t. ex. den fyrafotade trokén, emellanåt dipodiskt uppdelad, såsom i „Fjärilen och rosen“:

Rosen | lutar || blek om | kinden,
hennes tid är all.
Fjärlin | domnar || under | vinden,
under skurens svall.
När skall | fjärlin || få till|baka
sina | lekar || och sin | maka?
När för|låter || dvalan | åter
rosens | matta || ögon|lock.

Dipodiskt bör man väl ock mäta den innerliga visan „Löf och örter och blommor små“, till hvilken det är kändt att bland andra Runeberg själf satt melodi.

Bland de Runebergska, ganska mångfaldiga stroferna söka vi förgäfves sonetten, terzinen och andra exotiska versformer, som ej saknas hos hans samtid, men mot hvilka han uttryckligen själf uttalar sig, liksom mot all praktvers[12].

Blott i en af de tidigare dikterna „Mina dagar“ användas ottave rime.

Understundom, då skalden slår på sin lyra med starkare plekterslag, blir rytmen något konstrikare och rimmen längre glidande, såsom i *Det ädlas seger,* ett af skaldens tidigare stycken:

Se, med stjärnprydd mantel går den fräcke bofven
i en prakt, som föddes af de dolda rofven:
och af häpnad tiger den förskräkta lagen
trampad i stoft där den väldige gick.

Men han möter dygden med dess lugna panna,
och han ser dess öga på sitt öga stanna,
och han står besegrad — och af blygsel slagen
sjunker till jorden hans skyggande blick.

De vid första anblicken trokeiska tripodierna få en stigande rytm, därigenom att i hvarje tripodi de första tvåstafvelserna äro svagt betonade; dessa verser synas i själfva värket vara anapestiska dipodier. Mot denna stigande rytm bryter sig sedan, såsom t. ex. i den antika alkaiska metern, den kraftigt slutande fjärde versen med dess daktyliska dipodier. Endast i en vers af diktens 54 är den stigande rytmen bruten äfven i andra versen, nämligen i följande kraftiga strof ur skaldestyckets midt:

Såsom kung står brottet, || och det goda dväljes
sanningen förtrampas, || mänskligheten säljes,
och den höga tanken || blir en dvärgväxt blomma
dignande under förrädarens hand.

Näst rytmen och strofbyggnaden bör man i lyriken fästa afseende vid ljudlikheterna i versens olika delar. Några särskilda ansträngningar har skalden tydligen icke gjort för klangen i sin lyras toner; den är ren och skär och fast som grundtonen i den natur den besjunger. Man kan i Runebergs lyrik finna spår af allitteration och en starkare samklang i språkljuden; men att här söka en viss ljudsymbolik, såsom ännu i senaste tid skett, och att t. ex. tillskrifva vissa vokaler särskilda stämningar, synes mig vågadt. Däremot är det möjligt att i Runebergs poesi, liksom i den antika[13]), upprepningen af vissa ljud åstadkommer en allmän förstärkning af det poetiska intrycket, oberoende af hvilka vokaler eller konsonanter vid hvarje särskildt tillfälle återkomma.

Hvad särskildt de regelbundna rimmens styrka angår, kan man icke säga att Runeberg synnerligen eftersträfvat kraftigare rim, lika litet som han är pedantisk i rimmens precision. Själf tyckes Runeberg tillskrifva rimmen blott den betydelsen, att de skarpare bestämma och åtskilja verserna, hvilkas individuella vikt och värde han uttryckligen framhåller i uppsatsen om metoden att uppläsa bunden stil. En lek med rim hör, som jag antydt, icke till Runebergs diktion[14]).

Rimmet förekommer sålunda trefaldt blott i ett mindre antal dikter i den första lyriska samlingen. Efter denna samlings utgifvande ser det ut som om skalden blott i skämtsamma verser velat slösa på rim, så i några i Helsingfors Morgonblad 1832 influtna, senare af Runeberg själf underkända poem, t. ex. Den siste candidanden; detta består af äkta italienska stanser med korsrim, afbrutna af ett rikt allitereradt intermezzo, som tyckes vara en travesti af Rings drapa i Fritjofs saga af Tegnér. Trefaldt rim ha vi vidare i det komiska stykket „Skräddarerevolt“ från samma tid, och sexfaldigt rim i charaden öfver ordet *käring*. Denna charad publicerades någon vecka före Runebergs skarpa kritik af Sverges då gällande poetiska literatur, där han klandrar den rimmade deklamationen, antitesverserna med sina orimliga liknelser, och all „osammanhängande, bilderfull, rimmad prosa“. Från denna tidpunkt och i andra bandet af Runebergs dikter[15]) träffa vi trefaldt rim endast i en allvarlig originaldikt „Det var då“; den tryktes första gången i n:o 73 af Helsingfors Morgonblad (1832), där kort förut i n:o 69 en insänd, efter Atterbom bildad „Svanesång“ ingått, hvars meter den i Runebergs dikt starkt liknar[16]). I Runebergs tredje dikthäfte finnes intet poem med tätare rim. Dikternas innerlighet och lyriska värde har ej förlorat härpå, och att inskränkningen i rimmets användning alldeles icke berodde på minskad alstringskraft hos skalden, visar ett långt senare utvecklingsskede af hans skaldskap.

tade trokén, glykonén, den vanliga saffiska versen och samma vers med manlig katalexis, t. ex.

Thors var kraften, som du kände fordom,
när i striden du väldig stod;
hvad du själf förmådde, det var att falla
gömd, som trädet faller i stiglös skog.

Bland de om Oisian påminnande verstyperna, förtjänar en särskild uppmärksamhet, jag menar begynnelseverserna i enhvar af första sångens strofer. Liksom hela strofbyggnaden här, stämmer begynnelseversernas meter ypperligt med skildringen af den mäktige, gudatrotsande Fjalar. Jag anför några af dessa begynnelseverser:

Satt | hög å sin | konunga|stol —
mätt | är jag på | bragder och | strid —
trott | har på min | vilja jag | förr —
han | skaparn af | lycka och | sed.

Det synes mig uppenbart att i versens början två höjningar sammanstöta, en djärf egendomlighet af kraftig värkan, som mig veterligen står utan exempel i den moderna poesin[21]). Ernst von der Recke har ej observerat en dylik rytm bland de otaliga han känner och synes ha förbisett den hos Runeberg. Jag bör väl nämna att en vers i den upplaga jag användt (Helsingfors 1873), den enda af 58, synes tala emot min skansion: „så han talte, reste sig upp“, men i Runebergs egen upplaga (Borgå 1844) står: „så talte han, reste sig opp“, alldeles riktigt[22]).

Tidigare yttrade jag att Runebergs återhållsamhet i rim icke berodde på produktionens minskade styrka. Detta visar sig i *Fänrik Ståls sägner,* redan i den första af dem, vår odödliga nationalsång. Det är som om Runeberg koncentrerat all sin formbildande kraft, liksom han koncentrerat den största episka åskådlighet, den innerligaste känsla och det mest dramatiska lif i dessa sånger. Här har skalden stält sig i en påtaglig värklighets ofta nog realistiska sfär för att låta den stråla i dess fulla, förklarade ljus, här har han stält sig för sitt fädernesland med en egid, som hvarje folk kan afundas det vi kalla vårt — här i denna skiftande, rika diktning för en hel nation kunde äfven och måste versformen bli mångfaldigare, yppigare, mer storartad. Detta gäller naturligtvis om vi betrakta Fänrik Ståls sägner som ett helt, begynnande med Vårt land och slutande med Adlercreutz. Jag behöfver blott nämna dessa namn för att i minnet framkalla en hel rad konstrika rim och i fasta former präglade rytmer, men jämte dem flere andra enklare, ej mindre tilltalande bildningar. Det har uttalats — främst af Fredr. Cygnæus (Om Fänrik Ståls sägner) — att sägnernas andra samling bära prägeln af en större kraft, och visst är att där finnas större rytmisk styrka och ymnigare rim. Detta är så mycket märkligare som Runebergs i formelt hänseende visserligen högt stående, men dock jämförelsevis mindre ursprungliga *psalmdiktning* faller emellan de båda samlingarna af Fänrik Ståls sägner.

Öfvervikten har i sägnerna den stigande rytmen. Exempel på motsatsen saknas ej, de fallande rytmerna äro alla trokeiska. Längst är som sig bör den — sexfotade — vers, som skildrar *Trosskusken,* med hans fyrbenta vän Grålle:

höll den ena sina steg med två ben dyra,
tyktes knapt ett pris förslå för den med fyra.

Samma anordning i rimmen ha verserna med fyra trokeer i *Otto von Fieandt,* han som

gick sin egen stig
bar sitt hufvud själf för sig,
kunde under ingen vara,
fick ock därför egen skara —

i hvilken karaktäristiska strof den starkast betonade takten envist återkommer på samma ställe af versen.

Omvänd och vackrare är de 8- och 7-stafviga radernas placering i *Gamle Lode,* fullt adekvat med metern i *Fänrikens marknadsminne,* som dock saknar rim i de 8-stafviga raderna. Dessa sistnämda kunna nämligen alltid frånskiljas från de med dem sammanskrifna 7-stafviga halfverserna, t. ex.

Det var Finlands kamp han sjöng om,
fosterlandets sista strid,
våra segrars, våra sorgers
och vår äras gyllne tid — eller

Då fans eld i mannasinnen,
då var alt på annat vis,
då brann också detta hjärta,
som rätt nu är kallt som is, eller ännu ett exempel

Där fans Finlands här församlad,
ung och modig, stark och fri,
och på oss såg fosterlandet,
och på fosterlandet vi.

Samma meter, men med idel fullständiga trokeer ha *Fältmarskalken* och äfven *Munter,* han med

gången jämn och efter trumman,
framåt, det var hufvudsumman.

Åt honom består emellertid skalden långt rikare rim än åt fältmarskalken i de för båda 8-radiga stroferna.

Utom i *Molnets broder,* som förut omnämts, hafva vi ännu trokaisk meter i *De två dragonerna* med 4- och 3-fotade samt *Gamle Hurtig* med 5- och 4-fotade verser i växling. Den senare har en något tyngre gång, men i stället en större variation i rimmet; jag ber att få citera den vackra strofen om Tredje Gustaf:

Tron mig: om hans herrar blott ej vikit
från hvad plikt och ära bjöd,
hade aldrig segern honom svikit;
nu blef trolöshet hans död.
Det är världens tack, och den är tung,
det var synd med sådan ståtlig kung.

Öfvergå vi nu till den stigande rytmen och närmast den rena iambiska, så ha vi den enklaste tripodiska anordning i *Konungen,* hvars meter, såsom Cygnæus (Samlade skrifter, III 1, s. 379) anmärkt, är densamma som i Tegnérs allbekanta visa om Karl XII, blott att rim saknas i de öfverskjutande verserna. Möjligt är att ett parodiskt syfte ligger till grund för detta val af meter; dock bör man märka att Runeberg i *Veteranen* använder alldeles samma, för öfrigt mycket vanliga[23]) versmått, t. ex.

Gud vare pris och ära:
vårt folk vet segra än,
än lefver fädrens ande,
ännu har landet män.

4- och 3-fotade iamber växla i flere af sägnerna. Enklast är anordningen i *Sven Dufva*, hvilken dikt i detta hänseende, fastän med mindre rim, är identisk med två af Franzéns krigssånger 1813 (t. ex. „Bort, plog och spade ur min hand“ o. s. v.). De långa septenarerna i Sven Dufva böra nämligen afdelas i en 4- och en 3-fotad vers, oftast tydligt markerade genom innehållet, såsom i slutversen:

Ett dåligt hufvud hade han, || men hjärtat det var godt.

Samma metriska talförhållanden, men i rikare växling och med mera rim, återfinnas i *Den döende krigaren*, *Sveaborg* och *Kulnef*, äfven i *Soldatgossen*, hvars fyra första verser hopskrifvas till septenarer. Närmast detta stycke står i många afseenden *Vårt land*, i synnerhet i afseende å den dipodiska mätningen, som ger dessa dikter en djup lyrisk ton. Med blott en stafvelses skilnad i den 3-fotade iamben uttryckes åter i följande stycken en annan gemensam grundstämning: *Torpflickan* (med septenarer), *Den femte juli* med långt rikare rim och *Fänrik Stål*, som i meter och rim öfverensstämmer med Franzéns besläktade dikt „Den gamle knekten“.

Ej långt från denna grupp ville jag ställa *Von Konow och hans korpral* med 3- och 2-fotade, sammanskrifna verser. Den kortare halfversen framhäfves här ofta med stor styrka, t. ex.

Nu skall dig djäfvuln taga || med hull och hår,
då midt i värsta striden || din chef du slår.

En anapestisk rytm framträder tydligt i flere till innehållet likartade sägner: *Von Essen* (3+3), *Lotta Svärd* och dess metriska tvillingsbror *N:o femton Stolt* (4+3)[24]; samma rytmer som i dessa dikter, dock som man kan vänta konstrikare, finna vi i *Löjtnant Zidén* och *Sandels.* Isynnerhet i den senare dikten framträda ofta[25]) anapesterna med en stormande eller åtminstone uppbrusande kraft, t. ex.

General, jag är skyldig er sanning, nå väl:
Ni föraktas af hela armén. —
Det var storm, det var brak, det var strid på den strand,
där den Sandelska hären var ställd. —
Är det fruktan, det skriker, ert folk, så förgjordt?
Om det sviktar i dag, är det såldt.

En i sägnerna annars icke förekommande trefald i metertalen (4, 2, 3) har *Wilhelm von Schwerin.* Jag undantager härvid *Björneborgarnes marsch*, hvars rytmisering tillochmed gör vissa svårigheter. Fäster man dock i denna härliga dityrambiska koncentration af sägnernas grunddidé tillbörlig vikt vid de starkare betonade versdelarna, synes man böra antaga en peonisk rytm (—⏑⏑⏑) på vissa ställen, t. ex.

Ädlaste mål oss lyser på vår bana —
Fram, fram vårt ädla härjade standar

Med stöd af detta antagande anser jag grundrytmen vara stigande och alla verser kunna delas i 4 eller 4+4 och 6 takter. Att metern och musiken här ej fullt öfverensstämma är ett kändt förhållande.

I denna enda dikt af sägnerna börjar Runeberg en del i texten afskilda verser med höjning, en del med sänkning; i senare fallet slutar den föregående versen med en höjning.

Af Fänrik Ståls sägner återstå ännu sju dikter, alla i högre stil, i hvilka längre iambiska verser förekomma, nämligen femfotade, delvis öfverskjutande i *Bröderna, Främlingens syn, Fänrikens hälsning, von Törne* och den äfven genom sin strofbyggnad öfver de andra stående *Döbeln vid Juutas.* I *Landshöfdingen* bestå stroferna af tre verser med 5 iamber och en med 3. Närmast efter denna, det vapenlösa hjältemodets lofsång, har skalden ställt *Adlercreutz*, hvars rytmer äro högst enkla, 6- och 5-fotade iamber, men hvars strofiska komposition är den mest grandiosa i Runebergs hela poesi[26]). Jag behöfver knapt nämna att de iambiska senarerna här icke bli regelrätta alexandriner, om ock sådana förekomma, t. ex.

Han ser sitt fosterland, en fattig, skyddlös mor. —
Han känner detta folk, i hvar brigad, hvar tropp. —
Han vet att i hvart bröst bor frätande ett sår —
Han, som för detta land, gjöt gladt sitt varma blod,
han, som då alt gafs bort, än egde kraft och mod.

Runeberg behandlar denna vers med samma frihet som han funnit hos de grekiska tragikerna och hos Seneca.

Det är måhända icke en tillfällighet att mästaren i sitt följande stora värk, det sista, *Kungarne på Salamis* med dess iambiska sexmått[27]) återgick till antiken, liksom han i hexametern firat sin första triumf som skald.

Runebergs verskonst är, betraktad som ett helt, skiftande och storartad som hans skaldskap, men hans rytmer äro rena, hans metriska komposition klar, och det mest storartade i den är dess gripande enkelhet, hvilken i de flesta diktvärk af Runeberg tyder på ett omedvetet skapande. Runeberg har, om någon, med full rätt kunnat säga, att han icke utöfvat tvång mot sin sångmö[28]), — detta yttrande af honom gäller ock hans vers: den är ingifven, den är natur. Och jag vet ej någon bättre afslutning af detta försök att beskrifva några drag af Runebergs verskonst än denna strof af skalden själf:

Lycksalig den, som vid naturens bröst
från henne hämtar kärlek, ord och röst,
som, irrande, sitt modersmål ej glömt!
Han drömmer blott och säger hvad han drömt,
men medvetslös och utan reglers tvång,
han drömmer vishet, och han talar sång.

Noter.

[1] Då Runeberg i sin latinska afhandling om den tragiska choren definierar poesin som ett naturtroget och harmoniskt förhärligande af det eviga väsendet, bör man icke i det latinska ord han använder, *concinens*, söka inlägga en syftning på den rytmiska formen.

[2] Så nämner Runeberg intet om den finska runometern, då han utförligare behandlar den finska folksången. (Efterl. skr. I, s. 343).

[3] A. Lindgren, Satser i svensk verslära, Ny svensk tidskrift 1880 och senare i Schwartz-Noreens „Svensk språklära“.

[4] Ernst von der Recke, Principerne for den danske Verskunst, Köpenhamn 1881, I, II.

[5] Härefter bör ock Lindgrens åsikt om Runebergs förkärlek för cäsur efter sjätte stafvelsen i 5-fotade iamber bedömas; se Satser i svensk verslära, s. 19.

[6] Jfr Franzéns företal till Adlerbeths öfversättning af Ovidii metamorfoser.

[7] Det kan anmärkas att en tredelning i vissa fall tillochmed kan bli den öfvervägande; så synes den mig förekomma i ungefär två tredjedelar af hexametrarna i fjärde sången af Malmströms Angelika, där den elegiska stämningen når sin höjdpunkt.

[8] Vitalis har femfotade orimmade trokeer i åtminstone sju dikter, bland dem flere längre; fyrafotade trokeer förekomma ock hos honom. I allmänhet tror jag att ej alldeles få reminiscenser från denne skald finnas hos Runeberg, om de också ej ha större betydelse än andra likheter med tidigare skalder, dem man trott sig hafva uppspårat i Runebergs poesi, likheter som nästan i hvarje fall blott tjäna till att ådagalägga det stora snillets afgjorda öfverlägsenhet.

[9] Endast i strängare mening synes mig därför G. Ljunggren (Lunds universitets årsskrift 1883) kunna tala om frånvaro af strofbildning i Runebergs „Idyll och epigram“.

[10] Öfverhufvudtaget synes mig förekomsten af svagare betonade versfötter förtjäna en särskild undersökning på strängt rytmisk grundval. I ett poem af Runeberg *Till en fågel* — för att taga ett exempel utom Idyll och epigram — tyckes det ständiga undertryckandet af en versfot gifva rytmen en säregen, lättare ton. Jag vill härmed alls icke förmena Lindgren (Satser i svensk verslära, s. 16) rätt att med verser ur denna dikt styrka sin från rent metrisk synpunkt mycket tilltalande åsikt, att en obetonad stafvelse får metrisk ton, om den står mellan två obetonade.

[11] Först långt senare återfinna vi den femfotade iamben i Nadeschdas sjunde sång.

[12] Jfr härmed Runebergs loford åt Franzén för dikternas enkelhet, „deras nästan alldeles vanliga, osminkade klädnad“ (Efterl. skr. I, s. 246). — I Helsingfors Morgonblad, 1832, n:o 76 ingår en uppsats „Om folkpoesin, tankar af Herder“ (från „Stimmen der Völker“), som i allo öfverensstämmer med Runebergs åsikter och egen skaldevärksamhet.

Därur anför jag här några ställen, som kunna belysa Runebergs ursprunglighet i metriskt hänseende, såväl i allmänhet, som ock i de fall han fått sina versmått så att säga i arf från sina föregångare. Detta gäller sålunda äfven hexametern. I nämda uppsats talas om naturfolkens poetiska gestaltningsförmåga och senare tiders högre lärdom. Det heter vidare: „från ungdomen plågade man sig med att i främmande språk lära sig stafvelsernas tonvikt [hos Herder står riktigare: Qvantitäten“], den vår natur lika litet som vårt öra numer egnar sig att fatta; man åflades att arbeta efter regler, bland hvilka minsta delen kunde af ett geni erkännas för naturregler. — — Däraf också den omständighet att de flesta af våra nyare dikter sakna den fasthet, den bestämdhet, den rundning, som blott det första utkastet förlänar och ingen sen använd omplåstring [„Nachzirkeln“] kan ge.

[13] Jfr härom bl. a. F. Gustafsson, De vocum in poematis graecis consonantia (Acta Soc. scient. fennicae, tom XI, pag. 300).

[14] Man jämföre i afseende å rimlek t. ex. „Den älskande“ med ett poem af Stagnelius, om hvilket G. Ljunggren anser Runebergs dikt starkt påminna, nämligen „Flickans monolog“. Grundmotivet är gemensamt, uppfattningen likartad, dock sinligare och flackare hos Stagnelius; men behandlingen har mer poetisk finhet hos Runeberg och är långt enklare, liksom den metriska formen är naturligare och icke besväras af sådana konstrimmerier som t. ex.

Oljan snart är *borta; korta*
bomullsveken snart förbränd.

[15] Jfr dock slutverserna i den nyssnämda melodiska dikten „Fjäriln och rosen“.

[16] En strof i „Svanesång“ lyder:

Ila då, ila
suck till den tysta vän,
hvila, blott hvila
är hvad du söker än;
ljuf skall hon bädda den,
ila då, ila!

Runeberg utelämnar i stroferna af „Det var då“ den sista raden.

[17] I det nitida manuskript till „Kan ej“ Svenska literatursällskapet äger af Runebergs hand finnes egentligen blott en metrisk ändring, nämligen i en vers, som råkat få sex iamber i stället för fem.

[18] Också denna form förekommer i Runebergs öfversättning af „Flickan och Vila“ bland de serviska folksångerna.

[19] Icke häller det som Herder i „Stimmen der Völker“ återgifvit af Oisian, har kunnat vägleda Runeberg i den Oisianska metrikens labyrint.

[20] Blott i en enda vers har jag funnit en öfverskjutande fot (sång III v. 30).

[21] Jag talar ej härvid om sådana företeelser, som t. ex. Jordans gammalgermaniska imitationer, hvilka måste stämplas som metriskt oförnuft.

[22] Upplagan Helsingfors 1873 tillägger med orätt Runeberg ett annat meterfel i denna sång: „Gudabekämparen skalf för ett värnlöst barn“; Runeberg har skrifvit: „Gudabekämparn“. De båda anmärkta felen finnas ock i senare upplagor, t. ex. Stockholm 1886.

[23] Samma meter som i „Konungen“ förekommer t. ex. i Fru Lenngrens „Pojkarne“, och ungefär likadan är den nya Niebelungenversen, t. ex. hos Uhland.

[24] Det ser ut som F. Cygnaeus förbisett den anapestiska rytmen i „N:r femton Stolt“, då han (Samlade arb. III 1, s. 353) här trott sig finna att på ett ställe „en stafvelse i versen klifvit öfver det bestämda måttet“.

[25] En koriambisk början (— ⏑ ⏑ —) i en del verser (t. ex. „Sandels han satt“) är väl förenlig med denna rytm, såsom von der Recke visat i andra likartade fall. — Jfr härmed den ofvan nämda versen („Sanningen förtrampas“) ur *Det ädlas seger*.

[26] De s. k. alexandriner, som Freiligrath och några andra tyska poeter användt, i det de inströ iamber med tillochmed blott 4 takter, kunna jämföras med metern i „Adlercreutz“, men hafva en helt annan, långt mindre högstämd karaktär.

[27] Den i svenska onödiga cäsur, som efter antiken statuerats i denna vers (t. ex. ännu af B. Risberg i hans öfversättning af Aeschylos' Agamemnon 1890), håller Runeberg naturligtvis icke på.

[28] Detta liksom mycket annat om Runeberg har jag inhämtat ur J. E. Strömborgs „Biografiska anteckningar om Johan Ludvig Runeberg“, hvilkas fortsättning för alla studier öfver Runeberg skall vara högst välkommen.

Karl Birger Rutström

ibland Finnar.

Lika visst som vår inhemska odlingshistoria, — för att nu ej nämna den politiska, — nästan på hvarje blad uppvisar dyrbara minnen från det forna moderlandet, bevara ock det senares litterära tideböcker, med tack för godt samarbete, mången infödd Finnes namn. Härom har ofta skrifvits. En väsendtlig länk i antydda ömsesidighet synes dock icke alltid blifvit nog påaktad. Jag menar det faktum, att under seklens lopp jemte täta skaror svenska ynglingar, alumner af Åbo gamla högskola, ett icke ringa antal framstående svenska män från längre eller kortare vistelse bland de våra, hemfört rika fång af personliga vänskapsförbindelser och ädla väckelser. En ur detta antal, men en fräjdad hemulsman för det sagda, nämnes i rubriken här ofvan.

Alla Rutströms biografer, Valerius, Palmblad, Ljungren o. a. påpeka, under fullt erkännande af hans sällsynta mångkunnighet och begåfning, såsom nära nog ett lyte, hans påfallande improduktivitet. „Frågar eftervärlden", skrifver den berömde författaren af Svenska Vitterhetens häfder, „hvad som beredde honom framför andra denna utmärkelse*), eller hvarpå hans stora anseende bland hans samtida grundade sig, står litteraturhistorikern nära svarslös". Rutström har skrifvit en fysiologisk och en botanisk afhandling; han har öfversatt Schillers Die Räuber, samt Ovidii fabel om Faëton; han har hållit ett inträdestal i Sv. Akademien; han har uppsatt Förslag till Minnespenningar och Inskrifter: dermed har man uppräknat hela hans lärda och vittra qvarlåtenskap.... Af de flera otryckta eller anonymt tryckta, dikterna af Rutström hafva vi endast vunnit kunskap om ett par tillfällighetsstycken, poemet *Motsats* i Franzéns Samlade Dikter samt en visa, skrifven med anledning af freden i Amiens emellan Frankrike och England 1802“.

---

*) En plats i de Adertons samfund.

Ligger häri en förebråelse, så har redan Franzén urskuldande yttrat: „Vitterheten var för honom blott ett tidsfördrif, för hvilket han ej ville uppoffra sin alltid tjenstfärdiga menniskokärlek, än mindre någon pligt, som hörde till hans embetsbefattning. Derföre hunno hvarken den rimmade öfversättningen af Metamorphoserna eller den metriska af Pharsalia fullbordas“, — således dock tvenne påbörjade större arbeten.

Man är i tillfälle att, mest ur finska källor, med några tillägg komplettera dessa uppgifter. Rutström innehade nämligen, såsom kändt, ett par år den botaniska demonstrators tjensten vid Åbo akademi, då han ock befinnes med lust och ifver ha deltagit i de litterära syftena på orten, — ett själsbehof, hvilket sedan aldrig lemnade honom.

Det var nog med plats man vunnit honom hit öfver. Redan känd för sina forskningsfärder i Lappmarken, hade han, ännu stadd på en flerårig studieresa i Danmark, Tyskland, Holland och England, derunder honom på grund af utgifven dissertation 1793 i Hardervik tilldelats medicine doktors grad, af bekanta i Åbo desto hellre uppmanats att ansöka sagda befattning, som t. f. demonstratorn, docenten J. G. Justander visade sig ytterst slarfvig, och han hade äfven följt uppmaningen. Också slutade en i konsistorium förehafd diskussion derom, huruvida hans utrikes erhållna doktorsgrad kunde godkännas, honom till fördel (se prot. 1793 $^{30}/_{9}$, $^{25}/_{11}$). Men då tjensteförslaget uppsattes, invände ett par konsistoriales, att han borde aflägga skildt specimen. Kanslers utslag gaf minoriteten rätt. Detta väckte icke ringa oro, ty man befarade, att den skicklige aspiranten, som äfven eftersöktes till Upsala, ej skulle underkasta sig det plötsligt mellankomna vilkoret.

Emellertid fullgjorde Rutström utan gensträfvighet hvad af honom äskades, infann sig i Åbo, disputerade der, utnämdes och tillträdde syslan i början af juni 1794. Länge dröjde det icke heller, innan han tillvann sig aktning för sitt redbara väsen och sina solida insigter samt, genom lika sällsynt tjenstvillighet som brinnande litterär åhåga många nära vänner, synnerligast inom Porthans, Hellenii och Tengströms umgängeskrets. Den förstnämde skref, redan ett par veckor efter hans ankomst, till Calonius i Stockholm: „Rutström synes blifva en nyttig man hos oss; han äger utom sin egentliga sak, hvarjehanda vackra kunskaper“, och fäller framgent, under brefväxlingens fortgång esomoftast dylika yttranden.

Att den nykomne snart skulle stiga i „fides“ hos akademins dåförtiden mest ansedda man, var så godt som sjelfgifvet. En „anderik polyhistori“ (uttrycket lånadt ur J. J. Tengströms bekanta Anteckningar) kännetecknade öfverhufvud bådas vetande. Särskildt måste vår berömda eloqventie professor fägnas åt den nästan svärmiska kärlek till Roms stora skalder, förnämligast Horatius, Ovidius och Lucanus, han fann hos Rutström. Härtill kom, att denne med öppen blick sett sig om i verlden, — någon som städse i Porthans ögon lände unga lärde till synnerlig merit. Det träffade sig härvid så bra, att Rutström under vistelsen i Köpenhamn gjort nära bekantskap med den danska vitterheten, hvilken just på denna tid börjat sitt inträde i Auras stad och mycket anslagit Porthan. Derjemte var den förres grundliga kännedom af engelska språket högst tacknämlig för den senare; han fick nu, enligt egen berättelse i sina bref, en ypperlig lärare deri åt sin pensionär, den då 15-årige baron Rehbinder, framdeles grefve och Finlands ministerstatssekreterare.

Äfven med en annan ej blott löftesrik men redan uppburen ung Finne gjorde Rutström den första bekantskapen i Porthans hus; — med Franzén. Bekantskapen växte ut till innerlig ömsesidig tillgifvenhet för hela lifvet. Här i Åbo var deras högsta nöje att tillsammans läsa och granska skönlitterära alster, helst danska och engelska, åt hvilka Franzén, såsom framgår af hans meddelanden i de af honom sedan början af 1794 redigerade Åbo Tidningar, redan sjelfmant egnat ett lifligt intresse.

Deras sammanvara afbröts visserligen för halftannat år, medan Franzén gjorde den utrikesresa ($1795^{13}/_{5}$—$1796^{16}/_{11}$), hvartill Porthan förskaffat honom tillfälle. Förbindelsen dememellan fortsattes dock genom brefväxling, hvarom längre fram något närmare, sedan vi först berört en annan, mer oväntad följd af denna skilsmessa. På goda skäl kan nämligen påstås, att Rutström under Franzéns frånvaro i viss mening fungerade som hans vittra suppleant. Härmed förhöll sig sålunda:

Promotionen 1795$^{24}/_{6}$, vid hvilken Hellenius var utsedd till promotor, stod för dörren. Porthan förtäljer med anledning deraf, att alldenstund Franzén var borta och man icke ville adressera sig till Jac. Bonsdorff, endast Rutström kunde komma i fråga att skrifva det sedvanliga lyckönskningspoemet, tilläggande: „Jag menar han gör det försvarligen väl“. Icke längre än dagen efter högtidligheten berättar han vidare i saken: „D:r Rutström, som skref gratulationen till de nye magistrarne, har dermed hedrat sig. Han har ett så godt hufvud, att han duger till flera göromål. Jag skall hafva exemplar deraf med mig, och sänder nu först ett till Canc. R. Rosenstein, tillika med den nummer af Åbo Tidn. där den vackra poemen öfver sal. Kellgren är införd, som prof. Tengström författat“.

Veterligen var detta Rutströms första i tryck bevarade poetiska försök. Att han deri lyckats ganska bra, kan icke billigtvis förnekas, allra minst vid en jemförelse med det stora flertalet, vanligen högst krystade, enahanda alster i vår äldre akademiska vitterhet. Med undantag af poemets tautologiskt tunga titel „Skaldesång“, är alt det öfriga osökt enkelt och naturligt samt väl lämpadt för tillfället. Men stycket eger dessutom ett särskildt värde såsom uttryck af den lifsuppfattning om pligten att tjena andra, hvilken dess författare sjelf i verk och gerning städse förblef trogen. Vi nedskrifva med nöje några utdrag derur.

Sången börjar på det traditionela sättet med anrop till Apollo att ynnestfullt skåda ned till Auras strand:

O! om dig förmått förnöja
Någon svan, du från dess vass
Hört sin skära stämma höja;
O! om än du värdigas
Här bland dina tempel dröja,
Ljusets konung! hör den bön,

Som ditt svurna folk nu beder:
Stråla dubbel glädje neder,
Le i dag oss dubbelt skön.

Vänder sig omedelbart derpå till de lagerprydde på parnassen:

Och I unge, vittre, lärde
Dyrkare af denna gud — — —
Gån det ljus I lyckligt tändt
Att kring fosterbygden sträcka,
Att de slutna ögon väcka,
Som ej dagens glädje känt.
Måtte inga öden släcka
Detta ljusets sälla sken,
Men dess glans, som solen ren,
Lika genom seklen räcka.
Och, liksom Japeti son
Smög med klokhet elden från
Gudarna till jorden neder,
Likaså hit ner af Eder
Flyttas ljusets himlalån!

Gån då, unga vänner, gån,
Efter ädla själars vana
Mäten eder ljusa bana
Ej af tomma dagars tal,
Men af dygders kloka val,
Af det goda, som I stiftat,
Af de villor I bestridt,
De välgerningar I skiftat
Och de kunskaper I spridt!
Må ert lif, som våren blidt,
Utaf inga qval förgiftadt,
Flyta likt den klara bäck,
Hvilken ren och lugn och täck,
Skuggad af en rosenhäck
Mellan blomster sagta rinner
Utan buller, utan skum,
Tills han lika lugn försvinner,
Och ej ögat mera finner
Hans i jorden gömda rum!

Äfven en djärfvare åtrå är berättigad:

Unge Snille, sträck ditt lopp!
Der, på kullens ljusa topp,
Ler en palm i solens dager,

Ler en krona för ditt hopp
I en frodigare lager:
Fosterlandets tacksamhet,
Likars väl, som du föröker,
Offret, som på grafven röker
Och ditt namn odödlighet!
— — — O! att denna lära drefves
Till hvart samfunds värn och stöd,
Att *i snillet endast lefves,*
Utan det är allting död *),
Att en lärdom duger föga,
Som ej gladt en menskosjäl.
Blifve evigt likars väl
Hufvudmål för forskarns öga! — — —

Men ändå direktare kallades Rutströms talangfulla penna att vikariera för Franzéns. Väl sköttes, under Franzéns vistelse i utlandet, Åbo Tidningar hufvudsakligast af hans faderliga vän Porthan, då och då biträdd af Tengström, men som den senare för tiden var mycket distraherad af olika praktiska göromål och Porthans egen skaldeådra redan sinat ut, viste han intet bättre råd, än att för de versifierade inserat, publikens smak så oeftergifligt fordrade, anlita den omtyckta debytanten i promotionsqvädet. Huruvida denna äfven hjelpte till med prosaartiklar, är osäkert, om ock vissa bland de flera ur utländska tidskrifter lånade meddelandena, exempelvis det om kopporna och vissa andra anonymt „insända“, möjligen kunde förmodas härröra från honom.

Samtliga Rutströms sålunda föranledda poetiska bidrag äro äfvenledes anonyma. Man får dock alldeles icke betvifla deras ursprung, enär hans namn finnes inskrifvet, särskildt vid hvarje, i Tengströms exemplar af Åbo Tidningar, hvarom jag på annat ställe fullständigare redogjordt. De förekomma alla i årgången 1796, och utgöras af öfversättningar, nämligen n:s 7: „Trösten“ och 12: „Hvad jag sjunger och icke sjunger“, båda efter Baggesen, n:s 14 och 20: Horatii oder II, 6 och 1, 14, den förra rimmad, den senare i originalets versmått, n:s 30, 32, 35 och 49: „Sällskapssånger efter Rahbek“. Några referat

---

*) *Vivitur ingenio, cetera mortis erunt.*

torde, såsom prof och läsaren till tjenst, böra meddelas ur den redan ganska sällsynta källskriften.

Se här således de fyra första stroferna af det förstnämda stycket, hvilket redaktören säger sig infört „med mycken förbindelse och erkänsla“:

Viss är döden. Salig hvila
Väntar dig, o! smärtans vän.
Glöm din sorg; de dar som ila,
Snart i grafven sluta den.

Hvad är vänskaps varma glädje,
Famnen af en älskad mö,
Hvad är hela jordens glädje
Mot den visshet, du skall dö?

Gömd i molnet solen kläder
Sig i nattens dunkla hamn.
Snart hon åter ler och träder
Ned i lugna hafvets famn.

Dina dagars aftonstråle
Vinkar dig till hvilans hus,
Denna sälla visshet måle
I ditt öga lugn och ljus. — — —

Sin älsklingsskald, Horatius, sökte Rutström, såsom vi redan nämt, att återge än, enligt tidens allmänna sed, på rim, än åter metriskt. Det förra försöket aflopp, nog släpigt, sålunda:

O! Septim, som färdig är
Gerna med din vän att lida
Alla faror och besvär;
Som en blick af Maurens skär
Och Kantabrens vilda här
Aldrig slete från min sida.
Tiburs fristad, o! min vän,
Bygd af Greska*) flyktingen,
Hvad jag önskar att i den
Få min lefnads qväll förbida,
Att af vandringens besvär,
Hafvets stormar, krigets öden
Trött till slut, i lugnet där
Hvilande, få nås af döden!

---

*) Grekiska.

Föga mönstergilt utföll jemväl öfversättningen i antikt versmått af den bekanta Od. 1, 14: „O navis referent“ etc. Den lider både af tvång och dunkel:

Skola åter till hafs kasta dig, o! galér,
Nya böljor? Hvarthän? O! öfvergif icke
Hamnen! Ser du din reling
Ej hur tom den på åror är.

Ej din bräckliga mast, sårad af Africus,
Dina suckande spröt? Tror du att de förmå
Utan takel att hålla
Mot det starkare hafvets våld?

Inga dukar, ty värr, hela mer eger du,
Inga gudar att mer ropa till i din nöd;
Fast du skryter en Pontisk
Fur, en skogarnes ädling.

Skryter stolt af din ätt, stolt af ett fåfängt namn.
Ingen målad galjon tröstar en sjöman i
Faran. Råds, du ej länar
Dig åt vindar och gyckelspel!

Du som hvälfvande nyss brytt och misshagat mig.
Är i dag mitt begär, är min ej ringa sorg!
Sky det hafvet, som bränner
Mot de ljusa Cykladers skär!

Ojemförligt ledigare återges de mycket omtyckta skämtsamma Rahbekska sångerna, exempelvis den tredje:

Nu mörda i örlog nationerna sig,
Bland kungar, rivaler och lärda är krig,
En strider med svärd och en annan med ord;
Väl oss, som få sitta i fred vid vårt bord.

Om kungarne samlade sig efterhand
Och drucko ett glas till förlikning ibland,
Fick jorden en evig och önskelig frid
Och vinhandelshusen florerte dervid.

Det bittra galläpplet, som lägges i bläck,
Lår göra den lärda så stridbar och käck,
Men ack, om han smaken på vin kunde få,
Han höll sig till det, och lät bläckhornet stå.

O. S. V.

Ofvanför omnämdes Rutströms och Franzéns brefväxling under den senares resa. Ty värr tyckes deraf blott en bråkdel, nämligen några skrifvelser från, men ingen till den senare finnas i behåll, ty annars blefve svårt att inse, hvarför af Wirsén, vår sagesman för det närmast följande, i sin omfattande minnesteckning öfver Franzén, der båda vännernas förhållande till hvarandra så noggrant och pietetfullt skildras, allenast meddelat den enas anpart i det hela. Ett ömsesidigt tankeutbyte låter redan af det skäl förutsätta sig, att Franzéns väg på främmande botten till största delen gick genom samma orter, hvilka äfven Rutström ett par år tidigare besökt. Från vitterhetens vida fält hade de ämnen nog att inbördes afhandla.

Med rätta erinrar af Wirsén, att Franzéns kända beundran för Kellgren ingalunda, ens i yngre år, var kritiklös, och bevisar detta genom ett litet utdrag ur hans bref i september 1795 till Rutström, hvari han med vacker försynthet spörjer: „Var Kellgren då jemt den samma? Var icke hans litterära förhållande i hans senare period likaså manligt och värkligen ädelt, som hans första inträde var kitsligt och sjelfsvåldigt?“ — en uppfattning, hvars rigtighet ingen i våra dagar sätter i fråga. I hvad sammanhang han från Rhentrakten kommit att uttala detta spörsmål, så kort efter skaldens död, veta vi ej, men förmoda, att orsaken dertill varit något yttrande af Rutström, hvilken samtidigt i Åbo samlade prenumeranter till Kellgrens Samlade Skrifter.

Ett några månader tidigare aflagdt besök hos Baggesen, hvars diktning äfven Rutström älskade, föranledde den resande till följande skildring af hans personlighet. „Jag hade väntat att i Baggesens väsen märka det qvickhetens och behagets qvicksilfver, som är i hans skrifter; men hans ögon voro mer dunkla än eldiga, mer ömma och tankfulla än qvicka. Jag förestälde mig honom förut litet Tengströmsk i sina rörelser och tänkte mig få se helst ett litet grand af satirens salt spraka i hans brinnande ögon, men nu såg jag blott på hans läppar ett ironiskt smålöje, som icke skulle missklädt gratierna sjelfva“.

Särskildt i brefven från London (på våren 1796) och efter att hafva sett stycken af Shakespear, deras gemensamma älsklingsskald, uppföras, drefs han af ett oemotståndligt behof att för Rutström gifva luft åt sina känslor. En gång heter det: „När jag ser Falstaff på Coventgarden eller Mrs Teazle på Drurylane — herre min Gud, ropar jag, om nu Rutström sutte bredvid mig och vi finge skratta tillhopa! Och rättnu får jag se Kemble som Hamlet; ja då just ville jag hafva dig här att sympatisera med. Hvad vi skulle slå våra hufvuden tillhopa eller rättare våra hjertan! Hvad vi skulle trycka hvarandras händer med tårar i ögonen! Nå det kommer väl en tid en gång, då vi skola sitta i en liten kammare i Åbo och gråta och skratta öfver Shakespear; jag har tio volymer att väta ner. Du lär tro, att jag är en faslig gråtare; nej, det är sällan jag under min resa haft den njutningen; det tar ingen fart, om man icke har sällskap“. Och någon tid derefter, den 6 maj 1796, utropar han helt hänryckt: „Jag har sett Hamlet, Lear, Coriolanus, Macbeth, Henry IV pars 1, Merry wives of Windsor; är jag icke lycklig“! Man skulle önska dessa hjerteförtroenden återgifna i ett mindre fragmentariskt skick.

När Franzén hemkom, fann han Rutström insjuknad. Det troddes först, att han endast led af en ofarlig flussfeber, men efterhand infunno sig ganska oroande symptom. Först i april märktes afgjord vändning mot hälsa, ehuru hans hörsel försvagats. Det var nu Franzén i Åbo Tidningar, N:o 18 för den 1 maj beklagade „Den olyckligt döfve“ med följande verser:

Farväl, natur och vänner; — Evigt stängd
Från allt hvad skönt och ömt kan själen väcka
Jag släpa skall min ålders tröga längd
I ensligt lugn, som masken i sin snäcka.

Jag lefver, ack! men mina sinnen gå,
Ett efter annat, långt för mig i grafven.
Här på ett näs, hur länge skall jag stå,
Hur länge tvina, lefvande begrafven?

En främling lik, vid skådespelets slut,
Stängd i sin loge, se'n täckelset är fallet,
Musiken tystnat, ljusen släckta ut,
Står jag och lyss än efter sista skallet.

Förgäfves! — Allt är tyst, allt dött för mig.
Jag hör ej lärkan med naturen vaknad,
Och ej den suck, som sakta smyger sig
Ur vänners bröst vid känslan af min saknad.

Okunnig i min vrå om verldens gång
Också i sällskap eremitens like,
Jag lifvets oro känner på en gång
Och tomheten ifrån de dödas rike*).

men denne sjelf skämtsamt svarade i samma tidningsnummer med lika många rader under öfverskrift „Den lyckligt döfve“:

Du sälla döfhet! af ett sakta sus,
Likt aftonfläktens, ljuf du förespåddes.
Du unnat mig ännu vid dagens ljus
Att finna lugnet, innan hvilan nåddes.

Nu nalkas mig, så tysta i sin gång,
Liksom af vördnad, menskorna och djuren.
Jag halft förklarad, njuter på en gång
De dödas ro och lifvet af naturen.

Döf är jag, lyckligt döf för hvarje platt
Och tanklöst ord af tidens gälla dårar.
Mitt öra nås af intet fåningt skratt,
Och ingen mjeltsjuk gråt dess hinna sårar.

„Men näktergalens, lärkans sång, så ljuf!
Du hörer ej!“ — Välan; men I förgäten,
Att ock min natt ej störs af någon uf,
Min dag af ingen kråkas läten.

I lycklig ro för lifvets stormars brak,
Som på en ö emellan båda landen,
Jag sitter trygg, förväntande i mak
Den vink, som kallar mig till andra stranden.

Blott altför snart skulle Franzéns glädje öfver vännens tillfrisknande störas af farhåga att mista honom från sin närhet. Att Rutströms födelsestad Stockholm på honom utöfvade stor dragningskraft det viste man nog; att han förr eller senare skulle vinna fördelaktigare och mer bemärkt anställning än i Åbo, det kunde lätt förutspås af hans mångsidiga och användbara kunskaper. Redan i maj 1796 uttryckte Porthan en aning hitåt, då han skref till Calonius: „Ibland sujetter till Vetenskapsakademiens Sekreterare, menar jag at vår Rutström ej vore den sämste? Han possederar språken, förer en vitter penna, är inkommen så väl i Mathesi och Physiken, som i Nat. Historien, är arbetsam och driftig. Man lärer värkeligen ej ha många tjenligare att välja på?“ Mot slutet af året berättar han ock åt den samme, att Rutström i någon „enskild angelägenhet“ ärnat sig öfver till Stockholm, men derifrån hindrats af sin iråkade sjukdom.

---

*) Denna vers är afskrifven efter senare redaktion i Franzéns Samlade Dikter.

Rutström tyckes hemlighållit sina planer; det sipprade dock fram, att honom på sommaren 1796 erbjudits v. sekreterare beställningen, väl ej i Vetenskapsakademin, men i Patriotiska Sällskapet. Hans öfverresa, ännu som blott konvalescent, i september följande år, gälde denna kallelse. Dock upplyser Porthan: „Han har ej ännu tagit afsked, så att vi ej veta, om han ärnar i Stockholm med allone förblifva eller ej.“

Tiden led utan att besked i saken erhölls. „Har Bror“, frågar Porthan ändtligen otåligt 1797 $^{30}/_{11}$, „något hört till dr Rutström, och om han hos Cantzleren anhållit om permission el. afsked från oss?“ Ja, ännu i påföljande juli saknades härom visshet, hvarför den för akademins bästa så nitiska mannen ånyo ger luft åt sin väl befogade otålighet: „Af den uppväxande ungdomen gifva en Salberg och en Idman hopp om sig at blifva flinka gossar, den förre i synnerhet i Botaniken, och den andre i Zoologien. Just denna belägenhet gör, at vi så mycket häldre behöfde vår Demonstrator här; och om Rutström tagit det partie att i Stockholm qvarblifva, så kunne vi ej gerna tillåta honom at hängla vid b:te syssla, häldst då jämväl Hellenius hela sommaren vistas ute på sin landtgård, hvarigenom Acad. Trägården är utan all tilsyn.“

Omsider klarnade situationen, och Porthan skref misslynt till Calonius 1798 $^{27}/_{9}$: „Ledsamt är, at Rutström öfvergedt oss: det kan ej längre gå an at sysslan på sådant sätt vanvårdas.“ Såsom framgår af ett nytt bref från Porthan till Calonius 1798 $^{5}/_{11}$ hyste man likväl då ännu hopp att få Rutström till baka. Sedan nämligen det nyligen stiftade Finska Hushållningssällskapet beslutit tillsätta samt med 3000 D:r årlig lön och fritt qvarter honorera en ständig sekreterare, „som blir liksom Sällskapets centrum och oafbrutet följer göromålens ked,“ hade Rutström valts till denna befattning, om han vore hugad åtaga sig den. Brefskrifvaren fortsätter: „Då han i det fallet kan bibehålla sin demonstrators syssla, så tycker jag, at han bör antaga tilbudet, heldst han ock då kan vara säkrare om befordran vid Academien. Få se hvad han gör. Jag önskade nog, att han ville komma: styrk honom dertill!“

Underhandlingarna tycktes krönas af framgång. „Nu har d:r Rutström“, meddelar Porthan 1798 $^{29}/_{11}$, „ordentl. förklarat sig villig at mottaga vårt Hush. Sällskaps anbud och hit återkomma; dock ej förr än i vår, i ans. til sin klena hälsa. Som han både har goda insigter och förer en god penna, så kunde til denna post ingen bättre väljas. Imedlertid bärga vi oss på förra sättet.“

Fåfäng väntan! Våren kom och hösten kom, men den som icke kom var Rutström. Huru alla Porthans ansträngningar slutade, synes af den korta notisen 1799 $^{9}/_{9}$: „Sedan intet hopp är, att d:r Rutström hit återkommer, blir fråga hvar vi skola taga en tjenlig och skickelig demonstrator i hans ställe?“ Skälet härtill var, att Patriotiska Sällskapet för att få behålla den eftersökte mannen, sistsagda år utsett honom till sin ordinarie sekreterare med bättre aflöning än han i Åbo kunde påräkna. Hans derefter i Sverge vunna befordringar äro kända. Nu liksom ofta måste vår finska högskola, vid täflan om en framstående förmåga, draga det kortare strået.

Rutström var borta, men hans deltagande för sina finska vänner, liksom dessas för honom, upphörde icke derför. Så väl Porthans brefväxling med Calonius som Choraei med Franzén och den sistnämndes med honom sjelf innehålla derom många vitnesbörd. Porthan, Hellenius, Tengström, Wallenius o. a. vetenskapsmän i Åbo anlitade, än i egna, än i akademins angelägenheter, hans aldrig tröttnande tjenstaktighet, ehuru visserligen inslående korrespondenser endast af omnämnanden kommit till vår vetskap. Mer omedelbara bevis föreligga deremot angående Choraei och Franzéns nära förhållande till honom efter hans bortflyttning.

I d:r Oskar Ranckens lilla, men i flera hänseende upplysande broskyr „Michael Choraeus, Skalden, belyst genom några förut otryckta skriftstycken“ talas ofta om Rutström. Man får bl. a. derur veta, att det merendels var af den sistnämnde vår unga finska diktare infördes i Stockholms vittra kretsar, hos Leopold, Rosenstein, fru Lenngren, Blom o. a. Med Rutström sjelf kom han från första stunden på förtrolig fot. Redan i de närmaste dagarna af sin ankomst till orten berättar han för Franzén, i bref af 1802 $^6/_7$: „Rutström kände genast igen mig, när jag kom in genom dörren, och vi blefvo genast vänner. Han är just som jag föreställt mig, att han skulle vara, och jag har alltid roligt i hans sällskap“. Dagens litterära nyheter är ett ständigt återkommande föremål för deras samtal och bedömanden. De höllo sedan hvardera, den gemensamma vännen i Åbo au courant. Framgent tillkom dock detta företrädesvis Choraeus, ty, skrifver han, äfvenså redan i juli sistsagda år: „D:r Rutström ber mig helsa dig tusenfallt; han gör mig hädanefter till sin handsekter, och skrifver ej så ofta.“ Om „handsekteren“ härvid stundom fattade sitt uppdrag derhän, att äfven meddela något om sin hufvudmans eget, vanligen hemlighållna, författarskap, så störde dylikt säkert icke friden. Exempelvis, då han upplyser Franzén: „Af fru Lenngren fick jag veta, att Rutström skrifvit den bekanta Fredsvisan: den har gjort mycket uppseende i Stockholm. Adlersparre har sjelf enkom varit till Rutström för att få en trogen afskrift deraf.“ Och en annan gång: „Rutström har nu åter skrifvit ett i högsta grad latinskt stycke, som kallas Reglemente för theatern, och som blifvit med mycket bifall läst hos Leopold. Jag ville ha det af honom för att skicka dig, men han sade: sådant der lappri kan man väl visa för herrarne här, men för Franzén duger det icke.“

Ett sista prof af Rutströms tillgifvenhet för Choraeus äro verserna „Vid en Väns Graf, d. 7 Juni 1806“, ty vännen var ingen annan än den unge, altför tidigt skördade finska diktaren. Af sådant skäl, och då sagda verser, tryckta som de äro på ett löst blad, rönt det oförtjenta ödet att af litteraturhistorikerne helt och hållet förbises, ehuru författarns namn läses på sjelfva titelsidan, synas de böra här meddelas. Detta så mycket hellre, som ingen torde förneka dem, jemte större originalitet, minst ett lika högt poetiskt värde som Grangrens kända sång „Vid Choraei Graf“. De lyda:

Store Gud! din godhet evig är,
Och de stunder äro dock så korta,
Som åt glädjens njutning du beskär:
Knapt vi se dem — och de äro borta.

Choraeus.

Och re'n, begråtna vän, du nått _det mörka tjället_
_Der du skall ensam bo_*),
Det stilla, trefliga, på jorden enda stället,
Der vandrarn njuter ro.

Förgäfves letar han, i lifvets hala branter,
Ett fäste för sin fot,
Af hemliga försåt omhvärfd på alla kanter,
Och öppna farors hot.

Förgäfves väntar han af bröder, hvilka svika,
En trygg och hjelpsam hand
Uppå den tunga färd, som tröttar begge lika
Igenom lifvets land.

Förföljd af smärtor, tärd af oro, qval och möda,
Han söker sällheten
Ibland de dödlige: bedragne! bland de döda
Han blott skall finna den.

Den lugna njutningen, den oförstörda friden,
Om någonstäds den fans,
Bekännom, att vår vän förtjente den i tiden.
Men ack; den blef ej hans!

Den var åt hans förtjenst af hoppet tidigt lofvad,
Och lotten, ödet gaf,
Blef att med ärans palm och lyckans rikt begåfvad
Snart sänkas i en graf;

Blef att kanske till lön för dygderna och fliten
Se mången lifvets stund
Af afundsmannen der, och här af hypokriten
Förgiftas i förbund.

Som bäst han lifvets väl i ymnigt mål fått smaka
Som lycklig man och far,
Han strax på dödens vink går bort att bli tillbaka
Det stoft, han fordom var.

---

*) Ur Choraei poem „En tanke på min egen Graf“.

Ändock, hvi klagar jag? Ett lif kanhända diktadt,
En dröm af sällhet blott
Han njöt; det verkliga, hvaråt hans hopp var rigtadt,
Är nu hans trygga lott.

Ett fräjdadt namn, ett lof som ingen tid skall jäfva.
Ett minne ömt och kärt,
Se där de genier, som öfver grafven sväfva,
När stoftet är förtärdt!

Choraeus, detta namn, som vänskapen och snillet
Skall tacka för enhvar
Lycksalig stund, som än blef skänkt det glada gillet,
Än himlen helgad var.

Min vän, jag gråter dig, med bitter känsla gråter,
Men blott ett flyktigt nu:
Tre, fyra andetag kanhända stå mig åter,
Och jag är stoft som du;

Som du från plågan skild, från ondskorna och flärden,
I grafven undangömd,
Som du invånare utaf den bättre verlden,
Men lyckligare — glömd.

Återstår att här fullfölja minnet af Rutströms och Franzéns från ungdomsåren ända till den förres död alt fastare tillknutna vänskapsförbund. Intygen derom äro de mest autentika, ty brefväxling dem emellan fortgick jemväl i tvenne senare perioder af deras lif, den ena började vid Rutströms återflyttning till Stockholm, den andra vid Franzéns bosättning i Kumla. Hänvisande för fullständigare inblick i ämnet till af Wirséns förutnämnda stora arbete, anse vi nog att derur låntaga blott enskilda bidrag för vår teckning.

Alldeles ny, såvidt jag kunnat finna, är bl. a. den hos af Wirsén förekommande dubbla notisen, både att Franzén med en tragedi „Erik Knutsson“ år 1800 täflat, ehuru utan framgång, i Svenska Akademin, och att Rutström varit invigd i förtroendet. Akademin, tillägges det, fann arbetet icke sakna tragisk förtjenst, men ansåg planen icke ega tillräcklig redighet och klarhet. Något närmare härom söker man förgäfves, t. o. m. i Ljunggrens utförliga historia öfver sagda samfund. Af största intresse vore derför att erfara, om möjligen Rutström i något bref lemnat ljus i saken.

Okändt är likaså det „vackra poem“, hvilket den sistnämnda skall hafva tillsändt Franzén med anledning af dennes första hustrus, den älskliga Lillys, död (1806). Af Wirsén meddelar blott tvenne versrader ur stycket; hvarför ej det hela, som dock så väl skulle försvarat en plats i skaldens biografi?

Det politiska brytningsåret 1808 tyckes brefväxlingen varit mycket liflig och kanske i sin mån satt frö till Franzéns senare beslut att lemna fädernejorden. Ingen sådan afsigt framskymtar dock ännu i hans skrifvelse af sagda år den 16 mars. „I morgon, berättar han, torde Ryssarne vara här; vi bli då skilda, bäste Rutström, genom ännu större hinder än de böljor och isar, som hittills skilt oss. Kellgren skref en gång, jag har gråtit som ett barn, nej, jag har gråtit som en man. Det samma kan jag nu säga om mig sjelf. Hvem skulle ej fälla en tår vid den tanken: i morgon kanske är allt det för dig förloradt, som du från din barndom vant dig att anse för blomman af allt hvad du har kärt och heligt, hvarvid hela din tänkande varelse är fäst genom sjelfva det språk du talar och skrifver.“

Det är utredt, att sedan Franzén redan påföljande 5 maj, liksom till ett lockbete, invalts af Svenska Akademin som dess ledamot, Rutström var bland dem, hvilka ifrigast bemödade sig att förmå honom söka fast anställning vid pastorat i Sverige. De under ett par års tid från olika håll utgångna påtryckningarna äro ännu blott delvis kända. I synnerhet saknar man ogerna Rutströms hänsigtliga bref, ty förnämligast dessa tyckas hafva bestämt utgången, medan Franzén sjelf i det sista, t. o. m. efter det han inlemnat den äskade ansökningen, förblef mer än vankelmodig.

Han skref till Rutström 1810, troligen i maj eller juni, ty han har uteglömt dagteckningen: „Jag är åter i samma villrådiga belägenhet som förut. Denna förunderliga vackling härrör icke blott af min ojemna helsa. Min slägt tyckte Stockholm vara nog långt borta, och Kumla förskräcker dem alldeles. De tro sig aldrig mer se mig. . . . Blefve Clara ledigt, så vågade jag utan tvifvel. . . . Fordras ett bestämdt svar, så kan jag ej annat än afsäga mig.“

Redan i bref af 9 påföljande juli förklarar han sig dock nöjd äfven med Kumla, om han finge det, och lofvar infinna sig i Sverige för att ordna det hela: „Ty om saken ännu står in statu quo, torde min öfverresa vara nödig, också för din skull, på det du måtte veta hvad jag vill och om jag ännu har mitt förnuft qvar.“ Verkligen finna vi honom till sammans med Rutström i augusti s. å. besöka Kumla, hvilket han dock först 1812 tillträdde.

I brefväxlingens nu vidtagande sista period ger af Wirsén ordet hufvudsakligast åt Rutström. Detta, väl för att styrka sanningen af sitt omdöme: „Vill man lära känna Rutström i hela sin egendomlighet, då skall man läsa hans bref; han hör till de största mästare, den svenska brefstilen egt, icke på grund af någon glattad finhet, utan på grund af ursprunglighet i tankar och uttryck.“

Smärtsamma förluster hade likväl dåmera anfrätt Rutströms lynne. Hans bref, åtminstone de till vännen på den stilla prestgården, äro vanligen mer kontemplativa än berättande och utmynna gerna i betraktelser öfver jordelifvets förgänglighet. „Sorgen öfver aflidna, skrifver han 1812, ger oss underliga föreställningar. En menniska, som låtit afsåga sitt ena ben, tycker sig ännu ha en liflig känsla i foten af det afsågade benet, ehuru hela foten länge sedan ligger nedgräfd i jorden och förmultnad. Han lider med den, som förut, och delar med den äfven, som förr, den kittlande och behagliga känslan... En annan tanke, som aldrig förr fallit mig in, än nu, men som deremot nästan alltid förföljer mig vid alla de skiften, vid alla de föremål, som möta mig, är denna: så här kommer allt att se ut, när äfven du icke mera är till. Likaså vackra och uppfriskande vårdagar som denna, bli äfven då. På olika sätt skall man äflas och rusta och ha tusende upptåg för sig, som nu. Vid ett nära dödsfall, är det likasom man fastnat qvar i grafdörren, när den slogs i lås, och kan icke slita sig lös.“ . . .

Blott undantagsvis berör han ännu med sin forna liflighet litterära frågor; såsom då han 1820 d. 1 maj, på en gång skämtsamt och eftertryckligt utmanar Franzén att med all kraft träda mot Svensk Litteraturtidnings nedsablande kritik af deras gemensamma väns, fru Lenngrens, skaldskap; äfvensom i sitt tackbref, af d. 20 oktober s. å., att Franzén ej blott efterkommit denna hans önskan, utan tillika tagit hans eget hårdt medfarna Inträdestal i försvar mot de „ströfvande kosackerna“. „Jag vill framför allt“, falla sig hans ord i det förra, „att alla misstankar om räddhåga hos dig att motsäga eller misshaga Upsalienses måtte utrotas, äfvensom jag är öfvertygad om dina sjelfständiga tänkesätt i allting“.

Men Rutströms grundstämning var och förblef den sagda. „Man må säga om döden“, skref han under en sjukdom 1822 till Franzén, „hvad man vill, så är den ändå en dyster och sorglig tanke, som icke kan ha något behag utom för den högst olyckliga. Den har under min lefnad ofta varit hos mig närvarande, och denna närvaro har kanhända haft mycken del i den melankoliska skiftningen i mitt lynne. Jag har sökt dess umgänge med flit, för att vänja mig vid en sak, som icke kan undvikas, och har tyckt mig finna i den stränga nödvändigheten ett skäl till undergifvenhet och tålamod. . . . Mången gång önskade jag din närvaro för att göra min bekännelse; jag har förr så ofta gjort den med det öppnaste hjerta. En annan gång åter, när jag besinnar våra skiljaktiga åsigter af lifvet och dess ändamål, är jag glad, att det långa afståndet oss emellan är ett hinder för allt obehagligt tvistande i så djupa ämnen, kanhända äfventyrligt för en trettioårig vänskap, som jag hoppats skall vara i döden“.

Hoppet hade rätt. Utan minsta „äfventyr“ för deras gamla vänskap, men väl liksom till dess innerligaste bekräftelse, upphörde äfven det yttre afstånd, som skilt dem, när, redan följande år, Franzén, genom sin transport som herde för Klara församling i Stockholm, återfördes i Rutströms omedelbara närhet. Så lefde de ännu trenne år, alldeles som på Åbotiden, i förtroligaste umgänge med hvar andra.

Ja, ännu bortom Rutströms graf (han dog 1826) förevigade Franzén hans bild i den vackra minnessång, hvarur följande verser här anföras:

Detta stoft, hvarpå vi spille
Vår bestörta ömhetstår,
Är det du, hvars ljusa snille
Glänste fram ännu i går?
Hufvud! som, med Mimers lika,

Svar på alla frågor fann,
Hjerta! som ej kunde svika
Någon sak, du trodde sann. — — — —

Förr skall ej ditt namn förgätas,
Än man tidens stunder ser
Blott af ökta skuggor mätas,
Ej af ljusets framsteg mer.
Nej! du glöms ej, der man skattar
Grundlig lärdom och en blick,
Som hvar sak i roten fattar
Lika skarp, som snabb och qvick.

Äfven blomman dock dig rörde:
För allt skönt din själ var varm;
Blott du ej ett anspråk hörde,
Som du strax belog med harm.
Också när du orätt hade,
Spred du ljus och bifall vann.
Sjelfva den du vederlade,
Din förifring älskvärd fann.

Om i striden du bekände
Någon sats, med undran spord;
Om i glädjens stund du sände
Något fjärilvingadt ord:
På din graf dig det förlåta
Dygden sjelf och Sanningen,
Som med Vänskapen der gråta
Och med Menskokärleken.

W. L.

Porthan, Finlands första svenska dialektforskare.

Henrik Gabriel Porthan, den varmhjärtade fosterlandsvännen och mångsidiga forskaren, tillbragte, såsom bekant, sina barnaår i Kronoby socken i Österbotten hos sin morbror kyrkoherden därstädes G. Juslenius, och äfven under studenttiden konditionerade han i närmaste grannskapet såsom informator på kapellansbostället Häggmans i Teerijärvi, hvilket den tiden och ända till 1868, då det blef eget pastorat, var kapell under Kronoby. Den s. k. „Porthans hägg“ därstädes återkallar ännu minnet af hans vistelse på orten.

Då jag för många år sedan var sysselsatt med ordnandet och katalogiseringen af härvarande universitetsbiblioteks manuskriptsamling, blef jag, med kännedom af nyss påpekade fakta, icke altför öfverraskad af att bland andra papper med Porthans handstil äfven finna en liten förteckning*) öfver svenska dialektord och talesätt med öfverskrift *„Werba nonnulla provincialia, in Ostrobothniæ paroecia Cronoby collecta“*. Att en man med Porthans öppna blick under vistelse på en ort med en från högsvenskan så afvikande dialekt skulle fästa sig vid denna och inse gagnet af att uppteckna åtminstone några af dess egendomligheter, var ej oväntadt. Skada blott att han ej gaf sina uppteckningar ett större omfång!

Men så få och kortfattade de än äro, hafva de dock ett alldeles särskildt intresse såsom varande de första direkta upplysningar vi äga om någon af de svenska dialekterna i Finland.

---

*) Det framgår icke med full säkerhet, att *hela* förteckningen är af Porthans hand.

Såsom sådana ådagalägga de, åtminstone så vidt det gäller Kronoby, att allmogemålet icke altför mycket förändrat sig under det sekel, som sedan Porthans tid förlidit, ehuru jag mångenstädes hört äldre personer försäkra, att det „språk“, som nu talas, är mycket olika det i deras barndom å orten gängse.

Dels med hänsyn till denna frågas lösning, dels för att belysa arten af de Porthanska uppteckningarna har jag jämfört de ord och talesätt, som i manuskriptet meddelas, med de nu för tiden i Kronoby brukliga. Dialekten blef af mig på ort och ställe undersökt sommaren 1874, och det är mina då gjorda samlingar äfvensom de upplysningar mig meddelats af stud. H. Ståhl (bondson från Kronoby), som ligga till grund för de anmärkningar [Anm.], af hvilka de Porthanska uppteckningarna [P.] här åtföljas. I dessa senare äro dialektorden trykta med halffet stil, hvaremot för återgifvande af deras nu brukliga motsvarigheter landsmålsalfabetet användts. Texten i manuskriptet är bokstafsenligt återgifven.

[P.] ***Andur*** pl. ***andrar:*** Skid. Hinc est compositum ***Måsa andur*** pl. ***måsa andrar*** sådana skid, som brukas att kunna gå öfver sanka ängar, hvilka annors icke kunde bärgas. Dessa skid hafva en särdeles skapnad.

[Anm.] Nu *an̲dur* pl. *an̲drar* f. och *mosaan̲dur* pl. *mosaan̲drar*. Den neutrala formen skid, som Porthan använder och som ännu i Dalins ordbok (1853) upptages vid sidan af den feminina skida, är numera i finländsk högsvenska alldeles ur bruk gången. — Isl. ǫndurr m., skíð n.

[P.] ***Tök*** adj. fullkokt säges om fisk, kött etc. metaphorice significat duglig, sed ironice fere usurpatur: ***Ja nog ă han tök:*** ja nog duger den något.

[Anm.] Nu *tø̨g*; ordet nytjas blott såsom predikatsfyllnad och är oböjligt. Metaforiskt användes det ej veterligen. Exemplet lyder: *ja nǫ a han tø̨g*. Isl. tókr, norska ldsm. tøk (Aasen Norsk Ordb.).

[P.] ***Skryp*** adj. (hinc verbum ***skrypa,*** subst. ***skrypelse***): Nöjsam, rolig, tidsfördrifvande, de hominibus. Item de rebus, som snart åtgår, blir allt. Et pund smör ***ä skrypt. Skrypa en,*** förkortta en tiden med nöjsamt tal etc. ***Skrypelse,*** ro, tidsfördrif.

[Anm.] Såsom adj. användes ordet *skryp* ej numera om människor, men väl om ting; brukadt såsom attribut till ett substantiv i obestämd form, böjes det m. *skrypan*, f. *skrypɪn*, n. *skrypɪ*, pl. p. 3 g. *skryp*, predikativt eller såsom attribut till ett substantiv i bestämd form är det oböjligt *skryp*. Såsom adv. har det parallelformerna *skrypt* och *skryft*, t. ex. *tǫd'n gǫr skrypt* (eller *skryft*). Såsom verb heter det i inf. *skryp* (med apokopering af ändelsen *a*), pret. *skrypa*, supin. *skrypa* och konstrueras vanligen med adverbet *up*, t. ex. *skryp up nǫn:* muntra upp någon. Subst. *skrypels* eller *skrypɪls* är femininum, saknar pluralis och nytjas blott i sammanställningen *tɪ skrypels*. Adj. *skryp* återfinnes i isl. skrjúpr, i norska landsmål skryp (Aasen).

[P.] ***Tökel*** adv. Ofta.

[Anm.] Nu *tykæl̦ț;* jfr fsv. adv. þykla, þikla: ofta.

[P.] ***Troddå***, Troda, ***gärseltroddå.***

[Anm.] Nu *trǫdu*, pl. *trǫdur* f., *dzæ̜λstrǫdu*. Isl. tróða.

[P.] ***Wäsil*** Stackare.

[Anm.] Nu *væsɪl*, pl. *væsɪlar* m., jfr isl. adj. vesall, vesæll.

[P.] ***Jenist*** härnäst, nästa år.

[Anm.] Nu *jænæ̜st* härnäst, ej nytjadt i betydelsen: nästa år.

[P.] ***Hopas*** mötas, träffas.

[Anm.] Hör väl tillsammans med subst. *hǫp* pl. *hǫpar* f. hop och skulle med landsmålstyper återgifvas *hǫpas*, men brukas ej mer.

[P.] ***Jöutas*** nännas; ***han jöutas int; nog jöutas hä.*** NB fenn. jouta.

[Anm.] Ordet *jǫɪutas* pret. och sup. *jǫɪutast* är mycket vanligt i Österbottens svenska dialekter, åtminstone norr om Vasa, och har icke blott den af Porthan uppgifna betydelsen nännas, hvilken förekommer i det förra exemplet *han jǫɪutas ɪnt*, utan äfven unnas, som påtagligen menas med det senare exemplet *nǫ jǫɪutas hæ.* Om Porthans sammanställning med finska ordet joutaa är riktig, synes tvifvelaktigt, ehuru jag ej ur de nordiska språken kan förklara ordet.

[P.] ***Fäster*** fortare.

[Anm.] Nu *fæstar*, t. ex. *læg a gą fæstar* låt det gå fortare; ordet brukas sällan och är tydligen en komparativ af *fast*, isl. fastr: stark, kraftig.

[P.] ***Junga*** liten matknif.

[Anm.] Nu *ȷugga*, pl. *ȷuggur* m. liten knif, som bäres i ett skildt rum af knifslidan tillsammans med den större *stsɪdknɪvɪn* eller *tælɪknɪvɪn*.

[P.] ***Gräf*** grop, graf.

[Anm.] Nu *græv*, pl. *grævnar* f. grop, graf; fsv. graf, grääff.

[P.] ***Raffil*** prackare.

[Anm.] Nu *rafɪl*, pl. *rafɪlar* m. skälm, skalk.

[P.] ***int wäs hä*** det slår ej felt.

[Anm.] Nu *ɪnt vạs hæ* det gör ingen svårighet, *ɪnt vạs hæ nạ* det betyder intet; vb dep. *vạs*, pret. och supin. *vạst* förekommer äfven i grannsocknarna, såsom Pedersöre, Nykarleby, men är, så vidt jag vet, icke bekant annanstädes ifrån.

[P.] ***Sud*** båtbrädd, sida, ***syda*** vb stjelpa på sida.

[Anm.] Nu *sud*, pl. *sudar* f. och *syd*, pret. och supin. *syd* vb tr. och intr. luta; jfr isl. súð: sammanfogning af borden i en båt, hvaraf vb sýða.

[P.] ***Kringt*** fort, tala ***kringt***.

[Anm.] Ordet nytjas veterligen ej numera; det är ett adverb, bildadt af fsv. kringer: lätt, snabb, isl. kringr.

[P.] ***kopäl*** trilla, vältra, vända: ***han kopla steinan***.

[Anm.] Nu *kopæl*, pret. och supin. *kopla*, vb tr. och intr. rulla, välta: *han kopla staɪnan* han vältrade stenar (eg. stenarna). Jfr norsk. ldsm. kopa: rulle, trille, vælte sammen (Aasen).

[P.] ***Löda*** verb. vända upp stenar med bom. ***Lödo*** subst.

[Anm.] Dessa ord nytjas visserligen ännu i Kronoby, men sällan, i Teerijärvi och Esse skola de däremot vara allmänna. Form: *lød*, pret. och supin. *lød*, med adv. *up* t. ex. *lød up staɪnan*, sbst. *lødu*, pl. *lødur*, f. häfstång. Jfr isl. vb hlœða, no. ldsm. løda hos Aasen.

[P.] ***vind*** sned.

[Anm.] Nu såsom attribut till ett substantiv i obestämd form m. *vɪn̲dan*, f. *vɪn̲dɪn*, n. *vɪn̲dɪ*, pl. *vɪn̲d*, predikativt eller såsom attribut till ett substantiv i bestämd form *vɪn̲d*.

[P.] ***Sköna poikin*** tämmelig, tämmligen.

[Anm.] Adj. *stsʏpna* antyder nu, att en egenskap (god eller dålig) i hög grad fins hos ett subst., t. ex. *stsʏpna poʏptsɪn*, *stsʏpna svɪn̩ɪ*. Det är oböjligt och användes aldrig predikativt. Motsvarande adverb *stsʏpnɪ* betyder tämligen. Jfr(?) isl. skynjugr, no. ldsm. skynugr.

[P.] ***Gorck*** gosse.

[Anm.] Nu *gork̲*, pl. *gork̲ar*, m. Ordet nytjas ännu i Esse, hvars manliga ungdom därför i grannsocknarna plägar öknämnas *æs̲a gork̲an*, men ej mer i Kronoby. Jfr(?) dalskans gorrä (Rietz s. 226 sp. 1), no. ldsm. gorre (Aasen), båda betydande gosse.

[P.] ***Gräckio*** flicka.

[Anm.] Nu *græt̲su*, pl. *græt̲sur*, f. Om detta ord gäller detsamma som om det föregående; Esseflickorna kallas därför i grannsocknarna *æs̲a græt̲suna*. Etymologin är mig icke bekant, ej häller känner jag, om ordet brukas annanstädes.

[P.] ***Ärmklä*** näsduk.

[Anm.] Ordet torde ej mera nytjas i Kronoby. Enligt Noreen: Ordlista öfver Dalmålet fins det i Älfdalen i betydelsen handduk (enl. Rietz s. 848 sp. 2 betyder det hufvudkläde).

[P.] ***Wiwanklä*** Huiwi fenn. NB.

[Anm.] Ordet, nu obrukligt, är det fsv. hviver (sv. dial. hvif, fgutn. hvifr, äldre dan. hvib, hviv) ett slags kvinnlig hufvudbonad, dok, hufvudkläde, se Söderwall: Ordbok öfver svenska medeltidsspråket. Det finska huiwi duk är häraf lånadt (enl. Ahlqvist: Die Kulturwörter der westfinnischen Sprachen s. 157).

[P.] ***Häälan*** axlarne, härdar.

[Anm.] Ordet, som i denna form är pluralis med bestämda suffigerade artikeln, brukas ej mer i Kronoby. Det är det fsv. härþ, pl. härþar, f. skuldra och fortlefver i flere landsmål t. ex. östnyländskan *hæ̨rda*, pl. *hæ̨rdar*, m.

[P.] ***Svanglä*** os.

[Anm.] Brukas ej mer i Kronoby, men väl, enligt uppgift, i Esse: *svaggæɫ*, bestämd form *svagglɪ* ntr.

[P.] ***eismen*** ensam.

[Anm.] Nu såsom attribut till ett substantiv i obestämd form m. *aɪsmanan*, f. *aɪsmanɪn*, n. *aɪsmanɪ*, pl. *aɪsman*, såsom attribut till ett substantiv i bestämd form eller som predikatsfyllnad *aɪsman*. Isl. einsaminn.

[P.] ***skåndä*** dynga.

[Anm.] Nu *skǫn* n., bestämd form *skǫnɪ* 1) Dynga. 2) Om människor föraktligt. Fsv. och isl. skarn.

[P.] ***Tangan*** rotsträngar.

[Anm.] Ordet, som i denna form är pluralis med bestämda suffigerade artikeln, brukas ej mer i Kronoby. Jag känner det från två nyländska socknar (Ingå och Pojo), där det lyder *taggo*, pl. *taggor*, f., jfr NYLAND bd 1 och RIETZ s. 735 sp. 1.

[P.] ***walnas*** om ängar.

[Anm.] Nu *vạɬɳas*, pret. och sup. *vạɬɳast*, vb dep. tvina (om naturliga ängar). Jfr(?) fsv. valen, se RIETZ s. 789 sp. 1 och RYDQVIST: Sv. Spr. L. bd IV s. 365 noten.

[P.] ***Rad*** (brev.), ***radheit:*** snäll, snällhet.

[Anm.] Med det inom parentes satta „brev.“ vill Porthan utan tvifvel framhålla, att *a* är kort. Så är det äfven i ordets nuvarande form m. *radaan*, f. *radaɪn*, n. *radaɪ*, pl. *rada* (såsom attribut till ett substantiv i obestämd form), *rada* (såsom attribut till ett substantiv i bestämd form eller såsom predikatsfyllnad); betydelsen är 1) snabb, 2) driftig, rask. Substantivets form är nu *radaheɪt*, hvilket ord betyder snabbhet, raskhet och är femininum. Jfr isl. adj. hraðr: saadan som fører med rask fart lige frem til maalet (FRITZNER: Ordb. 2 uppl.).

[P.] ***Döuskot*** dufven.

[Anm.] Nu såsom attribut till ett substantiv i obestämd form m. *dǫɯskuan*, f. *dǫɯskuɪn*, n. *dǫɯskuɪ*, pl. *dǫɯsku*, såsom attribut till ett substantiv i bestämd form eller såsom predikatsfyllnad *dǫɯsku*. Ordet användes numera sällan i Kronoby och ersättes af *duvɪan*. Jfr(?) norsk. ldsm. døysen: fugtig og tung, om hø, halm, ved o. s. v. (ROSS: Norsk Ordbog).

[P.] ***Sägar*** om vatten, som suger sig, silar sig ned för backor i myckenhet, ***Back-såg.***

[Anm.] Nu (månne samma verb?) *sæka*, pret. och supin.

sæka, vb intr., men vanligare *sækas*, pret. och supin. *sækast*, vb dep. I flere af Sverges landsmål sika, seka, sega (se Rietz s. 563 sp. 1), isl. siga (jämte síga). — Subst. är *baḵsoɣ*, best. form *baḵsoɣɪ*, pl. *baḵsoɣar*, best. form *baḵsoɣan*; det är ntr. och betyder vatten, som sipprar fram på ett sankt ställe, där stigningen af en backe börjar. Jfr isl. sog och no. landsm. sog bet. 2 hos Aasen, nyl. *sog* källåder. Med hänsyn till dessa förefaller mig Kronobyordets obestämda form *baḵsoɣ* tvifvelaktig, men dess befintlighet försäkras. Den har då förmodligen uppstått till följd af invärkan från bestämda formen.

[P.] ***säko, säkot*** vått.

[Anm.] Nu såsom attribut till ett substantiv i obestämd form m. *sækuan*, f. *sækuɪn*, n. *sækuɪ*, pl. *sæku*, såsom attribut till ett substantiv i bestämd form eller som predikatsfyllnad *sæku* våt, fuktig. Jfr i sv. diall. sbst. sik, seke m. fl. och isl. siki (Rietz s. 563 sp. 1).

[P.] ***Gräfta*** vb & nom.

[Anm.] Nu vb. *græft*, pret. och sup. *græfta* (ofta konstrueradt med *up*) och nom. *græftu*, pl. *græftur*, f. Både verbet och substantivet äro vanliga i Finlands svenska dialekter och hafva ur dem inkommit i vår högsvenska.

[P.] ***Äättän*** något litet.

[Anm.] Nu *æṯan* adv. något litet, förstärkningsadverb till komparativerna *bætar* och *sæm̲bar*.

[P.] ***Piucko*** hvass, kantig, uddig.

[Anm.] Nu såsom attribut till ett substantiv i obestämd form m. *pɪu̲ḵuan*, f. *pɪu̲ḵuɪn*, n. *pɪu̲ḵuɪ*, pl. *pɪu̲ḵu*, såsom attribut till ett substantiv i bestämd form eller som predikatsfyllnad *pɪu̲ḵu*. Ordet har finsk klang (jfr fin. adj. piukka, som dock har en annan betydelse: spänd, trång, knapp), men återfins i flere af Sverges dialekter, se Noreen: Dalm. s. 142, Rietz s. 504 sp. 1.

[P.] ***Häp*** smal högstammig båt.

[Anm.] Ordet torde ej numera nytjas i Kronoby, men förekommer i Västerbotten och Norrbotten och är där maskulint samt betyder båt, tjänlig att begagnas på älfvar, där forsar äro, enl. Rietz (s. 278 sp. 1), hvilken utan tvifvel med rätta anser det vara ett finskt lånord (fin. haapio ekstock af urhålkad asp, jfr isl. espingr). Fsv. haper m. se Söderwalls Ordbok.

[P.] ***Håtul.***

[Anm.] Porthan upplyser intet om ordet, men sannolikt är det en äldre motsvarighet till nuvarande *ho̱rtuḻ*, pl. *ho̱rtuḻar*, m. årtull. Sammansättningens förra led är det fsv. har: årtull (förekommande i Östgöta- och Helsingelagarna), isl. hár: underlag i fartøiets side, hvorpaa aaren i ligevægt bevæger sig under roningen (Fritzner[2]). Dialektordets *r*, som ej fans på Porthans tid, får möjligen tillskrifvas invärkan af ordet åra.

[P.] ***Stråka*** strömmen i en å.

[Anm.] Nu *stroka* utan plur., m. Förekommer med växlande stamvokal (*o*, *e*, *i*, *u*) i en mängd af Norges, Sverges och Finlands dialekter jfr Aasen s. 761 strok, Rietz s. 685 sp. 2 strek, strika, strukk, stråk, strök m. fl., i Nyland ***strɪka***, ***straka***, ***struka***. Jämför också Vilh. Thomsen: The relations between ancient Russia and Scandinavia and the origin of the russian state p. 144 f.

[P.] ***Kinka*** gunga, röras, rulla.

[Anm.] Nu *tsɪgk*, pret. och supin. *tsɪgka*, vb tr. och intr. med alla af Porthan angifna betydelser. Isl. kinka: skaka; ordet återfinnes i flere af Norges och Sverges landsmål.

[P.] ***Brått*** som lägges under häfstången.

[Anm.] Nu *brot*, pluralis lika med singularis, ntr. Så kallas en sten, klabb l. dyl., som lägges under häfstången. Se brått hos Rietz s. 54 sp. 1.

[P.] ***skulla*** 1:mo om det, som synes högt upp öfver horiz. som holmar i siön ibland. 2:do är vackert.

[Anm.] Nu *skuḻ*, pret. och sup. *skuḻa*, vb intr. 1) Hägra. 2) Synas stort och grant på långt håll. Allmänt ord i Finlands och Estlands svenska dialekter, så ock i Sverge (se Rietz s. 606 sp. 2) och Norge (se Aasen skolla).

[P.] ***Jämli*** alltid.

[Anm.] Nu *jæm̱blɪ* adv. alltid; förmodligen återfans i detta ord också på Porthans tid den fornartade inskjutningen af labial explosiva mellan *m* och *l*, fsv. iämlika, iämplika m. fl.

[P.[***stilmoalena*** helt ensam.

[Anm.] Nu *stɪḻmu aɪsman* (se ofvan, ***alena*** nytjas ej). Jfr hsv. mol still, diall. stillman m. fl. Rietz s. 673 sp. 2;

hos Lind: Swänsk och Tysk Orda-Bok, Stockholm 1749, mor („stillmor allena, mutter alleine“).

[P.] ***steiss***

[Anm.] Porthan upplyser intet om ordet; nu *staɪg̲*, pluralis lika med singularis, ntr.: ett bredvid fähuset uppfördt kokhus, hvari det kokas åt kreaturen. Antagligen är ordet uppkommet genom sammandragning af någon äldre form, kanske *staɪkhu̲u̲s*, jfr isl. steikarahús, fsv. stekaʼrahus, stekahus.

[P.] ***kuddo.***

[Anm.] Nu *kud̲u*, pl. *kud̲ur*, f. ko. Allmänt i Finlands och Estlands svenska landsmål.

[P.] ***aale*** plog.

[Anm.] Nu *ǫɫ* ntr., pluralis lika med singularis, bestämd form *ǫɫɪ*: årder. Ordet uppvisar den i alla dialekter, som äga kakuminalt l-ljud, vanliga motsvarigheten mellan detta ljud och hsv. ***rd***. Fsv. arþer.

[P.] ***Nyvällo*** om gräs NB af vall?

[Anm.] Nu *nyvæl̲u*, pl. *nyvæl̲ur*, f. nytt gräs, som uppspirar efter höbärgningen. Porthans härledning från hsv. vall (d. v. s. fsv. valder, valler) är utan tvifvel riktig.

A. O. Freudenthal.

En dansk rejsendes skildring af Finland i det 18 århundrede,

Ved

Julius Clausen.

Amanuensis ved det store kongl. bibliotek i Köbenhavn.

Den danske lærde, Jakob Langebek (1710—75), der har indlagt sig megen fortjeneste ved studiet af dansk sprog og historie, og som har grundlagt det endnu bestående „Selskab for fædrenelandets sprog og historie“, foretog adskillige rejser, mest i antikvarisk øjemed. En af disse förte ham til Sverige, Finland, Ingermannland og Østersöprovinserne — en i hine tider meget ualmindelig Rejserute. På en del af denne rejse har Langebek fört dagbok, der nu forefindes i håndskrift på det kgl. bibliotek i Köbenhavn. Det synes, som om det stykke af rejse-journalen, der omhandler Finland, er fortalt med særegen interesse, om end den afknappede form, som tiden har nödt Langebek til at bruge — vi vilde nu kalde den telegramstil — ikke tillader vidtlöftigere digressioner. Alligevel vil det formentlig være af interesse for finske læsere at se, hvorledes Finland og finske tilstande har taget sig ud for den danske rejsende. Typisk for det pågældende nedenfor meddelte uddrag er de ikke få notitser af kulturhistorisk værdi, som forf. meddeler, medens det ikke faldt i den stuelærdes lod at have øjet opladt for nogen af de skönheder, den finske natur er så rig på, hvilken fejl han jo imidlertid deler med störste parten af det 18 århundredes mænd.

Forf:s egen retskrivning er overalt fulgt.

1754.

Julius

1. Pass af Slotscancelliet i Stokholm blev efterspurt, som jeg af uvidenhed ikke var forsynet med; passerede derfor endelig paa Kongl. Dansk Pass. 8 Karle förde os over Alandshavet.

Aland seer artig nok ud, men Jorden ikke meget dyb eller frugtbar. 7 Sogne paa Landet, som er af mange Elve giennemskaaret. Den förste Ø er Ekerö, bestaaer af et Capell.

Faste Landet Åland synes være mest Sten, ligesom Öland og Gotland. Men Stenen lader sig ikke her, som der, dele saa let i Skiver.

2. Paa Aland god fisk, Aborrer og Gedder, fast i Kiödet og velsmagende. Middelmaadige Heste.

Alands-Rod spurde vi efter, men ingen vidste, hvad det var.

En Flöi af det forfaldne Castelholm Slot endnu i Brug till Magazin, og et Stykke til Landets Fangehus. Det har været bygt mest af Graasten; er omsluttet paa 3 Sider af en Aa, og ligger paa en temlig höi bakke. Kong Erichs Kammer vistes endnu*). Almuen fabulerer, at han af en Dansk Konge skal være tagen til Fange og didsat.

Landreisen over Aland heel besværlig for de mange Vand, man har at passere. Ved Grisselhamn maatte Vognen tages fra hinanden.

Ved Færsund bragtes Kusken, som bandtes med Reb til Axellen af Vognen, circa 1$^1/_2$ Alen efter. Denne Konst övede vi siden med nytte i Finland, hvor de tilfornt ikke vidste den.

Ved Marsund en elændig Baad, slette Broer, og alene en Karl og Qvinde til at hielpe over et stort Vand.

Ved Skorpas maatte Vognen skilles, men anstalterne bedre og flere folk till hielp. Til lykke lode de sig betinge lige til Abo for 14 Plåter.

3. Langs frem igiennem en angenem Skærgaard over Söen. Delen tre mile lang. Og næsten ei længer fra Land, end vi nogle Alen, undertiden to à 3 kunde naae landet.

Paa selve Aland taler folket Svensk, men paa det fleste af disse smaae Øer vare finske Colonier, som ikke forstode et Svenskt Ord.

---

*) Erik XIV sad i kort tid fangen her. U. A.

I Abo paa Brinkarna hos Hr Alén, næsten det eneste Sted i Abo, hvor fremmede skikkelig kan logere. Vi spisede i samme logement. Hofretten, Præsidentshuset, Raadstuen, og vor Værts Hus de beste Stenhus i Staden, Resten af Træ. Mangfoldige smaa Veder-Möller omkring Staden.

4. Kirken stor nok og anselig, ligner i bygning Upsala Domkirke, synes bygt i 14:de Sec. Ilden har og der giort Skade og fordert de ældste Monumenter. S. Henrics reliquie. General Stålhandske i en prægtig arbeidt Tinkiste begraven. Biskop Magni Grav-Chor & Denne Biskops Vaaben findes i mange Kirker i Finland paa Stole og i Vinduerne, hvoraf sluttes, at han har ladet Kirkerne reparere og maaske nogle bygges.

Aura Aa flyder midt igiennem Staden, gaaer ud forbi Slottet og ned langs Pladsen, paa den ene Side en Rad Huse og finske Kirke, paa den anden mest broer. 2:de Kornmagaziner af Træ, bygt paa Pæle i Vandet. God Ordning og Politie i Abo. Godt Træsted, billig Pris paa Oxekiöd, Fisk, Smör, Æg etc. Landshöfdingen Lilieberg har ladet den Indretning giöre, at der hver Dag bliver indfórt frisk Kildevand, hvoraf Kanden kan haves for en Øre K. Mayest.

En helsebringende Kupis uden for Staden, hvorom var en Disputation.

I Abo Uld-, Linnet- og Tobaksfabriquer etc. Handverkerne her som andensteds i Riget uskellige nok, og slet Arbeid. En fremmed Maler. Handelen nogenledes, drives dels med udlændske dels med egne Skibe, hvoraf nogle gaaer paa Portugal og Frankrig og i Middelhavet, ellers handles mest med Stokholm. Exportere: Bielker, Bræder, Tiære, Næver etc.

En Skibsbygmester har sit eget Værft og bygger meget for Kronen, og Alt for billigere Pris end andensteds i Riget, siden Birken haves for liden Kiöb. En incommoditet, at de ikke kan gaa op til Staden med store Skibe, men maa lodse en fierdingvei fra Staden og siden före sine Vare ind med Baade eller andre smaa fartöier, hvoraf hver Borger har sin, men ingen er at faae til Leye.

Tobaksplantager giöres her ikke saa meget af som andensteds i Sverige.

Ved Abo Academie i det höieste 500 à 600 Stykker

Studerende. Professores 12 à 13 temmelig gode Mænd. De Studerende deles i Fenni og Sveogothi; de förste igien i Austofenni og Austofenni*), hvortil og hörer Alandi. En Professor, som her er flittig, skal kunne giöre sin Lön til 1000 Plåter om Aaret, men det er rart nogen driver det saa höit.

Runsala, en Ö, $^1/_4$ Mil fra Staden, midt imod Kiöbmændenes Nederlags Plads, er Landshöfdingen paa sin Lön til Ladegaard anslagen. Han er en god Landmand, ligger flid paa Avl og Fæ-Sködsel. Landshöfdingen berettede, at i 6 Aar var Folkene i hans Landshöfdingdöme blevne 10000 flere end för.

NB. Den lædskende Kraft af Myrertuerne med den flade Haand at röre og afslikke. Den obstruction Biörnen samler ved sit Stilleliggende om Vintren, curerer han om Vaaren med at æde Myrer.

I Finland bruges Rior til at törre Sæden, hvilken derved længe kan forvares. Höet slaaes her paa et besynderligt Sæt, i det Karlen i ret tempo slaaer baade frem og tilbage, saa græsset afhugges grumme meget ujevnt.

En tam Ælg-unge (ung Elsdyr) gik i Landshöfdingens Gaard. Han beretter, at han havde sendt til H. Maj. som en Raritet et flyvende Egeren med 2 Svandser, som ellers ikke saa ganske sielden skal findes i Finland.

Landshöfdingen har selv reist meget, og derfor des mere höflig mod fremmede. Han tilböd sit promotorial til Reisen.

I Rendanecki. Ingen Rudera der af det förste Biskops Sæde at finde, saa fremt det ikke vare de skur, som $^1/_4$ Mil derfra er bekendt under Navn af . . . closter, som vi saa Levningerne af paa en Odde eller peninsel, af Aurajoki og en mindre Aa formeret. I Kirken S. Henrichs Billed, hovedlös, holdende for sig paa Brystet sit eget hoved med Biskopshue paa. *14.*

Nogle gamle fragmenta af trykte latinske Psalteria og Missalia. I et af samme Psalteriis i liden folio læses denne Slutning: Cuncta regeres**) o. s. v. — Paa en anden Bakke lige over for S. Mariæ Kirke ligger S. Katherinæ Kirke. De kaldes Systre Kirker af den Fabel, at de af tvende Systre skulde være bygde.

---

*) Manuskriptet har denne text, der imidlertid jo er meningsforstyrende. U. A.

**) Her anföres et stykke af en kirkehymne på latin, der forbigås som formentlig interesselös.

Prof. Menander havde endeel gamle tydske og engelske Sølvpenge af 10 og XI Seculis, fundne i Österbotn, deriblandt Sancta Colonia, Ottonis, Canuti, Etelredi; ja en eller anden Orientalsk.

Prof. Prytz laante mig en Dansk lovbog, skreven circa 1580 eller för, siden dette Aarstal stod paa bindet. Derunder stod det bekendte Sultans bref til K. Christoffer. For i Bogen staaer: Marten Jenson. Hunc librum dono mihi obtulit Moschoviæ 1631, Martinus Rosenvingius. In servio studiis Ivari Preipp, Moschoviæ 21. Augusti 1631. Bogen berettede Hr Prytz sig af en russisk Legations Secretaire have bekommet.

Ellers ingen Antiqviteter i Abo. Finland mager paa deslige ting. För de Svenskes Didkomst haves ej mindste Efterretning om dette Land. Ingen Kunster, og ingen beskrefne Monumenter för de Tider. Nogle Gravsteder skal man dog have fundet, som af Graasten til 5 à 6 Alnes Höide in forman pyramidam var sammensatte. Skade, at man ingen saadan har aabnet eller ladet aftegne. De skal ej findes ved Sökanten, men oppe i Landet, saaledes Savolax, Tavastehus, hvor ellers ogsaa de bedste og frugtbareste Egne af Finland.

Paa S. Heinrichs Monument i Nausis, et meget fint Arbeid, til hvilket accurat at aftegne den flittigste Ridser kunde behöve nogle Uger. Man har det nogenledes i de trykte Disputatser.

Vejen til Nausis og Wirmö heel angenem, Ager, Enge, rindende Bække, Gran- og Löv-Skov. Finne-Bönderne synes store og stærke, men lade og drikfældige. Præsten i Wirmö havde opfundet endeel fiine Lecrarter, hvoribland noget blaaler med bergblaat indsprengt. En Surbrynd havde Præsten og fundet paa sin Mark, god for Steen-Smærte.

17. Paa Udrejsen fra Abo saaes den Kilde, som Landshöfding Lilieberg havde ladet bygge et Skiul over, og derfra daglig förer friskt Vand til Staden.

Custö, et i de catholske tider bekiendt Biskops Slot, er nu Øverstes Bastille og beboes af Oberst Stakelberg. Jeg vilde efter Löfte været der over, men kunde ingen baad faa over Vandet, og paa denne Side vare alle Folk i Marken.

Reiste saa over 6 Mils Vei bland bare Finner. Paa de fleste Gæstgivergaarde er dog gierne en, som forstaar Svensk, undertiden træffer man nogen Skuts-Poike, som har tient i Abo. Folket overalt simpelt, og ligesom Creaturerne, uvan ved Reisende. Hestene stædige i Bakkerne, og Folkene vidste lidet at hielpe. Vi maatte forsöge adskillige Kunster med at spænde Hestene omkring og de to förste fra; saa droge to det, fire ei tilforn vilde eller kunde. Paa andre Steder ogsaa Hestene meget tvære og malitieuse til at staae, de ere middelmaadig store, men massive og kunde blive stærke Dragere, om de bleve tilvante. Qvindfolkene före foder, og straks i Finland. Bönderhusene i Finland af samme facon, som de i Estland, dog disse sidste noget bedre indrettede, firkantige, tækkede med törf eller halm. Ingen Vinduer, ingen Storstuer og ingen Loft uden taget, som er under med brædder beklædt. I Stedet for Vinduer er midt paa Væggen en eller anden Glug, hvor Rögen gaar ud.

18. Svensby eller Svenskby den förste Gæstgivergaard i Nyland, mærkværdig, fordi man her finder begyndelsen af den Colonie, som af Svenske i Kong Johans tid og siden er bleven sat i hele Nyland. Her er fremdeles i Finland slette Anstalter till Skuts for Reisende. Vi maatte vente i 6 eller 8 timer. Imod Helsingfors begyndte Folket atter tale Finsk, og siden hele Finland igiennem.

20. Helsingfors en liden Stad, har en god Havn, ligger som paa en peninsel med Bierge paa de 3 Sider og Grund imod Havnen. Ingen ordentlig Gæstgivergaard.

Sveaborg fæstning bestaaer af 6 eller 7 smærre Verker, som hver for sig paa adskilte Holme ere i form af smaa fæstninger bygte. Murerne, som gaae til Vandet, ere af Graasteen, med Hvælvinger udi og ved Siden Tegl-Vegge, at Folkene kan boe derudi, saalænge her arbeides. Murene 6 Alner tykke og nok saa höje, hvor de ere lavest. De ere höjere ved den ene end den anden Side. 60 Tönder Guld skal det have kostet allerede. Gustafsswerd er af disse den, som mest forsvarer Indløbet, som her er saa smalt, at icke mere end eet fartöig tillige kan komme ind i Havnen, hvilken er fuldkommen dyb og kan rumme 3 Orlogsflaader. Her ere vel flere Indlöb, men grundede, og for smaa fartöiyer. Obr. Ehrenswerd har giort planen til denne fæstning og selv commanderer dens Anlægning, hvorefter og Staden till Landsiden skal blive bedækt.

Vi saae her et Slags Sko, kaldet Pickhor, som halve Stövler eller som frantzosernes brodequins, hvilke overalt i Österbotn skulle bruges og være meget magelige. Officererne paa Sveaborg gaar med dem overalt, og Kongen, da han vor her, fik Model deraf. De har ingen Hæle, og række allene til Læggene eller midt paa Benet, med Spids eller Klo frem for Tæerne.

6000 Mænd arbeider nu paa Fæstningen, og siden skal Garnizonen være 4000. Nu skal aarligen 3 tönder guld til Soldatesquens fornödenhed roulere blandt Borgerskabet.

Om et Aar ventes alle Holmenes Verker blive færdige og om 5 à 6 Aar Stadens övrige fæstning. NB. Paa Landsiderne af fæstningen höje Borge, som maaske i fiendetid kunde for samme være farlige nok.

Udi Helsingfors en Russisk Trægaardsmester med 3 à 4 Folk af samme Nation, lejer et Stykke Jord for 2000 Dlr. R. aarlig, som ellers ingen gav 300 for, hvoraf han forsyner Staden med Grønt. Russerne ere meget om sig, og lade sig oftest nöje med en liden Vinst.

21. Paa Udreisen saas Stadens Köer, skionne og store. En Mils vei fra Staden módte vi General Aminhof, som efter Hamilton skal commendere dem af Armeen, som arbeider paa fæstningen.

22. Skiönne og bidske Hunde næsten overalt i Finland. Borgo, en ringere Stad end Helsingfors, ligger höit og artig paa en Sandbakke med en liden Aa nedenfor, hvori smaa baade bruges, skal være anlagt midt i XIV seculo. Biskops Sæde og Gymnasium næsten det fornemste her. Paa Siderne ere skovoxne bierge, og ikke langs fra en temlig god Surbrynd.

Intet Bröd her at faae uden Arboga Kringler.

23. Past. Stark i Lovise havde ved sin flygtning foræret sit Mineral Cabinet til Gymnasiet i Borgo, og havde intet synderligt til overs af sine Curiositeter. Han visede en Russisk Magnet, skión og sterkdragende.

Et Opus Archimedeum eller en Samling af Solvisere i et eneste Stykke lignende en Globus. Vi hörde siden i Wiborg, at han der af Consistorium var valt til Dom-Provst, hvortil intet fattedes uden Övrighedens Consens. Hidtil have de i Wiborg mest faaet sine Prester fra Finland; men herefter mener man det dermed efterhaanden ophörer.

Anlegningen til Lovisa er temmelig vidlöftig, Gaderne bredere end i andre Svenske Stæder. Mangen Sten sprængt, ellers ikke vidt med fæstningen avanceret. Grunden skal ei være fast nok. Fartöiyerne maatte ligge langt ude paa Reden og med baade losses. Nu laae her ikke mere end et eller andet Compagnie i Lovise, og Arbeidet gik sagte, siden forcen blev brugt til Sveaborg.

Sidste Svenske grændse Ort heder egentlig Lille Aborfors, siden Russen har det store, som ligger nogle fierdingveis paa Russisk Side.

Passet meddeltes af Landshövdingen Nordenschöld i Lovise, blev af Post-Commissarien Duncan i Aborfors paaskrevet, inden vi fik Lov at passere.

Kymene Elv, siden sidste ferd; deler Sverige fra Rusland. *24.* Broen over Elven har Russen inde, som ved ankomsten aabnede Bommen, og vi kom strax til Ryske Vagten.

Capitain Kramer, som er tydsk, er en studeret Mand, forstaaer og Svensk og Russisk. Han paaskrev Panins Pas, de andre sagde han behövedes ikke.

En Soldat skulde visitere os, om Vi förde Russiske Kobberpenge ind, for at expediere os hastig, lod han sig med nogle piecer afsone.

Vi passerede 6 à 8 aaer, ved hver russisk Vagt, og ved adskillige-smaa opkastede Jordskandser, som ei alle endnu vare færdige, men synes at kunne skaffe en fiende ved Indfald noget at bestille, inder han kommer over dem. Ved en Savmölle traf vi en gammel Mand, som talede Svensk, hvilket er rart nok paa Russiske Siden, endskiönt nogle Bönder i de nærmeste byer dog endnu forstaae lidet Svensk.

Vor Vert i Fredrikshamn havde for kort siden haft en stor Uleilighed formedelst Rhabarbaræ udförsel, som i Rusland under lifsstraf er forbuden.

Garnisonen 2000 Mand. Commendanten Stupisen en Liflænder og artig Mand. Lieutnanten, som havde Vagt, var en Russisk Knös og forstod lidt tydsk.

Fæstningen, i sær til Svenske Siden, smuk nok, men synes ikke at kunde være meget fast formedelst det löse og sandige Jordsmon. Staden udskiber aarlig 10000 Tylter Bredder, og omtrent 4000 törrede Træer, men tilforn mere af det sidste Slags, da begge Sider var under een Regiring.

26. Wilmanstrands fæstningsverker proportionerede efter Staden, dog arbeides paa deres forbedring.

Statholdren Kallman en Liflænder, för været Major, sorterer paa vist Sæt under Gouverneuren i Wiborg. Maae, foruden Tysk og finsk, forstaae Svensk Lov, som endnu her i Landet er brugelig.

Alle Acta publica föres paa Svensk, men refereres paa tydsk eller Russisk. Ere derfor Secreterere i alle disse Sprog fornödne. De Russiske Soldater klagedes meget over, at de övede altfor mange Excesser paa Borgerne. Svensk 1 og 2 Öres Stykker af Kobber bruges i Landet lige til Wiborg.

En fierdingsvei fra Staden saae vi Taarnene af Slottet og Kirkerne. Fæstningen og Stadsbygningerne bedre end de forhen i Finland sete. En Hoben Udenverker af huggne Graasteen og töre Graver. Husene næsten alle af Sten og af gammel architectur.

General Keiserling, en Curlænder, har en artig frue, som har været Keiserindens Hofdame. Tracterede med et Slags Vin, som brulerede sterk, og som hun selv havde prepareret af Birk-Lage. Meloner fik vi som en raritet der paa Stedet. Pærer kan i Finland ikke trives.

Ingen Monumenter nu övrige i Kirkerne af dem, som i Brenners tid hafve været.

Söfarten temmelig god. Magazinerne bygte paa Pæle ved Stranden, at Skibene kan ligge til.

Ingen Landtold hverken her eller i andre Russiske Stæder. Men for ind- og udgaaende Varer giennem Sötolden betales visse pro cent. Exporterne ere her de samme som i andre Finske Stæder: Bræder, Tömmer, Tiære etc.

Wiborg og dets District regieres efter Svensk Lov, saadan som de var til Nystedske freden 1720. Dog bruges og codex Fridericianus in subsidium juris. I de sidst conqueterede provincer i Finland bruges Kong Fridriks Lov.

Almuens Skatter og Udgifter skal være en tredie deel mindskede, sidan Landet blev russisk, og Stæderne skulle endnu have sine Friheds Aar.

Garnizonen bestaar af 2000, og desuden ligger her 2 felt-Regimenter eller 3000 Mænd, som om Sommeren camperet udenfor Staden, men om Vintren ligge i Caserner som den övrige Besætning.

Ryssiske see rige og haarföre ud, og ere vel klædte. Grönne Kiortler, röde Veste, blaa Kapper, som de artigen bære sammenbundne over Axlerne. Om Sommeren spare de deres Kiortler og bruge de röde Veste med en Smule grön Opslag i steden for Kiortler og har derunder en hvid lintröje i steden for Vest. De bære og om Sommeren hvide lærreds buxer, som giör dem lette og vege. De holdes stedse, endog uden nödvendighed, i March og Exercering.

En Soldat faaer 6 Rubler i Gage om Aaret, og ikkun 3, naar han ligger i garnison. De betales i 3 terminer, da en Marqvetenter tager Rublen af 10 à 12 Soldater, kiöber ind for dem og bespiser dem derfor. En Soldat faaer desuden om Maaneden 3 Leffel Rug eller $^1/_2$ Tönde, 2 Stob Hafregryn, og 1 Stob Salt. Halvparten af Soldaterne skulle være gift. Fra det en Soldater-Sön fódes, faaer han $^1/_2$ Leffel Rug om Maaneden, og naar han bliver större en heel, men ingen Klæder. Med det samme er han forbunden til at blive Soldat. Soldaten faaer om Aaret 1 par Stöfler og to par Sko. Rysland har i Finland og Egnen der omkring over 15000 Mand, som de inden 8 dage kunde have samlede paa Grændsen, nemlig i Fredrikshamn og Wilmanstrand 2000, i Wiborg 5000, i Petersborg 10 à 11000.

Landet endnu bjergigt med Gran og Lövtræer. Smaa *28.* Marker mellen Floder beligne. Agerdyrkningen der i Landet behöver en Hoben at forbedres. Districten her bestaaer mest af en Slags Steen, som af sig selv forfalder, bliver först til smaa Steen, siden til Grus og Sand. Selv store Bierge saaledes; synes være samme Sten, som kalde Silffrätsteen.

Skov nok, men efterhaanden tages brav med, og bruges en stor Del til broer eller Land-Vejene, som dermed langs igiennem er lagt.

Imellem Wiborg og Petersborg saae vi knap 2 Gaarde, men slet ingen byer. Alting syntes gandske öde, og Egnen mager, indtil vi kom 2 à 3 Mile nær Petersborg.

Russerne have noget lange Hold, för man skifter Heste, 2 à 3 Mile. De kiöre bedre end Finnerne, men foder og bedre med Hafre.

Vi standsede om Natten i et Hul eller Vandpuds, som skaffede os nok at giöre, inden vi kom op, Vi havde et par smaa Finske Skutspoiker med, som ikke kunde hielpe og ikke forstaae os. Vi fik endeligen fra Skoven hielp og slap op. En del Jægere til Hest med store Hunde og deres Horn, kom frem og tilbage forbi os, og giorde en farlig Larm der i Skoven med Skrigen og Tuden.

* * *

Rejsen går dermed ind i Rusland, hvorfor vi på dette punkt slipper vor fortæller.

Runebergs öfversättningar från antiken.

Som hvar man vet, skydde Runeberg icke öfversättningar, ännu mindre skydde han antiken. Men af direkta öfversättningar från antikens skalder har Runeberg offentliggjort, såvidt jag kunnat finna, endast tvänne; ingendera är intagen i hans samlade eller efterlämnade skrifter.

Runebergs öfversättningar från tyskan, bland hvilka de serviska folksångerna böra inbegripas, kunna väl icke sägas utgöra en alldeles nödvändig beståndsdel i mästarens skaldskap, men intaga likväl så till innehåll som omfång en betydande del af hans dikter. Runebergs beröringar med antiken åter äro så många och så afgörande*) för utvecklingen af åtminstone hans diktform, att de utan vidare ordande ligga för öppen dag. Det är nog för vårt tillfälliga ändamål att erinra om Runebergs skämtsamma diktförsök på grekiska språket, om de homeriska vändningarna i poemet „Vargen“**), om hans latinska disputationer med ämnen ur den antika tragedin, om hans af lärjungar berömda värksamhet som latinlärare och om hans tidigare och senare efterbildning af hexametern och andra antika versmått. Redan dessa väsentligen yttre omständigheter låta oss finna det egendomligt, att Runeberg så litet sysselsatt sig med att till svenskan öfverflytta stycken af den antika poesin, som han så högt värderade och så grundligt studerat.

Måhända bör orsaken till detta förhållande sökas däri, att Runebergs ursprungliga skaplynne icke ville finna sig i de många bojor af olika slag, som efterbildningar från antiken föra med sig, medan hans skaldegenius däremot kände sig betydligt mindre bunden vid öfversättandet från tyskan. Måhända kan orsaken också sökas djupare; det är dock en i grunden väsentlig åtskilnad mellan de antika skaldernas och Runebergs hela åskådning och poetiska intentioner.

---

*) Om Runebergs förhållande till Sofokles jfr Chr. Cavallin i Nordisk tidskrift 1879 s. 501 ff.

**) Jfr C. G. Estlander i Svenska Literatursällskapets i Finland Förhandlingar och Uppsatser 4, sid. 61 f.

Huru som hälst, saknar det ej intresse att närmare skärskåda Runebergs två öfversättningar från latinet, ty därifrån härstamma de båda.

Den ena är ett „epigram efter Ausonius“, intaget i Helsingfors Morgonblad den 6 juli 1835.

Aldrig beredde en man, olyckliga Dido, din sällhet:
En förgås och du flyr; *en* från dig flyr, du förgås.

Runeberg kunde utan att behöfva frukta en jämförelse i en not anföra originalets ordalydelse:

Infelix Dido! nulli bene nupta marito:
hoc pereunte fugis; hoc fugiente peris.

Större uppmärksamhet förtjänar den andra öfversättningen, nämligen af Tibulli andra elegi i första boken, intagen i Helsingfors Morgonblad den 6 juli 1832.

Skalden vill döfva sin kärleks sorg med vin:

Hemta mig safter, med vin förjaga de nya bekymren,
Tills att den tröttes blick slutes besegrad af sömn.

En grym bevakning håller honom från hans älskade. I bevekande ordalag vänder han sig till hennes dörr. Må Delia visa mod: kärlekens gudinna bistår de modiga, hon leder de älskandes steg och lär dem hemliga vinkar i äkta mannens närvaro, hon skyddar dem för all fara. Intet skall häjda älskaren på hans färd till Delia, och deras hemliga kärlek skall ej röjas. Ja hennes make skall ej tro något tal om dem; det har lofvats skalden af en sannspådd sierska, mäktig af de underbaraste ting. Hon skall förblinda mannens ögon, såge de än det värsta. Men andra älskare må Delia hålla fjärran, dem skyddar ej förtrollningen. Dock hvad skall man tro! Samma sierska lofvade lösa skalden från kärlekens fjättrar — dock, han bad ej om fullständig frihet, utan blott om en besvarad kärlek; han ville icke ens kunna vara Delia förutan.

Så långt, till och med 64:de versen, öfversätter Runeberg Tibulli distika, och en rad tankstreck få ersätta de öfriga 34 verserna hos romarskalden, hvars fortsatta tankegång är denna. Han vill icke mot något i världen bortbyta sin kärleks lycka. Men i hvad, frågar han, har han förgått sig mot Venus; henne vill han på alt sätt blidka. Må man dock ej håna honom; kärlekens makt är stor. Till sist anropar skalden Venus om förskoning.

Hvarför har Runeberg utelämnat fortsättningen? Är det blott en tillfällighet, en afmattning i intresset? Därpå kunde möjligen det något mattare slutet af hans öfversättning tyda. Men man kan äfven göra gällande att Runeberg med afsikt följt de utgifvare, som vid 64:de versen antaga en ny dikts början. Runeberg kunde ha begagnat t. ex. Heynes upplaga*). I själfva värket har dikten icke förlorat på uteslutningen, utan tvärtom vunnit i enhet och afrundning, då man kan betrakta Runebergs sista verser som en epigrammatisk afslutning.

En tredje synpunkt kunde ännu ifrågakomma: det finnes två anstötliga ställen i Tibulli fortsättning. Men i sin helhet är denna del icke betänkligare än den föregående, som Runeberg offentliggjort, hällre tvärtom. Man bör dessutom erinra sig att Runeberg genom själfva valet af ämne skattat åt sensualistiska inflytelser, liksom han gjort det i några andra frambringelser af hans dock i grunden så kyska sångmö, och just frambringelser från denna period, såsom „Till oron", „Den älskande", „Den väntande" och „Svartsjukans nätter". Så innehåller också poemet „Ungdomen" reminiscenser af Horatii epikureiska lifsåskådning, och „Kyssen" („Jag kysser dig" etc.) påminner ej så litet om Catulli delikata kyssdikter.

Gå vi nu till en närmare granskning af Runebergs öfversättning, se vi den besanna de få yttranden vi ha af Runeberg om andra af hans öfversättningar: han har ögonskenligt eftersträfvat så stor trohet som möjligt gentemot originalet, icke blott i meter, utan ock i uttryckssättet. Afvikelserna utgöras förnämligast af sådana fall, i hvilka antingen ett svagare eller ock ett starkare uttryck användts i öfversättningen. Till de förra kunna efter en nog sträng räkning följande ställen hänföras:

---

*) J. H. Voss kallar uttryckligen fortsättningen den 3:dje elegin. Men hvarken hans upplaga eller öfversättning synes Runeberg ha användt.

v. 1 safter *merum*
v. 2 sömn *sopor*
v. 3 vinberusade *multo perfusum tempora Baccho*
v. 4 kärlek med (lindrade) kval *infelix*
v. 7 må drabba *verberet*
v. 11 yra *dementia*
v. 18 med rigel *fixo dente*
v. 22 förtroliga *blanda*
v. 27 äges (af kärleken) *tenetur*
v. 28 hans är ej (att frukta) *non decet*
v. 39 ej tystlåten *loquax*
v. 44 ändrar (loppet) *vertit*
v. 55 ej (tro) någon *nihil cuiquam.*

Såsom redan antyddes, måste slutet af Runebergs öfversättning anses något svag i jämförelse med originalet:

Ej att min kärlek skulle förgå, att bevaras den skulle,
Bad jag; ty dig försmå vill jag ej kunna engång.

Non ego totus abesset amor, sed mutuus esset,
orabam; nec te posse carere velim.

Endast på två andra, mindre betydande ställen*) synes Runebergs öfversättning icke rätt väl återge Tibulli tanke: v. 10, där originalets *furtim* och *aperta* ej tillräckligt framträda, och vv. 19—20, där likaså orden „beträda“ och „smyga vår fot“ ej uttrycka motsatsen i latinet mellan *decedere* (eller *derepere*) och *pedem ponere.*

Mot de svagare uttrycken i öfversättningen kunna ställas följande, i hvilka originalet på ett lyckligt sätt öfverträffas i kraft:

---

*) Jag undantager härifrån v. 7, där Runeberg följt samma mindre lyckliga läsart som Heyne: *domini* i st. f. *dominae.*

v. 1 *compesce* förjaga
v. 5 *Nam posita est nostrae custodia saeva puellae* Se, en förfärlig vakt är satt för min älskade flicka
v. 7 *difficilis* grymma
v. 11 *mala* förbannelse
v. 17 *favet* är den skyddande
v. 19 och 56 *molli* svällande
v. 29 *pigra frigora* förstelnande köld
v. 30 *multa decidit* ur skyn svallande störtar sig ned
v. 40 *esse e* sprang fram ur
v. 41 *huic* hans prat
v. 42 — krafts
v. 43 *de caelo ducentem* från himmelens hvalf nedleda
v. 46 *devocat* befaller ned
v. 47 *infernas* ur Orkus
v. 52 *feros canes* (Hekates) skällande vakt
v. 56 *non sibi* sitt öga ej engång
v. 59f. *amores solvere meos* göra ett slut på mitt tända begär
v. 62 — en krets.

I vers 41 tillägger Runeberg orden „Dock han må yppa“, som afgjordt förtydliga Tibulli mening och förmedla den något abrupta tankegången.

Mot vanligheten i poetiska efterbildningar af olika slag synes sålunda Runebergs öfversättning erbjuda något flere kraftigare pointer än originalet.

Hvad versbyggnaden angår, är pentametern fullt korrekt, med endast daktyler i andra vershälften och med regelrätt cäsur. I hexametern iakttager Runeberg i de flesta verser af dikten god antik cäsur; men i några fall är cäsuren från antik synpunkt af svagare art, såsom i följande verser:

Henne jag sett från himmelens hvalf nedleda dess stjärnor —
Lyster det, jagar han skyarna bort från den mulnade himlen.

Exempel på en god logisk tredelning af hexametern*) erbjuder denna vers:

Man eller qvinna, || eho mig möter, || bespejen mig icke.

---

*) Jfr Om Runebergs verskonst, här ofvan sid. 13.

Jag har här icke berört den vackra sång om Kolonos, som Chrysanthos i den bekanta dikten „sjöng efter skalden“, Sofokles (Oed. Col. v. 668—693). Den är nämligen ej en öfversättning, utan en i synnerhet mot slutet ganska fri och sammandragen efterbildning af den grekiska korsången. Och i stället för Sofokles’ mångskiftande, konstfulla meter har Runeberg med alt skäl bibehållit de enkla femfotade trokeerna, som han användt i Chrysanthos.

Det kan som ett appendix till denna uppsats förtjäna påpekas att Runeberg efter sin första diktningsperiod så godt som alls icke använder antika versmått i sina mindre dikter. Hans smärre lyriska dikter, i hvilka de gamles metra eller efterbildningar af dem förekomma, äro i det hela ganska få. Det saffiska versmåttet återfinnes i „Flickans klagan“ och „Vägvisaren“ efter Stolberg (första gången offentliggjord i Helsingfors Morgonblad 1832 n:o 90); på alkaisk vers ha vi två förträffliga exempel: „Färd från Åbo“ och „Till oron“, på asklepiadeisk dikten „Till Frigga“. Antika rytmer igenkänna vi äfven i „Den väntande“, „Den tillfrisknande“ och i „Vaggsång för mitt hjärta“ samt i den rimmade dikten „Till en blomma“.

Alla dessa sånger äro intagna redan i Runebergs första samling af år 1830, och flere af dem äro författade tidigare. Detta gäller antagligen också det i metern antikiserande poemet „Den sörjande“, som första gången tryckts i Runebergs efterlämnade skrifter.

Efter 1832 finna vi Runeberg, utom i de större dikterna, begagna antika versmått blott i några korta epigram, såsom i den i början af uppsatsen nämda öfversättningen från latinet.

Men i sina senare berättande dikter på hexameter, i Kung Fjalar och i Kungarne på Salamis visar oss skalden, huru djupt likväl den antika poesins form växt in i hans diktande fantasi och huru värkningsfullt han förstått att använda den antika versen för sin egen andes skapelser.

F. Gustafsson.

Runebergs öfversättning från Tibullus i Helsingfors Morgonblad 1832, n:o 50, har följande lydelse:

TIBULLI 2:dra ELEGIE. 1. BOK.

(Öfversättning.)

Hemta mig safter, med vin förjaga de nya bekymren,
Tills att den tröttes blick slutes besegrad af sömn.
Icke må någon våga den vinberusade väcka,
Medan hans kärlek då sofver med lindrade qval.
Se, en förfärlig vakt är satt för min älskade flicka,
Och med rigel af jern dörren till henne är stängd.
Grymma beherrskares dörr, dig må störtskurarna drabba,
Dig åskviggarne slå, sända af Jupiters hand.
Dörr, var öppen för mig allena, bevekt af min klagan;
Men då förstulet du rörs gnissla på hakarna ej.
Har i min yra jag än mot dig en förbannelse uttalt,
Glöm det! tillbaka på mig måtte den falla, jag ber.
Bättre det är, att du minnes de ord, de många med bönens
Stämma jag talt, då din post kransar af blommor jag gaf.
Räds ej Delia du, att bedraga den vaktande skaran;
Våga man måste. Sin hjelp Venus de djerfva beskär.
Hon är den skyddande, hon, der ynglingen pröfvar en okänd
Tröskel, och Flickan sin dörr sluter med rigel igen.
Hon oss lär att förstulet beträda den svällande bädden,
Hon att kunna vår fot smyga förutan ett ljud.
Hon att i makens krets samspråka med talande vinkar,
Och i ett tecken-språk gömma förtroliga ord.
Alla lär hon det ej; blott dem, som ej trögheten nekar,
Rädslan ej hindrar sin bädd lemna vid mörker och natt.
Dem tillåter hon ej att någon möter, som jernet
Blottar till sår och ens drägt plundrar begärande rof.
Den, som af kärleken äges, han går betryggad och helig
Hvart han behagar; *hans* är ej att frukta försåt. —
Mig en förstelnande köld i vinter-natten ej skadar,
Ej den skur, som ur skyn svallande störtar sig ned.
Sådant ej stör mig, håller sin dörr blott Delia öppen,
Och med en fingerknäpp, tigande bjuder mig in.
Man eller qvinna, eho mig möter, bespejen mig icke;
Kärleks-gudinnan vill dölja sin hemliga gång.

Skrämmen mig ej med buller af steg, utforsken mitt namn ej,
Närmen ej skenet till mig, spridt af den lykta I tändt.
Har af en händelse någon mig sett, må han hålla det hemligt,
Må han vid Gudar och allt neka sig veta deraf.
Ty hvem helst, som ej är tystlåten, skall känna att Venus
Föddes af blod, att hon sprang fram ur ett svallande haf.
Dock han må yppa; din man skall ej tro hans prat, som en sannspådd
Sierska genom sin krafts magiska tjenster mig låft.
Henne jag sett från himmelens hvalf nedleda dess stjernor,
Störtande floders lopp ändrar, besvärjande, hon.
Jorden hon öppnar med sång, framlockar ur grifterna hamnar;
Och från ett ljummigt bål benen befaller hon ned.
Än med förtrollningens gny qvarhåller hon skaror ur Orkus,
Än dem, bestänkta med mjölk, tvingar att flykta igen.
Lyster det, jagar hon skyarna bort från den mulnade himlen,
Lyster det, snöiga moln skockar om sommaren hon.
Ensam säges hon äga Medeas skadliga örter,
Ensam kufva förmå Hekates skällande vakt.
Hon mig qväden förlänt, med hvilka förblinda du mägtar;
Sjung tre gånger, och tre spotta sen formeln är sagd.
Han skall om oss ej då tro någon, sitt öga ej engång,
Fast i en svällande bädd sjelf han ock skulle oss sett.
Du, afhåll dig ändå från andre; det öfriga ser han
Klart; det är endast om mig allt är för honom fördoldt.
Skall jag det tro? den samma hon påstod äfven sig kunna
Göra med örter och sång slut på mitt tända begär.
Mig hon belyste med bloss; för en krets af besvärjningens Gudar
Föll i en stjernklar natt offret det mörka också.
Ej att min kärlek skulle förgå, att besvaras den skulle;
Bad jag; ty dig försmå vill jag ej kunna engång.

— — — — — — — — — —

Svensk folklorestik och dialektforskning i Finland.

Till den internationella folklore-kongress, som sammanträdde i början af oktober månad innevarande år (1891) uti London, skref jag en liten broskyr: *Du folklore suédois en Finlande,* hvars utgifvande bekostades af Svenska literatursällskapet (se protokollet för bestyrelsens septembermöte). I denna broskyr gaf jag en redogörelse för det viktigaste, som af finländske män blifvit gjordt på området för svensk folklore. Redogörelsen var afsedd för utländska, med våra förhållanden mindre bekanta vetenskapsmän. Jag går nu, enligt löfte vid nämda bestyrelsemöte, att lämna en något utvidgad resymé öfver innehållet uti ifrågavarande broskyr, för så vidt den berörde i tryck utkomna samlingar och undersökningar på den svenska folkdiktningens område här i Finland. I min broskyr omnämde jag äfven de dialektologiska forskningsarbeten från svensk språkbotten i Finland (och Estland), hvilka innehålla såsom språkprof sagor, visor, gåtor och dylikt. Då emellertid i den skandinaviska norden dialektforskning och folklorestik i egentlig mening gå in i hvarandra långt mera, än annorstädes synes vara fallet, har jag något litet utvidgat ramen för denna uppsats, i det jag här uppräknat äfven alla mig bekanta arbeten rörande svenska dialekter och svensktfinländskt (eventuelt -estländskt) folkspråk i allmänhet. Framhållande såsom min uppfattning, att äfven studier rörande person- likasåväl som ort- och djurnamn bör inryckas inom området för folklorestiken, har jag ytterligare här nedan upptagit kända arbeten äfven från detta område. För att belysa de folkloristiska studiernas utveckling i vårt land, har jag uppräknat arbetena i kronologisk följd, ehuru en uppställning enligt andra principer kunnat erbjuda vissa fördelar. Då jag icke kan hoppas att min katalog är alldeles fullständig, uttalar jag en önskan att rättelser och tillägg (äfven tidningsartiklar) måtte af intresserade tillställas Svenska literatursällskapet, på det att förteckningen i en framtid måtte kunna göras så fullständig som möjligt.

Använda förkortningar:

Vetenskapssocietetens Bidrag = Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk, utgifna af Finska Vetenskaps-societeten, Helsingfors.

Vetenskapssocietetens Öfversigt = Öfversigt af Finska Vetenskapssocietetens förhandlingar. Helsingfors.

Nyl. Album = Album utgifvet af Nyländingar, Helsingfors.

Suomi = Suomi, Kirjoituksia isänmaallista aineista, toimittanut Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsingfors.

Nyland = Nyland, samlingar utgifna af Nyländska afdelningen. Helsingfors.

De svenska landsmålen = Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif. Tidskrift utgifven på uppdrag af landsmålsföreningarna i Uppsala, Helsingfors och Lund genom J. A. Lundell. De stora romerska siffrorna ange resp. band.

Svenska Literat. s. skrifter = Skrifter utgifna af Svenska literatursällskapet i Finland. Helsingfors.

1795: Radloff: Beskrifning öfver Åland. Åbo. Innehåller ett kapitel „Om allmogens lefnadssätt, lynne och språk“, p. 245—250.

1842: A. I. Arvidsson: Svenska fornsånger, del III. (XXVI + 562 s.) Stockholm. En stor del af de i denna del intagna lekarna etc. äro från svenska delen af Finland.

1846: And. Joh. Hipping: Om svenska språkdialekten i Nyland. (Acta societatis scientiarum Fennicae. Tom II.) Helsingfors.

1847: S. **Elmgren**: Beskrifning öfver Pargas socken. (Suomi, I, 7). Helsingfors. Innehåller bl. a. notiser om dialekten, om seder och bruk o. s. v.

1848: (J. O. I. **Rancken**): Till fosterlandsvänner. (Ilmarinen, en svenskspråkig tidning i Wasa). Författaren uppmanar till insamlande af ord, visor, gåtor, danser m. m. d. bland Finlands svenska allmoge.

1851: (H. A. **Reinholm**?): En stjärnvisa, publicerad jämte inledning i „Helsingfors tidningar“ för d. 4:de och 8:de januari 1851.

1858: O. **Höijer**: Bilder ur folklifvet, I, Skildringar ur Nyländska skärgården. 165 s. Helsingfors. Ett kapitel kallas „Nyländska folkvisan“ och innehåller flere prof på densamma.

1859: D:o: Bilder ur folklifvet. II. Nyländska folkegendomligheter. 156 s. Helsingfors. Innehåller bl. a. par folkvisor samt försök till skildring af den nyländska folkkaraktären m. m.

1860: af. (A. O. **Freudenthal**): Om den svenska kolonin i Nyland. (Ingår i Nyl. Album s. 119—132.) Helsingfors. Åtskilligt af folkloristiskt intresse.

1861: (?): Folkmelodier i Österbotten. En liten uppsats i „Wasabladet“. Wasa.

„ O. A. **Toppelius**: Folkvisorna om Marsk Stig. Akademisk afhandling. 70 + XV s. Helsingfors.

1862: J. O. I. **Rancken**: Några traditioner från Wörå, grundade på anteckningar af häradsdomaren **Mårten Lassus**. Särtryck ur Wasabladet. Wasa.

1864: (?): En nyländsk folkvisa, ord och melodi, (trykt i Nyl. Album II, s. 73—75). Helsingfors.

1866: J. R. **Aspelin**: Kertomus Maalahden pitäjästä (Suomi, II, 6, s. 115—255). Några upplysningar af folkloristiskt intresse.

„ A. O. **F(reudenthal)**: Om tonfallet i Nyländska bygdemålet. (Nyl. Album III, s. 33—40.) Helsingfors.

„ B. Fr. **Nordlund**: Beskrifning öfver Nerpes socken. Suomi, II, 5, s. 1—143). Helsingfors. Redogörelse för plägseder m. m. d. Uppsatsen är försedd med karta öfver Närpes.

1866: **J. A. Lindström**: Undersökning om svenska befolkningen i Nyland. (Suomi, II, 6, s. 271—308.) Helsingfors. Historiskt-etnografisk undersökning; talrika ortnamn.

1867: **A. O. Freudenthal**: Om svenska ortnamn i Nyland. (Vetenskapssocietetens Bidrag, VIII, s. 1—27).

„ **J. D. Rietz**: Ordbok öfver svenska allmogespråket. Lund. 859 s. Talrika bidrag af flere finländske män: (J. F. Berg, A. Boehm, S. G. Elmgren, J. J. Fogelberg, A. O. Freudenthal, F. v. Knorring och C. J. Roos).

1868: **V. L. C(ajander)**: Nyländska folksägner (Nyl. Album IV, s. 115—165).

„ **A. O. Freudenthal**: Om svenska ortnamn i Egentliga Finland. Med en sidoblick på dem, som förekomma i Satakunda och Österbotten. (Vetenskapssocietetens Bidrag, XI, s. 1—21.)

„ D:o: Om Ålands ortnamn. (Vetenskapssocietetens Bidrag, XI, s. 23—57.)

1870: D:o: Om svenska allmogemålet i Nyland (Vetenskapssocietetens Bidrag, XV; IV + 110 s.)

1871. **A. B(oehm)**: Muutamia sanoja keskimäisen Pohjonmaan ruotsinkielisen rahvaan liikauskosta, turhista luuloista, loihtosanoista ja taikatempuista. (Kirjallinen kuukauslehti s. 139—148 och 163—170). Öfversatt och publicerad i Morgonbladet år 1872, n:o 234, 235, 236, 239, 242 och 245, under titel: „Några ord om den svenska allmogens i mellersta Österbotten öfvertro, fördomar, trollformler och vidskepliga bruk“. Rikt och godt material.

1872. **A. O. F(reudenthal)**: Om några svenska ortnamn i Nyland (Nyl. Album V, s. 53—64).

„ **K. A. Nyberg**: Nyländska folkvisor (10 st., ord och melodi. Nyl. Album V, s. 157—173 och bihang, 12 s.).

1874. **A. O. Freudenthal**: Om svenskarne i Nyland (Land och Folk, s. 193—215). Stockholm. Redogör för plägseder o. d.

„ **J. O. I. Rancken**: Förteckning öfver Folksånger, Melodier, Sagor och Äfventyr från det svenska Österbotten, i handskrift samlade af.... 68 s. Vasa.

1875. A. O. **Freudenthal**: Upplysningar om Rågö och Wihterpalmålet (Vetenskapssocietetens Bidrag, XXIV, s. 151—195).

„ -r. -r. -n. (I. **Othman**): Nyländska folkvisor (11 st.; ord och melodier, de senare arrangerade för en röst och piano af M. **Wegelius**. (Nyl. Album VI, s. 221—236, samt bihang, 20 s.).

„ H. **S(chultén)**: Om den svenska folkvisan. (Nyl. Album VI, s. 147—177).

1877. L. W. **F(agerlund)**: Från Korpo skär. (Lännetär, album utgifvet af Vestfinska afdelningen, VI, s. 56—88.) Helsingfors. Det här bearbetade materialet återfinnes i författarns senare arbete, (se nedan).

„ A. O. **Freudenthal**: Om Nyländska mans- och kvinnonamn under medeltiden (Finska fornminnesföreningens tidskrift II, s. 1—59). Helsingfors.

„ H. **I(ngelius)**: Folkdanser från Korpo och Houtskär, arrangerade för piano. (Lännetär VI, bihanget.) Återfinnas alla i Fagerlunds arbete (se nedan).

„ A. **Sölfverarm**: Vidskepelser insamlade bland allmogen i Petalaks (Finska fornminnesföreningens tidskrift II, s. 131—136). Helsingfors.

1878. V. L. **C(ajander)**: Rosen på marmorbordet, en nyländsk legend. (Nyl. Album VII, s. 176—179).

„ L V. **Fagerlund**: Anteckningar om Korpo och Houtskärs socknar. Sommarstudier. (Vetenskapssocietetens Bidrag, XXVIII.) 334 s. + musikbilaga (flere folkvisor och -danser, delvis arrangerade för piano af H. **I(ngelius)**), prof på nationaldräkter i färgtryck, karta m. m.

„ K. W. **F(orsblom)** och Th. **R(uuth)**: Nyländska folkvisor (5 st.; ord och melodier, de senare arrangerade för en röst och piano af K. **F(lodin)**. Nyl. Album VII, s. 190—198 och bihang).

„ A. O. **Freudenthal**: Ueber den Nerpesdialect. Akademisk afhandling. 160 s. (Särtryck ur Vetenskapssocietetens Bidrag XXX).

„ D:o: Bidrag till ordbok öfver Nerpesmålet. (Vetenskapssocietetens Bidrag XXX.) 110 s.

1878. G. E. L(indström) och G. A. Å(berg): Nyländska folksagor (2 st.; Nyl. Album VII, s. 180—189).

„ J. O. I. Rancken: Några prof af folksång och saga i det svenska Österbotten. (Finska fornminnesföreningens tidskrift III, s. 1—45.) Helsingfors.

„ H. V(endell): Minnen från Västre Nyland. (Nyl. Album VII, s. 35—57.) Innehåller bl. a. redogörelse för seder och vidskepliga bruk, lingvistiska iakttagelser m. m.

„ D:o: Om saga, sång och språk hos svenskarne i Estland. (Nyl. Album VII, s. 98—129.)

1879. J. O. I. Rancken: Några åkerbrukspläggseder bland svenskarne i Finland; till dr W. Mannhardts forskning en axplockning af . . . 37 s.

„ A. O. Freudenthal: Est- och finnländska mål. (En liten notis i De svenska landsmålen I, 6, s. 268.)

„ J. A. Lundell: Svensk landsmålslitteratur 1872—1878. (De svenska landsmålen I, 6, s. 265—267.)

1880. A. O. Freudenthal: Spår af dualis i ett par af Finlands svenska dialekter. (Vetenskapssocietetens Öfversigt XXII, s. 387—388.)

„ D:o: Om svenskarnes inflyttningar i Finland (Odalmannen, Svensk folkkalender för Finland, 1881, s. 1—13; äfven särskildt trykt 1881. Ny upplaga 1882.) Helsingfors. Innehållet är främst historiskt-arkeologiskt, men äfven folksägner anföras om landets bebyggande.

„ C. J. R(oos): Själskytte i Kvarken. Teckning från Replot. (Odalmannen, s. 150—154). Ingick ursprungligen i tidningen „Vikingen“ för 1872, N:o 59.

1881. R. Hausen: Diarium Gyllenianum eller Petrus Magni Gyllenii dagbok 1622—1667. III + 376 s. Innehåller ett och annat af folkloristiskt intresse, i sht. ortnamn, men äfven sägner. (Utkom i två delar, den senare först 1882.) Jfr De svenska landsmålen II. s. CXXII.

„ H. Vendell: I Est- och Lifflands svenska bygder. (Odalmannen, s. 156—177). Helsingfors.

„ C. G. Estlander: Sången om den friköpta. (Finsk tidskrift X, s. 331—356.) Se vidare i samma fråga: Svenska Literat. s. skrifter, VI, s. XXVIII.

1881. D:o: Om folksångens vägar i Norden. (Nyl. Album VIII, s. 77—95.)

„ K. Flodin: Nyländska folkvisor, satta för fyra mansröster. (11 st.; Nyl. Album VIII, bihang 1—16.)

„ Frth (Freudenthal): Resor. Smånotiser af folkloristiskt intresse. (De svenska landsmålen I, s. 732).

„ Gunnar (I. Smeds): Frieri- och bröllopsseder i södra Österbotten. (Valan, album utgifvet af svenske österbottningar, I, s. 162—180.) Helsingfors.

„ D:o: Folkvisor från Petalaks (2 st. Valan I, s. 190—193).

„ G. E. L(indström): Nyländska folksägner. (Nyl. Album VIII, s. 153—161.)

„ D:o: 4 folksagor. (De svenska landsmålen III, 2, s. 28—31, där de förekomma under rubriken „Från Nyland“, meddelade och korrigerade af A. O. Freudenthal.)

„ V. P(etterso)n: Bilder ur skatuddslifvet i forna dagar. Innehåller i sitt 8:de kapitel (s. 162—193) redogörelse för en julstjärne-förevisning samt fullständig uppteckning af en „stjärnvisa“.

„ H. Vendell: Laut- und Formlehre der schwedischen Mundarten in den Kirchspielen Ormsö und Nukkö in Ehstland. Akademisk afhandling. 222 s. Helsingfors. Innehåller som språkprof gåtor, sagor m. m.

1882. A. O. Freudenthal: Från Finnland. (Diverse smånotiser af folkloristiskt intresse i De svenska landsmålen II, s. xxxiv—xxxv.)

„ Z. S(chalin): Folktro och plägseder i mellersta Österbotten. (Finska fornminnesföreningens tidskrift, V, s. 89—117.) Helsingfors. Äfven separattryck.

„ I. E. Smeds: Årshögtidernas firande i ett svenskt allmogehem i södra Österbotten (Finska studentkårens album tillegnadt Elias Lönnrot, s. 129—159). Helsingfors.

„ D:o: Folksägner från Österbotten (3 st.; Samma album s. 159—162).

„ D:o: Två kärleksvisor från Petalaks. Ord och melodi. (Samma album, bihang).

1882. D:o: Folkdikter af Maria Berg eller Pali-Maja. Efter hennes död samlade och utgifna af I. E. Smeds, student, under medvärkan af dr J. O. I. Rancken. Vasa. XVI + 138 s.

„ A. H. Söderlund): I Åländska skärgården. (Lännetär, album utgifvet af vestfinnar, VII, s. 84—100.) Helsingfors. Seder m. m.

„ H. Vendell: Om och från Gammal-Svenskby. (Finsk tidskrift, XII, s. 81—94.) Historie, byggnadssätt, språk, seder m. m.

„ D:o: Runömålet, Ljud- och formlära samt ordbok. (De svenska landsmålen II, 3, s. 1—154. Utkom i två delar, första 1882, andra 1887.)

1883. Bg (K. H. H. Bagge) och F. J. V(ahlbeck): Några högtiders firande hos svenska allmogen i Pärnå. (Nyl. Album IX, s. 183—205.)

„ A. O. F(reudenthal): Skrock och vidskepliga bruk hos svenska allmogen i Vasabygden. Ett litet bidrag till svensk etnografi, (Särtryck ur tidningen Nya Pressen.) 31 s. Helsingfors.

„ D:o: Folketymologi (Finsk tidskrift XIV, s. 360—362. Obs. den oriktiga pagineringen!).

„ W. H. Jones: Christmas in a seabord parisch in Finland. (Notes and queriers N:o 208) London. Redogör för julseder bland Åbo läns svenskar.

„ F. v. K(norring): Fördomar hos Ålands befolkning. (De svenska landsmålen II, s. xlvii—lv.) Publicerades ursprungligen af författarn i Finlands allmänna tidning för 1866, N:o 194, 198, 200, 206 och 208; omtryktes af Freudenthal i nyssnämda tidskrift.

„ Z. S(chalin): En tur genom Österbotten. 90 s. (Ingår delvis i Joukahainen, Album utgifvet af österbottningar, IX.) Innehållet är främst arkeologiskt, men berör äfven seder och bruk.

„ I S(meds): Två folkvisor från Purmo och Petalaks. (Joukahainen IX, s. 263—267.) Helsingfors.

1884. W. H. Jones: Finnish folk-lore. Superstitions collected amongst the peasants in Petalaks. (Notes and queriers 6: th. ser.) London. Innehåller jämförelser med svensk folklore.

1884: H. Vendell: Samlingar af ord ur Nyländska allmogemålet. (Nyland I). VIII + 284 s. Helsingfors.

1885. (A. A. Borenius): Beckig båtsman. Ord och melodi. (De svenska landsmålen, V, 2, s. 96—97, där visan meddelas af R. Bergström.)

„ A. O. Freudenthal: Ordstäf, talesätt och skämt från Nykarleby socken i Österbotten. (De svenska landsmålen VI, s. XIII—XIX.)

1885. A. O. Freudenthal: En sägen från Gamlakarleby socken i Österbotten. (Saga, minnesblad från Nordiska museet 1885, s. 22.)

„ J. A. Lundell: Svensk literatur 1881—1884. (De svenska landsmålen, VI, s. lx—xcvi.) Innehåller en utförlig bibliografi öfver svensk (äfven finländsk) literatur på bl. a. folklorestikens och den svenska dialektforskningens område.

„ K. Valentin: Studien über die schwedischen Volksmelodien. Leipzig XII + 73 s. Innehåller äfven några folkmelodier från Finland. Författarn har vid utarbetandet biträdts af K. Flodin.

„ H. Vendell: Svenska landsmålsföreningen i Helsingfors 1874—1881. (Redogörelse för dess värksamhet.) (De svenska landsmålen, II, 1, s. 64—68.)

1886. A. O. Freudenthal: Om två ordspråk. (Svenska Literat. s. skrifter, II, s. 46—47.)

„ el (E. Lagus): Något om insamlandet af svenska folkvisor. (Kalender utgifven af Svenska Folkskolans Vänner 1886, s. 37—47.) Helsingfors.

„ J. Nordlander: Svenska barnvisor och barnrim. (De svenska landsmålen, V, 5, 285 s.) En stor del af innehållet är från Finland och meddeladt af Svenska landsmålsföreningen i Helsingfors.

„ H. Vendell: Om tecken till begynnande palatalisering inom sydöstra gruppen af svenska landsmål. (Svenska Literat. s. skrifter, II, s. 48—51.)

„ G. Å(berg): Folksaga från Pyttis. (Kalender utgifven af Svenska Folkskolans Vänner 1886, s. 188—194.) Helsingfors.

1886. D:o: Tecken och märken rörande väderleken, årsväxten m. m. samt tidräkning. (Sistnämda kalender, s. 203—211).

„ H. **Vendell**: Svenskarne i Ryssland. (Land och folk.)

1887. (A. O. **Freudenthal**): Helsingfors landsmålsförenings anvisning till svenska dialektuppteckningar. (Svenska Literat. s. skrifter VI, s. 150—153. Äfven separat).

„ A. O. **Freudenthal** och H. **Vendell**: Ordbok öfver Estländsk-svenska dialekterna. (Svenska Literat. s. skrifter VII). 328 s.

„ K. **Krohn**: Tutkimuksia suomalaisten kansansatujen alalta. I. Viekkaamman suhde väkevämpäänsä ketunseikoissa kuvattuna. Akademisk afhandling. XVI + 255 s. Innehåller talrika hänvisningar äfven till svenska folksagor.

„ E. **Lagus**: Nyländska folkvisor. I. (Nyland III,1.) IX + 404 s.

„ H. **Vendell**: Bidrag till svensk folketymologi (Svenska Literat. s. skrifter, VI, s. 154—179).

„ D:o: Sydöstsvenska etymologier I—IV. (Svenska Literat. s. skrifter, VI, s. 180—185).

„ D:o: *U*-omljud af *a* i de sydöstsvenska dialekterna. (Svenska Literat. s. skrifter, VI, s. 186—189).

„ G. A. **Åberg**: Nyländska folksagor. (Nyland II). IX + 453 s.

„ D:o: Folksaga från Helsinge. (Kalender utgifven af Svenska Folkskolans Vänner 1887, s. 206—222.) Helsingfors.

1888. A. O. **Freudenthal**: Lappskott, Berättelse upptecknad i Kårböle by, Helsinge socken, i Nyland. (Runa, minnesblad från Nordiska museet 1888, s. 11).

„ J. **H(agman)**: Barn- och ungdomslekar i svenska Österbotten. (Kalender utgifven af Svenska Folkskolans Vänner 1888, s. 137—158.) Helsingfors.

„ E. **Lagus**: En skrifvelse om insamlandet af svensk folklore i Finland. (Svenska Literat. s. skrifter, IX, s. VI—VII).

1888. D:o: och G. A. Åberg: En skrifvelse i folkloristiskt syfte. (Svenska Literat. s. skrifter IX, s. XXI—XXII.)

„ E. Lagus: Den svenska folkvisan i Nyland. (Finsk tidskrift XXIV, s. 81—98.)

„ Svenska Literatursällskapets cirkulär angående insamlande af folkdiktning, folkmusik m. m. (Svenska Literat. s. skrifter, IX, s. 101—106.) Utarbetadt af en af sällskapet den 20 oktober 1887 tillsatt komité, bestående af A. O. Freudenthal, E. Lagus och G. A. Åberg. Äfven i öfvertryck, som utdelats gratis.

„ H. Vendell: Bidrag till svensk folketymologi, Tilllägg I. (Svenska Literat. s. skrifter, IX, s. 107—111).

1889. A. Allardt: Nyländska folkseder och bruk, vidskepelse m. m. (Nyland IV). VIII + 141 s.

„ A. O. Freudenthal: Vöråmålet, Ljud- och formlära, ordlista med register, språkprof. (Svenska Literat. s. skrifter XII.) 200 s. med en karta.

„ J. Nordlander: Småplock, historier och mässningar, grötrim och hvarjehanda. (De svenska landsmålen, VII, 8, s. 1—36.) Några bidrag äro från Finland.

„ H. Vendell: Sydöstsvenska etymologier V—X. (Svenska Literat. s. skrifter, XIII, s. 123—130).

„ D:o: Nyländska etymologier I—IV. (Svenska Literat. s. skrifter, XIII, s. 131—136).

1890. M. di Martino: La festa di S. Giovanni nel Nyland in Finlandia. 4 s. (Resymé af nämda kapitel i Allardts samling i Nyland IV. Ingår i Archivo per lo studio delle Tradizioni popolari?)

„ J. O. I. Rancken: Förteckning öfver Folksånger, Melodier, Sagor och Äfventyr från det svenska Österbotten, i handskrift samlade af . . . II. 94 s. Vasa.

„ L. T. Renvall: Åländsk folktro, skrock och trolldom. (De svenska landsmålen, VII, 9, s. 1—40).

„ H. Vendell: Östsvenska monografier. X + 118 sidor. Helsingfors.

1891. K. I. Hagfors: Gamlakarleby målet. Ljud- och formlära samt språkprov. Akademisk avhandling. (De svenska landsmålen XII, 2, s. 1—124 + en karta.) Innehåller som språkprof några folksagor.

1891. J. **Klockars**: Reseberättelse (öfver stipendiatresa i Malaks). (Svenska Literat. s. skrifter XVIII, s. XV—XVII).

„ D:o: Skrock och vidskepelse bland Malaks allmoge. (Svenska Literat. s. skrifter, XVIII, s. 181—212.)

„ E. **Lagus**: Du folklore suédois en Finlande. Publié aux frais de la Société de littérature suédoise de Finlande. 16 s. Helsingfors.

„ H. **Ståhl**: Reseberättelse (öfver stipendiatresa i Kronoby). (Svenska Literat. s. skrifter, XVIII, s. XXII—XXIV).

„ J. A. **Thurman**: Reseberättelse (öfver stipendiatresa i Pargas). (Svenska Literat. s. skrifter, XVIII, s. XIX—XXII).

Den 1 november 1891.

Ernst Lagus.

Bellmaniana.

Under ofvananförda titel påbegynte såsom bekant numera professor H. Schück i första årgången af „Samlaren, tidskrift utgifven af Svenska literatursällskapets arbetsutskott“ (Upsala 1880) en serie uppsatser angående Bellmans lif och skaldskap. Han uppmanar hvar och en, som har sig något bekant angående dessa saker, att göra meddelanden därom i nämda tidskrift, på det att en gång den store sångarens samlade arbeten måtte kunna föreligga i en fullt värdig upplaga. Då Bellmanstudier efter nämda tid publicerats äfven annanstädes än i Samlaren, tveka vi icke att i det Svenska literatursällskapets från östra sidan om Bottenhafvet publikationer påbörja en komplementserie till den i Samlaren, i hopp att därigenom äfven andra personer i vårt land måtte intresseras för studiet af Bellmanssångerna så till ord som melodi. För egen del ha vi gjort några anteckningar på Bellmansmelodiernas område och påbörja deras publicerande i Förhandlingar och uppsatser.

I.

I Samlaren för 1881 (*Bellmaniana:* Om Bellmans melodier, I och II) berör Julius Bagge bl. a. melodin till Fredmans epistel N:o 48: „Solen glimmar blank och trind“. Äfven J. F(lodmark) behandlar samma melodi i „Svensk musiktidning“, 1882 N:o 11. Till de i nämda uppsatser införda notiserna tillfoga vi följande.

Melodin påträffas äfven i „Chansons choisies avec les airs notés“, Tom IV (icke att förväxlas med den af Flodmark ofta citerade samlingen med samma namn, utgifven i London), Genève 1778, (N:o 18), på följande sätt utskrifven:

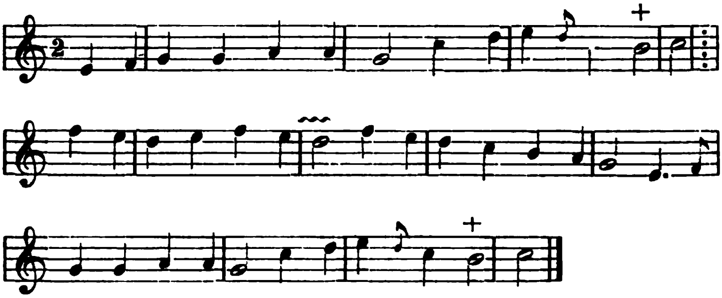

De af för oss okänd skald skrifna orden, intagna i nämda samling, lyda:

Cadet et Babet.

Un soir revenoit Cadet,
Ce n'est pas sa faute,
Tenant sous le bras Babet,
La fille à notre hôte:
Un voleur saisit Cadet,
Un voleur saisit Babet:
C'est bien la faute du guet,
Ce n'est pas leur faute.

Un voleur rossoit Cadet,
Ce n'est pas sa faute;
Un voleur baisoit Babet,
La fille à notre hôte.
Ça fit du mal à Cadet,
Ça fit plaisir à Babet:
C'est bien la faute... etc.

Ah! quels coups, disoit Cadet!
Ce n'est pas ma faute;
Ah! quel coup, disoit Babet,
La fille à notre hôte.
Je me meurs, disoit Cadet;
Je me meurs, disoit Babet:
C'est bien la faute... etc.

Au voleur, crioit Cadet,
  Ce n'est pa ma faute.
Cher voleur, disoit Babet,
  La fille à notre hôte!
Je n'y reviens plus, Babet;
Moi, j'y reviendrai, cadet:
Car c'est la faute du guet,
Ce n'est pas ma faute.

Ifrågavarande melodi är vidare använd af Béranger, hvars uppsluppna visa La gaudriole (Momus a pris pour adjoints des rimeurs d'ecole) anges hafva till *air* „La bonne aventure“, en titel, som väl kunde användas för visan „Babet et Cadet“. I „Musique des chansons de P. I. de Béranger“, Paris 1847, finnes melodin nästan fullkomligt lika utskrifven som den är i den af mig nämda samlingen „Chansons choisies“, äfven med oegentligheterna hvad taktindelningen vidkommer. (Jfr i detta afseende t. ex. Josephsons arrangemang af melodin).

Som en kuriositet kan ytterligare nämnas, att visan om „Cadet och Babet“ i våra dagar lefvat opp i förnyad gestalt. Den ingår nämligen, obetydligt förändrad till orden men med helt annan melodi, i den äfven härstädes gifna operetten Mam'zelle Nitouche (Lilla helgonet) af Meilhac och Millaud, musiken af Hervé. I sin föryngrade form har i våra dagar den muntra kupletten blifvit lika populär bland den stora allmänheten, som dess förebild tyckes hafva varit för 100 och kanske 200 år sedan.

II.

J. Flodmark) anför i „Svensk Musiktidning“, 1882 N:o 20, en kuplett från Envallssons vådevill „Kronofogdarne“ på en melodi som, ehuru hållen i sex åttondedels takt, tydligen är nära besläktad med den som Bellman använde för Fredmans sång N:o 28 (och den därmed befryndade mollsatsen i Fredmans sång N:o 29). Enligt Envallssons egen uppgift vore „tonen“ till denna kuplett „Jag är född i Vestergylln, ej långt från Kinnekulle“, hvilken visa enligt Flodmark ingår i prologen till Hallmans parodiska lustspel „Casper och Dorothea“. Melodin till kupletten i Kronofogdarne är emellertid, säger

Flodmark, betydligt olika sin förebild i nämda prolog. Ett intimt genealogiskt samband emellan melodierna i dessa två visor måste emellertid, på grund af Envallssons påstående, förefinnas. Kronofogdarne uppfördes första gången („Anteckningar om Stockholms theatrar af F. A. Dahlgren“, s. 262) på teatern vid Munkbron den 12 september 1787. Casper och Dorothea, som bekant en grofhuggen parodi på den populära heroiska baletten „Acis och Galathea“, gafs första gången redan $^{31}/_{8}$ 1775, på teatern i Humlegården. I Hallmans samlade skrifter, Stockholm 1820, finnes icke prologen intagen, men Flodmark anger, att ifrågavarande visa vore Dunderboms. Sistnämda drastiska personage i Casper och Dorothea hade i sin ungdom varit djäkne och hade sedermera, efter diverse vidriga öden, hamnat som skolmästare på Djurgården. Nu handlar som kändt Fredmans sång N:o 28 („Movitz skulle bli student“) om Movitz' misslyckade försök med „grammatica contracta“ och andra blomster i vetenskapernas örtagård. Det synes antagligt, att icke endast tillfället gjort, att den gamla skollärarens visa i Hallmans prolog och Bellmans sång om Movitz' lärdomsförsök blifvit lämpade till just den melodi de hafva. Ifrågavarande melodi ha vi nämligen funnit i en liten bok med följande titel: „Cantilenarum selectiorum editio nova, in gratiam Scholarium notis musicis, distinctis strophis aliaque adhibita emendatione evulgata a Joh. Lindell Er. fil. Direct. Cant. Schol. Cath. Aboens.“, trykt i Åbo 1776. Den ingår i detta så vidt vi veta första i vårt land trykta nothäfte med rätt vackra latinska ord, af hvilka vi dock här publicera endast första versen, och är således *en gammal skolsång*, troligtvis lika allmänt känd i Sverge som i Finland och möjligtvis äfven bekant för såväl Bellman som Hallman från deras ungdom. Vi påminna om att Samuel Ödmann i sina „Hågkomster från hembygden och skolan“ nämner, att ännu under hans skoltid latinska „cantilenor“ från äldre tider brukade utföras af djäknarne, och att de „högst förträffliga“ melodierna fortplantades från djäkne till djäkne. Om vårt antagande att Bellman känt till ifrågavarande visa redan från sina unga år besannades, så framstode Atterboms som ogrundad ansedda förmodan (Sv. siare o. skalder VI: 1: 51), att

Bellman känt och användt melodier till en äldre tids „piae cantiones“, i en något annan dager än hittils.

Första upplagan af Lindells nothäfte såg dagen i Åbo redan år 1761. Detta häfte är visserligen icke försedt med melodier. Men den melodi här är fråga om hade i självfva värket, såsom vi äro i tillfälle att uppvisa, under minst två sekel användts för samma skolsång. Lindells bok är nämligen endast en förkortad och något modärniserad upplaga af ett särdeles intressant arbete betitladt „Piae cantiones ecclesiasticae et scholasticae“, utgifvet i Greifswald år 1582 af en finländare Theodoricus Petri (Rutha). Detta sällsynta arbete (omnämdt af Schück i Svensk literaturhistoria pagg. 200 och 208) finnes i vårt universitetsbibliotek, likasom en senare, år 1625, i Rostock utgifven edition af samma bok, hvilken enligt Lindell ederats äfven i Visingborg år 1679. I de två första upplagorna, hvilka äro oss bekanta, ingår nämda sång med samma melodi, förändrad endast i smärre detaljer. Vi återkomma en annan gång till dessa Piae cantiones och nöja oss nu med att anföra melodin, sådan den återfinnes i första upplagan af 1582 samt i Lindells arbete af 1776. Tonarten är på hvartdera stället acolisk. Upplagans af 1582 semiminimae återgifvas med ♩, minimae med 𝅗𝅥, o. s. v. Likaledes bibehålles dess c-klav på tredje linjen, och någon taktindelning genomföres ej, alt i enlighet med originalupplagan. Den Lindellska melodins c-klav på första linjen ersättes af vanlig diskantklav med däraf beroende förändringar.

Bellmansmelodins afvikelser från originalet märkas lätt af en och hvar.

A) Melodin enligt „Piae cantiones“ från 1582.

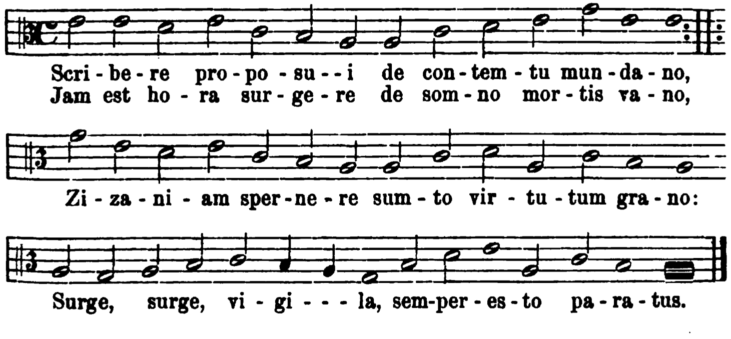
Scri - be - re pro - po - su - - i de con - tem - tu mun - da - no,
Jam est ho - ra sur - ge - re de som - no mor - tis va - no,
Zi - za - ni - am sper - ne - re sum - to vir - tu - tum gra - no:
Surge, surge, vi - gi - - - la, sem-per - es - to pa - ra - tus.

B) Melodin i Lindells arbete från 1776.

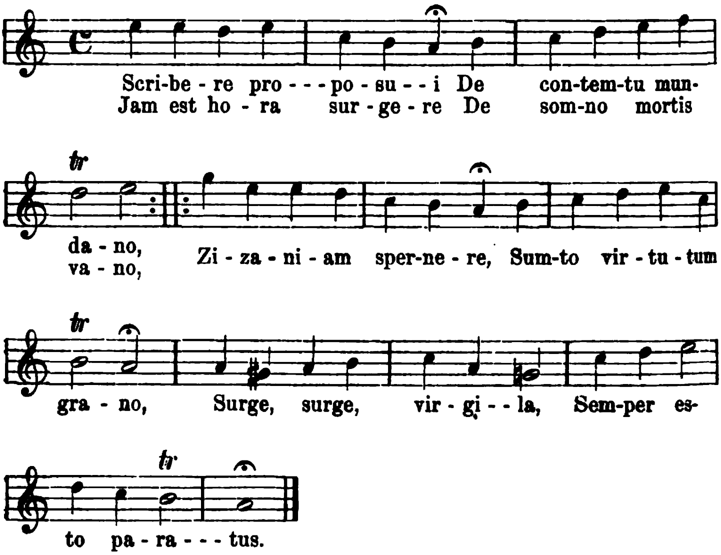
Scri-be - re pro - - - po - su - - i De con-tem-tu mun-
Jam est ho - ra sur - ge - re De som-no mortis
tr
da - no,
va - no,
Zi - za - ni - am sper-ne - re, Sum-to vir - tu - tum
tr
gra - no, Surge, surge, vir - gi - - la, Sem-per es-
tr
to pa - ra - - - tus.

Ernst Lagus.

Till frågan om Runebergs öfversättning från Tibullus.

I anledning af uppsatsen om Runebergs öfversättningar från antiken (här ofvan sid. 71) har förf. fått af Runebergs biograf, rektor **J. E. Strömborg** mottaga ett bref, ur hvilket följande af intresse för ämnet här meddelas med brefskrifvarens benägna tillåtelse.

Rektor Strömborg konstaterar den i uppsatsen uttalade förmodan, att Runeberg vid öfversättningen af Tibulli elegi I 2 begagnat Heynes edition. Han fortsätter:

På Runebergs bokhylla förekommer nämligen Tibullus af Heyne, 2:dra upplagan, trykt i Leipzig 1777 och bunden i ett gammalt, prydligt och solidt läderband, antydande att Runeberg köpt boken på någon auktion. Slitningen å dess fina rödfärgade snitt angifver, att han däri läst endast nämda elegi — möjligen dock äfven den första.

Sannolikt gjorde Runeberg den versificerade öfversättningen vid första bekantskapen med boken för att pröfva huru Tibulli verser skulle taga sig ut på svenska och fann snart profvet tillräckligt både för ändamålet och för bekantskapen med Tibullus, som förmodligen föga anslog honom. Detta skedde, gissar jag, redan omkring år 1828, ty säkerligen företog han sig ej mera ett sådant arbete sommaren 1832. Den några år dessförinnan gjorda öfversättningen togs då fram ur sin gömma för att tjäna såsom spaltfyllnad i sommarhettan — sådant kunde ske äfven med annat aflagdt gods. Elegin framträdde därför oafslutad och blef ej häller af Runeberg godkänd för intagning bland hans samlade skrifter. Så ungefär föreställer jag mig förhållandet med ifrågavarande öfversättning.

Runeberg försökte sig i sina unga år åt många olika håll och efter många olika mönster. Så snart han funnit att han väl kom till rätta med försöket, var han nöjd med den vunna segern och egnade sig sedan åt något annat försök, som för tillfället intresserade honom. Ej utan skäl torde man kunna säga att nästan alt hvad han skrifvit utgöres blott af sådana försök, ty han kopierade sig ej i något af sina arbeten, såsom man finner mindre framstående eller mera skriflystna författare ofta nog hafva gjort. Alt, hvad Runeberg producerat gör ock därför det intryck, som om han blott delat ut af sitt rika öfverflöd.

Närmast med hänsyn till början af detta i många afseendan intressanta meddelande från vår aktade Runebergsforskare må här uttalas den ofta förut enskildt yttrade önskan, att nämligen en förteckning öfver Runebergs boksamling må upprättas och publiceras. Hvarje faktisk upplysning, vore den än skenbart eller i och för sig af ringa värde, kan, sammanstäld med andra omständigheter, lämna viktiga bidrag till belysandet af den store skaldens utveckling.

F. Gustafsson.

Reseberättelse af A. I. Arwidsson.

Meddelad af *H. Wieselgren* genom *R. Hausen.*

Till skyldig åtlydnad af den föreskrift jag erhöll, då jag af Kongl. Kansli Styrelsen hugnades med det Ahllöfska Stipendium*), såsom understöd för en till utrikes ort företagen resa, i arkeologiskt-vetenskaplig hänsigt, får jag äran att härmed i ödmjukhet aflemna berättelse om resultaterna af nämnde resa.

Under mitt vistande i Åbo, undersökte jag, så vidt tiden det medgaf, alla uti universitetets Bibliothek befintliga dokumenter rörande Finska historien och arkeologien, och främst de rika Gananderska, Porthanska, m. fl. manuskript samlingarne. Tillika bemödade jag mig att vinna noggrann kunskap om allt hvad i sednare tider kunde vara genom tryck inom Finland och Ryssland utgifvit, rörande det förstnämnde landet, dess historia, fornhäfder, m. m. — Äfvenså genomgick jag Åbo Domkyrko arkiv, hvilket innehåller ett stort antal ännu obegagnade hjelpkällor, isynnerhet för Finska, men ock för Svenska kyrkohistorien. Inom sjelfva Domkyrkan, der man förvarat en mängd monumenter för Svenska biografien, jemnförde jag huruvida de öfver sagde kyrka utkomne beskrifningarne voro tillförlitliga, eller i hvad grad tiden och nyare åtgärder numera förändrat föremålen för de äldre teckningarne.

Vid sjelfva resan inåt landet, sökte jag att fästa den strängaste uppmärksamhet: vid de få fornlemningar, hvilka ännu der kunna upptäckas, samt vid dialekt-förändringarne inom det inhemska språket, icke blott i afseende på sjelfva uttalet, utan äfven med hänsigt till olika provinsiella ordformer; hvarvid jag tillika uppsamlade och antecknade alla genom traditionen ännu fortlefvande fornfinska sånger, både af mythiskt, historiskt och lyriskt innehåll, äfvensom trollqväden, ordspråk, gåtor, folksagor, lekar, m. m. som jag kunde öfverkomma.

---

*) A. I. Arwidsson erhöll den 25 Apr. 1827 Kongl. permission på tre månader för utrikes resa och samtidigt af Kanslistyrelsen det Ahllööfska stipendiet. H. W.

I förstnämnde ändamål besåg jag Mariæ kyrka (Rändämäki) nära Åbo, den äldsta inom Finland, samt alla gamla sådana byggnader, hvilka lågo vid min väg, t. ex. Messurby, Kangasala, jemte ruinerna af drottning Catharina Månsdotters fordna kyrka på Liuksiala frälseägor inom sednast omtalade socken. Dessutom undersökte jag alla historiskt märkvärdiga orter, gamla offerställen (Uhri-paikat), heliga källor, så kallade Lappgrafvar, jemte platser dem vidskepelsen eller äldre religions-ceremonier gifvit en viss helgd, äfvensom bergshålor och branter, der landets gamla bebyggare (jättar och troll, Hiisi, Hiieneväki, m. fl.) enligt folktraditionen, fordom haft sitt tillhåll.

Till iakttagande af de Finska dialekterna gjorde jag noggranna anteckningar, hvilka lemnade mig rikhaltiga bidrag till en Finsk dialekt-karta, hvartill jag redan i flera år samlat materialier. — Såsom blifvande supplementer till redan utgifne Finska lexica, antecknade jag en ganska stor mängd ord, hvilka uti dem icke hittils funnits upptagna.

Af Finska fornsånger, eller såkallade Runor jemte folksagor, gåtor, m. m. erhöll jag en högst betydlig samling till största delen upptecknad efter den ännu lefvande folktraditionen. — Tillika ingick jag skriftlig gemenskap med flera älskare af de inhemska fornhäfderna i Finland, och af dessa mäns nit och kärlek för sitt fosterlands antiqviteter, har jag all anledning att hoppas rikhaltiga meddelanden från alla provinser i detta land, både hvad som rör dess gamla litteratur, forntida seder och bruk, såsom ock dess historia och ålderdoms minnesmärken, från tider då det ännu stod i förening med Sverige, och hvilka bidrag kunna blifva upplysande äfven för de Svenska häfderna.

Stockholm den 24 Juli 1827.

Adolf Iwar Arwidsson.

Naturen och våra diktare.

Föredrag vid årsmötet den 5 februari 1892.

Det kan icke bestridas, att inom vår inhemska literatur diktarene i våra dagar annorlunda se på naturen och annorlunda skildra den än skalderna i seklets början och midt. De moderna författarene, barn af vår egen tid, måste väl anses gifva uttryck åt en uppfattning af naturen, som nu är allmänt rådande. Man förstår dem. Men det har måhända sitt berättigande att blicka tillbaka på de gångna tiderna och efterse, huru man då såg på naturen. Författarenes sätt att se på naturen sammanhänger visst på det närmaste med deras syn på världen och lifvet öfver hufvud och kan knappast förstås utan kännedom däraf, men denna allmänna uppfattning kan möjligen i någon mån klargöras genom beaktande af deras förhållanden till naturen, och kanske kunna lärdomar för vår egen tid hämtas ur den förgångna.

Den föreställningen torde vara tämligen allmän, att det är naturvetenskapernas växande inflytande, som gjort, att naturen för oss ter sig annorlunda än för våra fäder. Man menar, att en poetisk syn på naturen icke mer vore möjlig, sedan forskningen begynt in i minsta detaljer afslöja naturens hemligheter. Hvad för ett poetiskt intresse kan väl morgonrodnaden erbjuda, då den icke mer är återskenet af solgudens gyllene vagn, utan beror på etervibrationer? Ligger det väl något poetiskt i daggens tårar, sedan man vet, att daggdropparna endast äro vattenånga, som efter bestämda lagar förtätats.

Hvad menar man då med en poetisk syn på naturen? Det anses i våra dagar knapt mer som ett beröm att om något säga, att det är poetiskt; detta ord har i mångas öron en biklang af något barnsligt, något osant. Med en poetisk naturåskådning menar man visst i allmänhet en sådan, som personifierar, förmänskligar naturföremålen.

Huru uppkommer detta förmänskligande af naturen?

Hvad beträffar djurvärlden, med dess utpräglade individualiteter, så äro lifsyttringarna bland dess högre former så öfverensstämmande med våra egna, att vi i de flesta fall utan svårighet finna motsvarigheterna hos oss själfva. Hvar och en förstår den vänligt viftande hunden, den lurande katten, hästen, som stegrar sig, andmodern, som skyddande betäcker sina ungars flykt. Lärkans drill är uttryck af en obunden glädje, talltrastens sång af en mer elegisk stämning. Af denna djurens människolikhet begagna sig fabeldiktare och sagoberättare och låta djuren utföra mänskliga handlingar med mänskliga motiv, men de tillägga dem icke några sådana karaktäristiska mänskliga egenskaper, som erfarenheten alls icke visar hos dem; en hare framställes aldrig som modig, en varg aldrig som mild. — Bland de lägre djuren hafva i alla tider myror och bin framhållits såsom personifikationer af flit och omtanke, och detta med rätta. Däremot hafva fjärilar och sländor blifvit stämplade såsom representanter af flärd och odåga, fastän naturalhistorien icke ger anledning därtill; de fylla sin lifsmission lika väl som de andra och hade föga gagn af ett mer sträfsamt lefnadssätt. I poesins dombok är dock deras öde beseglадt, ty vi döma deras lif efter vårt eget, så olika gestaltadt det än är.

Om i fråga om djuren deras utrustande med mänskliga egenskaper faller nästan af sig själft, så tages däremot för växterna just den förmåga i anspråk, som gemenligen betecknas som poetisk blick. Mer än andra naturalster skänka växterna våra sinnen njutning genom sina blommors rika färgnyanser och vällukt, sitt bladvärks omväxlande och eleganta former. I alla tider ha Floras barn varit människornas älsklingar, och vid de yppersta bland dem, vid rosor och liljor, ha sångarne i alla tider förliknat de jordiska skönheterna. Men äfven andra egenskaper än skönhet kan man otvunget tillägga blomstren. Tulpanen, som stelt höjer sin färgrika kalk, liljekonvaljen, som blygsamt gömmer sin ljufva vällukt, gåsörten, som förnöjsamt växer vid vägkanten, den brännande nässlan, den efterhängsna kardborren, alla visa de egenskaper, som vi känna igen från vår mänskliga omgifning. Dylika exempel äro i ögonen fallande, men den som har sinne att uppspåra likheter finner dem öfveralt, och då en egenskap blifvit funnen, som närmar plantan till oss själfva, så är det lätt att förläna den flere. Huru långt man härvid går, beror på djärfheten af ens fantasi, men äfven här gäller det, att man ej må skänka föremålen egenskaper, som stå i strid med de yttre sinnenas vittnesbörd. Tränas sus påminner om det mänskliga talet, och därför kunna poeterna låta dem hviska, tala, ja tänka, våra sinnen uppenbara oss ingenting, som skulle motsäga detta, men de låta dem icke såsom människor fritt röra sig i skogen.

Föremålen i den döda naturen kunna personifieras nästan endast, då de uppenbara något, som har tycke af lif, d. v. s. en förändring, en rörelse. Källan, som väller fram ur jorden, bäcken, som sjungande slingar sig fram, den brusande floden, vinden, stormen kunna för fantasin te sig som lefvande väsen. Insjön och hafvet likaså, men blott emedan de tidtals af vinden uppröras. Annat är det med is och snö; isen har förliknats vid bojor, som fängsla vågen, snön har liknats vid en svepning, men personifieras kunna de ej. Svårt är det ock att ingjuta lif i de ständigt oförändrade stenarna och klipporna, därest de ej genom ovanligare former påminna om lefvande varelser, men vid stenens hårdhet kan fantasin fästa sig och skapa ett hårdt väsende.

Det går sålunda icke an att personifiera hvad som hälst: endast det som lefver eller tyckes lefva, och poeten tilldiktar till de värkliga eller skenbara lifsyttringarna andra, beroende af hans eget lynne.

Men fantasin behöfver icke gå så långt som till att personifiera föremålen; den kan nöja sig med likheter, och så uppkommer det poetiska bildspråket. Det är isynnerhet växtvärlden, som lämnat tillfälle till liknelser, och därför talar man med skäl om det poetiska blomsterspråket. En mängd af dessa bildlika uttryckssätt hafva så fullständigt öfvergått i det allmänna språkbruket, att ingen mer tänker på, att de ursprungligen varit liknelser. Hvem tänker väl, när det talas om hälsans rosor, på några blommor?

Från bildspråket är öfvergången lätt till symboliken: det är ju poeternas obestridda rätt att genom ett föremål få beteckna en af dess karaktäristiska egenskaper.

Vi behöfva icke söka länge inom vår inhemska literatur för att finna en representant för dessa egendomligheter: Topelius. Personifikation af naturföremålen, ett rikt bildspråk och en utvecklad symbolik, se där utmärkande drag i Topelius diktning!

Det egenartade i Topelius naturåskådning och begåfning öfver hufvud framträder i det förhållandet, att han så väl kan skrifva för barn. De förstå honom, ty han förstår dem. Samma förmåga, som barnet har att för sig göra lefvande liflösa föremål och att tilldela de mest oansenliga ting de skönaste egenskaper, de mest mänskliga känslor och tankar, hämtade ur dess egen fantasi, samma förmåga eger ock Topelius. För Topelius lefver hela naturen, men det är icke naturens eget lif han ser. För företeelsernas materiela sida, för tingen, deras form och färg, har Topelius föga sinne, liksom öfver hufvud hans skaplynne är så vidt aflägsnadt som det är möjligt från en iakttagande och reflekterande naturforskares. För naturföremålen såsom sådana, forskningens objekt, har han icke öga; de äro för honom endast uttryck af andliga egenskaper, af ideer. Det är sitt eget lif, sina egna känslor och tankar han ser i sin omgifning. Det är med honom som med Selma i våren, som ser blommorna stå så vemodsfulla och hör vågorna sucka så sorgligt och susa så ömt, men så utbrister:

Jag själf är som vårens blommor,
jag själf är som vårens våg.
En längtan mitt hjärta gömmer,
som aldrig jag kan förstå.

Hvad ser och hör han då omkring sig i naturen? Företrädesvis väna gestalter: blommor, hvilka drömma om västanvind och fågelsång och klara källors brus, björkar som tankfulla stå och spegla sina lockars krans i den lugna vikens glans, och då grundtonen i hans diktning är kärleken, kärleken till Gud, till fosterland och frihet, till alt ädelt och skönt, så ser han blomstren stå andaktsfulla och prisa Gud, han hör de höga furorna sjunga, huru härligt Finland är, sångfåglarna kvittra om fosterlandets skönhet och Guds godhet; vinden, som sopar bort töcknen, är en ljusets kämpe, vårstormen, som löser de fjättrade vattnen, är de förtryktes befriare, och öfver stjärnehimmeln ha Salami och Zulamith bygt en kärlekens bro.

Skalden går så ihop med sin omgifning, att man t. ex. i Sylvias visor icke rätt vet, om det är han själf eller Sylvia som talar. Det finnes intet föremål i naturen så oansenligt, att han icke däri kan inlägga sig själf. Se t. ex. den lilla dikten Ensamhet, där skalden önskar sig vara det minsta bland lingonen små, en vass vid den ringaste ö — medan han nu är en ärla, som söker sitt näste, en våg, som förrinner i sanden, ranunkeln, som trampas vid vägen. Sitt mest fulländade uttryck har denna personifikation af naturen fått i den storartade dikten Islossningen i Uleåälf, där frihetslängtan och sällspord mannakraft funnit ett det vackraste uttryck i skildringen af den nordiska älfvens strid mot vinterisen.

Nekas kan icke, att Topelius i sitt förmänskligande af naturen stundom går altför långt, såsom då han i Ödemarkens jul låter den hungrige ulfven röras af Herrens röst i dess hjärta, så att den icke uppslukar det ensamma barnet. Främmande klingar det ock, när det berättas, huruledes Emmas vän, den gamla aspen, under hvilken hon ofta funnit regnskydd, en gång vid ett åskväder kändes så hård och kall och med en gren slog henne i pannan, så hon vredgad sprang sin väg, hvarefter den åt flickan ämnade blixten krossade träet, som sålunda föll för sin kärlek. — Det finnes i naturen en mängd gåtfulla företeelser, men man må icke vara för snar att skjuta dem bakom det mänskliga själslifvets myster.

Den lätthet Topelius har att med bortseende från den materiella formen i tingen skåda uttryck för ideer ger åt hans diktning en rikedom på liknelser och bilder, som icke återfinnes hos någon annan af våra författare. Dessa liknelser tala mer till känslan än till sinnena. Lösrykta ur sitt sammanhang skulle de därför göra långt svagare värkan än i dikterna, hvarför jag afstår från att anföra exempel. Jag kan göra det utan förebråelse, då Topelius dikter äro allmänt kända och älskade.

Men en egendomlighet bör i detta sammanhang påpekas, emedan dess förbiseende kunde leda till en falsk uppfattning af Topelius naturbetraktelse, nämligen skaldens högst omfattande symbolik. Då som sagdt tingen för honom äro uttryck af andliga egenskaper, använder han dem ofta för att beteckna dessa egenskaper. Ordet ljung betyder för honom icke blott våra moars anspråkslösa planta, utan äfven anspråkslösheten själf; alt hårdt kan kallas klippa, alt svagt kan kallas fläkt. På samma sätt är himmelsblått uttryck för något upphöjdt, vackert, och så kan skalden tala om himmelsblåa ord och himmelsblåa stjärnor. Att stå med sammanknäpta händer är ett uttryck af andakt, hämtadt från det mänskliga lifvet, men Topelius utsträcker det och låter blomman stå med sammanknäpta händer. Stundom händer det ock, att i en dikt samma ord användes än i sin reella än i sin symboliska bemärkelse. Ett exempel må förtydliga detta. Korset är symbolen af det gudomliga. Man förstår därför skalden, när han på tal om Åbo domkyrka låter korset öfverlefva Finland och jorden, men då han därpå säger, att detta kors öfver de omätliga drifvorna skall visa stället, hvar Finland en gång varit, så är det icke mer fråga om det symboliska korset, utan om det värkliga, som väl icke ens den djärfvaste tanke kan antaga att dåmera finnes till.

För den som är van att i hvarje ord inlägga en bestämd betydelse, hafva dylika uttryck något förvirrande och osant. Synder af detta slag, då en oreglerad fantasi skapat bilder, otänkbara eller obegripliga, har Topelius många på sitt samvete, liksom sådana, där versens välljud vunnits på bekostnad af tankens klarhet, men om Topelius kan med skäl sägas, att honom varder mycket förlåtet, ty han hafver mycket älskat.

Hvilken skilnad mellan denna uppfattning af naturen och den, som vår egen tid hyser och som ger sig uttryck hos dess skriftställare! Den nya tidens diktare kalla sig värklighetsdiktare och ange därmed tydligt, hvad de mena om sina föregångare. Världen är tillräckligt stor och rik för att man skulle behöfva fylla den med fantasigestalter. Må man blott taga vara på hvad man med sunda sinnen i den kan iakttaga. Bort ur naturen med alla dessa fantom, dessa förmenta själsegenskaper, om hvilka vetenskapen ingenting vet. Låt oss i forskningens ljus se naturen helt enkelt sådan den är.

Det ligger i denna uppfattning en förklarlig reaktion. Fantasin hade öfveransträngt sig. Den var trött och mäktade icke mer höja sinnet öfver den närmast till hans liggande värkligheten. Och författarene lägga an på att studera värkligheten i det mänskliga lifvet, i naturen. Det är slut med lifsgemenskapen mellan diktaren och naturen. Hon är ett objekt, en bakgrund för de personer man skildrar. Död är den oorganiska världen, stumma stå blommorna, och den poet, som skulle våga säga, att rosen är fjärilns brud, skulle troligen af en kritiker med naturalhistorien i hand upplysas om att detta uttryck icke är exakt. Sinnet för det exakta, blicken för det reella är i hög grad skärpt. Känslan och fantasin äro undertrykta, iakttagelseförmågan uppdrifven. Bakom föremålen ser man ingenting, men dem själfva med alla deras detaljer ser man mycket noga. Natursymboliken är slut, naturbeskrifningen har vidtagit.

Det är svårt att karaktärisera sin egen tid, svårt att afväga fel och förtjänster hos dess författare, men vissa grundegenskaper hos de moderna diktarena tyckas dock påfallande: å ena sidan en allvarlig sträfvan efter sanning och noggrannhet, å andra sidan en utpräglad förkärlek för detaljer. I olika arbeten framträda dessa egenskaper olika skarpt; olika förebilder och olika stil göra ock sitt till för att maskera grunddragen, men i de flesta fall skall visst en sorgfällig granskning uppdaga dem, åtminstone hos de författare, som anses tongifvande.

Det kan icke nekas, att vår tids författare, tack vare sin syn på naturen, uti henne se och åt andra kunna visa ofantligt mycket, och hvad de i detta afseende gjort, skall alltid tillräknas dem som förtjänst. Deras förtjänster framhållas tillräckligt för att vi här skulle behöfva dröja vid dem, men påpekas bör den redan antydda svaga punkten i deras uppfattning af naturen, nämligen deras förkärlek för detaljer.

Alla tiders författare hafva känt ett behof att mer eller mindre utförligt angifva den fond, mot hvilken de skildrade händelserna spelat, men sitt egentliga uppsving torde naturskildringarna hafva tagit först sedan för vidpass hundra år diktarene funnit bundsförvandter i geograferne. Början till de geografiska naturmålningarna gjordes af Alexander von Humboldt, och honom hafva alla senare geografiska författare följt. För den stora allmänheten erbjuda dessa skildringar jämte därtill hörande afbildningar den enda utvägen att lära känna vår planets olika regioner, och att kunskapsbegäret i detta afseende är stort, visar det altmer ökade intresset för geografin. De skönliterära författarene följa geograferne i spåren och bjuda sina läsare utförliga naturbeskrifningar. Hvem erinrar sig icke eller tycker sig minnas från läsningen af någon modern författare dessa samvetsgrant utförda skildringar t. ex. af en sommarafton, där himlahvalfvets alla färgnyanser, alla de olika slagen af moln, silfverkantade, guldkantade, purpurkantade, stora, medelstora och små, alla skuggor och dagrar på jorden angifvas — eller dessa skildringar af en ängsbacke, som lägga an på botanisk fullständighet.

Samma benägenhet att karaktärisera genom en mängd detaljer visar sig äfven vid skildringen af personer. Huru älskar man ej noggrant redogöra för sina hjältars och hjältinnors utseende. Och på det psykologiska gebitet firar detaljbeskrifningen sina största triumfer. Där om någonsin gäller det för författarne att visa sig som skarpa iakttagare.

Det går genom dessa beskrifningar en fläkt af vetenskaplig noggrannhet. Författare med autoritet för dagen hafva uttryckligen framhållit de exakta naturvetenskaperna såsom föredöme, och medvetet eller omedvetet använder man ett förfarande, som påminner om den beskrifvande naturalhistoriens. Men hvar och en, som sysslat med deskriptiv vetenskap, vet huru olika dess beskrifningar kunna vara affattade. Linné t. ex. kunde i några få ord känneteckna ett djur, en växt så att ingen tvekan råder om hvad han åsyftat, men detta är icke hvars och ens konst. Man skulle tycka, att alla detaljer tillsammans borde åstadkomma det hela och att alt sålunda komme an på att få en så fullständig detaljbeskrifning som möjligt. Men försök att på grund af en naturalhistorisk beskrifning komma till åskådning af en djur- eller växtform. Känner man den förut eller dess närmaste släktingar, så äro några få karaktäristiska drag tillräckliga för att låta en känna igen den. Är den åter obekant, så kunna icke massor af detaljer uträtta så mycket som en enkel afbildning, ty när det gäller form och färg är en gång för alla ordet långt svagare än bilden. Gäller detta naturalhistorien, som vänder sig till forskare, hvilka hafva tid att arbeta sig igenom beskrifningar, så gäller det ännu mer skönliteraturen, hvilken väl bör kunna njutas utan ansträngdt arbete. Detta betänka författarene ofta icke, i sin ifver att visa alt, hvad de själfva sett: de öfverskrida den sedan gammalt omtvistade gränsen mellan diktkonst och måleri.

Äfven under en annan form, såsom ett slags miniatyrmåleri, träffar man på denna benägenhet att genom en mängd detaljer beskrifva naturen, världen öfver hufvud. Det är i dessa interiörer eller stämningsbilder eller hvad de månde kallas, där man, ofta på ett i språkligt afseende utomordentligt skickligt sätt, beskrifver en bit natur, en situation, fotografiskt noga, objektivt. Tanke eller känsla vill man för ingen del inlägga däri; dessa skall läsaren själf komma sig till på grund af det skildrade.

Kanske att en dylikt beskrifvande framställning, använd med tillräckligt omdöme, är den enda riktiga, den enda som kan komma i fråga i naturvetenskapernas tidehvarf. Det kan ej nekas, att vi, såsom vi nu en gång äro konstruerade, icke med bästa vilja kunna personifiera världen omkring oss i den grad som diktarene och mänskorna fordom. En naturuppfattning sådan som Topelii förefaller oss obetingadt som fullkomligt främmande. Se t. ex. på stjärnhimmeln. Den tid är förbi, då mänskorna befolkade himlahvalfvet med lefvande väsen. Vi veta, att himlakropparne följa sina bestämda lagar; astronomerne beräkna på förhand deras rörelser och alt visar sig gå med matematisk noggrannhet. Samma lagbundenhet spåra vi på alla områden. Vi måste väl då nöja oss med hvad vetenskapen lär oss. Och liksom det förr var poeternas uppgift att i tingen uppenbara väsen, krafter, ideer, som vanliga dödlige icke sågo, så skall det väl i framtiden bli författarenes mission att lämna oss så fullständiga bilder som möjligt, på en gång detaljerade och öfverskådliga, af alla inre och yttre företeelser.

Man kan emellertid med säkerhet påstå, att en författare, som vid en skildring bjuder sina läsare endast detaljer, själf icke uti det skildrade ser något, som han betraktar som hufvudsak. Om nu, som icke torde kunna bestridas, våra dagars författare ofta, särskildt i fråga om naturen, för detaljer förlorat ur sikte själfva hufvudsaken, huru skola de få fatt i den?

Jag tror, att Runebergs diktning kan gifva svar härpå. Runeberg ser i naturen samma grunddrag som i världen öfver hufvud, skönhet och harmoni. Våren och sommaren med deras lif är det därför han i sina lyriska dikter besjunger. Liksom kärleken öfver hans lif spridt ljus och värme, så kallar solen all Nordens skönhet i dagen för hans syn; i lärkornas sång hör han samma vårglädje, som tonar i hans eget bröst, och i naturens nyvaknade lif ser han samma rikedom och fullhet som i sitt eget. Den tid kommer väl när sommarens blommor vissna, men

i hjärtan, som de tjusat,
medan sommarns sol dem värmde än,
lefva de som minnen upp igen.

Det synes honom vara en mild lag skrifven för stoftet att blomma och att dö:

I jordens skymning klarna stjärnelanden,
och oförgängligt ler ett hem mot anden.

Hösten egnar Runeberg knapt flere sånger än de just antydda, och den nordiska vintern har aldrig inspirerat honom. Och detta är förklarligt. Ty skönhet och harmoni hos företeelserna i naturen äro icke nog för att bringa hans fantasi i rörelse. Därtill fordras ytterligare lif.

För Runeberg lefver naturen, men icke, som för Topelius, skaldens lif utan sitt eget.

Vi veta, att Runeberg som jägare och fiskare förde ett friskt sommarlif i skog och på sjö. Det var icke med drömmande ögon han därunder såg naturen an. Han blef förtrogen med den, men gick aldrig upp uti den. Vårens sångare voro hans vänner och han ger sig i samspråk med dem:

Säg mig, du lilla fågel,
där mellan almens blad,
hur kan du ständigt sjunga
och ständigt vara glad.

Och en annan gång frågar han:

Lilla fågel, hvarför bygde du
vid den stora vägens larm din hydda?
Var din djupa skog ej sval och ljuf,
stodo ej dess björkar löfbeprydda?
Lyste icke morgonrodnan där
lika blid och tjusande som här?

Men han tillägger dessa sina vänner inga mänskliga känslor och tankar. Särskildt det sista stycket, Fågelboet vid landsvägen, är betecknande som visande den finhet och sanning, med hvilken skalden vetat hålla sig inom området för fågelns känslor. Endast en gång, så vidt jag kunnat finna, har skalden syndat i detta afseende; det är då han i Sommarnatten säger om andmodern, som flyr med sina ungar:

Ej mot palatser, som skyarna nå,
bytte den irrande en af de små:
ej för guld, i råga bräddadt,
ej om tusen slott hon såg,
öfvergåfve hon sin våg
och sitt bo i vassen bäddadt.

Med glädje hälsar skalden flyttfåglarna välkomna, då de funnit sin väg i det villande blå; de tyckas honom likna mänskoanden, som från främmande strand skall finna sin väg till sitt fädernesland, men de äro för honom fåglar, ingenting annat.

Man måste noga söka bland hans dikter för att finna sådana, i hvilka han personifierar naturföremålen. De finnas självfallet bland de lyriska och där företrädesvis bland de senare, som i många afseenden närma sig folkdikten — där uppträder t. ex. Necken. I denna värld, där kyssen talar, där löjet irrar hemlöst kring, där bär morgonstjärnan bud mellan de älskande, där talar fåglarna till flickan. Långt sparsammare äro dylika personifikationer i de tidigare dikterna: rosen, som mot fjäriln öppnar sin knopp, den täcka violen på ängen, som bad att dess blomning aldrig skulle sluta, svanen som skalden lånar sin sång om nordens skönhet, se där ställen där Runeberg personifierar föremål. Endast en gång, i „Otaliga vågor vandra“, har jag funnit honom inlägga sig själf i ett dödt objekt. Han ser likheter mellan den döda naturens lif och sitt eget, men han identifierar dem icke. Fjärdens vågor likna hans hjärtas tankar: de tyckas fly och dröja kvar dock, de tyckas dö och födas åter, så skilda och ändå så lika, så många och ändå de samma. Sittande vid källan ser han den spegla himlens moln, liksom hans egen själ speglar lifvets.

Det finnes visst uti Runebergs dikter uttryck och bilder spridda här och hvilka hänföra sig till en naturuppfattning, liknande Topelii. Till exempel i Kung Fjalar: Där såg med lokkande ögon den tysta natten mig an; Såg Du vaknande strålar dricka skälfvande dimmors dagg. Men personifikationen ligger blott i uttrycket; den är en gengångare från ett annat åskådningssätt; för Runebergs egen grundåskådning är den främmande.

Skiljer sig Runeberg från Topelius i det afseende, att han i föremålen icke inlägger ett grand mer själslif än de för oss vanliga människor ega, och öfverensstämmer han i detta afseende med de moderna värklighetsdiktarene, liksom ock genom sin skarpa blick för värkligheten, så skiljer han sig å andra sidan knapt mindre från dessa däri, att han liksom Topelius, där lif finnes i naturen, framför alt ser detta och äfven ser likheter mellan mänskolifvet och förändringarna i den döda naturen, märk väl likheter, icke identiteter. Uttryck för denna hans naturåskådning finner man, då ju Runeberg icke är naturens utan människolifvets skald, mindre i omedelbara naturutgjutelser än i de bilder och liknelser han, fastän sparsamt, använder för att karaktärisera företeelserna i det mänskliga lifvet och genom hvilka han åt sina skildringar ger ett lif, som inga detaljer kunde skänka.

Det är ett genomgående drag i Runebergs naturliknelser, att de hänföra sig till handlingar eller tillstånd af rörelse, icke till personer eller föremål i hvila.

Vi träffa en stor mängd liknelser ur djurvärlden och jaktlifvet, som ju erbjuder många beröringspunkter med de krigiska förvecklingar skalden besjunger. När t. ex. i „Grafven i Perho“ bröderna lagt sig i försåt för fienden heter det

Knapt så länge, som från första gryning
jägarn i sitt skjul af granar väntar,
när på orrlek han om våren vandrat,
innan spelarn flyger ned och modigt
med sitt stridsrop träsk och stränder fyller,
bidde brödren.

Fienden är i roflust lik en skara vargar, och Thomas Hane följer den, hunden lik, som retad följer björnen. Jägaren är det ock, som säger om älgskyttarne:

Likasom skaror af gäss, då på sväfvande vingar de lämna
nordens isade sjö, påkalla hvarandra som oftast,

lättande flyktens besvär med sånger och växlande tillrop,
så framsväfvade skyttarne nu på de snöiga fälten;

eller låter Ontrus flyga sin broder i nacken
„lik den vingade örnen“

när denne i kärleksyrsel strött sina varor kring golfvet. — Den blomstrande Hedda är

för männernas flyktiga blickar
som för trastarnas tropp den bärrikt lockande rönnen:
ytterst svärma nu dessa och sväfva på luftiga vingar,
tils de i farten i hast bli varse det rodnande trädet;
genast skratta de högt af glädje och skynda begärligt
alla i täflande flykt till de yppiga klasarnas skatter.

Längre fram varieras liknelsen, då det säges om Mathias:

Ja, så sätter sig lätt bröstrodnande vakan i rönnen,
säker och trygg, och märker ej där, hur den listige gossen
räcker sin tagelbepinnade käpp bland löfven försiktigt,
innan hon känner sin hals omslutas af snaran och fåfängt
flaxar med vingarnas par och söker befria sig åter.

Huru fint är icke Hanna karaktäriserad, då hon efter den aktade befallningsmannens frieri lämnar de gamla,

svalan den glädtiga lik, som kommen af våda i rummen
bäfvat en stund och finner den öppnade dörren och flyktar.

Äfven en annan gång har svalan föresväfvat skalden, då i Älgskyttarne de spinnande pigorna sågo

silkesdukarnas glimmande sken i den öppnade renseln,
sprungo de upp nyfikna och lämnade rockar och rullar.
Liksom svalor flyga med skri kring den sväfvande höken,
så omhvärfde de nu den brunskäggyfvige Ontrus.

Den grundläggande episoden med de bägge falkarna i Nadeschda kan ock i detta sammanhang omnämnas.

Äfven i fråga om den natur, som erbjuder mindre direkta beröringspunkter med oss, ser skalden främst rörelse, förändringar. När Zacharias på Hjärpvik omsider talar

framflöda de sparade orden
bubblorna lika i mängd på den forsande bäcken om våren,

medan af de pratsamma arkangeliterne

hvar och en hade ett ord att säga, och hundrade öron
skulle med möda förmått uppfånga de flyktiga ljuden;

ty som gnistor spraka från katten beständigt och tallöst,
när han på gummans knän af vänliga händer bestrykes,
så framsprittade orden ur skäggomsväfvade läppar.

Mathias berättar att

som en dånande storm framrusade björnen,
störtade öfver min vän som en åskvigg eller ett skyfall.

Som en stormvind in i vassen bryter, så anföll Molnets broder, och likt en skogseld drogo Finjals kämpar fram:

Starke voro de män af fordom.
Flammor like i skälfvande skog,
genom fienders hopar
fram de flögo i stridens stund.

När Morannal, väntande Hjalmars anfall, tänker på sin ungdomskraft säger han:

Då funne på strandens bädd
snart Lochlins kämpe sin graf också,
lik hafvets bölja, som störtar
på stranden upp och förgås.

Och då sjökungen kommit, heter det:

Och stolt på sitt hemlands strand
stod Shelmas skara i sluten tropp,
en klippvall, trotsande böljan,
som skyrest måttar sitt slag.
Den drabbade. Stridens stund
var kommen, vågen mot klippan bröts,
här föll mot här, och på stranden
en bränning stänktes af blod.

Hjalmars svärd sågs, en ljungeld lik, i hans barm sig gömma.

Äfven när det gäller att karaktärisera en situation, gör skalden det gärna genom att visa, huru en liknande uppkommit. I Fjalars sal blef efter konungens ed

för skådarens blick en syn, som då haglets skur
stormat förbi, och lugnet åter
lägger sig kyligt öfver en hvitnad bygd.

Och vid Juutas veta vi att

en dyster stillhet rådde under tiden
som då en åsksky, nyss från hvalfvet skriden,
står dubbelt hotfull åter, där den flytt.

Jämförelsevis sällan liknar Runeberg vid hvarandra två föremål i hvila eller två tillstånd. Han gör det, då det gäller att få fram ett intryck af liflöshet:

Sköflad syntes nu den stora gården,
tom och ödslig lik en afklädd holme,
sedd från träskets is en vinterafton.

Eller

Som en fura, mellan tallar fallen,
än i stoftet störst och utan like,
låg bland fiender, som stupat, hjälten.

Eller också vill han karaktärisera stilla, blida egenskaper: Oihonna är lundernas ros. Mild som en brud var aftonen. Om Hanna heter det:

Lik en strimma af sjön, som, af morgonstrålar begjuten,
smyger sig in och rodnar emellan skuggiga lunder,
sågs i sin fägring hon nu emellan de gamla i kammarn.

Men äfven då ligger det ofta i skaldens liknelser ett drag af rörelse, af lif. Morannal kallar Oihonna en fläkt på böljor. När den sextonåriga Jenny såg upp och talte

flög ett särskildt tycke, gladt och eldadt,
hennes anlet öfver, som då blomman,
nyss i skuggan varsnad, af en solglimt
lyses upp och daggbegjuten kalken
leende i tusen pärlor tindrar.

Hedda skildras:

Som då ett vårmoln hvilar sin glans bland träden på kullen,
buskarna fröjdas och björkarna stå i stilla förundran,
skådande morgonens prakt och det rosenfärgade molnet.
Tils ur sitt sköte det sänder en fläkt, då svikta de späda
grenarnes skott, och de krusiga löfven skälfva af vällust;
mindre bäfvar också ej gossen, då Hedda han åhör.

Således, om ej skilda omständigheter annat påkalla, är det naturen i rörelse, i lif, skalden skildrar. Denna blick för det liffulla röjer sig öfveralt i skaldens diktning. Det är icke Stilleben han ser omkring sig, utan lif och rörelse. Han kan t. ex. gifva en ganska utförlig skildring af huru Petrus blåser eld i den slocknande glöden i pörtet, men han inlåter sig aldrig, liksom icke häller Topelius gör det, på vidlyftiga beskrifningar af föremål eller personer. Själf omtalar skalden, huru frestande det för honom var att måla Oihonna och Gylnandyne i den nattliga scenen på fjället bland moln och stjärnor, men att han afstått därifrån, emedan denna detalj icke hade något med taflan i dess helhet att skaffa. Detta visar skaldens stora själfbeherskning och utgör ock en illustration till hvad han säger om detaljbeskrifningar af naturen. „Naturen, då hon uppenbarar sig för oss i bilder, talar icke till oss suksessivt genom dessa bilders delar, emedan i detta fall, då delarne kunna i oändlighet underafdelas, uppenbarelsen aldrig skulle bli hel, utan den ingriper i vårt medvetande genom effekten af dessa delars harmoni. Vill därför konstnären teckna naturen, så må han ej söka träffa hennes bilder därigenom, att han ängsligt uppräknar till dem hörande delar, utan han måste uppsöka och återge de konturer, i hvilka alla delar smälta tillhopa och hvaraf hvarje särskild får sin bestämning och betydelse. I annat fall löper han fara att, sväfvande utom åskådningen af det hela, borttrassla bilden mera än återge den, därför att han icke eger någon måttstock för delarnas vikt och ställning till det hela och således ej kan gifva hvar och en af dem hvad dem tillkommer. Det är just denna åskådningsförmåga af det hela, som utgör konstnärens vishet vid val och behandling af detaljer."

Huru sparsam med detaljer, huru hushållsam med epitet är skalden icke särskildt i fråga om naturbeskrifningar. Lägg i förbigående märke till huru han skildrar, att jag så må säga, landskap i rörelse:

Våren kom, snön sjönk, skogsbäckarna började sorla,
isen på träsket bytte sin färg, och i glittrande strimmor
öppnade sunden sig ren, och vattenfåglarna hördes.

Det är vårens historia i få drag.

Hvilket rikt tillfälle att skildra den nordiska naturen i alla dess enskildheter hade Runeberg icke i Älgskyttarne, i Fänrik Stål, i Kung Fjalar, hvilken färgprakt hade han ej kunnat utveckla i Nadeschda, men han har öfveralt nöjt sig med att ange några få drag.

Ingen har som han öppnat våra ögon för fosterlandets egendomliga skönhet, men det har han sannerligen icke gjort genom att beskrifva den. Hvem har väl sommartid rört sig bland våra sjöar, i våra skär och tjusats af naturens fägring, utan att erinra sig strofer ur Den femte juli, Vårt land, Hanna och andra dikter, men är det väl naturbeskrifningarna där som gjort det? Nej! Ser man närmare efter, finnes där knapt något, som skulle kunna kallas naturbeskrifning. Och dock finnes det en alldeles bestämd stämning i dem, men denna stämning kommer inifrån. Då Hanna från sitt fönster blickar ut öfver näjden, ser hon sund och fjärdar, holmar och lunder; alt sammangår för henne till en enda tafla och hon utbrister:

Finnes på jorden en näjd att förliknas vid den där man föddes,
där man sin barndoms dar har plockat som blommor af tiden.

Det är hennes känsla, som förklarar naturen och ger den dess skönhet. Så är det med all naturstämning. Den påverkas af den yttre naturen, men i hufvudsak bestämmes den inifrån. Ett solljust landskap kan göra den sorgsne mindre sorgsen, men detta landskap ser han dock på sitt sätt, annorlunda än den glade. Detta känner Runeberg och därför söker han ej framkalla en stämning genom att visa ett naturpanorama. Han förbereder eller framkallar först en inre stämning och låter den sedan finna sin motsvarighet i naturen. Huru ringa naturmålning det då behöfves, visar t. ex. slutet af Kung Fjalar:

Sommarns kväll låg klar och ljus på norden,
lugn sig bredde kring land och haf,
bortom skogen dolde sin strålflod solen,
och, likt dagen, slocknade Fjalar kung.

Aldrig har väl sommarkvällens frid och försoning funnit ett mer fulltonigt uttryck än i dessa få rader i detta sammanhang.

Lika sparsam med detaljer är Runeberg i fråga om personer, och orsaken är här den samma, att han i främsta rummet ser själslifvet. Lägg märke till, att det om Hannas utseende icke säges mer än att hon hade rosig hy — röd som ett smultron beter det ock — mörknande lockigt hår och klara ögon. Af Oihonnas, den vidt besjungnas, behag nämner skalden blott hennes lockar och svanhvita arm. Nadeschdas gestalt få vi bilda oss af uttrycken röda kind, hvita hals, smärta midja, dunkelbruna ögon. Och hvad få vi veta om hjältarna i Fänrik Stål? Det talas om Soldatgossens bruna by, om Gamle Hurtigs röda kinder och hvita lockar, om Lotta Svärds bruna ögon och bruna anlete. Och om deras yttre utstyrsel ger skalden oss knapt mer än en antydan: krigarne äro gråa gossar, utom när det talas om den svartnade, i trasor klädda hären eller om veteranen i dräkten gul och blå. Och dock saknar man icke dessa detaljer, ty i stället får man några få stora drag af personernas själslif.

Jag kan icke underlåta att framhålla ett bestämdt fall, som visar huru olika intryck en situation kan göra, alltefter som berättaren haft öga för lifvets företeelser eller för tillfälliga yttre detaljer. Alla minnas, huru Hanna jämte sin fästman går in till sin far för att meddela honom trolofningen. De finna den gamle inslumrad:

Skön i sin slummer han låg, ohunnen af sorgen och oron,
skön, som den åldrige är, då de glesnade lockarne hvitnat,
läpparnes purpur är slut, och kinderna vissnat och sjunkit,
medan en lång, lång lefnad af ljus och förtröstan och kärlek
röjs som en afton ännu kring den fårade pannan i klarhet.

En liknande tilldragelse har Tavaststjerna skildrat i en liten berättelse „På understol“. Karl Almroth, som utan sina föräldrars vetskap förlofvat sig, hämtar sin fästmö till föräldrahemmet. De unga komma fram. Fadern hälsade den blifvande svärdottern leende. „Sedan drog han henne till sig och kyste henne rakt på munnen, precis såsom hon tänkt sig det, medan hon fick en kväljande förnimmelse af stickande skäggstrån, slemmiga läppar och gammal tobaksrök.“ Det samma hade troligen kunnat sägas om den åldrige prosten, men det blef lyckligtvis osagdt.

Särskildt anmärkningsvärdt är, huru sparsam Runeberg är med färgepitet. Man jämföre härmed den moderna, från Danmark importerade färgrika stilen, hvars adepter, för att tala med en kritiker, icke kunna ställa ett fat potatis på bordet utan att tala om den blågråa ånga, som stiger upp därifrån. Vid noggrant sökande finner man visst, att Runeberg omtalar alla spektrums hufvudfärger — med undantag af violett, och på grund däraf är det icke omöjligt, att han af kommande forskare skall förklaras hafva varit färgblind — men dessa färger äro använda med ytterlig sparsamhet. Ofta är det granna, i ögonen fallande föremål som omnämnas, såsom i Älgskyttarne kistan med eldröd grund eller ryan med röda och hvita och svarta och blåa fasoner, eller ock skall färgen angifva en annan, inre egenskap, såsom silfverhvita lockar, rosig kind.

Hvarthälst i naturen Runeberg blickar, är det lifvet han ser, detta något, som skiljer fåglarna i skogen från de uppstoppade exemplaren i ett museum, ängens blommor från konserverade herbarieplantor. Han ser likheter mellan människolifvet och växlingarna i naturen och låter oss känna, att denna är med oss besläktad. Främst ser han ock hos människan lifvet. Tack vare denna syn på världen höjer sig skalden öfver dessa detaljer, i hvilka de moderna så ofta hålla på att drunkna, och kan med små medel åstadkomma stora värkningar.

Denna Runebergs blick för lifvet i naturen synes vara något, som våra författare borde eftersträfva. Jag menar icke, att de böra skrifva skildringar ur djurlifvet eller ur växtlifvets utvecklingshistoria, men att om de en gång klart känna, att hufvudsaken i naturen är lifvet, så skola de ock öfveralt i världen se eller söka det andliga sambandet mellan naturen och människan, mellan företeelserna öfver hufvud och icke längre åtnöja sig med att för oss beskrifva världen, de skola lära oss förstå den.

Man skall invända, att om några borde väl de moderna författarene hafva blick för lifvet, då de ju med förkärlek syssla med psykologisk analys. Jag svarar, att om man en gång i naturen förbiser hufvudsaken, så skall man ock på det andliga området för en mängd smådrag lätteligen förbise det, som ger lifvet dess karaktär. Jag tror mig icke bättre kunna klargöra detta och tillika karaktärisera våra författare än genom att påminna om det olika sätt, på hvilket de uppfattat och skildrat de för vårt lands natur så sorgligt utmärkande tiderna af missväxt och nöd.

I „Septembernatten 1867“ låter Topelius Gud allsmäktig sända frost öfver norden, för att mänskorna, hvilka förhäft sig i känslan af sin kraft och sitt snille, måtte känna sin vanmakt; nöden må så återföra folket till Gudsfruktan och enkla seder. Det ligger en riktig känsla till grund därför, den att självöfverskattning förr eller senare straffas, men man har svårt att finna det förenligt med den gudomliga rättvisan, att detta straff drabbar strängast dem, som minst gjort sig däraf förtjänta. Vi träffa här som så ofta hos Topelius en vacker känsla, parad med en egen brist på sammanhang och följdriktighet.

Annorlunda ser Runeberg saken. Om straff talar han icke. Olyckan träffar Paavo utan hans förvållande. Han bär den med lugn. Den sporrar honom till ökadt arbete. Han gör hvad i hans förmåga står för att förekomma den härnäst, väl vetande att utgången icke står i hans hand, och när arbetet omsider krönes med framgång, delar han dess frukter med sina nödstälda likar. Runeberg ser i Paavo dessa egenskaper, som öfver hufvud gjort det möjligt för vårt folk att existera. Tag bort resignationen, den sega ihärdigheten, medkänslan för andras nöd, och detta land skall snart vara en ödemark. Paavo är en typ.

Äfven Tavaststjerna har skildrat hårda tider i vårt land, men han har icke känt något sammanhang mellan de små episoder han tecknat och det stora drama som 1867 i Finland spelades; de äro lösrykta scener ur ett hvardagsskådespel, bygdt på tarfligt lättsinne.

Det är Runebergs förmåga att se det hela och lifvet i det hela, som är hans storhet. Denna förmåga kan icke inläras. Men liksom stjärnhimmeln fortfarande gör intryck på oss människor, fastän vi veta, att alt där uppe försiggår efter bestämda lagar, liksom vi fyllas af andakt, då vi betrakta denna världsmekanism, som vi känna så litet, men dock tillräckligt för att förstå, att den är ett uttryck af ett förnuft, ett lif besläktadt med vårt eget, så skola väl en dag författarene känna, att till en fullständig kännedom af naturen ock hörer kännedom af anden i naturen.

Fredr. Elfving.

Tillägg till uppsatsen Svensk folklorestik och dialektforskning i Finland.

Sid. 89. Efter rad 3 nerifrån tilläggas:

1890. H. Vendell: Ordlista öfver det svenska allmogemålet i Finnby kapell af Bjärnå socken i Åbo län. (Vetenskapssocietetens Bidrag XLIX, s. 151—366.)

„ D:o: Om hufvudmotiven i Nylands äldre riddarevisor och romanser. (Finsk tidskrift XXVIII, s. 371—383).

Sid. 90. Efter rad 2 uppifrån tilläggas:

1891. A. Karsten: Kökarsmålet, Ljud- ock formlära. Akademisk avhandling. (De svenska landsmålen XII, 3, s. 1—151.)

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPETS
hittils utgifna skrifter:

			Fmf.
Tom	I.	**H. G. Porthans bref till M. Calonius 1,** utg. af W. Lagus. — 341 + 68 sid. stor 8:o	8: —
„	II.	**Förhandlingar och Uppsatser 1.** (Längre uppsatser af Estlander, Lagus och Schybergson). — 62 + 112 sid. liten 8:o	2: 50
„	III.	**Finlands territoriala församlingars ålder, utbildning och utgrening intill 1885 års utgång,** af K. G. Leinberg. — 159 sid. liten 8:o	3: —
„	IV.	**Borgareståndets Protokoll vid Borgå landtdag 1809,** utg. af Elis Lagerblad. — 411 sid. stor 8:o	8: —
„	V.	**H. G. Porthans bref till M. Calonius 2,** utg. af W. Lagus. — 263 + 106 sid. stor 8:o	8: —
„	VI.	**Förhandlingar och Uppsatser 2.** (Längre uppsatser af Estlander, Frosterus, Lagus m. fl.). — 44 + 268 sid. liten 8:o	3: 75
„	VII.	**Ordbok öfver estländsk-svenska dialekterna,** af A. O. Freudenthal och H. A. Vendell. — 328 sid. stor 8:o	6: —
„	VIII.	**Historiskt-politiska anteckningar af H. F. Adlercreutz. 1743—1796,** utg. af Elis Lagerblad. — 185 sid. liten 8:o	3: —
„	IX.	**Förhandlingar och Uppsatser 3.** (Längre uppsatser af Th. Westrin, Freudenthal, Schybergson m. fl.). — 40 + 318 sid. liten 8:o	4: —
„	X.	**Reseanteckningar af P. J. Bladh och C. F. Hornstedt,** utg. af J. O. I. Rancken och Elis Lagerblad. — 176 sid. liten 8:o	3: —
„	XI.1.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus. — 50 + 108 sid. stor 8:o	4: —
„	XI.2.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus. 2. — 123 sid. stor 8:o	4: —
„	XI.3.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus. 3. — 157 + 46 sid. stor 8:o	4: —
„	XII.	**Vöråmålet, ljud- och formlära, ordlista med register, språkprof,** af A. O. Freudenthal. — 200 sid. liten 8:o	3: 50
„	XIII.	**Förhandlingar och Uppsatser 4.** (Längre uppsatser af Schybergson, Hultin, Vendell m. fl.). — 34 + 136 sid. liten 8:o	3: —
„	XIV.	**De finska klostrens historia,** af K. G. Leinberg. — 509 sid. liten 8:o	4: —
„	XV.	**Helsingfors stads historia från 1640 till stora ofreden,** af Erik Ehrström. — 171 sid. liten 8:o	3: 50
„	XVI.	**Åbo universitets lärdomshistoria. 1. Medicinen,** af L. W. Fagerlund och Robert Tigerstedt. — 216 sid. liten 8:o	3: 50
„	XVII.	**Åbo universitets lärdomshistoria. 2. Juridiken,** af Axel Liljenstrand. — 94 sid. liten 8:o	2: 50
„	XVIII.	**Förhandlingar och Uppsatser 5.** (Längre uppsatser af Frosterus, Schybergson, Leinberg, Nordmann m. fl.). — 45 + 218 sid. liten 8:o	3: 50
„	XIX.	**Åbo universitets lärdomshistoria. 3. Historien,** af M. G. Schybergson. — 168 sid. liten 8:o	3: —
„	XX.	**Förhandlingar och Uppsatser 6.** (Längre uppsatser af Gustafsson, W. Lagus, Elfving m. fl.). — CVIII + 121 sid. liten 8:o	2: 50

◆

SKRIFTER UTGIFNA AF

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPET I FINLAND.

XXIV.

FÖRHANDLINGAR
OCH
UPPSATSER.

7.

1892—1893.

Helsingfors 1893.

SKRIFTER

UTGIFNA AF

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPET

I

FINLAND.

XXIV.

FÖRHANDLINGAR

OCH

UPPSATSER.

7.

1892—1893.

HELSINGFORS,

TIDNINGS- & TRYCKERI-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI

1893.

LENOX LIBRARY
450
1895
C.H.G.

INNEHÅLL.

Medlemsförteckning: Sid.

Ombudsmän . . . . I.
Medlemmar . . . . II.

Förhandlingar:

Protokoll, förda vid Svenska Literatursällskapets bestyrelse- och funktionärssammanträden:
- Den 12 februari 1892 . . . . XXIX.
- Den 18 februari 1892 . . . . XXX.
- Den 17 mars 1892 . . . . XXXI.
- Den 21 april 1892 . . . . XXXVI.
- Den 12 maj 1892 . . . . XXXVIII.
- Den 22 september 1892 . . . . XXXIX.
- Den 20 oktober 1892 . . . . XLVII.
- Den 17 november 1892 . . . . XLIX.
- Den 15 december 1892 . . . . LI.
- Den 19 januari 1893 . . . . LIV.
- Den 27 januari 1893 . . . . LXII.

Protokoll, fördt vid årsmötet den 5 februari 1893 . . . . LXIII.
Sekreterarens årsberättelse den 5 februari 1893 . . . . . LXVI.
Arkivariens årsberättelse den 5 februari 1893 . . . . . . LXIX.
Revisionsberättelse den 5 februari 1893 . . . . LXX.

Uppsatser:

Runebergs sommarlif på Kroksnäs. Föredrag af *J. E. Strömborg* . 1.
En episod ur den finska landtadelns lif under förra hälften af 1600-talet, af *R. Hausen* . . . . 20.
Kornetten Gustaf Reinhold af Klerckers anteckningar under dess fångenskap i Ryssland 1788—1790, meddelade af *R. Hausen* 48.
Bref från major Carl Henrik Klick till fru Helena Sofia Glansenstjerna, meddeladt af *R. Hausen* . . . . 65.
Några ord om Jakob Langebeks beskrifning om sin resa i Finland 1754, af *G. Lagus* . . . . 72.

Sid.
En anmärkning till Johan Archenholtz' biografi, af *M. G. Schybergson* . . . . 76.
En skrift af Hartvig Henriksson Speitz, af *M. G. Schybergson* . 79.
Ett prässåtal i Åbo i slutet af 17:de seklet, af *A. Hultin* . . . 83.
Michael Renner och den religiösa dikten i slutet af 17:de seklet, af *A. Hultin* . . . . 89.
Runeberg och Svenska Akademien, af *P. Nordmann* . . . . . 101.
Bref från eloqventiae professorn vid Åbo akademi J. F. Wallenius till statssekreteraren friherre R. H. Rehbinder, meddeladt af *R. Hausen* . . . . 115.
Meddelanden angående Nådendals kloster, af *K. G. Leinberg* . . 119.
Bellmaniana III och IV, af *E. Lagus* . . . . 124.
Porträttsamlingen på Åminne fideikommiss i Haliko, uppgjord 1893 af *R. Hausen* . . . . 128.
Förteckning öfver äldre familjeporträtt, befintliga i särskilda personers ego, meddelad af *R. Hausen* . . . . 133.
Förteckning öfver i särskilda personers ego befintliga familjeporträtt, meddelad af *G. Granfelt* . . . . 135.

Förteckning öfver Svenska Literatursällskapets i Finland ombudsmän och medlemmar.

Ombudsmän:

elsingius, **F.**, ingeniör, Baku.
osenlew, **H.**, konsul, Björneborg.
trömborg, **J. E.**, lyceirektor, Borgå.
einrichs, **Alfr.**, magister, Brahestad.
ndvall, **F. V.**, seminariidir., Ekenäs.
ulin, **von**, **A.**, brukspatron, Fiskars.
ergström, **Aug.**, bruksdisponent, Forssa.
ordenstreng, **S.**, lektor, Fredrikshamn.
audinger, **E. F.**, provincialläkare, G:la Karleby.
ppelgren, **K.**, stationsinspektor, Hangö.
rohns, **P. N.**, magister, Heinola.
erg, **G. F.**, stadsläkare, Jakobstad.
tråhle, **L. J.**, possessionat, Iittis.
Åkerman, **K.**, bankkommissarie, Joensuu.
gricola, **O. R.**, forstmästare, Jyväskylä.
ordblad, **J.**, sågägare, Kajana.
minoff, **G. G.**, hofrätteråd, Kaskö.
elin, **O.**, läkare, Kexholm.
adenius, **G. V.**, konsul, Kotka.
arlström, **A.**, handlande, Kristinestad.
edelin, **A.**, magister, Kuopio.
ranholm, **O.**, läkare, Lahtis.
echan, **K. A.**, apotekare, Lojo.
Christierson, **von**, **W.**, tullförvaltare, Lovisa.
Öhberg, **A.**, kollegiiassessor, Mariehamn.
Asplund, **K. E.**, prost, Mäntsälä.
Achrén, **A.**, provincialläkare, Nykarleby.
Forss, **F.**, häradshöfding, Nyslott.
Qvanten, **von**, **G.**, borgmästare, Nystad.
Sirén, **H.**, provincialläkare, Nådendal
Born, **von**, **V. M.**, frih., godsägare, Pärnå.
Armfelt, **Aug.**, grefve, godsägare, Salo.
Fredriksson, **F. V.**, prost, Sibbå.
Moberg, **K. P.**, prost, Sjundeå.
Tigerstedt, **E. S.**, kapten, S:t Michel.
Kajanus, **H.**, kyrkoherde, S:t Petersburg.
Mörtengren, **F.**, kapten, Tammerfors.
Sundel, **Hj.**, häradshöfding, Tavastehus.
Boström, **K. J.**, häradshöfding, Torneå.
Törngren, **G.**, lyceirektor, Uleåborg.
Rosenqvist, **V. T.**, lyceilektor, Vasa.
Backlund, **H.**, kollegiiregistrator, Viborg.
Lindeqvist, **Alfr.**, hofrättsassessor, Villmanstrand.
Rettig, **Fr.**, kommerseråd, Åbo.
Östling, **Igor**, häradshöfding, Idensalmi.

Medlemmar.

Helsingfors

a) *Stiftande medlemmar:*

Ahrenberg, Jac., arkitekt.
Alfthan, A. E., magister, tekniker.
Aminoff, Alexander, magister.
Andstén, Oskar Vilhelm, sjökapten.
Antell, Per Kasten Samuel, öfverste.
Avellan, Georg, med. och kir. doktor.
Bengelsdorff, Ludvig, pastor.
Bergroth, Edvin, ingeniör.
Bolin, Wilhelm, professor.
Bonsdorff, von, Adolf, frih., rektor.
Borgström, G., godsägare.
— **Leon**, kommerseråd.
— **Lina**, fröken.
— **Selma**, fröken.
Broborg, Karl Teodor, pastor.
Bäckström, Anna, enkepastorska.
Calonius, Villy, prokurator.
Candelin, Leon, kommerseråd.
Cedercreutz, Nanny, friherrinna.
Collan, von, A., senatskanelist.
— **Uno**, magister.
— **Valter**, med. licentiat.
Croll, Teodor, byggmästare.
Edlund, G. W., kommerseråd.
Elfving, Fredrik, professor.
Elving, Rudolf, vicehäradshöfding, fabriksägare.
Engström, Otto Ingemar, professor.
Estlander, Carl Gustaf, kanslieråd.
Fagerroos, J. F. E., guldsmed.
Federley, Georg, disponent.
Florin, August, statsråd.
Florin, J. A., doktor, medicinalråd.
Forsius, Kristian Fredrik, med. doktor.
Frenckell, von, Teodor, löjtnant.
Freudenthal, Axel Olof, professor.
Frosterus, Johan Gustaf, professor.
Granholm, Gustaf Florentin, kollegiiassessor.
Grönqvist, F. W., kommunalråd.
Gustafsson, Fridolf, professor.
Hallberg, Mauritz, handlande.
Hausen, Reinhold, statsarkivarie.
Heikel, Viktor, öfverlärare.
Heimberger, Richard, fabrikör.
Hildén, Georg, kassör.
Hiort af Ornäs, C. G., arkitekt.
Holmberg, Axel, med. doktor.
— **Teoder**, stadskamrerare.
Kiseleff, Olga, kommerserådinna.
Kjällmanson, O., handlande.
Kjöllerfeldt, Emil, kollegiiassessor.
Klärich, Valdemar, handlande.
Kroglus, Edvard Gabriel, öfverste.
— **Frans**, lagman.
Kullhem, Sigfrid, direktör.
Kurtén, Uno, assessor.
Lagerblad, Elis, normallyceikollega.
Lagerborg, Alexander Vilhelm, ingeniör, kapten.
Lagus, Ernst, fil. magister.
— **Wilhelm**, statsråd.
Landén, Ab., kommunalråd.
Laurell, Alex., bankir.
Lemström, Selim, professor.
Lille, Axel, juris doktor.

Lindberg, A. F., rådman.
Lindelöf, L., statsråd.
Lindfors, af, Julius, generalmajor.
ndroos, J. F., possessionat, Botby.
ndström, Karl, med. doktor.
chelin, Leopold, senator.
ntgomery, Robert, prokurator.
rdman, Johan Alfred, refendariesekreterare.
— **Karl Anshelm**, maskindirektör.
bergh, August, senator.
ländska afdelningen.
man, Israel, handlande.
ström, Gustaf, arkitekt.
ist, Karl, med. doktor.
lund, K. H., handlande.
es, Oskar, filos. magister.
neberg, Johan Wilhelm, professor.
tzman, Fredrik, generaldirektör.
mark, C. G., öfverintendent.
dt, Hjalmar, handlande.
ltén, af, August, frih., docent.
— **af, Max Widekind**, frih., professor.
ybergson, Emil, justitierådman.
Schybergson, Magnus Gottfrid, professor.
Serenius, Hugo, kamrerare.
Sinebrychoff, Anna, kommerserådinna.
— **Nikolaus**, kommerseråd.
Sjöblom, F. J. F., handlande.
Standertskjöld, E., frih., student.
Standertskjöld-Nordenstam, H. S., frih., godsägare.
Stormbom, Fridolf, stationsinspektor.
Strandman, Ernst August, professor.
Svenska klubben i Helsingfors.
Svensson, M., handlande.
Synnerberg, Karl, kansliråd.
Söderström, Johan Alexander, rådman.
Waenerberg, Torsten, artist, intendent.
Wasastjerna, Axel, fil. kandidat.
— **Osvald**, professor.
— **Viktor**, senator.
Willebrand, von, Reinhold Felix, frih., vice häradshöfding.
Wolff, Axel, handlande.
Wrede, Rabbe Axel, frih., professor.
Öhberg, Viktor, folkskoleinspektor.
Öhman, Elias, borgmästare.

b) *Ständiga medlemmar:*

gbom, Karl, protokollsekreterare.
rnberg, Fredrik Geronimo, gardeskapten.
hedorff, von, Augusta, fröken.
mmer, Vilhelm, hofråd.
denius, Emilia, fröken.
lerholm, T., senator.
nstedt, Johan, frih., bankdirektör.
ander, Albin, faktor.
rin, Lydia, fru.
Gripenberg, Alexis, öfverdirektör.
Grotenfelt, Reinhold, rentier.
Hartman, von, V., geheimeråd.
Heikel, Rosina, läkare.
Helsingius, Alexander, öfverste.
Hollmerus, C. F., forstmästare.
Jaenisch, Alexander, kamrerare.
Kockström, Viktor Reinhold, normallyceikollega.
Lagerborg, Hjalmar, generalpostdirektör.

Lindeqvist, Karl Johan, professor.
Lundenius, G. Ad., protokollsekreterare.
Neovius, Fritiof, generalmajor.
Palmén, Fanny, fröken.
Pipping, Augusta, lärarinna.
Procopé, Feodor, öfverste.
Rehausen, von, Viktor Ernst, ombudsman i Finlands bank.
Renvall, Robert Alfred, fil. doktor.
Sidorow, P., handlande.
Sirén, Bruno, vice häradshöfding.
Standertskjöld, Karl, senatskanslist.
Ström, Fridolf Ferdinand, fältkamrerare.
Stude, Teodor, handlande.
Taucher, Isidor, borgmästare.
Wasastjerna, Evert, bandirektör.
Örnberg, Edvard, jur. kandidat.

c) *Årsmedlemmar:*

Alfthan, von, K., frih., med. licentiat.
— **Max**, kapten.
— **Oskar**, possessionat, Helsinge Bäckby.
Aminoff, Helène, fröken.
— **Torsten Johan**, refendariesekreterare.
Andstén, Vilhelm, fabrikör.
Asp, Georg, professor.
Bergholm, Vilhelm Ludvig, gymnastiklärare.
Bergroth, C. H., universitets-lektor.
Berndtson, A., literatör.
Berndtson, Gunnar, artist.
Björkell, Hugo, kassör.
Björkenheim, Gösta, direktör.
Björkstén, Johan Isak, medicinalråd.
Blomqvist, Elisabet, skolföreståndarinna.
Blumenthal, Edvard Leopold, ordförande i prässöfverstyrelsen.
Bomansson, Karl August, fil. doktor.
Bonsdorff, von, Hjalmar, frih., godsägare.
— **von, Hjalmar**, frih., med. doktor.
Borgström, Hilda, fru.
Brenner, Magnus, rektor.
Brotherus, Viktor, fil. doktor.
Brunou, Vilhelm, student.
Carlander, J. N., handlande.
Cedercreutz, Axel, frih., godsägare.
— **Emil W.**, frih., med. doktor.
Charpentier, Axel, juris kandidat.
Chydenius, Vilhelm, jur. doktor.
Collan, von, Klas, senatskanslist.
Cronstedt, Karl, protokollsekreterare.
— **Sigrid**, protokollsekreterska.
Cronvall, J. E., handlande.
Dahlin, Karl Albert, apotekare.
Degerholm, Karl Edvard, inspektor.
De la Chapelle, Armida, friherrinna.
Donner, Anders, professor.
Edelfelt, Albert, artist.
— **Alexandra**, öfverdirektörska.
Ehrnroth, Adolf Reinhold, generalmajor.
— **Karl**, possessionat, Helsinge.
Ehrström, Alexander, possessionat.
— **Erik, Gustaf**, magister.
Eichinger, J., student.
Einighorst, A., handlande.
Ekholm, Gideon, vice häradshöfding.
Elster, Karl, handlande.
Eskilsson, W., fabriksföreståndare, Leppäkoski.

Estlander, **J.**, ingeniör.
— **Louise**, professorska.
Fabritius, **August**, löjtnant.
Fagerlund, **L. W.**, med. doktor, docent.
Falck, **Viktor**, räntmästare.
Falcken, **Frans**, revisor.
Federley, **A.**, senatorska.
— **Karl Berndt**, byrådirektör.
Finander, **Edla**, fru.
— **Lydia**, folkskollärarinna.
Flodin, **Ferdinand**, läkare.
Fontell, **A. G.**, fil. doktor.
Forsberg, **A. V.**, fil. doktor.
— **Karl Johan**, landtbruksöfveringeniör.
Forsell, **Artur**, fil. kandidat, lärare.
Freudenthal, **Edla**, professorska.
Furuhjelm, **Elis**, protokollsekreterare.
Gadd, **Adelaid**, enkefru.
Granfelt, **August**, ingeniör.
Grotenfelt, **Nils Berndt**, senatsregistrator.
Grünberg, **John**, apotekare.
Hallberg, **Alma**, folkskollärarinna.
Hammarén, **Artur**, landtbruksällskapets sekreterare.
Hausen, **von**, **Villiam**, vicehäradshöfding.
Heikel, **I. A.**, professor.
— **Oskar**, med. doktor.
Heinrichs, **Axel**, fil. magister.
Heinricius, **Gösta**, professor.
Henrikson, **Gerhard**, revisor.
Henrthén, **Sigrid**, fröken.
Hertzberg, **Rafaël**, fil. doktor.
Hjort af Ornäs, **T.**, fru.
Hisinger, **Augusta**, fröken.
Holmberg, **Karl**, kontorist.
— **Johan Selim**, häradshöfding.
— **M.**, fil. kand., folkskollärare.
Holsti, **Hugo**, professor.
Hornberg, **Albrekt**, kamrerare.
— **Mauritz**, prokuratorsadjoint.
Hougberg, **Emil**, med. doktor.
— **Viktor Vilhelm**, packhusinspektor.
Hultin, **A.**, biblioteksamanuens.
Hultman, **O. F.**, fil. kand.
Jansson, **Per**, med. kand.
Jefremow, **Alexander**, magister.
Jewstratoff, **Wladimir**, lyceikollega.
Jung, **Hulda**, lärarinna.
Jäder, **Erik Johan**, kamrerare.
Kellgren, **S.**, enkeprofessorska.
Kihlman, **Henrik**, fil. kand.
Kiseleff, **Feodor**, konsul.
Knorring, **von**, **Karl**, järnvägstjänsteman.
Kroglus, **Lars**, handlande.
Kuhlefelt, **Elis**, med. kand.
Kyrklund, **T.**, provisor.
König, **Karl**, restauratör.
Lagerblad, **Uno**, fil. magister, lärare.
Lagerborg, **Constance**, kaptenska.
Lagus, **A. G.**, magister, forstmästare.
— **Vilhelm Gabriel**, fil. doktor.
Landtman, **Ivar Alfred**, öfverkassör.
Laurent, **Algot**, fabrikör.
Leontjeff, **Paul**, fil. magister.
Liewendal, **Gustaf**, urmakare.
Liljeroth, **Viktor**, handlande.
Lindberg, **Nella**, fru.
— **Viktor**, med. doktor.
Lindholm, **K. E.**, sjökapten.
Lindström, **Fridolf**, vice häradshöfding.
Linsén, **A.**, privatlärare.
Lund, **J. F.**, gårdsägare.
Lundqvist, **Alexander**, senatskanslist.
— **Anton**, körsnär.
— **August**, körsnär.

Lundeqvist, **August**, disponent.
Lönnbeck, **Albin Alex.**, fil. doktor.
Lönnström, **A.**, kontorist.
— **J. V.**, kontorist.
Mannelin, **A. V.**, banktjänsteman.
Melan, **Anna**, fröken.
— **August**, järnvägstjänsteman.
— **N.**, generalska.
Mellberg, **Edvard**. fil. doktor, öfverlärare.
Mexmontan, **Mauritz**, gymnastiklärare.
Moring, **Klas Mattias**, ingeniörmekaniker.
Nandelstadh, **von**, **August**, assessor.
Neovius, **Arvid**, fil. doktor.
Nordman, **Anna**, lärarinna.
— **Gustaf Albert**, med. doktor, docent.
Nordmann, **Petrus**, fil. doktor.
Nordström, **Ernst Samuel**, fil. magister.
Nordqvist, **Oskar Fritiof**, fiskeriinspektör.
Norrmén, **Alfred**, bankdirektör.
Numell, **Karl Johan**, öfverdirektörsadjoint.
Nummelin, **Karl**, hofråd.
Nyberg, **Arvid**, justitierådman.
Nybergh, **August**, hofrättsassessor.
Nyholm, **K. G.**, kontorist.
Nykopp, **Axel**, assistentläkare.
Nyström, **Augusta**, fru.
— **H.**, fröken.
Palmgren, **Karl**, urmakare.
Paqvalin, **Mikael**, protokollsekreterare.
Pipping, **Hugo**, fil. doktor.
Pfaler, **von**, **Leon**, bankdirektör.
Procopé, **Natalia**, enkepresidentska.
Prytz, **Lars Knut**, direktör.
Ramsay, **Artur**, öfverste.
— **August**, fil. doktor.
— **Vilhelm**, fil. doktor, docent.
Rautenfeld, **von**, **G. Baron**, öfverstelöjtnant.
Regnell, **Karl**, kamrerare.
Reuter, **Jonatan**, ingeniör, lektor.
— **Ossian**, literatör.
Rosberg, **Fredrik**, ingeniör.
Roschier, **Rurik**, kontorsskrifvare.
Saelan, **Tiodolf**, professor.
Schauman, **August**, fil. magister.
— **Max**, assessor, Universitetets sekreterare.
— **Ossian**, med. licentiat.
Schildt, **Alfred**, kassör.
Schmitt, **Gustav**, bataljonsläkare.
Schultén, **Anna**, friherrinna.
— **af**, **Arvid**, frih., literatör.
Schybergson, **Mimmi**, fru.
Sederholm, **C.**, generallöjtnant.
Segerstråle, **Alb.**, fil. magister.
— **Samuel**, referendariesekreterare.
Selling, **Viktor**, fil. magister.
Siewers, **Richard**, med. doktor, docent.
Sivén, **F. F.**, ingeniör.
Sjöholm, **Sofi**, fröken.
Sjöman, **Oskar**, fil. magister.
Sjöstrand, **Karl**, skulptör.
Snellman, **G. R.**, fil. magister.
Sohlberg, **Kristoffer**, protokollsekreterare.
Sohlström, **F. Kasimir**, handlande.
Stackelberg, **Magnus**, frih., agent.
Stenberg, **J. E.**, pastor.
Stenbäck, **Elin**, professorska.
Stenius, **M. G.**, trädgårdsmästare.
Stjernvall, **Fredrik Gustaf Otto Selim**, referendariesekreterare.
— **Knut**, med. kandidat.
— **Sigrid**, referendariesekreterska.
Stockman, **A. V.**, fil. magister.

Stockman, Karl, konsul.
Streng, Johan Adhemar, lektor.
Stråhlman, Emil Villiam, assessor.
Sucksdorff, M., fröken.
— **Wilhelm**, med. doktor, docent.
Sundberg, Sascha, fru.
Sundholm, August, mantalsskrifvare.
Sundman, Gösta, konsul.
— **Knut**, vice häradshöfding.
Sundström, Wladimir, kammarskrifvare.
Svanström, Robert, forstmästare.
Svensson, V. A., sjökapten.
Söltin, Alexandra, doktorinna.
Tallberg, Julius, handlande.
Tammelander, Seb., ingeniör.
Tanninen, Ina, fröken, lärarinna.
Tavastjerna, Hilja, skolföreståndarinna.
Tiljander, M., fil. magister.
Tojkander, Anton Leonard, jur. kandidat.
Tollander, T., generalagent.
Toppelius, Georg, hofråd.
— **Nadine**, hofrådinna.
Törngren, Adolf, med. doktor, docent.
Törne, von, Olof, bankdirektör.
Unonius, Leonard, revisor.
Valbäck, F. J., redaktör.
Velin, Aug., senatstranslator, löjtnant.
Verving, Alvar, kollegiiassessor.
Waenerberg, Mauritz, fil. magister, ombudsman.
Wahlfors, Karl Reinhold, professor.
Wallensköld, Axel Gabriel, fil. doktor, docent.
Wasastjerna, Ivar, student.
— **Uno**, vice häradshöfding.
Wasenius, Gösta, brandmästare.
Weckström, L., kontorsskrifvare.
Wegelius, Edvard, kamrerare.
— **Ida**, fröken, lärarinna.
— **Martin**, direktor.
— **Teodor**, bankdirektör.
Wellingk, Verner, juriskandidat.
Wendell, Herman, fil. doktor, docent.
Westerlund, Viktor, kontorsföreståndare.
Westermarck, Edvard, fil. doktor, docent.
— **Nils Kristian**, kollegiiassessor.
Wichmann, Karl Teodor, med. doktor.
Widerholm, O. T., kamrerare.
Wikman, Kristian Edvard, tullförvaltare.
Willebrandt, von, Aug., tullförvaltare.
— **von, Reinhold Robert**, öfverste.
Wrede, C. A., frih., arkitekt.
— **Rabbe**, frih., ingeniör.
Zilliacus, Vilhelm, med. doktor.
Åhlström, Frans, justitierådman.
Åström, K. R., gårdsägare.

Asikkala.

Årsmedlem:

Brinkhufvud, Sigurd, kronolänsman.

Björneborg.

a) *Stiftande medlemmar:*

Lindgren, C. O., handlande.
Malmgren, Karl Petter, provinciallläkare.
Rosenlew, C., handlande.
Schildt, Ernst, med. doktor.

c) *Årsmedlemmar:*

Bergbom, Axel Gabriel, vice häradshöfding.
Björkroth, M. W., handlande.
Cumlander, Anders Johan, packhusinspektor.
Eek, T. Leop., häradshöfding.
Fontell, Henrik, med. doktor, lasarettsläkare.
Grönfelt, Maria, kommerserådinna.
— **Verner**, vice häradshöfding.
Hjort, Johan Arvid, justitierådman.
Junnelius, Robert, kommunalråd.
Juselius, Bruno, handlande.
— **F. A.**, handlande.
Lindström, Frans Julius, ingeniör.
Molander, Edvard, borgmästare.
Mollis, Henrik, handlande.
Nordgren, K. A., handlande.
Nordqvist, F., kontorist.
Nyberg, Ernst Gustaf, lektor.
Ramberg, G. E., handlande.
Rosenlew, G. W., kontorist.
— **H.**, konsul.
— **U.**, kontorist.
Schulman, Anders Edvard, vice häradshöfding.
Tigerstedt, Karl, vice häradshöfding.
Timgren, Viktor, handlande.
Westerberg, C. A., handlande.
Widbom, Henrik, med. doktor.
— **J. H.**, handlande.
— **Karl**, fil. magister.
Widbäck, August, kontorist.

Borgå.

a) *Stiftande medlemmar:*

Eklöf, August, vice konsul.
Fröberg, Berndt Fredrik, kollegiiassessor, kronofogde.
Gulin, Niklas, bankdirektör.
Lindh, Anders Teodor, justitierådman.
Strömberg, Johan Elias, lyceirektor.
Tojkander, C. F., handlande, konsul.

b) *Ständiga medlemmar:*

Eklöf, Elin, konsulinna.
Enehjelm, af, E., fröken.
Grönlund, A., skolföreståndarinna.
— **E.**, doktorinna.
Hällfors, Jakob Edvard, häradshöfding.
Kropp, Gustaf, possessionat.
Nordström, V., fröken.
Roth, Betty, kommunalrådinna.
Söderström, G. L., vice konsul.

c) *Årsmedlemmar:*

Allardt, Anders, lyceikollega.
Askolin, Johan, handlande.
Björkman, A. F., kontorist.
Ceder, M. H., sjökapten.

Duncker, Daniel Joakim Edvard, magister, godsägare.
Edelmann, Felix, kommissionslandtmätare.
Ekblom, R. W., ölfabrikant.
Federley, Viktor, lyceikollega.
Forsius, Walter, fil. magister.
Frosterus, August Wilhelm, lektor, prost.
Grotenfelt, Ossian, fil. doktor, lektor.
Gustafsson, August, apotekare.
Heugberg, Sven, godsägare.
Karlsson, Oskar, handlande.
Lewin, Oskar, affärsman.
Lindh, Albert, med. doktor.
Linderos, Lennart, stadsfiskal.
Lindholm, Otto, värdshusvärd.
Lindström, Inez, lärarinna.
— **K. E.**, kontorist.
Medeen, Henrik Filip, fil. magister.
Nyberg, G. A., handlande.
Nyholm, Karl August, fabrikant.
Nordström, August, possessionat.
Orrman, Adolf, kontorist.
Rindell, Edvard, fil. doktor, lektor.
Runeberg, L. M., lektor.
Schauman, Mikael, justitierådman.
Smolander, A., handlande.
Stråhle, J:r, E. J., possessionat.
— **Rabbe Konstantin**, borgmästare.
— **Lennart**, med. doktor.
Uggla, Otto, tullförvaltare.
Wahlfors, Fredrik Rudolf, lyceikollega.

Brahestad.

b) *Ständig medlem:*

Lundberg, S., bankdirektör.

c) *Årsmedlemmar:*

Heinrichs, Alfred, fil. magister.
Lundberg, J. S., rådman.
Rein, John Gust, handlande.
Sovelius, John, rentier.
Tennander, Artur, apotekare.

Ekenäs.

Årsmedlemmar:

Berenius, August Ferdinand, handlande,
Böning, Herman, godsägare.
Lindén, Mikael, seminariilektor.
Schauman, Björn, borgmästare.
Sundvall, Fredrik Vilhelm, direktor.

Elimä.

Årsmedlem:

Wrede, Otto Albert, frih., godsförvaltare.

Eura.

Årsmedlem:

Wrede, Kasper, frih., häradshöfding.

Fiskars.

b) *Ständiga medlemmar:*

Hisinger, Fridolf Leopold, frih., bruksägare.

Julin, von, Albert, brukspatron.

c) *Årsmedlemmar:*

Aspelin, A., kontorist.

Börjeson, G. W., ingeniör.

Grelin, C., handlande.

Hallberg, Hugo, bruksförvaltare, Koskis

Forssa och Mustiala.

a) *Stiftande medlem:*

Borgström, Aug., bruksdisponent.

b) *Ständig medlem:*

Pousar, C. N., ölfabrikant.

c) *Årsmedlemmar:*

Bäckström, Johan Eberhard, kamrerare.

Grotenfelt, Ellen, direktörska.

—— G., direktör.

Karsten, Petter Adolf, fil. doktor, lektor.

Meyer, Rudolf, bruksdisponent.

Nyman, Axel Gabriel, kronolänsman.

Rindell, Artur, professor.

Zansen, von, Onni, stationsinspektor.

Fredrikshamn.

a) *Stiftande medlemmar:*

Ahlqvist, Karl Henrik, kommerseråd.

Lagerblad, Adolf, hofrättsassessor.

Meinander, Ludvig, öfverste.

Nordenstreng, Sigurd, lektor.

b) *Ständiga medlemmar:*

Alopaeus, Magnus, hofrättsråd.

Jernström, Alarik. öfverstelöjtnant.

c) *Årsmedlemmar:*

lqvist, Artur, konsul.
— Valter, fil. magister.
opaeus, Ivar, borgmästare.
rk, Valdemar, kapten.
raberg, Klas, ingeniör.
enius, Mattias, generalmajor.
t, Robert, statsråd.
sten, Ernst, lektor.
gelstam, Wentzel, fil. magister, rektor.
Hammarén, G. W.
Hornborg, Georg, med. doktor, stadsläkare.
Kereström, Evert, kyrkoherde.
Lundström, Alexander. fil. magister.
Nymalm, F., kollegiiassessor.
Schulman, Karl Magnus Hugo, öfverste.
Segercrantz, Emil, kronofogde.
Sohlman, Viktor, hofråd.

Gamlakarleby.

a) *Stiftande medlem:*

rg, Albert, tullförvaltare.

b) *Ständiga medlemmar:*

én, Gustaf, rådman.
Staudinger, E. F., med. dokt., stadsläkare.

c) *Årsmedlemmar:*

rklund, Alfr., handlande.
nström, Alexander.
lström, Fredrik Elifas, med. doktor.
rmanson, Viktor, politierådman.
hjelm, Fr., apotekare.
Nylander, Charles, vice häradshöfding, borgmästare.
Riska, Karl, kontorist.
Söderlund, J. G., bankdirektör.
Tallqvist, G. L., ingeniör.

Hangö.

b) *Ständig medlem:*

rsman, Karl, kapten.

c) *Årsmedlemmar:*

pelgren, K., stationsinspektor.
lberg, Gustaf, handlande.
nström, Fredr., borgmästare.
Stünkel, Paul, handlande.
Wright, von, Ferdinand, fil. kandidat.

Heinola.

a) *Stiftande medlemmar:*

Crohns, Petter Niklas, magister, stadskassör.
Hoffström, Petter Wilhelm, f.d. kollega.
Lemström, F., hofrättsauskultant.
Wahlman, Isidor, jordbrukare.

c) *Årsmedlemmar:*

Adler, Axel Edvard, häradshöfding.
Appelberg, G. A., ingeniör.
Charpentier, Robert, ingeniörkapten.
Holmberg, Teodor, kronofogde.

Hvittis.

b) *Ständiga medlemmar:*

Hertzberg, Sebastian, kronolänsman.
Serlachius, Leonard, provinciallläkare.

Högfors bruk.

b) *Ständig medlem:*

Ramsay, Welter, bruksförvaltare.

Idensalmi.

c) *Årsmedlemmar:*

Lundgrén, Ernst, kronofogde.
Reinius, F. L., löjtnant.
Östling, Igor, häradshöfding.

Iittis.

c) *Årsmedlemmar:*

Björkstén, af, August, possessionat.
Galle, T., kassör. Kouvola.
Holmström, G. E., kronolänsman, Lappträsk.
Landzett, Anton, med. doktor, Kouv
Liljeblad, J. V., häradsskrifvare, La
träsk.
Lindroos, F. W., Kouvola.

lin, Knut, ingeniör, disponent, Kouvola.
rähle, Lars, agronom, Kausala et Hiisio.
Wendt, von, N., häradshöfding.
Wikman, Oskar, kronolänsman.
Åkerstedt, Ludvig, apotekare, Kymmene.

Ingå.

b) *Ständig medlem:*

inger, Edvard, frih., filos. doktor.

Jaakimvaara.

c) *Årsmedlem:*

kberg, Ossian, kassör.

Jakobstad.

b) *Ständig medlem:*

lm, Otto August, kommerseråd.

c) *Årsmedlemmar:*

nström, John, handlande.
rg, Gustaf, med. doktor.
rsén, Just., borgmästare.
Laurén, Ludv., fil. kandidat.
Petterson, Fritz, rådman.

Jokkas.

c) *Årsmedlem:*

sterhjelm, Torsten, provincialläkare.

Joensuu.

c) *Årsmedlemmar:*

llström, H., provincialläkare.
ysten, J. A., borgmästare.
— W., häradshöfding.
eni, Osvald, student.
Paldani, N. A., kassör.
Stenbäck, Wäinö, postmästare.
Åkerman, Karl, bankkommissarie.

Jorois.

c) *Årsmedlem:*

inhufvud, Lennart, med. doktor.

Jyväskylä.

a) *Stiftande medlem:*

Leinberg, Karl Gabriel, professor.

c) *Årsmedlemmar:*

Agricola, Oskar Reinhold, forstmästare.
Falck, C., forstmästare.
Hjelt, K. J., häradshöfding.
Kiljander, Frans, apotekare.
Marttinen, M., kollega.
Nilson, Henrik Emil, stadsläkare.
Savander, Emil, kronolänsman.

Jämsä.

b) *Ständig medlem:*

Bäckvall, Per Alfred, provincialläkare.

c) *Årsmedlem:*

Tötterman, L. J., kronofogde.

Kaipiais.

Ständig medlem:

Palmfelt, Axel, major, liniekassör.

Kajana.

a) *Stiftande medlem:*

Malm, Gustaf Emil, häradshöfding.

c) *Årsmedlemmar:*

Hollmerus, August Leonhard, forstmästare.
Lund, K. J., häradshöfding.
Nordblad, John, sågförvaltare.
Spåre, G., kronofogde.

Kangasala.

a) *Stiftande medlem:*

Liljenstrand, Axel, kansliråd.

c) *Årsmedlem:*

allqvist, Antoinette, prostinna.

Kaskö.

a) *Stiftande medlem:*

inoff, Germund Gustaf, hofrättsråd.

c) *Årsmedlemmar:*

inoff, Henrik Gregori, vicehäradshöding.
Malmberg, Hugo, borgmästare.

Kexholm.

Årsmedlemmar:

ser, C., forstmästare, Pyhäjärvi.
hl, Emil, apotekare, Kronoborg.
rtz, Karl, kronofogde, Jääskis.
lin, O. R., med. doktor.
Molander, C. Israel Joakim, direktör, Kaukola.
Relander, G. W., kyrkoherde, Kivinebb.
Renqvist, Henrik Vilhelm, kollega.
Ullner, Ludvig, major.

Kuopio.

a) *Stiftande medlem:*

mann, Herman, ingeniörkapten.

c) *Årsmedlemmar:*

deln, August, fil. magister.
dersin, A. F., landssekreterare.
hehjelm, af, Aina, lärarinna.
abritius, Reinhold, med. doktor, hofråd.
rosterus, A. E., fil. magister, kollega.
dd, Henrik, bankdirektör.
k, B., ingeniörkapten.
Lovenetsky, A., lärare.
Piispanen, August Emil, apotekare.
Planting, Axel, landskamrer.
Schönberg, Gustaf, löjtnant.
Tavast, Kristoffer, kollega.
Öhmann, Ferdinand, arkitekt.

Kotka.

Årsmedlemmar:

Appelberg, K., ingeniör.
— **Otto Immanuel**, stadsläkare.
Bülow, Olof, disponent.
Cadenius, Vilhelm, konsularagent.
Dromberg, Johan Vilhelm, handlande.
Grahn, Hjalmar, apotekare.
Grönvik, Emil, fil. doktor, bankkommissarie.
Karlsson, Otto, brukspatron.
Stenberg, Voldemar, stadsfiskal.

Kristinestad.

a) *Stiftande medlemmar:*

Carlström, Alfred, handlande.
Hydén, Gustaf, konsularagent.
Wendelin, Ludvig W., kommerseråd.

b) *Ständiga medlemmar:*

Holmberg, Richard Edvard Gabriel, rektor.
Sundman, Konrad, handlande.
Tötterman, E. A., handlande.

c) *Årsmedlemmar:*

Axelin, Emil, handlande.
Granfelt, Elis, borgmästare.
Lundberg, Johan Magnus, direktor.
Nordlund, C. U., politierådman.
Rosenlew, Eva, fröken.
Wendelin, Bruno, konsul.
— **Emmy**, fröken.
— **Knut.**

Lahtis.

b) *Ständig medlem:*

Standertskjöld, A., frih., godsägare.

c) *Årsmedlemmar:*

Granholm, Onni, med. doktor.
Leopold, Johannes, häradshöfding.

Lojo.

Årsmedlemmar:

Allén, Lennart, vice häradshöfding.
Aschan, Allan, apotekare.
Christierson, von, C. G., godsägare.
Dahlberg, A., sågägare.

Granstedt, Fridolf, kapten.

Gylling, Alfons, kapten.

Heitman, C., kommunalråd.

Lovisa.

b) *Ständiga medlemmar:*

Björkstén, Alfred, vice konsul.

Calonius, Gustaf Willehad, kollega.

Christierson, von, Waldemar, tullförvaltare.

c) *Årsmedlemmar:*

Berckman, I., handlande.

Hoffström, Oskar, provinsialläkare.

Kuhlefelt, Georg, justitierådman.

Linderoos, Viktor Emil, kollega.

Nylund, Alexander, kollega.

Nyström, Karl Konstantin, rektor.

Reiander, Artur, kollega.

Öhman, Georg, med. doktor, stadsläkare.

Mariehamn.

a) *Stiftande medlemmar:*

Landgrén, Lars, guvernementssekreterare.

Öhberg, Abraham, kollegiiassessor.

b) *Ständiga medlemmar:*

Engdahl, Ernst, hofrättsassessor, Jomala.

Tallqvist, K. A. L., kyrkoherde.

c) *Årsmedlemmar:*

Ekblom, Johan, sjökapten, Eckerö.

Furstenborg, Claes Axel, apotekare.

Godenhjelm, Uno, postmästare.

Hagman, L., tullförvaltare.

Hellenius, Konstantin, öfverstelöjtnant.

Rothberg, J. O., handlande.

Sternberg, Alex. Teodor, kontraktprost, Lemland.

Söderlund, Edvard, häradsskrifvare, kronokassör.

Ursin, af, August, provinciallläkare, Godby.

Mäntsälä.

a) *Stiftande medlem:*

Qvanten, von, H., possessionat.

c) *Årsmedlemmar:*

Aspelund, Karl Edvard, prost.
De la Chapelle, Richard, frih., godsägare.
Frisén, Achates, possessionat.
— **Hilda**, fru.
Nordenskiöld, N. O., possessionat, Fr gård.
— **Olga**, fru.
Stjernvall, Sofi, friherrinna.

Nurmijärvi.

a) *Stiftande medlemmar:*

Aschan, Teodor, kommunalråd.
Nyberg, Viktor, fil. magister, pastor.

b) *Ständig medlem:*

Adlercreutz, Matilda, fru, Råskog.

Nykarleby.

Årsmedlemmar:

Achrén, Alarik, stadsläkare.
Barck, Johan Fredrik, häradshöfding.
Grundfelt, Hugo, bankföreståndare.
Hedström, Gustaf, lektor.
Lybeck, Paul Verner, fil. kandidat.
Nylund, Karl, konsul.
Wichman, Karl Emil, lektor.

Nyslott.

a) *Stiftande medlemmar:*

Hedlund, Oskar, apotekare, kommunalråd.
Lundgrén, Alfred, ingeniör.

b) *Ständiga medlemmar:*

Forss, Hugo Ferdinand, borgmästare.
Segercrantz, Oskar, tullförvaltare.

c) *Årsmedlemmar:*

Ekman, Oskar, gårdsägare.
Forsman, Otto Alfred, kronolänsman.
Melartin, Karl, stadskamrerare.
Nyman, Anders Emil, sjökapten.
Paganus, Johannes, handlande.
Palander, Assar, bokhandlare.

Nystad.

Årsmedlemmar:

Hedlund, L. L., provincialläkare.

Savén, Erik, student.

Qvanten, von, G., borgmästare.

Zachariassen, J. A., orgelbyggare.

Nådendal.

Årsmedlemmar:

Carpelan, Axel, frih., studerande.

— **Karl Johan**, frih., referendariesekreterare, Odensnäs i Masku socken.

Franck, Karl Vilhelm, rådman.

Holländer, Johan Fredrik, guvernementssekreterare, Själö.

Rothström, G. I., med. doktor.

Padasjoki.

Årsmedlem:

Serlachius, John Julian, jur. doktor, hofrättsassessor.

Pudasjärvi.

Årsmedlem:

Stenbäck, J., provincialläkare.

Pärnå.

b) *Ständig medlem:*

Born, von, Fanny, friherrinna.

c) *Årsmedlemmar:*

Backman, Frans Oskar, kronolänsman.

Born, von, Viktor Magnus, frih., godsägare.

Lindfors, Henrik, löjtnant.

Lindholm, Otto, fil. magister, godsägare.

Mattsson, Viktor, landthushållare.

Meinander, Gregorius, fil. magister, godsägare.

Palm, A., friherrinna.

Rosberg, Johan, hofråd.

Roselius, Konstantin, kommunalråd.

Rovaniemi.

Årsmedlem:

Snellman, G. F., provincialläkare.

Salo.

b) *Ständiga medlemmar:*

Armfelt, August, grefve, godsägare, Wiurila.

Wasastjerna, A., öfverstelöjtnant.

c) *Årsmedlemmar:*

Andelin, Ant., förvaltare, Rimito, Gästerby.

Friberg, C. F., landtbrukare, Kajale.

Grönberg, Voldemar, titulärråd.

Hertzen, von, Emil, kyrkoherde, Halikko.

Hjelt, August Richard, vice häradshöfding.

Jägerskiöld, K., Sjölax, Kimito.

Köhler, Oskar, förvaltare, Uskela.

Palmgren, Gustaf, häradshöfding, Bjärnå.

Ramsay, J. Aug., godsägare, Mälkilä.

Sevón, B. J., kronolänsman, Halikk Kihis.

Spiik, Viktor, Halikko, Wartsala.

Stolpe, Alex. N., fil. magister, veterinärläkare.

Wahlberg, Julius Abiel, häradshöfding.

Wiklund, Karl, fil. doktor.

Wrede, Kasper, frih., Pemar, Loppi gård.

Zetterman, Artur, provincialläkare.

Sibbå.

Årsmedlemmar:

Fredriksson, Vilhelm, prost.

Pohrman, Artur, agronom.

Schmidt, Johan, f. d. räntmästare.

Waenerberg, K., kapten.

Åström, Bernhard, possessionat.

Sjundeå.

a) *Stiftande medlemmar:*

Le Bell, Axel, civilingeniör.

Moberg, C. P., prost.

b) *Ständig medlem:*

Le Bell, Berndt, ingeniör.

S:t Michel.

Ständiga medlemmar:

Allén, A. V., postförvaltare.
Antell, A., skolföreståndarinna.
Broberg, Artur, bankkommissarie.
Fabritius, W., kassör.
Fieandt, von, Bror Albert, vice landssekreterare.
Gadolin, Gideon, öfverstelöjtnant.
Hackzell, M. G., lyceirektor.
Lindberg, Valfrid, kronolänsman.
Lindstedt, Viktor, tullförvaltare.
Nyman, Alexander, löjtnant.
Savander, Robert Salomon, generalmajor.
Thérman, Fredrik Gustaf, länelandtmätare.
Tigerstedt, Edvard, stabskapten.
Timgren, Verner, bataljonsläkare.
Tuderus, Viktor, öfverstelöjtnant.
Åkesson, Gustaf, hofrättsauskultant, kontorsskrifvare.

Sordavala et Tohmajärvi.

Ständig medlem:

Hallonblad, Herman, assessor.

Säkkijärvi.

Stiftande medlem:

Nordström, O. M., fil. doktor, prost.

Tammerfors.

a) *Stiftande medlemmar:*

Björkell, Oskar, fabriksägare.
— Otto, bankkassör.
De la Croix, Ch., vicekonsul.
Hakulin, K., fabrikant.
Hammarén, L. J., kommerseråd.
Procopé, Fredrik, borgmästare.
Sumelius, G. O., handlande.
Westerberg, K. F., affärsman.

b) *Ständiga medlemmar:*

Grahn, Kuno, kapten.
Idestam, Fredrik, fil. magister.
— Maria, fru.
Molin, Karl, apotekare.
Mörtengrén, Fredrik, stabskapten.
Tennberg, Amanda, fru.
Wesander, Emil, bokhandlare.

c) *Årsmedlemmar:*

Björkman, Ludvig, vice häradshöfding.
Elving, Anton, fabriksdisponent.
Forselles, af, Teodor, öfverstelöjtnant.
Kaufmann, H., affärsman.
Kræmer, Karl, stabskapten, t. f. polismästare.
Munck, C. F., hofrättsråd, Karkku.
Sandström, Rafaël, kollegiisekreterare.
Sohlberg, K. F., ingeniör.
Stjernvall, J., kommunalråd.
Wennerstrand, Josef, gårdsägare.
Wetterstrand, G. N., disponent.

Tavastehus.

a) *Stiftande medlemmar:*

Brusin, Otto, kommunalråd.
Standertskjöld, E. K., frih., godsägare, Lahdentaka.
Tigerstedt, Teodor, med. doktor.

b) *Ständiga medlemmar:*

Grönfors, Johan Gustaf, handlande.
Helsingius, Axel, borgmästare.
Novoschiloff, A., handlande.
Petander, Matilda, öfverstinna.

c) *Årsmedlemmar:*

Backmansson, Knut, bankkontorist.
Bergstedt, Karl, provincialläkare.
Bogdanoff, A., handlande.
Bollfras, Karl Anton, kapten.
Costiander, Torsten, guvernör.
Enehjelm, af, Gustaf Emil, stabskapten.
Gratschoff, Louis, stadsläkare.
Johansson, Edvard, landskanslist.
Lemberg, Adolf, tullförvaltare.
Lindberg, Werner Agaton, stadsfogde.
Nystén, Emerik, vice häradshöfding.
Pomoell, V., apotekare.
Renvall, Karl, fil. magister.
Sahlberg, Karl Vilhelm, kapten, stationsinspektor.
Schmausser, Wilhelm, fil. magister.
Spåre, Karl, häradshöfding.
Sundei, Hjalmar, vice häradshöfding, justitierådman.
Vegelius, Uno, godsägare.
Wigren, Richard Leonard, vice landssekreterare.
Zansen, von, F. F. M. G. kommissionslandtmätare.

Tusby.

Årsmedlemmar:

Björklund, Gotthard, gardeskapten, Kervo.
Dahl, Valfrid, godsägare.
Lilius, Karl Robert, bankdirektör.

Torneå.

Årsmedlemmar:

Backmansson, Vilhelm, provincialläkare.

Boström, Karl Johan, häradshöfding.

Heikel, Johan Henrik, forstmästare.

Kalm, Einar, med. doktor, stadsläkare.

Uleåborg.

a) *Stiftande medlemmar:*

Bergbom, Johan Gustaf, kommerseråd.

Carlsson, Oskar, rådman.

Ekholm, Alfred, sjökapten.

Hedman, Ossian, apotekare.

Malmgren, And. Joh., guvernör.

Pentzin, J. G., fil. magister, handlande.

— **Johan Leonard**, borgmästare.

— **Karl**, handlande, vice konsul.

Ravander, Otto, kapten, vice konsul.

Thornberg, John, sjökapten.

Wennerström, Oskar Valfrid, med. doktor, hofråd.

Westerlund, Rob. Emil, fil. magister, apotekare.

Winckelmann, Henrik, vice konsul.

Åkerblom, Viktor, brukspatron.

Åström, Hemming, kommerseråd.

— **K. Rob.**, kommerseråd.

b) *Ständiga medlemmar:*

Hedman, J. S., kommerseråd.

Helenius, C. O., trafikdirektörsassistent.

Snellman, A. O., kommerseråd.

— **K. A.**, handlande.

c) *Årsmedlemmar:*

Aurén, Petter Vilhelm, kommissionslandtmätare.

Berenius, Alexander, öfverforstmästare.

Borg, Gabriel Jakob, hofråd.

Candelin, Leon J:r, vice konsul.

Castrén, Z., handlande.

Englund, Georg, kollegiiråd.

Fogelholm, A. M., skolföreståndarinna.

Furuhjelm, Edvard, öfverste.

Gahmberg, Sofi, öfverstinna.

Hasselblatt, Alarik, borgmästare.

— **Hugo**, provisor.

Heikel, A. W., lärare.

Hortling, Johan Gustaf, kammarråd.

Huhtinen, Berndt, apotekare.

Höckert, Viktor, vice konsul.

Karstén, Anton, fil. doktor, kollega.

Kerttula, J. F., bankdirektör.

Marelius, G., lyceilektor.

Moberg, Oskar W., med. doktor, titulärråd.

Montin, R. W., hofrättskanslist.

Ravander, Isak, handlande.

Snellman, Artur, vice häradshöfding, auditör.

— **Petter Wilhelm**, rådman.

Thomé, Ernst Gustaf, kapten, lotsfördelningschef.

Törngren, Gustaf, lyceirektor.

Weckman, R., löjtnant.

Westerlund, Emil, kollegiiassessor.

Wirtsén, Johan, bankkommissarie.

Åström, Isak, fabrikör.

Urdiala.

Årsmedlemmar:

Furuhjelm, J. H., amiral.

Kniper, Alexander Gabriel, stationsinspektor.

Vasa.

a) *Stiftande medlem:*

Hedman, Alfred, konsul.

b) *Ständiga medlemmar:*

Cajanus, Vikter, borgmästare.

Kurtén, Joakim, kommerseråd.

Rahm, Karl, rådman.

Rosenqvist. Vilhelm Teoder, lyceilektor.

Schauman, Axel, vice konsul.

c) *Årsmedlemmar:*

Akola, Emilia, lärarinna.

Aspelin, H. Em., fil. doktor, lektor.

Bucht, Georg, kontorist.

Carp, Karl, hofrättsnotarie, advokatfiskal.

Estlander, Karl, vice landssekreterare.

Heikel, J. A., pastor.

Jurvelius, Alfons, bankdirektör.

Krook, Augusta, lärarinna.

Ladau, Otto Wilhelm, postmästare.

Langhoff, Elin, lärarinna.

Lindbohm, Johan Wilhelm, hofrättsassessor.

Lindeqvist, Verner, fil. magister.

Lundgren, Oskar, fil. magister, sekreterare.

Malmberg, Hugo, justitierådman.

Melart, Ferdinand, kontrollör.

Rancken, Oskar, fil. doktor, lektor.

Rehnström, J. A., hofrättsassessor.

Runeberg, Lorentze, lasarettsläkare.

Skog, Karl Henrik, häradshöfding, Ilmola.

Stenbäck, Gösta, student.

Strömmer, Karl Jakob, kollegiiassessor.

Sundman, M. E., bankkommissarie.

Sundström, Hans, kapten.

Sääf, Knut, fil. magister, kollega.

Sölfverarm, Hugo, ångkvarnsdisponent.

Tollet, Karl, landskamrerare.

Tujulin, Alexander, hofrättsassessor.

Uschakoff, Teoder, direktör.

Westberg, John, hofrättsassessor.

Wiklund, Herman, hofrättsregistrator, borgmästare.

Withander, Herman Julius, kollega.

Åkerberg, Bruno, kontorist.

Åkesson, Knut, hofrättsassessor.

Viborg.

a) *Stiftande medlemmar:*

Avellan, Herman, tullförvaltare, hofråd.
Ekström, Karl August, ingeniörkapten.
Hoving, Walter, bokhandlare.
Palmroth, Georg, vicepresident.
Törnudd, Gustaf, ingeniör.

b) *Ständiga medlemmar:*

Alfthan, Ferdinand, vice konsul.
Borjam, Wilhelm, bankdirektör.
Heinricius, Johan Gustaf, kollegiiassessor.
Michelsson, F., handlande.
Richardt, Fredrik, vice konsul.
Strömborg, Gustaf Julius, professor.
Westerling, Karl Anders, fältkamrerare.

c) *Årsmedlemmar:*

Åhrenberg, Viktor, häradsskrifvare.
Backlund, Henrik, kollegiiregistrator.
Boije, Leonidas, ingeniör.
Borenius, Karl, vice konsul.
Collander, Paul, med. doktor, hofråd.
Clouberg, Ludvig, hofrätteråd.
— **Oskar**, kommunalråd.
Dippel, Edvard, arkitekt.
— **Wilhelm**, vice konsul.
Ehrström, Fredrik, forstmästare, Raivola.
Erikson, Hjalmar, vice landssekreterare.
Forsman, Emil, president.
Forstén, Mortimer, kontraktsprost.
Furuhjelm, Viktor, jur. kandidat.
Grotenfelt, Alexander, öfverste.
Gråsbeck, Bruno, kontorist.
Hackman, Wilhelm, kommerseråd.
Hackzell, Anders Kasper, vice häradshöfding, extra fiskal.
Heikel, Felix, bankdirektör.
Kaiper, Artur, vice häradshöfding.
Knorring, von, Anton Leonard, landssekreterare.
Lagerspetz, J. C., bokhandlare.
Langenskiöld, Gustaf, frih., assessor.
Londén, Ludvig, öfverstelöjtnant.
Lydecken, Herman, handlande.
Nikiander, Gustaf, stationsinspektor.
Nylenius, Karl, fil. magister, lektor.
Olin, Julius, handlande.
Pacius, Johannes Edvard, ingeniör.
—— **L.**, vice konsul.
Paldani, Edvard, vice häradshöfding.
Palonen, Albert, målaremästare.
Perander, Nils August, hofrättsråd.
Pfaler, August, handlande.
Ritz, Fritiof, kollegiisekreterare, stadsfiskal.
Roos, P. H., fil. magister, kollega.
Rothe, Emil, handlande.
—— **Vilhelm**, vice häradshöfding.
Schröder, Ivar, advokat.
Selin, Nikolai, hofrättsassessor.
Simberg, N., öfverste.
Sohlberg, Seth, handlande.
Spåre, Axel J. A., hofrättsråd.
Standertskjöld, Berndt, öfverstelöjtnant.
Starck, Johan Julius, handlande.

Stråhlman, Karl, justitieborgmästare.
Stünkel, Jon Robert, handlande.
Sundman, Nikolai, med. doktor.
Timgren, Gösta, räntmästare.
Tollet, Karl Johan, redaktör.
Ullberg, C. J., målaremästare.
Wahlroos, Gust. Vald., lyceilektor.
Wallgren, Ivar Alexander, med. doktor.
Weymarn, von, Edvard, med. doktor, lasarettsläkare.
Witting, R., kollega.
Wrede, Carolus, fabrikant.
Zilliacus, Niklas, fil. magister.
Öhmann, Teodor, ingeniör.
Örn, A. W., justitierådman.

Villmanstrand.

a) *Stiftande medlem:*

Lybeck, Jon, arkitekt.

c) *Årsmedlemmar:*

Aminoff, A. P. J., stabsryttmästare.
Gahmberg, William, kapten.
Lindeqvist, Alfred, hofrättsassessor.
Rundberg, O., politierådman.
Schogster, Albert, borgmästare.
Söderberg, Alfred, stationsinspektor.
Thomé, Alfred, hofrättsassessor.

Åbo.

a) *Stiftande medlemmar:*

Arrhenius, Axel, fil. magister.
Burmeister, C. W., handlande.
Cygnæus, Gust., lyceilektor.
Dahlström, Ernst, N., handlande.
—— **Magnus**, affärsman.
Essen, von, Georg, med. doktor.
Föreningen Svenska bildningens vänner.
Grönlund, Karl, lyceikollega.
Hagfors, Johan Fridolf, literatör.
Jakobsson, Alfred, handlande.
Kajanus, Artur, stadsingeniör.
Klingendahl, Fabian, handlande.
Krakau, Knut Julius, hofrättsassessor.
Kumlin, Abr., vice häradshöfding.
Nordman, Adolf Eliel, vice pastor.
Paqvalin, Carl Robert, professor.
Rettig, F., kommerseråd.
Rosenberg, Karl Georg, possessionat.
Schnitt, Louis J:r,
Schybergson, Gustaf Arvid, vice advok fiskal.
Spoof, Konrad, disponent.
Stenvik, F. Edv., landträntmästare.
Troil, von, Samuel Werner, frih., senator hofmästare.
Weckman, A. W., fil. magister, folkskol inspektor.
Wilenius, Fredrik Daniel, f. d. provincial läkare.
Åkerman, Karl, handlande.
Österblad, Julius, handlande.
Österlund, Karl Robert, vice häradshöfd

b) *Ständiga medlemmar:*

Doepel, C. A., handlande.
Ericsson, Martin, konsul.
Forsström, Alfred Magnus, advokatfiskal.
Masson, C., fabrikant.
Petrelius, G. A., fabrikant.
Salingre, Verner Gabriel, hofrättsassessor.
Serén, G. A., handlande.

c) *Årsmedlemmar:*

Amnell, Emil Jakob, lyceirektor.
Appelroth, J. F., kollega.
Armfelt, Vava, fröken.
Arrhenius, Karl Jakob, lyceilektor.
Berglund, Axel, apotekare.
Blomberg, A. G., med. doktor, kollegiiråd.
Boisman, A., major, postmästare.
Bruun, Fredrik Francis, hofrättsassessor.
Bähr, Gustaf Mauritz, handlande.
Candelin, C. E., fabrikör.
Ceder, Axel, bankkassör.
Cederqvist, O. F., sjökapten.
Dahlström, Johan Edvard, justitierådman.
Elfving, Vendla, professorska.
Engblom, Karl Oskar, hofrätteråd.
Fabritius, Ludvig, veterinärläkare.
— Vilhelm, assessor.
Favorin, Viktor, literatör.
Furuhjelm, Elis, vice häradshöfding.
Granström, Nils, politierådman.
Hartman, K. J., fil. doktor, lektor.
Heidecken, Karl, med. doktor.
Heurlin, af, Wolmar, godsägare, Qvidja.
Hoffstedt, Gustaf, handlande.
Hollmerus, Hugo Alarik, tullförvaltare.
Ihimæus, Herman, vice president.
Jack, Gustaf, possessionat.
Juselius, August, vice häradshöfding.
Jägerskiöld, K., hofrättsassessor.
Kingelin, Oskar, vågmästare.
Kothen, von, Emil, frih., possessionat.
Kumlin, Alexander, hofrättsassessor.
— Charlotte, konsulinna.
Lindberg, August, handlande.
— Ernst, student.
Lindblom, G. A., vice konsul.
Lindeman, Maria, fru.
Lundenius, Johan Fredrik, hofrättsassessor.
Löfström, August, rådman.
Löthner, Ernst, ingeniör.
Maconi, Eugène, kapten, tullförvaltare.
Nummelin, Julius, hofrättsassessor.
Nyberg, Ernst Gustaf, fil. magister, lektor.
Procopé, August Mauritz, hofrättsnotarie.
Randelin, Felix, Hvittis.
Reuter, J. N., fil. doktor.
Rindell, Axel, gymnastiklärare.
Ringbom, Oskar Evald, rådman.
Rosendal, August, assessor.
Rosenhelm, G. W., handlande.
Rydman, Axel Walfrid, fil. magister, landssekreterare.
Rönnbäck, Ernst, fil. magister.
Savander, Albert Fredrik Gerhard, vice landskamrerare, kammarråd.
Serenius, Hjalmar, hofrättsassessor.
Sirén, Hugo, provincialläkare.
Sjöblom, E., fil. doktor.
— Walter, fil. magister.
Stadius, Wilhelm, med. doktor.

Stigzelius, Albert, vice häradshöfding.
—— **Karl Emil**, ingeniör.
Strömberg, Berndt Wilhelm, apotekare.
Sundahl, N. J., handlande.
Sundholm, Anders Leonard, fil. doktor, lektor.
Svehla, Viktor, direktor.
Tenlén, Gustaf Mauritz, assessor.
Tigerstedt, Karl Konstantin, professor.
Thuneberg, Ivar Otto August, lektor.
Tollet, Karl, hofrättsnotarie, auditör.
Trapp, Otto, hofrättsråd.
Träskelin, Alexander Stefanus, kronofogde.
Wilén, Gustaf Wilhelm, boktryckare.
Willebrand, von, Artur, öfverste.
Zetterman, Sigrid, fröken.
Öhrbom, Herman Isidor, stabskapten.
Österblad, Jon, handlande.
Österlund, A. J., handlande, sjökapten.

Baku.

Årsmedlemmar:

Enehjelm, af, Georg.
Galler, von, A.
Helsingius, F., kontorsschef.
Junnelius, Valdemar.
Palmroos, K. S.

S:t Petersburg.

b) *Ständiga medlemmar:*

Edelheim, Frans, civilingeniör.
Standertskjöld, Oskar, kapten.

c) *Årsmedlemmar:*

Björnberg, Rafael, ingeniör.
Boije, Knut, ryttmästare.
Haartman, von, B., ingeniör.
Kajanus, Herman, kyrkoherde.
Munck, Lennart, statsråd.
Runeberg, Robert, ingeniör.

Stockholm.

a) *Stiftande medlem:*

Johansson, A. J., restauratör.

b) *Ständig medlem:*

Langenskjöld, Karl, frih., jur. doktor.

c) *Årsmedlem:*

Tigerstedt, Robert, professor.

Förhandlingar.

Funktionärernas sammanträde den 12 februari 1892.

Upptogs till behandling frågan om uppgörande af budgeten för nu ingångna förvaltnings- och värksamhetsår, hvarvid efter skedd öfverläggning beslöts att med stöd af de upplysningar och beräkningar, som af arkivarien och skattmästaren meddelats, samt i enlighet med af Bestyrelsen förut fattade beslut och hittills gällande ordning till Bestyrelsens pröfning och fastställelse framlägga följande förslag till budget för 1892—1893:

Inkomster:

Inflytande räntor	Fmk	8,000
Medlemsafgifter	„	8,000
Bidrag ur Längmanska fonden	„	3,333
Summa	Fmk	19,333

Utgifter:

Sällskapets årliga pris	Fmk	2,000
Ränteöfverskott från Stiftarnes fond	„	1,300
Förvaltnings- och distributionskostnader	„	2,400
Anslag till stipendier	„	650
Bidrag till verket Nyland V	„	500
Förh. o. Upps. 6 (1,800 exx.), 15 ark à 185 m.	„	2,775
Register till Förh. o. Upps. 1—5 (1,800 exx.), 4 ark à 185 m.	„	740
Femårskatalogen 1886—1890 (500 exx.), 6 ark à 180 m.	„	1,080
Prästerskapets besvär (500 exx.), 20 ark större uppl. à 109 m.	„	2,180
J. H. Kellgrens bref, 15 ark à 167 m.	„	2,505
Åbo Universitets Studentmatrikel, förslagsvis	„	2,720
Oförutsedda behof	„	483
Summa	Fmk	19,333

Härjämte skulle till belysande af ofvanstående förslag följande närmare omständigheter särskildt framhållas, nämligen

1:o att till intagning i det under tryckning varande 6:te häftet af Förh. o. Upps. föreslås äfven sistlidet års förhandlingar jämte föredraget vid senaste årsmöte, hvarigenom denna publikation framdeles komme att tidigare, än hittills skett, meddela underrättelser om Sällskapets värksamhet;

2:o att högst tre stipendier beräknats komma att utgå, däri inbegripet äfven ett musikaliskt, ifall anledning att utgifva ett sådant skulle anses förefinnas;

3:o att i händelse något häfte af Åbo Universitets lärdomshistoria under året blefve färdigt och utgifvandet af Präste- och Bondeståndens protokoll vid Borgå landtdag på föreslagna vilkor ombetroddes Sällskapet, kostnaden för dessa publikationer, hvilka i likhet med J. Buddes skrifter i ingen händelse antagits kunna läggas i prässen förrän under senare delen af året, ansetts höra till nästkommande års budget öfverföras.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 18 februari 1892.

Protokollet från funktionärernas sammanträde den 12 febr. upplästes och justerades, och antecknades att det däri ingående budgetförslaget i enlighet med vedertagen praxis uppgjorts af det föregående årets funktionärer.

Vid anställdt val af funktionärer för det ingångna värksamhetsåret blefvo de förra enhälligt återvalda, näml. kanslirådet Estlander till ordf., prof. Freudenthal till vice ordf., mag. Lagerblad till arkivarie, direktör Kullhem till skattmästare och undert. till sekreterare.

Ordf. uppläste följande efter senaste årsmötes slut till Sällskapet anlända telegram:

Svenska Bildningens Vänner i Åbo, firande Runebergs minne, sända Svenska Literatursällskapet hjärtlig tillönskan till fortsatt framgångsrik värksamhet för upprätthållande af fäderneärfd fosterländsk odling.

Telegrammet hade å Sällskapets vägnar genast besvarats.

Det uppgjorda förslaget till budget för 1892—1893 genomgicks och granskades. Härvid framhöll mag. Lagus, att den tillärnade nya delen af samlingsvärket Nyland, enligt approximativ beräkning, komme att taga i anspråk en kostnad af 3,000 m. Då Consistorium academicum beviljat ett tryckningsbidrag af 1,500 m. och från Sällskapet nu föreslagits ett sådant om 500 m., skulle en brist af 1,000 m. uppstå, hvilken antagligen för denna gång omöjliggjorde hela företaget, alldenstund Nyländska afdelningen icke ägde några medel, som kunde för ändamålet anlitas. Föreslog för den skull, att Sällskapet ville ytterligare bevilja åtminstone 500 m. att utgå i början af nästkommande år. — Härtill bifölls och antecknades att nämnda summa skulle i nästa års budget observeras.

Vidare beslöts att af femårskatalogen skulle tagas en upplaga af 1,800 exx. i stället för föreslagna 500 exx. och den tillökning i kostnad, som häraf blefve en följd, påföras anslaget ur Längmanska fonden, äfvensom att Kellgrens bref skulle tryckas i det större formatet och i en upplaga af 750 exx., hvartill den i budgetförslaget för ändamålet upptagna summa pröfvades blifva tillräcklig.

På förslag af prof. Gustafsson beslöts att en ny förteckning öfver Sällskapets samtliga medlemmar skulle vid lämpligt tillfälle i Förh. o. Upps. publiceras, och öfverlämnades åt funktionärerne att vidtaga i sådant afseende nödiga åtgärder. Tillika beslöts att trykta blanketter till tacksägelsebref för inkomna föräringar skulle anskaffas.

Genom mag. Lagus inlämnades till arkivet från forstmästaren A. R. Svanström en mindre, hittills otrykt dikt af J. J. Wecksell („vid Axel Laurents graf").

Carl Synnerberg

Bestyrelsens sammanträde den 17 mars 1892.

Af stud. S. Perklén, som närvar vid mötet, inlämnades en af honom i egenskap af Sällskapets stipendiat under sistlidne sommar i Sjundeå, Kyrkslätt och Ingå socknar hopbragt samling af sagor, visor, gåtor, ord m. m. äfvensom af melodierna till en del af visorna. Samlingen, som åtföljdes af nedanstående reseberättelse, öfverlämnades till granskning åt mag. Lagus.

Reseberättelse.

Sedan jag af Svenska literatursällskapet i Finland erhållit ett stipendium om 200 mk i och för dialektforskningar inom Sjundeå, Kyrkslätt och Ingå socknar, afreste jag från Helsingfors den 27 maj och styrde kosan först till Sjundeå, där jag bosatte mig i centrum af socknen, på Purnus. Efter att där ha upptecknat sagorna 1, 2, 3, 4, 9, 10, 11 och 12 samt en mängd ord och gåtor, begaf jag mig till Nordanvik by i samma socken för att vara i tillfälle att göra uppteckningar af sådana ord, som angå fiskeriet. Vistelsen därstädes varade tvänne veckor. Sedan återvände jag till Purnus och företog utfärder till Svedja, Passila och Harfs, under hvilka sagorna 5, 6, 7, 8, 13 och 14 upptecknades.

I början af juli företog jag min första färd till Kyrkslätt. Inom denna och likaledes inom Ingå socken hade jag ej någon bestämd vistelseort, utan vandrade omkring i bygderna. Först vandrade jag från gränsen af Esbo genom hela socknen och gjorde sagouppteckningar i Masaby, och Ingvaldsby samt antecknade några visor och gåtor i Korkkulla och Hindersby. Vandrade vidare ner till Kantvik och Strömsby samt fortsatte färden medels roddbåt till Svinö i Sjundeå, där jag vistades några dagar och besökte grannöarna Kalfö och Vormö m. fl. På dessa holmar trodde jag mig vara i tillfälle att göra rika skördar, men blef helt och hållet besviken i mina förhoppningar. Befolkningen utgjordes nästan uteslutande af s. k. hiuliter, hvilka ej ville höra talas om annat än Guds ord. Skörden därstädes blef sålunda ganska klen och bestod endast af ord. Afsikten var att från Strömsby vandra till Porkkala, men jag blef underrättad, det d:r Vendell en längre tid vistats i trakten af Porkkala, och antog för den skull, att han skördat alt som vore af värde. I sammanhang härmed vill jag framhålla, att jag vid sagoinsamlingen ej besökt de personer, som jag vetat att de två föregående stipendiaterna, stud. G. Lindström och mag. Wefvar, besökt.

Från skärgården vandrades via Pikkala och norr om Vikstråsk förbi Käla, Ängisby och Kynnar tillbaka till trakten af Sjundeå kyrka. Under denna vandring var jag i tillfälle att uppteckna några visor, ord och skrock m. m.

Efter att ha uppskrifvit sagorna 19, 20, 21, 22 och 23 samt renskrifvit de skördar jag dittills gjort, företog jag en annan färd till Kyrkslätt, denna gång till den nordliga delen af socknen. Jag vandrade sålunda till Näsby, Bläsaby och Andby i Sjundeå, där sagorna 59, 60, 61 och 62 upptecknades förutom några visor. Färden fortsattes sedan till Pettjärvi, hvarest sagorna 26, 27 och 28 berättades. Från Pettjärvi vandrade jag vidare till Kylmölä, Lappböle och Leivasböle, på hvilka ställen isynnerhet visor antecknades. Från Leivasböle vände jag åter förbi Evitsskog och Karskog i Sjundeå till min vistelseort, Purnus. I Evitsskog upptecknade jag sagan 24. Skörden under denna färd var betydligt rikare än under den föregående, emedan civilisationen i dessa sistnämda trakter ännu är ganska främmande.

Efter återkomsten till Sjundeå företog jag i början af augusti en vandring till Ingå och genomströfvade hela Degerby kapell. Frukterna af denna vandring blefvo likväl ej så stora, som jag hade väntat mig. Visor, gåtor och ord antecknades, men ingen saga. Rikare var däremot den skörd jag gjorde under en annan färd till Ingå. Efter att i Nordanvik och Sunnanvik ha upptecknat sagorna 34, 39, 40, 41, 42 och 43, vandrade jag längs landsvägen till trakten af Ingå moderkyrka. Där vistades jag sedan en längre tid och gjorde utflykter till kringliggande byar ss. Ingarskila, Rådkila, Täkter, Kulla, Dal och Böle. I sistnämda by är fattiggården placerad. Bland fattighjonen funnos några, som kunde berätta sagor; till följd däraf varade mitt uppehåll därstädes 2 dagar. De under denna resa antecknade sagorna äro 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54 och 55. Från Haga uti Ingå reste jag med ångbåt till Pikkala och vandrade därifrån till Purnus.

Ännu en färd företog jag till Kyrkslätt. Man hade berättat mig, att på Nägels skulle finnas en gammal gumma, som vore hemmastadd uti sagovärlden. Tyvärr var ifrågavarande gumma vid min ankomst för en längre tid bortrest. Till följd af ett längre regn hade folket nu, sedan det åter blifvit vackert väder, synnerligen brådt med inbärgandet af höstfodret, hvarför de ej hade tid att sysselsätta sig med att berätta sagor. Skörden blef för mig därför också synnerligen klen. Sagan 25, några visor och gåtor voro alt, som jag var i tillfälle att uppteckna.

Efter återkomsten till Sjundeå företog jag en vandring till Gammelby, Pulkbacka och Mörsbacka och upptecknade under denna färd sagorna 67, 68, 69 och 70 jämte en mängd visor och några gåtor. Dessutom vandrade jag till Skräddarskog, där jag var i tillfälle att uppteckna sagorna 56, 57 och 58.

Under min vistelse på Purnus har jag så mycket som möjligt varit med folket på olika arbeten för att sålunda blifva i tillfälle att göra ordanteckningar. Tillika har jag gjort talrika utflykter i grannskapet, under hvilka jag upptecknat alla öfriga sagor.

I min ansökan till Svenska literatursällskapet hade jag äfven anfört Sjundeå-dialektens utbredning som ett särskildt föremål för min forskning. Likväl ansåg professor Freudenthal, som för öfrigt gaf mig många goda råd, att jag ej skulle altför mykket använda den eljes korta tiden därtill, isynnerhet som denna redan vore känd. På denna grund har jag helt och hållet strukit denna del af mitt program.

Då jag ej är begåfvad med musakaliskt öra, har jag ej kunnat uppteckna melodierna till visorna, hvarför de flesta sakna sådana. Genom beredvillig person har jag likväl fått melodier till några och trettio. Huruvida dessa äro riktiga, kan jag ej ansvara för. Att dialektfel vidlåda sagorna från Kyrkslätt och Ingå, är jag den första att erkänna, isynnerhet som det är särdeles svårt att uppteckna på dialekt, då den berättande bemödar sig så mykket som möjligt att tala högsvenska. Sjundeå-målet är däremot mitt modersmål, hvarför jag tror mig känna detsamma.

Helsingfors i mars 1892.

Selim Perklén.

Föredrogs en genom herr Perklén framförd anhållan från Nyländska afdelningen, att tillstånd måtte beviljas Perklén att i Sällskapets arkiv genomgå de där förvarade samlingar af folksagor och för en tillärnad ny del af samligsvärket „Nyland“ begagna dem, som ännu icke voro utgifna; hvartill bifölls.

Från stationsinspektorn å Kuurila herr R. R. Rosvall hade till Sällskapet såsom föräring insändts tvänne äldre handskrifna nothäften, åtföljda af en skrifvelse, i hvilken följande uppgifter om häftenas ålder och förra ägare meddelas:

Noterna hafva varit i min ägo par och trettio år. Den mindre boken har jag erhållit af t. f. kantor Ylenius, och han af sin företrädare, kantorn Caselius, hvardera i Björneborg. Caselius hade varit ifrig idkare af musik och trakterat såväl blåsinstrument som fiol, hvadan antagas kan att noterna antingen skrifvits af honom eller åtminstone skrifvits för hans räkning. Bland numrorna finnas märkeliga saker från slutet af förra och början af detta århundrade, hvilka med variationer och modernisering öfvergått till nyare musik.

Den större boken erhöll jag af min musiklärare, kapellmästaren och orgelnisten Aug. Nordeman, hvilken antagligast användt noterna för sitt af enskilda personer i Björneborg under femtiotalet underhållna kapell.

Gåfvan öfverlämnades till arkivet, och skulle genom sekreteraren bref med tacksägelse till gifvaren aflåtas.

Ordf. meddelade några upplysningar om behandlingen af frågan rörande åstadkommandet af ett gemensamt hus för här befintliga literära och vetenskapliga föreningar. Sedan ritningar och kostnadsförslag af arkitekten Schjerfbeck uppgjorts, hade petition i ärendet inlämnats till senaste ständermöte, men där före landtdagens afslutande ej hunnit komma till behandling. Sällskapets andel i kostnaden för ritningar m. m. utgjorde 100 m., hvilken summa nu borde till arkitekten utbetalas. Beslöts att denna summa skulle i vanlig ordning utanordnas.

Biföll̈s till en genom folkskolläraren härstädes M. Holmberg inlämnad skriftlig anhållan, att ett ex. af Sällskapets skrifter måtte till Kronoby folkhögskola föräras.

Mag. Lagus meddelade några nya undersökningar angående Bellmans-melodierna, och amanuensen Hultin redogjorde, med ledning af handlingar i svenska riksarkivet, för ett klagomål, som af Åbo hofrätt år 1685 väkts mot professorn D. Achrelius för ett af denne författadt skaldestycke med anledning af presidenten E. Creutz' död, hvilket enligt hofrättens förmenande innehöll förgripliga uttalanden om rättstillståndet i landet. Dessa meddelanden skulle ingå i Förh. o. Upps.

Arkivarien anmälde, att 1:sta arket af femårskatalogen redan var trykt i 700 exx., när beslutet på senaste möte fattades om en större upplaga, och hemstälde, huruvida ej vid det angifna förhållandet finge bero, hvartill biföll̈s.

Vidare anmälde arkivarien, att 6:te häftet af Förh. o. Upps. snart vore färdigt att utkomma, och bestämdes priset för detsamma till 2 mark 50 p:ni.

Beslöts att till ombudsmän för Sällskapet kalla lektorn V. T. Rosenqvist i Vasa i stället för öfversten F. Procopé, possessionaten L. Stråhle i Iittis i st. f. numera borgmästaren i Borgå R. Stråhle och doktorn O. Granholm i Lahtis i st. f. vicehäradshöfdingen Lindström, då de nämda hittills varande ombudsmännen från sina resp. orter afflyttat.

Bytesexx. af skrifter hade inkommit från Finska fornminnesföreningen och Finska hushållningssällskapet.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 21 april 1892.

Föredrogos följande ansökningar om de af Sällskapet utfästa resestipendier för instundande sommar, nämligen af

herr Karl Ekman, som har för afsikt att besöka Åland, eventuelt Houtskär och Nagu, för att därmed afsluta sina tidigare i vestfinska skärgården gjorda samlingar;

folkskolläraren M. Thors, som förbinder sig att besöka Vörå socken och af Oravais, Munsala och Nykarleby socknar samt Jeppo kapell de byar, som han förut icke varit i tillfälle att besöka;

stud. Alfred Forss för att i Esse, Kronoby och Teerijärvi socknar samt Nedervetil kapell göra insamlingar af folkvisor och sagor;

folkskolläraren K. Westerlund, som vore sinnad att i Vörå, Oravais och Munsala socknar insamla sagor, folkvisor, melodier m. m.;

herr A. J. Nygren i Vasa, som nästkommande sommar ärnar en tid vistas i våra kustsocknar;

folkskolläraren John Finnäs i Esse, som icke uppgifvit någon bestämd reseplan;

folkskolläraren P. A. Stade i Uleåborg, hvilken såsom arbetsfält föreslår Pedersöre socken med Purmo kapell samt Larsmo och Esse socknar.

Efter pröfning af ofvan nämnda ansökningar beslöt Bestyrelsen att tilldela **Ekman** och **Thors**, hvilka genom sin föregående värksamhet såsom Sällskapets stipendiater visat sig för den ifrågavarande uppgiften synnerligen lämpliga, hvar sitt stipendium, den förre 250, den senare 200 m., äfvensom **Nygren**, hvilken genom sina utgifna „Byrallor“ väl dokumenterat sig på hit hörande område, ett stipendium om 200 m.

I sammanhang med föregående ärende påminte ordf. att kand. K. A. Björksten, som under sommaren 1890 åtnjutit ett stipendium för forskningar i Borgå-målet, ännu ej insändt hvarken reseberättelse eller samlingar.

Med anledning häraf beslöts att bref skulle aflåtas till ombudsmannen i Borgå, rektor Strömborg, med förfrågan angående Björkstens vistelseort och anhållan att han måtte, ifall han å orten anträffades, förständigas att fordersammast insända reseberättelse och inom nästkommande september månad sina under resan gjorda samlingar.

Upplästes en skrifvelse från redaktionssekreteraren för Finsk militärtidskrift d:r C. F. Wahlberg, som å redaktionens vägnar föreslår utbyte af nämda tidskrift, hvars samtliga hittills utkomna årgångar och häften åtföljde skrifvelsen, med Sällskapets publikationer af historiskt eller militäriskt innehåll. Härtill biföll, och då något urval i antydt syfte svårligen ansågs kunna göras, beslöts att Sällskapets samtliga skrifter skulle tillställas redaktionen af Finsk militärtidskrift.

Från f. d. riksarkivarien C. G. Malmström i Stockholm hade till ordf. en skrifvelse anländt, åtföljd af tvänne äldre bref från J. V. Snellman, hvilka, då de redan af kanslirådet Th. Rein begagnats för den biografi öfver Snellman, hvarmed hr Rein är sysselsatt, nu öfverlämnats till ordf. för att antingen förstöras eller lämnas till någon institution, där de lämpligast kunde förvaras. Då de nämda brefven, hvilka upplästes, ansågos vara af det intresse, att de väl förtjänade bevaras, beslöt Bestyrelsen att öfverlämna dem till Sällskapets arkiv, hvarom hr Malmström skulle underrättas.

Ordf. tillkännagaf, att prof. K. G. Leinberg till honom insändt några nya meddelanden rörande Nådendals kloster, hvilka företeddes; och beslöts att desamma skulle enligt insändarens uttalade önskan hos Sällskapet förvaras för att ingå i nästa häfte af Förh. o. Upps.

Från Ständernas bibliotekarie dr. G. Grotenfelt hade bref anländt med tillkännagifvande att Bankfullmäktige antagit Sällskapets förslag om utgifvande af Präste- och Bondeståndens protokoll vid Borgå landtdag, och skulle förty kontrakt i vanlig ordning på Sällskapets vägnar med Bankfullmäktige uppgöras. Därvid borde till de förut uppstälda vilkoren tilläggas den bestämning, att Sällskapet berättigades utöfver en upplaga af 500 exx. på sin bekostnad taga 250 exx. i öfvertryck.

Dr. Hausen meddelade några biografiska notiser rörande en son till G. M. Sprengtporten och särskildt ett förut icke kändt bref angående denne från Anjalamannen C. H. Klick, dateradt i Charkov. Meddelandet skulle ingå i Förh. o. Upps.

Mag. Lagus afgaf redogörelse för de af stud. Perklén inlämnade samlingar, hvilka befunnits omsorgsfullt redigerade och kunde anses vara af värde; melodierna tarfvade dock rättelser, och skulle dessa af hr Lagus ombesörjas; föreslog Perklén till erhållande af 50 m. i gratifikation, särskildt med afseende å hans vid utskrifning med landsmålsalfabet hafda möda, hvilket biföll*s*.

Föredrogs en skrifvelse från possessionaten L. Stråhle med bifall till öfvertagande af ombudsskapet i Iittis och omnejd.

Till Sällskapet hade insändts Handlingar rörande Finlands kyrka och prästerskap utg. af. K. G. Leinberg, Berättelse öfver Arbetareföreningens värksamhet 1891, Meddelanden från Industristyrelsen, samt bytesexemplar af skrifter utgifna af F. Hushållningssällskapet, Statistiska Centralbyrån, Historiska Samfundet, Geogragrafiska Föreningen och Svenska Litteratursällskapet i Upsala.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 12 maj 1892.

Förslag till kontraktet om utgifvande af Präste- och Bondeståndens protokoll vid Borgå landtdag upplästes och godkändes med några mindre ändringar.

Ordf. uppläste ett af dr. G. Lagus insändt meddelande, som innehöll några tillägg och upplysningar till Langebecks reseskildring från Finland, införd i senaste häfte af Förh. o. Upps. Meddelandet skulle ingå i nästa häfte af samma publikation.

Från rektor J. E. Strömborg i Borgå hade bref anländt med upplysningar rörande Sällskapets stipendiat för 1890, kand. K. A. Björksten. Denne, som vistades å Sarflax egendom i Pärnå socken, hade tillkännagifvit, att han ärnade under sommaren fortsätta sina forskningar i Borgå-målet, och för den skull anhållit om uppskof med afgifvandet af sin reseberättelse till nästkommande september månad. Härtill biföll*s* med tillägg, att de gjorda samlingarna under höstens lopp borde till Sällskapet insändas, hvarom Björksten skulle genom rektor Strömborg underrättas.

Föredrogs ett bref från dr. O. Granholm i Lahtis med bifall till Sällskapets anhållan att å nämda ort öfvertaga ombudsskapet. Checkbok och nödiga handlingar hade tillstälts dr. Granholm

Med frågan om ombudsman i Nykarleby skulle anstå till hösten och före första höstmötet skulle förfrågan göras i enahanda syfte hos häradshöfdingen K. J. Boström i Torneå.

Med anledning af ett från Typografernas förenings diskussionsklubb till Sällskapet ankommet cirkulär med anhållan om bidrag till föreningens bibliotek beslöts att till densamma skulle öfversändas 1 ex. af de Sällskapets skrifter, som till årsmedlemmar utdelas.

Mag. Lagerblad redogjorde för innehållet i en dagbok, som af löjtnanten Karl Gustaf Granfelt (f. 1683) förts under fångenskapen i östra Ryssland efter slaget vid Pultava; jämte de bref till samme Granfelt, hvilka förvaras i Sällskapets arkiv, kunde denna dagbok lämna material till en uppsats i Förh. o. Upps.

Till Sällskapet hade insändts Geografiska föreningens tidskrift 4 årg. 3:dje b.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 22 september 1892.

Beslöts att till ombudsmän å nedannämda orter kalla borgmästaren G. von Qvanten i Nystad, häradshöfdingen K. J. Boström i Torneå, provincialläkaren A. Achrén i Nykarleby och kaptenen E. S. Tigerstedt i St. Michel.

Från folkskolläraren M. Thors, som innehaft ett af Sällskapets stipendier för sistlidne sommar, inlämnades därunder gjorda samlingar jämte följande redogörelse:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Härmed får jag vördsammast till Svenska Literatursällskapet i Finland afgifva redogörelse för min värksamhet under sommaren.

Uppteckningar har jag gjort i Kajtsor, Kajtsor Bobacka, Karfsor, Karfsor Bobacka, Kofjoki, Tuckor Rökiö och Latlax byar i *Vörå,* i Karfvat, Kimo, Oravais kyrkoby, Österby och Rausk byar i *Oravais;* i Karf (Grädjas), Vesterbacka, Mickelsbacka, Pensala, Kengo och Harjox byar i *Munsala.*

Samlingarna äro: 61 sagor, 103 visor, 80 trollformler etc., 166 ordspråk och eftersägningar, 15 s. k. „räkningar“ vid springlekar, 7 s. k. „raglur“, 17 gåtor och 43 minnesstrofer.

Innehållsförteckning finnes i början af hvarje samling.

Visorna i Vörå äro öfver hufvud taget de samma som i Oravais och Munsala. Jag har därför i Vörå funnit endast ett mindre tal nya visor.

Trollformler, skrock och vidskepelse äro svåråtkomliga, men i enrum med den trollkunnige och med tillhjälp af brännvin, penningar och ett sista tysthetslöfte brytes tystlåtenheten. Har man därtill i utbyte att ge en och annan trollformel, uppstår snart ett visst förtroende, och man kan då vara säker på att få uppteckna all den „vitenskap“ trollkarlen bär på.

En och annan nummer i samlingarna har nog synts mig obetydlig eller grof, men anseende att det icke i altför vidsträkt skala tillkommer upptecknaren att afgöra hvad som bör eller icke bör få plats i samlingen, har jag låtit äfven det af mindre värde ingå.

Knapt hälften af byarna i Vörå har jag medhunnit, och torde således de öfriga böra beaktas af kommande upptecknare.

Oravais den 28 aug. 1892.

M. Thors.

Stud. Th. af Reeth, som åtnjutit ett stipendium sommaren 1891 för dialektforskning samt uppteckning af sagor, visor, vidskepliga bruk m. m. i Mustasaari, Qveflaks och Solf socknar äfvensom för aftecknande af säregna etnografiska föremål, hade insändt en del af sina samlingar med tillkännagifvande, att han af sjukdom varit hindrad att renskrifva och ordna det öfriga, som senare skulle till Sällskapet öfverlämnas. De nu insända samlingarna utgjordes af 3 häften, innehållande skrock och sjömansvisor, samt de första häftena af kärleksvisor, romanser m. m.

Från kand. K. A. Björksten hade inkommit följande:

Reseberättelse.

Våren 1890 erhöll jag af Literatursällskapet ett reseunderstöd, stort 200 fmk, i och för anställande af dialektforskningar i Borgå socken. Denna socken, en af de folkrikaste och största i Nylands län, är bebodd af såväl svenskar som finnar, fördelade på ej mindre än 65 olika byar. Enligt benäget meddelade uppgifter från härvarande pastorskansli uppgick i slutet af år 1890 hela befolkningen i området till 12,018 personer, af hvilka 9,712 voro svenskar och 2,306 finnar, och utgjorde följaktligen de senare ungefär 19,2 $^0/_0$ af hela invånarantalet. Enbart finsk befolkning förekommer i socknens nordligaste byar: Karsby (Kaarenkylä), Gammelgård (Vanhamoisio) och Kerkko, blandad svensk och finsk i Torasbacka (Tuurala), Saxby (Saksala), Teisala och Finnby (Suomenkylä), enbart svensk befolkning i de öfriga byarna, om ej hänsyn tages till här och hvar förekommande finska talande arbetare och tjänare. Socknens största längd, räknad från Askola kapells rå till Pellinge-arkipelagens sydligaste holmar, uppgår till c. 53 kilometer och dess största bredd till vidpass 32 km.

Det svenska folkmål, som talas i detta område, kan näppeligen betraktas såsom en särskild dialekt: därtill äro likheterna med det nyländska bygdemålet i allmänhet altför stora. Dock ges det vissa ljudföreteelser, som specielt karaktärisera munarten i Borgå socken till åtskilnad från öfriga nyländska munarter. Bland dessa ljudföreteelser må här särskildt påpekas användandet af i-ljud, där högsvenskan har y-ljud, hvilket är utmärkande för målet i hela språkområdet, samt användandet af långt e-ljud i stället för långt slutet ö-ljud och kort ä-ljud i stället för kort öppet ö-ljud, hvilket är allmänt hos största delen af socknens svenska inbyggare. För öfrigt må framhållas att munarten för någon tid tillbaka måtte ha företett en i många hänseenden synnerligen ursprunglig och forntrogen ståndpunkt och företer det ännu i den dag som är hos den äldre generationen, om ock en del egendomligheter på grund af främmande inflytelser blifvit afslipade. Hos den yngre generationen däremot har språket antagit en mera moderniserad karaktär, om ock bekantskap med de äldres tungomål kan förutsättas. Orsakerna till denna modernisering, som griper omkring sig med stor hastighet, äro främst beröringen med invånarne i Borgå stad, äfvensom en högre bildning, förmedlad af folkskolor, literaturläsning och populära föredrag. Äfven fraktfart, handel och lotsning m. m. hafva i väsentlig grad varit egnade att nybilda språket. Få dessa faktorer fortsättningsvis värka, och det göra de väl i högre grad än förut, kan det ej vara öfverhöfvan länge, innan Borgå-målet är en utdöd dialekt.

Trots det att finsk befolkning bor i närheten, ja delvis är inblandad med den svenska, bär målet ej spår af något synnerligen starkt finskt inflytande. Några få lånord anträffas väl, men deras antal är försvinnande litet i jämförelse med antalet af de ord, som från svenskan inlånats i finskan. Orsaken härtill är helt visst en afgjord benägenhet hos den svenska befolkningen, likasom i allmänhet hos den nyländska allmogen, att hålla sig isolerad från de ofta med besynnerlig ringaktning betraktade finnarne, en benägenhet, som har sin rot i den starkt framträdande nationalitetsstolthet, som är vår svenska allmoge egen.

Och nu något om planen för mitt arbete och den metod jag användt för dess utförande. I min till Literatursällskapet ställda ansökan om stipendium bestämde jag i korthet arten af den uppgift jag åtog mig att värkställa. Jag förband mig nämligen att utarbeta Borgå-målets ljud- och formlära samt därjämte affatta en så fullständig ordbok som möjligt. Beträffande åter området för mina dialektstudier ansåg jag det vara fördelaktigast att till först studera det af de lägre klasserna i Borgå stad begagnade tungomålet och därpå ingå i mera omfattande iakttagelser angående det i Borgå landskommun använda idiomet. Denna uppgift trodde jag mig kunna fylla, emedan jag då ännu ej hade säkra föreställningar om, huru arbetsdryg en sådan kunde vara. Det var först efter det jag skridit till värkställandet af mitt arbete, som jag märkte, att det ej var ett vanligt sommarbete, utan ett arbete, som tydligen komme att kräfva flere år, i synnerhet som jag på grund af ekonomiska skäl ej uteslutande kunde egna mig däråt. Jag beslöt därför att något reducera uppgiften i det jag gjorde till bisak, hvad jag också från början tänkt mig såsom bisak, nämligen studium af stadsspråket, och använde jag därför sommaren 1890 mera uteslutande till resor i Borgå socken, om jag ock, då tillfälle härtill gafs, gjorde iakttagelser angående språket i staden. Dessa studier styrkte mig ytterligare i den öfvertygelsen, att de båda uppgifterna svårligen kunde kombineras och utarbetas inom samma pärmar, emedan språken i stad och på land, redan då de betraktas hvartdera för sig, erbjuda olikheter af hvarjehanda slag, så mycket mera, då de jämföras sinsemellan. En afhandling, som behandlade ettdera af idiomen komme redan att innehålla inadvertenser och dubbelformer i mängd, så mycket mera en afhandling, som stälde båda uppgifterna för sig och sökte att noggrannare och mera detaljeradt genomföra dem.

Den resa, jag sommaren 1890 företog, sträktes först till de västliga mot Sibbo belägna byarna: Norrveckoski, Söderveckoski, Andersböle, Mickelsböle, Kullå och Svartbäck; därpå gick färden till Onas, Rågskär, Äggskär och Pellinge, som egentligen omfattar tre byar: Söderby, Österby, och Lillpellinge; vidare till Vålax, Skavaböle, och Seitlax. Denna färd räkte inalles från den 16 juni till den 22 juli. Under augusti månad gjorde jag särskilda utflykter till Renum, Ylike, Siggböle, Finnby och Emsalölandet. På dessa mina resor begagnade jag tvänne olika metoder för att komma till målet. För det första sökte jag att, när hälst tillfälle härtill yppade sig, oförmärkt iakttaga språket såsom det talades bland allmogen och antecknade därpå de gjorda iakttagelserna. För det andra använde jag den frågande metoden och genomgick efter denna bland annat den af doktor H. Vendell utarbetade ordboken öfver nyländska allmogemålet. Denna senare metod har sina olägenheter — det vet jag till fylles — enär det kan hända, att personen man frågar af betjänar sig af ordformer, som icke äro specifikt egna för målet, utan äro fullkomligt högsvenska eller åtminstone närma sig högsvenskans. Men med den kännedom man förvärfvar sig om målet genom begagnande af den förra metoden kan man dock städse kontrollera de gifna uppgifternas riktighet, och lägger man därtill i dagen en viss urskillning vid valet af sagesmän — jag använde såsom sådana för det mesta äldre personer, af hvilka jag visste, att jag skulle få autentiska upplysningar — tror jag, att faran att erhålla felaktiga underrättelser ej blir nämnvärdt stor. Dessutom har jag den förmånen att af gammalt vara bekant med allmogen i socknens flesta byar, hvilken omständighet äfven gjort sitt till att ytterligare afvärja faran. Bland de personer, som lämnat mig värdefulla upplysningar i mitt ämne, vill jag särskildt nämna vaktmästare-enkan Lindroos, bosatt i Lillpellinge by och äfven barnfödd därstädes, ehuru hon under sitt giftermål med vaktmästaren Lindroos under en mängd år vistats på Pörtö.

Det material jag samlat under de nämda resorna bearbetade jag sedermera under vinterns lopp. Jag uppgjorde ett konsept och begagnade därvid samma anordning, som iakttagits i äldre landsmålsafhandlingar, d. v. s. jag jämförde målet med nysvenskan. Då jag emellertid senare erhöll notis om doktorerne Hagfors' och Karstens akademiska afhandlingar och om docent Lindgrens Burträsk-målet, beslöt jag, inseende förtjänsterna af den i dessa landsmålsafhandlingar följda uppställningen, om ock på samma gång svårigheterna att använda densamma, att omarbeta min afhandling i öfverensstämmelse härmed. Därjämte märkte jag snart, att min materialsamling ännu var altför knapphändig, för att Borgåmålet äfven i sina enskildheter skulle ha kunnat blifva tillräckligt belyst. Följande sommar, som för resten togs i anspråk af särskilda göromål af annan beskaffenhet, använde jag därför för att öka mitt material och därjämte äfven för att kontrollera de förut antecknade ordformernas riktighet. Vintern därpå, upptagen förnämligast af en ganska ansträngande akademisk kondition, egnade jag åt studium af literatur, som kunde ha beröring med mitt arbete, och tillbragte sist och slutligen senaste sommar i Pellinge för att ytterligare kontrollera och föröka min materialsamling. Då jag ansåg mig färdig härmed, skred jag till utarbetande af min afhandling efter metod, som förut antydts. Då jag emellertid ännu ej hunnit få mitt arbete fullfärdigt och då jag därjämte önskade underkasta densamma en sista granskning, ber jag att få begagna mig af det af Sällskapet genom rektor Strömborg i Borgå meddelade tillståndet att först senare under hösten till Sällskapet inlämna min afhandling.

Afhandlingen, som oafsedt ordförteckningen kommer att omfatta vidpass 200 skrifna kvartsidor, kanske något därutöfver, består af två delar: en ljudlära och en formlära. Den förra delen är afdelad i trenne kapitel: ljudfysiologisk öfversikt, omfattande särskilda framställningar om ljudens kvalitet, kvantitet och aksent, ascendent etymologisk öfversikt, indelad i underafdelningar på enahanda sätt som föregående kapitel, samt descendent etymologisk öfversikt, i hvilket kapitel i likhet med hvad fallet är i doktor Karstens arbete, assimilationerna och bortfallen behandlas. Härtill bifogas språkprof och en ordförteckning, upptagande uppslagsord och varianter till ett antal af c. 800, som icke anträffats i Vendellska ordboken. Skulle Literatursällskapet anse det nödigt, att jag meddelar, så vidt möjligt, målets hela ordförråd, så ber jag att få särskildt anstånd med utförandet af detta arbete, i synnerhet som en dylik ordlista komme att innehålla nära nog 8000 artiklar, d. v. s. blefve fullt lika vidlyftig som hela den öfriga delen af arbetet. Till sist har jag för afsikt att för belysandet af de lokala förhållandena bifoga en karta öfver Borgå socken.

Borgå den 20 september 1893.

K. A. Björksten.

Öfver de af herrar Thors och af Reth insända samlingar åtog sig mag. E. Lagus att, efter verkstäld granskning, afgifva utlåtande. Tillika afgaf mag. Lagus om de af folkskolläraren K. P. Petterson senast inlämnade samlingar från Nagu socken det utlåtande, att de vore förtjänta att inlösas för den begärda summan 136 m. Med anledning däraf beslöts att nämnda summa skulle för ändamålet utanordnas och genom sekreteraren Petterson tillhandahållas.

Upplästes en skrifvelse från prof. K. G. Leinberg i Jyväskylä, däri hr Leinberg tillkännager, att han under sina forskningar sistlidne sommar i Finlands statsarkiv därstädes anträffat trenne hittills icke publicerade handlingar rörande Nådendals kloster, samt anhåller, att dessa handlingar måtte i kronologisk ordning förenas med de af honom tidigare till Sällskapet insända sex handlingarna rörande samma kloster och jämte dessa, om hvilkas tryckning redan beslutits, publiceras i nästutkommande häfte af Förh. o. Upps. Härtill bifölls, och skulle berörda handlingar, hvilka i afskrifter medföljde skrifvelsen, tillsvidare förvaras i arkivet.

Doktor G. Lagus, som närvar vid mötet, redogjorde för och förevisade åtskilliga fragment af hittills okända skrifter på svenska, finska och latinska språken, trykta i Viborg i slutet af 1600-talet, hvilka af honom upptäkts i bandet till en gammal dombok i Viborgs stadsarkiv; utlofvade för Förh. o. Upps. en utförligare redogörelse öfver fyndet.

Af mag. F. I. Färling i Björneborg hade åt Sällskapet till granskning och begagnande tillsvidare öfverlåtits tvänne handskrifna volymer, som tillhört kaptenen Carl Niklas Carpelan (f. 1725, † 1785). Prof. Schybergson, som genomsett dem, afgaf följande yttrande:

Den större af volymerna innehåller en afhandling, benämd „Sveriges tillstånd under Konung Fredrik den förstes regering“, som i korthet framställer förloppet af de partistrider, som ledde till 1741—43 års krig, hvarefter kriget och äfven de politiska händelser, som följde efter detsamma ända till Fredrik I:s död, skildras. Förf. har tydligen icke tagit del i händelserna, utan skildrar dem efter hörsägen eller officiella dokument, af hvilka några i afskrift bifogas. Såsom historisk källskrift torde framställningen därför hafva föga värde. Dock är förloppet af krigshändelserna 1741—42 närmare angifvet och torde i denna del något nytt vara att hämta ur skriften, i synnerhet i fråga om slaget vid Willmanstrand, hvars gång i detalj beskrifves. Efter den egentliga historiska skildringen, som är hållen i mot Hattarne afgjordt fiendtlig ton och slutar med Fredrik I:s död d. 21 mars 1751, följer en „Pragmatisk Recapitulation och Continuation af föregående Historia“, däri förf. ytterligare i mera kortfattad och därför mera energisk form redogör för Hattarnes misstag och betonar Mössornas förtjenster. Något som förf. personligen skulle erfarit möter oss icke häller här, med undantag af en anmärkning om den behandling Johan Arckenholtz undergick i tortyrrummet Hvita Hästen, hvilken episod tyckes vara förf. bekant genom meddelande af Arckenholtz själf. Denna senare del af skriften sträcker sig in på Adolf Fredriks regering och synes, att döma af flere omständigheter, vara afslutad kort före 1755—56 års riksdag. Förf:ns afsikt har tydligen varit att med afseende å den stundande riksdagen rättfärdiga sina och sina vänners mot Hattarne fiendtliga opinioner.

Skildringen synes mig icke vara af det värde, att den skulle förtjäna att i sin helhet tryckas, men ett referat, innehållande utdrag därur, vore nog på sin plats.

Den andra, mindre volymen, utgöres af afskrifter af några officiella dokument, en kort förteckning öfver och redogörelse för Sverges krig från Gustaf I:s in på Karl XI:s regering samt några literära kuriositeter af ringa eller ingen betydelse.

Huruvida de bägge volymerna äro författade och sammanstälda af Carl Niklas Carpelan eller möjligen af någon annan, angifves ingenstädes. Flere omständigheter tyda dock på en finsk författare.

M. G. Schybergson.

Prof. Schybergson åtog sig, därtill uppmanad, att af den förstnämda volymens innehåll lämna ett referat, som skulle ingå i Förh. o. Upps., och omhändertog förty densamma; den andra volymen lämnades till arkivet att där tillsvidare förvaras.

Arkivarien lämnade några upplysningar angående den för Sällskapets räkning pågående tryckningsvärksamheten: femårskatalogen vore färdig till distribution; tryckningen af Åbo akademis studentmatrikel, hvaraf 28 halfark vore trykta, äfvensom af J. H. Kellgrens bref fortsattes; Bondeståndets protokoll vid Borgå landtdag och ett häfte af Åbo universitetets lärdomshistoria, innehållande teologins studium, hade nyligen lagts i pressen. Därjämte vore registret till de 5 första delarne af Förh. o. Upps. tryckfärdigt. — I sammanhang härmed antecknades att, enligt från prof. Leinberg ingången underrättelse, af Finska Prästerskapets besvär etc., hvilket arbete tryktes i Jyväskylä, 23 ark varit färdigtrykta i slutet af augusti månad.

Följande föräringar anmäldes: Af friherre K. J. Carpelan å Odensaari gård ett antal (8 st.) tillfällighetsdikter (bröllops- och begrafningskväden m. m.) från tiden mellan åren 1760 och 1788 samt ett egenhändigt bref, rörande några enskilda angelägenheter, från M. Wexionius-Gyldenstolpe till majoren Krister Carpelan, dagtecknadt Åbo d. 10 maj 1640; öfverlämnades till arkivet, och skulle tacksägelsebref till gifvaren aflåtas;

af häradshöfdingen Carl Aspelund i Nystad en af honom i Wehmo domsagas arkiv funnen bestyrkt afskrift af Consistorii Academici majoris i Åbo under § 13 förda protokoll för den 12 dec. 1817 öfver då skedd bevakning af det utaf framlidne prokuratorn Mathias Calonius i lifstiden d. 5 nov. 1812 upprättade testamente, och då gifvaren, enligt gåfvan åtföljande skrifvelse, förmodade att originala testamentet vid Åbo brand år 1827 gått förloradt och att någon annan afskrift möjligen icke funnes, hade han till Sällskapet velat öfverlåta berörda afskrift; skulle i arkivet förvaras och tacksägelsebref aflåtas;

från bestyrelsen för boktryckerifesten Typografiskt minnesblad.

esexemplar af skrifter hade inkommit från Historiska Sam-
ist. Arkisto XII,1), Sällskapet för Finlands geografi (Fen-
och Redaktionen af Finsk militärtidskrift (hh. 4—7, 1892).

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 20 oktober 1892.

Upplästes skrifvelser från provincialläkaren dr A. Achrén i Nykarleby och kaptenen E. S. Tigerstedt i St. Michel med bifall till öfvertagande af ombudskapet å nämda orter, äfvensom från provincialläkaren dr. H. Sirén i Åbo, som förklarade sig villig att fortfarande kvarstå såsom ombudsman för Nådendal.

Meddelades ett genom ordf. införskaffadt så lydande utdrag ur en från Ständerna till Bankfullmäktige aflåten skrifvelse för den 26 maj 1891:

„På framställning och förslag af Bankutskottet hafva Ständerna i fråga om fördelningen af Längmanska testamentetsfondernas disponibla vinstmedel beslutit att — — — till nedan omförmälda samfund i ett för allt utbetalas:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

till Längmanska täflingspris för vetenskapliga och literära arbeten, som utkomma under åren 1891 – 1893 fmk 9000, sålunda att ett vetenskapligt täflingspris på 3000 mark ställes till Finska Vetenskapssocietetens disposition samt två literära täflingspris, hvartdera jemväl å 3000 mark, att af Svenska och Finska Literatursällskapen genom utsedda delegerade samfäldt utdelas, med rättighet dock för bemälda samfund att äfven i smärre täflingspris fördela de för angifna ändamål anslagna beloppen, ifall sådant befinnes af omständigheterna påkalladt“.

Sedan med anledning häraf fråga uppstått om de åtgärder, som från Sällskapets sida kunde blifva nödiga för prisutdelningen, beslöts att med dem skulle anstå till nästa sammanträde.

I enlighet med af ordf. framstäldt förslag utsågs mag. E. Lagerblad att hålla föredraget vid nästkommande årsmöte.

Doktorn G. Lagus, som närvar vid mötet, meddelade de upplysningar han på begäran erhållit från bibliotekarien Wieselgren i Stockholm rörande en del af de i Viborg funna fragmenten af äldre tryckalster. De till hr Wieselgrens granskning öfverlemnade arken hade befunnits tillhöra dels en förkortad bearbetning af en latinsk grammatik af Tiderus, af hvilken bearbetning något exemplar icke finnes bevaradt, dels en för öfningar i latintalande utgifven samling Colloquia efter Erasmus Rotterdamus o. a.

Vidare uppläste doktor Lagus ett skriftligt affattadt föredrag om en från 1770-talet härstammande, endast i manuskript förefintlig längre dikt i 32 sånger och inalles 19800 verser, benämd „Biblisk mannaspegel“ och författad af Georg Mathesius, för tiden kapellan i Teerijärvi. Manuskriptet hade erhållits af prof. E. Bonsdorff, i hvars familjs ägo detsamma sedan längre tid tillbaka befunnit sig. Föredraget skulle ingå i nästa häfte af Förh. o. Upps.

Doktor Hausen inlämnade förteckningar öfver familjeporträtt, som funnos på följande ställen, nämligen: hos geheimerådet G. A. Cronstedt å Linna gård i Helsinge, artisten Hj. Munsterhjelm å Toivoniemi i Tuulois, fröken S. A. von Essen å Kurjala i Koskis, friherre K. v. Troil å Elimo i Pujo, konsul G. Böning å Kärrby i Snappertuna och assessor M. E. Ekroos i Helsingfors.

Därefter redogjorde hr Hausen för en i statsarkivet befintlig handskrift, innehållande „uppteckningar under fångenskapen i Ryssland“ (Viborg, St. Petersburg, Vologda, Twer, Kostroma m. fl. orter) åren 1788, 1789 och 1790, af en officer, som 1788 tillfångatagits och förmodades vara majoren G. R. af Klercker: handskriften skulle för Sällskapets räkning afskrifvas.

Professor Gustafsson inlämnade en afhandling med titel „Anteckningar angående äldre skolförhållanden i Björneborg af en gammal skolman“ och upplyste tillika att det hufvudsakliga af innehållet förut publicerats i en broschyr på finska språket; ansåg i följd häraf afhandlingen föga lämplig att intagas i Förh. o. Upps., men möjligen egnad att utgifvas såsom särskild publikation och föreslog, att densamma skulle genom Bestyrelsens försorg granskas; öfverlemnades förty till granskning åt mag. Lagus.

Mag. Lagus afgaf utlåtande öfver herrar af Reeths och Thors' inlämnade samlingar. Den förres samling vore ännu icke fullständig och innehölle ej, till den del densamma inlemnats, något af större värde, hvarför slutligt utlåtande kunde afgifvas först sedan fortsättningen inkommit. Herr Thors' samlingar vore bland de rikligaste och bäst ordnade som hittills erhållits; i dem ingick äfven åtskilligt som förut icke var kändt eller publiceradt; redigeringen vore gjord med stor omsorg och under noggrant iakttagande af de i sådant afseende af Sällskapet faststälda regler. Föreslog hr Thors till erhållande af en gratifikation af 100 mark, hvartill bifölĺs.

Af pastor A. Neovius i Borgå hembjöds Sällskapet genom amanuensen Hultin till tryckning en afskrift af Borgå gymnasii matrikel. Bestyrelsen beslöt att afböja anbudet, då matrikeln, där den nu förvarades, vore utan svårighet för forskare tillgänglig.

Mag. Hultman anmälde, att tryckningen af Buddes skrifter påbörjats, och företedde ett profark i det större formatet, hvarvid Bestyrelsen ej hade något att erinra. I sammanhang härmed föreslog doktor Hausen, att en sida i facsimile skulle bifogas publikationen, och beslöts att uppgift på kostnaden skulle till nästa sammanträde införskaffas.

Prof. Schybergson öfverlämnade till Sällskapet ett antal afskrifter af bref från framlidne arkitekten N. Tallgren att, enligt gifvarens, bibliotekarien E. von Qvantens uttalade önskan, i Sällskapets arkiv förvaras. Bref om mottagandet skulle till herr v. Qvanten aflåtas.

Till Sällskapet hade inlämnats Finsk militärtidskrift h. 8 & 9 för detta år samt Geografiska föreningens tidskr. n:o 4, 1892.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 17 november 1892.

Upptogs till behandling den från föregående sammanträde hvilande frågan om utgifvande af pris från Längmanska fonden, hvarvid beslöts att hos Finska Literatursällskapet föreslå nedsättandet af en kommission, bestående af tre medlemmar från hvartdera Sällskapet, hvilken skulle taga i öfvervägande de möjligen nödiga förberedande åtgärderna samt afgifva utlåtande och förslag angående ordningen och sättet för prisens utdelande. Till komiterade för Sällskapet utsågos ordf. kansliet Estlander, prof. Schybergson och mag. Lagerblad, och skulle bref i ärendet aflåtas till Finska Literatursällskapet.

Bifölls till det vid föregående sammanträde gjorda förslaget, att en sida af manuskriptet skulle i facsimile bifogas den under tryckning varande upplagan af Buddes skrifter, sedan af dr Hausen upplysning meddelats därom, att kostnaden för ett dylikt facsimile i ljustryck komme att uppgå till omkr. 50 mk.

Från Sällskapets stipendiat under senaste sommar herr Karl Ekman hade insändts en samling af 134 folkvisor från Åland (110), Pargas och Kimito (13) samt Hiittis (1) jämte 26 dansmelodier, de flesta upptecknade på Åland, och ett antal fragment och visor utan melodier, insamlade under de tre senaste somrarne i Åbo skärgård och på Åland. Den åländska samlingen åtföljdes af alfabetisk förteckning. Öfverlämnades till granskning åt mag. E. Lagus.

Arkivarien anmälde, att den af prof. Leinberg utgifna urkundsamlingen „Prästerskapets besvär och kungl. majt:ts resolutioner“, som för Sällskapets räkning trykts i Jyväskylä, numera hit anländt för att här häftas och förses med titelblad samt distribueras, och bestämdes bokhandelspriset till 8 mark. — Vidare vore ett nytt häfte af Åbo Akademis matrikel, innehållande början af 2:dra delen, färdigt till distribution, och beslöts med hänsyn till det jämförelsevis höga pris, som åsatts förra delen, att för detta och hvarje af de återstående häftena bokhandelspriset skulle blifva endast 2 mark.

Magister Lagus förfrågade sig, huruvida åt den komité, som förberedde en ny del af värket Nyland de i Sällskapets arkiv befintliga samlingar af sagor, gåtor, ordspråk m. m. kunde lämnas till begagnande. Härtill bifölls på samma vilkor som dylikt medgifvande förut skett, nämligen att såväl samlarens namn som stället, där det begagnade förvarades, skulle angifvas.

Magister Lagus afgaf utlåtande angående de vid föregående sammanträde inlämnade „Anteckningar af en gammal skolman“, hvilka han funnit intressanta och värda att publiceras. Då arbetet emellertid till största delen redan publicerats på finska språket, ansågs att detsamma icke kunde af Sällskapet emottagas till utgifvande.

Ordf. meddelade, att föreståndaren för mellersta Nylands folkhögskola herr R. Rostedt i bref anhållit, att Sällskapet på något sätt ville bidraga till spridningen af J. L. Runebergs samlade arbeten bland den ungdom, som besöker skolan. Med anledning häraf beslöts, då tillmötesgåendet af denna anhållan egentligen icke låge inom Sällskapets syften, att åt funktionärerna öfverlemna att taga i öfvervägande, huruvida någon bland de af Sällskapet utgifna skrifter kunde egna sig till utdelning bland nämnda folkhögskolas elever.

Från ombudsmannen i Vasa lektor Rosenqvist hade inkommit anmälan om nio nya årsmedlemmar, öfver hvilka förteckning skulle delgifvas skattmästaren.

Doktor Hausen uppläste ett i statsarkivet befintligt, till stil och innehåll för tiden karaktäristiskt bref från 1817 af eloquentiae prof. J. F. Wallenius till d. v. friherre R. H. Rehbinder angående några ifrågasatta förändringar i universitetsstatens uniformer.

Anmäldes såsom gåfva från packhusinspektorn M. E. Lindén „Hemliga handlingar hörande till Sveriges historia efter Gustaf III:s anträde till regeringen“ 2 delar (Stockholm 1821 och 1822). Bytesexx. hade inkommit från A. Josephson i Upsala och Finsk-ugriska sällskapet.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 15 december 1892.

Föredrogs en skrifvelse från Finska Literatursällskapet med bifall till förslaget om nedsättande af en gemensam kommission, som skulle afgifva förslag rörande det Längmanska prisets utgifvande, hvarjämte tillkännagafs att nämda sällskap för sin del till ledamöter i kommissionen utsett prof. A. Genetz, kanslirådet Th. Rein och prof E. Aspelin.

Till behanling upptogs frågan om bortgifvandet af Sällskapets pris, hvilket vid nästa årsmöte skulle, enligt den fastställda ordningsföljden, utgifvas för forskningsarbeten rörande svenska språket, offentliggjorda under de tre åren 1890—1892, och beslöts att till medlemmar af den kommission, som ägde inkomma med utlåtande och förslag i frågan, utse proff. Freudenthal och Gustafsson, mag. E. Lagerblad och undert.

Mag. Lagus, som af sjukdom var hindrad att infinna sig på mötet, hade till ordf. insändt ett skriftligt utlåtande rörande de till hans granskning öfverlämnade samlingar af sagor och melodier från Åland och angränsande socknar, hvilka till Sällskapet ingifvits af hr K. Ekman, och yttrade sig mag. Lagus i det syfte, att en del af visorna visserligen vore gamla bekanta och förut på andra orter upptecknade, men att dock herr Ekmans samlingar hade ett bestämdt värde, icke minst i följd af den minutiösa noggrannhet, med hvilken såväl melodier som ord syntes vara upptecknade; förutom visorna hade hr Ekman ingifvit 26 delvis mykket intressanta dansmelodier från Åland och Åbotrakten, upptecknade med samlarens kända skicklighet. — På grund af det anförda föreslog mag. Lagus att Sällskapet måtte tilldela hr Ekman en gratifikation af 100 mark, hvartill bifölls.

I samma skrifvelse afgafs utlåtande rörande en samling sagor (6 häften) och minnesverser (2 häften), hvilken efter senaste möte till Sällskapet insändts af folkskolläraren K. P. Petterson i Åbo och genom undertecknad i och för granskning tillhandahållits mag. Lagus; de 64 sagorna vore dels af gammalt kända dels nya med genuin prägel och syntes alla värda att införlifvas med Sällskapets samlingar; äfven minnesverserna vore af värde för folklorestiken, och det pris, som för hela samlingen begärdes, eller 160 mark, icke för högt. — Med anledning häraf beslöts att samlingen skulle för det betingade priset af Sällskapet inlösas.

Företeddes ett till Sällskapet insändt häfte, innehållande 12 st. folkvisor, som upptecknats i Borgå och Pernå socknar af fröken J. A. Björkström. Häftet skulle öfverlämnas till granskning åt mag. E. Lagus.

Genom prof. E. Hjelt hade till Sällskapet inlämnats en anhållan från kungl. bayerska riksarkiv-assessorn dr. P. Wittmann i München att bekomma ett „recensions-exemplar“ af prof. Leinbergs arbete „De finska klostrens historia“. — Boken skulle genom arkivarien tillsändas hr Wittmann.

Från Upsala universitets bibliotek hade genom bibliotekarien Annerstedt ingått en förfrågan, huruvida Sällskapet ville till nämda bibliotek öfverlämna exemplar af sina nuvarande och framdeles utkommande bibliografiska (eller andra) publikationer. Skrifvelsen åtföljdes af 2:ne i Sverge utkomna bibliografiska arbeten. — Med anledning häraf beslöts att till Upsala univ. bibliotek skulle genom arkivarien öfversändas 3:dje häftet af Förh.

o. Upps., med afseende å den däri ingående katalogen öfver i Finland till år 1885 utkommen skönliteratur af A. Hultin, jämte H. Bergroths nyligen af Sällskapet utgifna katalog öfver den svenska literaturen i Finland 1886—1890 samt att dylika skrifter skulle framdeles biblioteket tillhandahållas.

Sällskapets exemplar af det med Finlands Ständers Bankfullmäktige uppgjorda kontraktet rörande utgifvandet af Präste- och Bondeståndens protokoll vid Borgå landtdag hade vederbörligen påtecknadt tillstälts ordföranden och var af följande lydelse:

Härmed förbinder sig Svenska Literatursällskapet i Finland att, så fort ske kan, i tryck utgifva Präste- och Bondeståndens protokoll vid landtdagen i Borgå 1809 äfvensom andra landtdagen rörande, ännu otrykta handlingar, på nedannämda vilkor:

1:o. Sällskapet öfvertager kostnaderna för afskrifning af manuskript, redigering och korrekturläsning äfvensom för uppgörande af register.

2:o. Såväl redigering som tryck ställes i öfverensstämmelse med de af Sällskapet utgifna protokollen från Borgareståndet vid samma landtdag, hvarför landtdagens allmänna, där upptagna aktstycken från ifrågavarande protokoll utelemnas.

3:o. Kostnaderna för tryck, papper och häftning till en upplaga af 500 exemplar bestrides med Ständernas medel.

4:o. Af denna upplaga öfverlämnas hälften eller 250 exemplar till Finlands Ständers Bankfullmäktige, hvaremot de återstående 250 exemplaren tillfalla Sällskapet, som berättigas att dessutom på sin bekostnad taga öfvertryck af ytterligare 250 exemplar.

På Svenska Literatursällskapets vägnar:

C. G. Estlander.

Carl Synnerberg.

Enligt uppdrag af Finlands Ständers Bankfullmäktige godkännes förestående kontrakt. Helsingfors, den 30 Maj 1892.

N. B. Grotenfelt.

Skattmästaren anmälde, att ombudsmän saknades i Nyslott efter hofrättsassessorn N. Selin, som från orten aflyttat, och i Willmanstrand efter doktor F. Gahmberg, som aflidit. Med anledning häraf beslöts att kallelsebref skulle aflåtas till häradshöfdingen H. F. Forss, i Nyslott och bref med förfrågan angående ombudsskapet i Willmanstrand afgå till hofrättsassessorn G. A. Lindeqvist därstädes.

Bytesexemplar af skrifter hade inkommit från Geografiska föreningen (Tidskr. 1892 n:o 5), Finska forstföreningen (Meddelanden, 9 o. 10 band), Finska hushållningssällskapet (Handlingar för år 1891), Landsmålsföreningarna (Tidskr. hh. 44—46), Nordiska museet i Stockholm (särskilda publikationer och planschverk utg. af A. Hazelius).

För öfrigt anmäldes följande skrifter såsom till Sällskapet insända, nämligen

Sverges offentliga bibliotek. Accessionskatalog 6. 1891.

Bibliografisk öfversigt af svensk periodisk literatur sammanständ af A. Josephson. 1891: 2.

Från Universitets biblioteket i Upsala: *Gödel,* Katalog öfver Upsala universitets biblioteks isländska handskrifter, och *Bygdén,* Förteckning öfver tryckta och otryckta källor till landsk. Uplands och Stockholms stads beskrifning.

Program för 10:de allm. landtbruksmötet i Nikolaistad 1893.

2:ne planscher utgifna af Svenska Folkskolans Vänner.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 19 januari 1893.

Ordföranden tillkännagaf, att mag. Lagerblad anmält sig vara af sjukdom hindrad att hålla festföredraget vid snart instundande årsmöte, med anledning hvaraf och då vid gjord förfrågan någon annan föredragare icke erhållits, beslöts att i händelse ej någon härefter kunde erhållas, den offentliga delen af årsmötet för denna gång skulle inställas.

Enligt en till ordf. af arkivarien insänd skriftlig redogörelse öfver den pågående tryckningsvärksamheten, var den del af Åbo universitets lärdomshistoria, som omfattade teologins studium, författad af biskop H. Råbergh, i det närmaste färdig; af J. H. Kellgrens bref voro 14 ark och af Bondeståndets protokoll vid Borgå landtdag 12 ark dels trykta dels under korrekturbehandling; af Jöns Buddes skrifter hade tillsvidare 4 ark uppsatts; däremot hvilade för närvarande arbetet med Åbo akademins studentmatrikel.

För det förstnämda arbetet, som omfattade mellan 12 och 13 ark, bestämdes bokhandelspriset till 3 mark.

Skattmästaren inlämnade följande tablå öfver Sällskapets inkomster och utgifter under år 1892 samt öfver den finansiella ställningen vid utgången af samma år:

Inkomster och utgifter under år 1892.

Inkomster.

Medlemsafgifter		Fmk 8,620: —
Räntor	Fmk 7,762: —	
Dividender	„ 270: —	„ 8,032: —
Försålda skrifter		„ 207: 53.
Bidraget ur Långmanska fonden, 1/3		„ 3,333: 33.
		Fmk 20,192: 86.

Utgifter.

Utgifna pris (ur Stiftarnes fond)		Fmk 2,000: —
Författarehonorarier	Fmk 3,654: —	
Tryckningskostnader	„ 5,957: 06.	
Häftningskostnader	„ 570: —	
Stipendier	„ 700: —	
Gratifikationer	„ 200: —	
Inlösta samlingar	„ 136: —	„ 11,217: 06.
Afskrifna medlemsafgifter		„ 570: —
Aflöningar	Fmk 800: —	
Annonser	„ 208: 30.	
Öfriga omkostnader	„ 1,481: 39.	„ 2,489: 69.
Ränta till Stiftarnes fond	Fmk 3,312: 87.	
hvarifrån afgå härofvan upptagna pris	„ 2,000: —	„ 1,312: 87.
Inkomsterna öfverstiga utgifterna med		„ 2,603: 24.
		Fmk 20,192: 86.

Ställningen den 31 dec. 1892.

Tillgångar.

Obligationer	Fmk 62,663: 52.
Aktier	„ 5,440: —
Skuldsedlar	„ 58,500: —
Bankdepositioner	„ 31,000: —
Utestående medlemsafgifter	„ 2,310: —
d:o hos arkivarien	„ 225: 06.
Upplupna icke influtna räntor	„ 3,384: 67.
Å löpande räkning	„ 8,481: 52.
Kassa	„ 140: 25.
	Fmk 172,145: 02.

Skulder.

Stiftarnes fond	Fmk 68,070: 40.	
Ständiga medlemmars fond	„ 13,222: 62.	
Victor Höckerts testam. fond	„ 81,582: 09.	Fmk 162,875: —
Bidraget ur Längmanska fonden, $^2/_3$		„ 6,666: 67.
Behållning		„ 2,603: 24.
		Fmk 172,145: 02.

H:fors den 17 jan 1893..

Sigfr. Kullhem.

Godkändes följande genom ordf. meddelade, af den för de båda literatursällskapen gemensamma kommissionen uppgjorda förslag rörande det Längmanska priset:

1:o att Sällskapen ville besluta det prisbelöningarna utgifvas, så vidt möjligt, inom januari månad 1894;

2:o att de anslagna beloppen kunna utgifvas antingen hela, så att en och samma person kan erhålla 3,000 mark, eller ock i mindre poster, dock ej understigande 1,000 mark;

3:o att hvartdera Sällskapet väljer till den samfälda delegationen fem medlemmar och två suppleanter, af hvilka senare en är första och en andra suppleant, och bör detta val ske före utgången af nästkommande maj månad.“

Bref med underrättelse att detta förslag af Bestyrelsen godkänts skulle till Finska Literatursällskapet aflåtas.

Bifölls till en å studentbibliotekets vägnar genom dess bibliotekarie W. E. Meurman skriftligen gjord anhållan, att Sällskapet måtte till nämda bibliotek förära sina samtliga skrifter, såväl hittills utkomna som framdeles utkommande.

Från Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitetsakademin i Stockholm hade skrifvelse till ordf. ingått med förslag om utbyte af skrifter, och beslöt Bestyrelsen så mycket hällre att bifalla till detta förslag, som nämda akademis publikationer, hvilka utlofvats i utbyte mot Sällskapets skrifter, komme att bilda en värdefull tillökning till biblioteket. Svarsbref skulle aflåtas.

Föredrogs följande till Sällskapet inkomna skrifvelse:

Till Svenska Literatursällskapet i Finland.

Undertecknad får härmed vördsamt fråga, huruvida sällskapet skulle vilja medvärka till utarbetande av en bibliografi över svensk och finsk nationalekonomisk literatur.

Det vore min afsikt att utarbeta en dylik bibliografi för åren 1601—1900, och jag har af Lovénska fonden erhållit ett bidrag af 1,000 kronor, under villkor, att ytterligare 2,000 kr. anskaffades från andra håll.

Ansökningar om erhållande av årliga mindre bidrag under de närmaste åren, har jag aflåtit till Nationalekonomiska föreningen ock Bankmannaföreningen i Stockholm, men som båda dessa föreningar ha tämligen inskränkta medel att disponera, torde icke så mycket vara att vänta därifrån. Detta anslag skulle endast gälla själva utarbetandet af bibliografin, endast vara författarehonorar; tryckningen bleve en senare fråga, då manuskriptet icke kan bli färdigt, förr än under loppet af år 1901, ock har jag anledning att förmoda, att de svenska föreningar, som bidragit till utarbetandet av bibliografin, även komma att föranstalta dess utgivande.

Bibliografin skulle omfatta alla svenska ock finska skrifter ock uppsatser, som behandla ekonomiska och socialvetenskapliga frågor, och äfven utländska arbeten, för så vitt svenska och finska förhållanden berördes.

Icke blott särskilt utgivna skrifter skulle upptagas, utan även uppsatser i tidskrifter och sammelvärk skulle särskilt noteras.

Jag har vågat vända mig med denna anslagsbegäran till Svenska Literatursällskapet i Finland, enär en icke obetydlig del af den under de två föreg. och äfven under detta århundrade utgivna hithörande svenska literaturen utgivits i Finland, och då det icke låter sig göra att uttömmande behandla det ena landets literatur, utan att även lemna plats åt det andra. Det är även min mening att upptaga icke blott de svenska i Finland utgivna skrifterna, utan även de på finska språket tryckta.

Uppsala d. 17 december 1892.

Aksél G. S. Josephson.
Bokhandlare.

Med anledning häraf och då på Sällskapets initiativ utarbetandet af ett större uppslagsvärk påbörjats, hvilket kommer att innehålla förteckning öfver den Finland rörande trykta literatur, som ej blott självständigt utkommit i bokform, utan äfven såsom uppsatser och meddelanden ingått i periodiska publikationer och andra sammelvärk, beslöts att till hr Josephson det svar skulle lämnas, att Sällskapet så mycket mindre ansåg sig kunna understöda den af honom till utgifvande förberedda publikationen, som äfven i vårt land numera en national-ekonomisk förening bildats, till hvars syften det ifrågasatta företaget närmast anslöte sig.

Skattmästaren meddelade en skriftlig uppgift öfver nya medlemmar, som inträdt i Sällskapet, nemligen 2 stiftande och 2 ständiga medlemmar, alla i Uleåborg, samt 10 årsmedlemmar på särskilda orter i landet.

Doktor Hausen inlämnade en af mag. G. Granfelt uppgjord förteckning öfver familjeporträtt, som befinna sig i särskilda personers ägo, nämligen hos doktorinnan Adelaide Indrenius, född Armfelt, i Åbo, fröken H. Eneskiöld på Nuhjala gård i Wehmo socken, fröken Alexandra Gylling i Åbo, bankodirektören A. Charpentier på Hahkiala fideikomiss i Hauho, vicepresidentskan Fanny Granfelt, född De Besche, och bandirektörsassistenten M. H. Granfelt i Helsingfors. — Förteckningen skulle lämnas till arkivarien för att i sinom tid meddelas i Förh. o. Upps.

Ordf. hemstälde till Bestyrelsens bepröfvande, huruvida ej, med hänsyn till önskvärdheten att kunna bereda årsmedlemmarne tillgång till ett större antal publikationer än hittills varit fallet, skäl vore för handen att framdeles inskränka utgifvandet af urkundsamlingar, äldre literära minnesmärken m. m. d. och i främsta rummet söka få till stånd populära arbeten af allmännare intresse; en annan utväg att tillgodose årsmedlemmarnes fördel vore att lämna dem tillfälle att genom erläggande af ett ytterligare bidrag utöfver den stadgade årsafgiften tillösa sig Sällskapets samtliga publikationer. — Med godkännande af det förra förslaget beslöt Bestyrelsen, att detsamma skulle vid uppgörandet af budgeten beaktas af funktionärerna, till hvilkas förberedande behandling det senare förslaget öfverlämnades.

Mag. M. Wegelius, som närvar vid sammanträdet, anhöll att få fästa uppmärksamheten på behofvet af en för den högre musikaliska undervisningen afpassad edition af ett antal viktigare musikvärk, hvilka borde åtföljas af svensk och finsk text och utkomma med 1 à 2 häften årligen; förfrågade sig med anledning häraf, huruvida från Sällskapets sida något understöd vore att påräkna för åstadkommande af en öfversättning till svenska språket af den på främmande språk ursprungligen affattade texten till de kompositioner, som för antydt ändamål kunde ifrågakomma: ifall så önskades, skulle kostnadsförslag för hvarje häfte tillhandahållas Sällskapet.

Med anledning häraf uppstod ett längre meningsutbyte, hvarvid framhölls att föga utsikter hos oss förefunnos för lösandet af en så svår uppgift, hvilken man hittills i Sverge icke förmått på ett fullt tillfredsställande sätt lösa; i detta syfte yttrade sig bland Sällskapets närvarande medlemmar arkitekten J. Ahrenberg, som äfven ansåg att förslaget låg utom Sällskapets egentliga uppgifter. Denna sistnämda mening delades bland Bestyrelsens medlemmar af prof. Freudenthal och d:r Hausen, hvilka på denna grund yrkade att förslaget borde få förfalla. Vid inom Bestyrelsen anstäld omröstning segrade den mening, att förslaget förtjänade att tagas i öfvervägande, och beslöts att tillsätta en komité, bestående af magg. E. Lagus och M. Wegelius samt juriskand. friherre R. v. Willebrand, hvilken skulle inkomma med motiveradt yttrande i frågan. Härvid hade proff. Schybergson och Elfving yttrat sig i det syfte, att frågans förberedande kunde åt funktionärerne öfverlämnas.

På af sekreteraren gjord förfrågan hade från hofrättsassessorn A. Lindeqvist i Willmanstrand det svar ingått, att han vore villig att tillsvidare åtaga sig ombudskapet för Sällskapet å nämda ort.

Bytesexemplar af skrifter hade inkommit från Finska Vetenskapssocieteten (Bidrag h. 51, Öfversikt bd 34), Statistiska Centralbyrån (Handels- och sjöfartsstatistik II), Red. af Finsk militärtidskrift (h. 12, 1892) samt Svenska literatursällskapet i Upsala (Samlaren XIII, 1892, Sveriges bibliografi 4, 1527—1530, Bref rörande teatern under Gustaf III, h. 2, Personregister till Bref rörande Nya skolans historia).

Härefter upptogs till behandling för slutna dörrar frågan om bortgifvandet af Sällskapets pris, och upplästes följande betänkande af den för afgifvande af förslag i frågan nedsatta kommissionen:

Till Svenska Literatursällskapets i Finland Bestyrelse.

Undertecknade, som jämte mag. E. Lagerblad vid Bestyrelsens sammanträde den 15 sistlidne december utsågos att afgifva utlåtande och förslag rörande bortgifvandet af Sällskapets pris, få i sådant afseende härmed anföra följande:

Priset är denna gång i tur att utgifvas för förtjänstfulla arbeten rörande svenska språket, hvilka utkommit under åren 1890—1892. Utom några smärre uppsatser, hvilka icke kunna berättiga sina respp. författare att härvid ifrågakomma, och tvänne akademiska disputationer, nämligen om Gamlakarleby-målet af K. J. Hagfors och om Kökar-målet af A. Karstén, hvilka icke häller kunna tagas i betraktande, då dylika skrifter ansetts böra från denna pristäflan uteslutas, ha under nämda tid på den svenska språkforskningens område hos oss icke utkommit andra arbeten än de af docenten Herman Vendell utgifna. Dessa äro:

1. Ordlista öfver det svenska allmogemålet i Finnby kapell af Bjärnå socken i Åbo län. 214 sidd. (F. Vet. Societ:ns Bidrag, b. 49). H:fors 1890.
2. Östsvenska monografier X + 116 sidd. H.fors 1890.
3. Om hufvudmotiven i Nylands äldre riddarevisor och romanser, 13 sidd. (Finsk Tidskrift T. XXVIII). H:fors 1890.
4. Pedersöre-Purmo-målet. Ljud- och formlära samt språkprof VII + 232 sidd. (F. Vet. Societ:ns Bidrag, b. 50). H:fors 1892.
5. Nyländska etymologier. III + 43 + 2 sidd. H:fors 1892.

I öfverensstämmelse med det utlåtande, som afgifvits af undertecknad Freudenthal, som egnat det viktigaste af ofvan uppräknade arbeten: Pedersöre-Purmo-målet, en ingående granskning och äfven tagit kännedom om de öfriga, hafva undertecknade, då mag. Lagerblad af sjukdom hindrats att i sakens behandling deltaga, förenat sig om ett så lydande betänkande och förslag:

Afhandlingen öfver Pedersöre-Purmo-målet är synnerligen utförlig och tyckes på ett i allmänhet fullständigt och, så vidt den i målet icke hemmastadde kan bedöma, exakt sätt redogöra för dettas ljudföreteelser och formella egendomligheter. Så väl uppställningen som undersökningens gång vittnar om att författaren gjort sig förtrogen med nyare arbeten på språk- och i synnerhet dialektforskningens område samt att han förstått att draga nytta af de vunna resultaten, hvilka han ökat med åtskilliga egna iakttagelser och förklaringar. Särskildt bör framhållas att upplysningarna om aksenten, ehuru enligt förf:ns eget medgifvande icke fullständiga, äro noggrannare än de, som hittills meddelats öfver andra östsvenska dialekter.

Ehuru det, å andra sidan, icke häller får förbises att afhandlingen ger anledning till icke så få berättigade anmärkningar, har dock nämden på grund af de öfvervägande förtjänster, som nyss framhållits, och med hänsyn till de betydande framsteg en jämförelse med författarens tidigare dialektundersökningar gifver vid handen, velat föreslå docenten Herman Vendell till erhållande af Sällskapets pris. Nämden har så mycket hällre förenat sig härom, som äfven de öfriga af samma författare under trienniet utgifna arbetena fördelaktigt vittna om hans stora flit, fortgående vetenskapliga utveckling och varma hängifvenhet för den fosterländska språkforskningen, den han äfven såsom akademisk lärare och mångårig sekreterare i härvarande svenska landsmålsförening på ett värksamt sätt befrämjat. Helsingfors d. 19 januari 1893.

A. O. Freudenthal. F. Gustafsson. Carl Synnerberg.

Vid den omröstning som med anledning häraf anstäldes, förenade sig af Bestyrelsens närvarande medlemmar mag. E. Lagus, direktör S. Kullhem, doktor R. Hausen, proff. M. G. Schybergson, F. Elfving, F. Gustafsson och A. O. Freudenthal samt undert. hvar efter annan om det upplästa betänkandet, hvaremot kanslirådet C. G. Estlander och amanuensen A. Hultin yttrade en skiljaktig mening, och afgaf den förre följande skriftliga uttalande, hvari hr Hultin, som haft tillfälle att därom på förhand taga kännedom, önskat instämma:

Jag erkänner med nöje docenten Vendells stora flit och ifver, men kan icke förena mig om att Literatursällskapets enda prisbelöning nu redan tilldelas honom. Han har icke gjort sig känd för den omsorg och noggrannhet, som böra utmärka en lingvistisk undersökning, om den skall ega det rätta forskningsvärdet. Komitén har visserligen intygat, att det arbete, på hvilket dess omdöme förnämligast hvilar, röjer ett framsteg, men innan en prisbelöning, som är Sällskapets offentliga hyllning åt förtjänsten, kommer honom till del, bör något mera kunna intygas, och då det uti ifrågavarande arbete behandlade bygdemåls upptagande icke kunnat bedömas samt skemat för uppställningen ej är att räkna förf. till förtjänst, vore anledning vänta, tills han genom nya arbeten lagt i dagen en bepröfvad tillförlitlighet. Vår prisbelöning har icke sin betydelse blott som ett välkommet understöd, utan ock som en eftersökt hedersbevisning, och denna dess betydelse beror på bedömandets oantastlighet. Som en uppmuntran till vidare framsteg och som ett erkännande af docenten Vendells varma nitälskan och mångåriga, trots alla vidrigheter, oförtrutna samt tvifvelsutan gagneliga värksamhet för svenska språket synes mig däremot att ett understöd eller författarehonorariun af 1,000 mark kunde tilldelas honom ur Stiftarenes fond, och har jag för min del ingenting emot att förslag därom göres till årsmötet på den grund, att något accessit, hvilket möjligen här kunnat vara på sin plats, icke finnes anslaget.

C. G. Estlander.

I ofvanstående uttalande förenar sig

Arvid Hultin.

Härefter yttrade prof. Gustafsson „att han i granskningsutskottet tvekat, huruvida icke i nu ifrågavarande fall en större gratifikation vore en lämpligare belöning, men dock på grund af prof. Freudenthals bestämda förord velat och fortfarande ville tillstyrka prisets utgifvande, i synnerhet som detsamma (enligt Bestyrelsens beslut af d. 15 april 1886) afser uppmuntran till författarevärksamhet".

Mag. Lagus ville äfven för sin del hafva till protokollet antecknadt att han, ehuru med tveksamhet, förenat sig om beslutet på grund af de fördelaktiga vitsord, som rörande det prisbelönta arbetet afgifvits af kompetent fackman.

I enlighet med det sålunda fattade beslutet, hvarigenom Sällskapets pris med de flesta rösterna tillerkänts docenten Vendell, skulle tillkännagifvande till årsmötet göras.

Carl Synnerberg.

Bestyrelsens sammanträde den 27 januari 1893.

Upplästes och justerades protokollet för sammanträdet den 19 januari, hvarvid doktor Hausen tillkännagaf, att han önskade frånträda sin då till förmån för hela prisets utgifvande uttalade mening och förena sig med hrr Estlander och Hultin.

Ordföranden meddelade, att rektor J. E Strömborg i Borgå, på gjord förfrågan, förklarat sig villig att vid årsmötet hålla det sedvanliga föredraget, och beslöts förty, jämte det rektor Strömborg skulle underrättas att anbudet med tacksamhet emottoges, att årsmötet skulle på vanligt sätt försiggå och öppnandet däraf, i följd af ordf:ns förhinder, ske genom viceordf.

Skattmästaren anmälde, att ombudsmannen i Brahestad, tullförvaltaren Z. Cajander, som skulle afflytta till annan ort, komme att från befattningen afgå och att han till sin efterträdare föreslagit mag. A. Heinrichs. I följd häraf beslöts att hos hr Heinrichs genom sekreteraren förfrågan skulle ske, huruvida han vore villig att emottaga ifrågavarande uppdrag, äfvensom att, då behof yppats af ombudsman i Idensalmi, enahanda förfrågan skulle göras hos häradshöfdingen I. L. F. Östling.

Carl Synnerberg.

Årsmötet den 5 februari 1893.

Mötet öppnades kl. 1/2 6 e. m. i Universitetets solennitetssal i närvaro af en talrik publik af vice ordföranden prof. A. O. Freudenthal med följande ord:

„Den ärevördige ifraren för det svenska modersmålets rykt och renhet Georg Stiernhielm uttalar sig på följande sätt om språkets vikt: „Målet och bokstafven betjäna båda ett ämbete: det ena bär ärende till öronen, det andra till ögonen; äro ädle budbärare och därför väl värde, att man något uppå dem vänder, att man lärer rätt känna, torfteliga nytja dem och att man dem med behöflige, anfödd-bekvämlige färgor kläder och pryder, såframt någon önskar af dem hafva gagn tillika och ära“. Denna varmhjärtade uppskattning af det inhemska talspråkets betydelse jämnsides med det i skrift omsatta och uppbevarade ordets förblef länge en af dessa sanningar, om hvilka just ingen vårdar sig, emedan deras rätta innebörd, som icke står i samklang med tidens allmänna bildningsgrad och föreställningar, synes för somliga af ringa betydelse, för andra tvifvelaktig, om ej rentaf sällsam. Att man skulle behöfva använda omsorg på och ägna studier åt sitt eget modersmål, att detta skulle förtjäna att rätt lära kännas föreföll väl mången som ett yrkande af samma halt, som om någon ville påstå, att man aldrig finge trampa ut barnskorna eller för alltid borde egna sig åt begrundande af alfabetets mysterier. Var det däremot fråga om att lära sig tala och skrifva utländska språk och bland dem i synnerhet latinet och franskan, då var förhållandet annat, då blef ingen möda för stor, ingen tid för lång „til at op-fila de-därs lingvam latinam och de-härs bon françois“, såsom Stiernhielms lärjunge och värdige efterföljare Samuel Columbus klagar.

Visserligen stod denna ringaktning för det svenska modersmålet i bjärt motsats till den öfverskattning af „de yfverborne Göters“ världshistoriska, ja till och med förhistoriska betydelse, som samtidigt tager sig de mest hyperboliska uttryck, och det är rätt egendomligt att se å ena sidan de lärdes vördnad för hvad de trodde vara världens älsta och ädlaste tungomål, å andra sidan den ställning detta tungomåls afkomling, det dåvarande svenska språket, intog i den allmänna undervisningen vid de svenska lärovärken och lärdomssätena. Att skrifva en grammatik öfver svenska språket ansågs vara „et barnavärck“ enligt intygan af en bland våra älsta grammatikförfattare (Johan Salberg), att läsa en sådan, kunde då väl aldrig någon förnuftig människa vilja inlåta sig uppå.

Var nu forskningsarbetet, ehuru det gälde literaturspråket och de bildade klassernas talspråk, aktadt så ringa och öfverflödigt, huru mycket mindre kunde det då falla någon in, att allmogens primitiva munarter, de svenska dialekterna, vore värdiga de språklärdes uppmärksamhet? Att det oaktadt män funnos (en Stiernhielm, en Tiällman, en Ihre o. a.), hvilka insågo, om också ej *hela* den betydelse dialekterna ega för språkforskningen, dock värdet af deras rika ordskatt, i hvilken tidens puristiska sträfvanden funno en outtömlig hjälpkälla, är ägnadt att än mer öka vår beundran för deras snille, deras fosterländska sinnelag.

Det var under förra delen af detta århundrade, som det nyvaknade intresset för nordens fornhistoria, dess mytologi och gamla språk i sin opposition mot den franska pseudoklassiska smakriktning, som dittils haft öfvertaget, icke blott inom svenska literaturen framkallade mästervärk af ovansklig skönhet, utan äfven lade den egentliga grunden till den svenska nationella språkforskningen. Visserligen drog det ut flere årtionden, innan vetenskapligt bildade målsmän för denna forskning anstäldes vid universiteten, men impulsen var engång gifven, de rika skördar, som snart på det dittils så godt som obrutna fältet började inbärgas, lockade alt flere arbetare, icke blott fornspråket, utan ock den lefvande svenskan i alla sina mångskiftande dialektformer har gjorts till föremål för ett ingående studium, och nu uthärdar den nordiska språkforskningen i afseende å strängt metodiskt tillvägagående jämförelse med hvilken annan vetenskap som hälst, på samma gång som hennes inom så kort tid vunna resultat, långt ifrån att jäfva jämförelsen, med skäl kunna kallas storartade.

Äfven i Finland har en och annan af kärlek till sitt svenska modersmål känt sig manad att taga del i det lifliga forskningsarbetet; äfven hos oss finnas ju vidsträkta svenska språkområden, som sätta oss i tillfälle att meddela självständiga och välkomna bidrag till kännedomen om vårt tungomål, områden, dem det vore en pliktförgätenhet att öfverlämna åt glömskan eller åt främmande forskares undersökning. Med erkännande häraf och besjäladt af en sant fosterländsk anda har detta Sällskap, som i dag begår sitt årsmöte, förelagt sig och i sina stadgar intagit såsom en af de väsentligaste uppgifterna för sin värksamhet „att främja svenska språkets studium och rätta begagnande genom undersökning af landets svenska dialekter samt offentliggörande af grammatikaliska och lexikaliska arbeten öfver desamma“. Yttermera har Sällskapet för att uppmuntra till sådan forskning anslagit en prisbelöning af 2,000 mk att hvart tredje år utdelas.

Då nu Sällskapets bestyrelse i öfverensstämmelse härmed tagit i betraktande de arbeten i svensk språkforskning, som under den sist förlidna treårsperioden utgifvits i vårt land, har hon icke kunnat annat än skänka sitt erkännande åt den stora flit, som på detta område ådagalagts af docenten i svenska språket fil. lic. H. A. Vendell. Af de fyra arbeten han under nämda tidrymd offentliggjort vittnar särskildt den utförliga afhandlingen öfver Pedersöre-Purmo-målet om betydande framsteg i författarens vetenskapliga utveckling, reda och noggrannhet, hvadan bestyrelsen, ehuru hon icke häller kunnat förbise, att arbetet ger anledning till åtskilliga berättigade anmärkningar, velat tilldela docenten Vendell sitt pris. Vid fattandet af sitt beslut härom har bestyrelsen ledts äfven af hänsyn för hans redan mångåriga nitiska värksamhet som akademisk lärare i svenska språket samt sekreterare i härvarande svenska landsmålsförening. — Jag tillåter mig å Sällskapets vägnar uttala den förhoppning, att den nu vunna belöningen må för pristagaren utgöra en uppmuntran att med alt större noggrannhet, alt större omsorg fortsätta sitt hängifna arbete på den fosterländska språkforskningens område“.

Härefter upplästes af undert. årsberättelsen och hölls af lektor J. E. Strömborg ett med lifligt intresse afhördt föredrag om „J. L. Runebergs sommarlif på Kroksnäs“.

Efter föredragets slut sammankommo ett antal medlemmar af Sällskapet jämte Bestyrelsens ledamöter i Fakulteternas sessionsrum, där först arkivariens berättelse och därefter revisionsberättelsen upplästes. I enlighet med revisorernas förslag meddelades Bestyrelsen full ansvarsfrihet för förvaltningen under sistförflutna år.

Då vid därom af ordföranden framstäld förfrågan ingen af de närvarande hade att andraga några önskningsmål eller förslag rörande Sällskapets angelägenheter, skreds till omval af fyra bestyrelse-medlemmar, och blefvo de i tur afgående återvalda, nämligen prof. A. O. Freudenthal med 20, proff. F. Gustafsson med

21 och M. G. Schybergson samt undertecknad med enhvar 20 röster, afgifna af 22 röstande.

Till revisorer af räkenskaperna för nu ingångna redovisningsår återvaldes kommerserådet L. Borgström med 19 och folkskoleinspektorn V. Öhberg med 16 röster samt till deras suppleanter generallöjtnanten F. Neovius (16 r.) och kommunalrådet A. Landén (12 r).

Att justera protokollet utsågos genom acklamation doktor P. Nordmann och intendenten Th. Wænerberg.

Carl Synnerberg.

Justeradt:

Thorsten Waenerberg. *P. Nordmann.*

Årsberättelse den 5 februari 1893.

Sällskapets värksamhet har under dess åttonde år, som med denna dag går till ända, i literärt afseende varit lifligare än under något föregående år. Härtill ha visserligen äfven de rikligare penningemedel, som stått Sällskapet till buds genom det af 1891 års Ständer beviljade bidraget ur Längmanska testamensfonden, i sin mån medvärkat; men Sällskapet bör därjämte såsom en icke mindre viktig faktor med tillfredsställelse anteckna rikhaltigheten af det literära material, hvaröfver Sällskapet kunnat förfoga. Dels urkundsamlingar dels för vår odlings historia betydelsefulla forskningsarbeten jämte populära framställningar rörande denna historia ha sålunda ingått i årets program. Af dessa ha under årets lopp hunnit utkomma följande:

Förhandlingar och Uppsatser, 6 (CVIII + 120 sidd.), innehållande, förutom Sällskapets förhandlingar åren 1890—1892, ett antal (10) längre och kortare uppsatser af estetiskt, literärhistoriskt, biografiskt och språkvetenskapligt innehåll.

Katalog öfver den svenska literaturen i Finland samt därstädes utkomna arbeten på främmande språk 1886—1890, uppgjord af H. Bergroth (174 sidd.).

Finska Prästerskapets besvär och Kongl. Majestäts därpå *gifna resolutioner, från slutet af 1620-talet intill stora ofredens slut,* samlade af K. G. Leinberg (jämte register 474 sidd.).

Åbo Akademis Studentmatrikel, ånyo upprättad af Vilh. Lagus, 4:de häftet, utgörande början af 2:dra delen och omfattande åren 1740—1774 (224 sidd.)

För öfrigt är tryckningen nyss afslutad af förra delen af biskop H. Råberghs arbete om *Teologins studium vid Åbo Universitet,* hvilket utgör fjärde delen af Åbo Universitets Lärdomshistoria. Däremot fortgår ännu tryckningen af *Jöns Buddes skrifter* och af skalden *J. H. Kellgrens bref* äfvensom af *Bondeståndets protokoll vid Borgå landtdag,* sedan utgifvandet af såväl dessa som *Prästeståndets* protokoll vid nämda landtdag genom kontrakt, som afslutits med Ständernas bankfullmäktige, af Sällskapet öfvertagits.

I detta sammanhang torde böra nämnas att, med hänsyn till önskvärdheten af att årsmedlemmarnes intresse genom Sällskapets publikationer kunde tillgodoses i större grad än hittills skett, fråga väkts inom Sällskapet att bekostandet af populära arbeten, egnade till spridning i vidsträktare kretsar, hädanefter borde i främsta rummet göras till föremål för Sällskapets literära värksamhet.

Af de bidrag, som under årets lopp dels inlämnats dels anmälts för nästa häfte af Sällskapets Förh. och Upps., må här nämnas följande:

Några nya undersökningar angående Bellmans-melodierna, af Ernst Lagus;

Om en rättegång mot professorn i Åbo D. Achrelius i anledning af ett af honom författadt skaldestycke, af Arvid Hultin;

Några nya meddelnden rörande Nådendals kloster, af K. G. Leinberg;

Biografiska notiser rörande en i Ryssland afliden son till G. M. Sprengtporten, af R. Hausen;

Tillägg och upplysningar till dansken Langebecks reseskildring från Finland (intagen i 6:te h. af Förh. o. Upps.), af Gabr. Lagus;

Meddelanden rörande nyligen funna fragment af några hittills okända böcker, trykta i Viborg i slutet af 1600-talet af dens.;

Om en endast i manuskript förfintlig längre dikt från 1700-talet af Georg Mathesius, af dens.

Sällskapets etnologiska samlingar från landets svenska bygder ha under året erhållit en ganska riklig tillväxt i folkvisor, sagor och melodier, hopbragta af Sällskapets stipendiater under de två senaste somrarne. De vanliga tre stipendierna innehades sistlidne sommar af stud. K. Ekman, folkskolläraren M. Thors och literatören A. J. Nygren, af hvilka de två förstnämda redan inlämnat sina gjorda insamlingar — Thors från Österbotten, Ekman från Egentliga Finland och Åland. Liksom under det föregående året har äfven nu tillstånd meddelats till begagnande af detta material för den af Nyländska studentafdelningen utgifna publikationen „Nyland“.

Till Sällskapets bibliotek ha genom landsmäns välvilja åtskilliga bidrag inkommit, bestående dels i tryckalster dels i handskrifter. Af de senare är dock en del öfverlämnad för att till begagnande, om så befinnes lämpligt, under någon tid hos Sällskapet förvaras. Äfven genom det fortgående skriftutbytet med andra sällskap har biblioteket vunnit ansenlig tillväxt, och nytt utbyte har under året inledts med redaktionen af Finsk militärtidskrift och Vitterhets-, Historie- och Antiqvitetsakademin i Stockholm. På anhållan har Sällskapet beslutit att öfverlämna ett ex. af sina skrifter, såväl utkomna som framdeles utkommande, till Kronoby folkhögskola, Typografernas förening och studentbiblioteket.

Vid senaste landtdag beslöto Ständerna att af Längmanska testamentsfondens disponibla vinstmedel tvänne literära pris om 3,000 mark hvartdera skulle ställas till Finska och Svenska Literatursällskapens förfogande att af delegerade från hvartdera sällskapet samfäldt utdelas. Underhandlingar äro från Sällskapets sida inledda med Finska Literatursällskapet angående ordnandet af sättet för prisens utdelande, hvilket föreslagits att om möjligt försiggå inom januari månad 1894. Sällskapets eget pris, som denna gång enligt tur skall utgifvas för forskningsarbeten rörande svenska språket, har, såsom här redan tillkännagifvits, tilldelats docenten Herman Vendell.

Inom Bestyrelsen ha förändringar icke inträffat, och förvaltningen af Sällskapets angelägenheter ha handhafts på samma sätt och enligt samma principer som förut. Bland ombudsmännen ha däremot talrika växlingar ägt rum. I följd af särskilda omständigheter ha följande nya ombudsmän under årets lopp trädt i värksamhet för att å sina respp. orter bevaka Sällskapets intressen, nämligen: lektorn V. T. Rosenqvist i Vasa, possessionaten L. Stråhle i Iittis, doktor O. Granholm i Lahtis, borgmästaren G. von Qvanten i Nystad, häradshöfdingen K. J. Boström i Torneå, provincialläkaren d:r A. Achrén i Nykarleby, kaptenen E. S. Tigerstedt i S:t Michel, häradshöfdingarna H. F. Forss i Nyslott och G. A. Lindeqvist i Villmanstrand, hvarjämte provincialläkaren d:r H. Sirén, som öfverflyttat till Åbo, välvilligt åtagit sig att fortfarande utöfva ombudskapet för Nådendal.

Så vidt hittills hunnit blifva bekant, har medlemmarnes antal under året ökats med 2 stiftande och 2 ständige samt 20 årsmedlemmar.

Carl Synnerberg.

Arkivariens årsberättelse den 5 februari 1893.

Svenska Literatursällskapets manuskriptsamling har under det sist förflutna året ökats med endast 10 nummer och utgör för närvarande 109 nummer. Bland de nytillkomna manuskripten må särskildt framhållas trenne bref från J. V. Snellman till dåvarande universitetsadjunkten, sedermera professorn i Uppsala B. E. Malmström. Brefven äro dagtecknade den 2 och 27 februari samt den 19 april 1849 och röra Snellmans tilltänkta öfverflyttning till Sverge. De redan förut betydande samlingar af svenska folkvisor och andra till folklorestiken hörande skrifter, som under årens lopp hopat sig i Sällskapets arkiv, hafva ytterligare ökats med värdefulla samlingar, hopbragta under de senaste somrarna af Sällskapets stipendiater öfverallt i vårt lands svenska bygder. Därtill har Sällskapet genom köp kommit i besittning af en stor samling folkdikter m. m. Särskildt må framhållas, att bland de nu vunna samlingarna ingå flere hundrade folkmelodier, hvilka sålunda räddats undan glömskan och förgängelsen. Också ett par digra häften noter, innehållande för det mesta gamla dansmelodier, hafva såsom gåfva kommit i Sällskapets värjo.

Boksamlingen har förnämligast ökats med nya häften af de Samfunds utgifna arbeten, med hvilka Svenska Literatursällskapet stått och fortfarande står i skriftligt utbyte.

Sällskapets egna skrifter hafva under året ökats med fyra nya arbeten, nämligen „Förhandlingar och Uppsatser 6,“ „Katalog öfver den Svenska literaturen i Finland 1886—1890“ af H. Bergroth, „Finska prästerskapets besvär och därpå gifna kongl. majestäts resolutioner från 1620-talet till slutet af stora ofreden“ af K. G. Leinberg samt „Teologins historia vid Åbo universitet, förra delen,“ af Herman Råbergh. Sistnämda arbete utgör den fjärde i ordningen af de monografier öfver de särskilda vetenskapernas studium vid Åbo universitet, hvilka tillsammans komma att bilda den i vårt lands utveckling så betydande akademins lärdomshistoria. De tre redan utgifna delarna behandla medicinens, juridikens och historiens studium, och under utarbetning är för närvarande de klassiska språkens studium vid nämda akademi. Dessutom har sedan senaste årsdag ytterligare ett nytt häfte, det fjärde utkommit af Åbo universitets studentmatrikel, hvilken tyckes i sig komma att innesluta kortfattade biografier af alla de personer, hvilka i tiden varit den andliga odlingens bärare och banérförare i vårt land.

Svenska Literatursällskapets samtliga skrifter utgöra nu efter sju års värksamhet icke mindre än tjugutre tomer. Af de flesta finnes ännu ett betydande antal förvaradt i Sällskapets arkiv.

Elis Lagerblad.

Revisionsberättelse den 5 februari 1893.

Undertecknade hafva enligt uppdrag granskat Svenska Literatursällskapets i Finland räkenskaper för år 1892.

Sällskapet ägde vid ingången af året:

i obligationer, aktier, fordringar och bankdepositioner	Fmk.	157,103: 52.
å löpande räkning	„	8,765: 09.
i upplupna räntor	„	3,350: 49.
i förfallna medlemsafgifter	„	2,530: —

i ett tillgodohafvande	Fmk	137: —
kassa	„	1,578; 37.
S:ma	Fmk	173,464: 52.

Tillgångarna fördelade sig på:

Viktor Höckerts testamentsfond	Fmk	81,582: 09.
Stiftarenes fond	„	66,257: 53.
Ständiga medlemmarnes fond	„	13,022: 62.
Bidraget ur Längmanska fonden	„	10,000: —
Ledamotsafgift	„	10: —
Tryckningskostnader, som voro att erläggas	„	2,592: 28.
S:ma	Fmk	173,464: 52.

Vid årets utgång var behållningen:

i värdepapper	Fmk	157,603: 52.
å löpande räkning	„	8,481: 52.
i upplupna räntor	„	3,384: 67.
i förfallna medlemsafgifter	„	2,310: —
hos arkivarien	„	225: 06.
kassa	„	140: 25.
S:ma	Fmk	172,145: 02.

Behållningen motsvarade:

Victor Höckerts testamentsfond	Fmk	81,582: 09.
Stiftarenes fond	„	68,070: 40.
Ständiga medlemmars fond	„	13,222: 62.
Bidraget ur Längmanska fonden	„	6,666: 67.
Balans i vinst- och förlusträkningen	„	2,603: 24.
S:ma	Fmk	172,145: 02.

De i öfversikten af behållningen vid årets slut berörda värdepappren utgjordes af:

Finlands hypoteksförenings 4 $^1/_2$ $^0/_0$ låneobligationer	Fmk	32,500: —
Helsingfors stads 5 $^0/_0$ vattenlednings låneobligationer	„	19,200: —
Finska statens 3 $^1/_2$ $^0/_0$ järnvägs låneobligationer	„	8,382: 72.
Nokia aktiebolags 6 $^0/_0$ låneobligationer	„	2,000: —

Ryska 5 % premie obligationer	Fmk.	580: 80.
Skuldförbindelser mot inteckning och borgen .	„	58,500: —.
Bevis öfver depositioner i Föreningsbanken i Finland	„	31,000: —
Aktier: i Föreningsbanken	„	4,000: —
i Försäkringsbolaget Fennia	„	1,400: —
i Nya teaterhusbolaget	„	40: —
S:ma	Fmk.	157,603: 52.

Vid genomgåendet af räkenskaperna har skäl till någon anmärkning icke förekommit. Det är därför vår plikt att förorda åt Sällskapets Bestyrelse full ansvarsfrihet för år 1892.

Helsingfors, 4 februari 1893.

Leon Borgström. *Viktor Öhberg.*

Runebergs sommarlif på Kroksnäs.

Föredrag vid Svenska Literatursällskapets i Finland årsmöte den 5 februari 1893.

När man reser längs den vackra ångbåtsleden mellan Helsingfors och Borgå och passerar Haikofjärden, Borgå stads yttre hamn, ser man från den del af redden, där de största fartygen hvila vid sina ankar, i sydost tvänne hvita skorstenar höja sig öfver en skog af liflig grönska i bottnen af en djup vik, som här öppnar sig åt öster. Betraktar man stället närmare, finner man, att de hvita skorstenarna tillhöra en anspråkslös af ålder grånad byggnad, som till någon del framskymtar mellan höga löfrika trän, hvilka här bekläda den uppstigande stranden. Denna byggnad utgör manbyggnaden å Kroksnäs eller rättare Lill-Kroksnäs, det landtställe i Borgå vackra skärgård, där Runeberg under 31 somrar hade sin sommarbostad, och hvars namn därför är föga mindre bekant än namnet af Borgå stad, där han tillbragte de sista 40 åren af sin ärorika lefnad.

Begifver man sig till själfva stället, till hvilket numera från det 7 $^1/_2$ kilometer därifrån aflägsna Borgå dagligen gå små ångbåtar flere gånger om dagen, finner man, att vattnet utanför Kroksnäs i själfva värket är ett sund, „Kroksundet", hvilket här kröker sig och därför på afstånd förvillar blicken, hälst just vid krökningen en liten vik inskjuter åt söder, vid hvars östra strand Kroksnäs är beläget. Så snart man från strandbryggan stigit uppför den branta och höga strandvallen, ser man att bostaden med därtill hörande ekonomiebyggnader ligger inom en åker, omgifven af talrika, höga och vördnadsbjudande lindar, af hvilka åtminstone de yngsta blefvo utan afseende på åkerns växtkraft planterade i första början af detta århundrade af lägenhetens dåvarande ägare lektorn vid Borgå gymnasium doktor Johan Borgström, densamme till hvilkens jubelfest i anledning af hans 50-åriga lärarevärksamhet Runeberg året före sin flyttning till Borgå på anmodan skref de vackra verser om lärarekallets glädje och välsignelse, hvilka ingå i Runebergs efterlämnade skrifter. Högre upp bakom byggnaderna, sedda från stranden, befinner sig en hög, löfrik kulle, i Runebergs hem benämd „den öfre trädgården“, hvilken till en del betäckes af en stor högst egendomlig löfsal, anordnad i form af ett klöfverblad och sluttande från kullens krön mot manbyggnaden, från hvilken densamma afskiljes genom den förbiledande vägen till Stor-Kroksnäs samt en vid och öppen gårdsplan. Löfsalens väggar bestå af en dubbel rad af numera väldiga trän, den ena bestående af lindar och den andra af lönnar, och mellan dem löper en luftig och rikt beskuggad gång af nära 2 meters bredd och cirka 150 meters längd. Samtidigt som löfsalen inrättades lät d:r Borgström på kullens öfriga sidor plantera hundradetal af äpple- och päronträn, af hvilka dock en stor del till följd af ålder eller vanvård sedermera förtorkat eller alldeles försvunnit.

Från löfsalens öfversta del, hvilken ligger högre än manbyggningens takås, har man öfver denna en anslående och vidsträkt utsikt öfver Kroksundet och Haikofjärden samt det midtöfver sundet liggande Kråkölandet, hvars rika odlingar i väster och norr begränsas af mörka barrskogar och i öster af Kråkögårds eller Storgårds af ljusa, åldriga björkar bestående vackra och lummiga park.

Härifrån ser man ock de tvänne på ungefär $^1/_2$ kilometers afstånd befintliga granngårdar, hvilka jämte ifrågavarande lägenhet bilda Kroksnäs by, nämligen i väster Stor-Kroksnäs, ett säterirusthåll af ett mantal, hvilket under Runebergs vistelse på Kroksnäs ägdes och under somrarna beboddes af hans vän och tjänstekamrat lektorn, sedermera domprosten doktor Daniel Lindh, och i söder „Behmens“, som bildar andra hälften af det skatterusthåll af 1 $^1/_3$ mantal, benämdt Lill-Kroksnäs, af hvilket det af Runeberg bebodda landtstället utgör den ursprungliga stommen. Från detta Lill-Kroksnäs utbröts nämligen Behmens såsom skild lägenhet i slutet af 1700-talet af f. d. dragonen och sedermera tulluppsyningsmannen Kristian Behm, son till en tullskrifvare af samma namn, hvilken enligt traditionen från Dalarne öfverflyttade till Finland och här gifte sig med en dotter till en Hans Liljefors, som i medlet af förra århundradet var ägare af hela Lill-Kroksnäs, och från hvars öfriga arfvingar äganderätten till deras andelar i Lill-Kroksnäs genom köp omkring år 1800 öfvergick till doktor Borgström, som redan dessförinnan ägde Stor-Kroksnäs. Efter doktor Borgströms död den 1 september 1836 köptes hans andel i Lill-Kroksnäs af ende sonen till nämda dragon, Karl Gustaf Behm, som redan 1830, medan fadern ännu lefde, öfvertagit dennes del i rusthållet och sålunda nu blef ägare af hela Lill-Kroksnäs. Denne Karl Gustaf Behm var Runebergs hyresvärd under de första 15 åren af hans vistelse på Lill-Kroksnäs. Efter Karl Gustaf Behms död delades lägenheten i lika lotter mellan hans tvänne söner, och sedan dess hafva bägge andelarna haft skilda ägare med bibehållande af sina förra namn: „Behmens“ och „Lill-Kroksnäs“ eller „Runebergs Kroksnäs“ eller ock helt enkelt „Rusthållet“, hvilken sistnämda benämning på orten numera allmännast begagnas. För korthetens skull skola vi för att beteckna den af Runeberg bebodda delen af Lill-Kroksnäs rusthåll använda det kollektiva namnet Kroksnäs, hvilket namn byn sannolikt erhållit i anledning däraf, att den ligger på ett näs vid självfva krökningen af Kroksundet eller Kroksnässundet, såsom detta sund på nyare kartor benämnes.

I förut beskrifna märkvärdiga löfsal brukade Runeberg, då han hade hos sig besökande, tillbringa vackra sommarkvällar, medan teet serverades. Dessemellan uppehöll han sig ej mycket där. Ett kärare tillhåll för honom var en midtemot Storgårds parken liggande skuggrik och under hans vistelse på Kroksnäs för alt hygge väl skonad skogsdunge, som fyller sluttningen mellan sundet och ett på toppen kalt, ganska högt bärg, som endast genom en smal sänkning, genom hvilken den till staden ledande landsvägen löper, afskiljes från den egendomliga löfsalbeklädda kullen. I denna skogsdunge, hvilken inom Runebergs familj benämdes „Parken“, finnes i närheten af stranden en af vackra hängbjörkar beskuggad sten, något öfver en meter hög och af kubisk form, hvilken man numera kallar „Runebergs sten“, emedan traditionen förmäler, att den för honom utgjorde en ofta begagnad sittplats.

Runebergs egna veta emellertid ej af någon giltig grund för denna tradition. Från det ofvanom liggande höga bärget har man en än vidsträktare och friare utsikt öfver den ganska kuperade omnäjden med dess sund och fjärdar och dess af barrskogar skyddade rika odlingar, än från den öfre trägården eller löfsalen. Därifrån synes äfven den östra, breda och vassrika delen af Kroksundet, hvilket slutligen förgrenar sig i tvänne mindre sund, nämligen åt norr det korta och djupa „Källsund", genom hvilket öfver Stensböle fjärden går till Borgå en båtled, som utgjorde Runebergs vanliga farväg vid hans resor till staden och åt öster det långa och grunda åt sydost och söder sig krökande „Hummelsund", som öppnar en af fyra täcka fjärdar fortsatt intressant farled till den yttre eller Pellinge skärgården. Genom denna smala vattenstråt afskiljes det cirka 12 km. långa och omkring 3 km. breda Wässölandet, på hvars norra strand Kroksnäs är beläget, i öster från det 25 km. åt söder, ända till Sunisund utskjutande fasta landet, medan Wässölandets västra strand sköljes af Orrby och Hacksalö fjärdarna, genom hvilka den stora farleden från hafvet går till Borgå.

Utom Kroksnäs vackra läge på det ännu skogrika om ock till vissa delar väl odlade Wässölandet må bland dess fördelar nämnas en källa med rikligt och godt vatten, hvilken till skilnad från andra närmare belägna, men mindre goda källor kallas „Mellanängskällan", och hvilken befinner sig ungefär $^1/_4$ km. från Lill-Kroksnäs i närheten af den väg, som därifrån leder till Behmens. Hvarje morgon drack Runeberg vid sitt morgonkaffe, som alltid intogs „på bit" utan bröd, ett glas af det från källan nyss hämtade vattnet, och på eftermiddagen plägade han efter intaget kaffe promenera till källan för att läska sig med dess friska vatten. Det kunde då hända, att han blef där sittande långa stunder, försjunken i sina tankar. Hans närmaste, som kände hans vanor, plägade då undvika att passera den förbiledande vägen för att ej störa honom i hans tysta arbete. Denna källa, som skänkte honom så mycken vederkvickelse och af honom prisades såsom en af Kroksnäs förnämsta fördelar, är måhända i högre grad än någon annan källa, som bär hans namn, förtjänt att kallas „Runebergs källa".

Enligt Runebergs första och tillika enda skriftligen uppgjorda kontrakt med Karl Gustaf Behm af den 24 februari 1838 bestod Runebergs sommarbostad under förra hälften af hans vistelse på Kroksnäs af en sal, två kamrar och kök. Dessa rum befinna sig i södra ändan af den i norr och söder liggande och till denna del ännu kvarvarande byggnaden. Från den i öster belägna gårdsplanen leder en låg och öppen, med tak försedd trappa till en liten förstuga, från hvilken man åt vänster inträder i den s. k. salen, ett medelstort aflångt rum, som sträcker sig tvärs genom byggnaden och har ett fönster i hvardera ändan. Innanför salen ligga de två små kamrarna i bredd, med hvar sin dörr från salen, och bägge försedda med ett fönster å sidoväggen, d. v. s. vettande från den ena kammaren åt gårdsplanen, från den andra åt sundet. Till höger om förstugan befinner sig det lilla köket. Den öfriga delen af byggnaden upptogs under nyssnämda tid af en liten bagarstuga, som var af ungefär samma storlek som salen, och två små kamrar, som lågo innanför hvarandra i bredd med förstugan och köket. I dessa rum bodde s. k. statfolk, medan värdfolket hade sin bostad å Behmens. Då lägenheten efter Karl Gustaf Behms död delades emellan hans tvänne söner i medlet af 1850-talet, nedrefs bagarstugan och ersattes med en stor och rymlig stuga, hvarjämte tvänne kamrar, afskilda från denna af en tvärsigenom byggnaden gående förstuga, i norra ändan tillbygdes. Tillika höjdes det yttre taket på hela byggnaden, och det gamla torftaket, som lämnade fru Runeberg ypperligt material till tvänne blomstersängar, en på hvardera sidan om trappan längs byggnaden, utbyttes mot perttak. Efter denna nybyggnad utvidgades Runebergs sommarbostad icke blott med den lilla i bottnen af förstugan liggande kammaren, hvilken sedan användes till handkammare, utan äfven med de två nybygda kamrarna, i hvilka sönerna därefter bodde. Den stora stugan och kammaren innanför denna beboddes af det nya värdfolket[1].

---

[1] Enligt det skriftliga kontraktet erlade Runeberg i hyra för „sal, tre kamrar och kök“ utan möbel samt ett litet kvarter af den väster om byggnaden befintliga „kryddgården“ jämte ved och rättighet till fiske „med krokar och smärre nät“ 10 riksdaler riksgälds eller 14 mark i månaden. För söt mjölk betalades 6 skilling eller 17 $^1/_2$ penni

De gamla jämförelsevis låga rummen hade rappade väggar och omålade golf ända till början af 1850-talet, då Runeberg på sin bekostnad lät bekläda väggarna med tapeter och måla golfven.

Möblemanget var mycket enkelt. Den förnämsta möbeln i salen utgjordes af en stor hvitmålad gården tillhörig skänk, som fyllde platsen mellan den vid midten af norra väggen stående kakelugnen och väggen åt väster, hvilken plats densamma ännu innehar. Vid den motsatta väggen mellan dörrarna stod ett stort s. k. fällbord, som till måltiderna flyttades midt på golfvet för att med sina utbredda skifvor tjänstgöra såsom matbord. Längs ändväggarna i salen stodo enkla träbänkar, hvilka till natten ställdes bredvid hvarandra för att tjäna till sofplatser för barnen. För öfrigt några enkla trästolar. Sedan rummens antal blifvit ökadt, utbyttes träbänkarna mot ett bord under hvartdera fönstret och några stolar. På bordet vid det åt gårdssidan vettande fönstret såg man några rara blommande krukväxter, och medan rosorna blommade ute i „kryddgården“ pryddes kakelugnslisten vid golfvet af doftande rosor, men annars af gröna blad och blommor från skog och mark.

I Runebergs rum, hvilket låg åt väster och hade ungefär samma utsikt som man har från den öfre trädgården, bestod möbeln af en gammal stoppad soffa vid gafvelväggen, ett enkelt brunmåladt bord under fönstret och några stolar. På den fönstret motsatta väggen hängde hans jakt- och fiskredskap, hvilka utgjorde rummets förnämsta och enda prydnad. Att möblerna i de öfriga rummen voro lika enkla och om möjligt än fåtaligare är själffallet.

För att antyda, i hvilka primitiva förhållanden värdinnan här rörde sig, må ännu nämnas, att det lilla nedrökta köket var försedt blott med en öppen spis utan häll, på hvilken all kokning måste försiggå på trefot öfver rykande eld. Längst under spisen fanns en liten bakugn, hvars låga mynning befann sig så nära golfvet, att man endast i knäliggande

---

för kannan och för smör 12 sk. eller 35 p. för skålpundet. Småningom stegrades dock hyran, hvilken på sistone för 6 rum och kök jämte öfriga nyss nämda förmåner utgjorde 100 mark för sommaren, medan mjölken och smöret betaltes med för tiden gällande pris.

ställning kom åt att vid bakning dit införa brödet. Något skafferi eller något kontor fanns icke, utan måste alla matförråd förvaras i ett visthus på gården.

Samma enkelhet, som utmärkte rummen och möblerna, var rådande äfven i öfrigt. Runeberg frigjorde sig här från alt tvång i afseende å sin kostym och gick vanligen iklädd en blus, förfärdigad af fru Runeberg af för ändamålet enkom i hemmet väfdt, fast bomullstyg, och vid lifvet sammanhållen af ett bälte, som uppbar hans innanför blusen instuckna näsduk och snusdosa. Halsduk begagnade han här ej, och den ostärkta skjortkragen var nedvikt öfver blusens halslinning. På hufvudet bar han en mössa eller en halmhatt, och hvad fotbeklädnaden vidkommer, gick han gärna barfota i synnerhet under sina fiskerifärder. Lika enkla voro äfven de uppväxande sönernas af fru Runeberg egenhändigt af samma väfnad gjorda sommarkostymer.

Äfven matordningen å Kroksnäs bar prägeln af samma stora enkelhet. I hvardagslifvet bestod middagen af tvänne rätter, och dessa utgjordes nästan uteslutande af färsk fisk och mjölk, denna oftast serverad som filbunke eller ock ersatt med gröt och mjölk. Gröt förekom åtminstone tre gånger i veckan, och vanligast i vatten kokt korngrynsgröt, hvilken alt sedan Runebergs skoltid var hans förnämsta favoriträtt. Under jakttiden utbyttes fisken efter omständigheterna mot fågel eller hare.

Hade man främmande, undergick icke blott den vanliga matordningen en väsentlig förändring, utan äfven husets stränga ordning i öfrigt måste vika för gästernas trefnad och bekvämlighet. Utan afseende på personen framdukades då enligt landets sed det bästa huset förmådde åstadkomma, och var det, som för tillfället fans att tillgå, ej nog godt eller nog rikligt, förstärktes förråden genom direkt beskickning till staden, hvilket måste ske ofta nog, emedan stora förråd af färskt till följd af brist på iskällare ej kunde förvaras.

Vid den stora enkelheten, att icke säga tarfligheten i Runebergs sommarboning fäste man sig föga, emedan man vid inträdet däri så upptogs af intresse för både värden och värdinnan och fann sig så betagen af den hjärtats och andens rikedom, som där mötte en, att man ej gaf synnerlig med jakt och fiske och vistelse i det fria, endast föga med läsning och nästan als icke med skrifning. Han använde sommaren blott till att samla icke allenast nya krafter, utan äfven nya intryck och nya motiv för nya arbeten, som han sedan utförde om hösten och vintern, hans egentliga arbetstid. Därför blef ock alt hvad han skref fullmoget och formfulländadt som höstens rika frukter. Hans sommarlif har hans egen fru i förbigående skildrat med några raska drag i ett bref till en väninna efter sommarvistelsen å Kroksnäs 1850. Sedan hon däri beklagat sig öfver att han var så lat att skrifva, tillägger hon: „Det minsta det börjar att dofta åt vår, då är det förbi med skrifveriet. Om sommaren på landet vegeterar han rakt, hans intressantaste tal är om en metkroks fason eller fundering, om vädret skall mulna eller klarna, och hans lif i allmänhet bra likt de dagar, då han under ett dolce far niente sitter i sin båt och släntrar med ett metspö i handen, och då mår han bäst".

Runeberg skötte både jakten och fisket med samma allvar och noggranna omsorg som alt annat han företog sig. Han släntrade i själfva värket lika litet vid metspöet och räfgillret som vid verssmidet; det ena som det andra var allvarligt och vaket arbete, åt hvilket han för tillfället egnade hela sitt intresse.

Sitt fiske bedref Runeberg förnämligast med långref och gäddkrok samt genom mete. För dess skötande företog han nästan dagligen, såframt vädret var gynnsamt, utfärder antingen åt väster till västra delen af Kroksundet, Haikofjärden och trakten af de vackra Emsalöholmarna, hvilka i söder begränsa denna fjärd, och där landshöfding von Born å Gammelbacka välvilligt stälde sitt fiskevatten till hans begagnande, eller ock åt öster till östra delen af sundet, hvilket här utbreder sig till ett vassrikt grundt vatten, den s. k. „Fladan", och därifrån genom Källsund till Stensbölefjärden, hvars vida men grunda vatten af friherre Adolf Rotkirch å Stensböle upplåtits för hans fiske. Här fångade han i synnerhet gös och ål, medan han i sundet och Haikofjärden utsatte sina krokar förnämligast för gäddor och abborrar.

Runebergs jakt på kroksnäs omfattade dels sjö- och skogsfågel dels hare och försiggick än på Vässölandet, än på omgifvande holmar och vatten. Någon gång kunde jaktfärderna utsträckas till mera aflägsna platser, antingen västeroch söderut till Pellinge, Äggskär och Onas' holmarna eller ock åt öster och sydost genom den smala och skyddade inre farleden till östra delen af Pellinge och vidare in i Pärnå skärgård. Dessa långa utfärder företogos dels om våren för att skjuta sjöfågel för vettar, dels om hösten för har- och fågelskytte, och de skedde vanligen i sällskap med hans jaktvänner från staden och närliggande landsort. Kortare jaktfärder företog Runeberg i början ofta alldeles ensam, men senare åtföljdes han vanligen af sina söner, så snart desse lärt sig att handtera en bössa. Ett ofta besökt område för hans andjakt var Fladan och Hummelsund samt den därpå följande Seitlaksfjärden med deras vidsträkta och rika vassar.

Redan tidigt om våren, medan isen ännu låg på fjärdarne, plägade Runeberg göra utfärder till Kroksnäs för att skjuta sjöfågel vid Källsund, i hvars tidigt öppna strömfåra de först anländande vattenfåglarna brukade slå ned. Exempelvis må nämnas, att han en vår i slutet af 1840-talet begaf sig dit tillsammans med sina tvänne älsta söner kort efter det både han och bägge sönerna varit sjuka i svår frossa. Resan värkstäldes i det skrala och skakiga vårföret med ett tvåsitsigt åkdon, som hade plats endast för tvänne personer jämte skjutskarlen. Blott den ena af gossarne kunde därför få åka, men bägge voro lika villiga att bege sig dit till fots, blott de finge vara med. Som den yngre af dem ej ännu var från sjukdomen fullt återställd, fick han sitta bredvid fadern i schäsen, och det blef den äldres lott att gå den omkring 15 kilometer långa vägen. Detta tillgick dock sålunda, att han, hållande sig fast vid åkdonet, springande följde med och kom fram till Kroksnäs samtidigt med de öfriga. Nu gälde det att härifrån öfver isen transportera en ekstock till det 1 $^1/_2$ km. aflägsna Källsund för att där användas i och för jakten. Under denna transport brast isen under Runeberg, han sjönk ned jäms armarna och måste återvända till Kroksnäs för att påtaga torra kläder. Ett förnyadt försök lyckades bättre, och man anlände till det öppna sundet. Fåglarna voro emellertid, såsom de pläga vara, då de först anlända, mycket skygga och låta ej de på den öppna stranden all betäckning saknande skyttarne komma inom skotthåll. Då fann man på råd. Runeberg posterade sig på en sten, skymd af Källsundsbron och sönerna rodde med ekstocken uti den genom strömmen i sundet bildade öppningen och jagade upp fågelskocken, som flygande öfver bron slog ned i andra ändan af vattenfåran. Under denna flykt passade Runeberg på att fälla någon af dem, hvarpå hans söner flyttade sig med sin ekstock till motsatta delen af sundet för att jaga fåglarna tillbaka och sålunda fortgick jakten i flere timmar, dock ej med bättre resultat, än att endast 2:ne gräsänder och en knipa blefvo skjutna. Såsom sitt förnämsta byte medförde de om kvällen till hemmet förbättrad hälsa och godt lynne jämte ett gladt minne för lifvet.

Till sitt värdfolk stod Runeberg alltid i det bästa förhållande. I synnerhet hyste han stort intresse för sin första husvärd Karl Gustaf Behm, en mycket hederlig och rättskaffens allmogeman af något öfver medellängd och ett kraftfullt, prydligt yttre. Till sitt väsende godhjärtad, präktig och trifsam, var han alltid vänlig och hjälpsam mot alla. Å hufvudets vägnar ej synnerligen utrustad, hade han ej kommit långt i bokliga kunskaper. Fåfängt sökte Runeberg t. ex. öfvertyga honom, att jorden har klotform och rör sig omkring sin axel under sitt omlopp kring solen. Alla försök att bringa honom till insikt häraf afböjde han tvärt med ett bestämdt: „Hä kan int' ga i mett hufvu". Dock var han så långt kommen i skrifkonsten, att han behjälpligen kunde skrifva sitt namn, en kunskap som den tiden ingalunda var allmän bland våra bönder. Sedan Runeberg bott hos honom i femton somrar, drack han för att betyga honom sin aktning brorskål med honom. Gubben förstod mycket väl, sedan han dock först öfvertygat sig om, att brorskålen var allvarsamt menad, att uppskatta den heder, som honom vederfors. Han tillkallade genast sina söner och förklarade för dem i Runebergs närvaro, att de ingalunda ägde att kalla „Professorn" farbror, därför att han berättigats att kalla honom bror. — Runeberg till stor saknad afled han samma år, den 14 september 1853, och lägenheten öfvergick till den yngre af hans tvänne söner Erik Johan, som var en lika hederlig och godhjärtad man som fadern, men till sitt väsende mindre fast. Den äldre sonen, Anders Gustaf, äfven han en värdig medlem af den redbara Behmska släkten, hade redan tidigare af fadern emottagit den andra delen af rusthållet eller „Behmens“. Hos honom värkstälde Runeberg den enda prästerliga förrättning han i sitt lif fullgjorde, i det han sommaren 1846 döpte hans förstfödda och tillika enda dotter, därtill föranledd af hennes döende moders önskan att se sitt barn döpt före sin bortgång. Det klena barnet, hvilket i dopet erhöll namnet Kristina Lovisa, växte upp till en vacker och ståtlig flicka, som år 1864 blef gift med Karl Magnus Karlsson från Andersböle, numera nämdeman och ägare af Jaakkola hemman i Finby i närheten af Borgå stad.

Under de åtta första åren af Runebergs vistelse på Kroksnäs lefde ännu såsom sytningsman på stället hans första husvärds fader f. d. dragonen Kristian Behm. Enligt traditionen skall han i sina yngre år varit en öfvermodig och tillika öfverdådig sälle, och ännu såsom gammal var han knarrig och svår i hemmet. För Runeberg hyste han stor respekt, icke så mycket för hans samhällsställning och personlighet som icke mer för att han var österbottning och således enligt den å orten gängse folktron utrustad med förmåga att kunna trolla. Såsom bevis därpå må anföras blott följande händelse. En dag kom Runeberg till stranden, medan hans värdfolk höll på att draga not efter nors i sundet. Man beklagade sig öfver att fångsten ej lyckats. Som Runeberg af vattnets förhållande märkte, att fisken var i rörelse, uppmanade han dem att ännu en gång kasta ut sin not. Gamle Behmen, som satt på en hög sten vid stranden och därifrån under högt kommando reglerade notdräkten, genmälde kort och kärft, att det ej skulle gagna till något att ytterligare sätta ut noten, sedan de dragit tre notvarp alldeles förgäfves. På Runebergs förnyade uppmaning kastades dock noten ut ännu en gång midt i sundet under Kråköparken. När den skulle dragas i land, stannade den plötsligt och ficks ej ur fläcken. Som man förmodade, att den fastnat vid någon sten eller påle, rodde gamle Behmen ut i en båt för att lösgöra densamma. När han kom fram till noten och såg, att den var full af fisk, vände han tvärt om och skyndade tigande alt hvad han förmådde till stranden och därifrån vidare med samma fart hem, där han sedan förklarade, att han ej ville ha något att skaffa med den erhållna fisken, emedan den rika fångsten uppenbarligen föranleddes af Runebergs trolleri. Notdragarne inbärgade emellertid 18 fjärdingar nors, den rikaste fångst man haft i mannaminne.

Runebergs närmaste grannar under hans vistelse på Kroksnäs voro utom redan nämda doktor Lindh på Stor-Kroksnäs och friherre Rotkirch på Stensböle, ägaren af Kråkö Storgård, ekonomiedirektorn Eklund och efter hans död hans son kapten Anton Eklund, vidare kapten Gadding, en mycket originell man, som deltagit i krigen mot Napoleon I och under förra hälften af Runebergs Kroksnäsvistelse bodde å Hommanäs, den från stora ofreden bekanta major Stefan Löfvings boställe vid Hummelsunds mynning i Seitlaksfjärden, samt löjtnant A. R. von Essen på Haiko, sedermera bosatt å Labby i Pärnå.

Oftast sammanträffade Runeberg med sin närmaste granne och högt aktade vän doktor Lindh, som han med stor pietet och den rikaste humor förevigat i sina tvänne skämtsamma stycken: „Till doktor D. Lindh på Danielsdagen“ och „Doktor D. Lindhs resa till Helsingfors“. I ett bref till doktor Lindhs frände, prosten Europaeus i Libelits, dateradt Kroksnäs den 5 juli 1850, meddelar Runeberg underrättelser om sin käre granne på ett sätt, som väl karaktäriserar såväl honom själf som doktor Lindh. Då hans ord äro som en frisk fläkt af sommarluft direkte från Kroksnäs, kan jag ej underlåta att anföra dem. Runeberg skrifver: „Dina anförvandter på Stor-Kroksnäs må alla bra. Gubben Lindh själf kom efter resor både till sitt pastorat och till Wederlaks ändtligen hem i går, och jag väntar stundligen att från mitt fönster här se honom gå med spanska röret i handen öfver sina åkrar och tillhålla rågen att växa. Den har nu fått vara utan aga så länge, att jag menar den kan behöfva en och annan hyttning med käppen. — Utomordentligt glad tyktes gubben vara att omsider få komma till sitt eget rike tillbaka, så att det sannerligen varit synd med påfven Pius, om han råkat få se honom och anställa jämförelse mellan resande prelaters olika fägnad öfver att slippa hem“.

Till Runebergs härvarande grannar måste man räkna äfven flere af de om somrarne till landet i närheten af Kroksnäs utflyttade både från Helsingfors och Borgå. Främst bland dessa bör nämnas filosofie professorn J. J. Tengström, som var gift med fru Runebergs syster, och jämte sin familj, till hvilken då hörde äfven hans svärson professor H. Kellgren, några somrar omkring år 1850 vistades i Bjurböle, ett par kilometer från Kroksnäs. Efter prof. Tengströms död 1858 bodde hans enka tillsammans med sina döttrar professorskorna Castrén och Kellgren några somrar hos Behmens, där äfven hennes tredje dotter doktorinnan Tikkanen jämte sina barn åtminstone en sommar uppehöll sig. Vidare må nämnas löjtnant Frans Mörtengren, den tidigt aflidne diktaren, och hans unga fru, hvilka bodde i Kråkö by och voro ofta sedda och alltid kärkomna gäster i Runebergs hem.

Utom det regelbundna mer eller mindre täta umgänge Runebergs å Kroksnäs hade med sina förenämda grannar fingo de vissa tider nästan dagligen besök af resande från när och fjärran, än anförvanter, än vänner och bekanta, än åter obekanta främlingar dels från eget land, dels från utlandet. Att deras isynnerhet i början inskränkta sommarbostad ej hindrade dem att härbärgera dessa talrika tillfälliga gäster, finner man af flere bland fru Runebergs i behåll varande bref. Så t. ex. skrifver hon till sin syster den 23 aug. 1851, att hon den föregående natten på Kroksnäs (i deras tre små rum) härbärgerat 19 personer, och att „hushållet de föregående dagarna växlat mellan 16 och 17 personer“. I salen anordnades långa britsar på golfvet för herrarne, medan damerna inlogerades i Runebergs kammare, därifrån endast fönstret beredde dem tillfälle att tidigare än herrarne lämna sitt sofrum.

Stundom, i synnerhet under de senare åren kunde det stora antalet af tillfälliga besökande bli tröttande och i högsta grad besvärligt icke blott för värdinnan utan äfven för värden. I ett bref af den 17 juni 1860 heter det bland annat: „Utom hvad jag nämt af främmande dröjare, har det varit stundliga små besök, sena kvällar, tidiga morgnar och ideligt surr. Ej ett ögonblick för en stilla tanke, att ej tala om behofvet att någon gång läsa ett ord“. Den 9 juli samma år skrifver hon: „Om Runeberg vet jag ingenting enkom. Han var i början af sommaren så där, ej just vid humör, men nu har det varit bättre. Han var väl som alla andra uttröttad med det obeskrifliga stojet"; och den 14 i samma månad: „Rullan är nu åter i full fart. Af sex de senaste kvällarna å rad ha vi vakat fram öfver midnatt till ett och tu". — — — „Att hinna tänka på att bada eller det minsta sköta sin hälsa är otänkbart. Runeberg sade i morgse: „Tengströms måste komma hit nästa år, folk skyggar ändå litet för att störa". — — Till dessa bekymmer kunde de besökande i sin beundran och hänförelse ej ana, ty Runeberg höll gästfriheten och värdskapets plikter i sådan hälgd, att han, huru olägligt och ansträngande besöket för tillfället än var, beherskade sig så väl, att ej en enda min för den besökande förrådde förhållandet. Var en gång det första obehaget öfvervunnet, återfick han snart sitt förra jämnmått och var sedan lika intressant som vanligt och, oaktadt förut trött, äfven lika uthållig som trots någon.

På Kroksnäs fortlefver Runebergs minne kärt och aktadt, och traditionen bevarar många drag såväl af hans vänlighet och stora hjälpsamhet som af den kraft och energi, hvarmed han stäfjade hvarje själfsvåld och egenmäktighet samt beifrade hvarje otillbörlig störing af hans vidt utbredda fiske. Såsom exempel på Runebergs hjälpsamhet må nämnas, att han åt en sin husvärds statkarl, Fredrik Grönholm, vid dennes giftermål till bröllopsgåfva gaf tio rubel silfver (= 40 mark) och därigenom hjälpte honom att fullborda sin lilla stuga och komma på „grön kvist". Åt en annan af hans statkarlar, Nyholm, som genom obotlig sjukdom blef oförmögen till arbete, bekostade han under många års tid ända till hans död $^1/_4$ k:na mjölk om dagen, jämte det han på ett eller annat sätt sökte bereda arbetsförtjänst åt hans hustru. Själf använde han henne i många år såsom rodderska under sina resor till staden för bivistande af konsistorii sammanträden, och i hans hem anlitades hon dels vid skötseln af blommorna dels för alla beskickningar till staden i och för uppköp från torget och afhämtning af bref och tidningar. Ofta måste gumman ro till staden både för- och eftermiddag, när förråden till följd af ankomsten af oväntade gäster måste förstärkas. Icke sällan hände det, att hon ännu om natten gjorde till staden en tredje resa för att ditföra någon eller några af de om dagen anlända gästerna. Lena Nyholm var därför en formlig sjöforman på Kroksnäs, alltid rask och kvick och villig att för den allra måttligaste ersättning stå till tjänst. Och sådan är gumman ännu i denna dag, kry och nöjd efter att i 45 år troget hafva hållit fast vid Kroksnäs.

Runeberg bevarar hon i varmt och tacksamt minne och vet att omtala icke blott drag af hans vänlighet, utan äfven för honom betecknande egenheter, som fäst hennes uppmärksamhet. Så t. ex. berättar hon, att Runeberg företog resan från Kroksnäs alltid på förut noga bestämd tid, hvilken det för henne ej var godt att försumma. Sin enkla frukost intog han under resan i båten, och det gjorde han alltid på samma ställe af vägen. Vid vissa af honom noga fixerade punkter glömde han ej att, under det han leende anmärkte: „Nu skall det snusas“ eller något dylikt, taga sig en pris, sålunda förskaffande sig verststolpar under den annars enformiga resan, för honom af intresse måhända äfven af den anledning, att han aldrig begagnade fickur.

Att Runeberg trifdes väl på Kroksnäs framgår icke blott af hans långvariga vistelse därstädes, utan äfven af flere af honom fälda dels skriftliga, dels muntliga yttranden. I ett bref till landshöfding Montgomeri, skrifvet i juni 1849, heter det: „Jag är nyss utflyttad i skärgården; landet grönskar omkring mig och saltsjön speglar mina fönster; i ett paradis vore jag icke bättre till“. — Sex år senare, den 1 maj 1855, skref han till von Beskow, sedan han nämt att våren varit kall, och att isen på Borgå å som bäst befann sig i rörelse, såsom följer: „För mig går just den första vårtiden outsägligt långsamt, emedan jag i mitt sinne rastlöst längtar att slippa bort från staden och dess bestyr för att få deltaga i naturens utvecklingsfest på landet. Jag ser isstyckena på ån och ville sitta på ett af dem för att få segla med och sen hoppa i land vid min vanliga sommarboning i skärgården“. I ett tillägg till samma bref af den 16 maj heter det: „Hvad jag spådde den första dagen af månaden har inträffat. Vi hafva icke blott vår, men äfven värme och sprickande löf nu redan. Endera dagen flyttar jag till mitt kära Kroksnäs och skall genast följande dag begifva mig ut till hafs på någon half vecka för att skjuta sjöfågel för vettar. Hjärtat spritter i mig vid tanken därpå".

När Runeberg sommaren 1851 återvände från sin svenska resa, under hvilken han rönte den största välvilja och blef på det mest storartade sätt firad af både konung och folk, frågade honom en vän, som fann honom sittande i en båt vid kajen i Borgå just på väg till Kroksnäs, om han haft trefligt i Sverge. „Nog var där trefligt, men än trefligare är det att åter komma till Kroksnäs och där få gå barfota och meta abborrar" — ljöd Runebergs lika uppriktiga som glada svar. — Redan ett par veckor tidigare skref han till sin fru från Vasa: „Den som vore vackert hos er tillbaka! Jag är gränslöst mätt på all världens härlighet och längtar efter gröt, fisk och lugn på Kroksnäs".

Lika fästad vid Kroksnäs var äfven fru Runeberg. Redan tredje dagen efter första flyttningen till Kroksnäs yttrar hon om detsamma i bref af den 10 juli 1838, att „stället är nätt och trefligt, hvad jag hittils vet", och kort efter sista sommarvistelsen därstädes skrifver hon i början af september 1868 till sin syster, sedan hon meddelat henne, att Runeberg till följd af sina aftagande krafter beslutit att ej mera flytta till Kroksnäs, bland annat följande: „Först i skilsmässans stund finner man rätt, att något varit en så kärt, som det värkligen varit, och glömmer mången liten förtret man haft. Och skulle ej Kroksnäs vara mig kärt, vore jag mer än otacksam. Precis vackert torde man ej kunna kalla det, men nog är det högst orättvist att kalla det fult med sin sjö och strand. Ett ovanligt friskt ställe; kolera, augustifeber, tyfus, rödsot m. fl. farsoter ha gått omkring oss som katten kring het gröt, men Kroksnäs' gårdarna ha de ej berört. Det roade mig att Lindh såsom läkare gjort samma observation". — — — — „På de trettiett år vi bott på Kroksnäs ha där dött 6 personer". — — — „Ett sådant resultat i afseende å hälsotillståndet under 31 år torde väl ej många ställen kunna uppvisa, och med tacksamhet skall jag, så länge jag lefver, minnas huru friska och starka jag alltid fick hemföra mina barn. huru bleka och skrala de än voro om vårarna, och icke kan jag annat än till stor del anse mig ha Kroksnäs att tacka för att våra barn, från början så ovanligt späda och klena, blifvit så starka och duktiga".

Kroksnäs' af fru Runeberg så varmt beprisade hälsosamhet har sannolikt sin grund i dess torra och öppna, men dock för kalla hafsvindar skyddade läge, i dess icke blott af närstående träplanteringar, utan äfven af omgifvande vidsträkta barrskogar renade och mildrade luft och i dess ypperliga källor, som förse det med rent och godt vatten i tillräcklig mängd.

I sanning är Kroksnäs förtjänt att bevaras i tacksamt minne för den hälsa och trefnad det i sin mån skänkt vår store skald och hans familj. Det torde ej vara altför vågadt att påstå, att åtminstone någon del af den kraft, som utmärker Runebergs skapelser, samlats på Kroksnäs. Säkert är, att han under sin skenbara ovärksamhet därstädes på sina dagliga utfärder till lands och sjös insamlade rika fonder af idéer och åskådningar, som han under hösten och vintern bearbetade; att han på sitt kära Kroksnäs och i dess vackra omgifningar likasom biet under sina utflykter insög den rena och rikliga honing, som bildar den ljufva sötman i hans förnämsta värk. Här framträdde „Julqvällen" för hans inre åskådning midt i sommarens ljus och värme, och „Finland stod för hans själ, det kulna, hans torftiga, gömda heliga fädernesland"; här såg han Kung Fjalar på toppen af Telmars fjäll „skära runor i ärrigt bröst", här gjorde flere af hans tappra „fänrikar" för honom sin första honnör, här kämpade „Kungarne på Salamis" inför hans siareblick sin hjältestrid och här kvad han om våren 1846 sin högstämda sång „Vårt land", hvilken för hans folk skall förblifva det gemensamma uttrycket för dess af honom stärkta kärlek till fosterlandet.

J. E. Strömborg.

En episod ur den finska landtadelns lif under förra hälften af 1600-talet.

År 1753 utgaf studeranden af Söderfinne nation vid Åbo akademi Christian Cavander „för lagerkrantsens ärhållande" en kortfattad „historisk och oeconomisk beskrifning öfver Sagu sochn" i Åbo län. I denna afhandling beröras främst församlingens åldriga kyrka och dennas märkvärdigheter, hvarvid författaren vid uppräknandet af de många i templet upphängda vapensköldarne nämner att där funnos ock „några små, på hvilka allenast en utnött målning och några ord eller bokstäfver äro synliga, såsom på högra munkläktaren ett litet, hvarest man med möda kan se: Henrik[1]) Nirot."

Då jag för något mer än par decennier sedan en sommar besökte Sagu kyrka för att afbilda och beskrifva därvarande fornminnen, eftersökte jag fåfängt ifrågavarande lilla vapensköld. Den hade, liksom åtskilliga andra fordom där befintliga minnesmärken, skattat åt förgängelsen. Några senare af mig gjorda flyktiga forskningar beträffande bemälde Nirots person ledde till intet resultat, och jag uppgaf hoppet att med tillhjälp af då tillgängliga källor vinna någon upplysning i detta hänseende.

Åtskilliga år därefter, då jag en dag var sysselsatt med forskningar i kongl. biblioteket i Stockholm, blef jag af bibliotekarien Wieselgren uppmärksamgjord på ett därstädes förvaradt, i senare tid värkställdt utdrag ur Kalmar stads „tänkebok" för år 1623. Det utgjorde ett den 26 juli nämda år inför Kalmar rådstugurätt af en i Locknevi socken (i södra Tjusts härad) i Sverige bosatt soldat vid namn Erik Gudmundsson afgifvet vittnesmål beträffande ett dråp, som någon tid förut i „Safuedh“ socken i Finland blifvit begånget å en „Henning Nerodt.“

---

[1]) Jfr. not. 2 sid. 26.

Namnet Henning Nerodt återkallade omedelbart i mitt minne ofvannämda försvunna lilla vapensköld i Sagu kyrka, och jag leddes snart till öfvertygelsen om förefintligheten af ett samband mellan denna och det nyssantydda brottet.

Dråpet hade, enligt nämda vittnesmål, blifvit begånget i Sagu; en undersökning af detsamma måste altså hafva försiggått inför Piikis häradsrätt och ett protokoll däröfver finnas i nämda rätts förhandlingar från denna tid intaget. Denna förmodan besannade sig äfven, då jag senare i vårt statsarkiv genomsåg Piikis domsagas där förvarade älsta i behåll varande dombok, af år 1623. Där förekom nämligen under den 23 april sagda år ganska riktigt ett referat af målet, men endast så att säga fortsättningsvis. Den egentliga, första undersökningen hade värkstälts inför nämda häradsrätt redan den 24 oktober föregående år. För detta år var emellertid ingen dombok att tillgå.

Härmed voro dock icke alla utsikter för vidare uppdaganden afskurna. Enligt hvad såväl af det i Kalmar afgifna vittnesmålet som ock af nyssnämda tingsprotokoll framgick, var den till dråpet skyldige en adelsman, och jämlikt § 14 i den år 1614 utfärdade rättegångs ordinantien hade han bort afdömas vid hofrätt, här Svea hofrätt, ty dråpet hade skett senast på vintern 1621—1622 eller åtminstone halfannat år tidigare än Åbo hofrätts stiftelse, eller rättare dess trädande i värksamhet. På min begäran hade arkivarien Bergman i Stockholm vänligheten att i Kongl. riksarkivet anställa ytterliga efterforskningar, — med den lyckliga påföljd att han bland en samling Svea hofrätts där förvarade äldre handlingar anträffade ej blott det till hofrätten ingifna protokollet från den förenämda i oktober 1622 inför häradsrätten värkstälda första undersökningen, utan ock en vidlyftig, af i målet delaktig person angående detsamma afgifven redogörelse, förutom åtskilliga vid hofrätten tillkomna protokoll beträffande huruvida Svea hofrätt vore rätta formen att slutligen afgöra ifrågavarande mål sedan under dess fortgång en skild högsta domstol för Finland blifvit inrättad.

Det är på dessa urkunder, ur hvilka om förenämde „Nerots“ gåtfulla person omsider en önskad upplysning vunnits, nedanstående skildring till sin hufvudsakliga del är bygd. Med en för den tiden sällsynt utförlighet redogöra ifrågavarande aktstycken för den märkliga händelsens förlopp. Icke nog med att de minsta biomständigheter däri beaktats, äfven de handlande personernas yttranden finnas ordagrant däri upptecknade. Då dessa yttranden äro för tidehvarfvet synnerligen kännetecknande, hafva de, ehuru stundom något grofkorniga, här blifvit oförändrade återgifna, i förmodan att skildringen härigenom skall hafva vunnit uti trohet, åskådlighet och lif.

— — —

Det är icke några uppbyggliga saker våra domböcker hafva att förtälja om medelklassen af vårt frälsestånd under äldre tider. Plumpa okvädinsord (äfven från fruntimrens läppar), falska, äreröriga beskyllningar, sedlighetsbrott, groft öfvervåld och dråp [1]), se där den brokiga blandning, som alt efter

---

[1]) Som exempel härpå må några få fall, utplockade ur Sagu sockens tingsprotokoll, här anföras.

En dag på vintern 1621 mötte en bonde, vid namn Eskil Simonsson, från Marike by i Sagu, under det han var sysselsatt att köra tegel till Kydö by i Haliko, på allmänna vägen vid Perälä by nära sockengränsen *Karl Henriksson till Lemo* gård i Bjerno. (Torde varit en i ridd. stamtaflorna ej upptagen son till den Henrik Eriksson som 1609 adlades med namnet Sabelstjerna; innehade 1622 som säteri Esselpää i Angelniemi kapell, hvilken „gamla sätesgård“ i 1639 års frälseransakning påföres „välb. salig Erik Hinderssons arfvingar.“) Bonden helsade, hvarvid den andre tillsporde honom: „Hvad är du för en? Är du Marike-Thomas? — „Nej,“ genmälte bonden, „jag är icke Marike-Thomas, men Marike by kommer strax för Eder“. — „Är det Thomas, som bor vid ledet“? frågade Carl H. vidare. „Ja, det är Thomas, som bor vid ledet“, gaf bonden till svar. Bäst som de stodo och taltes vid, kom bondens broder, Thomas Eskilsson, körande. „Jag får inte köra i hälle mitt uppå allmänna vägen“, ropade denne åt Carl H., „jag har nu kört sönder min loka, hvilken I må förbättra och göra så god som han förr var, eller jag gifver Eder händer emellan.“ — „Du din h-runge och tjuf,“ röt Carl H., „skall jag förbättra din loka?“ Eskil bad nu sin broder „hålla med sådant tal fördrag“ och gå till sin släda; han ville hjälpa honom att laga lokan och ställa den till rätta. Men i detsamma steg Carl H. fram och gaf Thomas ett slag för munnen, hvarefter „de gingo tillhopa med handkraft“. Eskil sökte skilja dem åt, och lyckades äfven litet förde medlemmarna af den tidens herrskapsklass att skylta inför rätta. Grundtonen i samlifvet var ytterligt rå, om ock några från högaristokratin lånade drag af höfviskhet tydde på en inträdande förfining af sederna. Dryckenskapen var hvarstädes nog hemmastadd. Icke blott vid gästabud utan ock vid tillfälliga besök hörde det till god sed, att man „flux gjorde sig lustig,“ och det låg ingenting förnedrande uti att detta som oftast skedde så grundligt, att man drack sig själf och sina gäster under bordet. Ruset förbytte dock lika ofta vänskapen i gräl, hvilket ej sällan utmynnade i blodiga slagsmål. Af svordomar och skymfliga tillmälen hade man alltid till hands ett utvaldt förråd, och skrytet sväfvade gärna på tungan. Erkännas bör dock å andra sidan, att urkunderna emot dessa skuggsidor hafva att uppställa rörande drag af ädelt sinnelag. Men det har icke funnits anledning att framhålla de bättre sidorna lika ofta och utförligt som deras motsatser.

Det enskilda lifvet under 16:de och 17:de århundradena med dess ofta högst egendomliga och intressanta seder och bruk, åskådningar och tänkesätt, mot en bakgrund som visar tidens byggnadssätt, klädedräkt, bohag och hemmens inredning m. m. är ett till stor del ännu oskrifvet kapitel i vår kulturhistoria. Är materialet för det förstnämda seklet i detta afseende jämförelsevis nog magert och tunnsådt, erbjuda där-

---

däri, men då grep Carl H. en stör och gaf först Thomas ett slag på axeln, därpå ett åt Eskil, „som tog emellan“; ett tredje slag träffade Thomas i hufvudet, så att det „gick sönder i tu“ och mannen blef död på platsen. — Vid undersökningen härom inför häradsrätten erkände Carl H. sin brottslighet, men undskylde sig tillika med att Thomas hade „brukat sina onyttiga ord och skällt honom först.“ — Hofrätten dömde i januari 1625 banemannen att mista lifvet, såvida icke konungen benådade honom att „lösa sig med penningar.“

1626 klagade *Gerdt von Ungern,* egare af Päisterpää i Sagu († 1672), vid häradsrätten att *Ivar Axelsson* (skref sig, enl. 1634-års dombok, till Osmala i Sagu) hade trängt honom ur hans egen kyrkobänk samt, efter det de kommit ur kyrkan på kyrkobacken, fattat sitt svärd och velat öfverfalla honom, hvilket öfvervåld endast genom mellankomst af Hans Horn blifvit afvändt. Och „detta vittnade alle man i socknen sant vara.“

Påskdagen s. å. hade förenämde Ivar Axelsson öfverfallit en bonde, hvarjämte *Carl Axelsson* (möjligen den förres broder) på väg ifrån kyrkan slagit en annan bonde.

emot våra af forskare ännu föga begagnade domböcker för det senare århundradet en utomordentligt rikt flödande källa.

Må följande episod utgöra ett litet bidrag till fyllande af denna lucka.

Innan vi öfvergå till skildringen af själfva händelsen torde det vara nödvändigt, att vi göra oss något förtrogna med de ställen och personer, kring hvilka densamma rör sig.

Bland Sagu sockens många herresäten är särskildt Karuna gård känd för sitt natursköna läge vid en gren af den från Gullkrona hafsfjärd uppgående Pemar viken. Det som främst där tilldrager sig främlingens blickar är, förutom den närliggande lilla rödmålade kapellkyrkan, det i två våningar af sten uppförda karaktärshuset, hvars höga och ovanliga takresning förlänar detsamma en säregen prägel. Byggnaden skall, enligt uppgift af lagman P. E. Falck, som på 1860-talet egde och bebodde godset, hafva uppförts af biskop Gezelius (den äldre?).

Under, men i vinkelrät riktning mot denna byggnad, skola emellertid finnas grundmurarna till ett äldre karaktärshus, hvilket i motsats mot det nuvarande haft fasaden vänd mot sjösidan. När detta uppförts och huru länge det bestått, därom föreligger ingen underrättelse. Det synes dock som om det varit bebodt, kanske också blifvit uppfördt af den i kronans värf mycket anlitade Henrik Simonsson, hvilken på 1560-talet var ståthållare på Åbo slott och som 1562 fick, jämte sköldebref, frihet och frälse på, bland andra gods, Karuna, till hvilken gård han skref sig. Till ett sådant antagande föranledes man af de bägge i sten uthuggna vapensköldar, bemälde Henrik Simonssons och hans hustrus Kristina Persdotter Flemings, hvilka under lagman Falcks tid skola blifvit funna på en bakgård och nu finnas inmurade ofvanför hufvudingången till det nuvarande karaktärshuset.[1] Utan tvifvel hafva dessa heraldiska prydnader fordom intagit samma bemärkta plats ofvanför den äldre byggnadens portal.

---

[1] En af lagman Falck meddelad afbildning och beskrifning öfver desamma ingår uti Gottlunds Läsning för finnar, sid 35—39, på hvilken omständighet landträntmästaren V. Falck haft godheten fästa min uppmärksamhet. — En noggrannare teckning finnes i förf:s „anteckningar under en antiqv. forskningsresa i Egentliga Finland samt på Åland“ pl. III.

Beträffande godsets följande egare finnes det antecknadt, att efter förenämda makars i början af 1570-talet inträffade död egendomen öfvergått till deras måg, befallningsmannen på Revals och senare på Tavasthus slott Johan Boose. Af dennes tre döttrar blef den älsta gift med ryttmästaren, sedermera fältöfversten, Klas Eriksson Slang, hvilken härigenom kom i besittning af godset. Men då denne under striden mellan Sigismund och hertig Karl stälde sig bland den förres anhängare, förlorade han sina gods, bland dem Karuna, hvilka genom ett Kongl. bref af 16 decemb. 1606 gåfvos åt en *Bertil Nieroth*, som var gift med *Kerstin Johansdotter Boose*, yngsta syster till nämde Slangs hustru [1]). I riddarhusstamtaflorna nämnes att denne Nieroth varit af ofrälse börd samt att han af denna orsak för sitt giftermål skulle afrättas i Åbo, men att hans hustru lyckats utvärka nåd af öfverheten. Huruvida så värkligen förhållit sig, har tillsvidare ej kunnat utredas [2]).

---

[1]) Lagus, Finska adelns gods och ätter, sid. 128. Genom ett tidigare Kongl. bref, af 1604, hade dock Joachim Scheel fått förordnande att till Slang återställa såväl Laxpojo (hans hustrus arfvejord) som Karuna. (A. a. sid. 135.) — Enligt Jesper Matsson Kruus' förteckning öfver frälsegodsen i Finland 1618 innehade Bertil N. då, förutom Karuna, Tapila säteegård i Sagu samt 14 andra jordlägenheter, spridda i S:t Karins, Lundo, Pöyttis, Piikis, Virmo, Lojo och Loppis socknar.

[2]) Uti en i Finlands statsarkiv befintlig samling Åbo hofrätts domar finnes följande „Uppskotts dom uti edel och manhaftig Bertil Nirots till Karuna sak anlangande hans adeliga stam och härkomst, afsagd i Åbo den 14 oktobris år 1626:“

„Alldenstund honom af salig skattmästaren för 9 år och af mig, Nils Bjelke, för 3 år sedan är [tillsagdt] att han skulle bevisa sin adliga stam och härkomst, och han dock sådant ännu icke hafver efterkommit, därför Rätten väl hade haft orsak strax [att] fälla en fullkomlig dom i saken. Dock efter [han] förmenar sig sådant ännu att kunna bevisa [och be]gärt dilation, därför och på det han icke må hafva sig att besvära, så hafver Rätten hans flitiga begäran i så måtto ansett och unnat honom dilation till den 1 juni nästkommande att han imellertid skaffar sig nöjaktigt besked på förb:te sin härkomst“. (Handlingen något skadad.) Uti en 1618 uppgjord, bland acta ang. riddersk. och adeln, i sv. riksark., ingående förteckning med denna öfverskrift: „Desse efterskrefne äro ofrälse män och äro med giftermål komne till frälse gods, och somlige utaf frälses möderne“ — finnes äfven „Bertill Neurodt till Kahrunna“ upptagen.

Men alldeles påtagligt oriktig är samma stamtaflors uppgift, att han ingått detta äktenskap först 1639. Utan tvifvel var det nämligen just detta giftermål han hade att tacka för sin mer än tre årtionden tidigare skedda åtkomst till Karuna. För öfrigt uppträda såväl hans hustru [1]) som en ogift dotter såsom bipersoner i nedan skildrade händelse, hvilken torde inträffat senast 1622.

Af handlingarna i målet framgår, att Nieroth hade åtminstone tvänne bröder: *Henning,* som var kapten-major och öfverste-wachtmeister (ɔ: kvartermästare?) vid öfverste Redwens (ɔ: Ruthwens?) i Livland förlagda regemente, samt *Johan,* hvilken innehade kaptens befattning vid en truppstyrka i Sverige, nere vid gränsen. Hvarifrån dessa bröder härstammat är okändt. Sannolikt är dock att de ledde sitt ursprung från Livland och att de räknade sin härkomst från samma stam som den på riddarhuset introducerade adliga ätten n:o 564 af samma namn.[2])

Ungefär en mil åt nordväst från Karuna gård ligger i samma socken Steninge säteri, också det ett gammalt herresäte. Ursprungligen bar egendomen ej detta namn, utan hette den Järkesala eller Järssala. I början af 1600-talet utgjorde den tre skilda lägenheter, alla med säterifrihet. Åtminstone från år 1614 innehades ett af dessa säterier af *Klas Kristersson Galle.*[1]) Denna Galle var 1614 förordnad uti slottslofven på Koporie fästning uti Ingermanland och erhöll då (24 sept.) af konungen „till behaglig tid“ några skattar jord uti Kasklaks och Kråknäs i Sagu. Följande året, 1615, kallas han ståthållare på Jama befästning i samma provins.[2]) Den 23 december s. å. fick han, „efter han uti riksens tjenst var förlamad vorden“, förenämda gods för hela sin lifstid. På denna förläning, som äfven omfattade ett ödesgods Ruskulla, också det i Sagu, erhöll han ytterligare konfirmation den 31 juli 1619.[3]) 1623 var han ståthållare på Ivangorod, uti In-

---

[1]) 1634, i febr., dömes „fru Kerstin på Karuna“ af häradsrätten att åt Klas Hinderssons, fogde i Piikis, enka återgifva en silfversked. som hon bemälte fru „i god tro lånt hafver“.

[2]) Uti Stjernmans af mig 1882 utgifna samling af „Presterskapets redogörelser om forntida minnesmärken i Finlands kyrkor“ (Bidr. till känned. af Finl:s natur och folk, häft. 44), hvilka berättelser afgåfvos i medlet af 1700-talet, således ungefär samtidigt med det Cavander utgaf sin förenämda disputation, beskrifves det Nierothska vapnet i Sagu kyrka sålunda: „Ett vapen med förgyld sköld, hvari står ett frodigt träd med 2:ne stjelkar vid roten. Därunder namnet *Hemminck Njrot.*“ Jämför man härmed en (färgbeteckning saknande) afbildning af *Bertil* Nieroths vapen, hvilken ingår uti ett i Skoklosters bibliotek befintligt, i en med n:o 166 signerad, för hand ritad vapenbok löst instucket litet häfte, innehållande afteckningar af de vapensköldar, som 1640 funnos i Sagu kyrka, hvilken afbildning, jämte det den öfverensstämmer med nyssanförda beskrifning, visar trenne strutsfjädrar på hjälmen, så finner man, att de här nämda Nierothars vapen öfverensstämmer med ofvannämda introducerade ätts, med den väsendtligare olikhet blott att fältet i dennas är af silfver. I riddarhusstamtaflorna upptagas under förenämda ätt n:o 564 flere personer med namnet Johan. En var major, sedermera öfverste och dog 1628. En annan, den förres son, var ryttmästare vid Smålands kavalleri, blef adlad 1648 och introducerades 1654. Var ofvannämda Johan Nieroth måhända sy-

---

nonym med den senare? — Det må ock anmärkas att en „Henrich von Nieroth, Kriegeshauptmann“ och en „Johan von Nieroth“ den 25 juli 1616 i Kalmar tecknat sina namn uti en s. k. stambok (minnesalbum), som tillhört en Cosmus Simmer von Simmerfeld, och hvilken nu förvaras i Breslaus universitetsbibliotek. (Sv. autogr. sällsk:s tidskr. mars 1893.)

[1]) Handlingar rörande „Elfsborgs lösen“, i Finlands statsarkiv. Uti ett 1621 års „extrakt uppå Elfsborgs lösens rest och tillgift“ (Finl. st. a) säges, att Galle „varit ståthållare på Jama och Koporie befästningar i Ryssland ifrån 1613 intill den 22 juni 1618.“

[2]) Denna befattning måste han hafva tillträdt först i slutet af året, ty ännu i medlet af oktober, då en af de förenade nederländerna utsänd ambassad, bestående af presidenten i Hollands höga råd R. von Brederode, borgmästaren d:r D. Bas och riddaren A. Joachimi, hvilken beskickning hade i uppdrag att mäkla fred mellan Gustaf II Adolf och ryska storfursten, på resan åt Ryssland passerade Jama, var en D. von Tiesenhausen ståthållare därstädes. Men då ambassaden med sitt talrika följe af inemot 40 personer på återvägen den 21 Mars 1616 anlände till Jama, innehade Klas Galle detta ämbete. Enligt den dagbok ambassadens ekonom, förste dörrvaktaren vid nämda höga råd, herr Anton Goeteeris, författade öfver hela resan och sedermera, på holländska språket, utgaf i tryck, blefvo främlingarne (som fortsatte resan redan följande dagen) af Galle och hans familj upptagna „med ära och vänlighet“. (Bunge, Archiv für die Geschichte Liv-, Est- und Curlands. Band IV, sid. 313.) — Goeteeris intressanta och illustrerade, delvis äfven Finland berörande publikation saknas tyvärr i vårt universitetsbibliotek, men Kongl. biblioteket i Stockholm eger densamma.

[3]) Kopiebok IV i Finl:s statsarkiv, sid. 129 o. 130; Lagus, Finska adelns gods o. ätter, sid 231. — Han egde, enligt Jesper Kruus' förteckn., därtill ännu hemman i Neitsaari uti Sagu, i Bollböle uti Pargas samt i Söder-Vekkoski uti Borgå socken.

germanland, en befattning den han innehade ännu 1634.[1]) För den långa och trogna tjänst han visat icke blott Gustaf II Adolf utan ock dennes fader gaf konungen honom 1626, den 6 mars, ärftlig besittning af ett ödesgods, Handby, i Sagu äfvensom 32 obser jord uti Ingermanland.[2]) Han kallas i detta bref „ädel och välbördig", påtagligen af misstag,[3]) ty uti ett den 20 nov. 1629 gifvet konfirmationsbref[4]) å de tidigare nämda godsen i Sagu heter han, såsom förut, blott „ädel och manhaftig", hvilket antyder att han sistnämda år ännu ej undfått sköldebref. Enligt riddarhusstamtaflorna skall han dock hafva blifvit introducerad 1633.

Klas Galle var gift med *Margreta Bertilsdotter* (Ekelöf). Hennes far, Bertil Henriksson, skref sig till Söderkulla i Sibbo; modern var Margreta Bertilsdotter (Mjödhund). Deras, såvidt kändt, enda dotter, Märtha, blef gift med majoren Johan Ramsay. Af fyra söner åter vann den älsta, Johan, särskild ryktbarhet. Han avancerade nämligen efter hand till generallöjtnant af finska kavalleriet och anförde i det blodiga slaget vid Lund 1676 arméns vänstra flygel. Redan i början af striden fann han dock hjältedöden, och med honom sonen Klas, med hvilken ätten sålunda utgick på svärdssidan[5]). — Klas Galle d. ä. uppgifves hafva dött 1643[6]).

Det andra säteriet i Jerssala egdes under århundradets tidigare del af en Hans Ragvaldsson (Örnram), som var slottslofven på Åbo, och som dog i början af 1630-talet.

---

[1]) Riddarh. stamt.

[2]) Kop. bok IV, sid. 331.

[3]) Äfven „Claus Galle till Järkesalla" förekommer uti den i not 2 å sid. 25 nämda förteckning öfver ofrälse män, som genom giftermål kommit sig till frälse gods.

[4]) Kop. bok IV, sid. 170.

[5]) Deras lik fördes till Finland och begrofvos i Sagu kyrka uti dyrbara försilfrade kopparkistor med „familjens vapen på hvardera sidan utdrifna och förgylda". (Prestersk:s redogörelser om fornt. minnesm. sid. 126). Grafven är numera icke tillgänglig. De fallnes präktigt snidade hufvudbanér med an-vapen uppsattes ock i samma kyrka och ses där än i dag jämte Johan Galles fyrgylda hjelm, handpansar och sporrar äfvensom svärd och fältherrestaf.

[6]) Riddarhusstamt. Äfven han och hans maka funno sin graf i Sagu kyrka under en (numera ej synlig) vapenprydd grafhäll, den de, att döma af att dödsåren å densamma med hänsyn endast till århundradet blifvit uthuggna, under sin lifstid själfva låtit förfärdiga.

Det tredje af förenämda säterier tillhörde i slutet af 1500-talet släkten Ille. Då Salomon Ille, den från striden mellan konung Sigismund och hertig Karl bekante ståthållaren på Kastelholm, på hvilken nämde hertig tog en så blodig hämd, 1591 på Autis i Lemo firade sitt bröllop med riksrådet Gösta Finckes dotter Anna, gaf han henne i morgongåfva Jerssala jämte 1 gård i Kerttula i Reso samt 1 d:o uti Tursanperä i Virmo.[1]) Sedan hennes svärföräldrar aflidit,[2]) ingick hon den 11 febr. 1603 å Sjölaks i Kimito jämte sin syster Elisabet, enka efter Salomons broder Abraham Ille[3]), med en Gudmund Arenson, som hade varit gift med deras mäns en dåmera aflidne syster[4]), ett skifte af de efter svärföräldrarne i arf dem tillfallna godsen, genom hvilket skifte hon, Anna, som då skref sig till Röfvarnäs i Pargas, på sin broderdel erhöll förenämda Jerssala och Tursanperä äfvensom 2 gårdar uti Liuskallio i Virmo, Elisabet åter Prestkulla sätesgård i Tenala, samt Gudmund på sin systerdel Röfvarnäs och Kerttula[5]). Fru Anna upptages sedan mellan åren 1614—1621 såsom innehafvande Jerssala[6]), men torde kort därefter hafva dött, ty hon nämnes ej vidare, hvaremot vid tiden för vår berättelse en *Abraham Ille* förekommer såsom egare af sätesgården.

Denne Abraham, en hufvudperson i nedanskildrade episod, är en hittils fullkomligt okänd telning på den Illeska släktens stamträd. Förmodligen var han en son till förenämde Salomon Ille[7]). Det enda som om honom kunnat utredas är att han den 29 maj 1625 beseglat öfverstekvartermästarens för Karelska regementet Henrik Horns morgongåfvobref för dess hustru Margareta Boije[1], vidare att han 1628 torde varit anförare för ett kompani ryttare, eftersom i detta års räkenskaper omtalas „Abraham Illes kompani“,[2] samt slutligen att han var död 1634, ehuruväl hans säteri i frälseförteckningen då ännu upptages under hans namn.[3] Det synes som om gården därefter för en tid öfvergått till släkten Lille, ty en anteckning från år 1639 (hvari icke vidare finnas upptagna vare sig Hans Ragvaldssons eller Illes sätesgårdar) säges att „Klas Galles säteri, Jellsar gård, hafver länge varit säteri, och därtill [hafver han] bytt en del af Elin Lille och köpt en del af sal. Hans Ragvaldsson och det nu allt lagt under en sätegård som det i gamla tider varit hafver“.[4]

---

[1]) Anteckn. från Sv riksarkivet.

[2]) Svärmodern, Margreta Olofsdotter (Stålarm), lefde som enka ännu 1590 (Arkivet på Prestkulla gård i Tenala). — Det må här ock, till förfullständigande af riddarhusstamt. anmärkas att svärfadern, Måns Sonesson Ille, hade en syster, Ingrid Sonesdotter, som var gift 1:o med en Matts Jönsson i Grind i Tenala samt 2:o med en Antonius Stenhuggare. (Prestk. ark.)

[3]) Hvilken lefde ännu 1588, men var död 1590 (Prestkulla arkiv).

[4]) Ej upptagen i riddarhusstamt.

[5]) Prestkulla arkiv.

[6]) Räkensk. rör. Elfsborgs lösen.

[7]) I Jesper Mattsson Kruus' förteckning nämnes uttryckligen (Lagus, sid. 50) „Salomon Illes barn", då (1618) innehafvande 2 gårdar i Liuskallio och 1 gård i Tursanperä uti Virmo socken, 2 gårdar i Kerttula och 1 gård i Mälikkilä uti Reso samt 1 gård i Kanaa uti „Sewedha sockn". — En bror till Salomon torde däremot den „*Samuel*

Det återstår ännu att nämna några ord om en person, som tog en föga hedrande del i händelserna här nedan. Hans namn är *Carl Lindelöf.* Son af befallningsmannen på Åbo Hans Persson till Kerkis i Sagu och Karin Ulf, var han en af de yngre medlemmarne i en talrik syskonskara.[5] Utmärkt för

---

Ille till Jerkesala“ varit, hvilken upptages uti ett i Sv. riksarkivet (bland acta ang. ridderskapet och adeln) befintligt „Uttag uppå adeln uti Finland såsom ock uppå dem som urminnes frälsejord besitta och deras adliga härkomst icke bevisa kunna, utan med giftermål frälsegods brukat och besuttit hafva; gjordt anno 1618“. Ehuruväl denne Samuel förekommer äfven uti Jesper Mattsson Kruus' frälseförteckning af samma år (se Lagus sid. 101), måste han dock detta år varit död, enär uti en förstnämd förteckning vidfogad uppgift å „enkor och omyndiga barn utaf adel i Åbo och T:hus län“ nämnes „Samuel Illes enka, f[ru] Margreta“. Föröfrigt uppträder ock en *Jakob Ille* vid sommartinget i Sagu 1634 såsom vitne betr. en vedstöld (Piikis dombok 1634).

[1] De la Gardieska kopieboken i Lunds univ. bibl. fol. 4 v.

[2] Finl:s statsark. n:o 1873 fol. 43 v och 58. — Underligt förefaller det att han, som, enligt hvad af berättelsen kommer att framgå, var förlamad i sin arm, kunnat innehafva ett sådant befäl. Eller månne kompaniet efter hans afskedstagande fått behålla hans namn?

[3] Specialräkning för räntorna af Piikis härad pro anno 1634, i Finl:s st. a.

[4] 1639 års frälseransakning, i Finl:s Statsarkiv.

[5] Såsom tillägg till uppgifterna i riddarhusstamtaflan öfver Lindelöfska ätten (se tillägget i Anrep) må här anföras följande: *Henrik Hansson L.* (tab. 4) dog 1639, enl. vapnet i Sagu kyrka. Hans hustru, Sara Skytte, kallas föröfrigt enka detta år (Frälseransakn., i F. st. a.)

ett till ytterlighet vildt och självsvåldigt sinnelag har han i samtida urkunder efterlämnat flere vittnesbörd om detta sitt obändiga lynne. Sålunda dömdes han i februari 1625 af Åbo hofrätt att halshuggas, för det han på öppen gata öfvat „våld och rån“ på „sin värd“, en fredlig Åbo borgare vid namn Henrik Fråger. „Men“ — säger hofrätten i sitt utslag — „efter han är en ung karl och man förmodar bättring med honom, så hafver Rätten på K. M:ts nådige behag lindrat straffet med honom att han må lösa sitt lif med etthundrade daler“.[1]) Detta tyktes ock den brottslige godt vara, och han skyndade att till räntekammarn inleverera de ådömda böterna. Med den förmodade bättringen utföll det emellertid ganska klent. 1638, i maj, utmärkte han sig nämligen åter genom att i Borgå stad ihjälsticka en annan adelsman, Hans Jönsson (Ållon?).

Tillgången vid detta „oredeliga dråp“ var, enligt den vid Borgå rådstugurätt några dagar därefter förda undersökningen, följande:

Den 14 maj, annandag pingst, på morgonen voro „några gode män af adel“ från Borgå trakten, nämligen bemälte Carl Lindelöf, Clas Bertilsson (Ekelöf, till Söderkulla), Sten Ivarsson (Tafvast, till Pepot; 1644 dömd till döden för dråp å kornetten Fredrik Bosin), Jakob Bengtsson (Sabelhjerta, till Bosgård), Pål Bosin (till Åby) samt Hans Jönsson (Ållon? till Kråkö) „och några flere“ församlade i Borgå hos borgmästaren Jakob Häfner. Efter det de, kantänka, „hållit corum eller morgonböner“, hade de „begynt till att dricka och uti lustighet

---

Hon lefde enka ännu 1651 (Rusttjenstlängd ibid.). Äfven *Ernst L.* (tab 7) lefde 1651 (a. st.). Han gifte sig $^{29}/_{12}$ 1631 med „fru Catharina (Rosenstråle) till Hofsala“, och $^{18}/_{11}$ 1631 döptes en hans son vid namn *Hans.* (Sv. autogr. säll:s tidskr. mars 1893). *Kerstin Hansdotter L.* (tab. 1) var först gift med en Johan Hindersson, därefter (åtminstone 1635) med en Samuel Mattsson (Piikis domb. 1635). Förenämde Henrik och brodern *Hans* (tab. 3) nämnas ock i det tidigare anförda, 1618 uppgjorda „uttaget“ på adeln i Finland och dem som genom giftermål kommit sig till frälsegods. För öfrigt nämnes i 1639 års frälseransakning en „välb. jungfru *Hebla Lindelöf*“ såsom boende på sitt „gamla säteri Jokila“. Detta gods egdes, enl. Jesper Mattssons förteckning, 1618 af Henrik Lindelöf, hvarför bemälda Hebla måhända var en dotter till denne.

[1]) Saml. af Åbo hofrätts domar, i Finl:s statsarkiv.

agera med hvarandra på åtskilliga sätt". Därunder företog sig „dödsbidaren", förenämde Hans Jönsson, att kasta „nedersta partset" (bottensatsen) af det röda vin han hade i sitt glas, i ögonen på Carl Lindelöf. Denne brusade upp, drog på sitt svärd och tillbjöd sig „att vedergälla med ett hugg eller sting". De andra trädde då emellan och afvände slagsmålet, hvarefter Lindelöf steg ut, satte sig på sin häst och red sin väg öfver stadsbron. Men kommen däröfver vände han om och red tillbaka till nämda dryckesgille, där han nu satte sig något afsides på en bänk. Han fattade därpå ett glas, drack Hans Jönsson till med orden „god tår på god vänskap", men kastade därefter likväl resten af vinet i ansiktet på sin fiende; grep så „flux i geschwind" till sin värja och stack Hans Jönsson öfver bordet genom veka lifvet. Detta skedde kl. 10 på förmiddagen; tolf timmar därefter var Hans Jönsson ett lik.

Rådstugurätten öfverlämnade målet åt Åbo hofrätt till afdömande. Till hofrätten inlämnade ock banemannen en förklaring eller böneskrift (som hänsköts till rådstugurättens granskning), uti hvilken han framhöll, huruledes han vid ett gästabud på Sparfbacka (i Borgå s:n; innehades då troligen af sedermera underlandshöfdingen Jöns Rosenschmidt, gift med Hans Wittenberg von Debers dotter Margreta) gått och satt sig vid „frubordet" på Hans Jönssons plats, där han, sedan han blifvit „tämligen vid rus", somnat öfver bordet. Hans Jönsson hade då tagit ett grötfat och „lagt det under hans näsa" hvarefter han stött hans ansikte däruti. Då Lindelöf nu vaknade till, hade Hans ropat till honom: „Carl Lindelöf, huru ser du så illa ut!" och med detsamma bjudit honom sitt „armkläde", som han låtit sin pojke förut svärta. Utan att märka försåtet hade Lindelöf då gripit klädet och torkat sig i ansiktet, med hvilken påföljd, är lätt insedt. Den redlöse hade därefter burits in i en kammare att sofva ruset af sig. Dit hade ock Hans Jönsson begifvit sig, och då han där funnit Lindelöfs drängpojke sofvande bakom bordet med „sin junkers" hatt på hufvudet, hade han fört ljuset till hatten och uppbränt halfva plymen på densamma. Därefter hade han tagit svärdet från Lindelöfs sida och gömt det under bänken. Sedan han sålunda afväpnat den slagne hjälten hade han låtit bära in en så vatten, som han göt öfver Lindelöf, där han låg i sängen. Lindelöf hade då rusat upp och velat sådant „vedergälla“, men hade slutligen, i afsaknad af vapen, nödgats finna sig i sitt bedröfliga tillstånd. — För öfrigt påstod Lindelöf, det Hans Jönsson hade „huggit“ honom vid ett tumult på prästgården, en annan gång åter skymfat honom vid ett barnsöl; vidare att han med flit sönderskurit hans seldon och huggit sönder hans katsor (med hvilka L. — såsom det i protokollet heter — „tillstängt det lilla ådjupet, som af ålder öppet varit hafver allom till en rätt kyrkväg“); än vidare, att han „skjutit efter honom genom porten med tre lod“; att han velat uppbränna hans gård, „hvilket icke gått i fullborden endast därigenom att elden alltid slocknat på vägen“, samt slutligen att han bedrifvit „kätteri“. Alt detta kunde emellertid af brist på vittnen antingen als icke eller endast delvis ledas i bevis. Hvad ett sista påstående beträffade, att den aflidne på sitt yttersta skulle fullkomligt tillgifvit honom hans gärning, så vittnade prästen, som meddelat sakramentet, att den döende, på frågan om han ville förlåta banemannen, svarat endast: „därom må vidare af öfverheten ransakadt blifva“. Åt sin värdinna åter hade han yttrat: „låt den narren löpa, ingen må taga honom fast för min skuld, han kan väl härefter göra mera!“

Domen med anledning af detta brott finnes icke i behåll, men äfven denna gång slapp Lindelöf undan med lifvet. Hvad man för öfrigt känner honom är icke mycket. Det uppgifves att han lefvat utan tjänst samt att han för öfrigt blifvit 1625 å ättens vägnar introducerad å riddarhuset[1]); vidare, att han skall varit gift med en dotter till kurfurstliga rådet och generalen i Sachsen Cristoffer Qvaasc till Ankefer och Kurkjärvi och Anna Ludvigsdotter Taube samt 1648 ärft sin svärfaders gods i Koporie län.[1]) Detta kan nog ega sin riktighet, men säkert är att han därförinnan hade till hustru en dotter af Erik Tönnesson (Wildeman), ty den 31 mars 1628 beskylde han inför rådstugurätten i Åbo (dock utan grund) en Olof Dufva, förmodligen assessorn i Åbo hofrätt, att hafva som hans hustrus målsman begått underslef vid utbetalandet af arfvet efter hans svärfader, bemälde Erik Tönnesson.[2])

---

[1]) Riddarhusstamtaflorna.

[2]) v. Bonsdorff. Utdr. ur Åbo stads dombok 1626—1632, sid. 34 (uti Bidrag till Åbo stads hist.).

Med denna sin första hustru torde han hafva fått Näs gård i Borgå socken (till hvilket gods han uppkallas i hofrättens förenämda dom af år 1625) äfvensom Sandlaks i Lemo, hvilken senare jordlägenhet, som var hans hustrus arfvegods, han den 2 okt. 1628 med sin hustrus samtycke försålde åt Jakob De la Gardie.[1]) Det i Borgå socken belägna Molnby, som 1639[2]), kallas „Carl Lindelöfs säteri", torde däremot varit ett föräldraarf, efter som tvänne hans bröder egde jord i samma by[3]). — När denne Carl Lindelöf afled är obekant.

Efter denna inledande öfversikt skola vi nu öfvergå till själfva tilldragelsen.

En dag, sannolikt på vårvintern 1622,[4]) hade Bertil Nieroth från Karuna gård kört ned till sjön för att draga not. I beråd att efter förrättadt värf återvända hem mötte han på vägen oförmodadt Carl Lindelöf, påtagligen i dryckesrördt tillstånd. Utan någon anledning bemäktigade denne sig plötsligt Nieroths häst och släde och körde i fullt sträck upp till gården, framför hvilken han stjälpte öfver ända. Nieroth, som skyndat efter, yttrade då förebråendc till honom: „Hvarför gören I så, Carl, sådant öfvervåld på mina egor?" I stället för att svara härpå måttade Lindelöf ett slag mot Nieroths ansikte, med den oberäknade påföljd likväl, att Lindelöf tumlade omkull, enär Nieroth i detsamma böjde sig undan för slaget. Nieroth begaf sig nu, förföljd af den andra, som hade dragit sin värja, in på gården och gick där in i sin stuga, hvarifrån han kort därpå utkom beväpnad med ett svärd, med hvilket han gick emot sin motståndare. Det hade säkert artat sig till handgemäng, därest icke Abraham Ille i detsamma råkat infinna sig på platsen och afstyrt sammandrabbningen.

---

[1]) De la Gardies kopiebok i Lund, fol. 2.

[2]) I frälseransakningen.

[3]) Lagus. Finska adelns g. o. ä. tid. 385—386.

[4]) Tiden framgår ej med bestämdhet ur handlingarna; men då dråpet skedde på vintern då vattnet begynte flöda, och utan tvifvel ett så allvarsamt brott upptogs till undersökning vid först infallande ting, samt denna första ransakning försiggick i oktober 1622, så torde nämda förmodan vara riktig.

Lindelöf tog sig nu före att slå banden af en på gården liggande tjärtunna, så att innehållet begynte rinna ut. Under detta uppträde uppenbarade sig plötsligt ett sällskap långväga resande. Med öfverraskning och glädje igenkände Nieroth bland främlingarna sin broder Henning, hvilken, såsom förut är nämdt, i egenskap af „kapten major“ tjänte vid ett regemente i Livland, och som nu var på väg till Sverige för att uppvakta konungen. I sitt följe hade Henning en löjtnant vid samma regemente benämd Mårten Väfver, en annan löjtnant Kristoffer Härfst, vidare en vid namn Peter Dän samt slutligen, som betjent, en „Erik Gudmundsson.

Åsynen af det sällsamma „perlementet“ aflockade Henning ett utrop af förvåning. — „Hvad hafven I här för händer?“ sporde han. Men Bertil Nieroth gick emot sin broder, tog honom vänligt i hand och bad honom vara välkommen hem från Livland, en hälsning hvarmed Henning ock möttes af värdens hustru och dotter.

De begåfvo sig nu alla in i en stuga, „5 eller 6 trappor hög ifrån jorden“. Men Carl Lindelöf, hvilken nu var, som man säger, riktigt i tagen, trängde sig efter, stötte Bertil Nieroth för bröstet och ville gripa honom i skägget.

„Gemack, gemack!“ snäste då Henning åt fredsstöraren.

„Jag ger dig och din broder alla de 7,000 djäflar!“ ropade denne.

Tålamodet brast nu för Henning (om hvilken det anmärkes att han aflagt hvarken kjortel eller värja) och han gjorde processen kort helt enkelt med att fösa Lindelöf utför trapporna. Lindelöf begaf sig nu bort. Men om en stund kom han igen, denna gång till häst och beväpnad med ett par pistoler samt med dragen värja i handen.

Löjtnant Mårten Väfver mötte honom på gården och sade förmanande: „Carl, riden eder kos, eller här blifver ondt utaf“.

Till svar drog Lindelöf sin ena pistol och „presenterade“ den löjtnanten. Men denna gaf flinkt med sin värja den andre ett slag öfver halsen, hvilket hade till följd att Lindelöf red sin väg, hvarefter löjtnanten återvände in i stugan och berättade om sitt äfventyr.

Man satte sig nu till bords, och voro alla, såsom det i vittnesmålet heter, goda vänner. Efter vid pass en timme stodo de bägge löjtnanterne upp och aflägsnade sig i de andra „lussementerne“ (rummen), men Bertil och Henning Nieroth äfvensom Ille blefvo sittande kvar vid bordet. Om en stund reste sig dock äfven Bertil N. och gick att uppsöka löjtnanterna för att bedja dem komma tillbaka till sällskapet. Men då värden dröjde nog länge, lämnade äfven Henning och Ille bordet för att sälla sig till de andra. Därvid lät Ille undfalla sig en hvissling, såsom han uppgaf, efter sin hund (ändock han, som det heter, ingen hund där hade). Henning, som däremot fattade oljudet som en mot sig riktad förolämpning, fann sig däraf stött och „bad honom hvissla åt skälmar och tjufvar och icke åt någon ärlig man“[1]).

Sällskapet begaf sig nu, så länge bordet ånyo dukades och maten tillreddes, till en annan stuga, där Henning skulle få sitt nattläger. Då måltiden var färdig gick man upp, intog densamma och begaf sig så åter ned till förenämda gästrum, Bertil N. därvid medhafvande „en flaska malörtsbrännvin och en liten flaska annat slags brännvin“. Värden satte fram stolar åt sin bror och åt Ille samt bjöd äfven de andra, Mårten Väfver och Kristoffer Härfst, taga plats. Flaskorna gjorde nu sin rund, och man drack hvarann till, „men kapten majoren drack allenast af malörtsbrännvinet“.

Medan de så sutto och „snackades vid“, föll talet bland annat på polackarne, hvarvid Ille klagade: „Gud bättre mig! Där hafver jag mist alla mina hästar“. Härtill genmälte Henning, att „den som ville draga åt fiende land, han måtte icke alltid tänka till att vinna, utan understundom tappa med“.

Nu erinrade sig Henning Carl Lindelöfs ofvannämda otillständiga uppträdande och begärde bläck och papper, yttrande: „jag måtte skrifva honom en sedel till, om han är så frisk i morgon som han är i dag“. Men Ille invände att det vore fåfängt att göra detta, ty Lindelöf skulle i ingen händelse efterkomma kallelsen. Henning, som tydligen begynte känna värkningar af förplägningen, och hos hvilken den af Ille honom visade förmenta skymfen låg och grodde, stod upp och utbrast med häftighet: „I törs väl vara lika god med Carl och hålla med honom i sådana saker!“ Men Ille satt lugnt kvar med hatten på hufvudet och lade händerna i sidorna. Då begynte löjtnant Mårten förebrå honom, att han „gjorde sig så dristig“ emot kapten majoren samt bad honom stå upp som de andra. Men Ille gjorde sig blott „desto mera stolts“, satte åter händerna till sidorna och höll fortfarande hufvudet betäkt. Retad af detta beteende hotade Mårten Väfver: „Rätt nu gifver jag dig en örfil.“

---

[1]) Enligt en annan version skulle det varit värdens dräng, Anders Polack, som hvisslat efter hundarna, hvarom dock Henning, trots Illes ifriga försäkringar och eder om sin oskuld, på intet sätt kunde öfvertygas.

„Hvarför det?“ frågade Ille.

„Därför att du gör dig för gemen med kapten majoren“, genmälte Mårten.

„Behölt uns Gott för bösse Gesellskap!“ utropade den förre.

„Bösse sällskap? Hvatt för bösse sällskap?“ sporde nu Henning ursinnig. „Efter du äst en så stor kaxe, så stig ut för dörren!“ Därvid knäppte han Ille för näsan, hvarefter han tog sin värja och gick åt dörren, ropande åt Ille: „Så kom ut och slåss med mig!“

Men Ille satt kvar småleende och lät den andra stå där ute och vänta. Kom så Henning åter i stugan, och Mårten tog hans värja och hängde den på väggen.

Ille, som var lam i ena armen och således hade skäl att icke inlåta sig i envig, stod nu upp och begaf sig till Bertil Nieroth, som emellertid hade aflägsnat sig från sällskapet till öfre stugan, samt beklagade sig, att han vore i god mening ditkommen, men nu blifvit öfverfallen. Bertil lugnade honom med försäkran, att intet ondt skulle vederfaras honom. Därefter återvände båda till sällskapet, hvarvid Bertil yttrade högt till Ille: „Den som gör Eder någon skada, han skall ock göra mig skada med.“

„Så bed honom hålla mun på sig!“ röt Henning.

Ille satte sig på sin förra stol, lade åter hatten på hufvudet och handen i sidan. Då utbrast Henning förebrående åt brodern: „Du håller mera med den karlen än med mig. Jag gifver Eder 1,000 djäflar båda två!“

Vreden steg nu Ille åt hufvudet; han reste sig och gick åt dörren, yttrande:

„Den skymf mig här är vederfaren skall jag aldrig förgäta!“ samt, vänd åt löjtnanten, „Mårten Väfver! jag kommer väl edert namn ihåg; jag skall väl minnas de örfilar I mig presenterat hafven!“

De öfrige gingo nu upp till måltid, men Ille slog sig, efter hvad Bertil Nieroths hustru sedermera vittnade, ned på trappan och grät i harmen, hvarefter han satte sig på sin släde och drog sin väg.

Fjorton dagar därefter infann sig Klas Galle på Karuna för att hälsa Henning välkommen till hemlandet och bedja honom gästa Steninge. Henning antog med tacksamhet inbjudningen under försäkran: „Bror, jag drager inte bort så hastigt, jag skall väl först draga till att besöka min Bror engång“.

Redan påföljande dag reste bröderna Nieroth, åtföljda af löjtnant Väfver, Peter Dän och Hennings dräng. Erik Gudmundsson, till Steninge. De blefvo där på det bästa välkomnade och satta till bords, hvarefter de begynte dricka och „vara lustiga“. Galle, som alldeles icke hade någon aning om hvad som försiggått på Karuna, råkade olyckligtvis erinra sig sin granne, Abraham Ille, och sade till sin hustru, att man gärna kunde skicka bud efter denne. Man gjorde så, men fick af Ille det svar, att han som bäst hade sin granne Torsten Hendersson[1]) hos sig och därför icke kunde efterkomma inbjudningen. Senare likväl, sedan ljusen blifvit tända, infann sig Ille med sin gäst på Galles gård, medhafvande ett antal med störar beväpnade bönder, hvilka lades i försåt på tre skilda ställen.

Då Ille steg in till sällskapet, hälsade han och tog först Galle i hand, sedan hans hustru, Bertil Nieroth och Peter Dän: men Henning Nieroth och Mårten Väfver gick han förbi och slog sig ned vid bordet, bredvid Bertil N. I detsamma gick Mårten Väfver, som torde haft sina aningar, ut och hämtade sin värja, hvarefter han satte sig igen på sin plats vid bordet. Klas Galle och Henning N. sutto och „talade så sakteligen sig emellan på tyska“. Ille däremot slog sig i samspråk med Bertil N. Om en stund kom Ille att nämna Hennings namn.

---

[1]) Månne Torsten H:son (Eklöf) till Norrkulla i Sibbo, hvilken 1618 var fänrik under adelsfanan? — Jesper Mattsson Kruus' förteckn. hos Lagus sid. 77.

Detta hörde Henning och frågade hvad de talade om honom. Ille svarade: „Om den spott och förtret mig vid Karuna skedde“.

„Hvad spott skedde Eder där?“ utropade Henning. „Intet skedde Eder där intet(!) spott! Om Eder något skedde till spott, så voren I där själf orsaken till. Hade man icke brukat så mycken diskretion, så hade Eder det skett I icke haden velat. Man brukade mer diskretion än sig hade väl bort!“

Men Ille förebrådde honom, „att han gjorde som ingen ärlig man“.

„En ärlig man är jag!“ svarade Hennig stolt.

Då grep Ille Bertil N:s glas och måttade åt ansiktet på Henning.

„Vill du mig presentera med ett glas i ögonen?“ ropade denne.

I detsamma fattade Mårten Väfver en ljusstake och slungade den med kraft mot Ille, dock utan att träffa. Ursinnig grep Ille en talrik och kastade den på löjtnanten. Slagsmålet var härmed i full gång Mårten drog sin värja, och Henning grep efter sin på väggen hängande pamp, men hindrades därifrån af Galle. Han ville då resa sig, men Bertil N:s en dräng höll honom kvar, så att han icke kunde komma lös. Emellertid skyndade Galle med Ille och Torsten Hendersson ut genom dörren. Då kommo bönderna fram, som Ille hade posterat på gården. Åt dessa ropade nu Ille och Torsten H:son, att de skulle slå på deras vederdelomän „hufvudet sönder fast de än hafva sköna kläder uppå sig“. Ille fick nu samtidigt i förstugan fatt i Hennings dräng, Erik Gudmundsson. Denne drog han i hårlockarna och „klappade dikt“, till dess Galles fru modigt trädde emellan och frälste honom. Galle och Bertil N. skyndade nu till och bad Ille för Guds skull draga sin kos, emedan de andre stodo där inne med dragna värjor. „Kommer I in, så hugga de Eder för sina fötter“ tillade han varnande.

Då bad Ille, för hvilken modet nu begynte sjunka, att Galle ville gå in och „bedja vänskap“ af Henning. Men Galle genmälte: „Det är intet tecken och ingen tid mer till att bedja. Görer för Guds skull och går bort!“

Samtidigt rusade inifrån Henning N., Mårten Väfver och Peter Dän med dragna värjor mot dörren och ville ut. Men

Galle höll emot dörren. Då ropade Henning åt Ille att „om han vore bättre än en skälm, skulle han möta'n i morgon och sig med sin degen[1]) presentera". Detta lofvade Ille göra och for därmed sin väg.

De kvarblifna af sällskapet gingo nu åter till bords „och gjorde sig hela natten lustige". Men Henning yttrade hotfull: „Hafver Abraham Ille mig i afton besökt, jag vill honom igen i morgon besöka."

I dagningen slutligen skildes man åt för att söka hvila. Men Henning och Peter Dän kommo sig ej i säng, utan sutto uppe och språkade. Löjtnant Väfver, som hade lagt sig, reste sig därvid om en stund från sin bädd och yttrade: „Gud gifve det måtte blifva litet ljusare, [att] jag finge besöka den gode karlen här i afton var!" Henning däremot klagade: „Gud förlåte oss våra synder det vi hafva förnött denna natten, och Gud gifve oss en god dag!"

Illes uppträdande kunde Henning dock icke förglömma. Löjtnanten sökte visserligen lugna honom och bad honom „hålla sig för god till att fordra eller slåss" med denne. Men Henning var envis och ville hafva bläck och papper för att skrifva ett utmaningsbref. Detta steg lyckades likväl löjtnanten afstyra. Då sade Henning: „Det är lika; jag vill sända honom min handske". Ref så „frantseret" af sin handske, stack det in i densamma och gaf sedan handsken åt drängen, Erik Gudmundsson, med tillsägelse att föra den åt Ille, påminna honom om „perlementet" han föregående afton tillstält samt anmoda honom att, enligt löfte, komma ut, ty de borde nu förlikas antingen med godo eller ondo.

Tjänaren gjorde som hans herre befalde och gick till Ille med handsken samt utmanade honom på backen. Men Ille gaf den hälsningen tillbaka, att han väl skulle komma, men nu icke orkade, ty han hade suttit och druckit hela natten med sin granne, Torsten Henriksson.

Då Henning förnam detta, sände han drängen andra gången åstad med samma uppmaning.

Om en stund kom drängen tillbaka och sade: „Abraham Ille lät Eder för Jesu namn skull bedja I ville gifva honom vänskap; han vill icke vara Eder ovän för alt i världen är“.

---

[1]) Värja.

„Ja, bed mig om vänskap!“ utropade Henning hånfullt. „Jag aktar ingen sådan vänskap“.

Galles hustru trädde nu fram och lade ett godt ord för Ille och bad att Henning „intet ville anse honom efter han bads före“.

„Jag tror det inte!“ ropade Henning, steg upp och gick ned i andra stugan till brodern Bertil. Härifrån sände han ytterligare sin dräng in på Illes gård under det han själf stod och ropade upprepade gånger: „Haf ut den skälmen!“

Förgäfves sökte brodern stilla hans förbittring. „Vill han icke komma till mig, då skall jag gå till honom. Jag är uppå min resa stadd, vi måste förlikas eller slåss“ väsnades Henning.

„Fader!“, yttrade nu Mårten Väfver lugnande till honom, „håller Eder för vis till att slåss med honom. Jag vill slåss med honom för Eder skull“.

„Alldenstund han presenterade mig i aftons glaset och ville slå mig i ansiktet, tör han väl tänka, det jag med en värja icke skall töra möta honom“, invände Henning med sårad själfkänsla.

Han begaf sig nu, följd af löjtnanten, öfver till Illes gård. Löjtnanten gick fram och rykte på dörren, som inifrån var stängd med en hake, och ropade att kapten majoren manade Ille att komma ut.

Ille, som där inne stod och laddade sin bössa, svarade att han strax skulle så göra. Men Mårten Väfver, då han förnam, hvad Ille där hade för händer, vände tillbaka till Henning och varnade denne.

„Han må ju icke vara en skälm; han må ju komma med en däjen som en ärlig man och icke med någon bössa“, utropade Henning.

I detsamma trädde Ille ut med geväret i handen och gick en trettio steg ifrån stugan.

„Vakta dig! Skjut mig inte! Fäkta med mig som en ärlig krigsman!“ ropade Henning, där han stod öppen för skott.

„Jag har intet svärd“, undskylde sig Ille.

„Jag vill förära dig mitt svärd“, genmälte Henning, som emellertid på Mårten Väfvers trägna uppmaning hade dragit sig något i skydd för stallsknuten och nu befalde sin dräng bära värjan till Ille.

„Jag gifver dig och din värja, du lappare, 1,000 djäflar!“ röt Ille och sköt i detsamma af bössan. Skottet träffade Henning i låret, sårande tillika en ömtåligare kroppsdel.

„Nu sköt du mig som en skälm och ingen ärlig man!“ ropade Henning.

Mårten Väfver sprang nu till i afsikt att förhindra Ille, som han „strax ville betala“, återtåget till stugan. Men Ille hade i förstugan en hop bönder, hvilka beväpnade med stafvar kastade sig öfver löjtnanten, slogo honom i hufvudet, så att han föll omkull, och sönderbröto hans värja.

„Du rödkjortel!“ tjöt Ille, stickande hufvudet ut från förstugudörren, „dig skall jag gifva din rest i dag“.

„Gör mig icke så skälms som du gjorde den andra, utan kom som en ärlig man!“ förebrådde löjtnanten och drog sig med sin sårade herre tillbaka till Galles gård.

Där inkomna i stugan bad Galle dem sitta ned. Men detta ville de icke, utan gingo, upprörda som de voro, fram och tillbaka på golfvet och gåfvo befallning om hästarnas förspännande, yttrande tillika sin afsikt att eftersända en barberare (fältskär) från Åbo. Medan de så gingo af och an, sade Mårten Väfver: „Hvar vet den skälmen kan komma oss före ännu!“ och bad Galle gifva sig ett par skott krut och ett par lod (kulor). „Kanske“, tillade han, „att Illen tör vela gifva mig min rest, som han lofvat hafver“.

Galle ropade sin tjänare och befalde honom hämta krut och lod, hvilket ock skedde. Löjtnanten laddade nu de medhafda bössorna „och spände dem upp med Klas Galles spännare och krutflaska“. Då hästarna voro förspända gaf sig Henning, jämte sina bröder Bertil och Johan (hvilken sistnämde troligen infunnit sig efter erhållen underrättelse om Hennings ofärd) samt sitt öfriga följe i väg till Karuna.

Samtidigt vankade Ille hemma hos sig full af oro. „De töras väl komma i min gård igen“, mumlade han för sig själf, „efter de äro så många; och om de finna mig, kunna de mörda mig här. Det är bättre jag flyr“. Tog så sin bössa och gick åt ängen.

Från Järssala eller Steninge ledde två vägar till Karuna; den ena utmed Illes gård, genom Kråknäs, den andra genom Järssala åker åt Kasklaks.

Sällskapet hade knapt hunnit fara ut genom porten, dit Galle och hans fru ledsagade sina gäster, samt slå in på den senare vägen, förrän Galles hustru får syn på en person, som kom gående från ängen inpå åkern. I första ögonblicket trodde hon att det var en bonde, men i nästa minut upptäckte makarne till sin bestörtning det vara ingen annan än Ille.

„Visst blifver här mord utaf, efter de så hade laddat sina bössor emot honom“ yttrade Galle betänksamt och tog i detsamma sitt armkläde samt vinkade oförmärkt åt Ille, att han icke skulle gå i vägen för resenärerna. Ille, som märkte tecknet, ändrade kosa och gick mot en i åkern liggande liten kulle, den han måste kringå för att icke hindras af en i närheten framflytande bäck.

Skjut ned, skjut ned den skälmen!“ ropade nu en ur det Nierothska sällskapet, hvilket samtidigt hade fått sikte på mannen.

Mårten Väfver hoppade därvid af åkdonet, yttrande åt Henning: „Jag måste stiga af släden; kanske Illen vill gifva mig resten i dag, som han lofvat hafver“. Han fattade sin laddade bössa, den han spände, och gick emot Ille. Men denne begynte nu löpa undan så mycket han förmådde. Då han emellertid märkte att Mårten begynte alt mer vinna på honom och han icke såg någon räddning för sig, „efter snön stod honom till knäna och vattnet stod under“, sprang han in mellan några på åkern liggande dynghögar, hukade sig ned bakom en af dem och affyrade sin bössa emot sin förföljare. Skottet träffade denne „litet uppe i hufvudet“, men icke farligare än att Mårten förmådde springa kring högen och gälda Ille med ett skott, hvilket dock bommade.

Ille tog därvid tio eller 12 språng till flykt, men satte sig sedan i obegriplig konfusion ned på marken och begynte upplösa sina strumpeband. Men Mårten återvände till sitt sällskap, hvilket under det de sålunda „skärmiserade“ hade hållit stilla på vägen. De fortsatte nu färden till Karuna.

På fjärde dagen därefter afled Henning af sitt sår.

Det dröjde icke länge, förrän underrättelsen om dråpet nådde fram till vederbörande, hvilka naturligtvis sågo sig föranlåtna att inskrida i saken. Ståthållaren på Åbo slott, friherre Carl Oxenstjerna, lät till häradstinget i Sagu, som den 24 oktober å kamreraren Peder Anderssons vägnar förrättades af en Gabriel Bärndtsson, i och för grundlig undersökning af målet tillkalla Herman Flemmig till Hannula i Lemo[1]), Gosvik Anrep till Lautkangar i Sagu, Jakob Larsson, sekreterare vid Åbo slott, Johan Eriksson, fogde i Piikis härad, samt Simon Henriksson, förut fogde därsammastädes. Parterna voro personligen närvarande, Bertil och Johan N. som klagande, Ille som svarande. Som vittnen uppträdde Klas Galle med fru samt Hans Ragvaldssons i Järssala landbonde, Henrik Mattsson. Inför förenämda personer samt den fulltaliga nämden afgaf Bertil N. en i hufvudsak med ofvanstående öfverensstämmande berättelse, hvilken i vissa delar fullständigades af förenämda vittnen. Ett protokoll uppsattes och beseglades, hvarjämte med anledning af Illes påstående, att dråpet skett inom hans tomtarår, en sexmanna nämd utsågs att undersöka riktigheten af detta påstående. Härefter blefvo parterna jämlikt 14 kapitlet i hofrätts ordinantien afviste till Svea hofrätt att där „annamma sin sentens och dom“.

Påföljande året, den 27 februari, afgaf, tydligen på kärande partens anhållan, löjtnant Mårten Väfver inför tvänne tyske Stockholms (?) borgare, Ludvig Gelitz och Hindrich Börgerlingk, samt hofrättsnotarien (?) Måns Olofsson om ifrågavarande händelse en berättelse, som i utförlighet vida öfverträffade den förra, om den ock icke i alla detaljer med denna öfverensstämde[2]). Denna berättelse, hvars sanningsenlighet bemälde löjtnant med liflig ed bekräftade, blef satt till pappers af förenämde notarie[3]) och slutligen af löjtnanten beseglad.

Frampå våren, den 23 april 1623, förevar målet till fortsatt undersökning vid häradsrätten. Denna gång gälde det dock icke dråpet på Nieroth, utan efterspelet på gärdet mellan Mårten Väfver och Ille, hvilket till sitt förlopp omständligen utreddes. Dock intygades tillika riktigheten af föregående ransakning, hvarjämte den utsedda sexmannanämden, som omedelbart efter sistförflutna ting värkstält den föreskrifna synen och som redan tvänne dagar därefter på Steninge afgifvit ett därå grundadt utlåtande, nu vid tinget återhämtade detta, framhållande att dråpet skett helt och hållet på Illes tomt.

---

[1]) Fullmäktig vid gränseregleringen mellan Sverige och Ryssland. Vid Åbo hofrätts instiftelse 1623 assessor därstädes.

[2]) Då hufvudsaken här varit att framställa en tidsbild, har jag icke ansett nödigt att framhålla dessa mindre väsentliga motsägelser, utan har jag valt och inpassat det, som synts mig antagligast.

[3]) Löjtnanten var nämligen, enligt egen utsago, icke skrifkunnig.

Ännu fans dock ett vittne, hvars utsågo kunde varda af betydelse, nämligen Henning Nieroths dräng, soldaten Erik Gudmundsson, hvilken själf varit invecklad i tumultet på Steninge. Förmodligen var det bröderna Nieroth, som gjorde sig mödan att uppspåra hans dåvarande vistelseort i Sverige. Huru som hälst, den 23 juli 1623 aflade denne Erik Gudmundsson, såsom tidigare är nämdt, inför Kalmar rådstugurätt en, visserligen något ensidig, skildring af förloppet af den våldsamma tilldragelsen.

Emellertid hade Johan Nieroth skyndat att hos Kongl. Maj:t klageligen andraga saken. Konungen åter hade hänskjutit densamma till behandling af Svea hofrätt. I enlighet med denna anvisning hade Nieroth i mars 1623 till bemälda hofrätt inlämnat en supplik af innehåll, det måtte hofrätten medels stämning anmoda Ille inom årets utgång stånda ansvar inför nämda domstol. Denna anhållan hade af hofrätten ock bifallits, hvarjämte ett stämningsbref af densamma den 23 mars utfärdats hvilket genom ståthållaren Oxenstjernas försorg blef lämnadt Ille i händer.

Men året gick till ända utan att Nieroth hade den tillfredsställelsen att se sin motpart „komparera“ och svara honom inför hofrätten.

I början af maj påföljande året ingick han därför till bemälda hofrätt med en påminnelse om sitt därstädes anhänggiggjorda mål samt anhöll, det ny stämning skulle tillställas Ille att den 8 nästinstundande september infinna sig i Stockholm, hvarjämte han, liksom med känning af hofrättens hemliga mening, erinrade om konungens vilja att saken skulle vid bemälda hofrätt upptagas, att den där äfven blifvit anhängiggjord samt slutligen att han, Nieroth, som hade sitt af K. M:t honom ombetrodda folk i Sverige, icke vore i tillfälle att i

Finland „söka“ sin vederpart. För öfrigt inlämnade han vid samma tillfälle Mårten Väfvers här förutnämda bekännelse.

Härtill resolverade rätten kort om godt, att den ville hans „supplikation öfverse; sedan skulle han bekomma svar“.

Den 21 maj framsteg åter inför hofrätten „välbördig kapten Nieroth och nu som tillförene tjänstvilligen begärte, att de gode herrar och män ville sig resolvera och förklara uppå den supplikation, som han för hälgedagarne här i rätten [ingifvit hade] anlangande det dråp Abraham Ille på hans broder i Finland begått hade, att han ännu en citation på honom bekomma [måtte] här in septembri månad att komparera och svara honom“.

„Honom svarades, att han skulle stiga af, de gode herrar ville sig samsättia, sedan skulle han få svar.“

Om hofrätten trodde sig med dylika uppskof kunna afspisa den enträgne målseganden, for den högeligen vilse, ty blott fyra dagar därefter stod Nieroth åter inför rätten „och nu som tillförene begärde resolution uppå sin inlagda skrift“. Äfven nu svarades honom, „att rätten sig ännu för andra sakers skull intet därom samsat hade“. Men därjämte lät nu hofrätten ock förstå dess innersta tanke, utan tvifvel ock egentliga orsaken till dess oförsvarliga underlåtenhet, med följande tillägg i resolutionen: „så är ock saken skedd i Finland och där i lika måtto är hofrätt förordnad, och synes att hon där bör upptagas som hon händ är; dock vill rätten“ — säges det försiktigtvis — „sig vidare betänka“.

Men Nieroth höll fortfarande på sin rätt att få målet upptaget och afgjordt i Stockholm och framhöll ytterligare svårigheten att begifva sig för sin enskilda sak öfver till Finland, då han hade sitt folk nere vid gränsen och genom att lämna detsamma utan tvifvel komme att ådraga sig K. M:ts misshag. Hofrätten sökte nu en undanflykt med att uttala tvifvelsmål, huruvida Ille hade bekommit fri lejd, men äfven detta svepskäl viste Nieroth att undanrödja genom försäkran att så var fallet. Det oaktadt afspisades han åter med det vanliga löftet, „att han skulle väl få svar“.

Men den 28 maj slutligen framträdde Nieroth åter för rätten med yrkan på resolution, alldenstund han samma dag på eftermiddagen aktade begifva sig till K. M:t och sitt krigsfolk.

Hofrätten, som tydligen befarade att Nierot hos K. M:t personligen möjligen kunde anföra klagomål öfver rättens dröjsmål och sålunda åsamka densamma en välförtjänt skrapa, men som å andra sidan icke gärna ville åtaga sig ett mål, som den mer än gärna ville och hoppades blifva kvitt, lofvade nu att tillskrifva K. M:t, „och där K. M:t rätten befaller hans sak att upgtaga, vele de det hörsamligen efterkomma“.

Denna utlofvade skrifvelse uppsattes omedelbart och undertecknades redan följande dag å hofrättens vägnar af dess preces, grefve Magnus Brahe. Hofrätten förmälde däri, att densamma redan för ett år sedan tagit ifrågavarande mål under behandling, men att, enär ingen fordrat därpå någon resolution (sic!), målet hittils fått ligga nere, hvarför rätten, då nyligen en särskild hofrätt för Finland inrättats, och „alla mål böra efter lag egentligen ransakas och dömas där gärningen gjord är“, hemstälde om icke detta mål finge dit öfverföras.

Och härmed sluta alla underrättelser om denna märkliga rättegång. Förmodligen blef i enlighet med Svea hofrätts förslag afdömandet af målet uppdraget åt hofrätten i Åbo. När och huru detta utslag slutligen fallit torde emellertid förblifva en hemlighet, då, som bekant, sistnämda hofrätts arkiv, såvidt detta rörde hofrättens egen värksamhet, vid Åbo brand gick så godt som fullständigt förloradt.

Reinh. Hausen.

Kornetten Gustaf Reinhold af Klerckers anteckningar under dess fångenskap i Ryssland 1788—1790 [1].

Den andra dagen i augusti 1788, vid dess första gryning, blixtrade ögnablicket, då ödet skilde mig vid mitt kära fosterland, mina ömma föräldrar, anhöriga och vänner. — Och från den stunden lärde jag först smaka lifvets bitterhet. Men måtte jag af detta lära känna världen, vänja mig vid dess svårigheter och värdigt [bära] det lif, en högre varelse låtit först andas! Under sorgfria stunder upptecknar jag detta, att någon min vän må vid en ledig timma däraf se mina öden; och om dess känslor blifva rörda till ömhet och tårar, bevärdiga de mig minnet.

---

[1] Originalet till dessa anteckningar har för flere år sedan af nu-mera pastor A. Neovius i Borgå blifvit förärads till Finlands statsarkiv. I manuskriptet, som bär titeln *„Uppteknatt wid ledsamma stunder under mitt* (!) *fångenskap åren 1788, 1789, 1790"*, namngifver sig icke författaren, men då han, strax i början af sin berättelse, säger att han jämte en kapten Tigerstedt blifvit tillfångatagen under en skärmytsling den 2 augusti 1788, så framgår vid jämförelse med samtida krigshistoriska arbeten (von Schantz' Historia öfver kriget emellan Sverige och Ryssland 1788—90, Sthlm 1817, I sid. 34, samt M. Anckarsvärds minnen från åren 1788—90, Sthlm 1892, sid. 28) alldeles klart att författaren är den ofvannämde kornetten G. R. af Klercker.

Beträffande hans person må här nämnas att han var en son till den från 1808 års krig bekante general Carl Nathanael af Klercker. Född 1769 ingick han i krigstjänst och avancerade till löjtnant vid vid Tavastehus jägare 1792 samt till kapten i armén 1802; blef slutligen major, hvarefter han tog afsked 1810 och bosatte sig i Finland, där han tog introduktion på riddarhuset. Efter faderns död 1817 blefven friherre, dog han 1823 på Mäkkylä i Esbo. 1796 hade han i Lovisa ingått gifte med den 18-åriga Lovisa Ulrika Hägerflycht, som skänkte honom två söner och fem döttrar.

Stilen uti anteckningarna är högst svulstig och ofta mycket inkorrekt. Undertecknad tror sig hafva gjort läsaren en tjänst med att hafva vid förevarande publikation användt ett något modernare skrifsätt.

Reinh. Hausen.

Timman var inne, på hvilken ödet beslutit min ofärd. Jag var med ibland den förtviflade truppen . . . . ., hvilken, öfvergifven af sin hufvudtrupp, irrade emellan 2:ne eldar, bestört och oförtänkt rusade igenom den ena, hvaraf mesta delen dock undkom faran. Men jag, olyckligare än dessa, då min häst fick ett skott och döden, fann mig utan räddning, men trodde än hinna på flykten, såg omöjligheten då 5 à 6 kosacker motade min framfart, tvungen att lämna mig fången i deras röfvarehänder; en suck och farväl — — — mitt hem, mitt alt.

Sedan kosackerne hade anammat min värja, min börs och alt hvad möjligt kunde afklädas mig, kom en jägarelöjtnant till häst, hvilken tilltalade mig på tyska, som jag icke förstod, men kunde jag snart begripa, hvad den skurken ville.

Kapten Tigerstedt var, ungefär 300 alnar ifrån det hållet jag var, attraperad genom det att hans häst stupade och därigenom utur stånd att vidare rädda sig. Vi beledsagades tillsammans af kosacker till fästningsporten, hvarest man genast släppte oss in, där vi vid ingången uppe på vallen blefvo emottagne af kommenderande generalen Lwashoff och brigadieren prins Labanoff Rostoffskij jämte en myckenhet andra officerare, hvilka alla med utmärkt höflighet bemötte oss. — Sedan man gjort mig och Tigerstedt och mig (!) flere nyfikna frågor, hvilka jag svarade med mycken tvetydighet, ihågkommande min plikt mot kung och fäderneslаnd, följde man oss till prins Labanoffs logie, där man agreerade oss på alt möjligt sätt. Men ihågkomsten af ett kärt fädernesland, ömma föräldrar, släkt och vänner, en öm och älskad fader, som vid armén strax fick veta min olycka, och, till rågadt olycksmått, med visshet om min död, hvilken sorg, hvilken fasa kunnat snart förkorta hans dagar, en ännu grymmare sorg för min moder och syskon! Jag olycklige, som dock ännu lefde! Detta alt var nog möjligt att störa lugnet i min själ och göra min varelse vedervärdig för mig och andra.

Man smickrade mig med löften och ord att utplåna de inbillningar jag — — — —[1] följderna af min närvarande olyckliga ställning; men alt förgäfves vid tanken af fädernesland, mitt väl, mitt alt.

Emellertid gick rapport till general en chef, grefve Muskin Puskin i Viborg, om vår fångenskap, och väntade man hans ordres. Man beviljade mig skrifva till min fader, som var i arméen vid Husula, om min olycka, då just i detsamma kom skrifvelse ifrån arméen, då man begärde mitt lik eller underrättelse om mitt öde. Jag skref till min k. fader, berättade honom min olycka och tillgången af min fångenskap [samt] begärde litet penningar.

Dagen efter min olycka fick jag bref af min fader med 50 riksdaler och min koffert med något af mina kläder. Min faders sorg öfver min fångenskap kunde jag nog lifligt föreställa mig; andra dagen eller den 4 augusti drog svenska arméen sig till Högfors.

Den 5:te kom ordres ifrån ryska arméens högsta befälhafvare, kommenderande general en chef, kommendören m. m. grefve Puskin, det vi skulle föras till Viborg. Man underrättade oss om detta, då vi genast lagade oss färdiga till resan. Furst Labanoff lånte mig 40 rubel med försäkran att det minsta, som skulle tarfvas mig, skulle [han] vara den, som ville hjälpa mig i alt.

Samma dag om afton kl. 10 skedde vår afresa från Fredrikshamn, tillika med baron Armfelt och doktor Hartman, hvilka blefvo fångne 14 dagar förut. Resan skedde genom natten uti Labanoffs egen vagn med sex hästar. En kapten (vid namn Svenson) följde med i vagnen, och bak uppå 2:ne soldater, och på hvardera sidan 2:ne kosacker. *Här visade sig den ryska misstroheten, som hos hvar och en skönjer sig i högsta måtto, det mörker hvaruti nationen är om hvad andra kalla ära, den falskhet hvarmed de umgås med alla främlingar, m. m.*

Kl. 4 om morgonen ankommo vi till en by, hvarest lågo 2:ne eskvadroner af Kasanska kyrassier regementet tillika med 50 man kosacker. General Knorring skulle till Fredrikshamn;

---

[1] Originalet är här skadadt.

på ditresan låg [han] uppå samma ställe öfver natten, kom till vår vagn och på tillfrågan fick veta hvem vi voro, hälsade oss mycket höfligt (han var livländare till nation), bjöd oss in i sitt tält på kaffe. General Baur (?) [1] [och] öfverste Ribbqier (?) voro där äfven närvarande. Vi dröjde på detta ställe $1^1/_2$ timma, sedan man låtit oss bese 2:ne bataljoner infanteri, anfördt af öfverstlöjtnant grefve Sivers, marchera till Fredrikshamn.

Vår resa slutades vid ankomsten till Viborgs fästning. Kl. 5 e. m. stannade vår vagn vid fästningsporten. Vår kapten gick genast til general en chef för att rapportera vår ankomst. Inom några ögonblick samlade sig hela stadens innevånare för att på alt sätt betrakta oss (ett bevis på ryska nationens ignorance, som nästan lik en flock af kreatur samlade sig, okunnige, om vi hade skapnad af människor, emedan vi voro svenskar).

Efter ett par timmars väntande kom en öfverstlöjtnant (vid namn Gessikoff, med tillsägelse det vi skulle följa honom, hvars kosa förde oss närmaste vägen till slottet.

Genom ett mörkt och ohyggligt hvalf kommo vi upp uti ett fängelserum, som tycktes endast vara tillredt [för] missgärningsmän och missdådare, och icke [för] oskyldige. Emellertid voro vi underkastade att lida med tålamod alt, hvad man behagade göra oss. Man anstaltade genast om sträng vakt för att bevara oss i denna ohyggliga och förskräckelsens boning. Öfverstelöjtnanten lämnade oss, sedan han uti ett smickrande talsätt lofvade oss alt godt, men som icke gjorde annat än röjde dess falskhet och ilskefulla hjärta.

Man tillslöt dörrarna. Här sutto vi fyra olyckligt inneslutna i en gråstensmur, inom några galler, genom hvilka dagen gaf oss ett skumt sken, öfvergifne af alla, föraktade, smädade och utan hopp att någonsin återfå en älskad frihet. Jag påminner mig ännu denna fasans tid med häpnad och kan ej utan att rysa ihågkomma med hvad bitterhet detta folk yttrade sin ilska mot oss. Men allmakten ärad! Den boja, som då fjättrade mig under ryskt våld och förtryck, den är nu brusten. Jag är fri och får nu i ett kärt fäderneslaud utan tvång lofva en högre makt.

---

[1] Originalet otydligt.

Sedan vi tillbringat några timmar i denna nya boning, besökte oss guvernören, ett vilddjur, ett tigerhjärta, (måtte förbannelsens åskor engång krossa denna tiger!). Hans glädje öfver vår olycka lyste utur hans ögon, och jag tror det var hans gladaste syn han någonsin haft att se 4 olyckliga, fängslade, förtryckte sakna fäderneslaud — alt.

En myckenhet officerare besökte oss, andra civila herrar, ibland dem en myckenhet vasaller (hvaraf många förr varit under svenska herraväldet). Innevånarne i Viborg, dessa med sina frågor, röjde tillräckligt den dumhet och okunnighet, som allmänt regerar på alla ställen, hvarest ryska spiran sträcker sitt välde. Aftonen nalkades, man skickade oss mat, hvilken vaktmästaren bringade oss, men den afton åt jag icke. Vaktmästaren lofvade oss andra dagen sängkläder, och måste vi den natten nöja oss utan, som vi sedan fingo göra i 2:ne månader. Man släpade till oss britsar, på hvilka vi sedan måste hvila våra sorgsna varelser. Efter några dagar förbarmade man sig och gaf oss ett bord och några stolar, man skickade oss mat, men hvilken vi sedan måste med kontant själfve betala.

De första dagarna besökte oss många betydande herrar, generaler m. m., som bemötte oss alla med complaisance, men sedan kommo en myckenhet af andra sorters människor, som endast leddes af en försmädlig nyfikenhet, betraktade och beskådade oss på alt möjligt vis. — Till slut blef detta mer än mycket besvärligt, ty ibland samlade de sig så talrikt, att vi knappt fingo plats i fängelset. Vi beklagade oss därföre, och man beviste oss slutligen den nåden, att vakten fick tillsägelse det icke släppa någon annan in än officerare.

Sedan vi suttit 3 veckor i detta förfärliga röfvarhål, fingo vi på general Knorrings[1]) anhållan hos en chef komma utur vårt näste, för att äta middag hos honom. Blefvo vi således beledsagade till denne herre med vakt. Denne general tycktes vilja visa mycken mänsklighet och ömhet för lidande och olyckliga. Mot oss var han complaisant, artig, vänlig på alt sätt. Han lofvade utvärka hos storfursten, det vi skulle blifva befriade ifrån fängelset, hvilket jag har skäl att tro han sedan värkligen gjorde. Sedan vi hos denne herre hade ätit middag, gingo vi hem med vår vakt.

---

[1]) Not i manuskriptet: Knorring [var] livländare; märkandes, alla livländare viste oss mycken complaisance.

Tiden var lång och bedröflig. De tröstande inbillningar, som stundom kunde litet försötma några få ögonblick, försvunno strax vid åtanken af den lilla förhoppning att någonsin återfå en älskad frihet. Ack! hvad är människan för en ussel varelse, då hon är betagen sin frihet, det heligaste, det ädlaste af alt; utan frihet, hvad är hon? — Jag var ung, oförfaren; huru häpen stannade jag icke, nästan i förtviflan, då jag såg hela mitt väl, hela min framtid vara stäckt inom en gråstensmur och några galler. — Förtviflad önskade jag ofta, hvad?

En dag kom en öfverstlöjtnant (vid namn Myller, livländare) en höflig och artig man; han tog oss utur vårt fängelse för att visa sitt läger, som låg strax utanför fästningen. Han kommenderade en fri bataljon, som var destinerad att gå med flottan till arkipelagen, men à rapport af kriget med Sverige blef hindrad och väntade således på andra ordres. Denne herre visade oss alt möjligt var att visa. Lägret var icke så alldeles i ordning, folket icke af de bästa; det som mest frapperade var hans fältmusik, sammansatt af flere sorter instrumenter i god ordning. Sjukvagnar i god ordning, tälten voro nya, i godt stånd; hvart tält är rymligt för 10 à 12 man. Han exercerade med sin bataljon, mest för att skryta. Det enda som dugde var handgreppen, men marscher och evolutioner alldeles intet. Och som (ɔ: bataljonen?) kommenderas med pipa.

Sedan promenerade han med oss till en lustgård, kallad *Mon répos,* tillförne tillhörigt prinsen [af] Württenberg, hvilken herre 2 eller 3 år förut genom andra storas afund, falskhet och knep, var tvungen att begifva sig [ur?] Ryssland. Dess prinsessa blef kvar på ett stort gods i Livland, men är icke länge sedan död. I denna lustgård hade jag tillika med mina kamrater det nöjet att tala med storfursten, som tilltalade oss med mycken familiarité. Utmärkt tycktes han vilja visa sin complaisance, dock lät han märka sitt missnöje öfver kriget, då han sade: *„Mine herrar, jag hade helst önskat få se eder som mina vänner, än som vi nu kanske värkligen äro“*. Han skildes vid oss, i det han sade: *„Varen förvissade, att jag skall så mycket i min makt står försötma edra dagar, och intet nöje skall vara mig högre än det [att] få gifva eder tillstånd att återvända till edert fäderneslandˮ*

En middag bjöd man mig till en öfverstlöjtnant vid namn Russanoff, rysse till nation, sekreterare hos grefve Muskin Puskin. Hans fru var redan en gammal matrona, men båda viste mycken complaisance. Herren själf bråkade litet tyska. Jag var ofta i deras hus under deras vistelse i Viborg.

Sedan vi suttit 3 veckor inlästa i detta gamla slottet, blef oss tillåtet oftare promenera kring staden och fästningen, men dock med tillräcklig vakt, som gjorde nogaste uppmärksamhet på en fången varelse.

Jag hade tillfälle göra connaissance med många officerare vid kejserliga gardet, ibland [hvilka] var isynnerhet en ryttmästare vid namn Altsouplieff (?), hvilken tillförene varit i Sverige, en man med många talanger, och som noga kände att umgås med utlänningar. Jag glömmer hos honom det nationella felet, falskhet; han visade den icke mot oss, och, säger jag till hans éloge, han gjorde mot mig alt hvad en öm människa borde. I hans läger såg jag mycket vackert, soldaten skön, väl klädd, proper, disciplinerad, stora och duktiga hästar, sjukvagnar på det commodaste sätt inredda till den sjukes bekvämlighet.

En dag då jag promenerade kring fästningen råkade [jag] storfursten, som strax visade mig den vänligheten att tala, då han med all möjlig artighet frågade mig, huru jag mådde och flere andra differenta saker. En dag gjorde några officerare vid gardet en stor måltid i en lustgård utom staden; man inviterade äfven oss till denna högtidlighet.

Major Jägerhorn kom från Petersburg, och några dagar förut paserade [han] Viborg, men i största hemlighet; jag var litet sjuk och råkade honom icke.

Ändteligen klarnade himmelen, och molnen spridde sig något; man ihågkom mitt och mina kamraters tillstånd, sedan vi varit fängslade 8 veckor. Vi blefvo befriade ifrån det ohyggliga fängelset [och] kommo (vi), på kavaljer parole, på fri fot att vistas hvar vi ville inom staden och fästningen. Jag ackorderade mig genast rum hos en advokat, där jag bodde

5 månader. Jag slöt mig inom min kammare, ockuperade mig med lektyr [och med att] rita, som gjorde att tiden med mindre ledsnad försvann. En dag blef jag inviterad till baron Pirk, livländare; hos honom råkade [jag] en lifmedicus hos storfursten, vid namn Geble, en mycket förståndig man.

I Viborg är en stor societet, men [de] känna ej att roa sig. Folket är där mer än besynnerligt, dumma, högfärdiga och [till] största delen, som är mest handelsmän, utfattiga genom flitiga bankrutter. Staden är liten och illa bygd; man finner icke mer än ett enda vackert hus, där nu största delen af domstolarne är placerad, tillförene tillhörigt prinsen af Würtenberg.

Tvänne förstäder, en på hvar ända om staden; den ena kallas Fredrikshamnska förstaden och ligger hitom Viborg, och den andra Peterburgska, som ligger på andra sidan. Dessa förstäder äro ansenligt stora, men mer än illa bygda, och äro bebodda af ryska små köpmän och annat ryskt och usselt folk. Alla stadens sjukhus finnas äfven där, som handhafvas, utan ordning, af okunnige och oduglige doktorer.

Fästningen är stark och välbefäst, fordom uppbygd af svenskarne, nu underhållen af ryssen, sedan den olyckligt förlorades af kung Carl XII.

Slottet, omgifvet af starka vallar, med ett högt och ofantligt torn, fordomdags uppbygdt af Birger Jarl, är nu mest förfallet.

Garnison består i fredlig tid af invalider. En g. guvernör, som nu är grefve Bruce (successor efter prins Würtenberg), är ständigt i Petersburg. En guvernör, en öfverkommendant, en underkommendant och en platsmajor.

Stundom ligger något fältregemente där placeradt, men sällan längre än ett halft år. Staden har ännu sina gamla svenska privilegier, dock en del lämpade efter de ryska. Där finnas en svensk och finsk kyrka, tysk luthersk, rysk grekisk.

Nio månader tillbragte jag i denna stad, den désagreablaste tid jag någonsin lefvat, tvungen att lefva hos ett folk, hvars seder och lefnadssätt alldeles var skildt med det, som ärliga och rätta människor känna.

I största stillhet vandrade jag inom min kammare och nöjde mig med de nöjen där kunde nås, då jag stundom skilde mig från de sorgliga tankar, som merendels regerade hos mig. Hågkomsten, saknaden, längtan att åter se ett kärt hem sänkte mig ofta i ett haf af plågor. — Jag såg Pistolkors en utstuderad skälm; det var han, som blef skickad till svenska armén 1788 utanför Nyslott.

Ofta såg jag drömmande mitt hem, min släkt och alla, men alt försvann med drömmen. Ofta tvingade jag mig att åter somna för att åter kunna drömma, ofta önskade jag hela mitt lif vara en dröm.

Van att hålla alt för sanning som sades, blef jag i början däraf mycket narrad. Detta folk kände icke sanningen, tolkade därför henne icke. Detta gjorde att jag oroade mig mycket, då jag hörde nyheter, som stundom icke voro til vår nations och fädernebygds förmån. — Lyckligt nog, jag har funnit i längden att alt varit osanning; jag har funnit att alla, dessa folks önskningar och elaka spådomar icke slagit in efter deras uträkningar lyckligt; jag har nu sett en annan tid stundad. — Jag är fri; — jag är icke mera tvungen; jag kunde icke nog ofta önska och bedja godt för min fosterjord, mina föräldrar, släkt och vänner, det som då och nu blifver de första föremålen för mina önskningar. Ärad vare Gud! Jag har till en del blifvit hörd, och jag vore brottslig om jag klagade. Jag är nöjd!

Den 6 november fick jag bref af mina föräldrar. Min glädje häröfver kunde jag icke beskrifva. Jag lofvade Gud, och oupphörligen tackar och prisar [jag] honom, Herren öfver alt. Femhundrade gånger läste jag dessa helgade bref, hela min varelse simmade i en tjusande vällust. Ack! huru himlalikt, ack! huru tröstande voro de icke!

Den 30 november råkade jag major Jägerhorn i Viborg. Underlig föreföll mig hans resa . . . Intet frågade jag honom, hvarken huru han kommit dit eller hvart han skulle resa. Han reste till Petersburg.

Jag bevistade ofta assembléerna, eller de hos dem såkallade maskeraderna. Jag såg en gång något vackert frappent, Natalia Warnick, en 15 årig flicka, vacker, förtjusande. Jag såg huru nöjet flög i hennes spår.

Natten emellan den $\frac{1 \text{ och } 2}{21 \text{ och } 22}$ januari 1789 drömde jag att jag var på Sveaborg och gick in i min k. faders kammare, där jag fann honom sofvande uppå sin soffa; gick helt sakta, för att icke väcka honom, fram till fönstret, och då jag såg ut genom fönstret, såg jag hela arméns flotta uti gevär. Jag såg många officerare dem jag icke kände. I detsamma vaknade min fader och kom till mig i fönstret. Då tyckte jag att en officer tog ett gevär för att skjuta uppåt fönstret. Jag sade till min fader, att vi borde akta oss och slå igen fönstret, emedan geväret kunde vara laddadt; och just då fönstret lyktades, small skottet, och gick kulan genom fönsterrutan upp uti hvalfvet af fönsternischen, att kalkbandet föll oss i synen; och på rutan såg jag ett rundt hål af kulan, då jag i detsamma vaknade.

Den 18 april 1789 kom ordres från Prins Potemkin, det jag tillika med T[igerstedt], H[artman] och A[rmfelt] skulle skickas till S:t Petersburg. Något blef jag bestört vid denna nyhet, men måste då som alltid lida och tåla med tålamod.

Och som alt sker med snabbhet i detta landet, gick vårt affärdande ganska snart för sig. Samma dag om aftonen kl. 10 skickade man oss med ryska åkdon på resan. Kommo vi till Petersburg den 20 april om middagen, sedan vår officer och dess 2:ne soldater, som voro oss följaktige, noga besökt alla på vägen liggande krogar eller kabbacker. Kvarter var redan tillreds hos öfverste Rusanof på Vassili ostrow. Man tillsade oss vi skulle strax blifva presenterade för den höga herrén prins Potemkin.

Kl. 5 ef:m. kom en vagn och förde oss till slottet, till denne prins, men [vi] blef[vo] för honom icke den dagen presenterade. Andra dagen därpå skedde denna hedern. Man skickade en vagn efter oss, och vi kom[mo] till det kejserliga slottet. Man förde oss genom många rum, slutligen i en stor sal; där såg jag en stor samling af mycket folk, och folk af åtskilliga nationer, mycket friserade hufvuden, många dyrbara uniformer och äfven många sminkade ansikten.

Efter flere timmars väntande blefvo vi inledde igenom en mörk gång och tvänne små trappor upp till prinsens egna rum, där vi för honom blefvo presenterade. Prinsen oklädd, håret kring öronen, i en touloubb, spelte kort och sade icke många ord; hans gunst för oss viste sig dock på det sättet, att han tog lilla Armfelt under sitt skydd; Tigerstedt, Hartman och mig befalte han att blifva kvar i staden med löfte om tillräckligt à pointement. Vi togo vårt afträde, och sedan såg jag icke mer denna lyckans gunstling. Sedan skaffade man oss kvarter; Tigerstedt och jag blefvo inkvarterade tillsammans. Man beordrade en underofficer, som skulle bevaka oss, här åter ett bevis på ryska folkets misstrohet; oaktadt vi långt förut afgifvit vår parolle d'honneur, höll man vakt om oss. Orsaken: ryska nationen känner icke det värde andra upplysta nationer sätta på löftet af heder och ära. — Ve Eder! — dock, jag önskar ni engång skulle kunna blifva upplyste!

Nu var jag i en stad, där jag hade tillfälle att se och höra mycket. Innevånarne finnas nästan af alla nationer i världen, men hufvudantalet består af först ryss, [sedan] tysk, fransos, engelsman och svensk, hvilken senare är mest af de människor, som för bedrägerier och illgärningar varit tvungne att flykta fäderneslandet. Sådana uppehålla sig med mycken framgång i denna stad.

Under mitt vistande i Petersburg har jag sett af stadens byggnader ett det märkvärdigaste, som är marmorpalatset, präktigt utsiradt med alla möjliga agrementer. Lyser intet, oaktadt den utomordentliga kostnad zarinnan slösat på denna byggnad, som ämnades till prins Orloff, hvilken herre dog i största hast, innan palatset hann blifva färdigt. Slottet är gammalt, stort, men alldeles icke lysande, af urgammal arkitektur, antik smak. Men det såkallade Landskoijska palåtset, som ligger vis à vis slottet, öfverträffar det i arkitektur, i smak, i alt. På ena ändan af staden ligger prins Potemkins sommarpalats; där under en engelsk trägård, en vinterträgård, som grönskar och växer både vinter och sommar; den är inrättad in uti palatset.

Hvad som är märkvärdigt är kanalerna; de löpa igenom staden i tre armar och formera de vackraste vyer på åtskilliga ställen. Den första kanalen, som ligger närmast Wasili ostroff eller svenska sidan [och] kallas *Moijka,* är ännu icke färdig. Den andra därifrån kallas *Chatrina* och är i det närmaste färdig. Den tredje därifrån kallas *Fontalka* och är alldeles färdig. Öfver dessa kanaler finner man vindbryggor, vackra, i den skönaste smak.

Man finner en kyrka af marmor, kallad Isak, hvilken arbetats uppå redan 28 år, och är ännu icke färdig kanske på 10 år.

Uppå en slät plan finner man Petter den stores byst i lebensgrösse af brons, sittande till häst; under hästen slingrar sig en orm, som trampas af dess högra bakfot uppå en stor klippa, som medelst mycken kostnad och arbete är ditförd. Detta monument är placeradt emellan senaten och amiralitets skeppsvarfvet, åt hvilket bysten pekar med högra handen. Många kyrkor! Beság största delen; äro mycket rika. Matroskyrkan en ibland de rikaste och vackraste [till] arkitektur. Alla religioner hafva där fri öfning, och ibland de förnämsta finner man tysk lutherska [och?] katolsk, en den yppersta. På zitadellet var jag. Vallarna jä[m]t huggna af sandsten. Inne uti finner man icke mycket betydligt. Där ligger en kyrka, kallad S:t Pauli. Där finner man Peter I:s likkista af hvit marmor, rätt och slätt huggen i en aflång fyrkant; likaså kejsarinnorna Annas och Elisabeths likkistor. Jag såg en svensk örlogsflagg, som påstods vara tagen vid Hogland 1788 på grefve Wachtmeisters skepp; såg många turkiska trophéer tagna vid Otsakoff; besåg en båt, den Peter den förste själf timrat och bygt; såg vetenskapsakademin, konst- och naturaliekammaren. Den första väckte min uppmärksamhet; [det] var ett ansenligt stort bibliotek. Sedan en modell till bryggan öfver Newa, mycket förträffligt arbetad; sedan en stor samling af människofoster bevarade i spiritus; förskaffar kännare däraf fullkomligt nöje i dess under och sällsamheter; ett människomissfoster, sällsynt och besynnerligt; det var ungefär af 2 alnars höjd, med tvänne klor på händer och fötter; en karls födslolem af en ovanlig storlek, förvarad i spiritus; en uppstoppad hud af en människa, som varit 5 alnar hög och tillförene varit hejduk hos Peter den I, som lät uppstoppa dess hud efter hans död; stor samling af insekter, fåglar, petrificater m. m.; en uppstoppad elefant, som var lefvande förd ifrån Asien till Petersburg; kejsar Peter I:s häst, på hvilken han red, då han vann slaget vid Pultava; hästen var liten, af fux färg; 3:ne hans hundar, som varit äfven med i slaget; kejsarinnan Annas byst gjuten i brons; en vild ko, en tiger, en samojedisk släda, som körs efter hundar, kejsar Peter den I gjuten i vax i lebensgrösse, sittande upgå en tron, klädd i dess statsklädning; hans kläder, hvilka han burit i slaget vid Pultava, hans hatt, kyller, nattmössa m. m., skor som [han] själf arbetat, alla kejserliga porträtten, mycket arbeten af Peter I, isynnerhet en stor ljuskrona af elfenben, förträffliga och beundransvärda; några kopparplåtar, på hvilka många af hans vunna bataljer graverade af honom själf; flere modeller af fregatter och skepp [samt] andra fartyg, äfven arbetade af honom själf; kinesare gjutne i vax, kalmucker, lappar, asiatiska och tatariska folkslag. En myckenhet af andra sällsynta saker funnos där, men som jag ej vid ett så hastigt genomögnande kan numera påminna mig.

Besåg sommarträgården, anlagd af P. I; stor, mycket alleer, nu mest förfallen. Bredvid denna är kejsarinnans egen trägård med sommarpalatset. Där får ingen komma in utan entrébiljett. Där i denna trägård har mången hofdam smakat naturens ljuflighet och mången hofkavaljers oförmögenhet blifvit röjd.

Vid prins Potemkins sommarpalats finnes äfven en trägård, som jag förut nämt. I palatset finner man nuvarande kejsarinnan Chatarina II:s byst i lebensgrösse af italiensk hvit marmor, väl och mästerligt arbetad. I trägården utan uppå porten står skrifvet med stora förgylda bokstäfver: *Chatarina den andras frikostighet.*

Besåg vägen åt Peterhoff, märkvärdigt skön, emedan den på båda sidor är belägen (ɔ: omgifven) af de skönaste lustslott och gårdar. Råkade major Knorring, som varit fången; fick en liten och nästan otillräcklig underrättelse om mina föräldrars tillstånd. De ohyggliga dagar jag lefde i denna stad äro omöjliga att beskrifva, jag önskar ingen människa, icke om jag ock hade en ovän, att erfara hvad jag under denna tid måste uthärda. Jag tillstår mitt lidande var svårt och nästan olidligt många ögonblick; och ofta förgick mig tålamodet.

Jag såg målareakademin; jag såg mycket vackert af målade, ritade och graverade originaler, estamper m. m., mykket lappri, i rysk smak förträffligt. Där antages till uppfödingar eller elever alla utan undantag, isynnerhet fattiga och värnlösa barn; och kunna de komma i akademin till och med ifrån 6 år till 15. Boningsrum för eleverna äro på det förmånligaste sätt inredda.

Under mitt vistande i Petersburg såg jag en händelse, som uppväckte mig till det ömmaste medlidande, och det huru man torterar och plågar den usla och låga människan. Det barbariska välde, med hvilket man handterar en del af människosläktet, som i detta landet genom en politisk fanatism äro från fordomtida redan dömde till slafvar och trälar. Jag har sett med fasa, huru på ett omänskligt vis man slösar i grymheter och huru slafviskt man än underhåller och än förkortar de uslingars lif, hvilka från födseln trädt i träldom under sina tyranniska herrar. Icke religion, icke samvete eller moral förbinda dessa tyranner till mänsklighet. De glömma den stunden, för dem kanhända olyckliga stunden, då de blifva lika med sina slafvar, och då de kanske få se den uslingen, den fattige, den så långt under dem fordom varande slafven, nu stiga fram, nu anklaga sin förtryckare och där för första gången finna rättvisans rättmätiga dom.

Säll det rike, hvar icke förtrycket fått djupa rötter! Säll den som, då han uppfylt sin plikt mot Gud, mot fäderneslandet, efter yttersta förmåga och sina plikter, inom egen krets icke behöfver frukta flere människors nycker!

Zarinnan såg [jag] flere gånger; en gång då hon om hösten 1789 kom ifrån Zarskozélo, (ett lustslott, beläget 2 svenska mil från hufvudstaden). Zarinnans vagn var förespänd med sexton grå hästar, efter hvilka hon åkte i sällskap med sin dåvarande favorit, herr Suboff, general adjutant m. m. Hon var präktigt klädd, bart hufvud, mycket friserad och sminkad, nådig mot alla förbigående, nickade åt alla och korsade sig för alla helgon, som vid hvarje kyrka finnas både innan och utan. Folket visade den största underdånighet; bäfvande tjöto de hennes lofsånger.

Den för oss olyckliga dagen, 24 augusti, firades på alt upptänkligt sätt i — — — (?) och den 13 september skickade man mig i sällskap med många svenska officerare ner, längre in i Ryssland. Den 17 kom jag till Novogorod, den 19 till Woldaij, den 21 till Wyschne Vollotschok, den 23 till Torschok, den 25 till Tvär, en stor och vacker, väl bygd stad. Man finner där det skönaste torg i världen, mycket — — (?)

och tusendetals köpmän m. m. Den 29 kommo vi till Kaschin, en liten håla; samma dag till Uglitz. Den 1 oktober till Jaroslaw, stor, mycket bygd, 60,000 innevånare. Där äro många fabriker, många kyrkor och ett oräkneligt antal på — — (?) Den 3 oktober kl. 4 e. m. till Kostroma, den staden till hvilken vi voro destinerade.

Under hela denna resa, som bestod i en längd af 1,100 verst, skedde mig icke mycket besynnerligt, mer än att jag led en oerhörd fatigue. Vi togo genast in hos kommendanten i staden, som, lik ryss, visade oss sin nationela höflighet. Dagen därpå gjorde vi vår uppvaktning hos generalguvernören, som med en härmad fransysk artighet sade oss vara välkomna; sedan till guvernören, en gammal tysk, butter och tvär, och till vice guvernör[en], en man som strax vid första entre-vuen uppenbarade den ädlaste karaktär, och hvars conduit i följden värkligen visade hvad han var — en ädel och ömsint människa.

Som vi voro 20 à 30 officerare med underofficerare, blef inkvarteringen något stor i staden, hvarföre g. guvernören befalte det 5 af officerarne skulle blifva inkvarterade i guvernementstaden, men de öfriga skulle placeras i omkring liggande småstäder; och de fem voro: kapten Kremer, Brant, löjtnant Klick, fänrik Geijer och jag, som blef kvar i Kostroma. Vi fingo därpå ett litet ohyggligt kvarter, som bestod uti 2:ne rum, och vår krigsfångsgage var 13 kopek om dagen, hvilket var alldeles otillräckligt för födan; men lyckliga nog att vi för ögonblicket hade penningar själfva, och [vi] hoppades äfven få från Sverge framdeles, som häller icke slog fel.

Min första middag var hos generalguvernören, Ivan Alexandrowitsch Saboroffskij, en man, ungefär mellan 50 à 60 års ålder, ryss till nation, beprydd med flere ryska höga ordnar. Han hade rest i Italien, Frankrike [och] England flere år, och ägde skäliga connaissanser, åtminstone så mycket, att han viste huru man borde accuelliera utlänningar. Hans fru, en åldrig gumma, god af naturen; och visade hon det goda mycket genom sina seder. Jag emottogs med utmärkt politess och [blef] mycket begapad af därvarande gäster, hvilka voro en talrik samling. Bordet, anredt på rikaste vis, bågnade under tyngden af oräkneliga matfat; 2:ne anrättningar, många lakejer. Alt visade prakt och rikedom. Man steg från bor-

det, drack kaffe och ett glas *likör*, som på ryska kallas sliffka. Strax till spelborden; höga spel, mycket och stora bedrägerier m. m. Om kvällen var assemblée, eller, som man där kallade redoutta. Jag for dit tillika med mina kamrater. Efter klädd invitation, hvilken var en — — — — — — — — — — —
hvad var min förundran, då jag — — — — — — — — —
fann ett väl éclaireradt hus — — — — — — — — — — —
det upplyst med faklor — — — — — — — — — — — —
hvad fann jag där — — — — — — — — — — — — — —
En svärm af — — — — — — — — — — — — — — — —
alla vackra[1] — — — — — — — — — — — — — — —

Danssalen väl upplyst; stor och harmonisk orkester klingade och gaf lif åt nöjet; sedan flere konversationsrum, som mest voro uppfylda af det äldre folket. Vid spelborden voro gamla matronor, som åren och deras tilltagande fulhet tvungo roa sig med kortlapparne i sällskap med några gamla odoratörer, som äfven af ålderdom icke mera hade kvar än en liten hågkomst af deras ungdom, och [som voro af] kärleksutsväfningar enerverade och slappa. Spela kort, fördrifva den långsamma tiden, ledsnad, häpnad, fruktan att mista sina penningar och icke vinna, — mycket nöje! Men i danssalen, där var annat larm. De vackra flickorna hoppade i kring mig, kastade ut sina nät och trodde mig redan vara snärd, men det gick icke så fort.

Jag glömmer aldrig den första gången jag var på deras redoute; jag blef alldeles bedragen i min inbillning. Jag trodde icke att få se i denna aflägsna ort något det minsta, som hade sken af den stora världen eller af det hvad man kallar behag och anseende. Jag trodde få se karlarne ohyfsade, [med] långa skägg och tusende uppstigande odörer af hvitlök och ryssolja, damerna bondska, grofva, fula, obehagliga. Men jag tillstår, denna min inbillning blef vid ankomsten i ögonblicket förbytt i den största beundran, och, mera förtjust än försagd, var jag nästan förvissad, att jag nu var i ett det vackraste och utvaldaste sällskap.

Jag dansade icke första kvällen, ännu restrött, och äfven var jag icke dansklädd. Flere vackra flickor brukade alla sina bevekande behagligheter för att förmå mig därtill, men fast i mitt beslut att icke den kvällen dansa, vunno de intet i sin åstundan. Denna dagen, som visade en så angenäm början till mitt vistande i Kostroma gick förbi, och [jag] for hem till mitt kvarter nöjd det jag i min belägenhet kommit på en ort, där jag hade alt skäl att hoppas att under min fångenskap tillbringa en glad lefnad.

---

[1] Manuskriptet är här skadadt.

Bref från major Carl Henrik Klick till fru Helena Sofia Glansenstjerna.

(Meddeladt af *R. Hausen.*)

Originalet till detta i flere afseenden upplysande bref förvaras i Finlands statsarkiv, dit detsamma jämte en hop andra, samma affär rörande skrifvelser från Klick m. fl. till kapten Anders Munsterhjelm blifvit benäget skänkt af dennes sonson, artisten Hjalmar Munsterhjelm. De flesta brefven äro svårt skadade af någon syra (?).

C. H. Klick var den bekante till Ryssland förrymde anjalamannen. Adressaten åter, som vid denna tid vistades å Malmgård i Pärnå, var född grefvinna Creutz och gift med den likaledes landsflyktige Lars Reinhold Glansenstjerna, med hvilken hon hade dottern Vendela Sofia, gift med ofvannämde Anders Munsterhjelm, som var bosatt å Jokela i Nastola, samt sonen Gustaf Magnus. Magnus Wilhelm Sprengtporten, den i brefvet nämde olycklige självspillingen, var en son till den bekante Göran Magnus S. i dennes första gifte[1]) med förenämde Glansenstjernas syster Anna Elisabet och således kusin till Vendela Sofia och Gustaf Magnus Glansenstjerna, hvilka jämlikt Sprengtportens förordnande kommo i åtnjutande af hans efterlämnade förmögenhet. Efter diverse afdrag belöpte sig denna till 10,593 rdr. riksgälds sedlar, hvilken summa Sofie Creutz den 7 december 1802 å Jokela gård fördelade jämt mellan nämda sina barn. Brefvet lyder:

Min nådiga grefvinna!

Det hade varit min bedröflige skyldighet att långt för detta avertera Eders Nåde min oförgätlige väns Öfverste Lieutenanten och Riddaren Baron Sprengtportens, Eder systersons[2]) sjelfvillige dödlige frånfälle[1], men som jag från Finland var underrättad at denne olycklige händelse redan var där bekant, och jag dessutom i anseende till den saliges sista vilja, hvilken utvisar hans öme attachement för sine slägtingar, icke ville gifva et smickrande hopp, hvilket omständigheter lätteligen kunnat förstöra, så har jag heldre härmed väntat tills nu då jag med mera säkerhet kan lämna de underrättelser hvilka intressera Eders Nåde och Ni ha rätt at af mig fordra.

---

[1]) Beträffande hans sista giftermål skrifver Klick 1802 (? årtalet bortfrätt!) till Munsterhjelm: „At General Spr. för tredje gången trädt in uti det heliga Ächta ståndet lärer vara dig bekant; frun är från Kostroma, intet mera ung [men gans]ka väl upfödd: Gud gifve honom lycka“.

[2]) Se ofvan!

Under en sannolik, men orichtig föreväuning öfverlämnande Min salige Vän kort för sin död till Lieutenant Scharp[2] et Paquet adresseradt till mig, at förvara; det innehöll, utom bref från mig, originalerne till de afskrifter[3], hvilka jag har äran härvid bifoga. Min evigt saknade väns mening var ej at detta skulle komma till någons kundskap, och han handlade ej utan orsak. Växlarne äro därföre alla på mig endosserade och hans bref innehöll blott hans vilja öfverlemnad till utförande af en redlig vän. Han höll mig därföre och från en sällare sphère skall han se at jag förtjente det. Men vid den noggranne undersökning, hvilken af policen i Moscou angående denna olyckshändelse anstältes, fant Scharp sig nödsakad at afgifva sagde Paquet, hvilket af Fältmarschalken och Krigsgouverneuren Grefve Ivan Soltikov upbröts och förvarades. Sedan Högbemälte Herre, såväl i anseende till sakernes ställning, som ochså förmodeligen i anledning af et bref, hvarmed jag hade äran at honom upvachta, troligen tagit vissa mått och steg, hvilke kunde vara nödige, blefvo ändteligen ofvannämnde originaler i början af februarii månad med Posten till Charkov mig sände. Sedan jag i anledning häraf, dels igenom correspondence, dels under min nyligen giorde sejour i Moscou och här, inhämtadt nödige underrättelser, får jag den äran at meddela Min Nådiga Grefvinna hvad min skyldighet fordrar at låta komma till Eder kunskap.

---

[1] Enligt ett bref från Klick till Munsterhjelm dagt. S:t Petersburg den $\frac{30\ \text{Aug.}}{11\ \text{Sept.}}$ 1801 skedde katastrofen „natten emellan d. 28 och 29 october 1800".

[2] Troligen en som likaledes bytt om fädernesland. Bodde enligt Klicks uppgift (1802?) uti Moskva, i rikskansleren Ostermans hus.

[3] Sprengtportens äfven här bifogade skrifvelse till Klick samt däri nämda skuldsedlar.

Afskriften af min sal. väns yttersta vilja, den han förtrodde [åt mig är] bokstafveligen lika med originalet och utan namn; det han kallar: *hvad Du har af mig i Contant*, var återstoden af en summa stor 7,000 rub. hvilken han den 13 Aprill förledit år, efter en Liqvid som giordes emellan oss, hos mig deponerade, med yttrande: *göm dessa åt mig tills jag behöfver, jag kan sjelf ej achta penningar.* Af denne sände jag på hans begäran 2,000 rub. d. 23 Juni med Posten på Twer, och i början af November innan hans död var bekant i Charkov 4,000 rub., samt ändteligen i Martii detta år de sista 1,000, jämte en lika summa af mina egna penningar till Scharp, hvilken äfven lyftat de 4,000 at disponeras till den sal. Dödes skulders betalning.

Hvad de återstående fordringarne angå, så är därmed följande beskaffenhet.

Grefvinnan Potockas förskrifning ärkenner hon och förklarar sig villig at betala den. Hon förbehåller sig likväl at den ej innan förfallo dagen må blifva bort negocierad en attention den hon har rätt att fordra och jag försäkrat henne om.

Prins Georg Galitzin har accepterat assignation at betalas i tvänne terminer, den ena i Juni, den andra i September. Han var en af den saliges varmaste vänner.

At till fullo utbekomma innehållet af Grefve Felix Potockis växel af d. 8 October 1796, därvid torde möta flere svårigheter. Denne herre är stiufson af ofvannämnde grefvinna, äger en ansenlig förmögenhet, men är satt under förmyndare, hvilke ingenting [kan göra] villige at honorera sin Pupills skulder. Jag har förut, som det synes, haft denna växel, den min afledne Vän af vanlig delicatesse lämnade mig som underpant för en summa med hvilken jag hade den lyckan at tjena honom.

Växeln af samma dag af samma grefve, förfallen för längre tid tillbaka, är pantsatt hos Baron Rall, kejserlig Hof Banqueur som utlämnar den till min disposition så snart han för sin fordran blifver förnögd. Om denna gäller alt det samma som om den förre.

Min Nådiga Grefvinna finner lätteligen af alt detta huru vigtigt det för Eder är at bägge [dessa vex]lar till fullo blifva betalte: Den salige såg förut at det ej kunde ske utan *gräl*, och det är oundvikligt, efter min öfvertygelse; utgången kan man ej svara före; at en sådan sak, då man ej vill cedera något, drar ut på tiden, är säkert. Det vore således, efter min ringa tanke, bäst om Eders Nåde behagade befullmägtiga någon, värd sitt fulla förtroende, hvilken här i Petersburg, kunde med mig i denna sak rådgiöra. Oachtadt mitt samvete säger mig, at jag icke är ovärdig Min Nådiga Grefvinnans förtroende, så vågar jag likväl, at på det högsta bedja Eders Nåde at taga denna utväg; den skulle tranquillisera mig och minska både mina bekymmer och mine omsorger. [Den] som endast söker ro och lugn negligerar ibland sina egne affärer, som jag giör, men man har ingalunda lof at negligera andres, och då detta är min principe torde det ej förefalla Min Nådiga Grefvinna underligt at jag ännu itererar min bön, at Eders Nåde ville hitsända någon homme de confiance försedd med sin fullmagt med hvilken jag kunde få öfverlägga, isynnerhet som det är ganska möjeligt at man genast kunde träffa et arrangement med hvilket Eders Nåde och Edra Barn kunde vara belåtne.

Jag lämnade för en månad sedan min hydda, belägen 150 svenska mil härifrån [för att] arrangera min evigt saknade väns affairer, såväl som [några hvil]ka ensamt röra mig. Som jag ogierna lefver skild från min famille, i hvars sköte jag endast söker den lycka mig här på jorden kan vara beskärd, så beder jag ödmjukast at Min Nådiga Grefvinna med det första ville hedra mig med svar. Mera än trenne veckor skulle jag ogierna dröja här i Residenset, och innom kortare tid kan jag undfå Eders Nådes befallningar. Om brefvet adresseras till mig med påskrift: à remettre chez M:r Gerbracht dans la Maison du Prince Nièsvitski près du Pont de Kakouskine N:o 138, så kommer det mig säkert till handa.

Begär för öfrigt Min Nådiga Grefvinna inga detailler af mig om Eder värde systersons sista stunder och död, jag vore ej i stånd att gifva Eder dem. Många vedervärdigheter hafva fallit på min lott, med styrka och mod har jag [burit] alle;

denna ensam har slagit mig neder; Om det kommer deraf at jag så innnerligen älskade den salige Döde, eller om det kommer en stund då man trötnar at lida, som en rask simmare ändteligen trötnar at arbeta emot strömmen, det vet jag ej sjelf. Ni är lycklig Min Nådiga Grefvinna. Ni kände honom ej, Eder regrèt kan vara måttelig, men jag är att beklaga; för mig sin älskade vän, öpnade han ofta sitt hierta, så ädelt, så godt, som något kommit ur skaparens hand, jag kände honom noga, för att så mycket grufveligare känna smärtan af at öfverlefva honom.

Min Nådiga Grefvinna giör för[modeligen d]å samma fråga, hvilken jag med så mycken otålighet g[iort: H]vad var orsaken till hans förtviflade resolution? Ingen menniska vet det, och förhatelige gissningar, ehuru sannolika de ock kunde vara, bör man ej nämna. At hans affairer ej voro derangerade, som man sagt i Sverige, ser Min Nådiga Grefvinna af det föregående. At ingen obeveklig skönhet åstadkom detta beslut är utan tvifvel, han var ej giord at finna någon obeveklig. Om allmän utmärkt aktning, om vänskap och kärlek kan gifva lifvet värde, så hade han säkert ännu lefvat. Den upprichtige regrèt hvarmed hans minne är hedrat, till och med af okände är et bevis på hans sällsynte förtienster.

Törs jag bedja Eder Min Nådiga Grefvinna at underrätta mig, huru Eder man befinner sig och hvar han lefver; ehuru vi ej haft någon directe communication, sedan han lemnade detta land intresserar hans öden mig på det närmaste, och jag kan aldrig förgäta de prof jag haft af hans förtroende och vänskap. Har Eders Nåde sig något om J. A. Jägerhorn bekant, så beder jag äfven ödmjukligen at få veta det. Tillåt mig ännu at chargera Eder med [min] respect för den vördnadsvärde Baron De Geer, han bör veta hvad mitt hjerta känner för honom; och var äfven nådig samt försäkra [mina] älskade slägtingar Capitaine Falk och hans fru om min — — — — öma attachement. Träffar Min Nådiga Grefvinna Öfverste Lieutenant Boije med sin Aimable fru så var nådig och giör mig påmint hos dem. Hvad, är den ej lycklig som med tranquillité i siälen, utan et af sorger och motgångar sönderslitit hierta, omgifven af en älskansvärd maka och aimable

barn, ser ålderdomen komma, denna lott är Boijens, på min föll blott hälften.

Förlåt Min Nådiga Grefvinna, jag har missbrukat Edert tålamod igenom mitt långa bref, och Eder godhet igenom mine commissioner; men då jag kommer ihog at Eders Nåde är min olycklige Väns Moster, då jag påminner mig det critiske ögnablick då jag för första och sista gången hade den äran at se Eder, så förekommer det mig, som om jag hade den äran at vara en gammal bekant af Eders Nåde.

I afvachtan af Min Nådiga Grefvinnas vördade befallningar får jag äran försäkra om den uprichtiga achtning och vördnad hvarmed jag har äran förblifva

Eders Nådes

ödmjukaste tienare
Carl Klick.

S:t Petersburg d. $^{10}/_{22}$ Juni
1801.

(Bilaga).

M. W. Sprengtportens bref till C. Klick.

Bäste Vän! **Som jag icke längre kan lefva så skiuter jag ihjäl mig.** Var **försäkrad om min vänskap i min sista** stund. Jag **lämnar dig i arf följande, först**

1. **Skrift på 50,000 rubel af Grefvinnan Potocki i Tultchin,** som för hetat fru Witt, som **säkert blir betald.**

2. En **växel på 20,000 af unga P. som också bör bli** betald, men **med gräl.**

3. **Sedan hvad du har af mig i Contant.**

4. **Sedan** en billet till Prins George **Galizin, [af] honom skall Du få 10,000; han betalar säkert,** men **Du [bör] fara** till Moscou och **begära dem af honom** sjelf; **Scharp vet den** saken.

Af detta **skall Du betala till Scharpen i arf 5,000.**

Åt min dräng Alexander 3,000.

Åt min dräng Dmitri 500.

Åt min kock 150.

Mina skulder skola(!) Du ock betala och så snart Du får detta, så skicka till Wilna åt *M:r Kauffmann* 200 rubel till Petersb. åt M:r Michel 400, åt skräd. Schwerdt 82. Michel är jag än skyldig på sedel 3,700, som Du kan betala med tiden, eller när Du alt får ut af Grefvinnan. Jag har ock några små skulder här, som jag ej så väl kommer ihåg, till min Isv. 80 och til skräd. 50 eller 60 också hos M:r Schne (?).

När du alt får ut, nämligen af grefvinnan, så skicka 15,000 till Gref. Glansenstjerna, för hennes barns räkning, men får Då alt ut af Galizin och P., skicka 25,000.

Skulle min far vara någon gång i stort behof så hjelp honom at han ej lider nöd.

Rall har ock en växel på 10,000 af Pot: som hör mig till, t[ag oc]h betal hvad han skall hafva, en som heter Kecko skall hafva 700 men han hafver fått 1,300 betala honom dät är en bra karl, han har min växel. Hvad öfrigt blir af alt ber jag Dig behålla som åtanka.

Gud uppehålle Dig och bevare Dig.

Några ord om Jakob Langebeks beskrifning om sin resa i Finland 1754.

I Svenska Literatursällskapets i Finland „Förhandlingar och Uppsatser 6“ ingår under rubrik „En dansk rejsendes skildring af Finland i det 18:de århundrede“ en af amanuensen vid K. Bibliot. i Köpenhamn Julius Clausen meddelad afskrift af några i samma bibliotek i manuskript förvarade af den celebre danske historie- och fornforskaren geheimearkivarien Jakob Langebek gjorda anteckningar under en resa i Finland sommaren 1754. Med rätta anmärker hr Clausen i sitt företal: „Det synes, som om det stykke af rejsejournalen, der omhandler Finland, er fortalt med saeregen interesse, om end den afknappede form, som tiden har nödt Langebek til att bruge — vi vilde nu kalde den telegramstil — ikke tillader vidtlöftigere digressioner.“ Orsaken till denna stilens knapphändighet torde genom följande upplysningar få en tillräcklig, ehuru litet öfverraskande förklaring.

Vid genomläsningen af Langebeks anteckningar frapperades undertecknad genast af att många i dem införda såväl sakuppgifter som reflexioner voro honom förut bekanta. Han fann äfven snart, att de anteckningar, som nu publicerats under Langebeks namn, icke i första hand härleda sig från denne, utan endast utgöra ett sammandrag af den något utförligare beskrifning en hans 21 år yngre följeslagare, den sedan så bekante arkeologen Nils Reinh. Brocman öfver deras gemensamma resa uppsatt och hvilken förvaras i manuskript i universitetsbiblioteket i Upsala. Genom vänlig bemedling af föreståndaren för nämda bibliotek prof. Claes Annerstedt har underskrifven redan för flere år sedan erhållit en afskrift af en del af Brocmans manuskript, så att han nu är i tillfälle att jämföra de båda skriftstyckena med hvarandra. Dock bör anmärkas, att undertecknads afskrift af Brocmans reseskildring blott omfattar perioden från den 23 t. o. m. den 28 juli eller den tid resenärerna tillbragte i östra Finland.

De källor, som för tillfället stå undertecknad till buds, möjliggöra icke en redogörelse för de båda resandenes ömsesidiga förhållande. Han kan endast efter Linders Konversationslexikon anföra, att Brocman utgjorde Langebeks ständiga beledsagare på hans arkeologiska forskningsresor kring Östersjön åren 1752—54. Enligt en marginalanteckning i den förres manuskript utgjorde justitierådets „svite" på resan genom Finland 5 personer, en notis som meddelas i sammanhang med några upplysningar om de passtrakasserier, för hvilka resenärerna voro utsatta på svensk-ryska gränsen.

I den af Brocman förda dagboken återfinner man icke blott alt hvad Langebeks s. k. anteckningar innehålla, utan äfven ett och annat till. Såsom exempel på de båda skrifternas inbördes förhållande må följande utdrag ur dem anföras.

Under den 23 juli skrifver Brocman [1]).

„Kymene älf som sedan sidsta fredzslutet skiljer Sverige ifrån Ryssland foro vi strax öfwer och öpnades stängeln vid broändan som af Ryssar bewakades och wi kommo til ryska wakten.

Den vakthafwande capitainen (marginaltillägg: Kramer som wäl talde tyska och äfwen skal kunna svenska) påskref passet som Just R. från Ryske envoyén Panin i Stockholm medbragt och annoterade de öfrige såsom Kongl. danska Baron Korfs Rysk minister i Köpenhamn och det i Lowisa tagna Svenska passet.

En soldat visiterade oss ock löst om man tiläfwentyrs medfört Ryska kopparpengar. Med några pieces drickspengar blef han likväl afspisad; hvarpå vi effter meddeld rapport til capitainen fingo fara.

---

[1]) Ortografin bibehållen. G. L.

24 Jul. Häruppå passerade wi 6 à 7 åar hwar wid alt Rysk wakt, och wid åtskilliga små upkastade jordskantzar, som likwäl ännu ej alla woro färdiga.

Sådana pass tyckas nog kunna skaffa en fiende at göra, förr än han kommer öfwer dem.

En sågqvarn passerade vi ock hwarest vi råkade en gammal man som talte Svenska: wärkel. en raritet på landet sedan vi lemnat svenska gräntzen.“

Må man med detta utdrag jämföra sidan 67 af Langebeks Anteckningar!

Men ännu ett exempel. Om ankomsten till Wiborg och vistelsen där utlåter sig Brocman på följande sätt:

„Nästan $^3/_4$ mil ifrån staden kan man se tornen på slottet och körkorne. Fästningen består på denna sidan af åtskilliga utanwärk alt af gråsten och torra grafwar.

Husen som äro af sten äro mäst gamla af gammal architectur de andre af trä mäst små och mästadelen osynliga.

Gouverneuren Baron Kejserling bad Just R. til måltid och mig i samma följe. Han är född i Curland, har en artig fru som warit nu warande Kejsarinnans hofdame. Tracterade väl och regalerade justitierådet med en hop malzikor som han låtit komma ifrån Nyslotstracten, hwaraf han ordinairt brukar göra praesent til resande af curieusitet.

I körkorne voro nu inga monumenter fast man af Brenners resor hafft efferrättelse det några gamla likstenar och vapn där i hans tid funnits.

Bland annat hwarmed Gouwerneuren fägnade war et slags win som stittilierade starkt men dock icke hitsade. Gouverneurens fru skal af biörklake etc. sielf hafwa praeparerat det.

Meloner fingo wi ock fast som en raritet här på orten där trägårdssaker äro mera rara än på andra orter. Päron skola i hela Finland icke trifwas.“

Likheten mellan denna beskrifning och den, som återfinnes i Langebeks skildring (p. 68), är altför slående för att behöfva påpekas.

Att Brocmans anteckningar, oafsedt deras större utförlighet, innehålla ett och hvarje, som icke ingår i Langebeks, har redan nämts. Däremot inträffar det blott på par ställen att den senare infört några ord, som icke ega sin motsvarighet hos den förre. Men huruvida öfverensstämmelsen sträcker sig genom hela de båda författarenes opuscula kan undertecknad för närvarande icke afgöra. Detta är dock troligt och sammanhanget förklaras väl lättast så, att Brocman såsom den yngre haft sig ålagdt att föra den egentliga resejournalen, ur hvilken Langebek sedan, för att bevara eller uppfriska sina intryck, gjort utdrag i sammanträngd form.

Wiborg den 13 maj 1892.

Gabr. Lagus.

En anmärkning till Johan Archenholtz' biografi.

Vid genomgåendet af ett af fil. mag. F. I. Färling till Svenska Literatursällskapet i och för granskning inlämnadt manuskript med titeln „Sveriges tillstånd under konung Fredrik den förstes regering", hvilket tillhört kaptenen Carl Niklas Carpelan (f. 1725 † 1781) och förvarats bland papper och böcker å Odensaari fideikommiss, har det visat sig att manuskriptet utgör en afskrift af grefve Gustaf Bondes arbete „Om Sveriges tillstånd under kon. Fredrichs af Hessen regering„ (omn. hos Warmholtz, Bibl. sv. g. N:o 6277). Grefve Bondes memoarartade skildring cirkulerade länge i handskrift, men utgafs 1779 i betydligt förkortadt och korrumperadt skick med titeln „Historiska upplysningar om tillståndet i Sverige under konung Fredric den förstes regering" samt 1821 i en fullständig och riktig edition med titeln: „Sverige under Ulrica Eleonora och Fredric I eller 1718 till 1751". Den carpelanska afskriften är likartad med den sistnämda editionen, dock så att företalet är förkortadt och särskilda meningar blifvit sammandragna eller utlämnade. En bifogad „Pragmatisk Recapitulation och Continuation af föregående historia" motsvaras af en Pragmatisk Recapitulation i 1779 års edition, där dock framställningen är väsentligen en annan. I 1821 års edition finnes icke någon sådan rekapitulation, men det synes dock vara troligt att det carpelanska manuskriptets rekapitulation liksom äfven några där bifogade afskrifter af officiella diplomatiska aktstycken hört till det ursprungliga, af Bonde författade arbetet; hans uppfattningssätt framlyser öfveralt otvetydigt.

Det ifrågavarande manuskriptet, hvars handstil tyder på senare hälften af 1700-talet, har således icke nyhetens intresse, men vid genomläsningen har jag dock funnit en till den pragmatiska rekapitulationen tillagd anmärkning, som förtjänar att tagas vara på, emedan den meddelar upplysningar till en punkt i vår berömda landsmans, historieskrifvaren Archenholtz' lefnadslopp. Noten, hvars författare är mig okänd, men synes varit en med Archenholtz' lefnadsöden förtrogen person, har följande lydelse.

NB. Detta är en anmärkning vid föregående Historia. Hans Excellence Riks Rådet Herr Gref Gust. Bonde anför uti kong Friedrichs af Hessen Historia ad annum 1741 angående det svårare fängelse som Archenholtz och Translatoren Mathesius utaf då varande Riksens Ständers Secrete utskots Commission vardt ådömt och beskrifver thet samma på följande sätt: När Archenholtz och Mathesius icke ville tillstå hvad Johan Axelsson (Gyllenstierna) om dem utsagt, kastades de i det svåraste fengelse, som i staden fants under gaml. Rådstufvun, *hvita hästen kallad;* hvarest ej exempel äro, at någon deliqvent kunnat den tortouren i 24 timar uthärda, utan at komma till bekännelse; Men desse lämnades där likväl i 48 timar, och när de sedan upkallades och ej viste något som suponerades, på sig eller andra at bekänna blefvo de i sin förra arrest återförde.

Hvad det här åfvan nämde svårare fängelse angår, så kan Archenholtz åtminstone för sin person, med flere andra, som sedt rummet, deruti han blef insatt, på det högsta försäkra, at det ingalunda var under gaml. rådstufvun utan var där ofvan giort, bredevid där Stads Rätten vistades, hvilket bestod uti et valf (hvita hästen kalladt) ungefär om 4 al:rs höjd, helt mörkt och hade ingen annan öpning eller dag än genom dören, ytterst åt väggen var en britsch eller lafva af en karls längd at ligga på. Rummet var stinkande, mäst af en gammal strömming tunna som står där at göra sitt tarf uti och som hvalfvet är tilltäpt, så var qvalmen nog stark: men kölden deremot denna årstiden (1 och 2 Junii) aldeles ingen. Till lycka hade Archenholtz tagit med sig sin snusdosa som vid detta tillfället kom honom ganska väl till pass. Ty sedan den stinkande luften där med tempererades, blef det inom en tima drägeligare; Och beslöt han hos sig fast, at häldre, än at lämna sina fiender den glädien at med sitt plågande kunna bringa honom at bekänna på sig eller andra något som kunde göra dem olyckliga (ty thet, som vore riket hufvudsakeligen skadeligit, viste han hvarken med sig eller dem) därvid at uthärda hela dagar, ja hela veckor, om och hans hälsa skulle komma derigenom at lida.

De bedröfveligaste reflexioner, som honom den natten inföllo och aldramäst kränkte hans sinne var det utseende och den beskymfning som detta ådömde svårare fängelse gjorde honom i publicum, samt de misstankar han måste falla uti hos en hop okunnigt folk, at hafva många svåra saker emot sig, efter man brukade så hård medfart med honom. Men häruti äfven så litet som uti alt annat, kunde nu ske någon ändring, utan måste ankomma på tiden, som borde utvisa hos hvilkendera partiet mera rätt eller orätt funnits. Det drögde dock icke länge förr än det illa öfverlagde, i otid på begynta och än värre fortsatte kriget med Ryssland feck öfvertyga alla stora och små krigsblåsare om deras dårskap, dem till ringa heder, men riket till största skada och fördärf.

Man finner att anmärkningen framställer den behandling Archenholtz i ransakningsfängelset undergick i vida mildare dager än Bondes berättelse och de hos historieskrifvare och biografer i allmänhet förekommande skildringarna. I en uppsats i Borgå tidning 1838 N:ris 9—11 om Archenholtz, hvilken förf. af hans biografi i Biografinen Nimikirja följt, heter det: „Man förde dem (Archenholtz och Mathesius) till Hvita hästen, ett rum ofvan jord, 4 alnar långt och 3 alnar bredt, utan minsta dagsljus. Där lade man dem på sträckbänken; men ej ens torturen kunde tvinga de bägge Finnarne att pådikta sig eller andra något brott". Sträckbänken bortfaller i vår anmärkning, hvars ton tyder på stor trovärdighet, fullkomligt, liksom äfven fängelserummets gräslighet tecknas i ganska modererad färg. Det bör tilläggas att nämda detaljer icke återfinnas hos den alltid varsamma C. G. Malmström (Sveriges politiska historia II sid. 299).

M. G. Schybergson.

En skrift af Hartvig Henriksson Speitz.

Om lagläsaren Hartvig Henriksson Speitz, bekant såsom öfversättare af särskilda förordningar till finska språket, finnas upplysningar hos W. G. Lagus „Om finska lagöfversättningar“ sid. 12—17 och J. J. Tengström „Finland och finska lagöfversättningar“ sid. 206—209, hvilka författare meddela, att han var lagläsare i Korpo och Wirmo domsaga, men för ämbetsfel afsattes 1624 samt att hans öfversättningar af Gustaf II Adolfs krigsartiklar och åtskilliga förordningar rörande bärgvärket tryktes 1642 och 1643. Däremot blef hans öfversättning af landslagen icke befordrad till tryckning; han hade dock, enligt en uppgift „verterat hela lagboken, förutom kyrkobalken“. Speitz råkade genom sin trätgirighet ut för hvarjehanda missöden. Han dömdes 1645 till döden, hvilken dom 1647 i k. revisionen mildrades till sex års fängelse. Man har ifrågasatt, huruvida domen gick i värkställighet, emedan han under de följande åren fortfarande dref processer, men att han värkligen satt i fängelse framgår af ett meddelande af dr K. Melander i Hist. arkisto[1]).

Om orsaken till den nämda hårda domen har man sväfvat i okunnighet. W. G. Lagus förmodar att „densamma närmare eller fjärmare rört Speitz’ lagöfversättningsföretag i sammanhang med hans forna extravaganser som domare“ och J. J. Tengström tänker sig att han ådragit sig vederbörandes misshag genom att han i titeln till öfversättningen af krigsartiklarna för mycket betonat sin finska nationalitet. Bägge dessa antaganden äro dock oriktiga. Dr J. W. Ruuth har i finska statarkivet påträffat ett dombref af år 1645 rörande en tvist mellan Speitz och en hans släkting Walborg Henriksdotter om en egendom „Speitzerlän“ eller Kaukola i Uskela socken[1]. Att denna rent privata arfstvist var den ursprungliga orsaken till Speitz' missöde synes framgå ur en af honom författad vidlyftig skrift, kallad *„Executio går före domen och obligatio fordras för än dömes i Finland“*, som i handskrift i prydligt band 4:o förvaras i riksarkivet i Stockholm. Annars föga anmärkningsvärd, förtjänar denna Speitz' libell med afseende därå någon uppmärksamhet.

---

[1]) Hist. arkisto XII sid. 394.

Den egendomliga broschyren är en polemisk skrift mot Åbo hofrätt, dat. Stockholm 15 mars 1647, hvari Speitz beklagar sig öfver sitt olyckliga öde och i de bittraste ordalag beskyller hofrätten och dess underlydande domare för orättvisa och partisk dom. Några närmare upplysningar i saken erhåller man icke ur den breda framställningen. Dock framgår ur här och där strödda antydningar, att den tvist, som föranledt Speitz' ofärd, var en privat arfssak, som trettio år tidigare kommit till något slags förlikning, men blifvit återupptagen på den tid, då assessorn i Åbo hofrätt Petrus Wigelius var domare i orten. Processen utföll till Speitz' nackdel och till förmån för assessorn i Åbo hofrätt Henrik Teet, som förde motpartens talan. Den gälde eganderätten till en fastighet, förmodligen det ofvannämda Speitzerlän eller Kaukola. Domen stadfästes af hofrätten 1637. Speitz måste med hustru och barn samt en fader- och moderlös systerson lämna gård och grund, men förvärrade ytterligare sitt öde genom otidigt skrifsätt mot vederbörande myndigheter.

Skriften sönderfaller i tre hufvuddelar, af hvilka den första är undertecknad med Hartwijck Henrichsson, Tavast-Finnonicus; den andra med Hartwijck Henrichsson, Sexmontanus; och den tredje, som bär titeln „Post-scriptum, Panegyricum seu Medulla Justitiae Wigelianae“, med Hardevicus Henrici Speitz, Tavast-Finlandus m. p. Man finner, att Speitz älskade variation i fråga om namnteckning, hvarför man icke i likhet med J. J. Tengström behöfver tillskrifva hans växlande uppgifter om nationalitet och härkomst någon betydelse. Till innehållet äro alla delarna ett enformigt upprepande af samma tema.

---

[1] Hist. ark. X s. 354.

Arbetet är affattadt med ej ringa literär pretension, såsom framgår däraf att förf. i tredje afdelningen vänder sig till läsaren och hemställer, huruvida icke „denne lille boken om Justitia Wigeliana, lagsens vrängare till evig varnagel, kan blifva här i staden trykt och hele saken därmed grundligen förklarad“; detta så mycket hällre som alldeles onyttige och fåfänge saker mångenstädes tryckas och publiceras. Därmed öfverensstämmer den svulstiga ton, som är genomgående i hela framställningen, och den lärdomsståt, som förf. utvecklar, i det han ömsom åberopar landslagen, bibelns olika böcker eller klassiska och moderna författare. Såsom prof därpå må anföras följande stycke, som utgör inledningen till det hela:

Sij, — En Göök svåra ringa ästimerat fogel plägar altijdh hvart åhr sjunga en Wijsa, och lijkväl är hans röst, för synnerligh orsak skull allom menniskiom behageligh. O huru myckit mehr skall en Cronones Undersåtes röst den H. K. Håffrätten i Finland ännu behaga; Hälst att hans wijsa lider och länder Justitie väsendet till styrkio, och heela Landskapet till godho, ty Orätwijsa gör alle Land öde, och Justitia håller them vedh macht. Vitia itaqve nisi aberunt urbe: centumplex murus rebus servandis parum est; talte fordom Sal. Pinehass, thá som han och medh knijfven (emot sitt rätta kall och Embete) slogh sielf två syndare ihiäl, Doctori Petro Wigelio häruthinnan och hans Svorenbroder Henrico Teetto, till förskräckelse; besynnerligen att iagh ännu medh samma nijt som Pinehass, skriffver mitt nampn, aldeles oförskräckt här under, Ingalunda heller som en ogudhachtigh Pasqvillant, uthan som en Rättälskande Apellant. Iptissima *Veritas*, non est *Calumnia* etc. Luc. 11 et Math. 23 Cap. Eller och Dr. Wigelius må sielf svara, Hvij att K. Ahasverus uprättade sin egen doom, och lät allenast Hamanum i sinom tijdh för Mardochaei oskyldigheet skull, straffa. Amen.

I öfrigt är framställningen full af de gröfsta tillmälen mot Petrus Wigelius, Henrik Teet, presidenten i Åbo hofrätt och hela hofrätten. Speitz framstår sålunda här hvarken till moral eller intelligens i fördelaktig dager.

Såsom ett bidrag till kunskapen om Speitz' lefnadsförhållanden bör jag slutligen omnämna en vid slutet af första afdelningen i afskrift infogad kautionsskrift, dat. „Åbo den 10

Julij 1645", däri ett antal personer, som förmodligen stodo Hartvig Henriksson nära, gå i borgen för att han „endteligen skall comparera och inställa sigh, ehvart som hälst H:s Nåde täckes honom framropa låta". Undertecknarena äro: Erik Johansson till Gunnila, Erik Månsson till Ispois, Martinus Stodius L. professor, Gregorius Mathiae, pastor Pijkensis, Hans Bärnsson, borgare, Jöran Hemmingsson, borgare, Mårten Eskelsson, borgare, Lars Erichsson, borgare samt Knuth Nielsson, guldsmed i Åbo. Borgesskriften vittnar, såsom man finner, om att Hartvig Henriksson icke ens under sin olyckas dagar stod alldeles lågt i socialt hänseende.

M. G. Schybergson.

Ett prässåtal i Åbo i slutet af 17:de seklet.

(Meddeladt vid Svenska Literatursällskapets möte den
17 mars 1892.)

I svenska riksarkivet finnas bevarade handlingar rörande ett märkligt prässåtal, som af Åbo hofrätt år 1685 hade väkts mot dåvarande eloquentiæ professorn vid Åbo akademi, den äfven som vältalare, naturvetenskapsman och vitterlekare kände Daniel Achrelius. Då denna rättegång är egnad att belysa såväl de literära som tidsförhållandena öfver hufvud i slutet af 17:de seklet, torde en kort redogörelse för innehållet af ifrågavarande handlingar vara af intresse[1]).

Till först några ord om svarandeparten i detta mål.

Daniel Achrelius, som var född år 1644, son till medicine professorn i Åbo, Erik Achrelius, och biskop Rothovii dotter Margareta, hade efter vunnen magistergrad år 1672 redan påföljande år blifvit utnämd till adjunkt i filosofiska fakulteten och akademie sekreterare, hvilka båda tjänster då voro förenade. Redan tidigare hade han gjort sig känd för sitt satiriska skrifsätt och för den frimodighet och skärpa, hvarmed han gisslade tidens missförhållanden, utan att bekymra sig om den ofärd han därigenom drog öfver sitt eget hufvud. Såsom akademie sekreterare fick han redan skörda bittra frukter af sitt oförsiktiga skriftställeri. Då han nämligen i ett latinskt s. k. tröstebref *(consolatoria)* i anledning af studenten Carl

---

[1]) Jag står i tacksamhetsskuld till amanuensen i k. svenska riksarkivet dr Th. Westrin, genom hvars tillmötesgående jag lyckats erhålla afskrifter af handlingarna i detta mål.

Thauvonius' död hade fält en mycket sträng dom öfver sin tids prästerskap, blef han på biskop Gezelius den äldres tillskyndan på ett år suspenderad från sitt ämbete år 1676[1].

Achrelii suspension öfvade dock intet inflytande på hans befordran vid akademin. Konsistorium academicum rekommenderade honom till erhållande af en professur och vid första ledighet genom eloquentiæ professorn Miltopæi död blef han utnämd till dennes efterträdare år 1679. Dessförinnan hade emellertid i självfva konsistorium en ny anklagelse riktats mot Achrelius i anledning af en af honom utgifven disputationsserie *Contemplationes mundi* (Världsbetraktelser), hvilken misstänktes innehålla „nya principer“, som stodo i strid med de renläriga filosofernas dogmer. Man yrkade på grund däraf, att Achrelius skulle förbjudas att publicera sitt arbete. I konsistorium voro lika röster för och mot, men dominus rektors votum afgjorde till Achrelii förmån, så att han obehindradt fick fullfölja sitt värk, för öfrigt ett af 1600-talets märkligaste arbeten på naturvetenskapernas område vid Åbo universitet[2].

Hvarken suspensionen eller anklagelsen i konsistorium kunde förmå Achrelius till större försiktighet, och det räkte ej länge, innan han för sin djärfva frispråkighet blef utsatt för nya ledsamheter. År 1684 afled presidenten i Åbo hofrätt, Ernst Johan Creutz, som i tio år hade innehaft denna befattning och därunder gjort sig känd icke blott för sin lärdom och mångsidiga bildning, utan äfven för sitt utmärkta nit och ordningssinne samt det stränga allvar, hvarmed han skötte alla sina åligganden. Till hans begrafning, som ägde rum den 25 januari 1885 i Åbo domkyrka, skref Achrelius ett s. k. griftkväde „Finlands Tårar vid Herr Ernst Johan Creutz jordefärd“. I detta poetiska eftermäle ingingo bl. a. följande verser:

Då Kungens råd och man, herr Ernst Creutz, en herre
Beskydda detta land, med lag, med rätt, med tro,
Då stod här härligt till; Men nu ach nu! Ty värre
Sen som han gick sin väg, hvem kan så säker bo?

---

[1] För denna händelse redogöres utförligt i J. J. Tengströms bok „Gezelii den äldres minne“.

[2] Konsistorii protokoll i denna angelägenhet finnes trykt i *Åbo Tidning* för år 1773.

Hur mången denna ort här prässa och utarma
Må jag ej tala stort, det vittnar hvar och en
Som har förstånd och vett, den högste sig förbarma.
Här suckar skog och mark, här svettas stock och sten.

Åbo hofrätt fann sig högeligen förnärmad af dessa verser och vände sig i en skrifvelse af den 5 februari 1685 till kongl. akademin i Åbo, hvari hofrätten, efter att ha citerat innehållet i ofvannämda strofer, säger:

„Altså och emedan sådana ord och expressioner gifva ett fast noga eftertänkande och omdöme, och denna kongl. rätt, som åligger å dess kall och ämbetes vägnar sådant prässande och utarmande att hämma och afstyra, icke annat vet eller förnummit, än att ju alla här i orten boende hafva orsak att prisa Gud så för lag och rätt som frid och säkerhet under hans kongl. maj:ts vår allernådigste konungs och herres försvar, altförty är denna kongl. rätts vänliga begäran, det hr biskopen och prokanslern samt eder goda herrar behagade häröfver infordra bemälda professors förklaring och honom tillhålla att utnämna de personer som sådant prässande och utarmande skola föröfvat och sedan denna kongl. rätt däraf part gifva, på det att däraf må förnimmas, hvad i detta mål vidare vore att göra.“

Den akademiska senaten infordrade den äskade förklaringen. Achrelius afgaf också ett ganska utförligt svaromål, som är affattadt i följande sju punkter:

1:o. Bedyrar förf., att han i sina „enfaldiga“ skrifter hvarken berört eller skymfat någon enskild person, än mindre något helt kollegium, utan endast i allmänhet vidrört tidernas villfarelser och människornas dårskaper;

2:o. Var det hofrätten bekant, att han aldrig haft varc sig någon allmän eller enskild kontrovers med någon af dess medlemmar, ej häller någonsin „legat i någon process“, hvaraf han skulle fått anledning att „ex passione på någon invehera“, utan alltid efter stånd och värde visat hvar och en all tjänst och respekt;

3:o. Må man betänka, att den aflidne presidenten såsom konungens råd och hufvudman för ett kollegium måste räknas bland „illustria ingenia“, hvilka alla tider äro nödvändiga, för att godtgöra de villfarelser, som „prava ingenia“ åstadkomma;

4:o. Plägade alltid i dylika skrifter sammanbindas inventio, stylus, rythmus och vasta licentia poëtarum, hvilket han äfven hade lärt sig. Titeln Finlands tårar var generell, och landet jämrade sig, enligt poemet, icke öfver att rättvisa skulle vägras i framtiden, utan öfver en hög herres död och öfver den tomhet och ödslighet, som ökas af visa mäns frånfälle. Ville någon förneka, att riken och provinser blifva „drillade och prässade“ vare sig af inre ondska eller yttre försök eller af något vredgadt öde, så bevisade de olika ländernas historia motsatsen;

5:o. Frågar någon hvad förstås med orden: Sen han gick sin väg, hvem kan nu säker bo?, så svarar förf. med anförande af en mängd tidigare exempel. Så hade t. ex. Metellus skrifvit öfver Scipio Africanus, när denne afled: „Concurrite, cives, moenia urbis nostrae sunt eversa,“ utan att någon hade upptagit det illa eller därför trott att romerska riket skulle gå under. Lika litet hade väl någon förargats öfver att Heinsius i sin panegyrik öfver Gustaf Adolf hade skrifvit: „Per te omnes reges, qui sunt, qui fuerunt, illustrantur“. Fördenskull finge orden: „hvem kan så säker bo“ icke uppfattas vulgariter, utan dels figurligt såsom ett pleonastiskt och oratoriskt uttryck, dels politiskt, enär det var lika nödvändigt för ett kollegium att hafva en ledande person som för ett skepp att hafva en styrman. Skulle man nu icke betrakta den aflidne presidenten som en sådan ledande person, efter hvars bortgång skeppet är lämnadt vind för våg, så skulle man göra honom den största orättvisa;

6:o. Förstår enhvar, att uttrycket „hur mången denna ort har prässat“ åsyftar sådana utprässningar, som provinserna ibland blifva plågade med, och icke domareämbetet, ty en domares uppgift var endast att examinera och döma. De följande orden: „Här suckar stock och sten“ var en oratorisk fras. lånad från Causinus. Liknande uttryck, som ofta plägade användas i sådana fall, voro: *plorant templorum marmora, gemunt subsellia, lacrimas emittunt lillia etc.;*

7:o. På hofrättens fordran, att han skulle nämna de personer, som föröfvade ett sådant utarmande, svarade han, att det ej hade varit praxis under någon tid, om icke hos barbariska folk. Då det endast i allmänhet var fråga om fel, skedde ej orättvisa åt någon. För öfrigt blefve det för vidlyftigt att repetera både det närvarande och förflutna. Landsfiskalerna kunde bäst gifva besked härom.

Achrelius säger sig slutligen förmoda att hofrätten ej skulle taga åt sig hvad som var tänkt hvarken om hofrätten i gemen eller om någon isynnerhet. Tiderna voro ingalunda så gyllene, att de icke hade något fel, och det så mycket mindre som världen nu lutade till sin undergång, på hvilken tid enligt Kristi apostlars och de gamla profeters vittnesbörd ringa tro och föga ärbarhet skola finnas på jorden.

Achrelii försvar vittnar om icke ringa polemisk skicklighet. På samma gång han synes göra vissa medgifvanden och undskylla sig hos den vredgade areopagen, vidhåller han dock i hufvudsak alla sina påståenden i de under åtal stälda verserna. Det är därför ej att förvåna sig öfver att hofrätten icke åtnöjde sig med Achrelii förklaring, utan beslöt hänskjuta saken till konungens eget bepröfvande. I en inlaga af den 28 mars 1685, hvilken åtföljdes såväl af Achrelii grafskrift som af hans förklaring, framhåller hofrätten, att bemälda grafskrift, enligt dess mening, måste anses vara förgriplig, enär den påstår, att efter presidenten Creutz död ingen mera kunde bo i säkerhet. Hofrätten förklarar vidare, att en sådan förseelse ej bör med stillatigande förbigås, så mycket mindre som Achrelius i sin förklaring icke blott icke rättat sina förgripligheter, utan fast mera „med hårdare expressioner sig utlåter“. I anledning däraf finner sig hofrätten föranlåten att fråga, huruvida konungen ansåg denna förseelse så svår, att ordentlig fiskalisk aktion borde anställas emot Achrelius.

Konungens resolution på hofrättens hemställan gafs i ett bref till konsistorium i Åbo af den 4 maj 1685 och är af följande lydelse:

„Emedan vår hofrätt i Åbo oss i underdånighet tillkännagifvit om den grafskrift, som professorn Achrelius hafver sammanfattat, öfver vårt framlidna råd och presidenten hr Ernst Creutz; så hafve vi oss samma skrift låtit föreläsa; jämte den häröfver till konsistorium gifna förklaring; och hade bemälde Achrelius bort föra sina ord och penna något varsammare, och icke bruka sådana eftertänkliga expressioner, som kunde förorsaka någon förargelse eller oreda men som vi icke förmoda hans intention varit elak, så vilja vi för denna gången förskona honom för vederbörligt tilltal och anklagan af fiskalen; dock på det han och andra en annan gång må se sig bättre före, ty är härmed till eder vår nådiga vilja och befallning, att I professorn Achrelius, uti någon hofrättsmedlens närvaro, sådant tillbörligen förehållen, såsom ock att I å edra ämbetes vägnar härefter gifven akt på hvad som varder trykt, förrän det kommer ibland gemene man, på det att alt tillfälle till någon oreda i tid må förekommas och afböjas."

Genom konungens visa mellankomst stannade sålunda saken vid en varning för Achrelius och en anmaning till vederbörande att hålla ett vaksamt öga på de tryckalster, som utkommo från universitetets officin. Någon skärpt kontroll öfver prässalstren torde emellertid icke blifvit följden af det kongliga utslaget, lika litet som varningen förmådde afhålla Achrelius från att senare vid flere olika tillfällen fälla lika stränga domar öfver rättstillståndets brister och tidens skuggsidor öfver hufvud. Till och med i Achrelii större dikter, hvilka utkommo kort före hans död (år 1692), möter man en ofta upprepad klagan öfver tidens ondska och människornas svagheter samt en stark medkänsla för alla förorättade och förtrykta. Häri torde man ha att söka den djupare liggande grunden till Achrelii uppträdande och „kontroverser" med myndigheterna.

Arvid Hultin.

Michael Renner

och den religiösa dikten i slutet af 17:de seklet.

Bland den lilla grupp af vitterlekare, som i slutet af 17:de seklet uppträdde i Åbo, intar Michael Renner en om också anspråkslös plats. Det finnes nog vittnesbörd, som tala för att Renner var såväl förstådd som uppburen af sin samtid, men för eftervärlden har han varit helt och hållet förgäten, ända tils P. Hanselli år 1870 utgaf en samling af hans dikter, medan S. G. Elmgren ett år tidigare hade egnat den bortglömde vitterlekaren några rader i ett i „Lennätär“ trykt föredrag om „Poesins tillstånd i Finland på 1680- och 90-talet“.

Det är emellertid icke blott Renners dikter, som varit bortglömda af eftervärlden, utan äfven hans lefnadshändelser äro höljda i det fullständigaste dunkel. Hanselli och Elmgren känna så godt som intet om hans lefnadsöden. Hvad de meddela, inskränker sig till gissningar och förmodanden. Elmgren tror, att Renner antingen dog ung eller ock ej hann till någon betydande tjänst, emedan så litet om hans lefnadsomständigheter kommit till eftervärldens kännedom.

Af Renners till våra dagar bevarade dikter får man ej häller någon annan vägledning rörande hans lefnad, än att han var teologie studerande, ty så betecknar han sig själf i en af sina dikter, och att han vistades i Åbo, ty härifrån har han tillegnat sin diktsamling kanslern Erik Lindsköld och här har han äfven diktat ett kväde vid biskop Gezelius den äldres likbegängelse i Åbo 1690.

När Michael Renner var född, kan ej med full säkerhet bestämmas. Hanselli förlägger gissningsvis hans födelseår till

1660, en förmodan, som nog låter försvara sig. Det första säkra årtal i hans lif är att han blef student i Åbo 1678 under Enevald Suenonii tredje rektorat. Han finnes för detta år inskrifven i borealiska nationens matrikel, där hans namn är tecknadt Michael Rennerus. Hans födelseår måste därför förläggas antingen till slutet af 1650-talet eller början af 1660-talet. Med säkerhet vet man äfven, att han var hemma från Raumo, son till kyrkoherden därstädes Michael Jacobi Rennerus, om hvilken man har sig bekant, att han blef student i Åbo 1649 och, efter att ha inträdt på prästabanan, 1657 kapellan i Raumo och 1671 kyrkoherde i samma församling, där han äfven afled 1676. Michael Renner hade således förlorat sin fader, redan innan han blef student.

Om hans familjeförhållanden känner man intet annat än att han hade en yngre bror, Claudius Renner, som blef student 1694 och således var betydligt yngre till åren. Enligt Strandbergs herdaminne blef Cl. Renner 1698 kollega vid Björneborgs skola samt rektor därstädes 1721. År 1732 erhöll han liksom fadern kyrkoherdeämbetet i Raumo, där han afled 1739[1]).

Äfven Michael Renner hade egnat sig åt den prästerliga banan. Efter att i fyra års tid ha studerat vid Åbo universitet, begaf han sig till Upsala och inskrefs som student därstädes den 27 oktober 1682. Han synes ha åtföljts af en annan Åbo student Henricus Juslenius[2]), som blef inskrifven samma dag. De enda upplysningar Upsala universitets matrikel lämnar om om de finska Apollosönerna, är följande anteckning på latin: „Ex academia Aboense honorificis instructi testimoniis accesserunt“[3]).

---

[1]) Släkten Renner torde varit af tysk härkomst och inkommit till Sverige under Gustaf II Adolfs tid. I Palmsköldska samlingarna i Upsala universitetsbibliotek finnes följande anteckning:

„*Hans Renner* aff. K. Gustaf Adolff åhr 1623 ifrån Nürenberg förskrefwen och inkallad att fortsättia harneskmakeriet uti Norrköping. Lemnade efter sig 10 barn, hvaribland Anders Hansson R. uti K. Räknings Contoret.“

[2]) Denne blef sedermera borgmästare i Nystad och häradshöfding i Nöteborgs härad. Död 1700.

[3]) För öfrigt äro bådas namn oriktigt återgifna i matrikeln, där det heter Henricus Juslerus och Michael Kennerus.

I Upsala torde Renner ha afslutat sina teologiska studier samt därefter inträdt på den prästerliga banan. Han sökte sig tillbaka till sitt fädernesland, där han veterligen befann sig år 1690 i Åbo, där han som nämdt dagtecknat dedikationen till sin första diktsamling och där han utgaf ett griftkväde öfver Gezelius den äldre. Han synes emellertid icke haft någon ordinarie prästbeställning, eftersom han icke finnes upptagen i Strandbergs herdaminne, som äfven omfattar denna tid. Den enda upplysning om hans öden, som finnes antecknad i borealiska nationens matrikel, är följande: „Obiit pastor regiminis leg. ped. Ab.“, hvaraf synes framgå, att han skulle varit anstäld som regementspastor vid Åbo bataljon. Härtill bör dock anmärkas, att Åbo infanteriregementes handlingar, som finnas bevarade i k. svenska krigsarkivet, icke känna till någon regementspastor med Renners namn[1]. Vare härmed huru som hälst, säkert är, att hans dödsår är lika obekant som hans födelseår. Efter år 1698, då han utgaf en ny upplaga af sina visor, förlorar man hvarje spår efter honom.

* * *

Lika sväfvande som underrättelserna om Renners lif äro upplysningarna om hans utgifna vitterhetsalster. Hammarsköld, den första, som nämner Renner, uppgifver honom vara den anonyme författaren till en diktsamling „Tårar vid Christi kors“, som skulle utkommit i Åbo år 1690 i kvartformat. Wieselgren åter uppgifver i sin literaturhistoria, att Renner enligt Upsala katalog skulle varit författare till en verssamling „Klago- och tröstesånger“, trykt i Stockholm 1690. Sammanslående bägge dessa uppgifter säger Elmgren i sitt ofvannämda föredrag, att Renner författat „två små verssamlingar“ med titlarna „Klag- och tröstesånger“ samt „Tårar vid Kristi kors“, båda trykta 1690. Hanselli åter meddelar i sin upplaga af Renners arbeten, att denne 1690 utgaf „ett litet häfte „Vijsor“, om 12 kvartblad, som han tillägnade grefve Eric Lindsköld; det utgöres af tvänne afdelningar, däraf den förra innehåller trenne klag- och tröstesånger, utgifna under hans eget namn, den senare trenne andeliga visor, under pseudonymen *MyRtillo.* De första tre sångerna sägas vara uttagna ur ett arbete, som han benämner Tårar vid frälsermannens Jesu Christi kors, men om detta arbete utkommit, är mig okändt“.

---

[1] Regementspastorerna vid Åbo regemente vid denna tid synas, enligt benäget meddelande af hr O. Bergström i Stockholm, ha varit följande: Nicol. Agricola till 1687; Math. Rivelius 16$^{10}/_{11}$87—1692; Gabr. Rööckman 1692—1696; Thom. Lauraeus 1696—; Erik Bruun —1708. Den enda med liknande initialer, som förekommer, är en kaplan vid samma regemente Michael Rungius, som dog 1697.

Af dessa olika uppgifter äro endast de af Hanselli meddelade något så när öfverensstämmande med värkliga förhållandet, ehuru han i sin upplaga af Renners visor, märkvärdigt nog, försummat att aftrycka titelbladet, hvilket att döma af ofvanstående referat af detsamma nog varit honom bekant. Det är de i Upsala universitetsbiblioteks ägo befintliga exemplaren af Renners arbeten, som Hanselli synes ha ägt tillgång till. Enligt benägna upplysningar från ort och ställe[1]) äger sagda bibliotek följande arbeten af Michael Renner:

1). Michaël Renners,
Trenne
Klag- och Tröste-Sånger
Uthtagne af ett hans Arbete som han nämner:
Tårar wedh Frelsarmansens
Jesu Christi Korss,
Den Första
Kan siungas | under Thon:
Jesus är mitt Lijf och Hälsa | etc.
Den Andra
Under Thon:
Hwad är thet ath at iagh mitt Sinne qwällier etc.
Den Tredje
Kan siungas under Melodie
Courant de Bout, &c.
Eller
Ifrån then Dagh iagh Elisandra,
1 Cor. 2: 2

---

[1]) För samtliga här meddelade upplysningar från Upsala universitetsbibliotek står jag i tacksamhetsskuld till universitetsbibliotekarien Cl. Annerstedt och amanuensen grefve E. Lewenhaupt.

Jag holt migh icke therföre | at iagh något wiste ibland eder | uthan Jesum Christum och honom korrssfästan.
Tryckt Åhr 1690.

Med dessa „Trenne Klag- och Tröstesånger“ är sammantrykt följande arbete:

Een
I sin Jesum verliebter Siähl |
Ett
Bedröfwat | men sig åter tröstäde Mod |
Och
Ett wählförnögt Hierta |
Uthi
Trenne andeliga Wijsor affbildade
Aff den
Förnögde
MyRtillo.

Arbetet omfattar 24 sidor i kvartformat.

2). Michael Renners
Trenne
Klag- och Tröste-
sånger etc. etc.
Tryckt Åhr 1698.

Detta är endast en ny upplaga af den föregående i oktavformat.

3). Ett Andeligt
Siö- Kort
Och
Seglations Konst |
Uthi Eeen
Nyåhrs Wijsa
Författad
af
Michaele Renner
S. s. Theol. Stud.

Utan tryckort och åratal i oktavformat.

Af ofvanuppräknade arbeten finnes i härvarande universitetsbibliotek endast ett defekt exemplar af n:o 1, hvarå titelbladet saknas. Det märkliga är emellertid, att detta exemplar i ett afseende skiljer sig från det i Upsala befintliga. Medan det sistnämda är tillegnadt karolinska akademins kansler grefve Erik Lindsköld, som förf. i sin dedikation betitlar „högnådigh grefve!“ och „ehrs grefliga excellents“, är det här befintliga exemplaret dediceradt till någon annan person, hvars namn synbarligen har förekommit å motsidan af det saknade titelbladet och hvilken förf. kallar „högwyrdigh fader“ eller „eders högwyrdigheet“.

Häraf vore man frästad draga den slutsats, att Renners visor samtidigt tryktes såväl i Stockholm som i Åbo. Men då dedikationen i hvartdera exemplaret är dagtecknad Åbo den 14 april 1690 ligger det närmare till hands att antaga, att boken tryktes i Åbo, men att den för Sverge afsedda upplagan tillegnades annan person.

Hansellis år 1870 utgifna upplaga af Renners arbeten är icke blott bristfällig därutinnan, att titelbladet icke blifvit aftrykt, utan där saknas äfven såväl de citat ur bibeln som de svenska och latinska noter, hvilka ingå i originalupplagorna.

Utom ofvannämda arbeten af Renner finnes i härvarande universitetsbibliotek af honom ett längre griftkväde öfver biskop Johan Gezelius d. ä. med följande titel:

4). Terra Caduca Vale.
Wrånge Wärd Fahr slutlin wäl |
Himmel tagh min dyra Siäl!
Wedh
Gudz- och Konungens Tro-
Man, Fordom så til sijna många bedriffter vthi Gudz Kyrcka mehr
än berömlige | som tilsin Tijdh lenge warande Biskopen öfwer dhet
widt begrepna Åbo Stifftet, samt Procancellarius wed Kongl. Academien
der sammastädes.
Den Högwyrdige och Högtvplyste Herren
Doct. Johan Gezelius,
Wardt uthi en Hög- förnäm Församblingz Bijwistan medh all Anseenligheet,
til sin uthmatte Andelösa Kropp begrafwen uthi Åbo
den 24 Junij Åhr 1690.
Sedan han sin lefwande sin Himmelske Siähl något tillförene
samma Åhr den 20 Januarij gifvit sin Skapare i Händer | och medelst
en salig och stilla dödh | sitt mödo samma Jordiska | uthi
thet roliga Himmelska | Tijden uti Ewigheten förbytt hade; hwar

utur han således tala tyckes:
Tyszna och Lyszna!
Tryckt i Åbo af JOHAN Winter, Kongl. Booktr.
Anno 1690.

Denna långa minnesdikt ingår icke i Hansellis upplaga och finnes ej heller i Upsala universitetsbibliotek.

Michael Renners diktning är närmast ett uttryck för den religiösa riktning, som var förhärskande i Åbo under 17:de seklet. Tidehvarfvet var som bekant ortodoxins. Teologin intog högsätet bland vetenskaperna, och det teologiska betraktelsesättet gjorde intrång äfven på de flesta öfriga kulturområden. Att tidens poesi icke skulle kunna ungdå att röna mäktig påvärkan af denna teologiska riktning, ligger i öppen dag, och redan en flyktig bekantskap utvisar, att 17:de seklets vitterhetsidkare i detta afseende mer eller mindre skattade åt tidsandan.

Närmast och företrädesvis visade sig detta inflytande vid val af ämnen för dikten. De flesta af tidens vitterlekare ansågo sig i främsta rummet böra upptaga till behandling bibliska och religiösa motiv. Den mest kända af Aura skalderna vid denna tid Johan Paulinus, sedermera Lillienstedt, besjunger i sitt största poem „Den korsfäste Christus“. En annan samtida vitterlekare, Daniel Achrelius, skref utom ett längre poem äfven „Jesu Christi födelse“, ett helt epos bestående af icke mindre än 286 fyrradiga strofer om „Nebukanedzars dröm“ i profeten Daniels bok och ett annat föga kortare poem om Josef i Egypti land.

Vänder man sig till den samtida svenska literaturen, är man lätt i tillfälle att göra samma iakttagelse. Man behöfver blott erinra om Samuel Columbus, hvars stora diktcykel „Den Bibliske Werlden“ utgöres af poetiska parafraser öfver skapelsen, syndafallet, uppståndelsen och domen. Eller om Werner von Rosenfeldt, som skref „Een christelig juhlefrögd eller låfsång på vår herres Jesu Christi födelsedag“, för att icke tala om den mindre kände Johan Vultejus, som utgaf en poetisk „postilla compendiosa“ öfver samtliga söndagsevangelier.

Äfven Michael Renner, som måhända fullständigast bland skalderna i Åbo representerar denna religiösa riktning, bjuder så godt som uteslutande på religiösa eller bibliska stämningar. Han hade skrifvit ett större arbete „Tårar vid Jesu Christi kors“, hvaraf dock endast „Trenne Klag- och Tröstesånger“ utgåfvos till påskhögtiden 1690, innehållande lyriska utgjutelser öfver Jesu lidande och död på korset. Äfven hans „andliga visor“ äro parafraser på konung Davids psalmer eller andra ställen i Bibeln.

Genom val af bibliska ämnen och genom en viss moraliserande tendens i dikten ansågo sig emellertid 17:de seklets skalder ha offrat nog på tidsandans altare, hvarför det synes ha legat dem på hjärtat att äfven söka tillgodose de rent poetiska intressena, för att deras poesi icke helt och hållet skulle förvandlas till rent liturgisk kyrkosång.

Det är till att börja med anmärkningsvärdt. att man i 17:de seklets diktning ej möter spår af de dogmatiska strider och den religiösa ofördragsamhet, som var så utmärkande för den teologiska riktningens målsmän. Det kan äfven räknas Renner till förtjänst, att det icke är den stridande kyrkan, som inspirerat hans diktning, utan ett fromt sinnelag, en varm religiös känsla samt en fast och lefvande tro. Han betecknar sig med rätta som „en i sin Jesum verliebter själ“, som klagar och är bedröfvad och ångestfull öfver synden och alt det onda i världen, men som finner en rik tröst i försoningsläran, hvarur han hämtar lefnadsmod och sann förnöjsamhet.

Hvad i öfrigt beträffar själfva sångbehandlingen, den poetiska diktionen och versen, så synas de hos flertalet af 17:de seklets bibliska skalder mera påminna om den världsliga diktaren än psalmisten. Så äfven hos Renner, där visserligen ämnet och uppfattningen äro bibliska, medan däremot själfva diktsättet ställer honom vid sidan af de världsliga diktarne. Man må t. ex lägga märke till det sätt, hvarpå han i ganska realistiska färger tecknar en bild af frälsaren på korset:

På hjässan din, den vi med vördnad ära,
Så måste du en törne krona bära
Och på din rygg det tunga korsets ek.
Din trogna mun, den rena sannings källa,
Din läppar röd och kinder högt uppsvälla
Och blifva blek.

Du svettas blod, ditt ängsla hjärta bäfver,
Din händer man och fötter genomgräfver
Ditt hulda bröst, din sida stinges opp
Därur en dubbel kärleks ström utrinner
Alt öfver sår' och blodig man här finner
Din hela kropp.

En dylik mera fri behandling af de bibliska ämnena kunde emellertid hafva sina vådor under en tid, då man lade en så utomordentlig vikt vid en riktig tolkning af det enskilda bibelordet. För Renner, som själf var präst, var det ännu mera maktpåliggande att icke i detta afseende låta något komma sig till last. Måhända är det också, för att inför vederbörandes räkning bestyrka sin bibliska äkthet, som han utrustade sina dikter med talrika hänvisningar till motsvarande ställen i Bibeln. Bland annat synes han befarat, att ordet „saga“ i versen „Ack, fader, tänk uppå din egen saga“ skulle stöta på patrull, ty han har funnit det nödvändigt att tillägga en särskild not, hvari han förklarar att med „saga“ i svenskan ej blott menas en „lös dikt eller fabel“, utan också en „sann historia såsom Götriks saga“.

Denna tendens hos 17:de seklets skalder att åtminstone i ton och form frigöra sig från det teologiska inflytandet visade sig äfven däri, att ett bibliskt motiv ofta kunde gifva uppslag till en rent värdslig dikt. Så t. ex. då Renner i en af sina andliga visor „Nögder äger nogh“ gifver en poetisk utläggning af apostelen Pauli ord: „Men vara gudelig och låta sig nöja, är vinning nog“. Häraf har han tagit sig anledning att besjunga förnöjsamheten, och ehuru en biblisk tanke ligger till grund för det hela, är det emellertid den mest världsliga af hans poesier samt visar, att han äfven såsom världslig diktare hade kunnat skörda lagrar.

Såsom prof på Renners verskonst, skola vi meddela några strofer ur denna dikt:

Bland alt det man i världen äger
Och vinner å dess svallekrets,
Alsintet är som väderväger
Det sinne, som sig ger tillfreds,
Som vid all anstöt ger ej töjd,
Men är i mot och med förnöjd.

Den som till ärans spets är satter,
Måst rädas för hvart åskeslag;
Att klifva högt det gör en matter
I dälder har man ock behag.
Han är i världen väl förhöjd,
Som med sitt stånd kan vara nöjd.

Den fröjderos, som världen visar,
Har sorgens törne till sin rot,
För sött med surt hon mången spisar,
Och har en skugga till sin fot;
Han har den högsta världens fröjd,
Som är i mot och med förnöjd.

Den ägodelar girigt söker,
Är fattig vid sitt öfverflöd,
Ehuru han sitt guld ock öker,
Den som har dageligit bröd,
Är riker nog, när han är böjd
Med smått som stort att vara nöjd.

En fisk i sjön, ett djur i skogen,
En fågel är i luft och bur
Tillfreds med sitt, och redobogen
Ta solsken mot och vattenskur.
Jag är förnöjder med min del,
Med liten lott som med en hel.

Om Gud mig täckes ej beskära
En timlig makt och myndighet,
En blixt och bläddra skall mig lära
Dess obestånd och flyktighet;
Jag är förnöjder med min del,
När som min ära ej har fel.

Denna dikt är utan tvifvel egnad att gifva en god föreställning såväl om Renners världsåskådning, som ställer förnöjsamhet och en obefläckad ära som lifvets högsta förmåner, som om hans diktkonst, hvilken enkelt och osökt ansluter sig till innehållet.

Af mera världslig ton äro äfven de två tillfällighetsdikter, som man äger i behåll af Renner, nämligen nyårsvisan „Ett andeligt sjökort och seglationskonst" samt minnessången öfver biskop Gezelius den äldre. Den förra är hans längsta dikt, omfattande 22 nioradiga strofer, af hvilka ena hälften uteslutande är egnad det förgångna året med alla dess motgångar, frästelser och faror, hvilka han lyckats öfvervinna, medan senare delen är egnad det nya året, hvarvid förf. gifver uttryck åt önskningsmål såväl för egen räkning som för land och rike:

Regementsens skepp bevara,
  Konglig skepparn i sitt kall
Hela konglig hof för fara
  Och olycka, med dem all,
Som vid riksens segel sitta,
  Goda råd dem finna låt,
  Rätten skipa allom rätt,
Låt dem rätta leden hitta
  Uti detta nya år.

Hushålls farkost med vältrefnad
  Signa Gud till öfverflöd,
Gif oss hälsa, rolig lefnad,
  Kärlek, enighet och bröd;
Hunger, pest och plågor svåra
  Låt ej taga öfverhand
  Eller komma på vårt land
Och förkorta dagar våra,
  Uti detta nya år.

I formelt hänseende är att anmärka, att de bibliska ämnena ofta behandlades i versmått, som sällsamt kontrasterade mot innehållet. Den högstyltade alexandrinern synes väl föga lämplig för religiösa motiv, och dock användes den ganska allmänt af tidens vitterhetsidkare såväl för gammal- som nytestamentliga ämnen. Renner åter, som synes ha varit en lärjunge af den italienska skolan i svenska vitterheten, hvarom äfven pseudonymen Myrtillo vittnar, besjunger de religiösa ämnena i ganska invecklade sydeuropeiska versformer, hvilka äfven i sin mån göra det lätt att uppdraga gränsen mellan den religiösa dikten och den egentliga psalmsången.

Ehuru Renner rörde sig på ett så inskränkt ämnesområde och fast hans produktivitet var ringa, visar han dock en poetisk begåfning, som är omisskänlig. S. G. Elmgren säger med rätta om Renner, att han synes ha haft mera sinne för det enkla och osökta i dikten än de flesta och att hans verser i allmänhet äro läsvärda och endels jämngoda med de bättre från denna period. Den omständigheten att hans visor utkommo i en ny upplaga år 1698 — något för den tiden ovanligt — visar äfven, att han åtnjöt anseende som skald och uppbars af sin samtid. Måhända bidrog därtill äfven den omständigheten, att Renners dikter hade karaktären af uppbyggelseliteratur. De voro egnade att på samma gång tillfredsställa såväl det poetiska som religiösa behofvet. Därtill kommer, att visorna voro diktade till kända melodier och följaktligen kunde sjungas. Till och med griftkvädet öfver Gezelius kunde enligt förf:s egen anvisning sjungas „medh then sorgelige melodien af Courant de Bout“ eller „från den dag jag Elisandra“.

Med större produktivitet, ett vidsträktare ämnesområde skulle Michael Renner utan tvifvel kunnat tillkämpa sig en mera bemärkt plats bland samtidens vitterlekare. Nu har han trädt i skuggan för lyckligare medtäflare, och hans diktning kvarstår endast som ett brottstycke, hvilket dock är egnadt att i sin mån belysa den religiösa dikten i slutet af 17:de seklet.

Arvid Hultin.

Runeberg och Svenska Akademien.

Vid Svenska Akademiens sammanträde den 20 december 1830 tillkännagaf dess direktör grefve Gustaf Lagerbielke, att Akademien bland täflingsämnen för år 1831 med afseende å skaldekonsten lämnade de täflande fritt val af ämne, men påminde, att, „då metrikens lagar icke ännu blifvit i svenska språket fullkomligt bestämda, Akademiens bifall icke må anses såsom ett stadgande af de metriska reglor, som kunna vara följda, utan blott såsom ett gillande af den poetiska talang, för hvilken ett dylikt arbete utmärkte sig“.

Sannolikt var det dock icke detta sedvanliga upprop till pristäflan, som förmådde Runeberg att inlämna en täflingsskrift, utan kännedomen om Franzéns tidigare emottagna belöningar äfvensom det, som förevarit vid Akademiens möte i januari 1831. Vid bortgifvandet af Lundbladska priset¹), hade bl. a. Runeberg nämts som en, hvilken kunde komma i fråga. Det heter om honom i protokollet: „Hvad den sistnämde angår, som är rysk undersåte och hvars skrift utkommit i Helsingfors, så skulle väl Akademien ansett det tillfredsställande för sig att kunna utmärka det ännu emellan Finland och Sverige fortfarande literära sambandet genom en belöning åt en svensk skald i Finland, som förtjänade hennes uppmärksamhet och bifall; men hon fann det i politiskt hänseende betänkligt, hälst

---

¹) Lundbladska priset, stiftadt af professorn, boktryckeriägaren Johan Lundblad i Lund 1789 och uppgående till 50 riksdaler specie, utdelades företrädesvis åt sådana personer, hvilka föregående år utgifvit en skrift eller ock vunnit någon af Akademiens prispenningar. Bland mera kända författare, som tidigare erhållit Lundbladska priset, må nämnas Wallmark, Nikander, Bellman, Franzén, Choræus, m. fl.

i närvarande tidpunkt[1]". Sistnämda yttrande syftade antagligen på Karl XIV Johans af svenskarne ogillade, vänskapliga förbindelser med kejsar Nikolai, hvilken för tillfället var i färd med att kufva polska upproret. En rysk undersåte var under sådana förhållanden icke en persona grata i Sverige.

„Priset gafs icke häller åt Runeberg, utan — på Franzéns förord — åt Fredrika Bremer för hennes „Teckningar ur hvardagslifvet".

Runeberg beslöt emellertid att underställa sin, under förra delen af hösten i Helsingfors författade, dikt *„Grafven i Perho"* Akademiens bedömande. Han insände den, signerad

„Svag är sången mot bedriften;
Bröder äro de ändå".
Okänd.

Jämte denna dikt inlämnades till täflingen nio andra af skilda författare. Då granskningen slutförts, befans det, att fem af de täflande skrifterna syntes förtjänta af Akademiens „synnerliga uppmärksamhet". De voro: *Albano, Månskensnatten i Albano, Främlingen, Grafven i Perho* samt *Öfversättning af episoden om Olindo och Sophronia i Tassos Befriade Jerusalem.*

Beträffande *Grafven i Perho* framhöll Akademiens direktör Lagerbielke, att han vore tveksam, om denna dikt liksom *Månskensnatten* och *Främlingen* kunde tilldelas det mindre priset eller om den blott med heder borde omnämnas: han ville i detta fall följa Akademiens pluralitet. Dikten vore till förtjänster och fel lika med de två sistnämda. „Den har mindre poesi och lyftning i uttrycket", yttrade han, „men mera uppfinning; mindre jämnhet i stilen, men mera handling, mindre elegans i formen, men mera originalitet; kort sagdt felen äro, om man inskränker sig till en blott konstgranskning, mera i ögonen fallande; egenskaperna däremot sällsyntare och i detta hänseende mera förtjänta af uppmuntran". Han tillade, att vid en *offentlig* läsning stycken af de tre förstnämda skulle göra mera effekt, men *enskild* genomläsning af hela den senare lämna läsaren mera tillfredsstäld.

---

[1] Gustaf **Ljunggren**: Svenska Akademiens historia 1786—1886. II, sid. 43.

Walerius anförde, att dikten „Grafven i Perho“ var berättad i en stil, som står midt emellan vers och prosa, saknande egentlig poetisk lyftning, men vacker, och underhållande intresset genom sin originella färg och sin ofta rörande vildhet. Han höll före, att den efter *Främlingen* och *Månskensnatten* borde ifrågakomma till belöning.

Wallin, som ansåg *Främlingen* för en illa versifierad kria, anmärkte om den Runebergska dikten, att den var „en naiv framställning i den berättande genren“ och föreslog mindre priset. Brinkman fann dikten „utmärkt af en egendomlig bildningsförmåga och ett kraftfullt skaldespråk“.

Minst reserveradt prisade Sköldebrand dess förtjänster, i det han ansåg stycket så „vackert, enkelt och rörande“, att han velat gifva det stora priset.

Vid omröstningen beslöts enhälligt, att mindre priset skulle tilldelas författarena af *Månskensnatten i Albano* (K. A. Nicander), *Grafven i Perho* (J. L. Runeberg) och *Främlingen* (C. A. Hagberg) i nu uppräknad ordning[1]).

Någon tid därefter fick Runeberg emottaga det honom tillerkända priset, Akademiens mindre guldmedalj, åtföljd af en officiel skrifvelse (daterad den 9 december 1831) af Akademiens dåvarande sekreterare Franzén[2]). För egen del hade denne tillagt orden: „Tillåt mig att enskildt förklara min tillfredsställelse att meddela en landsman af så utmärkt talang ett bevis af Akademiens aktning. Om hon denna gång icke kunnat lämna den af henne redan förut skattade skalden en belöning, som fullt motsvarar dess förtjänst, så hoppas hon att framdeles kunna göra det“[3]).

---

[1]) Ljunggren: Sv. Akademiens historia, II sid. 45—48.

[2]) F. M. Franzén skrifver i ett bref af den 30 dec. 1831 till Tegnér: „Runebergs poem är af helt annat slag (än Nicanders Månskensnatten), helt enkelt i stilen, men djupt rörande och af egen karaktär. Utan att vara härmadt efter gamla finska sånger, har det likväl någonting nationelt, liksom en del i den trykta samlingen t. ex. stycket om Pavo“. Ur Esaias Tegnérs efterlämnade papper, sid. 335.

[3]) Biografiska anteckningar om J. L. Runeberg af J. E. Strömborg, III, sid. 134.

Utgången af pristäflan synes emellertid ej rätt hafva behagat Runeberg, ty vid emottagandet af guldpenningen kastade han denne mot kakelugnen. Skaldens välvillige, humane biograf rektor J. E. Strömborg uppger, att skälen till denna handling ej framkallats af känslan af att hafva blifvit förfördelad, utan af ånger, att han insändt *Grafven i Perho*, hvilken dikt, icke ikädd den häfdvunna akademiska skruden, ej gärna af snille- och smakdomarena kunnat betraktas med blida blickar. Vi tillägga, att Runeberg, vid denna tidpunkt nyssblifven docent, blott var 27 år och kände österbottningarnes eldiga blod i sina ådror.

Det goda hade emellertid missräkningen vid pristäflan med sig, att Runeberg under de närmaste åren med största ifver begynte studera den svenska literaturen. Hans värksamhet från ingången af år 1832 som utgifvare af Helsingfors Morgonblad och literaturkritiker i nämda blad nödgade honom visst att taga kännedom om nyheterna på den svenska bokmarknadens område, men därjämte föll det sig ganska naturligt, att den unge skalden nu mera än förut ville undersöka, i hvilken mån hans sätt att i ord kläda den poetiska inspirationen öfverensstämde med andra „godkände“ författares.

Redan i första numret af sin tidning lägger Runeberg under debatt innebörden af Akademiens valspråk Snille och smak, hvilket uttryck enl. hans ord „dagens hjältar länge sedan lärt publiken att läsa ut som *platthet och alexandriner*“. Recensionen af Samlade dikter af Euphrosyne utgör tillika en karaktäristik af gamla och nya skolan i Sveriges vitterhet och med hvardera anställes en skarp kritik. I numret för den 14 december gjorde Runeberg sitt hufvudangrepp på Sveriges vitterlekare genom sin djärfva uppsats „En blick på Sveriges nu gällande poetiska literatur“. Uti denna få Tegnérs, v. Beskows, Nikanders m. fl. lyriska dikter äfvensom Franzéns berättande poemer passera sträng revy.

Runeberg slutar sin kritik med orden: „Såsom poesin för närvarande är i Sverige, har den, genom ett idkeligt och manérligt upprepadt enahanda, blifvit till den grad hvar mans egendom och så inpräglat sig i allas öron, att man kan kalla den individ ytterst förstockad eller ytterst återhållsam, som ej blandar sin röst in i den allmänna kören och genom lättheten att sjunga som andra skalder frestas att anse sig själf för skald“[1]).

Runebergs sista klandrande kritik af Sveriges vitterhet utgjordes af den dräpande kvicka recensionen öfver „*Sveriges anor*, skaldestycke af Bernh. von Beskow. Skrift som vunnit Svenska Akademiens stora pris 1824“. Öppet proklamerar kritikern i inledningsorden, att hvarje slag, som drabbar detta stycke, träffar tillika Svenska Akademien och allmänna opinionen, som upptagit det bland svenska literaturens klassiska mästerstycken. Det var naturligt, att ett så bäskt piller ej skulle smaka v. Beskow, hvarför denne i tidningen Dagligt Allehanda i Stockholm i en uppsats benämd „Den nya stjärnan i Östern“ tillbakavisar Runebergs „otacksamma sätt att i sin fåvitsko söka kullrifva den literära byggnad de svenska författarene uppfört[2])“.

Samtidigt med att Runeberg under loppet af de följande åren af 1830-talet skötte Helsingfors Morgonblad utgaf han som fullmogen, självständig skald andra häftet af sina dikter, Elgskyttarne samt Hanna, och dessa framstående, originela diktvärk kunde ej undgå att väcka berättigad uppmärksamhet på andra sidan Bottenhafvet.

På Akademiens högtidsdag den 20 december 1839, då Franzéns uppsats „Minne af kanslirådet H. G. Porthan“ upplästes, togs åter till tals frågan om Runebergs belönande. Till protokollet yttrade d. v. sekreteraren v. Beskow[3])

„Vid de tillfällen, då Akademiens högsta belöning ej blifvit tillerkänd någon insänd skrift, har Akademien ansett för en tillfredsställelse att därmed kunna utmärka något utom de täflandes bana befintligt föremål, för hvars snille Akademien delar allmänhetens aktning och beundran. Anledning till en sådan gärd af hennes tänkesätt erbjuder sig i denna stund“.

Talaren föreslog därefter Runeberg till erhållande af stora guldmedaljen[1]), och denna blef till skalden öfversänd[2]), åtföljd af en skrifvelse, innehållande samma ord v. Beskow yttrat vid Akademiens sammanträde. Skrifvelsen lydde:

---

[1]) Runebergs samlade skrifter II, sid 406.

[2]) Strömborg, III, sid. 264.

[3]) Svenska Akademiens handlingar, XX sid. 37.

Till herr Johan Ludvig Runeberg.

Det land, som skänkt åt svenska vitterheten Creutz, Edelcrantz, Choræus och Franzén, har fortfarande alstrat snillen, värdiga att nämnas efter dem eller vid deras sida. Äfven i våra dagar har från samma land klingat en sång i alt skärare och mäktigare toner, hvilken genom det ömsom naturfriska och glada, ömsom djupa och dystra, ömsom milda och upplyftande i sina bilder, men öfver alt genom en liflig, rörande, egendomlig skönhet dels redan skänkt, dels ytterligare lofvar den svenska vitterheten en tillväxt och upphöjning af eget slag.

Svenska Akademien, som önskat begagna det enda sätt, hennes stadgar medgifva, att för författaren af dessa sånger betyga sin aktning, har begärt och erhållit sin skyddsherres, H. M. Konungens, nådiga tillåtelse att till herr Runeberg öfverlämna Akademiens högsta belöning i skaldekonsten, och om äfven denna ej fullt skulle uttrycka Akademiens önskningar, må hon här få tillägga hvad som tillförene varit yttradt om ett hädangånget snille, hvilket, då det var Akademien förmenadt att tillegna sig detsamma, vid hennes högtid af en röst i hennes namn kallades Akademiens osynliga ledamot.“

---

[1]) Denna förvaras bland Runebergs öfriga tillhörigheter i hemmet i Borgå.

[2]) Professor C. A. Nyblom skrifver med anledning däraf i sin biografi öfver Runeberg; „Det torde förtjäna att framhållas och behjärta detta drag af Akademiens och dess sekreterares oväld, då man besinnar, att Akademien själf blifvit af Runeberg indirekt angripen i sitt valspråk och v. Beskow genom kritiken öfver „Sveriges anor“. Det ädla i detta tillmötesgående har långt mer än utmärkelsen själf och oändligt mera än alla andra hedersbetygelser, hvilka sedan föllo på skaldens lott, rört hans hjärta och fyllt honom med kärlek till Sverige; och då han nu greps af längtan att engång själf skåda det forna moderlandet, skulle han där alt mera få känna, såsom han själf sagt, „glödande kol samlas på sitt hufvud“.

Runebergs svarsskrifvelse, daterad Borgå den 9 februari 1840 samt intagen i hans efterlämnade skrifter, uttalar hans tacksamhet för „detta smickrande vedermäle af Akademiens uppmärksamhet“, hvilken kommit honom till del, „långt aflägsnad från de kretsar, inom hvilka den svenska sångmön väljer sina riddare“. Skalden uttalar tillika den förhoppning, att en gång få besöka Sverige och där få skåda de snillen, ur hvilkas skrifter han från sin första ungdom hämtat så rika skatter samt personligen göra v. Beskows bekantskap.

Ehuru denna resa ej under den närmaste tiden blef gjord, höllo Svenska Akademiens medlemmar Runeberg fortsättningsvis i godt minne. Då det på hösten 1841 blef fråga om inval af en ledamot efter den nyligen aflidne pastor primarius C. P. Hagberg, föreslogs Runeberg till dennes efterträdare. Tegnér önskade i främsta rummet Runeberg, och Atterbom instämde med honom. Ja, för att göra dennes val mera möjligt, framkastade Atterbom den tanken, att man skulle söka utvärka Runebergs kallande till skytteansk professor i Upsala. Också Geijer skulle varit benägen för Runeberg, om han icke, innan dennes kandidatur var ifrågasatt, hade uttalat sig för Fahlcrantz. „Jag skulle“ — skref han[1] — „anse en sådan hyllning åt en så utmärkt svensk författare, fast ej svensk undersåte, både i sig själf påkallad och af stadgarne åtminstone ej förbjuden“. Planen kom emellertid ej till utförande, emedan v. Beskow föreslog, att inväljandet af Runeberg borde uppskjutas, blifvit aksepteradt.

Att frågan emellertid intresserade literaturens stormän framgår t. ex. af ett bref (1841) från Tegnér till v. Beskow, däri det heter: „Runebergs val skulle förena allas meningar. Det är sant, att han är rysk undersåte, men genom sitt språk tillhör han Svea välde“. Tegnér tänkte sig ock en möjlighet, att man genom prästerlig anställning i Sverige skulle kunna likasom skett med Franzén „börda Runeberg åt Sverige[2])“.

Till Tegnér skref Atterbom från Upsala den 7 november 1841: „Jag delar fullkomligt dina tankar om den förträfflige

---

[1]) Ljunggren: Sv. Akademiens historia I, sid. 137.

[2]) Ur ett bref från Sv. Akademiens n. v. dr C. D. af Wirsén.

Runeberg, på hvilken jag, altifrån hans första uppträdande satt ett stort värde. Men Beskow har i afseende på honom ett förslag, som synes mig ypperligt: det är, att vi invälja honom efter Franzén (om såsom sannolikt synes både Runeberg och vi öfverlefva denne den svenska sångens älsklige patriark). Bäst vore, om han flyttade öfver till Sverige, och jag ämnar i dessa dagar tillskrifva honom därom".

Ovisst är, om något bref med en dylik uppmaning afgick till Runeberg; det var ju ock tämligen odiöst att planera om Runebergs inval såsom beroende af Franzéns dödsfall. Flere år förgingo emellertid utan att någonting vidare gjordes för att närmare förbinda Runeberg med Svenska Akademien[1].

Den 12 juli 1847 företog Akademien val af nya medlemmar efter de nyligen aflidne Tegnér, Geijer och Järta. Önskan att åt Runeberg inrymma Tegnérs plats uttalade flere ledamöter, men „man afhölls ånyo af politiska betänkligheter"[2]. Då Franzén den 14 augusti samma år afled, upptogs frågan ånyo med stor ifver, ty Runeberg betraktades allmänt som självskrifven till hans efterträdare inom den vittra areopagen. Akademiens protokoll veta emellertid ingenting att förtälja om ärendet, ty innan ett bestämdt resultat vunnits vid valen, behandlades dylika frågor konfidentielt och genom enskild brefväxling[3].

Af ett ounderttecknadt koncept till ett protokoll från en föredragning hos Oskar I framgår, att konungen i detta ärende gifvit följande resolution:

„Kongl. Maj:t täcktes i nåder förklara, att, ehuru ordalydelsen i Akademiens stadgar icke förbjöde utländsk mans inväljande, och professor Runebergs utmärkta förtjänster om vitterheten gjorde honom fullt berättigad till ett rum i Akademien, Kongl. Maj:t likväl, enär Runeberg vore en främmande makts undersåte, icke ville till ifrågavarande val lämna nådigt bifall, förrän Akademien genom sin sekreterare på enskild väg inhämtat Runebergs yttrande, huru vida han egde sin regerings tillåtelse att kallelsen såsom Svenska Akademiens ledamot emottaga“ [1]).

---

[1] Ur Esaias Tegnérs efterlämnade papper, sid. 444.

[2] Ett prejudikat i saken att „en tilläfventyrs edsvuren rysk undersåte" kunde blifva medlem af Akademien förefans likväl. Franzén. som midt under pågående krig den 5 maj 1808 blifvit invald, hade tacksamt emottagit valet, och inga svårigheter hade häller de ryska myndigheterna i saken gjort.

[3] Vid valen 1847 synes det ej hafva varit lätt att få meningarna sammanjämkade. Beskow skrifver till Atterbom: „Öfverläggningar och omgörningar af dessa tre val, som pågått nu nära ett halft år, ha nödgat mig att skrifva 74 bref!"

Någonting vidare i detta ärende hafva ej Akademiens papper att förtälja [2]). Det ser dock ut som om några underhandlingar blifvit förda med vederbörande i Finland, emedan Franzéns stol lämnades obesatt ända till den 6 augusti 1849, då Johan Jakob Nordström på v. Beskows varma förord invaldes [3]).

Det besynnerliga förhållande råder emellertid, att Runeberg själf ej tyckes hafva haft reda på, att man beslutit erbjuda honom ledamotskap i Akademien. Åtminstone uppger lektor Strömborg, att han ej hörde Runeberg eller professorskan Runeberg ens antyda någon kännedom om Svenska Akademiens beslut att invälja Runeberg i Akademien, oaktadt skaldens förhållande till denna af dem under årens lopp flere gånger i samtal berördes. Ej häller erinrar sig Runebergs älste son, att han någonsin förut hört omtalas, att hans fader blifvit i saken tillfrågad. Med säkerhet kan man emellertid påstå, att Runeberg ej skulle hafva följt Franzéns och Nordströms exempel, om ock en professur vid universitetet i Upsala och ledamotskap i Akademien erbjudits honom.

---

[1]) Ljunggren: Sv. Akademiens hist. I sid. 187.

[2]) Sv. Akademiens n. v. sekreterare dr C. D. af Wirsén skrifver till förf. af denna uppsats: „Tyvärr har jag, efter anstäld efterforskning, ej kunnat uppspåra några underrättelser i frågan, enär Akademiens protokoll ingenting angående detta ärende innehålla. — Det är alldeles obekant, huruvida planen om inväljandet strandat på ett afböjande svar från Runeberg eller på betänkligheter från den ryska regeringens sida“.

[3]) Nordström, som vid tiden för valet befann sig på utrikes ort, afsade sig äran, i det han framhöll, att han endast vore en adept bland idkarne af den juridiska och historiska vetenskapen, uti intet hänseende tilltroende sig stå på det mänskliga vetandets höjder. Intet kunde därför rättfärdiga mottagandet af en kallelse, som berättigade till stora anspråk. Han slutar sin skrifvelse med orden: „För mig är blygsamhet ännu en sanning, och då jag vet med mig, att den afsägelse, jag anhåller att härigenom få upprepa, i alla hänseenden utgår från värdiga och flärdfria motiver, vågar jag föreställa mig, att det måhända ovanliga i detta handlingssätt icke skall af Akademien anses annorlunda än som ett uttryck af oväldig själfpröfning och den högsta aktning för hennes höga värdighet“. Ljunggren: Sv. Akademiens hist. I sid. 189.

Sin länge närda plan att en gång få besöka Sverige blef Runeberg år 1851 i tillfälle att utföra. Den 27 juni afreste han från Helsingfors med ångaren Storfursten och anlände till Stockholm den 29:de. Emottagen på det hjärtligaste af sina få äldre och sina många nya vänner, fördes skalden från den ena festen till den andra. Den mest officiella af dessa var en middagstillställning, anordnad af riksdagsmän och literatörer. För dagens hjälte proponerades skålen af Svenska Akademiens dåvarande direktör, ärkebiskop af Wingård[1]). Följande dag gaf v. Beskow middag, och till denna voro förutom hedersgästen samtliga medlemmar af Svenska Akademien, Vetenskapsakademien och Vitterhets dito inviterade.

Från Stockholm afreste Runeberg sjövägen till Upsala och emottogs på stranden af studentkåren med flygande fanor; på kvällen gaf universitetsstaten en fest i botaniska trädgården. Öfver Stockholm, Gefle och Hernösand skedde återfärden till Vasa, dit Runeberg anlände den 16 juli. Ett par dagar därefter afsände han ett bref till sin hustru, hvilket skämtsamt börjas med orden: „Äntligen hafva vi nu landat i Vasa efter ett susande och dusande i Sverige, som öfvergått alt hvad jag förr pröfvat i denna väg, och du vet, att det ej är litet. — Den som vore vackert hos er tillbaka! Jag är gränslöst mätt på all världens härlighet och längtar efter gröt, fisk och lugn på Kroksnäs“[2]). Detta utrop får man visst, med kännedom om skaldens tillbakadragna och flärdfria väsen, taga fullt efter orden, men å andra sidan vet man, att han ingalunda önskade denna färd ogjord, som skaffat honom så många nya personliga vänner[3]).

---

[1]) Post och inrikes tidningar för d. 4 o. 7 juli 1851.

[2]) Runebergs efterlämnade skrifter, II, sid. 323.

[3]) Att man äfven i Finland uppskattade betydelsen däraf framgår t. ex. af följande uttalande i *Morgonbladet* för den 7 augusti 1851: „Pro-

Den främste bland dessa var den ofta nämde v. Beskow. Med honom hade Runeberg i Stockholm slutit ett troget vänskapsförbund, som länge underhölls genom skriftutbyte och bref. De flesta, dem v. Beskow skref, äro daterade den 1 januari; Runeberg åter uppvaktade årligen den 1 maj, på „den prästerliga nyårsdagen", sin svenska „Bror" med svarsskrifvelser. Af enskilda uttryck i dessa framgår, att v. Beskow ej blott höll Runeberg au courant med nyheter från Sveriges literära kretsar, utan äfven genom uppmaningar till denne att insända „Fänrikar" till Svenska Akademiens sammanträden, höll på skaldens samhörighet med Akademien [1]).

Runebergs i brefven uttalade önskan, att än en gång få styra kosan västvart öfver Ålands haf, gick emellertid ej i fullbordan. Skaldens lugna lif i Borgå och dess omnäjd förflöt ostördt af längre resor, till dess slaganfallet träffade honom den 19 december 1863. Andra yngre målsmän för den svenska vitterheten än v. Beskow [2]) egnade inom Akademien åt skaldens minne den sista hyllningsgärden.

Vid Svenska Akademins högtidsdag den 20 dec. 1877 uttalade dess direktör G. Ljunggren följande vackra ord som Runebergs eftermäle:

„För alltid har den lyra tystnat, som en gång med välljud fylde det forna dotterlandet på andra sidan hafvet. Det är sant, hon hade redan länge varit stum. Men ännu lefde han, som besatt hemligheten att låta henne ljuda i de mest skilda

---

fessor Runeberg återkom ifrån sin svenska resa till hemmet förliden måndag (d. 4 aug.). Den varma hyllning, de ärebetygelser, som skalden öfveralt under sin resa fått emottaga, hafva gjort hans färd till ett riktigt triumftåg, och hvarje finskt hjärta måste klappa af glädje och stolthet däröfver, måste djupt känna betydelsen af den entusiasm, som jublar kring författaren af *Fänrik Ståls sägner* och *Vårt land*".

[1]) Skalden Z. Topelius har för förf. af dessa rader berättat, att han kort efter det Runeberg återvändt från sin svenska resa besökte denne och fann v. Beskows porträtt på Runebergs skrifbord. På förfrågan, huru författaren till „Sveriges anor" hamnat dit, hade Runeberg svarat: „Vet du, han är en så hjärtans beskelig karl!"

[2]) Svenska Akademiens ständige sekreterare, hofmarskalken Bernhard v. Beskow afled i Stockholm den 17 oktober 1868. Runebergs sista bref till honom är dateradt Borgå den 9 maj 1863.

tonarter. Nu har äfven han förstummats. Johan Ludvig Runeberg tillhörde, ja har i åtta och trettio år tillhört denna Akademie. Redan år 1839 tillkännagaf Svenska Akademien hur högt hon beundrade dessa skära och mäktiga toner af en lifligt rörande och egendomlig skönhet, hvilka från Creutz' och Franzéns födelseland på ostanvindens vingar buros öfver vågen; hon öfverräkte skalden sin stora medalj i guld, och hon lät, med Bernhard v. Beskow som målsman, förklara, att hon betraktade Runeberg såsom sin osynliga ledamot, därvid begagnande sig af ett uttryck, som Franzén en gång bildat och sinnrikt tillämpat på Anna Maria Lenngren. Samma hårda öde, hvars järnhand rykte Finland från Sveriges blödande hjärta, har förmenat det finska folkets störste skald att här intaga sin plats, att med glansen af sitt namn ytterligare förhöja detta samfunds ära. Men det har icke kunnat hindra oss att betrakta honom som vår, som hela vårt lands tillhörighet.

Runebergs förhållande till Svenska Akademien betecknar symboliskt hans förhållande till Svenska folket. Runeberg är finne och förvisso är det som finne han diktar. Han har lyssnat till den dystra susningen i sitt hemlands mörka skogar, han har vandrat på dess ödsliga moar; har har sett sommarsol och vinternatt spegla sig i dess tusen sjöar; han har trädt in i bondens pörte, följt honom på jakten, i fiskarbåten och i hans dagliga sysslor; han har räknat hans hjärtas slag, och som ingen annan har han förstått att läsa i ögats lugna, fasta, men ändock vemodiga blick. Och hvad han erfarit och skådat har han, till tacksam glädje för sitt folk, i evärdliga bilder framstält. Men dessa bilder äro dock gjutna i det Svenska språkets malm. Den månghundraåriga gemensamheten har gifvit vårt folk både öga och hjärta för det Finska folkets egendomlighet. Och trots det främmande i ton och i de skildrade scenerna, blef Runeberg snart lika högt uppburen af svenskarne som af sina egna landsmän. De egnade honom icke blott den beundran, som en öfverlägsen skaldegåfva alltid framtvingar, de lade till denna beundran en oskrymtad kärlek, alstrad af medkänslans hemlighetsfulla makt. Detta oaktadt var Runeberg för svenskarne ännu altjämt den Finske skalden.

Då utkommo *Fänrik Ståls sägner*. En känsla af på en gång hänryckning och smärta lopp som en elektrisk gnista genom hela nationen; man grät af rörelse och man hänfördes af fosterländsk stolthet. Skalden hade vidrört det nyss hopgrodda ärret efter ett smärtsamt sår, men endast för att däröfver breda skönhetens och de ärorika minnenas lindrande balsam. Runeberg har i dessa dikter skapat ett galleri af mästerligt mäjslade hjältefigurer, från trosskusken och den namnlöse soldaten alla grader igenom ända upp till de ledande befälhafvarena, gestalter af alla skönhetsarter, från det bizarrt-humoristiska till det klassiskt-ideala; och i detta galleri har äfven den fosterlandsälskande, uppoffrande kvinnan med rätta funnit sin plats. Han har målat ett helt folk i kamp för frihet och själfbestånd. Och denna sköna strid var icke blott Finlands, den var äfven Sveriges strid. Nämn mig ett land, som har att uppvisa ett värdigt motstycke till denna dikt! Nämn mig en skald, som lyckats att så djupt gripa på samma gång tvänne folk! Runeberg blef nu äfven en svensk skald; han blef Svenska folkets „osynlige ledamot“. Skall en tid komma då *Nadeschda*, *Kung Fjalar*, *Kungarne på Salamis* tillhöra ensamt literaturhistorien och i den förvaras som dyrbara skatter, så skola aldrig Fänrik Ståls sägner upphöra att i de båda folkens hjärtan hafva sitt oförgängliga förvaringsställe. Huru dessa folks öden än må växla, skola dock Runebergs sånger bilda det neutrala område, som lika mycket tillhör båda och där båda kunna mötas i samdräkt och kärlek. Andra föreningsband dem emellan kunna af tiden anfrätas och skörna, men det band, som Runeberg knutit emellan Finland och Sverige, kan icke slitas.

Därför är äfven för Sverige Runebergs död en nationalförlust [1].“

---

[1] Svenska Akademiens handlingar Tom 53, sid. 9.

Vidstående uppsats, i hufvudsak sammanstäld efter trykta källskrifter, innehåller i sak icke mycket nytt, men som ett ringa bidrag till nationalskaldens biografi och afsedt ej för literaturhistorikern, utan den stora allmänheten, torde den kunna försvara en plats bland Svenska literatursällskapets „Förhandlingar och uppsatser“.

P. Nordmann.

Bref från eloqventiæ professorn vid Åbo akademi J. F. Wallenius[1] till statssekreteraren friherre R. H. Rehbinder.

(Efter det i Finlands statsarkiv förvarade originalet meddeladt af *R. Hausen.*

Högvälborne Herr Baron, Stats Secreterare, Verklig Kammarherre, Verkligt Statsråd, Riddare af Kejserl. St. Wladimirsordens andra class med stora korset, och af St. Anne ordens första klass.

Åter har Hans Kejserl. Maj:t lemnat Herr Baron, Statssekreteraren och Riddaren ett nytt och utmärkt vedermäle af sitt nådiga afseende på, och välbehag öfver Herr Barons, Statssecreterarens och Riddarens förtjenster och nit[2], isynnerhet för min finska fosterbygds angelegenheter och väl, som finne, som academicus, och som privat man, högt förbunden Herr Baron, Statssekreteraren och Riddaren, kan jag, vill jag, bör jag ej underlåta att yttra den fägnad och tillfredsställelse jag häröfver erfarit, och tager mig derföre friheten att härmedelst frambära en varm och uppriktig lyckönskan. Måtte Finlands bästa alltid lika ömt behjertas och vårdas, och på bemödandet för dess fördelar äfven i en framtid sänkas en lika nådig och uppmuntrande blick.

---

[1] Född 1765; blef efter att hafva varit provinciallåkare först i Tavastehus och sedan i Helsingfors utnämd till bot. demonstrator vid universitetet 1800 samt till eloqv. prof. efter Porthan 1805; erhöll som emeritus afsked från professionen 1826; censor i Åbo 1830; död ogift 1836.

[2] Den 3 i samma månad hade Rehbinder blifvit riddare af Wl. o. 2:dra kl. med stora korset.

Från stora saker kommer jag till små: ovanlig är den öfvergången icke, hvarken i allmänna eller enskilta lefnaden. Det ena måste göras, det andra icke låtas. Med småsaker menar jag *nu* vår academiska uniform, som, utom det densamma ännu aldrig blifvit skriftligen fastställd, är, enligt hvad jag redan här i Åbo hade äran för Herr Baron, Statssekreteraren och Riddaren anmärka, i flere afseenden mycket olämplig. Den är för mycket lysande och brokig; dess krage och uppslag hålla aldrig rent, och blekas dessutom för hvar gång den bäres; dess frackskärning är alltför stympig och sneddad; dess svarta benkläder, som vid högtidligare tillfällen måste bäras, svärja nog starkt mot de hvita strumporne, och hafva i så måtto en viss likhet med den fordna Coopvaerdie-sjömansdrägten. Enligt hvad jag redan här i Åbo för några veckor sedan hade äran anmärka, och hvilket Herr Baron, Statssekreteraren och Riddaren då befallte mig skriftligen närmare detaillera, får jag derföre nu härmedelst äran tillstyrka och föreslå:

1:o att kragen måtte blifva likasom för Dorpats Universitet, af svart sammet, och uppslagen likaså: i stället för att begge förut varit, väl ock af sammet, men till färgen bleumourant;

2:o att fracken måtte få en rundeligare och mindre snibbig skärning;

3:o att västen måtte få förblifva, såsom hittills, hvit, och, i likhet dermed, hvita klädesbyxor vid högtidliga tillfällen nyttjas, naturligtvis derjemte med hvita silkesstrumpor samt skor och spännen;

4:o att, hvad broderingen angår, någon skilnad måtte fastställas emellan högre och lägre grader: dels för att ej göra uniformen för de studerande kostsam, dels på det ej, såsom ännu i Wiborg af boktryckaren Cederwaller sker, en dansmästare må kunna usurpera skicket, och kanske namnet, af adjunct eller professor. Det vet jag, att samme Cederwaller för några år sedan i Stockholm utgaf sig för academie adjunct, och lät med den titeln införa sitt namn i Dagligt allehanda bland ankomne resande; och att jag, under min visitations resa förleden sommar, icke utan en viss förlägenhet i Wiborg bar en uniform, som hela verlden sade mig vara till alla delar lik Cederwallers.

Om frackens och långböxornas färg skall blifva mörkblå eller mörkgrön, öfverlemnar jag helt och hållet till Herr Barons, Statssekreterarens och Riddarens godtfinnande. Mig är den saken fullkomligt likgiltig: och likaså, om broderiet skall blifva af guld eller silfver, och om ej blott kragen, utan jemväl uppslagen skola broderas. Hittills hafva dessa sednare varit utan broderier. Blir broderiet i guld, och i synnerhet om klädernas färg tillika blir mörkblå, kunde, till så mycket tydligare skillnad från adels-uniformen, oliven, såsom Minervas träd, utväljas i stället för lagern, Apollos. Som Herr Baron, Statssekreteraren och Riddaren under sin härvaro, ej syntes ogilla denna idée, utan fastmer befallte mig insända en ritning på oliven, får jag äran härjemte bifoga densamma: till löfvens skapnad är väl detta träd ej mycket olikt lagern, men dessmera till frukten, hvilken min ritare, något öfverflödigt, visat ej blott i olika perioder af dess tillvext, utan ock, på tvären och på längden, anatomiserad; men han följde, utan att minnas hvad jag egentligen begärt, det original jag honom förelade. I allt fall är silfver på svart likaså vackert som guld på svart; och kanske skulle det förra, utom att vara mera skildt från andra uniformer, hafva den fördel, att närmare rapprochera academici clerici och laici uti utvärtes skepelse. Dorpatenserne hafva emellertid guld, eller hade det åtminstone då, när jag år 1806 eller 1807 här i Åbo såg en deras professor, nuvarande Collegiirådet Jäsche.

Hvad knapparne angår, har jag visserligen funnit Dorpatensernes rätt vackra: ett altare med en uppslagen bok uppå, och omskrifvit *Humanitati*; men der man kan hafva något eget, bör man icke slafviskt imitera. Jag hemställer således, om de skola blifva antingen släta, såsom hittills, eller kanske visa en uppslagen bok med en derpå liggande Apollo lyra. Den sistnämdes fogel, korpen, och Minervas, Ugglan, äro i sig sjelf inga vackra symboler, och således ej att föreslå.

Spårar på stöflorne torde vi fredliga academici (Det måste hållas med, Att republiker sällan kriga, och professorer älska fred, Leopold) kunna umbära, isynnerhet som Academien ej har någon stallmästare.

Jag ber om förlåtelse att så länge hafva uppehållit Herr Barons tid: men så litet eller alls icke jag än duger att representera, ville jag likväl, att vi, vid en uppvaktning hos Kejsaren eller hos vår Canzler ej framställde oss, den ena svartklädd (fastän laicu), den andra i uniform, och bland desse sednare den ena i svarta, den andra i hvita byxor, samt de fleste i en drägt, som, under väntan på en ny, hunnit betydligen föråldras.

Verklige Statsrådet Calonius har i några dagar varit illa sjuk af en svår kolik, men repat sig, som ofta tillförene.

Med djup vördnad har jag äran oföränderligen framhärda
Högvälborne Herr Barons, Statssekreterarens och
Riddarens allerödmjukaste tjenare.
Åbo den 19 Mars 1817.
J. F. Wallenius.

Meddelanden angående Nådendals kloster.

I undertecknads arbete „De finska klostrens historia“, sid. 303, förekommer följande mening:

„Någon antydning beträffande antalet af renlifves personer, hvilka samtidigt tillhört Nådendals kloster, gifves icke före 1576, då klostrets personal redan befann sig så godt som i själtåget“.

Med afseende härå är jag nu i tillfälle meddela, att jag, efter det nämda arbete publicerats, varit lycklig nog att anträffa en upplysning om antalet munkar och nunnor i Nådendals kloster af tidigare datum än 1576.

Jag har nämligen i Svenska Kammararkivet lyckats öfverkomma en kopia af ett bref, som hertig Johan aflät från Åbo slott den 26 januari 1558 angående klosterpersonalens i Nådendal underhåll och däri det uttryckligen angifves, att i klostret då funnos 6 bröder och 15 nunnor — ett antal, som synes ganska aktningsvärdt i betraktande däraf, att reformationen begynt införas i Finland omkring 30 år tidigare och den nya läran redan dessförinnan predikats af mäster Peder Särkilaks.

I sammanhang med det dokument, hvari sagda uppgift förekommer, beder jag härhos få till publikation i tidsföljd meddela några andra handlingar rörande Nådendals kloster, dem jag öfverkommit efter förstnämda arbetes utgifvande och hvilka ej förut finnas trykta.

K. G. Leinberg.

N:o I.

Från Finska Statsarkivet, N:o 724, fol. 12.

Johan med Gudz node Hertig till Findland.

Wår gunst tilförende. Skalth thu weta Lasse madzson, ath wij aff synnerlig gunst och nådhe haffue vnth och éffterlatijd abbetijsa sampt hele Conuentet vdj Nådendaall til thenne till kommande Jull, en oxe til Jule kosth, Är förthen skuld wår wilie och befalning ath thu them opå wåre wegne en oxe bekomma lather då när the ther opå fordre, Ther tu tig aldelis skal effter ath rette. Dat. åbo 21 December Anno 57.

N:o II.

Från Finska Statsarkivet. N:o 724, fol. 12.

Johan med Gudz node Hertig till Findland.

Wår gunst til förende. Skalth thu weta Lasse madzson, ath wij gunsteligen haffue vnth och efflerlätijdh Conuentet vdi Nådendaall årligen aff tin befalning them til hielp och vnderhold, Rog two lester, Malt fyre lester, haffra fyre tunnor, oxar fyre, Kiör fyre, fåår fiortton, st:en, vll tije ℔, Är förthen skuld wår wilie och befalning, ath thu them för:ne partzeler bekomma lather, eenär som helst the ther opå fordre, Ther vdinnan skeer thz oss behageligit är Dat. åbo 25 Januarij Anno d. 58.

N:o III.

Från Svenska Kammararkivet. 1564. Förläningsregister.

Wij Johann medt Gudz Nådhe Hertug till finndland. Gör wetterliig att ui aff synnerlig gunst och Nådhe haffuua vnndt och efflerlatiidh som wij och nu med thetta wårdtt öpnne breff (oss tiill en behageliigh tiid vnna och efflerlata 6 Bröder och 15 Nunnor vdi Nådenndals Closter tiill theres årliiga förterningh och vnnderholdh penninger — 150 mrch Rogh — 2 lester Maltt — 4 lester haffra till Grijnn — 4 t:nor humbla — $1^{1}/_{2}$ skeppund Smör — 4 t:nor Saltt — 6 t:nor Oxar — 8 st. Kiör — 10 st:r fåår — 30 st:r flesk $^{1}/_{2}$ skepp:h Saltt lax — 2 tunnor Torsk — 6 t:nor Ströming — 1 lest allehannde Torfiisk — 2 skeppund, Crampe siill — 6 t:nor Sielspeck — 4 ℔ vll — 10 ℔, osmundz Järnn — 1 faat Dagzuerkenn — 100, Ther wååre Cammerere och alle andre måge wetta siig epterretta Datum Åboo 26 Januarij Anno 58.

N:o IV.

Från Svenska Riksarkivet. Acta Historica, Johan III. II,2 Dr. Catarinas Koncept.

Catherina medh Gudz nåde Sweriges Göthes och Wendes
Drotningh och Furstinne till Pålenn,

Wår synnerligh gunst och nådige willie tilförennde. Wij hafwe för någen tijdh sedhenn bekommith Eder schriffuelsse sampt medh the Sänninger j haffue Kongl:e M:tt wår Elschelige Käre Herre och Oss tilschicket, för huilcket wij edher gunsteligen wele haffwe betacket, Och så som j medh samme eders schriffuelse odmijukeligen begäre, att wij wille hjelpe eder hoos H. K. M. att j måtte få, niuthe och behålle thz vnderhåld som eder tilförende ähr effterlatidt, Så lathe wij eder förstå, att wij ther om haffue handleth medh Hög:te Kongl:e M:tt. Och haffuer H. K. M:tt gunsteligen bewilliget och effterlatidt att j samme vnderhåld schole niuthe och behålle så här effter som tilförende, ther om H. K. M:tt och haffuer latidt Fougten tilschriffue, att han eder ther på inthz hinder eller Förfångh göre schall, huilckett breff wij edher här medh tilschicke. och äre eder medh gunst och nåde bewågne, Gud eder befalendes. Schriffuith på Swarzöö then 26 octobris Anno 1573.

Utanskrift: Till Nunnerne vdi Nådendalz Closter, 26 october anno 73.

N:o V.

Från Svenska Riksarkivet. Städernas Besvär. Nådendal.

Stormechtige Högborne Konungh Wår allerNådigeste Herre skall wår ödmiuke och vnderdånige trooplichtige tienst, hörsamheet och lydna altidh tilreda wara så länge wj leffue.

Aller Nådigeste herre Konungh giffue wi fattige vndersåther borgare vdj Nodendaal i Findland E. K. M. ödmiuchligen och vnderdånlighen tilkenna then swåra tunge, som Mårten Jacobson Tulschriffuare aff åbo wil bringa vppå oss: thet wj fattige män äre förswaga til at vthdraga; och thet, som gammalt och foordt haffuer warit at vthgiöra, thermz wil han icke lata sigh nöija, vthan wil föröka efther sin egen wilie och meningh. Wthj en summa äre ther 37 tomptar, på hwilcka boo 10, som förtiena sin födo, med rock och theen, Men såsom gammal sädwenio haffwer warit, bör vthgiöras 2 öre vtaff hwar tompt Och thet samma haffue wj alt til thenne dagh vthgiordt Nönnornar ther sammestädz. Ther vthöffuer wil han twinga vtaff oss 3 öre vthaff hwar bod, som wi haffue wår Maath vthj thet wj aldrigh tilförenne giordt haffue. Och efter wi liggie vthj en stoor almände wegh, och vnder stoor gestningh, ther til otalige månge skiutzfärder, så at wi äre aldrig frij för them. Bedie wj för then skul E. K. M. ödmiucheligen och vnderdånligen at E. K. M. wille wärdigas för Gudz skul och för wår anliggiande nöd skul, wara vss behjelpeligh, at wi måtte här vppå bekomma itt nådigdt och gunstigdt swar: och hwad som E. K. M., tyckes vppå oss leggia wilie wj gerna ther vndergå, och efther wår ythersta förmögenheet thet vthgiöra

E. K. M. vnderdånige Vndersåter
Lasse Michelsson
borgare i Nodendaal vppå Stadzens vegnar.

1584 Nådendal.

N:o VI.

Från Svenska Riksarkivet. Städernas Besvär. Nådendal. Utdrag ur besvären 1644.

Nådendals Jnwonares Underdånige och Ödmiuke Postulata.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Om Mulbeet, ten oss mäst dränger, emädan Prästen S. Her Jören fordom Kyrckeherre i Reesso S. hafuer förmått sigh af högloflígh i Åminnelsse, S. Konungh Johan Nunnornas

Ladugård, effter Nunnornas dödh till Prästegårdh sig till lägenheet att boo, den arme Staden till all som största skadhe och Vndergångh (: Ty så snart han thet bekom, öfuergaf han strax Reesso Prästegårdh, der alt sedan Cronones Landbo opå bodt hafuer :) Trängde Borgerskapett ifrån Klösters Mulbeet och Fiskewatten, Som Staden samfält tilförene medh Klöstrett nutit hadhe, Och alt sedan är den arme Stadh warit trängd och instengd, Att wij huarken Koo eller Soo kunne Vthslippa, Fördenskuld är wår Ödmiucke och Vnderdånige begäran, Om oss Fattige tillåtes, samme Klösters Ladegårdh till Stadzens Vthmarck och Mulbeet, Huadh E. K. M:tt och Höghloflige Regeringen techtes till Skatt där på leggia, wele wij beflijta oss åhrligenn giöra betaltt, detta heemstelle wij Fattige E. K. M:tt och Högloflige Regeringz nådige betänkiande.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Vnderdånige och troplichtige
Cronones Vndersåtare i Nådendals Stadh, boendes.

Bellmaniana.

III.

Melodierna till Fredmans sång n:o 11 (Portugal, Spanien, Stora Britannien) och n:o 12 (Venus, Minerva, Mars bland de djärfva) äro endast olika rytmiska behandlingar af samma musikaliska motiv. Man kan råka i tvifvelsmål om hvilkendera bearbetningen representerar ett äldre stadium: den förra med dess sirliga $^3/_8$ takt eller den senare i martialisk marschtakt. I tredelad takt har jag funnit melodin i en större samling franska folkvisor: *Chants populaires du Languedoc, publiés sous la direction de MM.* A. Montel *et* L. Lambert, Paris 1880. I dess fjärde afdelning, som omfattar de s. k. „Chants énumératifs“ (en grupp inom barnvisornas brokiga värld, „qui ne semblent avoir d'autre but que d'amuser ou de distraire l'enfant, par la traînante et fastidieuse répétition d'un même motif“) ingår den visa, hvars första vers och melodi anföras här nedan.

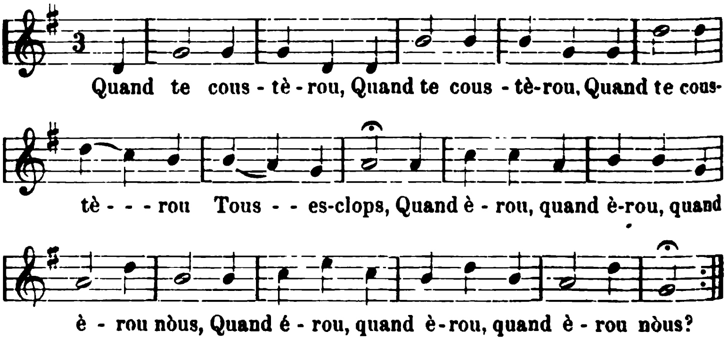
Moderato 𝅗𝅥 = 54.
3
Quand te cous - tè - rou, Quand te cous - tè-rou, Quand te cous-
tè - - - rou Tous - - es-clops, Quand è - rou, quand è-rou, quand
è - rou nòus, Quand é - rou, quand è-rou, quand è - rou nòus?

Att denna barnvisas melodi är densamma, som Bellman användt, lider intet tvifvel, men det återstår att utreda, på hvilka vägar och med hvilka ord den provençaliska melodin kommit till Bellmans öron. — Om melodin till sitt ursprung är provençalisk är också svårt att afgöra. Något bestämdt provençaliskt drag kan jag icke upptäcka i densamma. Men med kännedom om barnvisornas sega fasthållande vid sin engång funna melodi, är man böjd för antagandet, att den långa tider varit känd i södra Frankrike, hvarest visan om „*Lous esclops*“ (träskorna), enligt utgifvarne af nyss nämda folkvisesamling, öfveralt är utbredd. På grund af folkvisornas vanliga marschruta antager jag som möjligt, att ifrågavarande melodi genom Tyskland sökt sig väg till norden och i Bellmans ungdom varit känd och sjungen af barnen vid deras lekar. — Några motsvarigheter till melodin i fråga har jag emellertid icke påträffat i några folkvisesamlingar.

IV.

Fredmans sång n:o 41 (Joachim uti Babylon) är skrifven till en melodi, som antagligen står i nära genealogiskt samband med nedan anförda finska folkvisemelodi:

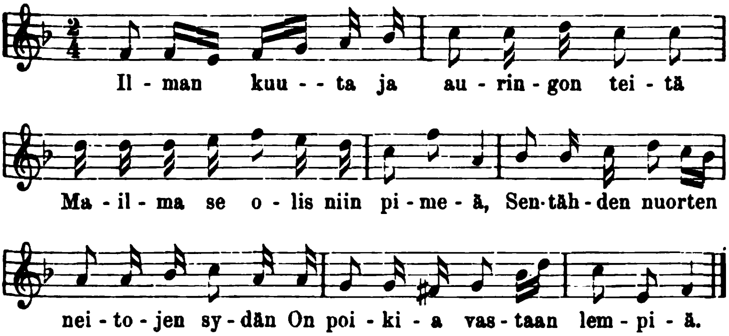
Il - man kuu - - ta ja au - rin - gon tei - tä
Ma - il - ma se o - lis niin pi - me - ä, Sen-täh - den nuorten
nei - to - jen sy - dän On poi - ki - a vas - taan lem - pi - ä.

Jag har på annat ställe (Finländska bidrag till svensk språk- och folklifsforskning, Helsingfors 1893, uppsatsen „Germaniska toner i den finska fålkvisan“), behandlat den finska folkvisemelodin och uttalat som min opinion, att den har till förebild antingen Bellmansmelodin i fråga, eller ock någon svensk folkvisa, som numera råkat i glömska, så framt den icke importerats direkte från Tyskland. Ingen grund synes förefinnas för antagandet, att Bellman till sin visa lånat en melodi här österifrån, något som redan i och för sig vore exempellöst. Melodin i fråga är för öfrigt till sin karaktär så pass icke-finsk, att den icke gärna kan vara infödd bland den finska befolkningen. Och då det förefinnes en tysk folkvisemelodi, som synbarligen är nära släkt med melodin till „Joachim uti Babylon“, så tyckes den sistnämdas härstamning vara ganska uppenbar. Det är väl numera icke möjligt att afgöra, *huru* Bellman blifvit bekant med den här nedan anförda melodin, hvilken jag ville anse som modermelodi till den Bellmanska; denna fråga intresserar äfven mindre. Genealogin är intressant främst därför, att tyska melodier jämförelsevis sällan legat till grund för Bellmans bearbetningar. — Den tyska melodin, upptecknad i trakten af Frankfurt an der Oder, lyder enligt Berggreen (Folke-sange og melodier, V, n:o 73):

Der Liebhaber auf der Lauer.

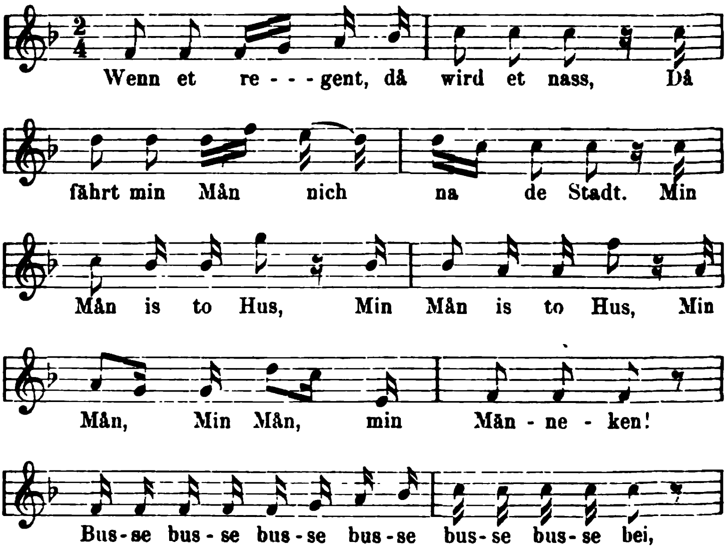
2/4
Wenn et re - - - gent, då wird et nass, Då
fährt min Mån nich na de Stadt. Min
Mån is to Hus, Min Mån is to Hus, Min
Mån, Min Mån, min Mån - ne - ken!
Bus-se bus - se bus - se bus - se bus- se bus- se bei,

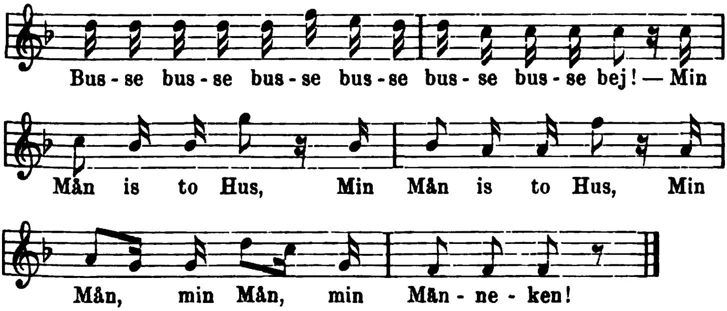
Bus - se bus - se bus - se bus - se bus - se bus - se bej! — Min
Mån is to Hus, Min Mån is to Hus, Min
Mån, min Mån, min Mån - ne - ken!

Ernst Lagus.

Porträttsamlingen på Åminne fideikommiss i Haliko[1].

(Förteckningen uppgjord 1893 af *R. Hausen.*)

1. *Gustaf II Adolf*, helfigur i naturlig storlek; kopia af Ekmarck efter ett original måladt i Dresden 1630.
2. *Densamme*, miniatyrmålning på elfenben af J. A. Gillberg 1788.
3. *Gustaf III*, stort knästycke, original af C. F. von Breda.
4. *Densamme*, miniatyrmålning på elfenben af J. A. Gillberg 1787.
5. *Densamme*, gipsbyst i naturlig storlek.
6. *Densamme*, stor gipsmedaljong infattad uti en kakelugn.
7. *Alexander I*, gipsbyst i naturlig storlek.
8. *Axel Oxenstjerna*, miniatyrmålning på elfenben af J. A. Gillberg 1788.
9. *Jakob Pontusson De la Gardie*, stort knästycke.
10. *Ebba Brahe*, i 70:de året, iklädd dok; stort knästycke.
11. Friherre *Carl Gustaf Armfelt*, karolinen, (1666—1736); stort knästycke.
12. Friherre *Fromhold Armfelt* (1721—1797), generallöjtnant och öfverste för Vendes artilleri; silhuett-utklipp.
13. *Catharina Maria von Schantz* (1744—1823), hustru till föreg.; silhuett-utklipp.
14. Friherre *Carl Gustaf Armfelt* (1724—1792), generalmajor, den bekante Anjalamannen; målad som fånge på Malmöhus af en dansk artist.
15. Friherre *Magnus Wilhelm Armfelt* (1725—1795); målad som kapten vid Royal Suédois 1753 af en fransk artist i Metz.

---

[1] Om icke annorlunda är anmärkt, äro porträtten utförda i olja.

16. *Densamme* afbildad i harnesk.
17. Friherrinnan *Maria Catharina Wennerstedt* (1728—1803), hustru till föregående.
18. Friherre *Carl Gustaf Wennerstedt* (1692—1778), slutligen president i Göta Hofrätt; den föregåendes far.
19. *Ebba Magdalena Hjerta* (1701—1761), hustru till föregående och moder till n:o 17.
20. Grefve *Gustaf Mauritz Armfelt* (1757—1814) i ordensdräkt; oval.
21. *Densamme* som svensk minister i Neapel; sitter begrundande framför Cæsars och Gustaf III:s byster, uppstälda på ett antikt marmorbord; en gosse (hans son?) står lutad mot hans högra knä. Nedtill årtalet 1793.
22. *Densamme* i rysk generalsuniform lutad mot Gustaf III:s byst; knästycke, kopia af Lindh efter det i Sverige befintliga originalet, som lärer visa honom i nattrock och vid hans fötter en dotterdotter lekande med hans ordensdekorationer.
23. *Densamme* iklädd skinntröja.
24. Grefvinnan *Hedvig Ulrika De la Gardie* (1761—1832), hustru till föregående.
25. Grefve *Carl Julius De la Gardie* (1728—1786), öfverkammarherre hos drottning Lovisa Ulrika; den förres far; pastell af G. Lundberg 1760.
26. Grefvinnan *Magdalena Christina Stenbock* (1729—1801), hustru till föregående; pastell af G. Lundberg 1750.
27. Grefve *Gustaf Magnus Armfelt* (1792—1856), inspektör för finska trupperna; akvarell (efter daguerrotyp) af P. Lindblad 1856.
28. *Densamme* i officersuniform.
29. *Densamme* i rysk generalsuniform; knästycke af Lindh 1837.
30. *Lovisa Cuthbert Brooke* (1801—18), hustru till föregående; negativt silhuett-utklipp.
31. *Densamma*, akvarell af Kouhenreutter 1849.
32. *Densamma* vid 17 år; af grefve Xavier.
33. *Densamma*; måladt 1782.
34. *Densamma.*

35. *Thomas Brooke*, öfverste i engelsk tjenst; framställd i riddardrägt; far till föregående.

36. *Sara Cuthbert* (17 —1838), gift 1:o med föregående, 2:o med finske senatorn frih. Otto Wilh. Klinckowström; moder till n:o 30; stiftarinna af Åminne fideikommiss.

37. *Densamma;* måladt 1823.

38. *Densamma*, med lyra; af Angel. Kauffmann.

39. *Arthur Cuthbert*, far till föregående.

40. *Alexander Cuthbert*, den förres bror.

41. Mistress *Littleichr*(?) (—1788), moder till två föregående; liten medaljong, pennteckning.

42. Friherre *Otto Wilhelm Klinckowström* (1778—1850), finsk senator, hofmästare; gift med n:o 36; måladt 1823.

41. Friherre *Arthur Wilhelm Klinckowström* (1807—1860), som fänrik vid ett ryskt garde.

44. Grefve *Gustaf Wilhelm Arthur Armfelt* (1821—?), son till n:o 27; flygeladjutant, generalmajor; aftagen som barn.

45. *Densamme*, likaledes som barn; silhuett-medaljong.

46. *Densamme* som gosse; eskiss.

47. *Densamme* i svit-generalsuniform; måladt af Reinhold 1871.

48. Grefvinnan *Mariana Gustafva Armfelt* (1823—18), dotter af n:o 56; gift med föregående; måladt af Reinhold 1871.

49. Grefvinnan *Mathilda Hedvig Sara Armfelt* (1822—1862), syster till föregående; gift med grefve F. A. F. H. Wedel-Jarlsberg; barnporträtt af Lindh.

50. Grefvinnan *Adelaide Augusta Wilhelmina Armfelt* (1825—1871), syster till föregående: gift med majoren G. J. E. Gripenvald; barnporträtt af Lindh.

51. Grefvinnan *Olga Lovisa Axelina Armfelt* (1828—1855), syster till föregående; gift med grefve Aug. Magn. Gust. Armfelt; barnporträtt af Lindh(?).

52. *Densamma*, som äldre; måladt af Lindh(?).

53. N:ris *42*, *47*, *48* och *49* framstälda tillsammans som lekande barn.

54. Grefvinnan *Magdalena Maria Catharina Augusta Armfelt* (1786—1845), dotter till n:o 20, gift med nästföljande.

55. Grefve *Axel Adolf Piper* (1778—1827), kammarherre; gift med föregående.
56. Grefve *Alexander Armfelt* (1794—1876), son till n:o 20; minister-statssekreterare; framstäld i civil dräkt; svagt färglagd pennteckning å halfstor medaljong.
57. *Densamme* i rysk adjutant uniform.
58. *Densamme;* gipsbyst efter original i brons af Salomon(?), å finska statssekretariatet.
59. Friherrinnan *Sigrid Axelina Fredrika Oxenstjerna af Eka och Lindö* (1801—1841); hustru till föregående.
60. Grefve *Magnus Wilhelm Armfelt* (1797—1878), son af n:o 20; i svensk lifgardes uniform.
61. *Adelaide Sofia Wilhelmina Carolina von Stedingh* (1802—18), hustru till föregående, frånskild och omgift med grefve P. A. Fouché D'Otrante.
62. Grefve *Magnus Reinhold Armfelt* (1801—1845), brorson till Gustaf Mauritz A. och af honom adopterad.
63. Grefvinnan *Adelaide Gustafva Aspasia Armfelt* (1801—18), syssling till Gustaf Mauritz A. och af honom adopterad; gift med föregående.
64. Grefvinnan *Gustafva Wilhelmina Charlotta Armfelt* (1798—1862), enl. ättartaflorna syssling till Gustaf Mauritz Armfelt och af honom adopterad; är den för sin skönhet bekanta „grefvinnan Vafva"; gift med följande.
65. *Axel Federley* (1798—1854), direktör i Finlands bank.
66. Friherre *Carl Axel Armfelt* (1772—1792), sonsonsson till n:o 11; som fänrik vid Nylands infanteri; måladt af N. Schillmarck 1782.
67. Friherre *Erik Armfelt* (1709—1778), son af n:o 11; generalmajor.
68. *Görvel Ulrika Schönström* (1719—17); gift med föregående.
69. Friherre *Wilhelm Armfelt* (1715—1761), son af n:o 11; kapten vid Dalregementet.
70. *Ebba Eleonora von Gertten* (1730—1798); gift med föregående.
71. En gosse *Falkenberg.*

72. Grefve *Robert Henrik Rehbinder* (1777—1841), ministerstatssekreterare.
73. *Carl Klick* (1810—1837), ledamot af Kejserliga senaten.
74. Furstinnan *Menchikoff.*
75. Furstinnan *Gogarin,* dotter till föregående och liksom denna väninna till Gustaf Mauritz Armfelt.

För öfrigt finnas åtskilliga mer eller mindre sällsynta gravyrer och litografier af märkligare personer, såsom af kejsar *Alexander I* och *Nikolai, Speransky, Rehbinder* (af Rasumichin), senator *Gustaf Magnus Armfelt* († 1856), gravyr af Bouchardy) m. fl.; äfvensom det bekanta, af I. Pichler i Wien 1803 efter en tafla af Berton graverade kopparsticket framställande trion *Gust. Maur. Armfelt, Joh. Fredr. Aminoff* och *Alb. Ehrenström.*

Förteckning öfver äldre familjeporträtt, befintliga i särskilda personers ego.

(Meddelad af *R. Hausen.*)

I. *Hos geheimerådet G. A. Cronstedt å Linna gård i Helsinge.*

1. *Carl Cronstedt*, friherre, president i krigskollegium, född 1672, död 1750.
2. *Gabriel Cronstedt*, öfverkommendant i Stockholm, generallöjtnant, född 1670, död 1757.
3. *Maria Elisabet Adlerberg*, gift med föregående, född 1691, död 1750.
4. *Hedvig Juliana Jägerhorn af Spurila*, gift med majoren i armén Johan Gabriel Cronstedt, född 1720, död 1787.
5. *Carl Olof Cronstedt*, vice amiral, kommendant på Sveaborg, född 1756, död 1820, (akvarell).
6. *Beata Sofia Wrangel af Sausis*, gift med föregående, född 1762, död 1840.
7. *Gabriel Anton Cronstedt*, geheimeråd, född 1798, död 1893.
8. *Johan Reinhold Nassokin*, generalmajor, född 1787, död 1831 (akvarell).
9. *Gustaf Hjärne*, senator, geheimeråd, född 1768, död 1845.

(Alla ofvanstående äro, såvida icke annorlunda är anmärkt, utförda i olja.)

10. *Carl Jakob Cronstedt*, kapten, iklädd Ostindiska kompaniets dräkt, född 1714, död 1768, (färglagd, 32 centimeter hög gipsstatyett).

II. Hos artisten Hj. Munsterhjelm å Toivaniemi gård i Tuulois.

1. *Anders Gustaf Munsterhjelm*, kapten vid Tavastehus regemente, född 1731, död 1801; gift med
2. *Ester Sofia Nohrström*, född 1748, död 1817, dotter af
3. *Anders Nohrström*, brukspatron, anläggare af Strömfors bruk, och dennes hustru
4. *Ester Sidonia von Raschau*, från Ösel.

(Alla utförda i olja.)

III. Hos fröken S. A. von Essen å Kurjala gård i Koskis k:ll.

Helena Katharina Rehbinder, friherrinna, född 1764, död 1806, gift med major Germund Fredrik Aminoff (olja.)

IV. Hos friherre K. von Troil å Elimo gård i Pojo.

Knut von Troil, friherre, landshöfding i Åbo och Björneborgs län, född 1760, död 1825 (olja).

V. Hos konsul G. Böning å Kärrby gård i Snappertuna.

Gustaf Böning, handlande och rådman i Ekenäs, född 1759, död 1818 (pastell).

VI. Hos assessor M. E. Ekroos i Helsingfors.

1. *Abraham de Frese*, platsmajor på Sveaborg, född 1725, död 1796; gift med
2. *Anna Sofia Eckerstedt*, född 1735, död 1800.

(Dessa bägge äro silhuetter, infattade i gemensam ram.)

3. *Sofia Maria de Frese*, dotter till båda föregående, född 1765, död 1835; gift med majoren Johan Gustaf Stjernschantz.
4. *Johan Abraham Stjernschantz*, son till föregående, född 1787, död 1864; gift med
5. *Hedvig Charlotta Cronstedt*, hoffröken, född 1795, död 1868.

(Dessa tre målade i olja, de två sista af Lind.)

Förteckning öfver i särskilda personers ego befintliga familjeporträtt.

(Meddelad af *G. Granfelt.*)

Hos doktorinnan Adelaide Indrenius, född Armfelt, i Åbo.

1. Majoren *Erik Johan Armfelt*, (1694—1766); med fru *Anna Beata Cedersparre* (1693—1756).
2. Kaptenen *Carl Armfelt*, (1717—1784).
3. Generalen och En af Rikets herrar, friherre *Gustaf Mauritz Armfelt*, grefve *Armfelt* (1757—1814), medelålder.
4. Kyrkoherden i Fredrikshamn, domprosten magister *Emanuel Indrenius* († 1816).
5. Generalen af infanteriet, senatorn *Bernhard Indrenius*, friherre *Indrenius* (1813—1884), som löjtnant.
6. Medicinedoktor *Emanuel Indrenius* (1816—1887).
7. Häradshöfdingen i Piikkis och Halikko domsaga, lagmannen *Carl Johan Ekestubbe* (1763—1821).
8. Löjtnantskan *Anna Christina Eneskiöld*, född *Mörtengren* (1767—1853); gift med löjtn. Berndt Gustaf Eneskiöld.
9. Doktorinnan *Carolina Johanna Lindemarck*, född *Eneskiöld* (1799—1884), enka efter akademieadjunkten Johan Magnus Lindemarck.

Hos fröken Hildegard Eneskiöld på Nuhjala gård i Wehmo socken.

1. Auditören, assessor *Arvid Gustaf Eneskiöld* (1788—1866), medelålder.
2. Hofrättsauskultanten *Carl August Eneskiöld* (1801—1874), den siste af ätten.

Tvänne porträtt af kvinnliga medlemmar af frih. ätten Lybecker, från medlet af 1700-talet.

Fyra porträtt af medlemmar af ätten Fleming, ett manligt, tre kvinnliga, från slutet af 1600-talet; förut befintliga å Koskis säteri i Wehmo.

Hos fröken Alexandra Gylling i Åbo.

1. Landshöfdingen i Savolax och Karelens län, generaladjutanten af flygeln öfverste *Gustaf Aminoff* (1771—1836), med fru *Lovisa Jakobina Salsvärd* (1780—1862).
2. Majoren vid Dalregementet *Carl Fredrik Aminoff* (1724—1805), med fru *Juliana Sofia Winding* († 1782).
3. Öfversten *Gustaf Fredrik Aminoff* (1805—1868), med fru *Emilia Aminoff* (1810—1859).
4. Landskamreraren i Kymmenegårds län, kammarrevisionsrådet *Gabriel Gylling*, med fru (i andra giftet) *Margaretha Christina Printz.*
5. Kamreraren *Gustaf Adolf Gylling.*
6. Barnporträtt af *Gabriel Fredrik Gylling*, måladt 1791 då han var 1$^1/_2$ år gammal.

Hos bankdirektören Alfred Charpentier på Hahkiala fideikommiss i Hauho.

1. Fru *Margaretha Charpentier*, född *Blomcreutz* (1746—1822), gift med majoren *Robert Gustaf L'Eclaire*, adlad och adopterad Charpentier.
2. Öfversten *Robert Carl Charpentier* (1766—1813) till Hahkiala, med fru *Sophia Lovisa Silfversvan* (1785—18).
3. Löjtnanten *Robert Emil Gustaf Carl Charpentier* (1810—18) till Hahkiala, med fru *Andrietta Fredrika Rotkirch* (1814—1877).

Hos vicepresidentskan Fanny Granfelt född De Besche i Helsingfors.

1. Öfverjägmästaren *August Fredrik Granfelt* (1780—1863) i civil dräkt 1810.
2. Fröken *Sofia Elisabeth Granfelt* (1813—1892), från 1887.
3. Kaptenen vid Björneborgs regemente *Gerard Charles Gabriel De Besche* (1776—1850), ungdomsporträtt i uniform.
4. Kongl. Räntmästaren *Carl Gustaf Hellenius*, adlad *af Enehjelm* (1736—1828), medelåldersporträtt i Gustaf III:s „stora hofdräkt“, troligen från 1773. Hans fru
5. *Catharina Edner* (1752—1807) i „andra-dags“ bröllopsdräkt, från 1773.
6. Kyrkoherden i Lempälä, prosten, riksdagsmannen, magister *Erik Edner* (1718—1779), med fru
7. *Anna Magdalena Justander*, enkeporträtt från seklets början; deras dotter
8. *Magdalena Edner*, död ung 1783.
9. Assessorn, landskamreraren i Tavast-Nylands län *Johan Alopaeus*, adlad *Nordensvan* (1731—1811), medelålder, med fru
10. *Johanna Christina Schwartz* (1739—1808). De tvänne senaste kopior efter original, tillhöriga fil. magister Torsten Nordensvan på Albacka gård i Hattula socken.

Hos Bandirektörsassistenten Carl August Magnus Henrik Granfelt i Helsingfors.

1. Majoren vid lifdragonregementet *Carl Adolf Granfelt* (1730—1814), hög ålder. Hans fru i andra giftet
2. *Sara Elisabeth Ingman* (1753—1833).
3. Underlöjtnanten vid artilleriet *Lorentz Johan Granfelt* (1735—1774).

Rättelse:

Sid. 21, rad 3 nedifr. står: formen — läs: *forum*

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
0
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

REGISTER

TILL

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPETS I FINLAND

FÖRHANDLINGAR OCH UPPSATSER

1—5

AF

HENR. KIHLMAN.

HELSINGFORS 1893.

TRANSFER FROM LENOX.

REGISTER

TILL

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPETS I FINLAND

FÖRHANDLINGAR OCH UPPSATSER

1—5

AF

HENR. KIHLMAN.

HELSINGFORS 1893.

REGISTER

TILL

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPETS I FINLAND

FÖRHANDLINGAR OCH UPPSATSER

1—5

AF

HENR. KIHLMAN.

◆

HELSINGFORS 1893.

LENOX LIBRARY
502
1895

HELSINGFORS,
TIDNINGS- & TRYCKERI-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI,
1893.

Föreliggande register, hvars utarbetande anförtrotts undertecknad, omfattar de fem första delarna af Svenska literatursällskapets „Förhandlingar och Uppsatser“. Vid afgörandet af hvad som bör ingå, hvad icke i ett sådant register som detta, hvilket är på en gång person-, ort- och sakregister, har självfallet ofta tvekan uppstått. Mången gång måste detta blifva en smaksak. Då hufvudändamålet med utarbetandet af ett register väl måste anses vara att göra det så praktiskt användbart som möjligt, har undertecknad i sådan afsikt sökt förekommma onödig vidlyftighet.

Att likväl namn införts, som måhända utan saknad kunnat utelämnas, erkännes villigt. Men det är ju likväl bättre, att ett register innehåller för mycket än för litet.

Af i Förhandlingarna nämda gåfvor till Sällskapet hafva tryckalster i allmänhet ej upptagits, såvida de ej genom sin ålder eller på annat sätt varit särskildt anmärkningsvärda, medan däremot manuskriptsamlingar och handskrifter i regeln upptagits under de personers namn respektiva samlingar röra.

Person- och ortnamn hafva ej upptagits, såvida ej vid dem anknutits några upplysningar, som motivera ett sådant förfarande. Så t. ex. hafva i uppsatsen om finnar vid Upsala universitet sådana personer uteslutits, hvilka blott omnämts utan att några vidare upplysningar om dem finnas bifogade. De i album nationis fen. (5. 107 ff.) upptagna studd. hafva förbigåtts, då ett separatregister öfver dem finnes. Personalregister till konventsprotokollen i Per Brahes förläningar äfvensom till förteckningarna öfver flyktingar till Sverge har ej uppgjorts, då ett register öfver här omnämda okända personer icke skulle erbjuda något nämnvärdt intresse.

Att förteckningen öfver den svenska skönliteraturen i Finland ej blifvit omtrykt är väl onödigt att omnämna.

H:fors i dec. 1892.

Henr. Kihlman.

Acrel, af, Ol. **2.** 226.
Adelheim, brukspatron. **4.** 85. 96.
Adelsvärd, Joh. Carl, frih. **4.** 85.
Adlercreutz, Henr. Thomas. **3.** viii. xvi. xxvii.
— **K. J.** **2.** 204.
—: bref. **2.** xii.
Adlersparre, Axel, ryttmästare. **4.** 85. 86. 96.
— **Georg.** **4.** 85.
Adress till Vetenskapssocietetens femtioårsfest. **4.** vii f.
Aejmelaeus, pastor. **5.** 18.
Affleck, löjtnant. **1.** 108.
Afzelius, von, Pehr, d:r. **5.** 96.
Agander, N. G., mag. **5.** 95. 99.
Agitationsskrift vid utbrottet af 1788 års krig. **5.** 144.
Ahlgren, rådman. **2.** 215.
Ahlman, P. Z. **2.** 224. 225. 228. 230. 232. 234. 235. 240. 241. 242. 246. 247. 248. 249. 252. 258. 261. 263.
Akademien i Åbo. **3.** 85 f.
— en ekonomie läroanstalts inrättande vid **3.** 155 ff.
— matrikel. **4.** iii.
Alánus, Christianus Christopheri. **5.** 83.
— **Georgius Christopheri.** **5.** 83.
— **Nicolaus Christopheri.** **5.** 85.
„*Album nationis Fennicæ*“. **5.** 100 ff.
Alholm, Claudius Henricus, kyrkoherde i Brahestad. **2.** 200.
Almfeldt, L. P., öfverste. **2.** 242.
Alopæus (adl. **Nordensvan**), **Joh.,** landskamrerare. **4.** 57.
Aminoff, Adolf, kapten. **2.** 76. **3.** 224.
— grefve, generaladjutant. **3.** 229.
— **Alexander,** frih., öfverste. **3.** 229.
— **Augusta Fredrika Elisabeth.** **2.** 76. **3.** 221.
— **Berndt,** öfverstelöjtn. **2.** 76. 86. 89.
— **Berndt Henrik,** major. **1.** xiv. ff. **2.** 76 ff. **4.** 97. 92.
—: annotationer gjorda under 1808 och följande år. **2.** 76 ff.
—: om Svartholms kapitulation. **2.** 81 f.
—: om Sveaborg. **2.** 83 f.
—: om Borgå landtdag. **2.** 87 f.
—: om Finlands förändrade ställning. **2.** 88 f.
—: om förhållandena i Sverige närmast efter 1809. **2.** 89 ff.
— **Eva Matilda.** **4.** xxiii.
— **Eva Sofia.** **3.** 230.
— **Fredrik,** ryttmästare. **2.** 76. **3.** 229.
— frih. **3.** 229.
— **G. Fr.** **5.** 99. 100.
— **Gustaf,** grefve, kammarjunkare. **3.** 229.
— **Gregorius.** **5.** 100.
— **Joh. Berndt.** **3.** 230.
— **Joh. Fredrik,** grefve, president. **2.** 76 f. 203. **3.** 229.
— **Maria Elisabeth Sofia.** **3.** 229.
— **Sofia Magdalena.** **3.** 229.
— **Wilhelmina Sofia.** **3.** 230.
Ancienniteta- och Rangrulla, arméns för 1806. **3.** iii.
Anckarström, J. J. **2.** 211. 214. 215. 223. 224. 228. 238.

Andersin, Gustaf Adolf, kronofogde: bref till Stjernstedt. **1.** 85.
Anhalt, grefve af. **4.** 59.
Anjalaförbundet, handl. tillkomna med anl. af. **3.** xix.
— hist. bidrag af J. O. J. Rancken. **3.** iv.
— blad ur dess historia. **5.** 139 ff.
Anjalamännen, deras fängslande och öfverförande till Stockholm. **5.** 155 f. 158.
— rättegången emot dem. **5.** 159 ff.
— domen öfver dem. **5.** 167.
Anteckningar från tiden under och näst efter 1808 års krig. **1.** xiv ff. **2.** 76 ff.
Anvisning, H:fors Landsmålsförenings, till svenska dialektuppteckningar. **2.** 150 ff.
Apollini Sacra, sällskap. **5.** 11.
Appelgren, Per, öfverste. **1.** 19.
Appelqvist, M., kapten. **2.** 218.
Apraxin, Feodor, grefve, generalamiral. **3.** 136.
Arfvode, arkivariens. **3.** i. iii.
Argillander, Abraham, Saltpetersjuderidirektör, självbiografi. **1.** 42 ff.
Arkivet på Sarvlaks sätesgård i Pärnå, förteckn. öfver. **3.** 282 ff.
Armékårer, Kymmengårds och Nyslotts läns. **1.** 62 f.
Armfelt, Aug., frih. **2.** 261.
— **Carl**, frih., generallöjtn. **5.** 17.
— **Elisabeth.** **3.** 227.
— **Gustaf Mauritz**, statsman. **2.** 203. 207. 209. 218. 223. 225. 227 f. 230. 234 f. 238. 242. 248. 255. 259. **3.** 35. **4.** 97.
—: bref till Katarina II. **3.** xix.
— **Karl Gustaf.** **4.** 59. **5.** 147 ff. 155. 156. 162. 167. 172.
Arp, Johan, handl. i Åbo. **5.** 31.
Arvidsson, A. I. **4.** 99. **5.** 96. 97. 100. 124.
Asikkala socken. **3.** 234.
Asp, C. H., hofrättsråd. **3.** xx. 216 f.
Asplund, brukspatron. **2.** 216.
Aurivillius, P. F., prof. **2.** 238.
Aurora-förbundet. **5.** 11. 19.
Avellan, Nils. **5.** 100.
Baër, Anders, handl. i Åbo. **5.** 60. 63. 76.
Barck, N. A., grefve. **2.** 242.
Bassi, mamsell. **2.** 241.
Bedtke, kapten. **1.** 69. 91.
Befolkningssiffror från Finland på 1700-talet. **3.** 144 f. 163 ff.
Berch, C. R., numismatiker: Anteckningar under en resa genom Finland 1735. **3.** 80 ff.
Berg, grefve, generalguv.: Skrifvelse ang. tidningsprässen. **3.** iii.
Bergenhem, E. J. **2.** 222.
Bergenhemb, Per. **4.** 33.
Bergenstråhle, krigare. **2.** 86.
Bergman, löjtnant. **1.** 65, 68 ff. 86. 94.
— med. d:r. **5.** 14.
— prof. **5.** 92. 93. 94.
Bergs, handl. **2.** 243.
Bergsteen, handl. i Åbo. **5.** 44.
Bergvald, A. J. **2.** 220. 241. 242. 252. 263.
Besvär, det finska prästerskapets och kongl. maj:ts resolutioner, publikation af. **2.** xxi f. **3.** ix. xvii ff. **4.** iv.
Billmark, Johan, prof. **5.** 8. 12. 17.
Biografier, se Lefnadsteckningar.
Bjelke, Hogenskild. **3.** xxix.
— **Nils.** **3.** xxix.
Bjärnå. **3.** 234.
Björck, Jakob, handtvärkare i Åbo. **5.** 3.
Björkman, B. M., brukspatron. **2.** 216. 226.
Bladh, P. J. **3.** xx.
Blix, von, M. **2.** 257.
Blåå, Christina. **5.** 213.
Bogeman, A. G., kapten. **2.** 216.
Boije, H. H., landshöfd. i Nylands och Tavastehus län. **2.** 207.

Boisgelin de Kerdu, fransk emigrant i Åbo. 1. 16.
Bolstaholm, säteri. 3. 231.
Bonde af Björnö, Carl, grefve, ambassadör. 3. 225.
— **Catharina Margareta.** 3. 226.
Bonsdorff, von, Carl: Tvänne krigsmän från stora ofredens dagar. 3. 1 ff.
Bonsdorff, von, Gabriel, prof. 2. 237.
— **Joh. Gabr.** 5. 100. 121.
Borell, gränsefiskal. 2. 253.
Borgareståndets i Åbo representanter vid frihetstidens riksdagar. 5. 75 f.
Borgenstjerna, kammarjunkare. 2. 236.
Borgmästareval i Helsingfors för omkr. 200 år sedan. 2. 190 ff.
— enl. 1618 års stadslag. 2. 190.
— enl. kongl. resolutionen af 1664. 2. 190 f.
— i H:fors 1667. 2. 192 f.
— därsammastädes 1670. 2. 194 ff.
Borgå. 3. 88.
— landtdag. 2. 87.
— socken. 3. 233.
Born, von, ätten. 3. 235.
— **Joh. Aug.**, senator. 3. 219.
— **Karl Fredrik**, referend. sekr. 3. 219.
— **Samuel Fredrik**, landshöfd. 3. 219.
„*Braadska samlingen*“. 4. II.
Brahe, M. Fr., grefve. 2. 248. 253. 255. 259.
— **Per**, grefve, riksdrots. 2. 193. 196. 4. 29 ff.
Brahea, stad, grundlagd af Per Brahe. 4. 34.
Brahelinna län. 4. 32.
Brahestad. 2. 200.
Brenner, Isac Henrici. 5. 82.
— **Jacob Henrici.** 5. 82.
— **Martinus Johannis.** 5. 85.
Browallius, Johan, biskop. 2. 263. 5. 7.
Bruce, de, Anders, landshöfding: anteckningar och utdrag ur hans efterl. papper. 4. 55 ff.
Bruce, de, Anders, landshöfding: uttalande om odlingens framsteg i Nylands och T:hus län i medlet af 1700-talet. 4. 56 f.
—: uttalande om den politiska sinnesstämningen i Finland (omkr. 1780). 4. 58 f.
— **Erik**, krigskommissarie. 4. 55.
Brummer, Johan Magnus, major. 3. 231.
Brunecrona, Abraham Konstantin. 3. 230.
— **Eva Mathilda.** 3. 229.
— **Gustaf Adolf**, kanslieråd. 3. 230.
Brunou, von, löjtnant. 5. 164 f.
Bröllopstal från 1600- och 1700-talen. 3. II.
Budde, Jöns (Rask), munk. 4. XII.
— publikation af hans skrifter. 4. XI ff. 5. III. VII f.
Buddenbrock, von, Henrik Magnus, general. 3. 99.
Budget, Sällskapets för 1887. 3. I. III.
— för 1888. 4. I. III.
— för 1889. 5. IV. V. VI.
Bulatoff, general. 4. 73.
Burén, K. D., brukspatron. 2. 254.
Båldnäs kontrakt. 2. 134 ff.
Bäck, arkiater. 2. 226.
Böckelman, C., handl. i Åbo. 5. 31.
Böneskrifter till regeringen under stora ofredens tider. 2. 118. 120 ff.
Cajanus, Joh., kyrkoherde. 2. 122 f.
Calonius, M. 2. 204. 205. 206. 207. 208. 209 ff.
Campenhausen, von, Balthasar, generalguvernör. 5. 45.
Carlander, Johannes. 5. 91.
Carlsson, von, J. G., statssekreterare. 2. 217. 256. 258.
Carp, K., viceadv., fiskal. 2. 252. 261.
Carpelan, Karl Efraim, öfverstelöjtnant. 2. 208.
—: bref till Calonius. 2. 214.
— **Simon.** 2. 209. 210. 248.
Castren, Mattias, kyrkoherde i Kemi: bref. 5. XIX.

Castries, de, M:gr: bref till G. M. Sprengtporten. **3.** 57.
Cederhjelm, Josias, riksråd. **2.** xx. **4.** VIII. XIII.
— **Germund,** frih., president. **3.** 139.
Cederström, Claes, frih., kapten. **4.** 85.
Cederwald, von, Arvid. **2.** 252.
Celsius, Andreas, prof. **5.** 214.
— **Gunila Maria.** **5.** 214.
Choræus, M. **2.** VIII.
Christiernin. **3.** VIII.
Chydenius, A. **2.** 212. 213. 261. 263. **4.** 12. **5.** 6.
— **Jak.** **2.** 212.
— **Samuel.** **5.** 6.
Cirkulär, Sällskapets, ang. insamling af folkdiktning, folkmusik m. m. **3.** 101 ff.
Cirkulärbref, Viborgs domkapitels för åren 1734—81. **3.** XXIII.
Clemetsson, Erik, rådman i H:fors. **2.** 197.
Clewberg, N. **5.** 19.
Codex Bureanus, legendsamling. **3.** 68.
Collenius, Abraham. **5.** 87.
Collin, Jakob, handl. i Åbo. **5.** 44.
— **Nicolaus,** predikant. **3** 237. **4.** VIII.
Corby — se **Orléans,** hertigen af.
Creuts, Cornelius, vice amiral. **3.** 136.
Creutz, ätten. **3.** 235.
— **G. F.,** värksamhet för Sprengtportens anställning i fransk tjänst. **3.** 39 ff.
— födelseår. **2.** XIX.
—: brefväxling med G. M. Sprengtporten. **3.** 50 ff.
— **Hedvig Helena.** **3.** 218.
— **Johan Lorentzson.** **3.** 235.
— **Karl Johan,** frih., major. **3.** 218.
— **d. y.,** frih., sv. minister. **3.** 218.
— **Lorentz,** frih., riksamiral. **3.** 218.
Cronstedt, Beata Sofia Johanna. **5.** 216.
— **Carl,** baron, president. **5.** 214.
— **Charlotta Elisab.** **5.** 215.
Cronstedt, Joh. Adam, grefve, öfverste. **3.** XVIII.
— **K. O.** **2.** 235. 243. 247.
Cronström, Christina, kammarrådinna. **5.** 213.
— **Isac,** kammarråd. **5.** 213.
Cygnæus, Fr.: uttalande om Franzéns bortflyttning. **2.** 105.
— **Z.,** biskop. **5.** 16.
Dahlberg, N., läkare. **2.** 233. 239.
De Besche, G. J. **2.** 210.
De Bruce, se **Bruce.**
De la Chapelle, J. K. **2.** 248. 249.
Dialekter, se u-omljud.
Dialektforskningar i Pargas, berättelse om. **5.** XIX ff.
— i Malaks. **5.** XV ff.
— i Hvittisbofjärd. **4.** IX f.
— se anvisning.
Dialektlexikon, svenskt. **4.** XXIV. **5.** IX.
Djäknepenningar. **4.** 34. 35. 36.
Domkyrkan i Åbo. **3.** 84 f.
Doris, grefve. **3.** 136.
Dumouriez, fransk general. **1.** 38.
Düben, von, Joakim, riksråd. **4.** XIII.
Düring, von, Johan Kristoffer, frih., öfverste. **5.** 217.
— **Otto Fredrik,** öfverste. **5.** 217.
Dyring, von, Joh. Christoffer, grefve, fältmarskalk. **3.** 226.
Eckerman. **2.** 225.
Edelcrantz, A. N. **2.** 236. 237.
Edner, Erik, rådman. **5.** 25. 28. 36. 52. 75.
Edsberg, Joh., prof. **5.** 91.
Ehrenhoff, Ulrika Gustava. **3.** 227.
Ehrenmalm, Georg, öfverstelöjtn. **2.** 210. 252. **3.** 158.
— **Josias,** major. **2.** 210. 252. **3.** 231.
— **Lars Johan,** landshöfding. **3.** V. XIII. 120 ff. 231. **5.** 6.
— lefnadsdata. **3.** 120. 123 f. 138 142 f. 147 f. 150. 152. 154 f. 158
— värksamhet i finska kommissionen. **3.** 139 ff.

Ehrenmalm, Lars Johan: tal till Karl XII:s ära. **3.** 121 f.
—: Om tillståndet i Ryssland under Peter I. **3.** 125 ff.
—: memorial ang. Finlands rätta skötsel och bruk. **3.** 143 ff. 160 ff.
—: uttalande om Sekreta Utskottets myndighet etc. **3.** 148 f.
—: bref till K. G. Tessin. **3.** 156.
— **Samuel Magnus**, hofrättsråd. **3.** 158. 231.
Ehrenstolpe, landshöfd. **2.** 257. **4.** 76.
Ehrensvärd, frih., löjtnant. **2.** 215.
— **Augustin**, grefve. **4.** 55. **5.** 3. 6.
Ehrström, Erik Gustaf, kyrkoherde. **4.** 100.
Ekeblad, Joh., rådman. **2.** 122.
Ekenbohm, A. Joh., häradsh. **2.** 121.
Ekerman, prof. **5.** 92.
Ekonomie lärostol vid Åbo akademi. **3.** 155 ff.
Elymæus, Olaus. **5.** 79.
Enehjelm, af, P., öfverstelöjtn. **2.** 248. **5.** 147. 155. 163. 167. 172. 176.
Engelbrechten, von, Christina Sofia Marie. **2.** 76.
Engeström, von, Jak. **2.** 215. 239. 243. 260.
— kgl. sekr. **2.** 215. 241. 256.
Enhörning, notarie. **2.** 215.
Eschilli, Marcus. **5.** 80.
Estlander, C. G.: Runebergs religiösa världsåskådning. **1.** 1 ff.
—: Runebergs estetiska åsikter. **2.** 1 ff.
—: Runebergs estetiska åsikter, öfvertryck af. **4.** XIV f.
Etymologi, bidrag till svensk folk. **2.** 154 ff. **3.** 107 ff.
Etymologier, sydöstsvenska. **2.** 180—185. **4.** 123 ff.
— nyländska. **4.** 131 ff.
Eura socken. **2.** 201. **3.** 234.
Evelius, Jonas. **2.** 232.
Expedition, vetenskaplig 1838. **1.** 32.
Fagerström, K. J. **2.** 216. 219. 220. 233. 240. 247. 252.
Fagervik, egendom i Ingå. **4** 121 f.
Fahlander, öfverste: bref till Karl Gustaf Spåre. **2.** VII.
Fahnhjelmare, falska. **2.** 218.
Falander, (Wasastjerna), Abr. **2.** 211. 212. 213. 214. 217. 219. 220. 221. 232. 242. 244.
Falander, Jacobus, pastor i Gamla Karleby. **2.** 121.
—: bref till biskop Gezelius. **2.** 122.
—: klagoskrift till Konungen. **2.** 132 ff.
Falck, S., häradsfogde. **2.** 121.
Familjeporträtt på Sarvlaks. **3.** 218 f.
— på Stensböle fideikommiss. **3.** 220 ff.
— på Tjusterby i Pärnå. **3.** 225 f.
— på Prästkulla i Tenala. **3.** 227 f.
— på Rilaks fideikommiss i Bromarf. **3.** 229.
— på Bolstaholms säteri på Åland. **3.** 231.
— å Fagervik i Ingå. **4.** 121 f.
— hos geheimerådet K. Furuhjelm, H:fors. **5.** 213.
— å Tervik egendom. **5.** 217.
Fellman, rådman i Brahestad. **2.** 212.
Fermer, rysk general. **1.** 68. 76.
Fersen, Hans Axel, grefve. **1.** 19.
Fieandt, von, Otto Henrik. **5.** 167.
Fincman, tullman. **2.** 224. 225. 232. 233. 236.
Finske studerande vid Upsala universitet. **5.** 78 ff.
Fleege, Johan, handl. i Åbo. **5.** 31.
Fleming, Henricus Hermanni. **5.** 89.
— **Herman**, generalguvernör i Finland: skrifvelse till regeringen ang. ett borgmästareval i H:fors 1667. **2.** 192.
— **Herman**, öfverstelöjtnant. **1.** 19 f.
— **Johan**, framställd af A. O. Roos. **4.** 103 ff.
Florinus, Martin, kyrkoherde i Janakkala. **2.** 123.

Flyktingar i Sverge under stora ofreden, åtgärder till deras understödjande. **2.** 124 ff.
— förbud för dem att återvända till sina hemorter. **2.** 127.
— förteckning öfver en mängd från Finland. **2.** 128 f.
— i Båldnäs kontrakt i Helsingland. **2.** 134 ff.
— i Helsinglands norra prosteri. **2.** 137 ff.
— i Simtuna kontrakt. **2.** 143.
— d:o i Öfvergrans socken. **2.** 146 f.
— d:o i Tierps prosteri. **2.** 148 f.
Fock, Henrik Johan, kapten. **3.** 225.
Folkdiktning, om insamling af sådan i Finland. **3.** VI. IX ff. XXI f. **3.** 101 ff.
— samlingar af, inlämnade till Sällskapet. **3.** IX.
— insamling af, i Pargas, berättelse. **5.** XIX ff.
— d:o i Kronoby. **5.** XXII ff.
— Sv. litteratursällskapets cirkulär ang. insamling af. **3.** 101 ff.
— understöd för insamling af. **5.** II. VI f.
Folketymologi, svensk. **2.** 154 ff. **3.** 107 ff.
Folkvisor, uttalande om värdet af insamlade. **5.** XXV f.
Fontell, C. W. **5.** 96. 97. 100.
Forbus, Caspar Caspari, kapellan i Brahestad. **2.** 200.
— **Laurentius,** pastor. **2.** 121.
Fordelius, Ericus Matthiæ. **5.** 82.
— **Henricus.** **5.** 87.
Fordell, släkten, bidrag till dess historia. **1.** 52 ff.
— **Hans, d. ä.,** köpman. **1.** 52 f. 55 f.
— försträckningar till kronan. **1.** 52 f.
— **Hans d. y.,** folkledare under klubbekriget. **1.** 52. 56 f.
Fordell, släkten: böneskrift till hertig Karl. **1.** 53 f.
Forseen, Samuel, landssekreterare. **5.** 26. 44.
Forselles, af, Jac. Henr. **5.** 100. 113.
Forsius, Sigfrid Aronus. **5.** 79.
Forss, J., fogde. **3.** 140.
Fortia de Piles, fransk emigrant i Åbo. **1.** 16.
Franc, M. G. **2.** 235.
Franzén, F. M. **2.** 93 ff. **3.** XI ff. **4.** 13. 17. 22. 27. **5.** 95.
— bortflyttning från Finland. **2.** 93 ff.
— politiska motiv till bortflyttning. **2.** 97 ff.
— literära motiv till d:o. **2.** 102 ff.
— personl. motiv till d:o. **2.** 105 f.
— utnämd till kyrkoherde i Kumla. **2.** 94. 115.
— vistelse i Kumla. **2.** 106. **3.** XI ff.
— afsked från professionen. **2.** 95 f.
— afskedsansökan. **2.** 116.
— redaktör för Åbo Allm. Tidn. **2.** 101.
— medl. i en deputation till kejsaren. **2.** 101.
— besök i Finland. **2** 108. 110. 112.
— flyttning till Stockholm. **2.** 109.
—: Om Ryska rikets grundläggning. **2.** 101.
—: „Den inre föreningen“. **2.** 103.
—: bref till Jak. Tengström. **2.** 107. 108. 109.
—: poem, skrifvet vid jubelfesten i H:fors 1840. **2.** 113.
—: uttalande om sin ställning i Sverge. **2.** 108.
Fredenheim, K. Fr. **2.** 239.
Fredenstjerna. **2.** 258.
Fredrik, hertig. **4.** 86.
Fredrikshamn. **3.** 89.
Frestadius, visförfattare. **2.** 211.
Freudenthal, A. O., ss. vetenskaplig förf., bedömd af Adolf Noreen. **5.** XXXI ff.

Freudenthal, A. O.: Om två ordspråk. **1.** 46 ff.
—: En blick på det svenska språkets utvecklingshistoria. **3.** 62 ff.
—: Upplysningar om Nya Sverge. **3.** 236 ff.
Frikårer, Nordkarelska. **1.** 83.
Frimurareorden. **3.** XVIII.
Frisius, Joh. Arvidi. **5.** 86.
Froberg — se **Montjoie.**
Froberg-Montjoie, ätten. **1.** 35—36.
Frossa, tvänne botemedel mot. **5.** III.
F(rosterus), G.: Annotationer gjorda under 1808 och följande år. **2.** 75 ff.
Frosterus, G.: En finsk hofmans bref från 1800. **4.** 77 ff.
—: Tidningar utgifna af ett sällskap i Åbo. Finlands älsta periodiska skrift. **5.** 1 ff.
Fryxell och **Starbäck**, divergerande framställning af „de sjuttio vid Demmin“: **2.** XX.
Frölich, Karl, landshöfd. i Österbotten. **5.** 5.
Funck, Brita, riksrådinna. **5.** 215.
— **Carl**, baron, riksråd. **5.** 214 f.
— **Christina Charlotta.** **5.** 214.
Funck, F. A., baron. **2.** 215.
Funktionärer, Sällskapets. **1.** III. **2.** II. **3.** III. **4.** II. **5.** I.
Furuhjelm, Alexandra, öfverstinna. **5.** 216.
— **Elis**, öfverste. **5.** 216.
— **Elis**, major. **5.** 216.
— **Knut**, underlöjtn. **5.** 216.
— **Knut**, öfverstelöjtn. **5.** 216.
— **Lovisa**, öfverstinna. **5.** 215.
— **Ulrika Constance.** **5.** 216.
Förordning, utfärdad af Gustaf IV Adolf d. 6 juli 1808. **3.** II.
Försvarskriget i Savolaks och Karelen. 1741—1742. **1.** 58 ff.
— ryssarnes infall. **1.** 62. 69. 79. 80.
— åtgärder för försvaret. **1.** 63 f. 66 ff. 72.
Försvarskriget i Savolaks och Karelen 1741—1742, kapitulation i Kiides. **1.** 70.
— expedition till det ryska området. **1.** 71 f. 77 f.
— partigängarkrig. **1.** 74 ff. 76.
Försvarsväsendet, ordnadt af Per Brahe. **4.** 34.
Förteckning, bibliografisk, öfver i Finland utkommen skönliteratur till och med 1885. **3.** 241 ff.
— angående dess publikation. **3.** XX f.
— periodisk, öfver svensk literatur i Finland, om publikation af. **4.** III. XV.
— summarisk, öfver hofmarskalken E. K. Reuterholms bibliotek på Svedja. **3.** 96 ff.
— öfver arkivet på Sarvlaks i Pärnå. **3.** 232 ff.
— se Medlemmar.
— se Ombudsmän.
— se Flyktingar.
— se Familjeporträtt.
Gadd, Pehr Adrian, prof. **5.** 7. 12 ff.
Gadolin, löjtnant. **5.** 165. 167.
— **Daniel**, landskamrerare. **5.** 72.
— **Jak.**, biskop. **2.** 225. 234. **4.** X. **5.** 7.
— **Johan.** **5.** 99.
— **Gaimard**, naturforskare. **1.** 32.
Galitzin, Boris, furste. **3.** 128. 133.
— **Mikael**, furste. **2.** 123. **3.** 129. 134 f.
Gelhard, borgare i Åbo. **5.** 50 f. 53 ff.
Georgii, P. E. **2.** 213. 230. 234. 241. 258
Gerknäs. **3.** 202.
Gjörwell, Karl Kristoffer, publicist. **5.** 8.
Gjös, Fredrika Lovisa Sophia. **3.** 227.
— **Lorentz Johan.** **3.** 227.
Gottleben, Georg, kyrkoherde i Pyhämaa. **2.** 123.
Gottlund, C. A., lektor. **3.** XIII.
Granlund, W. **5.** 96. 97. 122.

Grawroth, Elias. **2.** 212.
Greifswald, se Rostock.
Grill, Göran, borgare. **5.** 33.
Gripenwald, Göran. **4.** 85. 86.
Grislehamn. **3.** 80.
Grothusen, von, Otto Johan, frih., generallöjtn. **5.** 217.
Grunér, kapten. **5.** 164 f.
Gränsereglering 1791. **2.** 209.
Gummer, H. R., translator. **2.** 245. 249.
Güntzel, von, C., rysk general. **5.** 148.
Gustaf III, hans död. **2** 233.
— heml. handlingar. **2.** 238.
— i Finland 1788. **5.** 143 ff.
—: uttalande om händelserna i Finland 1788. **5.** 154.
—: förordn. om storskifte 1775. **5.** 15.
Gustaf IV Adolf. **2.** 229. **3.** II. **4.** 80. 87 ff.
— **2.** 256.
— resa till Köpenhamn, Stralsund m. fl. orter sommaren 1800. **4.** 87 ff.
Gyllenecker, öfverstelöjtnant. **1** 62. 82.
— fänrik. **1.** 71.
Gyllengranat, frih., öfverste. **2.** 215.
Gyllenstjerna, frih., öfverstelöjtn. **2.** 216.
— **Erik,** frih. president. **3.** 225.
— **Maria Gustava.** **3.** 225.
Gåfva till Sällskapet. **3.** XXII.
Haapalainen, bondeledare. **1.** 74.
Haartman, von, Gabriel Erik, medicine professor. **2.** 206. 208.
—: bref till Calonius. **2.** 222. 229. 235—239.
Hagert, Gabriel, borgmästare i Borgå. **5.** 60 f.
— **Ture,** borgmästare i Åbo. **5.** 63 ff. —76.
Hagström, A. J. **2.** 226.
Hallbergh, N., häradsfogde. **2.** 121.
Hallman, Karl Gustaf, supplik till kongl. maj:t., dat. d. 29 jan. 1752. **2.** IV.
Hamilton, John Hugo, frih. **1.** 37.
Hammarlund. **2.** 247.
Hamnelius, Elias Marci. **5.** 88.
Handlingar och *Urkunder* rörande Finlands historia, föreslagen publikation af. **1.** VII—XI. **5.** XXIX.
Handlingar rör. Finlands förening med Ryssland, från åren 1808—1811, förteckning öfver. **2.** XXVI—XXVII.
— tillkomna med anl. af Anjalaförbundet. **2.** XIX.
— Småländska och Svio- eller Västgotiska studentnationernas vid Åbo Akademi matrikel för båda nat. fr. 1640—1827 (Album nationis för nat. Sm., protokoll för nat. Sm. äfvensom för de 1797 sammanslagna nat.), förslag till publikation af. **2.** XV—XVI.
Hanelius, Gabr., notarie. **2.** 234. 258.
Harlin, fänrik. **1.** 77. 104.
Hartmansdorff, von, K. E., major. **2.** 215.
Hassel, Henrich, prof. **5.** 9.
Hast, d:r. **5.** 14.
Hastfer, F. B. J., öfverste. **5.** 143. 156. 159 ff. 167.
—: bref till Hästesko. **5.** 173 f.
Hattanpää. **2.** 81.
„*Hattar och mössor*“ i Åbo. **5.** 38 ff.
Hattula socken. **3.** 234.
Hausen, R.: Ett högadligt bo vid medlet af 1600-talet. **3.** 200 ff.
Haveman, Georg, handl. i Åbo. **5.** 40. 43 f. 52.
Hedenberg, arkiater. **2.** 226.
Hedman, P., prost. **2.** 212.
Hellenius, K. N. **2.** 237.
Helsinge. **3.** 233.
Helsingeby. **2.** 86.
Helsingfors. **3.** 88.
— dess hist. **5.** XXVII. XXIX.
Helsingland, se Flyktingar från.
Hemberg, Olof, handl. i Åbo. **5.** 41. 43 f.
Hernbergh, prof. **2.** 237.
Hertzen, von, Ernst Gustaf. **3.** VIII.
Hising, Michael. **4.** 121.

Hisinger, Fridolf, friherre. 4. 121.
— (**Hising**) **Johan**, bärgsråd. 4. 121.
— **Johanna Barbara**. 4. 121.
— **Karl**, vicepresident. 2. 206. 207.
—: bref till Calonius. 2. 209. 216. 230. 239. 246. 251. 256. 260.
— **Michael**, brukspatron. 4. 121.
Hjelt, Nils, svarfvare. 5. 3.
Hjerta, Hans, frih., kongl. sekret. 4. 85.
Hjortsberg, L., aktör. 2. 233.
Hjärne, Anna Maria. 5. 215.
— **Gustaf**, frih., geheimeråd. 5. 215.
— **Gustaf Adolf**, riksråd. 5. 215.
— **Gustava Sofia**, friherrinna. 5. 215.
Hofrätten i Åbo. 3. 86.
Hogenskild, Anna Klemetsdotter. 3. xxix. 112.
Hollola socken. 3. 234.
Holmberg, Mik., adjunkt. 2. 225.
Holmström, rådman. 2. 212.
Hopman i Kajana friherrskap. 2. 199. 200.
Horn, Clas, major. 2. 215. 219.
— general. 2. 215.
— **G. A.**, grefve, president. 5. 159.
Hornstedt, Klas Fredrik. 2. xxx.
Hultin, Arvid: Den sv. skönliteraturen i Finland t. o. m. år 1885. 3. 241 ff.
—: En finländsk dramatiker på 1830-talet. 4. 99 ff.
Hvittisbofjärd, dialektforskningar i. 4. ix f.
Hvittisbofjärdmålet, ordlista öfver. 5. xxv. xxvii.
Håkansson, af, A. 2. 211. 225. 227. 230. 232. 234. 235. 240. 242. 252. 255.
Håkansson, Lorens, justitieborgmästare i H:fors. 2. 191. 193. 198.
Hällbergh, Gerhard, landträntmästare. 2. 12.
Hästeske, ätten. 5. 139 f.
— **Beata Helena** (f. **Morian**). 5. 141.
—: nådeansökan för sin man. 5. 169 f.
Hästeske, Gustaf Johan. 5. 149.
— **Johan Henrik**. 5. 139 ff. 156. 163 ff. 167. 170 f. 175 f.
— lefnadsdata. 5. 140.
— politiska åsikter. 5. 141. 154 f.
—: bref till hans hustru. 5. 157.
—: nådeansökan. 5. 168 f.
—: bref till Hastfer. 5. 174 f.
—: manuskript och bref. 2. iv.
Höckert, Herman Viktor, ombudsman vid Finska Brandstodsbolaget: testamentarisk disposition. 3. xiii ff.
— minnesteckning öfver. 4. xvii ff.
— grafvård åt honom. 3. xvi. xviii. 4. viii. x. xvii.
— donation till Sällskapet. 3. xxxiv. 4. xi.
Ijo socken. 2. xx.
— kyrka, sköflad af ryssarna. 2. 122.
Ilomants. 1. 74 f. 84. 98.
Inbjudning till bildande af ett svenskt literatursällskap. 1. xxix ff.
Indrenius, A., pastor. 5. 16.
Inspektorer för de finska nationerna vid Upsala universitet. 5. 91 f. 96. 106.
Instruktion för generalguvernören i Finland, baron Gustaf Fredrik v. Rosen. 3. 182 ff.
Inventarium på Liuksiala gård. 3. 204 ff.
Janakkala. 3. 234.
Jankowitz, rysk befälhafvare. 2. 81.
Johan III, lån af Finlands adelsmän och några andra personer. 2. viii.
Johansson, Johan, krigsman. 2. 118.
Jordebok fr. 1561 rör. några gods i västra Finland. 3. xxix.
Joutseno. 1. 62. 90.
Julin, Erik, kommerseråd. 4. 72.
—: anteckningar om Uleåborgs stad. 3. xxix. 4. 72 ff.
Juslén, P., assessor. 2. 219. 232. 263.

Jägerhorn, Anders Johan, öfverste. 2. 213. 217. 3. 36. 5. 142 f. 147. 155.
Jägerskjöld, Johanna Ottiliana. 3. 228.
Jämsä socken. 3. 234.
Jääskis socken. 1. 62. 79.
— härad. 1. 90 f. 103.
Kajana härad. 2. 200. 201 f. 4. 31 ff.
Kalm, Pehr. 5. 7. 12.
Kangasala. 3. 234.
Karelen, svenska. 1. 64.
— se Savolaks.
Karelen, härad. 1. 92 ff.
Karin Månsdotter. 3. 216 f.
Karislojo socken. 5. 14.
Karl XII, order till Nieroth. 2. 120.
Karl, hertig. 2. 228. 240. 250. 4. 86. 5. 151. 152 f.
Kask, Joakim, handtvärkare i Åbo. 5. 31.
Katarina II. 1. 15 f. 3. xix.
Katedralskolan i Åbo. 5. 18.
Kauniais egendom. 2. 77.
Keckonius, Andreas Johannis. 5. 87.
Kellgren, J. H. 2. 236. 4. 6. 14. 5. 19.
Kemi socken. 2. 200.
Kemphen, von. 4. 94.
Kerimäki. 1. 68. 71. 80. 91 f. 96.
Kesälaks. 1. 62. 70. 93. 98.
Ketarenius, Ericus Pauli. 5. 88.
Kettuinen, Peter, partigängare. 1. 74.
— **Olof**, partigängare. 1. 74.
Keuru socken. 5. 15.
Kihlström, major. 1. 68. 80. 107.
Kiides. 1. 63. 65. 68. 69. 71. 80. 84. 93. 95. 98.
Kijk, Jakob Johan, handl. i Åbo. 5. 47 f.
Kimito. 3. 234.
Kimito, landstigning i (1808). 2. 86.
Kirvus, socken. 1. 62.
Kithala, borgare i Åbo. 5. 44.
Kiulo kapellgäld. 2. 201.
Kivinebb. 3. 234.
Klasson till **Målagård, Linved**, öfverste. 5. 139.
Klick, Karl Henrik, major. 5. 147. 155.
Klingspor, Otto, frih. 5. 147. 155. 172. 175.
— **V. M.**, fältmarskalk. 2. 209. 218. 223. 238. 243. 227. 258.
—: bref. 2. xii.
Klockars, John: Skrock och vids pelse bland Malaks allmoge. 181 ff.
Klubbekriget. 5. 18.
Knorring, fänrik. 1. 69. 86. 94.
Komité, för statsverkets utarbetan 1792. 2. 243. 250. 251.
— för uppgörande af program insaml. af folkdiktning. 3.
Kommission, tillsatt för att omhänd hafva medel, insamlade till mån för finska flyktingar. 125. 132. 3. 150 f.
— tillsatt 1725 för undersökning förhållandena i Finland. 3.
Kommunikationsleder, projekterade Finland på 1700-talet. 3. 146. 171 f. 5. 6.
Konventen i Per Brahes finska ningar. 4. 29 ff.
— deras sammansättning. 4.
— deras värksamhetssfär. 4.
Konventsprotokoll. 4. 35 ff.
Kothen, von, G. 2. 246.
— major. 5. 147. 167. 172.
Koveri gård. 3. 2.
Krabbe, K. Fr. 2. 220. 258.
Kræmer, kapten. 1. 71. 72. 96.
— **von, Maria Charlotta.** 3. 228.
— **Ottiliana Lovisa.** 3. 228.
Kreander, rektor. 5. 18.
Krogius, handl. rörande familjen.
Kronoborg, „kastellgods“. 1.
Krook, J. M., landssekreterare. 2.
— **Johanna Elisabet.** 4. 121.
Kulbars, general. 2. 253.
Kumla, pastorat, återbesätt 2. 94. 115.

Kuratorer för den finska nationen vid Upsala universitet. **5.** 99 f.
Kurck, A. F., frih. **2.** 216. 232. 240. 256. 262.
— **Knut**, frih. **4.** 86.
Kymmene härad. **1.** 88 ff.
Kymmenegårds och Nyslotts län. **1.** 59. 60—61.
Kyrkslätt socken. **3.** 238.
Kärnäkoski pass. **1.** 107.
Köhler, kapten. **1.** 68. 80. 107.
— **von, A. J.** **2.** 258.
Ladukainen, bondeledare. **1.** 74.
Lagerbjelke, frih. **4.** 86. 88. 95.
Lagerblad, E.: Ett borgmästareval i Helsingfors för omkr. 200 år sedan. **2.** 190 ff.
Lagerbring, K., president i Wasa hofrätt. **2.** 217. 235.
— **Sven**, historiker. **5.** 8.
Lagerheim, K. E., bankfullmäktig. **2.** 241. 243.
Lagerhjelm, Christina. **3.** 220.
Lagerlöf, Petter, prof. **5.** 91.
Lagmans- och häradshöfdingspengar. **4.** 36.
Lagus, J. **2.** 212.
Lagus, W.: Två franska emigranter. **1.** 15 ff.
— Om F. M. Franzéns bortflyttning från Finland. **2.** 93 ff.
Laihiander, J. **2.** 212. 263.
Lampis socken. **3.** 234.
Landin, kamrerare. **2.** 243.
Landsmålsförening, H:fors, se anvisning.
Landsstorm. **1.** 72.
Lange, Petter, rådm. **2.** 121.
Langenstein, Ol. **2.** 252.
Lappo socken. **5.** 16.
Lappo, striden i (1808). **2.** 86.
Lappträsk socken. **3.** 233.
Lappvesi härad. **1.** 90.
— socken. **1.** 79. 90. 105.
Lefnadsteckningar öfver framstående landsmän, förslag till publikation af. **1.** v. XIII.
Le Fort, rysk amiral. **3.** 133.
Leijonstedt, grefve. **2.** 255.
— öfverstelöjtnant. **5.** 155. 156. 158. 167. 170.
Leinberg, K. G.: Bidrag till kännedom om finska studerande vid Upsala universitet. **5.** 78 ff.
Leistonius, Olaus Johannis. **5.** 82.
Lemettis (Lemmitys), egendom i Töfsala. **3.** 112 f.
Lemo, landstigning af sv. trupper i. **2.** 85.
Lencqvist, E., kyrkoherde. **5.** 14. 16. 18.
Leopold, K. G. **2.** 236. **3.** XXVII. **4.** II.
Leppävirta socken. **3.** 234.
Letala. **5.** 16.
Lewenhaupt, Charles Emil. **1.** 67. 77. **3.** 99.
Levin, assessor i Svea hofrätt. **2.** 226.
Lexell, Jonas, borgare i Åbo. **5.** 47. 49 f. 52. 54. 58 ff. 76.
Libelits. **1.** 71. 83. 84. 98.
Lietzen, borgmästare. **5.** 33.
Liikala noten. **5.** 147.
Liktal från 1600- och 1700-talen. **3.** II.
Liljegren, Axel Germund, tillfällighetsskald på 1700-talet. **3.** VI.
Liljehorn, K. P., öfverstelöjtnant. **2.** 215.
Liljensparre, N. H. **2.** 223. 224. 230. 235. 237. 238. 240. 246. 256.
Lilliestråle, Ingem., sekreterare. **2.** 216.
Lillienstedt, Johan, grefve, riksråd, skald: minnesteckning af honom själf. **5.** 16.
— publikation af hans skrifter. **5.** XXV. XXVI.
Limnell, Jeremias, rådman i Åbo. **5.** 47.
Lindcrantz, Fredrik, kapten. **3.** 230.
— **Gustaf Adolf**, ryttmästare. **3.** 230.
Lindeberg, Anders, kapten. **4.** 101.
Linsén, J. G., professor. **4.** 9.
Literaturtidning, allmän. **4.** 12.

Lithovius, Gustavus, pastor. 2. 121.
Liuksiala. 3. 201. 234.
— inventarium på. 3. 204 ff.
— plankarta öfver byggnaderna på. 3. 216.
Lode, Georg Vilhelm, president. 2. 206. 207. 214. 217. 231. 234. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 248. 249. 252. 253. 254. 256. 260. 261. 262. 263.
—: bref till Calonius. 2. 245. 250. 254. 259.
— **J. W.**, kapten. 5. 167.
— **O. H.**, major. 2. 218. 222. 260.
Lojo socken. 3. 233.
Lundo socken. 3. 234.
Ludvig Filip, se **Orléans**, hertigen af.
Lukkari, se **Roivas**.
„*Lunastettava neiti*“, folkvisa, ang. förh. mellan de svenska och finska versionerna af densamma. 2. xxviii.
Lundmark, Jonas, aktuarie. 2. 252. 261.
Lundström, Anders, jur. prof. 2. 237.
Lutalaks by. 1. 84.
Luumäki. 1. 79. 105.
Lykkö, bondeledare. 1. 74.
Låstbom, af, H. 2. 224. 227. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 240. 241. 243. 247. 249. 252. 253. 258. 263.
Lärdomhistoria, Åbo Universitets, plan till publikation af. 4. iv. vi f.
Lönnrot, Elias: bref till prosten J. Bäckvall. 3. iii.
Löwenhjelm, se **Nordberg, K. G.**
Maclean, R., frih., öfverste. 2. 231.
Malaks, skrock och vidskepelse i. 5. 181 ff.
Malm, Gustaf, landssekreterare. 5. 72.
— **Henrik**, pastor. 2. 123.
— **L. J.**, se **Ehrenmalm, L. J.**
Malmerfeldt, Ol. 2. 232.
Manderfelt (Ingman), K. J. 2. 209.
Manstein, öfverste. 2. 123.
Martila. 1. 105.
Martini, Henricus. 5. 80.
Masku. 3. 234.
Matikainen, bondeledare. 1. 74.
Matrikel, Åbo akademis. 4. iii.
Max Emanuel af Würtemberg, prins. 3. 27 ff.
Medlemmar, Sällskapets, förteckning öfver. 1. xlii ff. 2. xliii f. 3. xxxix f.
Mejerfelt, general. 5. 155 f.
Melartopæus, Josef, kyrkoherde i Karislojo. 2. 123.
Melchioris, Joachim. 5. 80.
— **Timotheus.** 5. 80.
Mellin, Carl (Reinh.), frih. 2. 80. 82.
Mendulaks, kastellgods. 1. 71.
Mennander, Carl Fredr., biskop. 3. 155 f. 5. 7. 12.
Menschikow, Alex., furste. 3. 129. 135
Mentzer, borgmästare. 2. 212.
Merthen, Karl, handelsman, borgmästare. 2. vi. 5. 25. 26 ff—45. 75 f.
Missväxter i Finland. 3. 145 f. 167 ff.
Modé, K. V. 2. 249.
Mohla socken. 3. 234.
Montan, Olof, advokat. 5. 50. 66. 70 f. 75
Montgomery, öfverste. 5. 155. 167. 170
Montjoie, vicomte. 1. 15 ff.
— resa till Nordkap. 1. 17 f.
— vistelse i Finland. 1. 18 ff.
— resa till S:t Petersburg. 1.
— vistelse i Stockholm. 1. 25.
— återfärd till Hamburg. 1. 26.
— landsflykt. 1. 38—40.
— ätten. 1. 35 f.
Merian, von, ätten. 3. 235.
— **Beata Helena.** 5. 141.
— **Johan Kristoffer.** 5. 141.
— **d. y.** 3. 218. 4. 78.
— **K. A.**, öfverstelöjtn. 2. 242.
— **Krist. Eberhard.** 3. 218.
Mouhijärvi socken. 5. 15.
Muhl, Robert, generallöjtnant. 3.
Müller (pseudonym), se **Orléans**, he gen af.
Munck, Adolf Fredrik. 2. 203. 215. 219. 223. 241. 242. 5. 175.

Munck, J. H. **2.** 255.
Musikaliska sällskapet i Åbo. **4.** 11.
Mälkkilä egendom. **5.** 141.
Narva stad. **2.** VIII.
Natt och Dag, Nils Nilsson. **3.** 202.
Netherwood, J. W. **4.** 85.
Nieroth, Karl, general. **2.** 120.
Nigrell, Johan, öfverkrigskommissarie. **3.** 139.
Nilca, Erik, borgare i Borgå. **5.** 60 f.
Nils Nilsson (**Natt och Dag**). **3.** 202.
Nordberg, (adl. **Löwenhjelm**), **Karl Gustaf**, häradshöfding. **3.** 139.
Nordblad, stadsfysiker. **2.** 236.
Nordell, häradshöfding. **2.** 215.
Nordenberg, (adl. **Nordensköld**), **Anders Johan.** **4.** 55.
— **Johan Erik**, salpetersjuderiöfverinspektor. **4.** 55.
— **Karl Fredr.**, öfverste. **4.** 55. 60.
— **Maria Kristina.** **4.** 55.
Nordenfalk, Hedvig Sofia, brukspatronessa. **5.** 215.
Nordensköld, se **Nordenberg.**
— **Hedvig Juliana.** **4** 60.
Nordenström, tullman. **2.** 224. 225. 232. 236.
Nordensvan, se **Alopæus, J.**
Nordin, K. G., prost. **2.** 227. 234. 235. 236. 240. 252. 258.
Nordman, P.: Ett bidrag till stora ofredens historia. **2.** 118 ff.
—: Johan Henrik Hästesko. **5.** 139 ff.
Noréen, J. E., sekreterare. **2.** 237.
Norlin, J. G., viceadv. fiskal. **2.** 233.
Norrköpings riksdag. **4.** 81 ff.
— finansplaner vid. **4.** 82 f.
Nya Sverge. **3.** 236 ff.
Nyland, västra. **5.** 16.
„Nyland“, understöd för tryckning af. **2.** II. V. VI. **3.** XXVI. **5.** VII.
Nylands och Tavastehus län. **4.** 56 f.
Nynäs gård. **3.** 115.
Nyslott, fäste. **1.** 81. 82. 109. 110.
Ofreden, se *Stora.*
Oldenburg, gulddragare. **2.** 235.
Olivecreutz, Johan, lagman. **1.** 20.
— **Margareta Helena.** **1.** 20.
Olsbo, H., postinspektor. **2.** 121.
Ombudsmän, Sällskapets, skrifvelse till. **1.** XII.
— förteckning öfver. **1.** XL ff. **2.** XLIII. **3.** XXXIX.
Ordlista öfver Hvittisbofjärdmålet. **5.** XXV. XXVII.
Ordspråk. **1.** 46 f.
Orihvesi socken. **5.** 14. 16.
Orlander, Peter, handelsborgmästare i H:fors. **2.** 193. 196. 198.
Orléans, hertigen af. **1.** 15 ff.
— resa till Nordkap. **1.** 17 f.
— vistelse i Finland. **1.** 18 ff.
— resa till ryska gränsen. **1.** 21 ff.
— vistelse i Stockholm. **1.** 25.
— återfärd till Hamburg. **1.** 26.
— senare lefnadsöden. **1.** 29. 30. 39.
—: memoarer. **1.** 31.
— landsflykt. **1.** 38 f.
Ortsnamn, Finlands, om insamling och tolkning af. **5.** XXV.
Otter, von, Sebastian, öfverste. **5.** 145 ff. 155. 163. 167. 172. 175 f.
Oxenstjerna, grefve. **4.** 88.
— **Gustava Juliana.** **3.** 226.
Pacius, F.: bref till R. Sjögren. **5.** XII.
Palatalisering inom svenska landsmål. **1.** 48—51.
Paldamo socken. **2.** 200.
Parikkala. **1.** 69. 92.
Parti, svenskt och finskt i Åbo under frihetstiden. **5.** 25 ff.
Passevolans kontrakt. **4.** 56.
Patkul, R. **3.** 129. 133.
Pechlin, K. Fr., generalmajor. **2.** 215. 223. 224. 238. 242. 256. 260.
Peitzius, Mart., pastor. **2.** 121.
Pelgjärvi. **1.** 62. 93. 96.
Pemar. **3.** 234.

Peter I. 3. 127 ff. 136.
Petersburg, S:t. 3. 137 f.
Peyron, L. B. 2. 223. 252.
Pfeif, frih., öfverstelöjtn. 2. 242.
Philipsson. 2. 262. 263.
Pielis socken. 1. 92. 98.
Pielisjärvi. 1. 64.
Pihlman, J. 2. 226.
Piikkis. 3. 234.
Pipping, handl. i Åbo. 5. 37. 70.
Pistolkors, fänrik. 1. 71.
Plagman, rådman. 5. 33.
Plomgren, von, kornett. 2. 215.
Pojo. 3. 233.
Porthan, Henr. Gabriel. 2. 206 ff. 4. 10 f. 24 ff. 5. 9. 12 ff. 20. 22.
Posenius, Petter, kyrkoherde: bref till Stjernstedt. 1. 83—84.
Posse, Johanna Charlotta. 3. 228.
Post, von, Fr. 2. 258.
Postväsendet i Ryssland. 3. 95.
Prisbelöningar, Sällskapets. 1. xxvii. 2. x f. 4. xxii. xxiv. 5. xxvii. xxx. xxxiii.
Privilegiibref, de österbottniska städernas. 4. ii.
Promotionsverser vid prom. den 30 juli 1751. 2. viii.
Protokoll, affattade af prästeståndets sekreterare vid Borgå landtdag. 2. xii. xxiv.
— från småländska nationen vid Åbo akademi. 4. xxiii f.
„Präskynät“. 1. 77.
Prästkulla säteri. 3. 227.
Pudasjärvi socken. 2. xx. 5. 16.
Pyttis. 3. 234.
Pärnå. 2. 79. 3. 233.
Pöytis. 3. 234.
Radloff, Fredr. Wilh., läkare. 2. 101.
Ræk, se **Budde.**
Ramsay, A. I., öfverstelöjtn. 2. 210.
— **O. V.** 2. 243.
Rancken, Elis Aug., possessionat. 3. xi.
— **von, Jak. Engelbr.** 3. xi.
Rancken, Oskar: Anmärkningar till C. H. Asps planritning öfver byggnaderna på Liuksiala 1798. 3. 216 f.
Rantasalmi, rekryteringsplats. 1. 66.
Rautalampi. 3. 234.
Reduktionen, handlingar rörande. 3. 233.
— af Per Brahes förläningar. 4. 35.
Regeringskonseljen, Speranskis bref till Jak. Tengström om organisation af. 5. 178 ff.
Regler och råd för insamling af folkdiktning, folkmusik m. m. 3. 103 ff.
Renvall, R. A.: Abraham Argillander. 1. 42 ff.
—: Anders de Bruce, anteckningar ur efterl. papper. 4. 55 ff.
Repnin, furste. 3. 234.
Reso socken. 3. 234.
Resolution, kongl. maj:ts i anl. af bondeståndets hemställan vid riksdagen 1800 ang. tionde från uppodlad oländig mark. 5. xix.
Reuterholm, A. Kr. 2. 206. 237. 246. 258.
— **Esbjörn, Kristian.** 3. 96.
— **G. A.**, frih. 2. 203. 204. 205. 206. 207. 215. 222. 228. 229. 231. 234. 237. 240. 242. 255. 259. 261.
Reuterskiöld, Carl Leonard, kammarherre. 3. 229.
Revisionsberättelser, till Sällskapet. 1. xxxvi. 2. xli f. 3. xxxvii f. 4. xxxii. 5. xliii.
Ribbing, A. L., grefve, kapten. 2. 215. 233. 238.
— grefvinna. 2. 242.
Rietz, J. E.: Svenskt dialektlexikon, register till. 4. xxiv. 5. ix.
Riksdagsmannaval i städerna, förordning om, (1731). 5. 37.
— (1748). 5. 58.
— i Åbo under frihetstiden. 24 ff.

Riksdagsmannaval i Borgå 1765. 5. 60 f.
Riksdagsrepresentanter för Åbo under frihetstiden. 5. 75 f.
Rilaks, fideikommiss. 2. 76. 3. 229.
Ring, Gabr., prost. 2. 262.
Roivas, Lars (Lukkari), bondeledare. 1. 73. 77. 82.
Romanson, H. W. 5. 98. 112.
Roos, Anders, borgmästare i Åbo. 5. 47. 52 f.
Roos, Anders Oskar, dramat. förf. 4. 99 ff.
— biografiska data. 4. 100 f.
—: „Prolog i anledn. af sällskapet Thalias stiftande“. 4. 101.
—: „Johan Fleming“, skådespel. 4. 103 ff.
—: detsamma, föregångare till „Daniel Hjort“. 4. 112.
— efterbildare af Shakespeare. 4. 112.
—: „Olof och Helena“, skådespel. 4. 115 ff.
—: „Landtgodset i Tavastland“, skådespel. 4. 117 ff.
osboiniker. 1. 77.
sen, von, Gustaf Eredrik, generalguvernör. 3. v. 157.
senblad, M. 2. 227. 229. 230. 240.
senborg, se **Spole-Rosenborg**.
— **Anders**, kapten. 5. 213.
— **Anders**, major. 5. 213.
— **Anders**, krigsråd. 5. 214.
— **Fredrik**, kapten. 5. 214.
— **Lars**, general-qvartermästare-löjtnant. 5. 213.
— **Märta Christina**. 5. 214.
enhane, Johan, landshöfding, diarium. 4. xv. xvii. 5. xviii.
enstein, von, Nils. 2. xii. 94. 237.
s, H. 2. 218. 234.
stock och Greifswald, finländare vid universiteten i. 1. xvii. 2. iv. xvii.
, partigängare. 2. 86.
Rothovius, Abraham Isaaci. 5. 84.
— **Birgerus Isaaci**. 5. 84.
— **Isac**, biskop. 4. 25.
Rotkirch, ätten. 3. 235.
— **Augusta Fredrika Elisabeth**. 3. 221.
— **Augusta Maria Christina**. 3. 222.
— **Aurora Theresia**. 3. 223.
— **Berndt Adolf**. 3. 223.
— **Carl**. 3. 220. 4. 77.
— **Carl Fredrik**, president. 2. 221. 76 f. 3. xxix. 4. 77 ff.
—: bref. 4. 81 ff.
— **Emelie**. 3. 224.
— **Emilia Henriette**. 3. 222.
— **Emilia Theresia Sofia**. 3. 223.
— **Fredr. Aug.** 3. 222.
— **Johan Wentzel**. 3. 223. 4. 77.
— **Kristina Katarina**. 3. 218. 4. 78.
— **Maria Elisabeth**. 3. 219. 221. 229. 4. 78.
— **Mathilda**. 3. 224.
— **Mathilda Wilhelmina**. 3. 222. 4. 79.
— **Therèse**. 3. 224.
— **Wentzel Fredrik**. 3. 220. 4. 77 f.
— **Wilhelmina Matilda**. 3. 223.
Royal-Suédois, franskt regemente i Elsass. 1. 19.
Rudenschöld, Magd. Charl. 2. 248. 254.
Runagård. 1. 19. 20.
Runberg, Jakob, klensmedsålderman. 5. 31.
Rundel, Per, bokhållare. 4. 33.
Runeberg, Joh. Ludv., religiös världsåskådning. 1. 1 ff.
— estetiska åsikter. 2. 1 ff.
— strid med Stenbäck. 1. 2 ff.
— uppfattning om människans förhållande till det onda. 1. 7 ff.
— lifsåskådning, afspeglad i „Fjalar“. 1. 12 f.
— polemik med Almqvist. 2. 28 f.
— tidigt visad förkärlek för antikens diktning. 4. 68 ff.
— förhållande till Tengström. 4. 28.

Runeberg, Joh. Ludv.: „Om Macbeth". **1**. 4. **2**. 10. 12.
—: „Den gamla trädgårdsmästarens bref". **1**. 2. **2**. 13 ff.
—: „Chrysanthos". **1**. 5.
—: „Om organism". **1**. 8 f. **2**. 25.
—: skoltal. **1**. 14. **2**. 9 ff. 30 f.
—: estetiska uppsatser. **2**. 1 ff.
—: „Om grekernes plastiska konst". **2**. 16.
—: „Elgskyttarne". **2**. 23.
—: „Om mythens natur". **2**. 25.
—: recension af Snapphanarne. **2**. 20 f. 26.
—: „Flickorna i Askersund". **2**. 72.
—: recension af Törnrosen bok. **2**. 28.
—: akad. afh. **2**. 32. 35.
—: Medea. **2**. 36 f.
—: verser till Franzén. **2**. 93.
—: en skolpojksdikt (Vargen). **4**. 61 ff. **5**. xi.
—: gradual skriptum. **4**. vi.
—: bref till R. Sjögren. **5**. xii.
—: bref till I. Ilmoni. **5**. xxvii.
—: manuskript till Nadeschda. **5**. xii.
Rung, läkare. **2**. 226.
Rungeen, Henrik, handlande. **5**. 27. 30 f. 38. 41. 44.
Runnbom, prost. **2**. 211.
Ruokolaks. **1**. 62. 68.
Ruovesi socken. **5**. 15.
Rust- och rotehållare afgiften. **4**. 56.
Rutström, medicinalråd. **2**. 94.
Ruuth, Andreas, kapellan i Maxmo. **2**. 123.
— **E.**, grefve. **2**. 223. 240.
Rydman. **2**. 257.
Ryska flottan under Peter I:s tid. **3**. 137.
Ryska infallet i Österbotten 1713. **5**. 18.
Ryssland, tillståndet i, under Peter I:s tid. **3**. 125 ff.
Rättskrifningsfrågan, dess närvarande ståndpunkt (1885). **1**. xxii—xxiii.
Råd för insamling af folkdiktning m. m. **3**. 103 ff.
Räty, bondesläkt. **1**. 73.
„Röst från armén", agitationsskrift. **5**. 144.
Sabelli, J. E. **5**. 100. 115.
Sadelerus, Marcus Pauli. **5**. 85.
Sallinen, bondeanförare. **1**. 73. 75. 85. 86. 104.
Salomon, El., läkare. **2**. 226.
Salonius, Gabriel, kapellan. **2**. 123.
Saltzman, Alexandra. **3**. 228.
Sandels, Joh. Aug.: ordres till kapten C. W. Malm. **3**. xiii.
—: bref. **2**. xii.
Sarvlaks, egendom. **3**. 218 f. 232 ff. **4**. 78.
Sasse, Helena Maria. **3**. 231.
Savolaks. **1**. 91 f. **5**. 16.
— och Karelen, anteckningar om försvarskriget i, 1741—42. **1**. 58 ff
Scarin, Algot, prof. **5**. 8. 17.
Schæfer, Joakim, handl. i Åbo. **5**. 31
Scheele, Hans, handl. i Åbo. **5**. 31.
Schéer, Maria Elisabeth. **3**. 220.
Schefferus, Joannes. **4**. viii.
Scheremetjew, Boris, fältmarskalk. 129. 133.
Schröderheim, Elis, statssekret. **2**. 22 232. 233. 239. 240. 241. **4**. 59.
Schultz, löjtnant. **2**. 216.
Schultzenheim, von, stallm. **4**. 85. 86.
Schwerin, grefve, öfverste. **2**. 25 253. 258.
Schybergson, M. G.: Anteckningar o försvarskriget i Savolaks o Karelen åren 1741—42. **1**. 58
—: Lars Johan Ehrenmalm, b grafisk teckning. **3**. 120 ff.
—: Drag ur ärkebiskop Jakob Te ströms literära lif. **4**. 1 ff.
—: Konventen i grefve Per Bra finska förläningar. **4**. 29 ff.
—: Riksdagsmannaval i Åbo u frihetstiden. **5**. 24 ff.

Schytz, Henrik, professor. **5.** 91.
Schönberg, kansliråd. **4.** 9.
Segerstorm, Johan, sergeant. **5.** 164.
Segerstråle, Fredrik Abraham. **3.** 223.
Sekreta utskottet, dess myndighet och ställning till Riksens ständer. **3.** 148 f.
Sergel, J. T. **2.** 229.
Sevonius, Christian, pastor. **2.** 123.
Sibbo socken. **3.** 234.
Sickla, egendom. **4.** 102.
Siegler, major. **2.** 237.
Siercken, C. M., handlande i Abo. **5.** 31. 40.
Sigill, härads- och stads-. **3.** XXIII. XXIV.
— Sällskapets. **1.** XVIII. XXIII.
Sigrid Vasa, Erik XIV:s dotter. **3.** 200 ff.
Silfverdahl. **2.** 212.
Silfversköld, friherre. **4.** 85. 86.
Silvius, fänrik. **1.** 68. 71. 77. 78. 104. 108.
Simolin, Jakob, borgare i Åbo. **5.** 26 ff.
Simtuna kontrakt. **2.** 143.
Sinclair, Karl, öfverste. **5.** 44.
— **K. G.** **2.** 215.
Sjöblad, P., frih., öfverstelöjtn. **2.** 216.
Skattefrihetsår för Finland. **3.** 151 ff.
Skjutsväsendet i Ryssland. **3.** 93 f.
Skogshushållningen i Finland på 1700-talet. **3.** 146. 172 ff.
Skola i Kajana på 1660-talet. **2.** 201 f.
— i Brahestad på 1660-talet. **2.** 200.
Skrifter från åren 1738—39. **2.** XII. XIII.
Skrock och vidskepelse i Malaks. **5.** 181 ff.
—: sjukdomar och deras bot. **5.** 188.
—: spådomar, förebud och märken. **5.** 198.
—: andeväsen. **5.** 204.
Sköldebrand, öfverste. **4.** 85 f.
Skönliteraturen, den svenska, i Finland t. o. m. år 1885. **3.** 241 ff.
Smädeskrift med anledning af 1741—42 års krig. **3.** VI. 99 f.
Snellman, Jakob, lagman. **4.** 76.
Socknemagasin. **3.** 142. 155.
Soltikow, grefve. **3.** 129.
Soop, Anna Maria. **3.** 225.
Sordavala. **1.** 65. 77. 78. 94. 104.
Sotberg, af, kansliråd. **4.** 10.
Sotkamo socken. **2.** 200.
Sparre, Fr. **2.** 207. 232. 242.
Speitz, Hartvig Henriksson, lagläsare. **5.** XXVI.
Speranski, Mikael: bref till Jakob Tengström om regeringskonseljens organisation. **5.** 178 ff.
Spole-Rosenborg, Anders, professor. **5.** 213.
Sprengtporten, G. M. **2.** 203.
— tillämnadt deltagande i nordamerikanska frihetskriget. **3.** XIX. 34 ff.
— resor 1779—81. **3.** 35 ff.
— konflikt med Gustaf III. **3.** 35. 38. 41.
—: berättelse om orsakerna till återlämnandet af „den för honom uti Kongl. Fransk tjänst begiärda och ärhållne Öfverste fullmakt“. **3.** 42 ff.
—: korrespondens med Creutz. **3.** 50 ff.
—: korrespondens med M:is de Castries. **3.** 56. 59.
—: bref till M:r de Segur. **3.** 60 f.
Spåre, ätten. **3.** 2. 5. 33.
— **Henrik Johan.** **2.** VI. VII. **3.** 1. 27. 33.
—: dagboksanteckningar. **3.** 28 ff.
— **till Falkenberg, Henrik Kristerson**, öfverstelöjtnant. **2.** VI. VII. **3.** 1. 2 f. 4. 26.
—: dagboksanteckningar. **3.** 3 f. 6 ff.
— **Karl Gustaf.** **2.** VII.
— **Måns Henriksson:** hushållsanteckningar 1585—86. **3.** 116 ff.

Stackelberg, grefve. **2.** 238.
Stackelberg, Berndt Otto, friherre, fältmarskalk. **3.** 225. **5.** 144.
— **Hedvig Juliana.** **3.** 218.
Stadgar för Svenska Literatursällskapet i Finland. **1.** xxxvii ff.
Stadslag, 1618 års: bestämmelser om borgmästareval. **2.** 190.
— afvikelser från desamma. **2.** 190.
Staël von Hollstein, E. M., major. **2.** 216. 231.
— adjutant. **2.** 216.
Stamböcker. **2.** 124.
Stapelrätt för Österbottens städer. **5.** 5 f.
Starbäck, C. G. **2.** xx.
Statsunderstöd för Sällskapet. **3.** iv. v. vi. ix.
Stedingk, Kurt Bogislaus, grefve. **1.** 19.
Stenbäck, L.: strid med Runeberg. **1.** 2 ff.
Stenhammar, rådman. **2.** 247.
Stenius, Jakob, d. y. **5.** 6.
Stensböle, fideikomiss. **3.** 220. **4.** 77.
Stenonis, Johannes. **5.** 79.
Stiiman, M. J., landskamrerare. **5.** 44.
Stjernberg, se **Wolff, N.**
Stjerncrantz, P., landshöfding. **3.** 140 f.
Stjernstedt, Carl Johan, landshöfding. **1.** 58 ff.
— biografi. **1.** 58.
—: uttalande i sekreta utskottet om krig. **1.** 58 f.
— åtgärder för försvarsvärkets stärkande. **1.** 63 f. 66 ff.
— affärd till Österbotten. **1.** 80. 108.
— „publikation.“ **1.** 81.
— intresse för Savolaks och Karelen. **1.** 82 f.
—: bref till konungen. **1.** 85 ff.
Stjernvall, C. J., öfverstelöjtnant. **2.** 79, 84—85.
Stockenström, von, Gustaf, kammarråd. **4.** 5 f.
Stodius, Martin. **4.** 25.
Stora ofreden, bidrag till dess historia. **2.** 118 ff.
— dagboksanteckningar under. **3.** 6 ff. 28 ff.
— böneskrifter under. **2.** 118. 120 ff.
Storby egendom. **2.** 77. **4.** 98.
Storskifte i Finland. **5.** 4 f. 15.
Strussenfelt, von, löjtnant. **2.** 215.
Strömmer, Anna Maria, professorska. **5.** 214.
— **Mårten**, professor. **5.** 214.
Stutæus, Joachim. **5.** 79.
Stålarm, Axel, landshöfding. **2.** 194. 195.
Stålhammar, C., kapten. **2.** 216.
Stålhandske, Johannes. **5.** 86.
Suchtelen, von, general. **4.** 73.
Svanstrupe, Staffan, pastor. **2.** 123.
Svartholm, kapitulation. **2.** 81 f.
Sveaborg. **2.** 83 f.
Svedberg, Jesper: uttalande om svenska språket. **3.** 77.
Svedenhjelm, H. L. **2.** 258.
Svedja gård. **3.** 96.
Svenonius, Enevald, professor. **5.** 17.
— **Erik**, stadssekreterare. **2.** 192. 193.
Svensk literatur i Finland, periodiskt utkommande, förteckning öfver. **4.** iii. xv.
Svenska Akademien, Sällskapets adress till. **2.** viii f.
— svar på densamma. **2.** xiii.
„Svenska literatursällskapets tryckeri“, föreslagen firma. **5.** xiii f.
Svenska skönliteraturen i Finland till och med 1885, förteckning. **3.** 241 ff.
Svenska språket, en blick på dess utvecklingshistoria, föredrag. **1.** 62 ff.
— dess utveckling. **3.** 64 ff.
— dess ombildning, förorsakad af lågtyskans inflytande. **3.** 70 f.
— dess ombildning förorsakad af danskans inflytande. **3.** 72 f.

Svenska språket, dess frigörelse. **3.** 73 ff.
Synnerberg, S. Fr. **2.** 212. 256.
Säkkijärvi. **1.** 60. 90.
Säkylä kapellgäld. **2.** 201.
Sääminge. **1.** 65. 92.
Tammelin, Laurent, professor i Åbo. **2.** 122.
Tandefelt, Ad., landshöfding. **2.** 212. 220. 241. 243. 244. 248. 256. 258. 262. 263.
Taskula. **3.** 89.
Taube, Adam Gustaf, grefve, fältmarskalk. **5.** 217.
— **Charlotta Sofia.** **3.** 228.
— **Evert.** **2.** 218. 223.
— **Gustaf Adolf,** löjtnant. **3.** 227.
— **Johan Reinhold,** öfverste. **3.** 227.
— major. **3.** 227.
— major. **3.** 228.
— **Louise.** **3.** 228.
— **Margareta Lovisa.** **3.** 228.
Tavastehus, stad, flyttning och ifrågasatt namnförändring. **4.** 59 f.
Tengström, Jakob, ärkebiskop, hans literära lif. **4.** 1 ff.
—: „Renön", poem. **4.** 3 f.
—: „Skogskväde". **4.** 5.
— förhållande till Kellgren. 4. 6.
—: „Ode till solen". **4.** 7 f.
—: (afhandling: „Om intet folkslag hittils gjort, är det väl troligt att någon nation hädan efter gör lyckliga framsteg i vitterhetsöfningar, utan att känna de gamla grekers och romares originalskrifter.) (Prisafhandling i Vitterhetsakademin.) **4.** 8 f.
—: hist. öfver sv. sjömakten. **4.** 9 f.
— förhållande till Porthan. **4.** 10. 24 ff.
— förhållande till Runeberg. **4.** 28.
— publicistisk värksamhet. **4.** 10 f.
— förhållande till Franzén. **4.** 13. 17. 22.
Tengström, Jakob, ärkebiskop: kväde till hågkomst af J. H. Lidén. **4.** 13 f.
—: d:o af Kellgren. **4.** 14 ff.
— skaldskap från barnlifvets värld. **4.** 16 ff.
—: „Den sena våren." **4.** 18 f.
—: „Barnen och insekterna." **4.** 19 f.
—: „Gossen och fjärilen." **4.** 20.
—: „Sång vid fru Franzens död". **4.** 21.
—: „Sällskapsvisa". **4.** 22 f.
—: „Gamla modet till det nya". **4.** 23.
—: „Visa". **4.** 23 f.
—: „Minne öfver Terserus". **4.** 24 f.
—: „Vita Rothovii. **4.** 25".
—: inträdestal i Vitterh.-hist.- och antikvit. akademin. **4.** 26.
—: tal med anledning af Porthans bortgång. **4.** 26.
—: författarvärksamhet på kyrkligt område. **4.** 27.
—: bröllopsverser. **2.** xxx.
—: dikter. **4.** xx.
Tengström, Johan Jakob, professor. **4.** 1.
— **J. M.,** professor. **2.** xxx. 116.
Terserus, J., biskop. **4.** 24 f. **5.** 17.
—: skrifvelse till Per Brahe angående visitation i Kajana. **2.** 199 ff.
Tervik egendom. **5.** 217.
Testamente, V. Höckerts, till förmån för Sällskapet. **3.** xiv f.
Teuschovius, (äfven **Theuschovius**), **Jacobus,** rektor för Kajana skola på 1660-talet. **2.** 201 f.
„*Thalia*", sällskap. **4.** 101.
Tham, Pehr, löjtnant. **4.** 85. 96.
Thauvonius, Abraham Georgii. **5.** 87.
Theel, D. **2.** 226.
Thorild, T. **2.** 263.
Thun, Detlof, smed. **5.** 44.
Tidgren, docent. **5.** 22.
Tidning, Åbo Allmänna. **2.** 101.

Tidningar, utgifna af ett sällskap i Åbo, Finlands älsta periodiska skrift. **5.** 1 ff.
Tierps prosteri. **2.** 148.
Tigerstedt, G. A., öfverstelöjtnant: bref. **3.** XIII. **4.** III.
Timmermansordens filial på Sveaborg: dess handlingar. **3.** XVIII.
Timo, Musta, rysk bondeledare. **1.** 77.
Tirmula egendom. **3.** 116 f.
Tjusterby säteri. **3.** 225.
Tohmajärvi. **1.** 63. 70. 74. 93. 98.
Toll, J. Kr., general. **2.** 218. 232. 243. 251. **4.** 90.
Tolpo, Erik, borgmästare. **5.** 38. 75.
Topelius, Z.: bref till R. Sjögren. **5.** XII.
—: manuskript till „Ingen ros utan törne.“ **4.** VIII.
Toppelius, Gustaf. **5.** 100.
Torsslov, O. U., teaterdirektör. **4.** 101.
Tott, Henrik Klasson. **3.** 202.
Trapp, Kristian, handl. i Åbo. **2.** VI. 256. **5.** 51 ff. 59 f. 76.
Trivialskolor. **5.** 18.
Troil, von, Knut, landshöfding. **2.** XXIX.
Troilius, kapten. **2.** 216.
Tryckfrihetsförordning (af 1792). **2.** 229. 231. 233. 234.
„*Tröstbok*“, en liten. **2.** VIII.
Töfsala. **2.** 86. **3.** 234.
Töhlberg, rådman. **2.** 212. 220.
Törn, rådman i Åbo. **5.** 40.
Törne, von, adjutant. **5.** 155.
Uhlander, Thomas. **2.** 202.
Uleåborgs stad. **3.** XXIX. **4.** II. 72 ff.
Ulfsby. **3.** 234.
Ullner, K. **2.** 225. 228. 231. 232. 242. 247. 249. 252. 254.
Ulstadius, Lars. **5.** 18.
Undervisningsväsendets ombildning, förslag till, på 1700-talet. **3.** 147. 181 f.
U-omljud af *a* i de sydöstsvenska dialekterna. **2.** 186 ff.
Upmark, Johan, professor. **5.** 91.
Uppslagsvärk öfver afhandlingar i periodiska skrifter. **5.** XXIX.
Upsala universitet, finske studerande vid. **5.** 78 ff.
Uskela. **3.** 234.
„*Utile Dulci*“, sällskap. **5.** 11.
Wachtmeister, K. A., friherre. **2.** 242. 246. 249. 253. 259.
Wahrendorff, von, J. D. **2.** 255.
Valenius, Petrus Johannis. **5.** 89.
Valhalla orden. **5.** 142.
Wahlheim, Johan, landssekreterare. **4.** 57.
Valkeala. **1.** 79. 105.
Wallén, Jeremias, landshöfding. **5.** 64 ff.
Wallenborg, adjunkt. **5.** 92. 93. 94. 99.
Wallenius, Eric, pastor. **2.** 121.
— **Johan Fredrik**, professor. **2.** 96. 101.
Wallenqvist, Abraham, krigsfiskal. **5.** 159.
Wallenstjerna, major. **2.** 216.
Wallin, rådman. **2.** 232. 247.
Wallquist, A. **2.** 216.
— **Ol.** **2.** 216. 231. 232. 233. 236.
Vanantaka egendom. **3.** 116 f.
Vargeringsmanskap. **1.** 63. 64. 65. 66. 106.
Wargius, Johannes. **5.** 82.
Vasa stad, dess älsta privilegier. **3.** XXI. XXV.
Vasa, se **Sigrid.**
Vasenius, Jacobus Sigfridi. **5.** 89.
Wechter, Esaias, fabrikör, rådman i Åbo. **5.** 31. 38 ff. 57. 75 f.
— **Hans Henrik**, fabrikör. **5.** 50. 63 ff. 76.
Wecksell, J. J.: bref från 1861. **5.** XIX.
Vegelius, Johan, prost. **2.** 123.
Weissman von Weissenstein, Adam Gustaf, löjtnant: dagbok, förd 1808. **3.** XVIII.
Vekkelaks. **3.** 235.

Vendell, Herman: Om tecken till begynnande af palatalisering inom den sydöstra gruppen af svenska landsmål. **1.** 48 ff.
—: Bidrag till svensk folketymologi. **2.** 154 ff.
—: Sydöstsvenska etymologier. **2.** 180 ff. **4.** 123 ff.
—: *U*-omljud af *a* i de sydöstsvenska dialekterna. **2** 186 ff.
—: Bidrag till svensk folketymologi. (Tillägg 1). **3.** 107 ff.
—: Nyländska etymologier. **4.** 123 ff.
Wennerstjerna, major. **2.** 215.
Vergenne, de, comte: bref till G. F. Creutz.
Vesilaks. **3.** 234.
Vester, Arvid, brukspatron. **2.** 106.
Westrin, Th.: Bidrag till släkten Fordells historia. **1.** 52 ff.
—: Om Sprengtportens tillämnade deltagande i nordamerikanska frihetskriget. **3.** 34 ff.
Wetterhoff, O. Fr. **2.** 210.
Vhael, Barthold, pastor. **2.** 121.
Viais. **2.** 86.
Vibelius, O., landshöfding. **2.** IV. XII.
Viborg. **3.** 90.
— kapitulation 1710. **2.** 119. **3.** 127 f.
Viborgska smällen. **3.** 90.
Widegren, krigskommissarie. **2.** 243.
Widén, J., prost. **2.** 259 f. 262. 264.
Widenius, kamrerare. **5.** 15.
Viitasaari socken. **5.** 15.
Vikman, J., borgmästare. **2.** 122.
Willebrand, von, E. G., landshöfding. **2.** 217. 218. 219. 244. 262.
— **J. F.**, kapten. **5.** 167.
Villmanstrand. **1.** 80. **3.** 89.
Winter, Christiernus Olai. **5.** 84.
Wirlander, löjtnant. **1.** 65.
Visingsborg grefskap. **4.** 29 f.
Vissamling. **3.** XXVII.
Wittfoth, Gustaf Adolf, handl. i Åbo. **5.** 47 f. 52.
— **Hans Henrik.** **5.** 52. 68 f.
— **Johan**, handl. i Åbo. **5.** 31.
— **Magdalena Catarina.** **4.** 121.
Wittstock, borgmästare. **1.** 64.
Wolff, Nicolaus, (adl. **Stjernberg**), professor. **5.** 91.
Woltmann, tysk pastor: uttalande om Franzén. **2.** 111.
Wrede, Beata Charlotta. **3.** 218.
— **Fabian**, öfverstelöjtnant. **1.** 19.
— **Fabian, Kasimir**, öfverstelöjtnant. **1.** 19.
Wänman, Isr. Gustaf. **5.** 100. 108.
Yxkull, Otto Reinhold, landshöfding. **5.** 26. 28. 36.
Zakrisson, Mikel, handelsborgmästare i H:fors. **2.** 191—193.
Åbo län. **2.** XXIX.
— stad. **3.** 83 ff. **5.** 13.
— tidningar. **4.** 11.
— se Tidningar.
Åland. **2.** XXIII f. **3.** 81 ff.
Årsberättelser, Sällskapets. **1.** XXIX ff. **2.** XXXV ff. **3.** XXXII ff. **4.** XXVII ff. **5.** XXXVII ff.
Årsmöte, Sällskapets, 1886. **1.** XXV ff.
— 1887. **2.** XXXII ff.
— 1888. **3.** XXX ff.
— 1889. **4.** XXIV ff.
— 1890. **5.** XXXIII.
Åskola-fäktningen. **1.** 74. 84.
„Öfver finska fälttåget“, smädevisa. **3.** 99 f.
Öfvergrans socken. **2.** 146.
Öllölä-fäktningen. **1.** 74. 75 f.
Örnhjelm, (Erik Johan). **2.** 82.
Örnsköld, J. W., ryttmästare. **2.** 216.

[illegible] *Elis Lagerblad, Helsingfors Kasärngatan N:o 1.*

KA LITERATURSÄLLSKAPETS

hittils utgifna skrifter:

		Fmk.
	H. G. Porthans bref till M. Calonius 1, utg. af W. Lagus. — 341 + 68 sid. stor 8:o	8: —
	Förhandlingar och Uppsatser 1. (Längre uppsatser af Estlander, Lagus och Schybergson). — 62 + 112 s. 8:o	2: 50
	Finlands territoriala församlingars ålder, utbildning och utgrening intill 1885 års utgång, af K. G. Leinberg. — 159 sid. liten 8:o	3: —
IV.	**Borgareståndets Protokoll vid Borgå landtdag 1809**, utg. af Elis Lagerblad. — 411 sid. stor 8:o	8: —
„ V.	**H. G. Porthans bref till M. Calonius 2**, utg. af W. Lagus. — 263 + 106 sid. stor 8:o	8: —
„ VI.	**Förhandlingar och Uppsatser 2.** (Längre uppsatser af Estlander, Frosterus, Lagus m. fl.). — 44 + 268 s. 8:o	3: 75
„ VII.	**Ordbok öfver estländsk-svenska dialekterna**, af A. O. Freudenthal och H. A. Vendell. — 328 sid. stor 8:o	6: —
„ VIII.	**Historiskt-politiska anteckningar af H. F. Adlercreutz 1743—1796**, utg. af Elis Lagerblad. — 185 sid. liten 8:o	3: —
„ IX.	**Förhandlingar och Uppsatser 3.** (Längre uppsatser af Th. Westrin, Freudenthal, Schybergson m. fl.). — 40 + 318 sid. liten 8:o	4: —
„ X.	**Reseanteckningar af P. J. Bladh och C. F. Hornstedt**, utg. af J. O. I. Rancken och Elis Lagerblad. — 176 sid. 8:o	3: —
„ XI.1.	**Åbo akademis studentmatrikel**, af W. Lagus. 1. — 50 + 108 sid. stor 8:o	4: —
„ XI.2.	**Åbo akademis studentmatrikel**, af W. Lagus. 2. — 123 sid. stor 8:o	4: —
„ XI.3.	**Åbo akademis studentmatrikel**, af W. Lagus. 3. — 157 + 46 sid. stor 8:o	4: —
„ XI.4.	**Åbo akademis studentmatrikel**, af W. Lagus. 4. — 224 sid. stor 8:o	2: —
„ XII.	**Vöråmålet, ljud- och formlära, ordlista med register, språkprof**, af A. O. Freudenthal. — 200 sid. liten 8:o	3: 50
„ XIII.	**Förhandlingar och Uppsatser 4.** (Längre uppsatser af Schybergson, Hultin, Vendell m. fl.). — 34 + 136 s. 8:o	3: —
„ XIV.	**De finska klostrens historia**, af K. G. Leinberg. — 509 sid. liten 8:o	4: —
„ XV.	**Helsingfors stads historia från 1640 till stora ofreden**, af Erik Ehrström. — 171 sid. liten 8:o	3: 50
„ XVI.	**Åbo universitets lärdomshistoria. 1. Medicinen**, af L. W. Fagerlund och Robert Tigerstedt. — 216 sid. liten 8:o	3: 50
„ XVII.	**Åbo universitets lärdomshistoria. 2. Juridiken**, af Axel Liljenstrand. — 94 sid. liten 8:o	2: 50
„ XVIII.	**Förhandlingar och Uppsatser 5.** (Längre uppsatser af Frosterus, Schybergson, Leinberg, Nordmann m. fl.). — 45 + 218 sid. liten 8:o	3: 50